
VE RI
TAS

ZŘÍZENÍ ZEMSKÁ

KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO

XVI. VĚKU.

VYDÁNÍ ZPOŘÍDILI

JOSEF JIREČEK I HERMENEGILD JIREČEK.

PÉČÍ

SPOLKU ČESKÝCH PRÁVNÍKŮ »VŠEHRD.«

V PRAZE.

TISKEM FRANTIŠKA ŠIMÁČKA. — NÁKLADEM „VŠEHRDA."

1882.

ÚVOD.

První rozhodný skutek ku konečnému sepsání práva zemského v Čechách stal se na sněmu v měsíci máji 1497, kdež vyrčeno, »aby netoliko snešení téhož sněmu, ale i nálezové obecní, staří i noví, při dskách byli v jedny knihy sepsáni, a kdož by kolivěk toho žádal, aby každému čteni byli, čehož by kdo žádal, aby se tím lidé uměli spravovati; a jednou v roce při sv. Václavě aby čteni byli všem vůbec; a ta svolení a nálezové vůbec aby byla dána tisknouti, aby je každý ke své potřebě měl a koupiti mohl.« Práci tuto vykonaly osoby ze stavu panského, počtem 6, s osobami stavu vládyckého, počtem 11, v ten spůsob, že přehledovali dsky zemské a sepsání učinili všech těch nálezů obecných, ještoby měly obsaženy býti v knize zákonů práva zemského. První mezi pány jmenuje se pan Jindřich ze Hradce, první mezi vládykami Albrecht Rendl z Aušavy.

Zkoušení práce této mělo se vykonati na sněmu ten týden po sv. Jeronymu r. 1499, jakž nás poučuje pozývací list krále Vladislavův pánům kraje Čáslavského: »V předešlých sněmích na tom zůstáno, aby páni i také rytířstvo sjeli se v témdni po sv. Jeronymu na hrad Pražský, a tu aby v to nahlédli, což se nálezův dotýče vůbec, aby to vybráno bylo, což jest potřebného, a v jedny knihy vepsáno, a to již potomně a budoucně aby držáno bylo za právo.«

Sbírka nálezů či zákonů schválena jest od sněmu na základě prací řečené komissí; i král Vladislav schválil ji, jakož se dí v úvodu: »Král Vladislav, kterýž jest rozmnožitel pokoje, řádu a práv, soudův a spravedlnosti mezi všemi svými poddanými, a skutečně to chtě a řídě, aby bohatý i chudý pod JMsti pokoje a soudův a spravedlnosti mohl užiti, a k tomu aby se mohl každý vystříci a vyvarovati, kteréž pokuty jsou, kdož by pokoje a práv a soudův a spravedlnosti rušitel byl, ráčil jest povolení dáti pánům a rytířstvu v koruně české, aby svá práva po všech dskách i privilegiích na Karlšteině vyhledali, a to v jedny knihy všecko sepsali; a to s pilností přehlednouce aby vážili, práv svých aby přičinili nebo ujali, tak jakž od starodávna bývalo, a ty aby v jedny knihy složili; a ty knihy aby tisknouti rozkázali, aby je mohl míti bohatý nebo chudý, kdož by chtěl, aby se tím uměli všickni spraviti a vystříhati, aby žádný nevěda neupadl v pokutu, pro kterouž by měl čest ztratiti aneb hrdlo a statek.«

Dílo samo tiskem vyšlo r. 1500, i slove »Zřízení Zemské,« dle krále »Vladislavovské.« Péče o tisk a vydání uložena byla od sněmu dvěma pánům ze Šternberka, Petrovi na Leštně a Zdenkovi na Zbiroze, též i vládyce Rendlovi, kterýžto posledně řečený pokládán za hlavního v té věci pracovníka a pořadatele.

Datum tohoto Zřízení jest tu sobotu před sv. Maří Magdalenou (dne 18. července) roku 1500. Zřízení toto zevnitrně zpořádáno bylo tak, že zůstávaly mezery prázdné mezi jednotlivými artikulemi, by nálezy pozdější mohly s pohodlím připisovány býti na místě sobě podle systematického pořádku náležitém.

Závěrek Zřízení z r. 1500 zní v ta slova, podle nálezu schválně na to učiněného že »páni a rytířstvo, což v těchto knihách psáno stojí, za právo jsou nalezli a utvrdili; a tím že hýbáno nemá býti od nižádného člověka bez svolení hlasu panského a rytířského; než panský a rytířský stav měl jest vždycky vůli a svobodu práv svých přičiniti aneb ujíti; a též ještě sobě obadva stavové svobodu pozůstavují, oč by se kolivěk ta dva stavy na obecním sněmu svolily, že budou moci práva přičiniti aneb ujíti. A též o soudu zemském aneb o jiných soudův oč

by se svolili, že budou moci za právo ustaviti, přičiniti nebo ujíti, tak jakž od starodávna bývalo.«

Pověděli jsme již napřed, že Zřízení Zemské žádné jiné právo neobsahovalo než nálezy a zákony i práva *zemská*, bez ohledu na právo *městské*. Pročež dodáno v závěrečném ustanovení takto: »Než což by v nahoře psaných knihách psáno bylo, ješto by městského stavu se dotýkalo, a oni by také toho některého artikule pomáhati měli, také bez jich třetího hlasu nemá se přičiniti ani ujímati.«

Platnost tohoto Zřízení jakožto zákonníka závazného vyslovena jest určitě těmito slovy: »Na žádné obecní nálezy, jakž by se ve dskách koli vyhledati mohli, nemá jich žádný proti těmto knihám užívati, ani se na ně táhnouti; než toto, což v těchto knihách za řád a právo ustanoveno jest, to má ode všech stavův i zvláštních osob vůbec za právo držáno býti.«

Zřízení Vladislavovské (spolu s latinským překladem dra. Racka Doubravského z r. 1527) vytištěno v Archivu Palackého V.

Latinský text Racka Doubravského obsahuje dosti mnoho novějších nálezů, po vyjití Zřízení vzešlých, z čehož soudíme, že nálezy takové vpisovány byly do výtiskův jakožto přídavky Zřízení prvotního. I uznáno jest za některý čas, aby zpořízena byla nová redakcí Zřízení Zemského. K tomu konci postavena nálezem sněmovním z 2. máje 1522 zvláštní komissí »k napravování práv,« do níž jmenováno z každého stavu, netoliko panského a vládyckého, ale i městského, po čtrnácti osobách.

Avšak komissí sněmovní, ačkoliv byla velmi četná, práci svou jedva se čtvrtiny dokonala; v knize praví se ku konci o tom: »A poněvadž ještě se jest všech práv nemohlo napraviti pro krátkost času a pro odjezd krále JM^sti^, tehdy ti ktož jsau prvé na obecním sněmu od krále JM^sti^ a od stavů voleni, mají se zase, aby se všecka práva, pokudž by se toho potřeba poznala, napravila, což ještě napraveno není, na hrad Pražský sjeti, když od JM^sti^ královské obesláni budau, a na tom seděti a k tomu se s pilností přičiniti, aby se to k místu a k konci přivedlo, což se ještě práva napraviti má.«

Zatím co zpořídila komissí, vytištěno jest r. 1530 s přidáním Smlouvy Svatováclavské u Pavla Severyna v Starém Městě

Pražském v sobotu po Povýšení Sv. Kříže. Kniha sama jest v malém čtverci vydána, bez číslování nebo jinakého označování jednotlivých artikulů, na složkách po 15 listech **A.—H. 6.**, načež na listu **H. 7.—I. 17.** následuje Smlouva Svatovácslavská, a na ostatních 30[ti] listech Registrum. Také i v tomto vydání »Práv a Zřízení Zemských« zachován jest spůsob Zřízení z r. 1500, že totiž mezi jednotlivými artikulemi zůstavena jsou místa prázná ke vpisování nálezů pozdějších.

Jakkoli pak Práva a Zřízení Zemská jsou tiskem vydána a tím spůsobem vůbec vyhlášena, přece právníci toho času, též i úředníci zemští vypisovali napořád důležitá rozhodnutí ve dskách při nálezích soudu zemského obsažená a do Zřízení nepojatá; toť hlavně místo mělo po stránce práva formalního, pokud se jednalo o formy u vedení pří a konání práva; na taková ustanovení sběratelé nálezů pro Zřízení Zemské méně pamatovali, ačkoliv platnost jich při soudech byla patrna. Takových výpisů z desk potřebovali úředníci sami, a protož starší praxí v tom směru i přes Zřízení Zemská dále trvala.

Sbírka jedna zachovala se od původce posud neznámého z roku 1536; u veřejnost podal ji Erben v Právníku r. 1861. V této sbírce »Nálezů« z r. 1536, nalezáme vztahy též i na Zřízení z r. 1500 i na Zřízení z r. 1530, a to na několika místech; ona slove »Staré Zřízení,« toto »Nové zřízení.« Citací tak jsou značeny, jako jsou artikule značeny ve Zřízení z r. 1549, to jest posloupnými literami dle abecedy, každá pak litera posloupnými číslicemi, věc, kteráž ani v rukopisných aniž také v tištěných textech Zřízení těchto se nenalezá. I není nepodobné, že za obyčej bylo, jednotlivé artikule Z. Z. jak z r. 1500, tak i z r. 1530 písemně v exemplářích literami a čísly tak označovati, jako se to potom tiskem dálo ve Zř. Z. z r. 1549 a 1563; na př.: V starém Zřízení **G. 5.** (1500:219); v Starém Zřízení **L. 2.** (1500:408); v Starém Zřízení **M. 4.** (1500:428), v Zřízení Zemském **B. 3.** (1530:112), v Novém Zřízení **B. 6.** (1530:?).

Král Ferdinand I., maje péči i dokonalé vydání zákoníka zemského, poručil Oldřichovi Humpolci z Prostiboře a na Lochovicích, místopísaři království českého, aby Práva a Zřízení

Zemská hleděl znova sepsati a napraviti. Kterémužto úkolu on vyhověl v takové míře, že dílo jeho králem JMsti a osobami od stavův volenými a k tomu vydanými r. 1549 zkorigováno i napraveno a vydání jeho vůbec dovoleno i schváleno jest. Oldřich za náhradu své práce obdržel výsadné do 10 let právo k tisku i prodeji tohoto Zřízení.

Kniha vyšla v úpravě velmi důstojné, v příhodném folio, velkým písmem tištěná v tiskárně Jana Kosořského z Kosoře l. 1550 v sobotu před Božím vstoupením. Obsahuje listův CCXIX, pak registrum na Zřízení a druhé na artikule, jak se od čeho ke dskám zemským platiti má. Titulní list opatřen jest štítovým obrazem ukazujícím orla jednohlavého v pravo hledícího a na prsou i na perutích jednotlivé znaky nesoucího. Na rubní stránce listu VII. nalezá se zdařilý obraz dřevorytý, představující soud zemský v plném zasedání. Na závěrku knihy otištěn znak království českého, lev dvouocasý v pravo hledící.

Roku 1564, za panování císaře a krále Maximiliana II., na světlo vyšlo nové vydání Zřízení Zemského. Vydání toto obsahuje Zřízení Z. v nové redakcí. Král Ferdinand I. znamenaje, že se někteří artikulové v předešlých Právích a Zřízeních Zemských potýkati a v něčem poněkud sobě na odporu býti zdály, ku přání a žádosti stavův nařídil schvální komissí, ve kteréž zasedal sám syn jeho, arcikníže Ferdinand, s jistým počtem osob od stavů s plnou mocí k tomu volených, aby táž Práva v jistý řád a spůsob uvedla, což se jest s velikou pilností a bedlivostí stalo a vykonalo. Toť jest vydání z r. 1564, o něž postaral se nejvyšší písař zemský, Wolf z Vřesovic. Formát zachován foliový, listů CCXLVII.; načež následuje registrum sebrané skrze Sixta z Ottersdorfu. Vytištěno v Starém Městě Pražském u Jiříka Melantricha z Aventinu ve středu po Stětí svat. Jana, jinak 30. dne měsíce srpna léta Páně 1564.

Titulní list ukazuje na lícní stránce znak království českého, na rubní znak císařský, dvouhlavého orla se štíty na prsou i na křídlech. List druhý podává přímluvu, list třetí na lícní stránce štít Wolfa z Vřesovic a na rubní stránce obraz plného soudu zemského. Na závěrku podán jest znak Melantrichův s latinskými veršemi.

Nový nezměněný otisk tohoto Zřízení z r. 1564 zpořízen r. 1594 péčí a nákladem Daniele Adama z Veleslavína, v pěkném folio.

Přísnost při vydávání Zřízení Zemského byla taková, že kdo by je bez vůle stavův vytisknouti dal, kdo by na ně výklad činil aneb je bez povolení pánův soudcův v krátkou summu uvedl, na hrdle jistotně a snad na statku i na cti trestán by byl, jakž Šturm r. 1588 svědčí.

Vydavatelé.

ZŘÍZENÍ ZEMSKÁ

KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO

Z LÉTA M. D. XXX.

I.

O saudu.

1. Za právo jest, kterak v saudu zemském sedají: Najprvé král JM[t] má seděti na duostojenství stolice své v saudu zemském. A u noh JM[ti] najvyšší purgkrabie Pražský, a po pravé ruce královské pán z Rožmberka, kterýž by v saudě seděl, a podlé něho najvyšší hofmistr zemský. A trefilo-li by se kdy, že by zemský maršálek v saudu sedal, má sedati pod hofmistrem zemským. A na levé straně královské má seděti najvyšší komorník zemský, podlé něho najvyšší sudí zemský, a potom najvyšší kancléř zemský. A potom na obojí straně mají páni po letech sedati, jakož obecní nález v sobě to šíře ukazuje. A osm vládyk, kteříž sedají v tom saudu, po každé straně po čtyřech, a také po starších sedati mají. A z vládyk z žádného kraje nemá více sedati nežli jeden v saudu zemském; než tito aby tak dosedali, jakž sú do téhož saudu vsazeni. Než když by král JM[t] v saudu neseděl, aneb ráčil vstáti, aneb odjíti, tehdy purgkrabie Pražský na místě JM[ti] seděti má.

2. O saudu ve jméno božie a trojice svaté nerozdielné. Amen.

Vladislav z božie milosti král český, margkrabie moravský, lucemburské a slézske knieže a lužický margkrabie, známo činíme všem, tak budúcím jako nynějším, že, znamenavše některé ruoznice znamenité mezi pány a vládykami v království našem vzniklé, kteréžto za předkuov našich z dávné chvíle, i také za nás (k) znamenité překážce jednání obecného dobrého byly sú, a potomně k zkáze a ke zlému království tomuto taková nesvornost přijíti by mohla: i majíce péči ustavičnú o poddaných našich, a chtíce rádi, aby takové nesvor-

nosti v dobrú jednotu uvedeny byly, kteréž by obecnému dobrému nyní i budúcně překážely, s pomocí boží a s povolením všech pánuov i také vládyk království našeho českého tyto artikule dole psané ku pravému a celému konci jsme přivedli, o kteréž na nás oboje strana mocně sú přestali, a nyní i budúcně za se i za své budúcí nám sú přiřkli, že se tak podlé vyrčení tohoto našeho beze všeho přerušení zachovati mají.

Najprvé, co se osazení*) saudu zemského dotýče a výnosuov panských a vládyckých nálezuov, to takto vypoviedáme a na věčné časy za právo ustanovujem: aby vždycky, když by se kolivěk nám anebo budúcím našim, králuom českým, saud zemský osaditi údálo, v takovém saudě aby byli napřed posazeni úředníci, kteříž z práva při saudu zemském seděti mají, totižto najvyšší purgkrabie Pražský, najvyšší komorník a najvyšší sudí královstvie českého; a k tomu dvanádcte osob z pánuov, mužuov k tomu hodných a na cti zachovalých, a k tomu osm osob z vládyk také hodných a na cti zachovalých, kteříž by od nás aneb od budúcích našich k takovému saudu vybráni byli. A když by panský potaz a vládycký vynášen býti měl, tehdy k vynášení potazu najvyšší sudí královstvie českého, nynější i budúcí, má kázati vstáti dvěma z pánuov a jednomu z vládyk. A tak ti tří spolu, kteří povoláni budú, panský a vládycký potaz vynesti mají. Však to vždycky dckami znamenitě zapsáno má býti, že tito dva z pánuov a tento z vládyk, panský a vládycký potaz vynesli, tak aby po věčné časy beze všeho omýlenie znamenitě rozdíl byl mezi stavem panským a stavem vládyckým,**) aby jeden každý bez omýlení v svém stavu panském nebo vládyckém oznámen byl.

Což se pak dotýče relací a nebo-li to posluov ke dckám, to také za právo nyní i po věčné časy ustanovujem: že komužkolivěk relací my i budúcí náši, králové čeští, poraučíme, buď z pánuov neb z vládyk, kto by byl náše radda přísežná, ten

*) Tištěný ex. omylem má „o súzení“ m. „osazení“.

**) Tu z prvotního znění majestátu Vladislavova vypuštěno celé ustanovení o soudu dvorském, od slov „Co se pak dotýče saudu dvorského“ až po slova „panský a vládycký potaz vynesli“. (Viz Palackého vydání zřízení Vladislavovského z l. 1500 str. 13.). Ustanovení to nad to v latinském překladu svém vynechal i Racek Daubravský.

aby mohl poslem ke dckám býti zemským, i také dvorským. A relací od úředníkuov desk obojích od takového od nás poslaného má přijata býti beze vší odpornosti, což se věcí našich dotýče, nebo budúcích králuov dotýkati bude.*) Však to také úředníci desk obojích s pilností opatrovati mají, ktož by kolivěk relací ke dckám udělal, byl-li by z stavu panského, aby to tak dckami znamenali: »Posel ke dckám tento z pánuov«; pakli by byl z stavu vládyckého, aby bylo zapsáno: »Posel ke dckám tento z vládyk.« A protož my, Vladislav král, znajíce že tito prostředkové, kteréž sme my od dnešnieho dne po věčné časy za právo ustanovili, království našemu českému nejsú k ujmě ani žádnému k zlehčení stavu panskému ani také vládyckému, ale že mohú nyní i budúcně k obecnému dobrému a k zachování lásky a svornosti tomuto království slúžiti, tyto všecky věci svrchu psané listem tímto naším utvrzujem a upevňujem a po věčné časy za právo ustanovujem; tak že strana žádná ž pánuov ani z vládyk v takovém spuosobu přes toto naše zřízení na více se táhnúti, ani také strana straně toho ujímati nyní ani po věčné časy nemá. Kteréhožto ustanovení list jeden pod pečetí naší dali sme pánuom, a druhý vládykám. A pro větší pevnost s volí všech pánuov i vládyk na obecním sněmu království našeho kázali sme dckami zapsati toto naše zjednání a ustanovení. Dán na hradě Pražském, v středu před sv. Jiří, léta božieho M. CCC. LXXXVI, kralování našich léta šestnáctého.

Tento majestát vložen jest ve dcky z rozkázaní najjasnějšího knížete a pána, pana Vladislava, českého krále etc., s povolením pánuov a vládyk království českého, všech jich s povolením a dobrú volí. Poslové ke dckám od krále JM[ti] byli jsú Jindřich z Hradce, najvyšší komorník království českého, Puotha z Ryžmbergka a z Švihova, najvyšší sudí království českého, z pánuov, a Jan z Raupova, najvyšší písař království českého a hofmistr dvoru krále JM[ti] z vládyk, vypravujíce nadepsané věci od jmenovaného pána a krále, k tomu jsúce zvláště vysláni. Stalo se v středu po svatém Řehoři.

*) Věty „Což se věcí . . . dotýkati bude" jsou nový vstavek, jehož v prvotním znění nebylo, jenž však i v Rackově překladu již se nachází.

3. Nalezli vuobec za právo: Že král JM[t] nemá na žádnú zemskú věc obecní žádných relatoruov činiti. A by pak JM[t] komu to z raddy JM[ti] poručiti ráčil, nemá té relací k sobě žádný přijíti; a úředníci desk té relací přijíti nemají. Pakli by na tu relací přijali, buď co vepsali obecního bez relatoruov, na to od země z obecního svolení vyslaných z pánuov a z vládyk, a též že by vymazali co obecného bez relatoruov, na to ode vší země vyslaných, tak jakž se nahoře píše: tehdy ti úředníci mají hned beze vší milosti na hrdlech trestáni býti, a ta relací tak zapsaná nemá žádné moci míti. Než bude-li jmíti jaká relací zemská obecní ke dckám k úředníkuom učiněna býti, aby učiněna byla při přítomnosti všech úředníkuov desk při dckách, kteříž by toho času tu byli. A páni úředníci zemští, a z pánuov a z rytířstva z každého stavu čtyři osoby mají k nim přidáni býti. A jináč relací obecních potřeb zemských přijímána býti nemá, leč by kterého úředníka zemského z těch tří tu nebylo.

4. Nalezli vuobec za právo: Saud zemský, kterýž prvé držán býval o suchých dnech adventních, ten se má držeti na zajtří svaté panny Barbory. Pakli by se v sobotu svaté panny Barbory trefilo, tehdy v pondělí potom. A mají se puohonové k většímu i k menšímu saudu zemskému vyhlašovati, tak jako při svatém Jeronymě.

5. Nalezli vuobec za právo: Že úředníci a saudce zemští mají se k sauduom zemským sjížděti. Pakli by který z úředníkuov, kteříž v saudu zemském sedají, nebo z saudcí zemských nepřijel, tehda ten každý aby najvyššímu sudímu zemskému příčinu hodnú svého nepříjezdu oznámil, a to pod pečetí listem svým. A v tom listu aby oznámil, že jest taková hodná příčina nepříjezdu jeho, a to že bére na své svědomí. Pakli by, přijeda, bez odpuštění pana sudího odjel, nemaje toho učiniti, ten každý aby v tu a takovú pokutu upadl, že jest se nezachoval podlé řádu uloženého, tak jakž na saudci zemského sluší, a odpuštění z saudu aby jemu bylo dáno. Jestli že by pak který saudce k hodině do saudu panem sudiem jmenované, zúmyslně nepřicházel, aneb z něho bez odpuštění najvyššího sudího odcházel: tomu každému má najprvé pan sudí pěkně povědieti, aby se toho nedopauštěl. Pakli by se vždy předse dopauštěl,

tehdy aby tauž pokutu trpěl, kteráž jest nahoře položena, kdož by z saudu bez odpuštění najvyššího sudího pryč odjel. A při jiných všech saudech a saudcích království českého má se týž pořád zachovati, jakž jest o saudu zemském, o úřednících a saudcích zemských, kteří v saudu zemském sedají, zřízeno. A kdož by bezelstně aneb z hodných příčin nepřijel, ten má tomu úředníku zemskému i sudímu dvorskému, kterýž ten který saud spravuje, to listem tak, jakž v témž artikuli o najvyšším sudí zemském postaveno jest, oznámiti. A při všem se též mají saudce zachovati a pod těmi pokutami, jakž o saudu zemském jest napřed zřízeno a svoleno. Než jestli že by se kdy bezelstně a (z) zvláštních případných potřeb krále JM[ti] aneb zemských to trefilo, že by některý z úředníkuov aneb z saudcí zemských jinam obráceni v tak pilných a znamenitých potřebách byli: tehdy proto desíti osob méně v saudu zemském, když nález udělán býti má, nemají seděti.

Item. Ktož kolivěk do saudu komorního vsazeni jsú, že nebude moci odpuštění z toho saudu vzíti než po roce, leč by kto do zemského saudu vzat byl. Pakli by se komu nezdálo sedati, má to oznámiti najvyššímu hofmistru po tom roce, kterýž saud komorní drží na místě krále JM[ti], a pan hofmistr má jiného dosaditi z pánuov neb z vládyk místo toho. A to má učiniti s raddau pánuov a vládyk z saudu zemského i komorního, a na kohož by koli učteno bylo z pánuov neb z vládyk, ten tomu žádný nemá odpierati a má ten rok vyseděti. A nezdálo-li by se jemu dél sedati, také nemá držán býti. A mají sedati po letech páni roduov starých, a pod nimi páni roduov nových sedati mají. A pak pod nimi páni rytířstvo po obau stranau, a páni rytířstvo mají se bráti do saudu roduov starých. Takto JM[st] Kská ráčil rozkázati, aby je pan hofmistr zemský najvyšší zsadil o Svátosti *) na obě straně; a potom jestli že by kdy kto přisazen byl z pánuov anebo z rytířstva, aby jemu místo ukázáno bylo vedle let od pana hofmistra. A ti, kteří budú sedati v komorním saudu, ti mají býti při JM[ti] za raddu i bez JM[ti], ač by toho jaká potřeba byla a byli obesláni od najvyššího pana purgkrabie Pražského. Také se má při každém saudu o Svátosti i o sv. Martině tak

*) t. j. v pátek po neděli průvodní.

zachovati, aby se páni zapisovali i páni rytířstvo, tak jakož se zapisují při saudu zemském, kteříž kdy v saudu sedau.

Item. Počet pánuov i rytířstva, kteříž v saudu komorním sedají aneb sedati budú, ten počet má býti vedlé JKské M[ti] vuole větší neb menší, jakž se JKské M[ti] zdáti bude přičiniti neb ujíti, a ti již mají býti radda královská.

6. Nalezli vuobec za právo: Což se křikuov při saudu zemském dotýče, aby z zadu v světnici saudné žádných křikuov nebylo. Pakli by kdo kdy křičel, má naň zavoláno býti jménem: »Nemluv tak velmi!« jednau, druhé, až po třetí. A křičel-li by vždy přes to a mluvil, má do věže vzat býti, a má den a noc seděti; pakli by nechtěl do věže jíti, ale daj jednu kopu grošuo českých purgkrabí hradu Pražského; a purgkrabie má tu býti a vokřikovati, aby mlčeli.

7. Nalezli vuobec za právo: Což se dotýče cizozemcuov, kteříž k koruně nepřislušejí, i ti, kteříž k koruně české přislušejí,*) aby všickni před saudem zemským českým jazykem své pře vedli sami skrze se, neb kohož sobě zjednati mohú.

8. Nalezli vuobec za právo: Ktož by koli do šraňkóv vstaupil, když páni saudí, ješto by nebyl zavolán aneb vedlé strany nevstaupil, ten každý aby jednu kopu grošuov českých dal purgkrabí hradu Pražského.

9. Nalezli za právo páni na plném saudu všem vuobec, a Petr z Michalovic a Petr ze Zvěřetic panský potaz vynesli: Aby již více žádný král český negleytoval, ani gleytovati mohl nižádného před saudem zemským.**)

10. Najjasnější kníže a pán, pan Vladislav, z boží milosti král český etc. se pány a vládykami na plném saudu: Jakož Jeronym Šlik z Lažan předstaupil před saud zemský a okázal list s majestátem slavné paměti Zikmunda císaře Římského, kterýž někdy Kašparovi Šlikovi, jemu a bratřím

*) Věta: „i ti . . . přislušejí“ l. 1530 v nově byla přidána.

**) Po slově „zemským“ beze všeho dělidla ještě se klade: „panským saudem,“ ale stalo se to nedopatřením, jelikož ve zřízení 1500 slovy těmi se počíná nová věta, l. 1530 vytržená. (Viz vyd. Palackého č. 9.)

jeho, svědčí na obdarovánie svobod jich, a zvláště což se saudu dotýče; v kterémžto majestátu také tento kus znamenitě jest položen, takto slovo od slova: »Chcme také, a mocí císařskú ustanovujem, aby ty a bratří tvoji k žádnému ovšem saudu, buď to saud náš dvorský, neb jiného kteréhožkoli, neb k zemskému obecnému neb zvláštnímu, póhony tažen neb připraven, ani v tom saudu posúzen byl, ani býti mohl, pro kterúž by to koli při bylo, jediné před osobú majestátu našeho, před našimi budúcími, králi a císaři Římskými, anebo-li to poručníky, kteříž by na jich dvořích usazeni byli« etc. Tu JM[t] královská se pány a vládykami pilně pováživše, shledali sú, že ta milost, což se toho kusu saudu zemského dotýče, není dána než Kašparovi a jeho bratřím. Protož JM[t] i se pány při všech obdarování v tom listu položených je Šliky zuostavuje, kteréž by nebyly k ujmě a ke škodě svobod a práv království českého, kteréž jsú starší a prvnější nežli jich obdarování. A poněvadž JM[t] královská, ani JM[ti] předkové, králové čeští, té svobody jsú neužívali, ani užívají, by k právu zemskému státi neměli: že také též svobody žádnému dáti jest JM[t] nemohl, ani mohú, proti řádu a svobodám královstvie českého.

11. Nalezli vuobec za právo: Že ktož by kolivěk požádal pána z lavic neb vládyky k své při, když se saudí, má jemu dán býti; kromě úředníkuov, kteříž v prvním nálezu vyminěni jsú, za ty prošeno nemá býti. Ale ten pán neb vládyka, kterýž by byl vyprošen, povinen jest raditi; než vuoli má mluviti, chce-li, neb nechati.

12. Nalezli vuobec za právo: Že žádný z pánuov ani z vládyk z saudu zemského, když jest která potřeba, mluviti nemá, než pan sudí aneb komuž by pan sudí poručil. A k nálezu též žádný vstávati nemá, než komu pan sudí káže.

13. Nalezli vuobec za pravo páni a vládyky: Že žádného, ktož se před saudem zemským saudí, na přátely podávati nemají, leč by se cti dotýkalo. A toho každého mají na přátely podávati, vyslyšíce při, anebo po puohonu, vyrozumějíce, že se cti dotýče, aneb leč by se strany dobrovolně svolily vo kterú při. Než na kterémž by kolivěk saudu Kská M[t] seděti

ráčil, že JM[t] to sám z své vuole bude moci učiniti a na přátely podati o každú věc, kromě té pře, která by se na pokutu krále JM[ti] a zemskú vztahovala, a k vyslyšení a svědkuov okazování že by přišla; ta od saudcí zemských netoliko aby na přátely podávána byla, ale nemá stranám, aby se o to smlúvati měly, dopuštěna býti, než má před se sauzena býti, leč by JM[t] Kská ráčil to s saudcemi zemskými rozvážiti a k tomu své povolení dáti.

14. Nalezli za právo: Že žádný otázek nemá z saudu zemského činiti, než pan sudí aneb komu by poručil, a to má učiniti s raddú i volí všech pánuov a vládyk z plného saudu; pakli by se o tu otázku v saudu páni a vládyky dělili, tehdy na kterú stranu jich viece bude, při tom má zuostáno býti.

15. Nalezli vuobec za právo: Že žádný ústního svědomí dávati nemá před saudem zemským; než, učině přísahu, má písař jeho svědomí zapsati a potom čísti, komuž by potřebí toho bylo; leč by se strany dobrovolně svolily, že to svědomí má přijato býti bez přísahy a ústně seznáno. Než páni úředníci a súdce zemští tak svědčiti mají, jakož nález o tom od starodávna svědčí.

16. Nalezli vuobec za právo: Syn nedílný otce svého není povinen v saudu zemském žádnému odpovídati z dědictví otce svého, i také ze všeho statku jiného, dokudž jest otec živ. A také žádný otec z synových závad není povinen statkem svým za něho platiti, dokudž jest otec živ.

17. Nalezli vuobec za právo: Ktož by se saudil koli o děděny, z nich jsa pohnán, a správcuom svým nedal úmluvy vedlé práva zemského od úřadu zemského časně, prvé nežli by druhé hojemství vyšlo při půhonné při (než což se půhonův k odporům dotýče, prvé než by hojemství prošlo) a potom ty dědiny prosúdil, že jemu správce povinen není těch dědin spravovati, leč by správce jeho v zemi nebylo, a že by obyvatel tohoto království nebyl, že tomu úmluvy potřebí dáti nebude, ale bez úmluvy mohli by jeho v zemi této zastihnúti. Neměl-li by se kde pro nesprávu vésti, ješto by za to dosti bylo, bude moci listem zatykacím pro tu nesprávu k němu přistúpiti. A pakli

by chtěl jeho tím právem, pod kterým by seděl, hleděti, toho bude míti vuoli.*) A ten, ktož ty dědiny prosaudí, nemuož se pro nesprávu na svého správci neb na své správce vésti. Pakli by jemu úmluvu dal tak, jak se nadpisuje, prvé nežli by se saudil, a správce že by jeho v tom nezastúpil, tehdy, by pak ty dědiny prosaudil, muož se pro nesprávu vésti.

18. Nalezli vuobec za právo páni na plném saudu: Omyl ve dckách jestli že by se stal beze lsti, že páni Jich M[st] a vládyky to budau moci napraviti na plném saudu.

19. Nalezli vuobec za právo: Kdy saud zemský osazen bude, tak jakž svrchu psáno stojí, tehdy najvyšší písař zemský s menšími úředníky má na kathedře býti se dckami, s svědomím i se všemi potřebami, ktož by co v nich zapsáno měl k svému saudu a při. A když by kto při svau vedl, mají jemu všecko darmo čísti. Než když by pře nevedl, chtěl-li by sobě co kázati čísti, má od toho platiti jako jiní. A pan písař zemský nemá z kathedry odcházeti, dokudž páni a vládyky saudu nevzdadí, leč by se opověděl panu sudímu; pro potřebu slušnú, bude moci odjíti s volí jeho, a to na ten spuosob, jakž jest úředníkóm zemským a saudcuom zemským uloženo.

20. Nalezli za právo: Že komorník najvyšší, sudí najvyšší a písař najvyšší, když by měli v saudu zemském zapisováni býti, když sedí, že mají přede všemi pány napsáni býti; než v relací při dckách sami toliko komorník a sudí najvyšší před jinými všemi pány mají vpisováni býti. A purgkrabie Pražský má při zahájení saudu i při vpisování, když v saudu sedí, po zemském písaři státi. Než písař zemský nemá sedati se pány v lavicích v saudu, než ten obyčej vešken má zachovati, jakož o tom prvé napsáno stojí. Než jiní páni a vládyky, kteříž v saudu zasedau, mají potom pořád napsáni býti.

21. Nalezli vuobec za právo: Ktož z dědictví pohnati chce, má tento řád zachovati. Že má do Prahy přijeti vedlé starodávního obyčeje, a má přijíti najméň osm nedělí před su-

*) Kusy: „časně ... hojemství prošlo,“ pak „leč by správce ... bude míti vuoli“ l. 1530 v nově byly přidány. (Pal. č. 17.)

chými dny, aneb před sv. Jeronymem, a též před nazajtří svaté panny Barbory, a má jíti na dvuor najvyššího písaře zemského, tu kdež dcky zemské jsú, kdež úředníci menší při nich sedají. A tu najde starostu komorničího, a bude od něho žádati trojího puohonu, a zaplatě od tří puohonuov; a co od těch puohonuov má dáti, to se dole píše. A zaplatě od těch puohonuov, jestli že jest puohon před nazajtří svaté panny Barbory, tehdy puovod i pohnaný má tu na ten den nazajtří svaté panny Barbory, aneb nazajtří svatého Jeronyma, anebo o suchých dnech buď letničních neb postních, státi v pátek ráno na hradě Pražském k vyhlášení půhonu, v té světnici, kdež král se pány a vládykami na saudu sedají. A tu dostoje puovod vyhlášení svého puohonu, stojí-li pohnaný, má sobě puovod žalobu ve dcky vložiti u písaře desk zemských menších, prvé nežli jeho pře k slyšení přijde. A jestli že jeho pře bude před se vzata ty suché dni, má čekati až na jeho při zavolají. A když jeho pře přijde a naň zavolají, má do šraňkuov s přátely vstúpiti a žalobu kázati řečníku čísti. A obdrží-li při, ktož pohánie nebo po právu staném, má po dvú nedělí zase do Prahy přijeti nebo poslati, nepostaupí-li mu těch dědin, které jest vysaudil, má od starosty žádati komorníka na úmluvu, a starosta má tu úmluvu do registr zapsati, a komorníka na tu úmluvu poslati. A nepostaupí-li mu po té úmluvě, má zase do Prahy po dvú nedělí přijeti anebo poslati na svém místě k úředníkuom ke dckám, a má žádati zvodu; a úředníci mají jej listem po komorníku v ty dědiny zvésti. A dále se tím pořádem vésti má, jakož o tom o zvodích níže položeno a zapsáno jest. A ten zvod mají zapsati u desk. A nepostaupí-li mu těch dědin, které jest vysaudil, po tom zvodu, má zase po dvú nedělí do Prahy přijeti anebo poslati k úředníkóm, a má žádati vobrannieho listu, a úředníci mají mu dáti a toho listu pamět u desk zapsati, kterého dne ten list vyšel jest. A puovod, vezma ten vobranní list, má s ním jíti k purgkrabí Pražskému, neb místo jeho držícímu, a purgkrabie Pražský má s tiem vobranním listem na ty dědiny poslati toho, ktož jest ty dědiny obdržel, a má v skutečné držení jej uvesti. Pakli by vždy tomu dědiny nebyly postaupeny po tom obranním listu, ani po uvedení najvyššího purgkrabie, tehdy ten, kdož jest postúpiti nechtěl, odboj jest proti právu učinil. A na takového najprvé najvyšší purgkrabie Pražský má svú mocí táhnúti

a toho v skutečné drženie uvesti. A byla-li by potřeba toho, jak by na takového právu odbojného dále mělo býti saženo, tehdy napřed ten neb ti, komuž by to od krále JM[ti] pána našeho nynějšího aneb budúcího poručeno a rozkázáno bylo, s zámky královskými, s městy, kláštery, s many saženo a taženo býti má skutečně. A nebylo-li by na tom dosti, tehdy, byl-li by král JM[t] v zemi, aby pány úředníky JM[t] ráčil i všecknu zemi obeslati. Pakli by krále v zemi nebylo, tehdy najvyšší purgkrabie má obeslati (pány) úředníky zemské i všecku zemi; a páni úředníci zemští a jiní páni zemští a rytířstvo i všecka země na takového má sáhnúti, a statek jemu JM[t] královská vzíti má, což by jeho přes spravedivost toho, komuž by se odboj stal, zuostalo, a mimo předešlé závady spravedlivé, buď rukojemství, anebo jiné jakéžkoli spravedlivě na tom statku byly. A ten statek má v království pojat býti, a on má z obce království českého býti vypovědien jako zhúbce a rušitel práva, a žádný jeho fedrovati a přechovávati nemá, pod pokutú svrchu dotčenú. Než jestli že by milost na králi JM[ti] a na zemi pro takový účinek obdržal, to se takovému nezavírá, že o to státi moci bude. A jakož jest ten obyčej byl nastal, že jsú se odporové listem obranním dáli, a potom na to zřízení učiněno bylo, ktož by po obranním listu nebyl v skutečné držení vpuštěn, že mohl a měl list obsélací před úřad purgkrabství Pražského ke dvěma neděluom vzíti na toho, kdož jest po obranním listu nevpustil, aby se toho spravil, ješto taková věc proti dobrému a starobylému pořádku byla jest: a protož aby takoví odporové minuli, a jich se více žádný nedopauštěl pod pokutú propadení, jakž svrchu po listu obranním a uvedení najvyššího purgkrabie Pražského jest dotčeno a položeno.

22. Nalezli vuobec za právo: Že rozsudkové krále JM[ti] mezi stavy učinění, předešlí i potomní, ti mají v své mocnosti zuostati a před se jíti. A rozsudkové panští a vládyčtí, předešlí i potomní, ti také před se mají jíti a v své mocnosti zuostati.

23. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by kdo chtěl ze škod z jaké summy pohnati, kromě škod útratních a nákladních, takový puohon, vezma jej od starosty komorničího, má po-

hnanému konečně od komorníka dodán býti najméně do dvú neděli před suchými dny před tím dnem, který by ten puohon vyhlášen býti měl, anebo před nazajtří svatého Jeronyma, též i před nazajtří svaté panny Barbory. A též i jiní puohonové aby tak dodáváni byli, kromě puohonu o dědictví, ktož by na koho vzal, ten při svém spuosobu, jakž jest o něm vyměřeno, zuostati má.

24. Nalezli vuobec za právo: K svědomí muož pohnati kdy kto chce, co by jemu jediné mohli svědkové statčiti přijíti nebo přijeti k svědomí. A to úředníci mají rozvážiti, bude-li moci statčiti, a cedulí, čeho na tom svědku žádá, má při puohonu tomu, ktož svědomí dáti má, dodána býti. Než co se dotýče, ktož by potřeboval položení listuov, majestátuov, smluv, řezaných cedulí, též i kněh a práv městckých, aneb i jakýchžkoli věcí takových, ktož by koho z takové věci aneb které jedné, aneb také i z listuov posélacích pohnati chtěl: takový puohon, od starosty komorničího vezma jej, má tomu, kohož pohání, dvě neděli napřed dodán býti.

25. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by puovod obdržel při vo kterú summu, a nebyla by mu ve dvú nedělech dána od toho, na komž mu jest přisauzena, má přijeti k starostovi komorničímu po dvú neděli po rozsudku, anebo poslati na svém místě, a žádati má na úmluvu. A bude mu dán komorník na úmluvu. A jestli že mu po té úmluvě ta summa ve dvú neděli nebude dána, tehdy přijeti anebo poslati k úředníkuom ke dskám zemským má, a žádati, aby dáno mu bylo na zvod. I mají jemu úředníci list zvodní dáti, a s tím listem má komorník od úřadu jeti. I bude-li chtíti ten, na kohož se zvod ztahuje, za zvod přijíti aneb nepřijíti, to aby témuž komorníkovi oznámil, a komorník zase, vrátě se k úřadu, přijme-li za zvod, má relací ke dckám učiniti a ten zvod zapsati. Pakli by nepřijal, tehdy má při úřadu oznámiti, že jest nepřijal. A jeden z úředníkuo, kterýmž zvodové náleží, má toho, ktož za zvod žádal, s komorníkem v dědiny ty, na kteréž se vede, zvésti, a vrátě se k úřadu má ten zvod, učině relací, zapsati. A komorníku, kterýž by s tím listem zvodním jel, má jemu za jeho jízdu dáti to, což do toho kraje za puohon se dává. Pakli by jemu po tom zvodu summa

dána nebyla i s náklady, což k úřadu naložil, tehdy má zase po dvú nedělí přijeti neb poslati k starostovi, a má vzíti komorníka na panování. A jestli že by mu pak summa vždy dána nebyla, tehdy po tom panování po svatém Havle neb po svatém Jiří najprv příštím má po dvú nedělí přijeti aneb poslati, a komorníka vzíti na třetí panování. A po tom třetím panování nebude-li jemu ještě dáno, tehdy po kterém svatém Havle, aneb po kterém svatém Jiří trefí se to třetí panování, tehdy má hned po svatém Havle aneb po svatém Jiří po dvú nedělí přijeti zase k úředníkuom, aneb poslati ke dskám a žádati, aby mu byli listové obsélací dáni na odhádaní; i budú jemu od místokomorníka takoví listové ke čtyřem nedělem dáni. A v těch čtyřech nedělích, bude-li chtíti ten, na čížž dědiny se právo vede, tomu odhádaní, kteréž se státi má, odpor učiniti, má prvé, nežli by místokomorník na ty dědiny, na kterýž den položeno jest, na odhádaní vyjíti měl, k úřadu purgkrabství Pražského přijeti aneb s listem pod svau pečetí poslati, a přijeda aneb pošle list, má příčiny zejména též i v listu při úřadu purgkrabství Pražského, a též i před místokomorníkem, proč odhadovati nechce (dáti dopustiti), oznámiti. A najvyšší purgkrabie pražský, aneb místo jeho držící, má oběma stranám od toho oznámení ke dvěma nedělím den jmenovati, a konečně v druhých dvú nedělích oběma stranám konec a místo učiniti. A pakli by ten, na kohož se právo vede, těch příčin anebo příčiny, pro kteréž by odhadovati nedal, před úřadem purgkrabství Pražského nepokázal, tehdy má tomu, kdož právo naň vede, pokuty třetí díl té summy jistinní, pro kterúž se vede, propadnúti; a ta pokuta propadená má hned jemu při té summě, pro niž se vede, odhádána býti. A také jestli že by kto v těch čtyřech nedělech, tak jakž se svrchu píše, nepřijel aneb neposlal a neoznámil: tehdy místokomorník má předse na odhádaní puovodovi ke dni uloženému jeti a odhádaní učiniti i se všemi náklady a útratami. A každý povinen jest po takovém odhádaní puovoda v skutečné držení těch dědin, ničímž se nezastírajíc, vpustiti, a lidé aby jemu hned člověčenství slibovali. A když bude v skutečné držení vpuštěn, má ještě po dvú nedělích přijeti k komorničímu starostovi, a komorníka vzíti, a poslední panování učiniti. A po tom posledním panování již jemu ty dědiny odhádané dědicky zuostati mají. Pakli by kto

odhadovati nedal anebo po odhádaní v skutečné držení nevpustil: tehdy místokomorník má na těch dědinách zuostati a odtuď neodjížděti, a k úřadu purgkrabství Pražského poslati a oznámiti, že jest odhádati nedal, aneb po odhádaní v skutečné držení nevpustil. Tehdy hned purgkrabie pražský, aneb místo jeho držící, má jeti tam na ty dědiny, a mocí úřadu svého v ten statek odhádaný v skutečné držení uvésti. A když tak uveden bude, má přijeti ke dckám zemským, a panování poslední od starosty komorničího vzíti. A tím panováním již jest na vrch práva dovedl. Pakli by vždy v skutečné držení potom nebyl vpuštěn, tehdy má naň tím vším spuosobem hned bez prodlévaní, tak jako na odbojníka práva, a jakož o dědictví napsáno jest, saženo býti. Však toto jest znamenitě vymíněno. Jestliže by kto nechtěl práva vésti pro kteraukoli summu a před kterýmkoli saudem přistiženú, aneb po právě staném, tehdy bude moci od toho saudu (při kterémž by mu se přísudek stal anebo stané právo měl) list zatykací na toho vzíti. A takto má se v tom zachovati. Od úřadu desk zemských vzal-li by zatykač, buď po nálezu anebo po právě staném před saudem zemským větším neb menším, tehdy má dáti od šedesáti kop grošuo českých a níže pod to od toho zatykače třidceti vosm grošuo českých; a což by výše nad těch šedesáte kop grošuo českých bylo jakážkoli summa, tehdy od každé kopy grošuo českých nad těch třidceti vosm grošuo českých má dáno býti na ten zatykač puol groše českého, a to až do pěti kop grošuo českých. Než byla-li by nad to již pak větší summa, tehdy nad těch pět kop grošuo českých více a výše za ten zatykač nemá bráno býti. A od toho zatykače ty peníze mají úředníkuom menším přicházeti, kterýmž zvodové náležejí, a písaři, kterýž ty zatykače píše, z té summy má jemu dáno býti vosm grošuo českých. A od saudu komorního, hajtmanského, purgkrabského z jakéžkoli summy, malé neb veliké, třidceti grošuo českých, ktož by práva vésti nechtěl. A ktož by týmž zatykačem zatykoval podle práva, tomu každému má dáno býti třidceti grošuo českých. A jestli že by pak ten, na kohož zatykač vzat byl, maje nějaký statek, v něm se pokrýval, a ten, ktož jest zatykač naň vzal, k němu, proto že mu se v statku svém překrývá, přijíti nemohl, tehdy bude moci (ač zdálo-li by mu se) zase navrátiti se, a právo na statek jeho vésti.

26. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by kto z čehož koli pohnal, a potom stané právo měl, a po tom staném právu by mělo právo puštěno býti a zvod, a až by mělo odhádáno býti: tu sobě múž peněžitú pokutu položiti, jakž kto chce. A jestli že by kto po tom puohonu ustál právo, nemá jemu na tu summu, kterúž sobě pokutu peněžitú položil, právo dopuštěno vedeno býti, než aby před úředníky menšími ode dne práva staného ve čtyřech nedělích stál a provedl, zač jest to stálo, z čeho jest pohnal, a tu což provede, aby jemu na tu summu právo puštěno bylo. Též také ktož požene zejména z summy peněz, a právo by ustál, ten každý má též po témž staném právu, tak jakož se svrchu píše, provozovati, a což provede na schválení úředníkuov menších desk zemských, na tu summu jemu právo puštěno býti má. Pakli by kto svévolně i k pruovodu nestál, tehdy proto předse úředníci mají ten průvod slyšeti a jej vážiti, i přisúditi puovodovi. A pohnaný, poněvadž by svévolně nestál, byl-li by pohnán z tisíce kop grošuov, má pokuty propadnúti tomu, ktož jest jej pohnal, sto kop grošuov českých. A pakli by pohnal ze sta kop grošuov českých, tehda má dáti deset kop grošův českých. A tak podlé velikosti a malosti summy ta pokuta jdi na pohnaného, to jest, šedesátý díl. A tu pokutu také mají úředníci i s summau provedenú na něm přisúditi, a k tomu škodami a náklady, což jich provede, povinovat bude.

27. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by kto chtěl lepší spravedlnost míti podlé práva k těm dědinám, kteréž se odhádají, muož odpor vložiti proti odhádaní do dvú nedělí toliko po odhádaní. Než ten odporu klásti nemuože, číž se dědiny odhádají, neb na kohož se nález stane; než jiný muož. A po dvú nedělí již žádný odporu klásti nemuož, když panování pro odhádaní učiní.

28. Nalezli vuobec za právo: K těm nahoře psaným všem puohonuom puovod i pohnaný mohú poručníky, každý k své při, na zisk i na ztrátu udělati, stojíc prvé každý sám k vyhlášení puohonu. Než prosaudí-li ten, kterýž by poručil při, buď nestáníth aneb prosúzením, nemá ten, ktož při obdrží, k poruč-

níku hleděti, než původ má hleděti k tomu, ktož jest jeho pohnal. Než pohnaný vo škody k původovi hleděti má, a ne k poručníku.

29. Nalezli vuobec za právo: Ktož obešle z moci, tu mají oba státi k té při, a poručníkuov k ní nemohú dělati. Než nestál-li by obeslaný, aneb že by odsúzen byl, má naň saženo býti tím spuosobem jako na odbojníka o dědictví. A též nestál-li by, kto z moci obešle, tehdy má obeslán býti od pánuov a vládyk z plného saudu, aby stál a pokutu trpěl vedlé nálezu konečně na druhé suché dni. Pakli by nestál, aby naň saženo bylo, jako kterýž by se právu protivil.

30. Nalezli vuobec za právo: Na tomto také konečně na sněmu obecním ode vší země zuostáno a svoleno jest, aby žádný z pánuov i z vládyk, kteří v saudu zemském sedají, neb v kterém koli saudu, v kterémž přísahy mají, po vyslyšení stran o ty pře, o kteréž by před týmž saudem činiti měli, by pak i ta pře do dalšího rozsudku odložena byla, nemá žádné straně z těch stran, kteréž by prvé, v saudu sedě, o jich pře slyšal, rady ani kterého naučení ke škodě druhé straně dávati, a to pod pokutami uloženými; jakož o té pokutě nález mezi Vojířem a Jeníkem.

31. Nalezli vuobec za právo: Když by kolivěk k saudu pohnaný zavolán byl, nevohlásí-li se pohnaný a nevstaupí do šraňkuov: tehdy proto pohnaný ten den, kterýž by naň k saudu voláno bylo, dokudž páni a vládyky v saudu sedí, nic tím neztratí, jestli že se ohlásí k svému puohonu a při, dokudž páni a vládyky sedí. Než neohlásil-li by se ten den, prvé nežli by saud zdán byl, tehdy na něm puovodovi právo stané týž den dáno bude. Než což se puovodu dotýče, na toho když by zavoláno bylo k saudu, a on se tu neohlásil, tehdy jemu hned po takovém neohlášení bude jeho puohon vymazán; neb puovod po hotově s potřebami svými býti má.

32. Nalezli vuobec za právo: Úředníci větší zemští, páni, ani vládyky, kteří při kterém koli saudu sedají, nemají žád-

ných vin a pokut vyprošovati, v kterémž by koli saudu seděli, ješto by ty viny a pokuty k tomu saudu přislušely, ani s žádným o ty viny a pokuty s jakýmikoli výprosami spolku míti.

33. Nalezli vuobec za právo: Také toto svoleno jest na témž sněmu. Jestli že by se kdy přihodilo, a který člověk aneb která strana, buď kterú kolivěk věcí, s potřebú svú před saud zemský přistaupil: tehdy, jestli že by který [ému] z pánuov z vládyk, sedících v saudu zemském, s tau osobau aneb s tau stranau v tom, oč by se před týmž saudem súditi měl, jaký spolek příslušel, aneb co jemu v takové věci náleželo: tehdy takový, buď z úředníkuov větších, neb z pánuov, neb z vladyk, nemá v saudu zemském neb v kterémž koli saudu při té při seděti a súditi. Pakli by kto, maje s kým jaký spolek a výprosu, i seděl v tom saudu a nevstal, a taková věc byla by naň uvedena: tehdy takový každý vedlé pokuty nadepsané trestán býti má. Než má z saudu vstáti, a bude-li chtíti, muože s tau stranou státi i raditi v takové jeho i své potřebě, a po dokonání té pře zase v saud zemský zasésti. A byla-li by která vina neb pokuta při kterém koli saudu králi JM[ti] přisauzena, že té viny nebo pokuty žádnému JM[t] dávati nemá, než sobě zachovati, aneb s radú panskú a vladycskú na obecné dobré obrátiti, anebo JM[t] tu vinu neb pokutu muož odpustiti, komu ráčí.

34. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by kto koho z nářku cti pohnal, tu má hned puovod v puohoně, z jakého nářku viniti chce, zejména slovo od slova jmenovati, aby pohnaný také věděl, k té při potřebami a svědky jak se má opatřiti. Než tu mají oba státi k vyhlášení puohonu. Chce-li pohnaný hojemství bráti, muož sobě poručníka udělati, aby týž poručník místo něho hojemství bral. A udělá-li pohnaný poručníka, má to hned puovodovi oznámiti, chce-li on také poručníka udělati, a jedno-li chce hojemství vzíti či oboje, že to bude moci také týž puovod učiniti, a to hned po vyhlášení puohonu. Než k rozsudku tu mají puovod i pohnaný státi. Pakli by pohnaný nestál k při, tehdy má obeslán býti od úředníkuov menších, aby stál před pány Jich M[ti] a vládykami na plném saudu, a pokutu trpěl vedlé nálezu konečně na druhé suché dni. Pakli by nestál, aby

naň saženo bylo, jako by se právu zprotivil. A toto jest za nářek cti a býti má, a z takového nářku cti puohonové vydáváni býti mají, a o jiný nářek nic, který by se na čest nevztahoval, nežli z hánlivých slov.

A toto jest nářek cti. Ktož by komu zrádce dával aneb ho tím nařekl, že cti nemá, aneb že by něco zlého proti své cti učinil, a také že by něco úkladně neb podvodně zlého učinil, aneb že by nevyvedený psanec byl; anebo ktož by komu zjevně z kurvy syny, falešníky anebo pankharty dával; anebo ženskému pohlaví kurvy; a též ktož by komu dával zjevné zloděje, a toho čeho nedovedl: tehdy má ten, ktož by takový nedůvodný nářek učinil, tu prosbu učiniti, jak jest prvé bylo, ktož by koho na cti nařekl a naň nedovedl, a dvě neděli u věži seděti. Než což se pak mimo to hánlivých slov dotýče, o to se mají také, ktož bude chtíti, poháněti, čím jest kto koho zhaněl, a má to zejména do puohonu vložiti, co sobě za hanění pokládá, buď k saudu zemskému neb komornímu. A jestli že to uvede na toho, kohož jest pohnal, tehdy má ten puovod na poctivosti své od pánuov Jich M^{ti} a vládyk na plném saudu zemském aneb na saudu komorním opatřen býti. A pokuty má puovodovi, nad škody útratní a nákladní, dvadceti kop grošuov českých propadnúti. A k tomu ten pohnaný má škody tomu puovodovi, což by jich koli podlé práva provedl, pro ten puohon v zlatě zaplatiti. Pakli by ten toho odvedl, ktož jest pohnaný, že jest toho neučinil: tehdy puovod má pohnanému škody týmž spuosobem, kteréž by provedl, podlé práva zaplatiti.

35. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by přišla přísaha pro kterú kolivěk při, buď do kaply aneb před pány, tu puovod i pohnaný má každý osobně k té přísaze státi, a poručníkuov sobě dělati nemohú. Ale aby stál puovod u dveří u kaply, a nekráčel do kaply. Než má řéci a prositi pánuo úředníkuov větších i menších za vstúpení. A pohnaný má státi také u dveří a má s sebú očistníky dva míti, dobré urozené lidi a zachovalé, aby dílní byli od otce i od svých bratří; a mají míti očistníci na svobodných dědinách; a též má pohnaný prositi za vstoupení i s očistníky. A úředníci mají říci jemu: »Jmenuj očistníky.« A když je bude jmenovati, mají hned zapsáni býti, a po jich

prosbě má jim rozkázáno býti: »Vstupte oboje strany, i pohnaného očistníci.« A když vstúpí, jestli že se v kaple nesmluví, tu má napřed puovod vedlé práva přisíci. A když puovod přisáhne, chce-li pohnaný, zač puovod přisahá, jemu to dáti, muož dobře. Pakli nechce dáti, tehdy má napřed pohnaný přisahati vedlé práva, a potom za ním očistníci. A když pohnaný přísahu provede, a očistníci také budú přísahati: tehdy puovodovi nemá pohnaný nic dáti. A když k přísaze mají jíti, žádné brani u sebe, ani na hlavě nic nemají míti.

36. Nalezli vuobec za právo: Když se puohonové vyhlašují, a na tom vyhlášení že zavolají na kterého pohnaného, nestojí-li k svému právu, tím prvním voláním nic neztratí, než puohonové mají se vysvědčiti až do konce. A když se puohonové až do konce vysvědčí, tehdy má voláno býti po druhé, kteříž pohnaní nestojí k prvnímu a k druhému vyhlášení při témž vysvědčování puohonuov. Tehdy chvilku zanecháno bude; a potom když páni úředníci vyšší rozkáží zavolati: »Prvé, druhé, třetí, stojí-li ten nebo ti k svému právu?« vohlásí-li se tu na třetím vyhlášení, tehdy nic neztratí. Než nestanau-li k tomu třetímu vyhlášení, tehdy při svú ztratí. A ten puovod má čekati toho staného práva, až páni těch suchých dní všecky pře i s odpory odsaudí. Teprv káží zavolati úředníkuom, a kteří mají staná práva, aby vstupovali do šraňkuov. A vstaupí-li (a) puovod, jsa volán, do šraňkuov, dadí mu stané právo, kteréž jest na vyhlášení puohonuov obdržal. A nestane-li puovod: tehdy to právo stané zdviženo bude, a on z své pře zase požeň, chce-li. Pakli by tu puovod nechtěl čekati toho staného práva, a poručil komu na jeho místě, bude dáno právo stané.

37. Nalezli vuobec za právo: Že každý z jedné smlúvy, z jednoho kšaftu, z majestátu, z listu, z zápisu bude moci z těch svrchu psaných věcí, z každé té věci jedním puohonem, pohnati; by pak v té smlúvě, v kšaftě, v majestátu, v zápisu neb v listu mnoho kusuov neb artikuluov bylo, že proto jedním puohonem pohnati moci bude.

38. Nalezli vuobec za právo: Jestli že pohnaný stane, když na jeho při zavolají, hojemství muož vzíti do druhých

suchých dní; a bude-li mu se zdáti, muož opět o těch suchých dnech ještě druhé hojemství vzíti. Než v tom se opatřiti má, z kterého dědictví jest pohnán, aby své správce obeslal, aby jej zastúpili, a to obeslání aby, přijda k starostovi, poslal k správcuom komorníka na úmluvu. A zastupte jej správce neb nezastupte, má on předse k tomu puohonu stávati a o tu při se súditi. Pakli nechce stávati pohnaný, muož poručníka k té při udělati. A jestliže by prosaudil, a právem z toho dědictví byl vyveden, tehdy se bude moci na své správce vésti, tak jakž o tom svolení o správě ukazuje. Pakli by k správci neposlal úmluvy, a saudil by se sám: tehdy správce nebudú mu povinni toho dědictví spraviti, by je pak prosaudil. A též jestli že by staným právem to dědictví prosaudil, nebudú jemu správce povinni tau spravau.

39. Nalezli vuobec za právo: Též o každú jinú při ktož by byl pohnán, má se zachovati při vyhlášení puohonuov, aby stál. A když na jeho při zavolají, též. A vezma dvoje hojemství, víc mu žádného potom nedadí; než již své pře braň, jakž umíš, vedlé práva.

40. Nalezli vuobec za právo: Obdrží-li puovod kterú při o dědictví anebo o summu, muož svú při prodati aneb dáti dckami, komuž se jemu zdáti bude, a komu bude dáno neb prodáno, muož právo dovésti jako on sám, aneb poručníka udělati k dovedení práva.

41. Nalezli vuobec za právo: Ustojí-li kto právo na kom o dědictví, aneb summu, aneb o jiný statek, to stané právo hned muož dáti, aneb prodati, aneb poručníka k dovedení práva udělati dckami.

42. Nalezli vuobec za právo: Vobrání-li se pohnaný, muož o ty škody útratní poručníka k pruovodům těch škod udělati. Než přijde-li k přisežení, tu sám stuoj.

43. Nalezli vuobec za právo: Jestli že jest kto, anebo že by kto svuoj statek potomně dckami zastavil, anebo na odkaupení komu zapsal a výplatu by sobě pozuostavil: tehdy, přišel-li by čas té výplaty, anebo řekl by ten prvé peníze vzíti,

nežli by rok výplatě přišel, a nechtěl by potom summy vzíti a statku postúpiti a zápisu propustiti, tehdy ten, ktož jest zastavil, má peníze u desk položiti, a od úředníkuov list vzíti, aby byl ten obeslán, ktož statek drží, aby summu svú přijal. A neučinil-li by toho po tom obeslání, tehdy ten, ktož vyplatiti chce, má peněz u desk nechati a má list obranní od úřadu desk zemských vzíti, a tím listem obranním má v ten statek úřadem najvyššího purgkrabie pražského uveden býti. Než jestli že by ten duochoduov z těch lidí jemu podlé znění zástavy, což by bylo duochoduo toho polauletí, při výplatě přišlé nebyl všech vybral, že ten, ktož vyplacuje a listem obranním by se uvázal, má jemu těch duochodův na svých lidech, kteréž jest v zástavě držal, hned dopomoci anebo sám dáti, a to konečně od uvázaní listem obranním ve čtyřech nedělích pořád zběhlých. A ten každý, ktož by bez obranního listu tak statku postúpiti nechtěl a nepostúpil, má tomu, ktož by jej listem obranním z toho vyvésti musil, všecky škody, náklady a útraty skrze to vzaté a pro to vynaložené, což by jich před úředníky pražskými pokázal a provedl, zase navrátiti od pruovodu ve dvau nedělích pořád zběhlých.

44. Páni vuobec nalezli za právo a Vilém ze Zvěřetic panský potaz vynesl: Že každý, ktož pohoní koho z více nežli sám má, chce-li půhon vésti před se, má zaručiti tím, ktož by měl na svobodných dědinách anebo zápisných, do té summy, což výš jest, nežli má; pakli by nezaručil, tehdy právo nemá jemu dopomoženo býti. Leč by ten byl zahuben od toho, kohož pohoní, to má bez zaručení před se jíti, anebo jestli že by komu dědictví jeho bylo odňato, a vdovy, kteréž by z věna poháněly, též také nemají urukovati. A ti, kteří k menšímu úřadu pohánějí ze dvadcíti hřiven, nemají urukovati.

45. Páni vuobec nalezli za právo a Voldřich z Hradce panský potaz vynesl: Jestli že by kto nařekl druhého chlapstvem a řekl mu »chlape«, a on se z toho vyvedl před hofmistrem neb před maršalkem, aneb ač by se kto podvolil před purgkrabí pražského řádem, jakož země za právo má: tehdá, když se vyvede, tu ihned před hofmistrem, neb maršalkem, neb před purgkrabí pražským má jemu řéci: »Žes selhal«, a ten jemu to má smlčeti. A což by na to naložil, vyvodě se z těch škod, muož

jeho pohnati před pány aneb před úředníky. Pakli by neměl na dědinách, tehdy hofmistr neb maršálek, nebo purgkrabie pražský má jej staviti, a jej držeti a vězeti, až se tomu dosti stane za jeho škody vedlé nálezu a rozkázaní hofmistra neb maršálka neb purgkrabě pražského.

46. Nalezli vuobec za právo: Puovod nestane-li k vyhlášení puohonu, bude mu puohon vymazán.

II.

O zdvižení půhonuov a žaloby.

47. Nalezli vuobec za právo: Nevloží-li žaloby prvé, než jeho pře k slyšení přijde, tehdy mu ten puohon zdvižen bude.

48. Nalezli vuobec za právo: Ktož by z jiného žaloval, nežli by pohnal, ten puohon bude jemu zdvižen, jakož o tom při puohoních mnoho ve dckách znamenáno.

49. Nalezli vuobec za právo: Ktož by poháněl z jaké pře a ze škod jedním puohonem, a z těch škod že by z jeho statku něco užíváno bylo: ten puohon bude mu zdvižen.

50. Nalezli vuobec za právo: Ktož by z dvojí neb z trojí pří, kteréž by nebyly spolu spojené a sebe se nedotýkaly, pohnal jedním puohonem: ten puohon také jemu bude zdvižen.

51. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by kto před který kolivěk saud jinde pohnal, a nevezma tam konce, ani dočekaje, aby tam puohon jeho konec vzal, vo tu při hnal by před saud zemský i před jiný saud: také jemu ten puohon bude zdvižen.

52. Nalezli vuobec za právo: Ktož by mana z manské věci před který jiný saud pohonil, než před manský, že mu ten puohon bude zdvižen. Než z nářku cti, z listovní věci, z toho mají poháněni býti jako jiní.

53. Nalezli vuobec za právo: Ktož by z listovní věci jinam pohonil, než před najvyššího purgkrabí pražského, ten puohon bude jemu zdvižen, a to toliko vo ty listy, kteréž s pokutami ležení pro peníze svědčí.

54. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by kto mieštěnína z věci miestské, kteréž pod šos příslušejí, k kterému kolivěk saudu jinaiu pohonil, kromě před městský saud, aby naň žaloval: ten puohon také jemu bude zdvižen, a škody jim má bez puohonu zaplatiti, což před úředníky menšími provede na určité dni.

55. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by kto pohnal jináče nežli jedním kmetem z pánuov z lavic najvyššího purgkrabí pražského, najvyššího komorníka zemského, najvyššího sudího zemského: ten puohon také bude zdvižen. A ti úředníci mají hned puohony po kmetu přijímati.

56. Nalezli vuobec za právo: Najvyšší písař zemský pohánín má býti jedním kmetem z lavic, kteří v saudu zemském sedají. Pakli by jináč byl pohnán, tehdy puohon také bude zdvižen. A ti úředníci mají hned po kmetu puohony přijímati.

57. Nalezli vuobec za právo: Také nahoře psaní úředníci najvyšší, jestli že by koho chtěli, anebo jeden z nich pohnati chtěl z které věci, ješto by se desk dotýkala, mají najprvé toho, kohož by pohnati chtěli, jednau před saud zemský obeslati listem od úředníkuov menších, a jemu před saudem oznámiti, z čeho jeho viniti chtí; nechtěl-li by jim odpovídati, teprv ho mají pohnati. Pakli by jináč pohnali, nežli se nahoře píše, také jim má ten puohon zdvižen býti. Než z jiných věcí mají poháněti jako jiní.

58. Nalezli vuobec za právo: Ktež otec sám statek má, a děti má neoddělené, nemají děti podlé něho z toho statku pohánĕni býti. Pakli by kto děti podlé otce z toho statku pohánĕl, ten puohon bude mu zdvižen.

59. Nalezli vuobec za právo: Jestliže by kto čím dětem statek odkázal, by jej pak otec držal, nemá z něho pohánín býti, a byl-li by pohnán, tehdy ten puohon bude zdvižen. Leč by děti let neměli, tehdy otec má pohnán býti a za děti odpovídati. A též zase, jestli že by otec, nedrže toho statku, ani děti jeho, pohnal-li by otec od dětí z toho statku, že mu ten puohon bude zdvižen. Než mají všickni děti pohnati, kteříž léta mají. Pakli by který nepohnal vedlé nich, a léta maje, z toho, což jest jim odkázáno, tehdy ten puohon bude jim zdvižen, leč

by kto pohnati nechtěl. A též zase, jestli že by kto čích dětí pohnati chtěl z statku, kterýž jest jim dán, z toho statku má také všech pohnati, kteříž léta mají. Pakli by kterého z těch dětí nepohnal, ješto by léta měl, ten puohon bude mu zdvižen.

60. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by kto otci a dětem statek dal a odkázal vedlé práva, tehdy má otec i se všemi dětmi, kteříž léta mají, z toho statku pohánĕni býti. Jestli že by je kto z toho viniti chtěl, a nebyl-li by který pohnán z nich, kterýmž jest odkázáno, a'n léta má: ten .puohon také bude zdvižen, leč by který svévolně pohnati nechtěl. A též zase, jestli že by z toho odkázaného statku otec a děti viniti chtěli, toho mají všickni, otec i děti, kteříž léta mají, poháněti; pakli by kteří nepohnali, ten puohon bude zdvižen.

61. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by synové po otci zuostali, ti a takoví, kteříž léta mají, z otcových závad jakých koli mají všickni pohánĕni býti. Pakli by nebyl který z nich pohnán, tehdy ten puohon bude zdvižen, leč by kto pohnati nechtěl. A též zase z otcových spravedlností všickni synové po něm zuostalí, kteříž léta mají, všickni poháněti mají. Pakli by které nepohnal, tehdy ten puohon bude zdvižen.

62. Nalezli vuobec za právo: Vo strýcích nedílných anebo o dalších přáteléch, kteříž by sebe dílní nebyli, má se též zachovati jako při nahoře psaných bratří při puohonech, kteříž poháněti mají, i kteříž by pohánĕni byli. A ktož by tak nepohnal, anebo pohnán nebyl, ten puohon bude jemu zdvižen tak, jakož se nahoře píše.

63. Nalezli vuobec za právo: Bratři, kteříž by sebe byli nedílní po otci (byli) zuostali a potom že by se rozdělili: tehdy z těch závad, kteréž by v svém nedílu zavadili, a potom jsúce dílní, proto z té závady před dílem mají všickni pohánĕni býti. Pakli by který nebyl pohnán, tehdy ten puohon bude zdvižen. A též jestli že by jim kto co v nedílu povinen byl, by se pak rozdělili, mají z toho všickni poháněti. Pakli by který nepohnal, tehdy jim ten puohon bude zdvižen. Leč by ta spravedlnost jemu se na dílu dostala, a jiní bratří že by svú spravedlnost jemu zapsali, tehdy bude ten z ní jeden poháněti moci.

Též dcery, jestliže by po otci bez zřízení otcova zůstaly, a bratří by nebylo: tehdy při závadách statku otce svého, i při závadách svých, kteréž by v nedílu učinily, mají se tak zachovati, jako se při nahoře psaných bratřích píše. Jest-li pak, že by kto z svého dílu pohnati nechtěl svévolně, tehdy jiní mohú z svých díluov pohnati. Aneb jestli že by kterého v zemi nebylo, tehdy ti, kteříž jsú v zemi, budú moci z svých díluov poháněti bez něho.

64. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by který syn oddělen od otce byl, ten z toho statku má sám pohánín býti, co by sám tím dílem toliko zavadil na tom. Než byl-li by otec z toho pohánín, co by syn zavadil, ten puohon bude zdvižen. Než zavadil-li by prvé co otec na tom dílu, nežli by syna oddělil, zdluže se, tehdy z toho dluhu otec má pohánín býti. A syn byl-li by pohánín z závady takové otce svého, ten puohon bude zdvižen. A byl-li by ten dluh na otci přisúzen, a nedostalo se co toho dluhu předešlého na otcově statku: tehdy ten, ktož jest vysaudil, muož se vésti i na ten statek, kterýmž jest syna oddělil.

65. Nalezli vuobec za právo: O společnících, buď jich málo nebo mnoho, mají všickni poháněni býti, kteříž léta mají. Pakli by který nebyl pohnán, ten puohon bude jemu zdvižen. A též zase mají všickni poháněti. Jestli že by který nepohnal, tehdy jim ten puohon bude zdvižen, leč by svévolně který nechtěl pohnati, jakož se nahoře píše.

66. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by kteří rodové byli neb jsú v království, ješto mezi sebau mají zřízení učiněná, nebo potom míti budú s povolením královským, vedlé kterýchžto zřízení jedna osoba že by byl zprávce statku a zboží toho rodu: tehdy takového každý, ktož by zprávcí statku byl, muože samého pohnati, a on bude povinen odpovídati a práv býti sám od sebe i od jiných bratří a strýcuov svých rodu svého. A též také chtěl-li by ten, ktož zprávce statku jest, koho pohnati, že to učiniti bude moci a sám pohnati vo kterúž kolivěk potřebu téhož rodu.

67. Nalezli vuobec za právo: Kolika kolivěk by statek odkázán podlé práva byl: tehdy, jestli že by kto chtěl poháněti

z závad toho jakýchž koli, ktož jest odkázal, že každý z svého dílu muože poháněti, aneb všickni spolu. A jich také muož jednoho neb dvú, neb kolik jich jest, jakž se komu zdáti bude, leč by který svévolně pohnati nechtěl, tak jakož se nahoře píše.

68. Nalezli vuobec za právo: Bylo-li by více otcovských poručníkuov než jeden, tehdy mají všickni z věcí sirotčích poháněti; pakli by který nepohnal, bude jim ten puohon zdvižen. A též zase, chtěl-li by kto jich pro sirotčí statek poháněti, má všech poručníkuov pohnati. Pakli by který nebyl pohnán, tehdy jim ten puohon bude zdvižen.

69. Nalezli vuobec za právo: Poručníci, kteříž by po nápadu byli, ješto sirotkuom statek urukují, anebo králem poručníci daní, ti mají všickni pro sirotčí statek poháněti; pakli by který nepohnal, bude jim ten puohon zdvižen. A též zase všickni poručníci mají pro sirotčí statek poháněni býti; pakli by který nebyl pohnán, tehdy jim ten puohon bude zdvižen. Pakli by který pohnati nechtěl, má poručenství zbaven býti, a jiní před se aby poháněli.

70. Nalezli vuobec za právo: Kto by chtěl kterého conventu pohnati, má pohnati oppata neb probošta, a všeho conventu. A jestli že by kto jináč jich pohnal, tehdy ten půhon bude zdvižen. A též vo abbatyšech, mají napřed v puohonu jmenovány býti, a potom vo conventu. A jestliže by tak nebyli pohnáni, tehdy ten puohon bude zdvižen. A též zase nahoře psaní conventové poháněti mají týmiž slovy, jakož sami poháněni bývají. Pakli by jináč poháněli, tehdy jim ten puohon bude zdvižen. Než k vyhlášení puohonu a k při stání, aneb k vedení, má státi z toho conventu starší, a má míti mocný list od conventu. i po puohonu má sám ten starší přijeti. A muož i jménem svého conventu pohnati, krom majestátuov a zápisuov královských; z těch poháněti nemohú, než má to při svolení prvním zuostaveno býti.

71. Nalezli vuobec za právo: Kto má kterého města pohnati, má v puohonu postaviti, že »pohání purgkmistra a konšeluov i vší obce.« Jestli že jináč požene, tehdy mu ten puohon

zdvižen bude. A též zase, kdy by které město pohnati chtělo, má v puohonu státi »od purgkmistra i od konšeluov, i ode vší obce.« A když by jináč pohnali, bude jim ten puohon zdvižen. Než k vzetí puohonu a k vyhlášení puohonu, anebo k přistání a k vedení má od sebe město poslati dva s mocným listem, jednoho z veliké rady a druhého z starších obecních, a v tom listu má státi: »od purkmistra a konšeluov i ode vší obce, že dávají jim moc na zisk i na ztrátu.« A což ti s tím listem vysaudí, toho město užive, a což prosaudí, město zaplať. A též z nářku cti mají se zachovati, a mají toho užíti, a dva z sebe vyslati též s mocným listem k vyhlášení puohonu i k rozsudku, kohož by z nářku cti pohnali, aneb je kto zase pohnal. Item když by kto pohnal purgkmistra a konšel všech toliko z nářku cti, aneb oni všickni koho, že též budú moci z sebe dva vyslati s mocným listem k vyhlášení puohonu i k rozsudku. A což těm dvěma nalezeno bude, ti hned pokutu napřed vedlé zřízení zemského trpte, a jiní potom vedlé téhož zřízení zemského všickni.

72. Nalezli vuobec za právo: Kdož by s kým smlúvu měl, a ten mu jí dosti neučinil, ješto by ta smlúva i na jich budúcí svědčila, a ten by toho na tom žádal, ktož by smlúvu tu měl, aby mu ji ukázal, a ten by toho učiniti nechtěl, a ten nevěda, jaká jest to smlúva, pohnal by toho z nezdržení smlúvy, a jakž by se pak koli té smlúvě dosti stalo: proto ten puohon nebude na zmatek, a to z té příčiny, že mu jest té smlúvy ukázati nechtěl; než ten puohon má zdvižen býti. Než ten, ktož jest ukázati nechtěl, má tomu škody zaplatiti, komuž jest ji ukázati nechtěl, kteréž by utratil pro ten puohon.

73. Nalezli vuobec za právo: Kdož by se na přátely poddal o kterú při, a přátelé by toho nerozeznali, a toho ti s sebe nesložili, a ten pohnal by přes to z té pře: ten puohon má jemu zdvižen býti, a pohnanému má škody zaplatiti, a zase před smlúvce té pře hleděti. A byla-li by mocně přestána, a smlúvce že by prodlévali konce udělati, muož jich strana z toho pohnati, aby jim konec vo to udělali. A jestliže by kto na se to mocně vzali, a tomu dosti neučinili jedny i druhé suché dni, že strana neb strany k třetím suchým dnuom budú moci z toho těch smlúvcí

pohnati, kteréž se straně zdá. Pakli by nebyla mocně přestána, a oni jim prodlévali toho konce jednáním učiniti: opověda se smlúvcím, že toho déle čekati nechce, bude moci z té pře pohnati.

74. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by kto po které potřebě královské z země byl, anebo v zemi buď na berni aneb které potřebě jiné, a nemohl-li by, požena, k puohonu státi pro tu potřebu královskú: nemá jemu puohon zdvižen býti. A též zase, byl-li by od koho pohnán, a nemoh-li by k puohonu pro potřebu královskú neb zemskú státi: nemá naň stané právo dáno býti. A by pak naň z nevědomí stané právo dáno bylo, tehdy zase má zdviženo býti.

Než přijeda ten s poselství královského anebo zemského, má o najprvních suchých dnech k puohonu státi, když páni saudí. Pakli by nestál, sám sebau vinen bude, a bude naň právo puštěno jako na jiného.

75. Nalezli vuobec za právo: Ktož by měl pokutu jakúž koli, s komorníkem uvázaní, aneb jakúžkoli jinú, a poháněl o to, a podlé té pokuty se neuvázal: tehdy ten puohon bude mu zdvižen, jakož o tom při řádu komorničím šíře stojí.

76. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by pro kterú koli věc nahoře položenú puohon komu zdvižen byl: tehdy hned bez útoku vod zdání saudu ve čtyřech nedělích má list ze škod vzíti, a list má ten dodán býti dvě neděli před tím dnem určitým. Pakli by pohnaný z těch škod do druhých suchých dní strany druhé nevinil: tehdy již potom více viniti z nich moci nebude, a strana druhá muož svuoj puohon před se vésti a poháněti, bude-li mu se zdáti.

76. Nalezli vuobec za právo: Všickni nahoře psaní, buď nedílní aneb dílní, společníci aneb poručníci, anebo ktož kolivěk zednal by sobě tu milost na králi JM[ti] a na páních a na vládykách z plného saudu, aby mohl poručníka aneb poručníky dckami udělati na zisk i na ztrátu, aby od nich i od něho mohl poháněti a zase k puohonuom stávati, při vésti, sauditi se, vysauditi i prosauditi: než prosaudí-li co poručník aneb ti poručníci, dckami udělaní, aneb nestaným právem ztratí,

má k tomu statku hledíno býti, kto jest je poručníky zdělal. A též vysaudí-li co ti poručníci, aneb právem ustojí, pohánějíc od toho, od kohož jsú poručníci, má toho ten užiti, ktož jest poručníky sdělal. Kdež o tom mnoho psáno stojí v pamětních knihách, kdež král JM[t] a páni a vládyky na plném saudu takových milostí mnoho činili jsú.

III.

O zmatečných puohonich.

77. Páni na plném saudu vuobec nalezli za právo, a Jindřich z Rožmberka a Zbyněk Zajíc z Hažmburgka panský potaz vynesli: Již po tento dnešní den, ktož na koho vloží útok, ten má tudíž hned jmenovati a napsáno má býti, z čeho chce pohnati, a jakž útok vloží, aby předce dohnal konečně do suchých dní najprv budúcích, a to vždy do každých suchých dní, komuž by se kdy koho pohnati udalo. Pakli by nepohnal, tehdy deset kop grošuov tomu dáti má, proti komu jest útok vložil, a bude-li ohledáno, že by na zmatek a neprávě pohnal: tehdy buď ten také dvě neděli v věži v panské vazbě držán, a pohnanému jeho náklady navrať, což by mohl pohnaný přísahú svú obdržeti, a nad to deset kop grošuo pohnanému daj ve dvú nedělí, anebo se s pohnaným vedlé vuole jeho smluv. A nebude-li se zdáti a chtíti pohnanému za náklady přísahati, to muože opustiti; než toliko deset kop grošuov předepsaných buď jemu dáno.

78. Nalezli vuobec za právo: Ktož by kterú při prosaudil saudem před kterým kolivěk saudem, a rozsudkem rozsauzen byl, požene-li z ní po druhé, učiní ten puohon na zmatek.

79. Nalezli vuobec za právo: Kdož z cizích věcí nebo pře, nemaje k nim sám práva žádného a spravedlnosti, požene, ten puohon učiní na zmatek.

80. Nalezli vuobec za právo: Ktož by, maje smlúvu o kterú koli věc, a o tom věda, i z té pře pohánděl by přes tu

smlúvu, a té smlúvě že by se dosti stalo a dálo: ten puohon učiní na zmatek. Než nestalo-li by se smlúvě dosti, muož pohnáno býti z nezdržení smlúvy.

81. Nalezli vuobec za právo: Ktož by měl stané právo pro kterú při, a zase z novu pro túž při hnal by, že jemu ten puohon bude na zmatek. Než že se má zase k právu stanému navrátiti, nedal-li je letuom vedlé práva projíti.

82. Nalezli vuobec za právo: Ktož, maje stané právo, a dá tomu právu od rozsudku tři léta a osmnácte nedělí projíti: jestliže by právo šlo, nemá jemu na ně právo dáno býti vésti. Pakli z té pře po druhé požene po projití let nahoře dotčených, ten puohon na zmatek.

83. Nalezli vuobec za právo: Kdož by koho pohnal z nezdržení smlúvy, a toho nepoložil v půhonu i v žalobě, v čem jest jemu té smlúvy nezdržal, a ze rčení též že by nepoložil, v čem by jemu toho rčení nezdržal, a právo ustál: že jemu to ustání práva nic platno není a býti nemá.

84. Nalezli vuobec za právo: Jestli že kto dá na se právo na vrch dovésti pro kterauž koli věc, a po tom dovedení práva činí tomu odpor, a k tomu odporu požene: že ten odpor i puohon jest na zmatek.

85. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by kto, jsa nemocen, i někoho poslal, aby jeho nemoc opověděl, a byl-li by ten zabit, ktož by o tu nemoc poslán byl: že ten, ktož jest jej poslal, má za to zpraviti, že jest jej byl pro tu nemoc poslal.

86. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by kto koho za nemocného kladl, a'n mu toho neporučil a také nemocen nebyl: že takový jako úkladník trestán má býti vedlé prvního nálezu obecního.

87. Nalezli vuobec za právo: Jestliže by kto byl pohnán, a že by k puohonu přijeti nemohl, a to pro rozvodnění vod, a že by na takového dáno bylo právo stané, že takové právo stané nemá tomu ke škodě býti. Ale však tak, aby to

dostatečně ten provedl před pány a vládykami, že jest z té příčiny přijeti nemohl, jakož se nahoře píše; pakli by neprovedl, to právo stané jdi na toho před se.

88. Nalezli vuobec za právo: Jestliže by kto, jsa pohnán, a v tom byl nemocen, a pro nemoc státi nemohl k vyhlášení puohonu: tu muož jej přítel jeho neb služebník položiti za nemocného, komuž poručí. A když a kto jej položí za nemocného, hned to má při puohonu zapsáno býti, a skrze úředníky tomu má povědíno býti, aby stál ten jistý, kto jej za nemocného klade, i ten, koho klade za nemocného, v kaple všech svatých. A stane-li ten osobně na ten den před úředníky jmenovaný, má nemoc zpraviti. Pakli nestane ten den, a bude nemocen, muož jej opět též ktož koli za nemoc položiti v kaple všech svatých, a tu opět má zapsáno býti. A opět úředníci po druhé stranám rozkáží na jmenovitý den státi, jakož oni dny určité mají jmenovati, kteréž od staradávna dckami jsú pokládány. A po druhém stání, opět bude-li nemocen pohnaný, muož jej též ktož koli po třetí položiti za nemocného, a též se má zapsati. A ty dni dva, kteráž se jmenují do kaply jmenované, jsú mezi suchými dny, při kterýchž se puohon vyhlašuje, a najprvnějšími po nich. A třetí rok položený k nemoci přísahy již v pátek o těch suchých dnech najprv příštích, a tu má státi ten, ktož jest za nemocného položen, a nemoc zpraviti. Pakli nestane, tehdy písař menších desk s komorníkem mají k tomu jeti, kohož za nemoc kladau. A přijedúc k němu, seznají-li, že ten jistý tak zřetedlně a znamenitě jest nemocen nebyl, mají od něho přísahu za nemoc vedlé práva přijíti. Pakli by ten jistý nemocen byl, jsa z moci pohnán, státi nemohl: tehdy bude moci před týmiž úředníky poručníka udělati k té při, a prosaudil-li by poručník, má on sám pohnaný pokutu na to uloženú trpěti. A umřel-li by v tom pohnaný, tehdy o tu pokutu k statku jeho má hledíno býti. A ten každý za nemoc položený má písaři menších desk dáti pět kop grošuov českých, a ztravu tam i zase, a fuoru. A z toho má komorníku dáti patnáct grošuov českých. Pakli na pohnaného k saudu zavolají, a kto jej za nemoc položí: tu se jmenuje hned, aby zpravil nemoc v pátek o suchých dnech najprv příštích pohnaný. A bude-li k menšímu úřadu pohnán,

tehdy v středu má nemoc zpraviti. Pakli by nemocen byl a požádal toho, tehdy úředníci mají k němu jeti. A úředníci, uhledajíc, že jest nemocen, i muož tu před nimi poručníky té pře zdělati, kohož mu se zdáti bude k zisku i k ztrátě. A úředníkuom má dáti pět kop grošuo českých, fuoru i stravu.

89. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by kto který statek držal svuoj, a na něm byl puohonem zastižen, z čehož by koli pohnán byl, a prvé nežli by ta pře k rozsudku přišla, a on by statek v tom prodal, a puovod obdržal by na něm rozsudkem neb právem staným jakú summu: tehdy bude moci právo vésti na ten statek, na kterémž jest pohnaného svým puohonem zastihl.

90. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by kto zastavil dědiny své anebo zboží dluhem, a'n mu na to spravedlivě puojčil bez fortele dckami, a potom by někto pro dluh poháněl toho, ktož jest zastavil: tehdy ten, ktož jest na tom při obdržal anebo právo ustál, bude moci na to dědictví před se právo vésti, až by měl listy vzíti na odhádaní. A prvé, než by listy vzal, má tu summu neb dluh ten dckami zapsaný u desk položili, a polože listem jej od úřadu obeslati, aby peníze své bral, a hned také má listy na odhádaní vzíti. A když se jemu odhádá, má jeho v skutečné držení pustiti těch dědin. Pakli by peněz vzíti nechtěl, a toho zboží postúpiti: tehdy toho, ktož peníze u desk položil, chtě vyplatiti, mají vobranním listem od úřadu v to zboží jej uvésti. A tento peníze své u desk vezmi, ktož zástavu má, a zápis ten jemu ve dcky vlož s zpravú, co by sám zavadil. Též při zástavách věnných má se zachovati každý. Pakli by na to nic nepuojčil, a to naň provedeno bylo, že takové neupřímosti pomáhá, chtě tudy jemu z dluhuov pomoci, že takový má na hrdle trestán býti. A ten, ktož na tom zástavu má, nemá odporu proti tomu vedení klásti; než když by jemu u desk summa položena byla, a byl od úřadu obeslán, aby summu svú vzal bez půhonu.

91. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by koho puohon doma nezastihl, a on z země byl, že má obeslán býti od toho, ktož na jeho statku sedí, k osmnácti nedělím, a to vždy

k šesti a k šesti, až po třikrát, aby k svému právu stál. Pakli by se těch osmnácte nedělí trefilo před kterými suchými dny který týden více: tehdy on, kdy by na ty suché dni stál po těchto osmnácti nedělích, když by páni saudili, že pro to své pře neztratil by. Než nestál-li by tu po těch osmnácti nedělích při těch suchých dnech: tehdy svú při ztratí, leč by kde byl v obehnání nebo na poli s pánem svým proti nepřátelóm, a že by beze lsti z toho pole od svého pána jeti nemohl, anebo že by někde byl, ješto by ten, ktož na jeho statku sedí, po poslech se jeho doptati nemohl.

A jestli že by toho pohnaného ten který artykul nahoře dotčený zašel, pro to by své pře pro ten puohon neztratil. Než který by koli kus nahoře jmenovaný pravil, že jest jemu ku překážce byl: že musí jej podlé práva provésti neb jej přísahú zpraviti, když přijde k svému puohonu.

IV.

O haněni.

92. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by kto komu oznámil, »že jest tebe tento zhaněl, toto o tobě mluvil«, že ten, komuž by to tak praveno aneb psáno bylo, má k tomu, o komž jest jemu praveno aneb psáno, poslati a na něm se toho dotázati, kdež jest jemu o něm toto (vyslově jemu to dostatečně) oznámeno, zná-li se k takové řeči, že jest to mluvil o něm čili nic; že ten, k komuž by tak posláno bylo a dotázáno, má a povinen bude hned světlú odpověď dáti těm posluom, že »jest tu řeč mluvil anebo nemluvil.« A jestli že by se k tomu seznal, bude moci jeho z nářku cti, jestli že jest nařekl, podlé vyměření nářku cti pohnati, anebo z hánlivých slov. Pakli by ukrytú a nesvětlú odpověď dal, to jest, že by ani dostatečně seznal, že jest to mluvil, ani dostatečně a světle tomu neodepřel, že jest toho nemluvil: tehdy ten bude moci toho, ktož by světle a dostatečně tomu neodepřel a neseznal se, z nářku cti anebo z hánlivých slov pohnati, a z toho nářku viněn anebo z hánlivých slov býti beze všech dalších svědkuov, tak jako by naň a na to, že jest to mluvil, několiko svědkuov měl.

93. Nalezli vuobec za právo: Ktož by koho zhaněl, a ten jej zase zhaněl, i požene-li ho z nářku cti ten, ktož jest prvé zhanín, nebude-li naň ta lehkost uvedena: tehdy páni jeho čest opatří. Než tento jemu povinovat nebude pokutu napravovati, poněvadž jest zase sám haněl, a své neviny haněním bránil. A z té pře také se viniti nemají ze škod. A jestli že by se pak oba dva nevinně haněním dotýkala, tehdy páni mají je oba na jich cti opatřiti, a podlé uznání a rozvážení mají je pro takovú zbytečnost i trestati; a pokutú ani škodami sobě povinni nebudú. Než ktož by koho zase nehaněl, a toliko jediné jemu odpíral, to jest, že by jemu řekl, že křivě a neprávě mluví: to za odhanění nemá počteno býti, když to při saudu pokáže, že tím, čímž jest narčen, vinen není.

94. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by kto příjemce věna byl, když se věno převodí, a ten, ktož věno převodí, zjedná toho příjemce a že jemu slibuje, že nemá pro ten příjem věna žádné škody vzíti, i učiní jemu zápis v menších dckách: jestli že by pro ten příjem věna jakau škodu vzal, aby se v statek s komorníkem uvázal toho, ktož zapisuje, a držal dotud, dokudž by jemu zase všech škod nenavrátil.

95. Nalezli vuobec za právo: Prodá-li kto dědiny manské, a klade je u dvorských desk, nemaje jemu čím tam u dvorských desk spraviti, a učiní jemu zápis v menších dckách: jestli že by byl z těch dědin právem vyveden, že se má na jeho dědičné vésti třetinu výš, tak jakž tam správa ukazovati bude.

96. Nalezli vuobec za právo: Jestli že kto dědiny zápisné prodá komu nebo zastaví dráže neb výš, než zápisové neb majestátové ukazují, a ten, ktož kaupí a výš summu dá nad zápisy, aby tu summu věděl kde naleznúti: jestliže by k výplatě přišlo, tehdy ten, ktož summu vezme, zápis v menších dckách učiní, že při výplatě jemu má dáti to, což výš nad zápisy přijal. Pakli by nedal, tehdy aby se ten, ktož tu summu jemu dal, s komorníkem se uvázal v dědiny zapisujícího, kteréž má neb míti bude, a je držeti tak dlúho, dokudž by jemu zase summy nenavrátil.

97. Nalezli vuobec za právo: Všecka dání krále JM[ti] neb jakéž koli milosti, od krále JM[ti] k duchovenství, k kosteluom, k oltářuom, k kaplanství, i k každému duchovenství k obci: ty věci se do žádných desk bez relátora od JM[ti] královské nekladau, i ni také dědinníkuom.

98. Nalezli vuobec za právo: Ktož koli chce do všech desk co klásti, každý musí tu osobně sám před úředníky býti, a bez přítomnosti jeho nemá kladeno býti. Než komu se klade, ten, nechce-li tu sám býti, muož koho chce poslati místo sebe, aby na jeho místě zápis přijal. Než jestli že ten, ktož klade, vezme recognicí u desk, však aby osobně byl před úředníky, když se recognicí píše, a když se napíše, má [se] jemu přečísti a potom jemu v moc má dána býti. A komuž ji dá, a kto s ní ke dckám přijde, tehdy bude kladeno, jak ta recognicí ukazuje; jinak nic. A tím spuosobem muož se do desk klásti bez přítomnosti toho, ktož by měl zápis dělati; a jinak nic. A ta recognicí nemá trvati než do suchých dní po dání té recognicí najprv příštích, a to dotud, dokudž páni těch suchých dní saudu nevzdadí; a dále nic. A chce-li potom jinú vzíti do druhých suchých dní, opět muože to učiniti. A tak vždycky.

99. Nalezli vuobec za právo: Aby saud zemský před se beze všech překážek šel a trval, a v tom neuchoval-li by Pán Buoh krále JM[ti] bez dědicuov, by pak i dědicové byli: pro to vždy saud zemský před se jdi a trvaj. A mocí aby žádný jeden na druhého nesahal, než právem aby živ byl, pod pokutami nálezuov starodávních.

V.

O puohonech.

100. Nalezli vuobec za právo: Ktož by s kým smlúvu měl, a on mu jí nezdržal, a ten pro to nezdržení že by jej zhaněl na cti, a on by jej pohnal z toho hanění: tehdy bude do panské kázně pro to hanění vzat, že jest právem živ nebyl, podlé prvního svolení. A potom zdá-li mu se, učině panskému nálezu dosti, muož potom zase z toho nedržení smlúvy pohnati.

101. Nalezli vuobec za právo: Což se puohonuov z nářku cti dotýče, ten každý vuoli toho má pohnati buď před krále JM[t], byl-li by JM[t] v zemi; pakli by JM[ti] královské v zemi nebylo, tehdy před saud zemský. Než svědky o čest toliko před krále JM[t] aby každý vedl, tak jako k saudu zemskému, s přísahú. A ktož by koli před krále JM[t] z nářku cti pohnal, ten se též zachovati má, a v puohonu položiti a jmenovati, z jakého nářku, tak jako při saudu zemském.

102. Nalezli vuobec za právo: Že bratr starší muož sám poháněti i puohony přijímati, maje bratři mladší, kteříž by let neměli.

103. Nalezli vuobec za právo: Což se puohonuov z dědictví dotýče, aby trojí puohon byl a dvěma komorníky, podlé práva starodávního. Než o jiné všecky věci aby jedním puohonem poháníno bylo.

VI.

O sirotcích.

104. Nalezli vuobec za právo: Že otcovský poručník má moc puohony přijímati, i sám poháněti, jako sám otec pro sirotčí věci a závady, buď po dskách aneb kterak koli jináč ty závady shledány by byly, vyvázeti. A též poručník králem daný, jestli že by přátel nebylo, aneb sirotkuom. Jestli že by statku uručiti nechtěli najbližší přátelé, tehdy ten poručník králem daný sirotkuom, statek uruče, má pro sirotčí statek moc poháněti, a zase puohony přijímati, anebo ti, na kteréž by poručenství příbuzenstvím připadlo, též mají moc pro sirotčí statek poháněti, i puohony přijímati. A ti, jestli že by co vysaudili, to aby sirotkuom k ruce bylo. A též zase jestli že by co prosaudili, že to k škodě sirotkuom býti má. Než jestli že by co ti poručníci nestáním ku právu ztratili, to sirotkuom ke škodě býti nemá, než poručník to statkem svým zaplať. Též také, ktož urukují sirotkuom statek vedlé práva, ti také mají uručiti, na hotových penězích, na klenotích, na svršcích, na nábytcích aby jim ne-

ubývalo. A král JM[t], neb páni z plného saudu, má poslati, kohož ráčí, aby ten statek i [s] svršky se všemi sepsán byl do registr, a registra mají ke dckám dána býti při tom času, když se urukuje. A nebyla-li by taková registra u desk položena, tehdy mu nemají úředníci toho poručenství dopustiti zapsati. A sirotkuom zase vydána býti mají, když poručník jim počet dělati bude. A také když by který sirotek první z pacholíkuov k letuom přišel, a léta jemu byla nalezena vedlé práva: tehda ten, maje léta a bude chtíti, aby jemu byl statek postúpen, a počet aby jemu byl učiněn, toho napřed má žádati na poručnících. A jestli že by se k tomu poručníci neměli, buď statku postaupení aneb počtu učinění: tehdy ten sirotek ta léta mající má žádati úředníkuov menších desk zemských, aby list byl dán těm poručníkuom, aby statku bylo těm sirotkuom postaupeno, počet aby udělali. A v tom listu mají úředníci den jmenovati buď ku postúpení aneb počtu učinění na den jmenovaný. Tehdy ten sirotek zachovaj se vedlé desk a uručení, a vezma komorníka, uvaž se v statek poručníkuov, a potom v toho, ktož jest rukojmě. A to drž a užívaj tak dlúho, dokudž by se nestalo dosti které věci. A když by se všemu dosti stalo, tehdy ten sirotek má dckami děkovati, od sebe i od jiných bratří a sester, a poručník má toho poručenství po tom děkování prázen býti. Než byly-li by děvečky majíce léta, a bratří by měli, ješto by let neměli: tehdy poručník má před se děvečkami vládnúti, a od nich poháněti, až do let najstaršího bratra. A byli-li by hotoví penízi toliko sami, že ty u desk má oznámiti a uručiti, aby jich neubývalo; než s královskú volí aneb, kdy by krále JM[ti] v zemi nebylo, s pánuov Jich M[ti] a vládyk, saudcí zemských volí aby jich přibývalo. Než jestli že by těch svrchkuov a nábytkův bezelstně co zhynulo buď ohněm, neb vodau, neb smrtí, neb jakž koli jináč bezelstně se přihodilo, že by to slušně provedeno býti mohlo, že to ke škodě poručníkuom býti nemá, ale sirotkuom. A ktož by koli chtěl v zpravování a poručenství dáním krále JM[ti], anebo pány a vládykami na plném saudu zemském, anebo po příbuzenství kterých sirotkuov, a statku jich vstúpiti a se uvázati: má najprvé takový a všelijaký statek sirotčí, na čemž by ten koli byl, žádného nevyměňujíce, sirotkuom dostatečně podlé práva uručiti. A jinak a bez toho nikterakž nemá v to zpravování vstúpiti, ani se

v ten statek uvazovati. Pakli by kto jináč v to zpravování všel a v ten statek se uvázal jakž koli, že král JM^t, byl-li by JM^t v zemi, pakli by JM^ti v zemi nebylo, tehdy páni Jich M^t a vládyky z plného saudu zemského mají jej před se obeslati, a več to jemu obrátiti ráčí, to při tom stuoj. A sirotek anebo ten, komuž by od krále JM^ti anebo od pánuov Jich M^ti a vládyk, saudcí zemských poručenství dáno bylo, bude moci k tomu a k takovému, i k jeho statku o všecky škody, ač jestli že se týmž sirotkuom jaké dály a staly, hleděti, tak a tím vším spuosobem, jako by byl statkem svým sirotkuom těm jich statek uručil. A také což by koli Kr. M^t anebo bez přítomnosti J. Kr. M^ti páni a saudce zemští poznali, že by se kterým sirotkuom ke škodě a k ujmě od kohož koli a jakž koli co dálo proti spravedlnosti: že Jich M^t toho moc míti mají a povinni budú to napraviti, pokudž se Jich M^tom za najspravedlivěji zdáti bude k dobrému sirotčímu. A jestli že by krále JM^ti anebo pánuov a vládyk v saudu zemském na ten čas, když by kto statek sirotkuom uručiti chtěl a uručil, nebylo: tehdy úředníci pražští menší desk zemských mají hned komorníka od úřadu desk zemských s tím, ktož urukuje, vyslati na ten a do toho statku sirotčího, tak aby ten komorník, vezma sobě dva sausedy z stavu panského neb rytířského, kterýmž by bylo od úředníkuov psáno, tomu statku sirotčímu blízko přísedící, toho v ten statek uvedli, a tu aby hned v přítomnosti těch dobrých lidí saused a toho komorníka ten statek tak, jakž se napřed píše, byl sepsán v registra. A ta registra aby ten komorník ke dckám zemským přinesl a dal. A ta registra sirotku, když let dojde, v moc jeho dána býti mají, tak jako se nahoře píše. A tomu komorníku má dáno býti od toho tolik, což sic od puohonu do toho kraje dáno bývá, a ztravú a obrokem má také opatřen býti od toho, ktož by měl v ten statek uveden býti. A úředníci mají tomu komorníku zprávu sepsanú dáti, kterak se má v tom a při tom zachovati.

105. Nalezli vuobec za právo: Že každá osoba duchovního řádu má odpovídati před králem JM^ti a před saudem zemským. A jestli že by sobě list zjednal, a v něm by svědčila kletba, a on by se listem tím zastíral, že ho súditi nemají: ten

list jemu nemá nic platen býti, než má odpoviedati, což by se světských věcí dotýkalo.

106. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by se kto komu zapsal listem pro kterú věc, jestli že by ho kto chtěl právem viniti z té věci, za kterauž mu se jest zapsal: tehdy ten, byl-li by pohnán pro tu věc, na kterúž zápis má, má toho obeslati od toho práva, před kteréž jest pohnán, aby jej v tom zastúpil podlé zapsání svého. A nezastúpil-li by po tom obeslání, by pak ten prosaudil, ktož jest pohnán: tehdy muož k tomu hleděti, ktož se jest jemu zapsal. Než jestli že by se saudil, toho neobešle, ktož jest mu se zapsal, prosaudil-li by, nebude jeho moci viniti.

107. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by kto v mírné zemi a pokojné, a'no práva jdau, vězně na svuoj zámek přijal bez povolení královského neb zemského, a tu jej šacovati dal, a to jestli že by ten vězeň byl z koruny České, anebo z zemí, kteréž k koruně České příslušejí: tehdy ten, ktož jest šacován, bude moci k tomu hleděti a pohnati, na čímž jest zámku aneb tvrzi šacován, a to před králem neb před právem, a že on bude jemu povinen ten šacuňk i se všemi škodami navrátiti ten, ktož jest jej u sebe šacovati dal.

108. Nalezli vuobec za právo: Kdy by svědčily dcky otci a jeho synu spolu na které zboží, a toho zboží že by král kázal pro neposlušenství otce dobyti: a syn let že by neměl, a potom přijda k letuom, a pohnal by k svým dckám, má při svých dckách zachován býti, poněvadž jest otci té svévolnosti nepomáhal a let neměl.

109. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by která vdova koho upomínala, že jest jí za věno rukojmí, a jej z toho poháněla, a on by ji toho slibu odpíral, že jí za to věno neslíbil, aneb že se v tom nepamatuje, by jí slíbil, a ona toho žádným svědomím neprovedla, a ten také že by žádným svědomím toho neodvedl: má za to zpraviti vedlé práva pohnaný.

110. Nalezli vuobec za právo: Ktož by jakú smlúvu měl, a ten, kohož by se smlúva dotýkala, žádal by ji viděti, a ten by mu jí neukázal, ktož by ji měl, a ten nevěda, co v ní

stojí, něco učinil proti té smlúvě, a ten, ktož by smlúvu měl, pohnal ho z té pokuty, kteráž by v té smlúvě byla: že jemu tau pokutau povinen nebude, a tomu pohnanému škody zaplatiti musí. Než potom, když mu tu smlúvu ukáže, mají sobě ji držeti.

VII.

O komornim řádu a platuov komornich.

111. Nalezli vuobec za právo: Pro tyto a na tyto věci se urukuje, když se má s komorníkem podlé zápisu uvázati. Najprvé když kto má dckami který zápis s komorníkem uvázaní, a ten proto urukuje, že právě vede, pod padesáte kop grošuov českých, že jinde se nemá uvázati, než pokud mu ten zápis ukazuje. Pakli by se jinde uvázal anebo více než ten zápis ukazuje, tehdy těch padesáte kop grošuov českých propadne, a zase svého zápisu bude moci držeti. A po druhé uruče, bude se moci vésti, pokudž jeho zápis ukazuje, nedá-li zemským letuom projíti.

112. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by kto list měl, ješto by mu na které zboží s komorníkem uvázaní svědčilo, má též uručiti, že právě vede, pod padesát kop grošuov, aby ho na víc ani jinde, než jakž list ukazuje, nevedl. Pakli by na více aneb jinde vedl, tehdy propadne padesát kop grošuov, a potom drž se listu svého. A zdá-li mu se, uruče po druhé, vésti se tu, kdež jeho list ukazuje. Než ten list má sobě prvé ve dcky vložiti, nežli by komorníka vedl.

113. Nalezli vuobec za právo: Komuž by zápis svědčil dckami, s komorníkem braní pro plat komorní, na kterém zboží: jestli že by s komorníkem bráti chtěl, má uručiti, že právě béře, pod padesáte kop grošuov českých, aby na jiném, ani na více, než jeho zápis svědčil, nebral. Pakli by na více bral, anebo jinde, než jeho zápis ukazuje, propadne padesáte kop grošuov. A dada je, zdá-li mu se po druhé bráti, uruče též pod padesáte kop, nedada letuom projíti. Též měl-li by list, že by mu svědčil na které zboží braní s komorníkem pro plat, má též uručiti všemi obyčeji, a tolikrát, jakož se nahoře píše. A povede-li jej

na zmatek, propadne padesáte kop grošuo. Než ten list také má prvé vložen ve dcky býti. A kolikrát by koli kdo kolivěk vésti chtěl pro nahoře psané věci a vyručil, vedl-li by jej na zmatek, aneb bral-li by s ním na zmatek kolikrát kolivěk: tolikrát najvyššímu komorníku po padesáti kopách grošich českých propadne. A pro tu pokutu nahoře dotčenú má se s komorníkem uvázati najvyšší komorník v statek toho rukojmí, kterýž za to slibuje, že právě vede. A ten rukojmě má míti na svobodných dědinách. A pro ty nahoře psané věci se urukuje, a pro jiné žádné, když se komorník vede.

114. Nalezli vuobec za právo: Ktož by měl který zápis dckami anebo listem, a ten list ve dcky vložen byl dědicky, aneb dluhem s komorníkem uvázaní, a neuvázal-li by se od toho času, kdy by moc zápisu k uvázaní přišla, ve třech letech a v osmnácti nedělích: tehdy to dědictví aneb ten dluh promlčí. Leč by toho dědictví a statku v držení byl zemská léta bez nároka, tehdy toho užíti má. A jsa jeho v držení bez komorníka zemská léta, není jemu potřebí se uvazovati s komorníkem pražským. A jestli že by po těch promlčených letech chtěl komorníka vésti na uvázaní toho zboží neb dluhu, že mu nemá komorník již vydán býti, poněvadž jest léta promlčal. Než jestli že by on, vezma komorníka, chtěl se uvázati, a'no práva jdú, a oni se jemu uvázati nedali: tehdy on má přijeti a u desk oznámiti, že není vpuštěn v držení, več se uvazoval. Tehdy má jemu od úřadu desk zemských obranní list vydán býti, a purgkrabie najvyšší pražský mocí úřadu svého má jej v skutečné držení uvésti. A tu jestli že by nepustil v držení, odboj učiní, a Kr. M^t^ má naň sáhnúti jako na odbojníka. A nedal-li by mu se uvázati, a'no práva nejdau, že tím let nepromlčí. A byla-li by válka, že promlčení let žádnému ke škodě býti nemá.

115. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by komu svědčil který zápis, nápad aneb dluh s komorníkem uvázaní, anebo jakýkoli zápis, ješto by s komorníkem uvázaní svědčil: tehdy ten nebo ti, ktož by se bez komorníka uvázali, a potom že by dali ten statek komu prodávati, aneb zapisovati chtěli, mají najprv ten zápis sobě kázati před úředníky čísti, a oni jemu

nemají dále od něho toho statku žádnému zapisovati, leč by se prvé s komorníkem uvázali, aneb za uvázaní před týmiž úředníky přijali a po právu šli, a od toho zaplatili. Leč by toho statku zemská léta bez nároku v pokojném držení byl, tehdy jej bude moci dále jinému zapisovati.

116. Nalezli vuobec za právo: Ktož by měl plat komorní na kterýchž koli dědinách s braní s komorníkem na týchž dědinách pro aurok: jestli že by nedal auroka při svatém Jiří neb při svatém Havle, tehdy ten muož s komorníkem bráti pro nedání úroka toho na těch dědinách, jakž zapis ukazuje. Pakli nebéře pro úrok svato-jiřský, až svatý Havel mine, aneb též zase, již není jemu povinovat dáti zadržalého úroka. A ten, ktož, maje pokutu, a vedlé ní se nezachoval, sám sebau vinen bude. Než stojí-li pro zadržalé úroky, aby mohl bráti, aneb že, přijdauce ke dckám, že zápis památnými knihami učiní, že jemu má čekati až do druhého úroku, a to čekání ke škodě býti nemá: tehdy muož bráno býti tím spuosobem pro zadržalé úroky. A také jestli že by dcky byly zavříny, aneb komorníci byli staveni pro takové úroky, že potom z těch zadržalých úrokuov muož poháněti, a puohon ten nebude zmatečný. A potom před se aby se držel své pokuty pro úrok svuoj, jakož zápis ukazuje. Pakli kdo, chtě s komorníkem bráti pro svuoj úrok, i nemá co: tehdy hned komorník má panování udělati na těch dědinách, na kterýchž plat komorní vedlé zápisu ukazuje, a potom právo má před se vésti až k odhádaní, tím spuosobem, jakož prvé napřed psáno stojí, krom zvodu, když práva jdau, a má se odhádati třetinú výš, a k tomu zadržalé úroky, a to zadržalé od té chvíle, odkud počne panovati. Pakli kto má plat komorní zápisem bezpravý, tomu se nemá odhádati třetinú výš, než s náklady toliko. Pakli by ktož kolivěk měl braní s komorníkem pro úrok komorní, a neužíval-li by pokuty své za tři léta a za vosmnácte nedělí, a'no komorníci na braní neb uvázaní od úřadu desk zemských vydávají se, aneb a'no práva jdau: že ten každý svuoj úrok, i zadržalé, promlčí. A když by kto pro které úroky komuž koli dobytek podlé zápisu svého pobral a zajal s komorníkem, a ten, komuž týž dobytek jakž koli zajat, jeho nevyručil: tehdy týž dobytek má hnán býti k úřadu zemskému k starostovi ko-

morničímu. A tu týž dobytek má držán býti za tři dni, a po třetím dni mají obeslány býti ty osoby přísežné, kteréž na to přísahy mají, a jsú vždycky v Praze zde. Jest-li dobytek zajat, voli, krávy neb který koli dobytek, tehdy jsú na to přísežní řezníci. Pakli jsú koně zajati, tehdy jsú na to přísežní koniři. A ti tak obeslaní mají ten dobytek odhádati puovodovi podlé jich přísahy, dokudž by summa úroka, pro kterauž jest bral, i s náklady, i s útratami pro to vzatými, spravedlivě přišla. A což by po témž odhádaní dobytka zajatého zuostalo, má tomu, komuž jest zajat, zase navrácen býti. A při tom odhadování má býti místokomorník a písař menších desk a starosta komorničí. Pakli by ten, komuž jest dobytek zajat, v těch třech dnech až do poledne třetího dne, k úřadu přijda, tu summu, pro kterúž jest bráno s náklady i s útratami, i to, což jest týmž dobytkem protraveno, položil, a prvé než by se týž dobytek odhádal: tehdy, to tak polože úplně, dobytek svuoj zajatý muož zase vzíti, a tomu nižádný odpírati nemuož, ani brániti. A ten, ktož jest právo vedl, přijíti to má bez odpornosti.

Jestli že by pak kto svévolně na dědinách svých bráti a zajímati nedal a právu odboj učinil: tehdy tu hned komorník na to braní od úřadu vyslaný má toho odbojníka pohnati najprvé od krále JM[ti] i ode všech úředníkuov větších i menších, i od najvyššího purgkrabie pražského; a den k staní k tomu puohonu jemu týž komorník, kdy a kde státi by měl, bude jmenovati. A ten puohon má býti od každého z desíti hřiven stříbra. A k takovému má se zachováno býti, jakož o tom nález ukazuje. Nebo jestli že by komu mělo bráno býti komorníkem, buď na číchž koli dědinách, ješto by zápis dckami zemskými učiněný na ty dědiny nesvědčil: pro to ten, číž dědiny jsú, nemá brániti bráti ani odboje právu činiti, ale má dobytek zajatý vyručiti dobrým člověkem, aneb jiným člověkem, kterýž by měl na svobodných dědinách. A tu summu, pro kterúž jest bráno, má položiti při úřadu zemském i s náklady a útratami, a odpor tomu braní učiniti a vložiti, a k němu pohnati, a k saudu přistúpiti a to provésti, že jest puovod na jeho dědinách bráti neměl. A jestli že to provede, že jest na jeho dědinách bráti neměl: tehdy ten, ktož jest zmatečně bral, má tomu škody i všecky náklady nahraditi a zaplatiti, i ten základ, v čemž jest dobytek vyručen, dáti bez odpornosti.

117. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by komu zápis který zjevně svědčil, že muož pro zadržalé úroky bráti: ten toho vzíti má podle zápisu svého.

118. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by kto měl plat komorní, a pro ten že by jemu s komorníkem braní svědčilo, i byl-li by ten plat na dvojím zboží, aneb na dvau vsech, aneb na víc, a že nemá najednom bráti, než na všem, což mu zápis ukazuje: pakli by na jednom zboží bral pro všecek plat, musí tomu zase navrátiti, co jest pro cizí díly na jeho zboží bral, i se všemi škodami. Než pro to na jiných dílech drž se své pokuty.

119. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by kto měl jakýž koli zápis s komorníkem s vymínkau, aneb s vymínkami: těch vymínek užiti má.

120. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by dvěma neb třem svědčil zápis s komorníkem uvázaní, a jestli že by se jeden nebo více uvázali: ti svého uvázaní požiti mají, nedadúce letuom projíti. Pakli by se z nich který neuvázal, a'n mu zápis svědčí, a dal by třem letuom a vosmnácti nedělem projíti, a'no práva jdau, a komorníka vzíti by mohl: tehdy své právo promlčí, a těm to ostane, ktož jsú se uvázali v to a to drží.

121. Nalezli vuobec za právo: Ktož by na sobě listem na svém statku aneb na svém zboží zavázal plat komorní, a že by v listu stálo s komorníkem braní: tehdy, dokudž ten list ve dcky nevejde, že nemá jemu komorník vydán býti na braní. A jestli že by toho listu nevložil ve dcky ve třech letech a v osmnácti nedělích od dátum listu toho, a moha ke dckám: tehdy ten list se promlčí.

122. Nalezli vuobec za právo: Kdež by na dvojím statku neb na víc byl zapsán plat komorní, a z těch jeden dal by na svém dílu anebo zboží ten plat všecken odhádati, a odporu by tomu neučinil: sám by sobě zmatek učinil, a ten by všecek plat na jeho dílu zuostal.

VIII.

Tuto se znamenává, co se béře k úřadu desk zemských

buď od uvázaní s komorníkem, od braní pro úroky a platy, od úmluv a panování, od vohledání škod, ran, míst, k odporuom, i od jiných věcí, jakož o tom o všem níže zejména položeno jest. A to všecko starosta komorničí zpraviti má. To u něho zaplatě, již on dále to děliti a zpraviti má, a to placeno má býti na český groš.

123. Když se kdo s komorníkem chce uvázati buď v čížkoli dědiny podlé zápisu svého, má dáti od toho uvázaní k úřadu i od komorníka puol druhé kopy a šest grošuov. Z toho starosta komorničí béře sobě dva groše, na komorníka patnáct grošuov, a vostatek úředníci jiní, jakož o tom každý z nich v svém sepsání, kto co béře, zejména napsal jest. A týž komorník má to uvázaní zapsati, relací učině, kdy a který den to uvázaní jest učinil. A témuž komorníku má ztrava dána býti sem i tam do Prahy, a puovoda má dáti, nechce-li sám jeti

124. Když kdo béře s komorníkem pro úroky a platy, má dáti sto a šest grošuov. Z toho béře sobě starosta dva groše, komorníku patnáct grošuov, a pacholku purgkrabovému hradu pražského, kterýž při tom braní má také býti podle práva starodávního, čtrnácte grošuov. A vostatek úředníci svrchu psaní a komorníku i pacholku purgkrabovu ztravu tam i sem puovod dáti má, a též puovoda, nechce-li sám jeti.

125. Když kto koho pohání zde v Starém anebo v Novém Městě, od každého na komorníky pět grošuov, od vložení ve dcky puohonu jeden groš, od vysvědčení jeden groš, a od útoku sobě starosta dva groše. Pakli jest puohon ze škod, tehdy béře vyše čtyři groše; ty dává místokomorníku dva groše, a místosudímu dva groše.

126. Když kdo pohání v kouřimském, v vltavském a v klatovském, boleslavském, litoměřicském krajích, má dáti

na komorníka patnáct grošuov, od vložení puohonu ve dcky jeden groš, od vysvědčení jeden groš, od útoku dva groše. Jestli že jest puohon ze škod, tehdy výš čtyři groše úředníkuom svrchu psaným.

127. Když kto pohání do hradeckého a chrudimského kraje, na komorníky dvamezcítma grošuov, od vložení puohonu jeden groš, od útoku dva groše, od vysvědčení jeden groš. Škod čtyři groše úředníkuom svrchu psaným.

128. Když kdo pohání do plzenského kraje, na komorníky pětmezcítma grošuov, od vložení puohonu jeden groš, od vysvědčení jeden groš, od útoku dva groše. Škod čtyři groše úředníkuom svrchu psaným.

129. Když kto pohání do bechynského kraje a do práchenského, na komorníky čtyrmezcítma grošuov, od vysvědčení puohonu jeden groš, od vložení puohonu ve dcky jeden groš, od útoku dva groše. Škod čtyři groše.

130. Když pohání probošt, anebo opat i všecken convent, buď z kteréhož koli kláštera, kohož koli, aneb purkmistr a konšelé i všecka obec z kteréhož koli města, buď kohož koli, aneb ktož koli jiný jich zase: dávají jednu kopu grošuov, z toho se dává od vložení puohonu ve dcky, od vysvědčení téhož puohonu, i škod úředníkuom, a vostatek komorníkuom a témuž starostovi.

131. Když kto komorníka vezme k veřejóm od dvorských desk, starosta béře na komorníka patnáct grošuov a sobě dva groše.

132. Když kto komu přijme za uvázaní, jako by se s komorníkem uvázaní stalo, tu starosta béře patnáct grošuo, a více nic.

133. Když kdo koho požene k odporu, aneb vezma na úmluvu, na vohledání ran, míst, zkázy stavení, na panování aneb na jiné rozličné věci: tu béře týž starosta jedenmezcítma grošuov, a z toho dává komorníku patnáct grošuov, a od relací čtyři groše, a sobě béře dva groše. Než na kteréž by koli škod vohledání veden byl komorník, tu má starosta komorničí dáti

místokomorníku a místosudímu po dvau groších, a to do všech krajuov, buď blízko neb daleko, jednostajně.

134. Když se komu odhádaní státi má, béře starosta komorníkuom patnácte grošuov, a sobě nic.

135. Item když se kdo uváže s komorníkem v dědiny, aneb že někomu s týmž komorníkem béře na dědinách pro úroky, ty starosta béře čtrnácté právo, a to slove jus quatuordecimum. A když potom přijde druhé jus quatuordecimum, to béře písař menších desk zemských. A tak vždy jednomu jedno, a druhému druhé. A když se zvod děje, starosta béře na komorníky patnácte grošuov.

136. Když kdo škody komorníkem obvozuje a je vohledati dá, béře starosta pětmezcítma grošuov českých. Komorníku dává patnáct grošuov, od relací čtyři groše, sobě dva groše česká a úředníkuom svrchu psaným čtyři groše.

137. Nalezli vuobec za právo: Kdož by kdy koli poháněti chtěl z dědictví, ten každý bude moci, přijda k starostovi komornićímu, při kterýchžkoli suchých dnech po vysvědčení puohonuov útok aneb puohon vložiti k budúcím aneb přišlým suchým dnuom. A ten má s starostú komorničí[m] puovodovi v registra svá, v kteráž jiné puohony zapisuje, zapsati a vložiti z těch dědin, z kterýchž týž puovod poháněti chce, buď při kterýchž koli suchých dnech, a den znamenati a zapsati, který jest ten útok učinil. A na ten puohon má dva komorníky vydati vedlé nálezu panského, na to vuobec za právo učiněného. A má naučení dáti témuž puovodovi, který den podlé práva a kde by měl státi k vysvědčování téhož puohonu. Také týž úředník má zvěděti na témž puovodovi, kde a v kterém místě měl by nalezen býti ten, ktož se pohání. A tu má komorníky nadepsané poslati k němu a k veřejuom jeho, a jemu mají přítomně puohon dáti, jeho podlé práva poženauc a oznámíc, od koho jeho pohánějí a z čeho, i den jemu jmenujíc, který by a kde k tomu puohonu státi měl, jakož o tom o všem týž starosta komorničí bez omylu v témž puohonu týmž komorníkuom vydaným (sic) slovo od slova napsati má. Pakli by doma nalezen nebyl ten, ktož se pohání, tehdy mají tíž komorníci ten puohon oznámiti man-

želce jeho, neb úředníku jeho, aneb čeledínu jeho v týchž veřejích. Pakli by i těch nebylo, ale v též vsi rychtáři, konšeluom i některému z obecních. Pakli by i těch nebylo, tehdy mají znamení v týchž veřejích vzíti vedlé jich obyčeje, a odtud najbližšímu z vládyk přísedícímu, aneb v městě též najbližším odtud purgkmistru a některému konšelu oznámiti, že jsau tomu půhonu podle práva dosti učinili. A pakli by při kterých suchých dnech, jakož o tom níže v zřízení, toho útoku aneb puohonu nevložil: tehda bude moci, přijeda k úřadu, tak na devět nedělí ten puohon a útok učiniti a dokonati, jakož obyčej jest. Pakli by ten, ktož se pohání, chtěl za všecky tři puohony přijíti, pro polehčení a umenšení práce a jízd komorníkuov: to bude moci bez škody učiniti. A pakli by kdo chtěl pohnati z moci, ze škod, z nářku cti aneb z kterých koli věcí jiných při týchž suchých dnech k budúcím suchým dnuom: tu také při tom času bude moci učiniti. A ktož by nechtěl, tehdy se muož zachovati na devět nedělí, anebo najméně na čtyři ze škod, a z jiného na dvě, jakož napřed v zřízení položeno jest. Při tom také pohánění tíž komorníci toho puohonu, i jiného, podlé práva v den nedělský činiti a poháněti nemají. Leč by to tíž komorníci na tom, ktož se pohání, obdržeti mohli, že by ten puohon od nich dobrovolně a bez pohoršení práva v den nedělský přijal, to býti muož. A také tíž komorníci, když by poháněti měli, nemají při sobě braní míti, než toliko huolku, jakož obyčej jest od staradávna. A každý komorník má při sobě zemskú pečet míti; a kohož pohání, jestli že by se na pečet otázal a řekl, aby mu ji ukázal, má jemu ji komorník ukázati. A když se komorníci z puohonu vrátí, tehdy starosta komorničí má registra, v které puohony zapisuje, dáti písaři menších desk zemských, a týž písař má každý puohon ve dcky puohonní vepsati. A potom když při vyhlašování puohonuov řečník zemský má půhony vyhlašovati, a starosta komorničí má je řečníku sepsati, a starosta má s registry svými při něm státi, a řečník má zavolati: »Stojí-li puovod i pohnaný (jmenuje je jménem) k svému právu?« A ohlásí-li se oba dva, hned má jiný puohon vyhlašovati. Pakli puovod sám toliko nestojí, tehdy hned ten puohon vymaží a přetrhnau, a pohnanému povědí, že jest toho puohonu prázen. Pakli oba nestojí, tehdy též ten puohon přetrhnú a vymaží. A písař menších desk má znamenati ve dckách

puohonných nad puohonem, že puovod nestojí. Pakli oba nestojí, tehdy má nade dvěma znamenati. Pakli by pohnaný nestál tehdáž, když řečník při vyhlášení puohonu naň zavolá: tehdy starosta komorničí má znamenati jméno jeho, ktož nestojí, a puohony před se jiné vyhlašovati. A když dokoná všecky puohony, tehdy navrátí se zase na toho pohnaného, kterýž prvé nestál, i zavolá naň, jmenuje jeho jménem: »stojí-li k svému právu, prvé, druhé, aby se vohlásil«. Vohlásí-li se, nic neztratí, než má před se k saudu státi. Pakli se nevohlásí, tehdy má chvilku zanecháno býti volání, a po té chvilce rozkáží úředníci řečníku zemskému, aby zavolal po třetí. A tu ihned zavolá opět, a jmenuje jménem toho pohnaného, kterýž k prvnímu ani k druhému volání nestál: »Stojí-li k svému právu prvé, druhé, třetí, ohlas se!« Ohlásí-li se hned, jakž dokoná volání řečník, nic neztratí. Pakli se neohlásí, má toho znamenati starosta komorničí. A když páni chtí saud vzdáti, má to právo stané zapsati písař menších desk zemských; jak a kterým spuosobem, to jest výše také zapsáno, i to. což má puovod po staném právu činiti.

IX.

Tento spuosob a řád,

který se při dekách zachovává vedlé uptání a paměti úředníkuov, a zvláště těch, kteříž při dekách od dávních let jsau, sepsán jest. Kterýžto řád a spuosob desk dole psaný od pánuov a rytířstva za právo vuobec nalezen jest.

138. Item. Když jeden druhému prodá dědictví své a smlúvu mezi sebú o ten trh učiní, a v té smlauvě že by stálo, že »jemu to dědictví spraviti má, jakož země za právo má,« a výměnky v té smlauvě nebude o správu; a ten, ktož by to dědictví prodal, že by již neměl víc na svobodných dědinách, a ten, ktož by kaupil dědictví jeho, chtěl, aby jemu správci podlé sebe postavil aneb jej spravau opatřil: že ten, ktož prodá, a v smlúvě tak stojí: »jakož země za právo má,« aby mu spravil. A toto země za právo má, že má spraviti, čímž má neb míti

bude, třetinú výš. A ten od něho přijíti tím spuosobem správu má, poněvadž jest se při smlúvě spravú neopatřil, znaje, že na dědinách více nemá. Pakli by měl na svobodných dědinách, tehdy se muož vésti na ty dědiny pro nesprávu třetinú výše. A ten, ktož spravuje, jestli že by pak ty dědiny prodal po té správě, tehdy ten prodaj té správě k škodě není. A též přikaupí-li co kde dědin kterých, aneb že by jemu odkudž koli přišly, že též tomu jsú ve správě jako i první, poněvadž spravuje, »čímž má neb míti bude«. A to každý věděti má, v čemž aneb v které summě se ty dědiny komu zapíší trhem, že do té summy má se odhádati s třetinú na túž summu přišlú výš, a dále nic, jakž sobě kdo káže ten trh vložiti.

139. Jestliže by kdo spravoval tímto spuosobem, že spravuje dědinami svými, a zejména je jmenuje, a potom dědinami svými, kteréž má neb míti bude: tu se má napřed vésti každý na ty dědiny, kteréž se ve správě zejména jmenuje, a což by se na těch dědinách nedostalo, tehdy teprv má se vésti na jiné dědiny jeho, kteréž jest měl, když jest prodával, aneb kteréž by tehdáž měl.

Třetí správa, ktož komu spravuje dědinami svými, a je zejména jmenuje, že se na ty toliko ten vésti má, komuž tak spravuje, a dále nic. A v které se koli správě jmenuje: »jakož země za právo má,« ta jest každá s třetinú výš.

140. Jiná správa jest, že jeden druhému spravuje do summy té toliko bez třetiny výš, která summa se zapíše ve dckách. Ten, komu se tak spravuje, nemuož se vésti s třetinú výš, než do té summy toliko, kteráž ve dckách stojí. A těchto správ nahoře psaných žádný penězi ssauti nemuože.

141. Jestli že by kto komu prodal dědictví své a též že by jemu spravoval, »jakož země za právo má«; jest-li pak, že by kto sáhl na ty dědiny, kteréž jest prodal věnným právem aneb pro dluh: tehdy ten, komuž se spravuje, má právo vésti před se třetinú výše. Pakli nemá správcí, ten dále můž tu nesprávu věnnú penězy těmi ssauti, jak mnoho neb málo věna neb dluhu jest.

142. Jestli že kto komu dědiny zastaví trhem se správou, ten měj toho vuoli, ktož zase je vyplacuje, propuštěním-li chce přijíti či trhem se správau. A bude-li chtíti trhem se správau přijíti, tehdy ten, od koho ty dědiny vyplácí, nemá jemu než svú závadu spraviti, a dále nic.

143. Jestli že jeden druhému dědin svých za zdravého života neb po smrti své postaupí zápisem, a v tom zápisu že tak clausule stojí, že »jemu jich postupuje tak a v témž plném právě, jakož jemu dcky od toho (napíše jej ve dckách jménem, kto jest ty dědiny prodával) plněji svědčí«: tehdy ta správa, kteráž svědčí tomu, ktož zápisem postupuje, všecka tak platná jest, jako tomu, ktož ten zápis zapisuje, a přijde-li nespráva, nemá se na toho dědiny pro nesprávu vésti, ktož zápisem postupuje, ale tú prvnější spravú, ktož ty dědiny tomu zapisujícímu spravuje, má se vésti třetinú výš.

144. Přídavek věna. Ktož přidává manželce své věna, buď summy peněz aneb svrchkuov aneb nábytkuov, a ten přídavek jestli že jest po věnu kladený: to se také v trhové dcky zapisuje.

145. Věna všecka, přívod věn, rozdílové, děkování z poručenství, poručníkuov zdělání, směny dání králi JM[ti] buď z manství k dědictví: ty všecky věci zapisují se v trhové dcky.

146. Item jestli že by kdo komu prodal plat komorní na kterém zboží beze vší vymínky, a ten že by mu spravoval, a jestli že by tomu, ktož jest jej kaupil, saženo bylo na ten plat jakým právem: tehdy on při té správě má se zachovati jako jiní při svých dědičných správách o dědictví.

147. Jestli že by kto prodal plat komorní na svém dědictví, a ten že by spravoval, a pro nedání úroku kteréhož koli že by bylo s komorníkem braní na týchž dědinách; a kdož jest ten plat komorní prodal, pozuostavil by sobě výplatu v též summě, jakož dcky téhož trhu svědčí; a přihodilo-li by se, že by ten, ktož plat kaupil, z něho byl vyveden jakýmžkoli právem: tehdy má správy své užiti jako o jiné dědictví, zachovaje se při úmluvě k svému správci. A jestli že by kupující chtěl se vésti

pro nesprávu na svého správce pro vyvedení z toho platu právem: tehdy prodávající muož jej tau summau ssauti, zač jest prodal, dada jemu úroky zadržalé toho platu, i náklady, kteréž by pro ten plat vzal, a on, prodávající, jemu dále spravau nebude povinen, co se toho trhu dotýče.

148. Jestli že by kdo chtěl právo dluhu svého ve dcky klásti se spravú, též v trhové dcky má vloženo býti. A stojí-li správa, že spravuje tak, »jakž země za právo má,« tehdy se muož vésti pro nesprávu třetinú výš. Pakli zápis toho trhu svědčí do té summy, tehdy se má při znění zápisu svého zachovati. Než taková správa se muož ssauti summau, pokudž zápis ukazuje, i s náklady, nedá-li práva na vrch dovésti.

149. Ktož by komu statek prodal bez zprávy, a strana druhá chtěla přijíti, též v trhové dcky má kladeno býti.

X.

Tito zápisové bez správy zapisuji se v větších dckách zápisných:

150. Jestli že jest kto komu který dluh dlužen byl nad sto kop grošuo českých, a v tom dluhu že by jemu chtěl statku svého díl postúpiti bez správy, a oboje strana se smluvila: že tó můž v větší dcky zapsati ten zápis.

151. Kdo chce dědictví své zapsati po smrti své »s místem«, výš než nad sto kop grošuov českých, jestli že by umřel bez dědicuov: tehdy ten, komuž se zapíše, stojí-li s komorníkem uvázaní, má se k dědictví uvázati s komorníkem v ty dědiny. A když se uváže tak s komorníkem, tehdy jemu v té summě dědicky zůstati má. A dále se má podlé výměnek, ač budú-li které v témž zápisu postaveny, zachovati. A též »bez místa«, jestli že by kto zapsal komu, a umřel bez dědicuov: tehdy mu to dědicky má zuostati, a dále se též zachovaj vedle vymínek v tom zápisu postavených.

152. Kdož by na statku svém zapsal dluh výš než sto kop grošuo českých, a z toho dluhu že by měl plat komorní dávati.

Jestli že by kto chtěl právo své k čemuž kolivěk dluhem zapsati, v summě výš nad sto kop grošuo českých.

153. Kteráž by koli paní měla věno výš než sto kop grošuov českých, jinde ho nemá zapisovati než v větších dckách zápisných.

XI.

Tito zápisové do menších desk se vpisují:

154. Kdo chce dědictví své zapsati ve stu kopách groších českých a níže, »s místem« neb »bez místa«: to má v menších dckách zapsati. A též také ktož by zapisoval, a umřel bez dědice, že tomu to dědicky zuostane.

155. Jestli že kto rukojmí jest za koho v listu, a ten, za koho jest rukojmí, zápis učiní, že jej má vyvaditi z toho rukojemství; pakli by nevyvadil, tehdy pokuta s komorníkem v statek jeho uvázaní. Jestli že ta vyminka stojí: »kterýž má neb míti bude,« tehdy, by pak ten statek prodal, ten prodaj tomu zápisu ke škodě není.

156. Kto by chtěl dluh komu zapsati sto kop grošuov českých, aneb níže pod sto kop grošuov, a v tom dluhu že by chtěl zapsati a postúpiti statku svého bez správy, buď dědicky neb zástavau a s výplatau.

157. Toto jest za právo: Ktož se chce pro nesprávu vésti, jestli že stojí správa v trhu těmito slovy, že »jeden druhému spravuje, čímž má neb míti bude«: již ten, kdož tak spravuje, zavadí dědiny všecky, kteréž má tehdáž neb potom míti bude. By pak které prodal po též správě, tehda té správě předešlé ten prodaj ke škodě není, ale před se ty dědiny prodané ve správě jsau. A sáhne-li kto na ty dědiny právem, desíti kop grošuov platu ročního více nebo méně, takto se má pro nesprávu vésti: Najprvé má přijíti k úřadu desk zemských, a tu úředníkuo má

žádati, aby mu ten trh čtli, kterak jemu správa ukazuje tím trhem, a slyše, má žádati úředníkův aby mu dali úmluvu. Tehdy úředníci mají k sobě zavolati zprávci komorničího, a ten má tu úmluvu do registr svých znamenati, a hned má komorníka na úmluvu poslati k tomu, ktož ty dědiny, kteréž ve správě jsau, drží. A potom od toho dne, který den tam komorník bude, dávaje úmluvu a po dvú nedělí má ten jistý ke dckám zemským přijíti, ktož počal pro nesprávu vésti, a má žádati úředníkuo, aby jemu list na zvod byl dán. Pakli sám nepřijede, ale muože místo sebe jiného puovoda poslati rozumného. A když na ten zvod požádá, má jemu býti jmenováno od úředníkuov, co má býti na ten zvod dáno od každého kraje. A kraj počítá se jeden v Praze, a druhý hned za Prahú který jest, a třetí za tím druhým v kterau koli stranu; a více krajuov nemá počítáno býti od Prahy. A tak do prvního kraje, to jest do pražského, přijde se dáti na zvod sedmdesát a pět grošuov českých; jedenmezcítma grošuov českých na komorníka, písaře a starostu. Do druhého puol třetí kopy grošuov českých; na komorníka, písaře a starostu jedenmezcítma grošuov. A do třetího puol čtvrty kopy grošuov českých, a na komorníka, písaře a starostu. A tak se to dělí o těch jedenmezcítma grošuov: Na komorníka se bráti má patnáct grošuov českých, od relací toho zvodu má dáno býti čtyři groše české, a zprávci komorničímu dva groše česká. A těmto třem úředníkuom toliko přísluší zvodové: místokomorníku, místosudímu a místopísaři. A komorník s tím listem zvodním na ty dědiny jeti má, a přijme-li za zvod držitel těch dědin, má relací ke dckám zemským komorník učiniti a zvod ten zapsati. A nepříjme-li za zvod, má to před úřadem oznámiti, a jeden z úředníkuov menších má s puovodem na ty dědiny tam jeti. A když přijedau k těm dědinám, na kterýchž se zvod státi má, má ten, ktož vede, aneb puovod jeho ukázati a jmenovati ty dědiny, kteréž ve správě jsau. A by jich pak mnohem více bylo, nežli by ta správa ukazovala, proto to ke škodě nic není, když tak spravuje, »kdež má neb míti bude.« A tu úředník s komorníkem udělá zvod třetinú výš. A tím zvodem puovod těch dědin v držení nepřijde, a ten, na koho se vede, proti právu neučiní, že v držení nepustí. Tehdy puovod od toho dne, který den se stane zvod po dvú nedělí, panování má udělati. A jestli že se to panování

stane před svatým Jiřím, tehdy po tom svatém Jiří po dvau nedělí panování učiniti má. A potom po svatém Havle, po témž svatém Jiří přišlém, po dvú nedělech opět panování učiniti má. A po tom panování po dvú nedělech pùvod má k úřadu přijeti, aneb někoho poslati má, a listuo žádati má na odhádaní. A to odhádaní žádnému nepřileží než místokomorníku samému. Pakli by místokomorníka nebylo, tehdy komuž najvyšší komorník rozkáže dvěma jeti, místopísaři aneb písaři menších desk zemských, a jeden z nich aby jel s místosudím. Tehdy na žádost puovoda má místokomorník listy dáti na odhádaní dědin jeho, aby byl na ten den ráno před sluncem s přátely. A více listy svými místokomorník obešle sausedy a dobré lidi, kteří najblíže k těm dědinám přísedí. A ten, kohož obešle, má přijeti, ničímž se nevymlúvaje, pod propadením desíti hřiven stříbra místokomorníku. A když tam místokomorník přijede, odhádaní má učiniti mocí úřadu svého s komorníkem tím, kteréhož s sebú míti bude. A místopísař má s ním sám jeti aneb poslati také někoho. A to odhádaní má býti ráno, když slunce vyjde, aneb do poledne, ale po poledni nic, a to odhádaní má se učiniti třetinú výš. A to odhádaní sepsané, když domuov místokomorník přijede, tehdy má relací učiniti, aby to, což jest odhádal, tak v cele ve dcky trhové vloženo bylo ku pravému dědictví; krom dědin zápisných; ty se odhadují vedlé nálezu obecního tomu, ktož jest právo vedl. A třetina slove toto: »na tři kopy čtvrtá«. A tak na deset kop grošuov přijde třetiny výše tři kopy grošuov a dvadcet grošuov, a tak přijde pro deset kop s třetinú třináct kop a dvadceti grošuov. A když se to odhádaní stane, od toho dne odhádaní má udělati po dvau nedělech panování, a tu již na vrch práva dovede.

158. Nalezli vuobec za právo: Ktož komu co kšaftem dává a odkazuje: od každé osoby, komuž jse co v tom kšaftu dává, čtyři groše české místopísaři, a též v zápisu od každé osoby, komu se co dává, po čtyřech groších. Než když by se kšaftem aneb zápisem co dalo a odkázalo osobě duchovní neb městu, od každé osoby jednu kopu grošuov českých. A když se list mocný královský do desk klade, má se dáti místopísaři jedna kopa grošuov českých. A též také i od listu kšaftovního témuž místopísaři má dáno býti jedna kopa grošuov českých.

159. Nalezli vuobec za právo: Když které město neb convent odpor čemu dělá dckami, od toho jedna kopa grošuov dána býti má. Než když která jedna osoba čemu odpírá proti městu neb conventu, od toho čtyři groše české.

160. Nalezli vuobec za právo: Když město které neb convent činí poručníka proti jedné osobě, od toho poručenství jedna kopa grošuov českých. Pakli jedna osoba činí poručníka proti městu neb conventu, od toho čtyři groše české.

161. Nalezli vuobec za právo: Což se [dotýče] vaypisuov z desk zemských, dokudž jsú dcky zemské pospolu na hradě pražském, a úředníci tu při nich sedají, totižto staré i nové: že od vaypisu každého má dáno býti toliko čtyřidceti čtyři groše české, a ode čtení čtyři groše, od jedněch jako od druhých.

162. Nalezli vuobec za právo: Že před saud zemský menší muož pohňati z dluhu z kteréž koli věci až do sta kop grošuov českých, bez spolupuovoduov, kromě listovní věci, kteréž purgkrabie hradu pražského súditi má. A též pro nevydání lidí a čeledí zběhlých, bez spolupuovoda, každý ze dvadcíti hřiven stříbra bude moci pohnati. A puovod, kterýž o lidi a čeleď pohání, i také jiní, kteří z dluhuov pohánějí, všickni k vyhlášení puohonuov mají osobně státi. A potom, po vyhlášení puohonuov, budú moci strany poručníky dckami zdělati, tak jako při saudu zemském větším. A ti puohonové vyhlašovati se mají v středu na suché dni, v středu po letnicích, a nazajtří svatého Jeronyma, a nazajtří svaté panny Barbory. I také na ty dni úředníci menší súditi mají ty dva dni pořád.

163. Nalezli vuobec za právo: Ze škod útratních nemají se před saud zemský, ani před úředníky menší po rozsudku panském anebo po staném právu poháněti. Než ten, ktož by při obdržal, má to hned úředníkuom menším jmenovati, z jaké chce summy ze škod viniti. A oni, úředníci, mají takovú summu v registra zapsati, a toho, na komž jest pře obdržená, anebo právo ustálé, mají ho listem obeslati po komorníku, a tu summu v listu oznámiti, aby stál před nimi na ty určité dni, kteréž od staradávna jsú k pruovoduom škod pokládáni, a to tito: po suchých dnech postních středa, po provodní neděli, po suchých

dnech letničných ten den, po svaté Markétě, po nazajtří svatého Jeronyma ten den, po svatém Linhartu, a po nazajtří svaté panny Barbory, ten den po svatém Fabianu. A již po tento čas aby se tak zachovali, a k těm časuom aby ze škod útratních obsílali listy, a též aby listy bral každý o ty škody, nedada suchým dnuom projíti najprvnějším. Pakli by listu z těch svrchu psaných škod nevzal kdo do svrchu psaného času: tehdy z nich více přes ten čas nebude moci obsélati, a úředníci tu mají hned o škody útratní a o náklady, kteréž pro tu při vzal, vedlé pruovodu konec učiniti. A což by neprovedl podlé práva, při přísaze má se zachovati. Pakli by ten, jsa obeslán, a nestál, aneb poručník jeho, buď dckami zapsaný anebo mocný, list pod pečetí pohnaného maje na se učiněný, tak jak se níže píše, se na jeho místě neohlásil, aneb k těm škodám provozování nestál: mají naň právo stalé pro tu summu dáti a po staném právu právo pustiti. A též ktož by v komoře při obdržal anebo právo ustál, anebo u menšího úřadu, i také u dvorského: mají týmž spuosobem hleděti o škody útratní, tak jako se nahoře píše. A jestli že by pak puovod k těm škodám před úředníky nestál, tehdy má ty škody ztratiti. Než byl-li by nemocen, buď puovod neb obeslaný, mají nemoc zpraviti podlé práva.

164. Nalezli vuobec za právo: Ktož by koho ze škod útratních a nákladních chtěl obeslati, ten bude moci buď dckami nebo listem pod svau pečetí poručníka k vzetí obeslání i k provozování škod udělati. A též také obeslaný k bránění týchž škod bude moci též buď dckami nebo listem pod svau pečetí poručníka učiniti, a oboje strany »na zisk i na ztrátu« doložíc.

165. Nalezli vuobec za právo: Aby žádný k svědomí svědkuo nepoháněl prvé, než k té při požene jistce; kromě komorník, ten má každému, když by žádal, buď k vohledání škod, ran, míst, gruntuov, tak jakž od staradávna bývalo, vydán býti. Pakli kto požene prvé k svědomí než k té při, aby puovod ten pohnanému dal deset kop grošuov českých, a těch deset kop grošuov českých daj pohnanému ve dvau nedělích od vysvědčení puohonu, a k tomu i škody, což by jich provedl před úředníky menšími, podlé svolení o škodách; než s takovým při tom opa-

tření[m]: Jestliže by puovod i pohnaný z některých věcí do jistého času z hodné příčiny poháněti nemohl, ješto by mu se jakúž koli věcí dotýkalo, a ten neb ti, bojíce se, aby mu na svědcích potom něco nesešlo, a chtěl by sobě svědky k tomu saudu, buď před krále JM^t^ aneb před jiný (sic), před kterýmiž by činiti měl, připraviti, buď osobně vedlé práva, aby mu seznali po puohonu, neb bez puohonu: že to bude moci učiniti, aneb také listem pod pečetí té osoby, ktož by jemu svědectví dával. A ta osoba má připrositi dvau z pánuov neb z rytířstva dobrých zachovalých osob, a to buď že by je po puohonu aneb bez puohonu měl dáti, a puovod i pohnaný to bude moci učiniti, však s takovau vymínkau: když by ta pře přišla prvé, než by svědci zemřeli, aneb že by se o to půhon stal, tehda má ty svědky puovod i pohnaný z novu vésti, vrátě jim první svědomí, bylo-li by listovní. Pakli by bylo při tom úřadu, kdež má při, tehda mají to svědomí kázati sobě přečísti, a bylo-li by pod přísahú závazku, tehdy mají z novu přísahu podlé práva učiniti na to první svědomí. Pakli by svědkové zemřeli prvé, než by pře k saudu přišla, tehdy to svědomí tak zřízené má přijato býti.

166. Nalezli vuobec za právo: Že bratr starší mladšímu aby utratiti nemohl přes závady otce svého, než do svého dílu. Pakli by přes to utrácel, tehda strayci neb přátelé téhož sirotka neb sirotkuov let nemajících mají na krále JM^t^ aneb na saud zemský to vznésti, a král JM^t^ aneb saud zemský mají téhož sirotka neb sirotky spravedlivě opatřiti, tak aby jemu nebo jim žádná křivda se nedála. A jestliže by mladší, dojda k letuom, aby nemohl utratiti bez vuole bratra staršího; pakli by se přes to vzdlužil, aby se na svuoj díl vzdlužil. A také starší bratr žádnými závadami bratru statku zavaditi nemuož. Pakli by zavadil, aby žádné moci nemělo. A jestli že by kde děvečky sirotci byli, a bratří anebo přátelé jacíž koli je zle opatrovali a chovali, též také budau moci ony samy, aneb ktož koli z přátel jejich, na krále JM^t^ aneb na saud zemský to vznésti, a král JM^t^ aneb saud zemský, pokudž se Jich M^tem^ za slušné a za spravedlivé zdáti bude, mají je opatřiti.

167. Nalezli vuobec za právo: Jestliže by bratr mladší, maje léta spravedlivá a přirozená, chtěl díl vzíti od bratra

v statku jejich společního, má jíti k úředníkům pražským menším desk zemských a žádati za list, aby mu dán byl k bratru jeho aneb k bratřím, že ho žádá, aby mu díl dal ve dvanácti nedělích pořád zběhlých. A nebude-li mu v tom času díl dán, jsa tak napomenut listem od úřadu, tehda hned úředníci mají jemu dáti list obranní, a tím listem ve všecken statek bratra aneb bratři jeho se uvázati a jej držeti dotud a tak dlúho, dokudž by jemu díl spravedlivý dán nebyl. Než jestli že by ten bratr anebo bratří statku neměli na dědinách, než na listech aneb na hotových penězích, a byl-li by listem nahoře dotčeným od úřadu napomenut, aby díl dal tak, jakž se svrchu píše, a on přes to nedal neb nedali: má na ně neb naň list zatykací vzat býti a jej zatknúti. A tak v tom zatykači má státi a držán býti, jakož i v jiných zatykačích za právo jest, dotud, dokudž by jemu dílu spravedlivého nedal. Též také strayci nedílní aneb jacíž koli společníci tím vším spuosobem se k sobě zachovati mají, jak se svrchu píše. Než když by on, starší bratr, cedule dílčí položil, tehdy bratr mladší hned ve čtyřech nedělech pořád zběhlých od dání jemu cedulí má jednu ceduli, co sobě za díl vyvolí, vzíti, a jiné cedule anebo ceduli staršímu bratru vrátiti bez odpornosti a dalších odtahuov, a statku jiného, kromě toho, co by sobě za díl vzal, také hned postúpiti. Pakli by toho neučinil, tehdy starší bratr bude moci také listem obranním v ten se ve všecken statek uvázati, tak jakž jest to, kterak se napřed píše, bratr mladší mohl učiniti, kromě toho, co sobě ten mladší bratr, kterémuž díl náleží, podlé cedulí dílčích vyvolí. Než jestli že by o cedule dílčí byla jaká ruoznice mezi bratřími, že by nepořádné byly: tehdy o to beze všeho puohonu mají před saudem zemským, když najprv páni Jich M^{t} a vládyky na saudu zemském sedau, státi, a což jim v tom Jich M^{t} rozkázati ráčí, tak se k sobě zachovati mají.

Což se pak staršího bratra, chtěl-li by se od mladších odděliti, dotýče: tehdy má také cedule dílčí klásti, a oni mladší bratří anebo bratr mají je přijíti, a díly bráti tím vším spuosobem, a tak se k sobě, jako kdy by mladší od staršího bratra díly míti chtěli, i pod těmi pokutami listem obranním v statek uvázaní, zachovati mají. A jestli že by cedule dílčí již podlé práva rozebrali, a poněvadž za právo jest, že každý rozdíl má

býti dckami anebo listy stvrzený, i nechtěl-li by který z bratruov anebo z strýcuov, aneb jakých koli společníkuov, kteříž se dělí, toho rozdílu dckami anebo listy ztvrditi: tehdy jej k tomu bude moci připraviti listem obranním a v díl jeho se uvázati. A pakli by neměl než na penězích, tehdy listem zatykacím tím spuosobem, jako kdy by dílu dáti nechtěl, k němu se má zachovati.

168. Nalezli vuobec za právo: Což se bratří, strýcuov nedílných aneb jakýchž koli společníkuov dotýče, buď léta mající neb let nemající, a chtí-li oč poháněti, a také i práva vésti, mají všickni zejména jmenováni býti. Ale toliko ode dvau osob se má platiti. Též také, chtěl-li by jich kto poháněti aneb právo na ně vésti, má je zejména též jmenovati, a k úřaduom toliko, jako by na dvě osobě vedl, má placeno býti. Než když by jednoho pohnal aneb na jednoho právo vedl, aby toliko od jednoho zaplatil.

169. Item. Což se panského a rytířského i městského stavu dotýče, jestli že by křik zšel neb dáno bylo věděti, že by koho zranili, aneb zabili, aneb jali, aneb jakaužkoli škodu laupežem neb vohněm učinili, neb jakž kolivěk, a kto z panského aneb z rytířského aneb městského stavův nehonil neb honiti svým nekázal svévolně: tehdy má ten obeslán býti před saud zemský listem od úřadu, a tu aby sauzen byl vedlé příčiny provinění na hrdle neb na statku.

Pakli by který z panského, rytířského nebo městského stavu, neb lidí duchovních svým poddaným nedal aneb zapověděl, aby nehonili, nebo sám, maje honiti, a nehonil, aneb ktož koli je fedroval: ten také aby obeslán byl před saud zemský, a bude-li naň to uvedeno, aby na hrdle trestán byl. A taková napřed psaná obsílání mají býti ku pátku suchých dní, a k nazajtří svatého Jeronyma, a k nazajtří svaté panny Barbory, a má předkem po první při aneb konečně po druhé při puohonné jako o mord slyšána býti. Také jestli že by kto pravil, že jest vězněm, aneb by i vězněm nebyl, a nepřítelem se tohoto království učinil: takový čest ztratiti má, a na takového každého bude neb budú moci každý sáhnauti jako na jiného zhaubce a psance, a v ty ve všecky pokuty, jakž prvé zřízeno a svoleno jest, upadnauti. A ktož by pak k lidem jezdil aneb k sedlákuom do vsi, dávaje

jim výstrahu, aby nehonili nepřátel aneb zhaubcí zemských, pravě, jestli že by honili, že vypáleni budau, aneb jakými koli pohruožkami: ten nebo takový, buď vězeň neb nevězeň, má čest i hrdlo ztratiti jakožto zhúbce zemský a fedrovník nepřátel toho království.

170. Item. Jakož v království tomto mnozí nespuosobové a neřádové od výtržných lidí povstávají skrze odpovědníky a nepřátely buďto zemské, aneb stavuov, i také osob, kteříž svého pruochodu by míti nemohli, kdyby tajných a přikrytých fedrování v království tomto nemívali, ale aby takovým zlým překaženo býti mohlo: takto o tom se svolujem, kdež o tom prvé zřízeno bylo. Jestliže by kto čeho takového, což by se kolivěk na jaký neslušný neřád ztahovalo, proti králi JM[ti] a zemi se dopustil, že taková pokuta pro jeho provinění na JM[t] královskú připadá, a že JM[t] na obecné dobré zemské díl toho obrátiti měl. Ale poněvadž mimo osobu krále JM[ti] žádný k takovým lidem pro pokuty jest nehleděl a nepřistúpal, a skrze to i pokuty míjely, a vaystupkové svuoj pruochod že jsú mívali: a protož, ktož by z obyvateluov království tohoto na JM[ti] královské takovú pokutu uprositi sobě mohl, a JM[t] královská ráčil ji jemu aneb komu dáti, aby také též pokuty mohl dobývati, a na komž by se právem a saudem nalezla, aby jí mohl podlé JM[ti] královské dání užiti; neb k dání takových pokut povolujem, aby JM[t] měl je moc dávati.

171. Item. Jestliže by kto z kterého koli stavu, i také z lidí sedlských, kterého služebníka k té potřebě zemské zřízeného směl čím na jeho poctivosti dotýkati a jeho tajně nebo zjevně lehkými slovy omlúvati, jako by taková jeho služba pro obecní dobrý řád od něho učiněna jměla býti k újmě jeho poctivosti: tehdy ten každý, ktož by směl dotýkati, má upadnúti v tu pokutu, kteráž o tom v svolení zemském uložena i také týmž svolením zapsána jest.

172. Item. Jakož předešlé zřízení to v sobě zavírá, že žádný psanec nevyvedený podlé zřízení zemského a kterýž by oheň v zemi pustil zjevně, práva užiti nemá; ale že se přiháźí, že psanci nevyvedení, utíkajíce se ku právu, jeho užívají a týmž

právem na jiných dobrých zachovalých svého dobývají: a protož po tento den vedlé téhož předešlého zřízení o psancích aneb žhářích všickni stavové aby se zachovali a tímto spuosobem. Jestli že by který, jsa psancem aneb žhářem, a z toho se nevyvedl, jakž zřízení a svolení obecné zemské ukazuje: aby proti žádnému žadného práva v žádné své věci užiti nemohl, ani ten, ktož by zjevně zemi hubil; a statek jeho, jestli že by který právem sobě zříditi chtěl, aby jemu ve dcky zemské kladeno ani jináč zapisováno nebylo. A jestli že by koho z čeho viniti chtěl a čeho právem dosáhnúti, aby jemu puohonové ani obeslání od žádného saudu a úřadu vydáváni nebyli. A takový každý psanec nevyvedený anebo žhář aby byl skrze hajtmana neb hajtmany, byl-li by v tomto království, aneb skrze najvyššího purgkrabí pražského hajtmanuom po všech krajích, i jiným všem vuobec vyhlášen a ke dckám zemským oznámen, aby úředníci menší takovému žádnému přístupu a svobody ke dckám zemským ani ku právu nedopauštěli. A skrze to aby takový člověk ode všech lidí byl vyobcován, a jeho aby se všickni dobří varovali, ani mezi sebú místa mu dávali, tak jakž od starodávna bývalo. A zdálo-li by se komu dobrému, že takový zjevný a vyhlášený psanec nevyvedený anebo žhář čím jemu byl povinen, aby na něho svú mocí sáhnauti a na něm svého dobývati mohl.

173. Item. Toto také o psancích jest přičiněno. Jestliže by na koho bylo vyznáno od kterého zločince, což by se obecního neřádu zemského a zjevného všech zlého dotýkalo: aby žádný takový narčený a psanec nemohl žádné tajné smlúvy s kým kolivěk, což by se toho narčení od zločincuov dotýkalo, činiti. Než aby takový každý na schválení saudu zemského z toho se vyvedl a nevinu svú ukázal, tak aby známo bylo všem, že ten jistý narčený, jda po své poctivosti, řádně a vedlé práva přede všemi jest ji ukázal, aby také ode všech zjevně za dobrého jmín býti mohl. Pakli by toho ten narčený a psanec od zločincuov neučinil, tehdy taková smlúva tajná jemu užitečná aby nebyla, ani moci míti nemá. Než takovému každému všickni podlé nahoře dotčeného zůstání aby se zachovali.

174. Item. Poněvadž nepřátelé a zhúbce zemští na gruntích zemských najvíce svých fedruňkuov docházejí.

A protož aby jim i jich pomocníkuom v tom bylo překaženo, na tomto jest zuostáno, aby všickni panského, rytířského stavu, též i Pražané, i jiná města, i lidé duchovní své statky zemské, kteréž koli mají, i všecky své poddané osedlé i neosedlé lidi zřídili, aby na gruntích jich žádných stanovišt lidem neznámým a zvláště vyhlášeným nepřáteluom zemským a jich pomocníkuom a povalečuom nedávali; a lidé sedlští, ani jiní všech stavuov poddaní do svého obydlé a do krčem takových nepřijímali, ani jim jídlem a potravú, ani ničímž jiným neposluhovali, ani také na pole aneb do lesuov zjevně ani tajně nenosili, ani jináč jakžkoli nefedrovali. Pak-li by na kterého z lidí poddaných sedlských to bylo shledáno, a ten, komuž by se od nepřátel škoda stala, toho na jeho pánu žádal, aby se jím ujistil a před hajtmany toho kraje postavil, aby to každý byl povinen učiniti. A to ujištění má jemu do jeho domu časně oznámiti. Pak-li by se neujistil, a člověka svého před hajtmany nepostavil, aby tomu, od kohož jest žádán, padesáte kop grošuo českých propadl, a jest-li že by nad to více oč k němu právem hleděti chtěl, toho aby vuoli měl.

Což se pak té pokuty propadené pro nepostavení člověka poddaného a pro příčiny nahoře dotčené dotýče, ta dobývána má býti tímto spuosobem, že mají hajtmané toho kraje učiniti relací ke dckám zemským. A po té relací tak učiněné má a bude moci ten, ktož jest pokutu obdržal, právo vésti a dovésti na statek jeho, aneb též i list zatýkací vzíti na toho, ktož jest pokutu propadl, jako po právu staném.

175. Item. Také sme se o to svolili všickní tří stavové: Kdyby se to přihodilo, aby dobrý zachovalý člověk z kterého koli stavu dotekl řečí některé osoby, že jest se nezachoval, jako na dobrého sluší, v těch příčinách, ješto by se tklo fedrování zločincuov a loupežníkuov a takových zlých lidí; a ten narčený z takového nářku nechtěl se podlé práva vyvoditi, než toliko bitvú že by se chtěl tomu, ktož ho nařekl, z toho práv učiniti a bitvú očistiti; že by pak jemu kto té bitvě povolil: by pak vyhrál neb prohrál, ten narčený tím své cti neočistí, a purgkrabie pražský najvyšší nemá takové bitvě dvoru propustiti a té bitvy dopustití, ani žádný jiný v tomto království, leč by on prvé z takového nářku se očistil.

Pak-li by ten a takový, nemoha dvoru krále JM[ti] dojíti, jako jiní dobří a zachovalí docházejí, i mstil se toho jinde bitvú na tom, kdož by jej v takové věci nařekl: že ten a takový každý má za nešlechetného a zlého člověka od každého držán býti, poněvadž jest se na své poctivosti tu a v tom místě nevyvedl a neočistil, kdež dobrému náleží.

176. Item. Také sme se na tomto svolili: Aby žádný po dnešní den ze všech stavuov na žádném místě a v žádné příčině pří nepřátelských buďto odpovědníkuov aneb jiných zhúbcí zemských, těch všech, kteříž se právem a řádem nespravují, nevelebil, nelíčil a ničímž nezastával zjevně ani tajně, tak jakž starodávní na to zřízení zemské učiněno jest. A jestli že by kto v tom uznán a shledán byl, a z toho že by se nevyměřil a nevyvedl: že ten každý má rok u věži seděti. Než předešlé věci mají zachovány býti podle prvnějšího svolení. A jestli že by kto kterého koli stavu které koli lidi rozpakoval honěním neb čímž koli, urozené, městské, neb služebníky, aneb sedlské lidi, a bylo to naň dostatečně uvedeno: má na hrdle trestán býti.

177. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by se od koho kdež kolivěk nepřátelé a zhaubce zemští, aneb jejich pomocníci přechovávali a u koho bývali; a on, súc obeslán, i nestál, aneb stojíc se nevyvedl: k tomu každému i k jeho statku aneb na jeho statek, též i na jeho hrdlo hajtmané i každý sáhnúti a hleděti všelikterak, kterak kolivěk, bez ujmy své poctivosti muože. Neb to každý slušně a spravedlivě bude moci učiniti, i s poctivostí, poněvadž takový fedrovník a přechovavač nemá žádného práva jakožto zjevný psanec a v tom skutečně poznalý užiti podlé předešlého zemského zřízení.

178. Item. Ktož by chtěl takového fedrovníka a odpovědníka aneb zhaubce zemského z toho viniti, a na ten čas že by saud zemský držán nebyl: tehdy hajtmané neb hajtman, byl-li by v tomto království, aneb najvyšší purgkrabie pražský, má aneb bude moci pány Jich M[st] a vládyky, saudce zemské, aby se na hrad pražský sjeli na den jmenovitý, a též téhož fedrovníka, odpovědníka aneb zhaubci zemského obeslati, aby před pány Jich M[tmi] na den jmenovaný stál, a což bude jemu

nalezeno těmi pány a vládykami saudu zemského, kteříž se na ty časy sjedau, při tom má býti zuostáno. Pakli by nestál, tehdy má k němu hledíno býti jako k zhaubci zemskému, jak se svrchu píše. Než co se sedlákuov dotýče, ta věc před se zuostati má při prvním svolení zemském, jakož o tom také napřed psáno jest. Též i o povalečích. Než jestli že by ten, ktož by vinil, na toho, kohož by vinil, nic nedovedl: proto žádné pokuty nésti nemá.

179. Item. Jestli že by se pak kdy to přihodilo, že by se která osoba kterého koli stavu čeho takového, což by dobrému řádu obecnému i poctivosti neslaužilo, dopustila; a takový, jsa v domnění aneb v podezření, od žádného narčen nebyl, ani z toho obeslán: tehdy páni Jich M[t] saudu zemského pro dobrý řád a spravedlnost mají takového rozkázati obeslati, aby se před saudem zemským postavil a z toho se domnění, podezření a narčení vyměřil na schválení saudu zemského. Pakli by kdo nestál aneb stoje z toho se nevyměřil, aby páni saudce Jich M[t] k takovému každému, tak jakž nyní zuostáno i prvé zřízením zemským stvrzeno jest, zachovati se ráčili.

XII.

Item hajtmané nebo hajtman království českého,

kteréž by a neb kteréhož by Jeho M[t] královská ustanoviti ráčil podlé starobylého pořádku, toto na práci míti mají.

180. Item. Předkem a prvotně raddy též hajtman nebo hajtmané mají míti osob šest z stavu panského a rytířského, lidí k tomu hodných, s těmi aby se mohl aneb mohli raditi, saudy držeti o ty věci, kteréž k úřadu hajtmanskému příslušejí aneb příslušeti budau, a též raddy aby přítomné byly, tu aby je hajtman nebo hajtmané ku potřebám těm vždycky míti mohli. A tyto artikule níže psané mají na práci míti a je opatrovati a o to pečovati, které jsau věci potřebné tohoto království, ty což k sauduom zemským a úřaduom zemským nenáležejí a vyměřeny nejsau. A ten hajtman neb hajtmané najvíc bytem svým na hradě pražském býti mají neb má, aby jeho neb

je lidé k své potřebě tu nacházeti mohli. Pakli by, jsauc dva od Jeho M[ti] královské usazeni, anebo více, jeden po potřebě jaké odjel: tehdy druhý, aneb kteříž by více byli, vždy má na hradě pražském na místě jiného neb jiných zuostati. Pakli by Jeho M[st] královská jednoho hajtmana posaditi ráčil, a ten že by kde odjeti chtěl: tehdy má na místě svém z stavu panského neb rytířského jedné osobě z rad těch k němu přidaných poručiti; však pro to při znamenitých potřebách má vždy sám bývati.

181. Item. Týž hajtman neb hajtmané mají zvláštní pilnost a péči míti o všecky věci neřádné, a mimo řád a právo vaytržné, jakožto o odpovědnících, o jich fedrovnících, mordéřích a falešnících, a jiných všelijakých lidech neřádných a zemi škodlivých, aneb těch, kteříž by pohrůžky činili, i všech jiných k tomu podobných, aby takové věci přetrhovali a pruochodu takovým věcem nedali. A na takového každého neřádného a toho, kterýž by jináče než právem chtěl živ býti, aneb svou vuoli na kom provozovati, opustiv řád a právo, a to skutečně bylo shledáno a poznáno: aby sáhl neb sáhli, a k němu se tak zachovali, jak by toho potřebu poznali.

Než jestli že by na koho co neřádného pravili, což by ještě v skutku a v pravdě nebylo shledáno: toho mají hajtman neb hajtmané království českého obeslati, oznámíce jemu to, což jest na něho praveno, aby před saudem zemským, když najprvé držán bude, stál a dostál a té se věci zpravil. A ten také aby stál, kdož jest o něm tu zprávu dával. A vyslyšíce to páni Jich M[st] a vládyky na saudu zemském: več to obrátiti ráčiti budau, rozvážíc to spravedlivě, tak se strany povinny budau zachovávati. A budau-li chtíti strany jaké svědky sobě vésti před týž saud zemský, toho budau míti vuoli. A o takovú věc má býti slyšení v pondělí po suchých dnech, aneb po nazajtří svatého Jeronyma, a též po nazajtří svaté panny Barbory, když saud zemský držán bývá. A které věci hajtmanuom neb hajtmanu budú náležeti k rozeznání k takovým přem a věcem: budau moci sobě strany svědky vésti tím pořádem, jako před saud komorní.

182. Item. Kteréž by potřeby v krajích se od hajtmanuov neb hajtmana, co jim náleží, na hajtmana neb hajtmany v království českém vznesli: to oni opatrvati mají. A jestli

že by který úřad měl k tomu pomáhati, mají jeho k tomu napomenútí a obeslati.

183. Item. Hajtmané v krajích aby byli hnedky ustanoveni, a k hajtmanu neb hajtmanuom království českého aby zření měli a jich poslauchali. A obyvatelé každého kraje aby se k hajtmanuom obojím poslušně zachovávali vedlé zřízení zemského. A v těch věcech a potřebách aby jim radni a pomocni byli. A ktož budau za hajtmany z krajuov zvoleni, z toho se vytahovati nemají, podlé zřízení zemského, než bez odporu podniknúti. Krom těch, kteříž by toho roku byli, ti nemají druhý rok bez vuole své potahaváni býti.

184. Item. Jestli že by kdo jeden druhému lidi u vazbě svévolně bez viny a hodné příčiny držal: tehdy ti aneb ten, číž by lidé byli, má to na hajtmany v krajích vznésti, a oni tu věc mají rozvážiti, tak aby jeden druhému svévolně škody aneb protivenství nečinil. A hajtman neb hajtmané toho kraje, hned jak by naň vzneseno bylo, mají beze všech odtahuov takovau věc opatřiti. Pakli by kdo, jsa od hajtmanuov aneb hajtmana v kraji obeslán a napomenut, aby ty lidi z vězení na ten spuosob, jakž jemu od hajtmanuov nebo hajtmana bude oznámeno, propustil aneb před hajtmany neb hajtmanem postavil; a přes to napomenutí u vazbě tu osobu aneb osoby, o kteréž by jemu bylo od hajtmanuov aneb hajtmana oznámeno, aneb jakž koli v své moci drže umořil, neb umořiti dopustil, aneb o hrdlo připraviti dal, aneb na zdraví jej zkazil: tehdy ten, ktož by tak člověka umořil, anebo o hrdlo připraviti dal, povinen bude tomu pánu, číž člověk ten byl, sto kop grošuov českých dáti hned ve čtyřech nedělech pořád zběhlých. Pakli by nedal, tehdy na takového má zatykací list od úřadu najvyššího hajtmanství anebo hajtmanuov království českého vydán býti, a proto před saudem zemským, kterýž by najprv držán měl býti, má státi. A več to to páni Jich M[t] obrátiti ráčí, to při tom stuoj. A aby tomu dosti učinil, má zavázán býti ctí a věrau od hajtmanuov toho kraje.

Pakli by kdo, člověka v vazbě drže, před hajtmany ho, jsúci obeslán, nepostavil a na zdraví že by jemu uškodil: tehdy má tomu člověku padesáte kop grošuov českých též hned ve čtyřech nedělech pořád zběhlých dáti. Pakli by nedal, má se k němu pán

toho člověka tím pořádem vším, jak se svrchu píše, zachovati. Pakli by vždy přes to svévolně jej v vazbě držal, by mu pak nic na zdraví neuškodil: tehdy mu pokutu svrchu dotčenau padesáte kop grošuov českých dáti povinen jest. A nedal-li by a dopustil se zatčení: tehdy pro takovau svau vuoli má ještě trestán býti podlé uvážení a zdání hajtmana neb hajtmanuov království českého.

185. Také jestli že by se komu zdálo, že by mu od hajtmana aneb od hajtmanuov v kraji kterém se co ublížilo, aneb z čeho vystoupeno bylo: to má vznésti na hajtmana neb na hajtmany království českého, a oni tu věc vyslyšeti mají a v tom se k stranám spravedlivě zachovati.

186. Item. Jestli že by kto králi JM[ti] neb zemi, neb osobě, aneb kterému městu odpověděl: to hajtman neb hajtmané mají do krajuov hned oznámiti, aby se k takovému odpovědníku podlé zřízení zemského zachovali. A k tomu mají na to mysliti a těch cest hledati, pokudž najvýš budú moci, aby takovau válku a odpověď přetrhli, a mají na špehy nakládati na náklad krále JM[ti], aby mohl takový odpovědník neb odpovědníci dosaženi býti.

XIII.

O mordech.

187. Nalezli vuobec za právo, což se morduov, kteříž se v tomto království dějí, mezi osobami z stavuov dotýče. Jestli že by kdo koho zamordoval a při skutku byl přistižen, ten každý má dostatečně býti ujištěn a na hrad pražský v moc hajtmanuom neb hajtmana krále JM[ti] království českého má dán býti. Pakli by se kdy trefilo, že by hajtmanuov neb hajtmana nebylo, tehdy má v moc najvyššího purgkrabie pražského dán býti. Než byla-li by ta osoba buďto stavu panského neb rytířského dobře zachovalá a prvé nepodezřelá, a o takovém zachování tomu neb těm, na čímž by se gruntu ten mord stal, vědomé bylo: tehdy takový má ctí a věrau zavázán býti, aby se před

nadepsanými hajtmany nebo-li to purgkrabí pražským, ode dne závazku svého ve dvau nedělí pořád sběhlých, postavil. Než byla-li by ta osoba podezřelá, a kteráž by takovými věcmi vuokol šla: k tomu se má zachováno býti tak, jako svrchu psáno stojí. A kdož by byl v moc napřed psaných hajtmanuov neb hajtmana aneb purgkrabie pražského dodán: tehdy, obešlíc některé z rad krále JM^ti^ z stavu panského a rytířského, mají ten mord, který se stal, i tu osobu, která jest ten mord učinila, rozvážiti. A jestli že by uznali, že jest osoba víry hodná, mají jej na závazek cti a víry dáti, aby se na najprvnějším saudu zemském pod týmž závazkem postavil, stál a dostál, a straně, kteráž by naň žalobu činila, z toho mordu práv byl. A úředníci a saudce zemští mají tu při hned po druhé při puohonné slyšeti. A bude-li se ten na průtah volati, že by některých svědkuov potřeboval, chtě svau nevinu pokázati: tehdy to napřed psaní úředníci a saudce zemští mají rozvážiti, má-li se jemu slušně na prosbu jeho odtah učiniti. A jestli že by uznáno bylo, že se jemu má odtah státi, tehda mají osobu jeho i také příčinu mordu rozvážiti, má-li se jemu na čest a víru věřiti, čili u vazbě dodržán býti. A při druhém saudu úředníci a saudce zemští mají bez dalšího odtahu tu při slyšeti a spravedlivý rozsudek a konec učiniti. Jestli že by se pak trefilo, že by ten mordéř při skutku nebyl přistižen, než že by od toho utekl: tehdy má honěn býti a k šturmu po něm má zvoněno býti. A kdež by kolivěk byl postižen, má býti vzat a dodán napřed psaným hajtmanuom aneb hajtmanu neb purgkrabí pražskému na hrad pražský. A takovému již od nich nemá na ten závazek cti a víry věřeno býti pro ten mord. Jestli pak že by takový mordéř k komu na zámek, na tvrz, do města, městečka, aneb na něčí obydlé přijel, a on, věda o tom mordu, že jest jej učinil, a moha jej vzíti, jeho nevzal a jim se neujistil: má od toho zamordovaného přátel aneb od kohož koli z toho neujištění listem od úřadu desk zemských před saud zemský obeslán býti a odpoviedati, proč jest se jím neujistil. A neodvede-li toho a se neočistí dostatečně, že jest se jím (moha ujistiti) neujistil: tehdy več to král JM^t^ s saudci zemskými na saudu zemském (a nebylo-li by krále JM^ti^ v zemi, ale saudce zemští) obrátiti ráčí, to při tom stuoj. A jestli že by toho mordéře dosáhl, a prvé nežli by se na něho samého rozsudek konečný stal, a toho mordéře postavil: tehdy

má toho odpovídání pro to neujištění před saudem prázen býti. A přihodilo-li by se, že by ten mordéř stavu panského neb rytířského na svuoj zámek anebo tvrz ujel neb ušel: má obeslán býti listem před saud zemský najprvé tehdáž příští, aby před pány a vládykami, saudci zemskými, stál a dostál, a ktož by jeho z toho mordu vinil, práv byl. Pakli by nestál, aby na hrdlo jeho i na statek saženo bylo, tak aby dědicuom toho zabitého, a nebylo-li by dědicuov, tehdy příteli neb přáteluom najbližším třetí díl statku jeho dopomožen a dán byl, a dva díly ty aby zuostaly. A měl-li by ten mordéř dědice, mají zuostati ty dva díly při jeho dědicích, a nebylo-li by dědicuov, tehdy při najbližším příteli toho mordéře, podlé obdarování krále Vladislava slavné paměti o nápadích učiněného, připadnauti má. Však tak, že všecky dluhy a závady spravedlivé, kteříž by se našli, má neb mají a povinni budau ze všech tří díluov toho statku zaplatiti a vydati vedlé předešlého zřízení. Než toto se znamenitě vyměňuje. Pokuty, kteréž JM[ti] královské od staradávna i také zřízeními zemskými vyměřené spravedlivě náležejí, tímto svolením spravedlivosti Jeho královské M[ti] ke škodě nic býti nemá, než při tom při všem JM[t] královská, což JM[ti] o pokutách od staradávna náleží i také zřízeními zemskými vyměřeno jest, zuostavovati se ráčí.

Což se pak otce, synuov a bratří dotýče, jestli že by jedni k druhým přijeli: taková pokuta na ty se nevztahuje, když by se jeden druhým neujistil; než déle jeho u sebe trpěti nemá jednoho dne, než hned potom má mu z obydlé svého pryč kázati a více ho nefedrovati. Než jestli že by ho potom déle fedroval, aneb kdyby potom k němu přijel, jím se neujistil: tehdy v tauž pokutu upadne jako jiný ten, ktož by, věda o tom a moha se mordéřem ujistiti, se neujistil, tak jakž napřed psaný artikul o tom šíře ukazuje.

188. Na toto sme se také všickni tři stavové, což se při tom artikuli o mordu na stav městský vztahuje, svolili. Jestli že by se kdy přihodilo, a osoba stavu městského, osedlý měštěnín zachovalý, osobu stavu panského neb rytířského zamordovala na kterýchž koli gruntích ven z města: takový každý má vzat a ujištěn býti od toho, ktož by ho jal, aby na svém právě městském ku právu stál a dostál, a tu sauzen o hrdlo byl.

A jestli že by ten mordéř byl přistižen při skutku na právě svém: tehdy má se jím na tom právě ujištěno býti, tak aby ku právu byl dodržán. A straně má saud na témž právě býti osazen a konečný konec rozsudkem spravedlivým o hrdlo téhož mordéře ve třech měsících pořád sběhlých má býti učiněn. A byla-li by kde pokuta peněžitá na kterém právě městském, nemá ji ten mordéř užiti proti panskému stavu a rytířskému osobě neb osobám. Než jestli by se vina našla na témž mordéři, aby tu pokutu trpěl a na hrdle trestán byl. Také se toto při tom vyměňuje, jestli že osoba stavu městského osobu stavu panského neb rytířského zamordovala, a při tom skutku nebyla postižena, ani potomně dosažena býti nemohla, a v tom na své právo ušla: tehdy na svém právě, tak jak se svrchu píše, má svuoj konec vzíti.

A což se ujištění osoby stavu městského dotýče, tak se stav městský při tom při všem zachovati má, jak stavové panský a rytířský se v tom zachovati mají.

189. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by osoba která, buď z panského neb rytířského stavu, aneb osoba městská a vosedlá zamordovala komu člověka sedlskéko; pak na čích by gruntech ten mord se stal a ten mordéř při skutku byl postižen: tehda pán těch gruntuov, byl-li by člověk jeho zamordován, bude míti toho vuoli takového mordéře z panského neb z rytířského stavu cti a věrau zavázati, aby před saudem zemským, kterýž najprvé držán bude stál a dostál, a z toho mordu aby práv byl. Pakli by byl ten mordéř osoba osedlá stavu městského: tehda taymž spuosobem má ujištěn býti, aby před saudem městským na tom právě, k kterémuž by příslušel, stál a dostál, a z toho mordu aby práv byl. Pakli by na čích gruntech cizího člověka zabil, a toho pána, číž by gruntové byli, pán aneb přátelé toho zamordovaného za ujištění žádal: tehdy každý tím spuosobem povinen se jím bude ujistiti, jak se svrchu píše. Jestli že by pak takový mordéř nebyl při skutku postižen, aneb že by, učiniv ten mord, od toho ušel neb ujel: na takového má list obsélací od úřadu desk zemských vydán býti, tak aby před saudem zemským najprv příštím stál a dostál, a tomu, ktož by jej z toho mordu vinnil, aby práv byl. A páni a vládyky, saudce zemští,

mají tu při o ten mord slyšeti a jí konec učiniti na ty časy bez odtahuov, tak jakž jest o tom i o jiných mordech zřízeno a zapsáno. Pakli by se dotýkalo osoby městské osedlé, tehda má od téhož práva, k kterémuž by příslušal, na tauž osobu list obsélací vzat býti, tak aby před týmž právem ve čtyřech nedělech pořád zběhlých stál a dostál, a tomu, ktož by jej z toho mordu vinil, aby práv byl. A oni té při mají konec učiniti konečně od obeslání ve třech měsících pořád zběhlých. Pakli by se před tím obesláním ukrýval a statku pozemského neměl: tehdy takovým každým, kdež by koli přistižen byl a toho na něj žádáno bylo, má se ujištěno býti, tak aby k témuž právu stál a dostál. Jestli že by pak ten, ktož by z mordu viněn byl, toho neodvedl dostatečně, že jest takový mord bezelstně, z hodných příčin a bráně se násilí svému, učiniti musil: takový každý má dáti pánu toho zamordovaného puoldruhého sta kop grošuov českých. A z té summy pán toho zamordovaného má a povinen bude dáti dětem neb manželce jeho dva díly té summy svrchu psané, a sobě třetího nechati. Pakli by dětí neb manželky neměl, tehdy najbližším jeho přáteluom, kteříž by byli na gruntích téhož pána, má polovici té pokuty dáno býti. Pakli by u sebe tu summu zdržoval a jí dáti napřed psaným dětem, manželce a přáteluom nechtěl, tak jakž se svrchu píše: tehda tudy již jsau títž lidé svobodni a budau moci sobě za pána, kohož chtí, vzíti. A ten pán o tu i o jinau kterú koli spravedlnost těm lidem náležitau bude moci hleděti a jí dobývati právem jim k ruce. Než jestli že by zúmyslně, nemajíc napřed psané spravedlivé příčiny, títž lidé aneb člověk se pána svého dědičného zhostil, a jiného sobě za pána vzal: tehdy bude moci ten pán, čížž jsau lidé aneb člověk, o ně právem přistúpiti k tomu, ktož by je chtěl u sebe zdržovati, tak jakž zřízení zemské o nevydání lidí v sobě šíře zavírá a ukazuje. Pakli by se při tom mordu jaká nešlechetnost našla, tehda saudce zemští mají to rozvážiti. A uznali-li by spravedlivě při tom mordu jakau nešlechetnost, pro kterauž by hoden byl hrdlo ztratiti: budau moci a mají na jeho hrdlo rozsudek učiniti.

A jestli že by pak ta osoba, kteráž by mord učinila, z panského neb z rytířského stavu vosedlá nebyla, a před listem obsélacím se pokrývala, tak že by se ho s týmž listem dojíti nemohlo: tehda má na takového od úřadu desk zemských list za-

tykací vydán býti. A kdež by s týmž listem postižen byl, má se jím každý a povinen jest podlé téhož listu zatykacího ujistiti.

Než což se pak lidí sedlských, kdež sami jedni druhé mordují, dotýče, takto jsme se všickni tři stavové svolili. Číž by člověk komu člověka zamordoval, má a povinen jest pán toho mordéře sám z sebe to učiniti, a tím člověkem svým, mordéřem, přezvěděl-li by o tom mordu a mohl by k tomu svému člověku přijíti, buďto na jeho gruntu aneb na cizích gruntích jeho se doptati: má se tím mordéřem, člověkem svým, dostatečně ujistiti. A též má učiniti, nevěděl-li by o tom mordu, když by o to byl od toho, komuž by člověk byl zamordován, požádán. A na takového mordéře od každého puštěno právo býti má bez fortele, neměl-li by ten mordéř žádné spravedlivé a slušné výmluvy. Pakli by se volal, chtě svou nevinu ukázati, a toho by se hodná příčina uznala: má jemu práva dopříno býti toho, k kterémuž přísluší, tu kdež by řádné právo bylo na toho pána zboží. Pakli by svého toho práva neměl, při kterémž by popravy užívati mohl: tehdy takový má dán býti v najbližší místo k tomu právu, kdež se popravy užiti bude moci. Než na kterémž by místě řádného užívání popravy nebylo, tu popravy nemají vtahovány býti, leč by král JM[t] komu to vysaditi ráčil. A pokázal-li by a odvedl to, že jest ten mord učinil, bráně se násilí svému, a učiniti musil: má toho užiti. Pakli by ten mordéř utekl a práva se pokrýval, pán jeho jím by se neujistil a při tom tak, jakž se svrchu píše, nezachoval: tehdy každý bude moci toho mordéře jíti a vzíti, a zvláště pán toho zabitého, a vezma téhož mordéře, na jeho hrdle bude jej moci trestati. Pakli by ten buď stavu panského, rytířského, neb městského, číž koli ten člověk mordéř byl by, nechtěl se jím, moha neb věda o něm, kde jest, a zvlášť byl-li by na jeho gruntích, ujistiti, aneb práva naň pustiti a dopomoci, tak jak se svrchu píše: tehdy má a muož o to před hajtmana neb hajtmany krále JM[ti] království českého od toho pána, komu člověk zamordován jest, obeslán býti, aby toho mordéře člověka svého postavil. Pakli by jeho nepostavil, má puovodovi sto kop grošuov českých propadnauti. A těch sto kop grošuov muož na něm dobýváno býti listem zatykacím jako jiného dluhu přisauzeného, jestli že by té summy dotčené puovodovi ve dvou nedělech od té pře vykonání pořád zběhlých nepoložil. A proto před se k tomu

mordéři má hledíno býti, tak jakž se v tomto artikuli o lidech sedlských vypisuje.

190. Item. Což se listuo mocných dávání od měst ke všem sauduom zřízeným tohoto království českého dotýče, to se při prvnějším zřízení zemském zuostavuje, aby se při tom všecka města tohoto království českého, tak jakž též zřízení zemské prvnější ukazuje, zachovala, poněvadž jest to zřetedlně vysvětleno, kterak se při tom zachovati mají. A chtějí-li kteří z týchž měst vaypisy téhož zřízení zemského prvnějšího míti, že se každému takový vaypis téhož zřízení zemského dáti má od desk zemských.

XIV.

O řečnicich.

191. Item, co se řečníkuo aneb těch, kteříž od lidí z peněz anebo z nějakých spolkuo mluví, dotýče. Poněvadž v tom lidé mnozí obtížnost měli a mají, že v takových věcech, od kohož pře vedou, velikých svých užitkuov, i s obtížením sirotkuov a vdov hledají, a tím někteří v krátkých letech dosti znamenitých statkuov jsú nabyli: i aby taková věc mohla slušně opatřena býti, a zvláště vdovy a sirotci: takto se v tom všickni vuobec opatrují, a to aby na potomní časy držáno a zachováno bylo, co se napřed jmenovaných těch lidí, jako od jiných pře vedau, dotýče.

192. Item. Ktož z těch lidí, kteříž od jiných pře vedú a službu od nich aneb jorgelt mají, to se při tom zuostavuje, aby takové služby a jorgelty bráti mohli, kterak kto s kým smlauvu o to má aneb potom měl by na peněžité a jmenovité summě. Než spolkuov ani žádných díluov o pře žádný ten jorgeltník míti s žádným, od koho by při vedl anebo vésti měl, nemá, buďto od těch, od kterýchž mají jorgelt, nebo od jiných, od kterýchž nemají. A také řečník s řečníkem anebo jorgeltník s jorgeltníkem jeden s druhým nemají žádného srozumění míti o to, jestli že by jedna strana proti druhé při obdržela, aby se

o jakau summu nebo peníze spolčovati anebo děliti měli, totižto takto, obdrž kterýž kolivěk z nich při, aby oni se o to měli děliti nebo spolek míti, aby jeden řečník jako druhý měli v tom míti užitek. Neb jestli že by se který z nich toho dopustil, obdrž ktož koli obdrž při, aby oni řečníci toho měli společně v mále nebo v mnoze užívati; neb by to věc byla zřetedlná, že taková věc nešlechetná a že by nemohli ti řečníci spravedlivě při vésti a o ně povinnau péči míti, když by při obdržel kto z těch anebo prosaudil to ten, čížby pře byla, a řečníci toho měli společně užíti; neb řečníkuom na tom by nic nesešlo, když by, čížjest pře, vysaudili neb prosaudili, aby oni řečníci, jak by se koli trefilo, aby z toho užitek společně v mále nebo v mnoze měli. A protož, kterýž by se z těch řečníkuov anebo kteří toho dopustili, mají na hrdlech trestáni býti.

193. Item. Jestli že by pak který z těch řečníkuov aneb jorgeltníkuov čí při vyzvěděl, a on se jemu toho dověřil, čí by pře byla, a ten řečník nebo jorgeltník potom proti tomu s odpornú stranú stál anebo jí radil, a to se skutečně a slušně naň pokázalo: takový každý též má na hrdle trestán býti.

194. Item. Také co se dotýče těch řečníkuo, kteří od lidí pře vedú, buďto ti, ješto jorgelty mají anebo nemají, a od koho při že by na se vzali anebo vzal, od kohož by jorgeltu neměl: tehdy, byla-li by pře o sto kop grošuov českých, a on to vysaudil, tehdy tomu řečníku, který by tu při vyvedl a obdržal, má býti od toho, čížby pře byla, nechtěl-li by méně vzíti, puol třetí kopy grošuo českých dáti, více od toho nebera. A tak od každého sta kop grošuo českých až do tisíce kop grošuo českých, po puol třetí kopě grošuo českých aby bráno bylo. A byla-li by pře o větší summu, nežli do tisíce kop grošuo českých, již mimo to výše, čížjest pře, od toho dáti svému řečníku nemá pod žádnau formú, ani skrze žádného. Než chtěl-li by kto komu dáti jakau poctu, jako se to trefuje, nějakau zvěřinu nebo ptáky, mírně poslati a dáti, aneb některú rybu, aneb nějakou poctu také mírnau a to zřídka: to se žádnému nezavírá. Než spolkuov o žádnau při s tím, čížjest pře, žádný řečník míti nemá. Pakli by se kto mimo toto svolení a zřízení jináče zachoval a to přestúpil, má ten řečník z toho trestán býti, tak

jakž by jemu na saudu zemském nalezeno bylo. Než ktož chce z dobrého přátelství od koho při vésti, toho se každému přeje. Anobrž kteříž by od chudých vdov a sirotkuov, nežádajíce za to daruov, to učinili upřímně, takovau věc k sobě přijali pro dobré těch vdov a sirotkuov: to se každému, ktož by ten byl, schvaluje. Než což se purgkrabského saudu dotýče, od toho nemá se tak mnoho bráti, jako od jiných sauduov, jak se svrchu píše. A to proto, poněvadž více těch přibývá, že se k pečetem přiznávají, nežli odpory jaké mezi sebau drží. Než ktož by před saudy zřízenými při vedl o nářek cti nebo o hrdlo: od té každé pře muože dáno býti až do desíti kop grošuov českých tomu, ktož by při který řečník vyvedl. Než který by vyvésti nemohl, tehdy za jeho práci aby jemu bylo dáno až do pěti kop grošuov českých. A ktož by pych obdržal, tehdy tomu řečníku aby bylo dáno puol kopy grošuov českých.

195. Item. Také řečníci i jiní, kteří před saudy mluví, všicku poctivost a uctivost před saudem zemským i před jinými saudy tohoto království zachovati mají; a mimo potřebu pře více zbytečně aby nemluvili, ani jedni druhých dotýkali, ani k hněvu z úmysla zbuzovali. Pakli by se kto toho dopustil a z toho vystaupil:več by to tomu každému, ktož by se toho dopustil, mělo obráceno býti, to buď při rozvážení saudu zemského aneb těch saudcí, při kterémž by se ta věc saudu tohoto království zběhla.

196. Item. Jakož někdy řečníci mnoho na se pří berau u několika sauduov: i v tom ať se tak opatrují, pro jeden saud aby u druhého nic neobmeškali. Neb žádný saud tohoto království není povinen na ně čekati, a z povinnosti nemá. A protož, jestli že by koho v tom obmeškali, to by jejich vina byla. A chtěl-li by kto o to k kterému z nich hleděti podlé práva, kohož by se ta věc dotýkala: to se žádnému z těch, číž by v tom při týž řečník obmeškal, nezavírá.

197. Nalezli vuobec za právo: Ktož koli o jakau při, ješto se cti a hrdla nedotýče, koho požene a dožene, a k té při také svědkuov, buď koho samého anebo pro postavení toho, kterýž by statku na zemi neměl, neb poddaného jeho, anebo pro

položení listuov, majestátuov aneb jakýchž koli jiných potřeb k svědomí: tehdy pro každého svědka, kteréhož požene, anebo pro kterú koli jinú věc napřed dotčenú bude moci v půhonu peněžitú summu položiti pro nesvědčení, aneb pro nepostavení, anebo pro nepoložení čehož koli k svědomí. A nebude-lí svědek ten po puohonu a duohonu svědčiti, aneb nebyl-li by od pána jeho k svědomí postaven, ani také před týmž saudem, chtě toho nějakau příčinu hodnú (pro kterauž jest nesvědčil, aneb svědkuov nepostavil, aneb čeho nepoložil) oznámiti, nestane: tehdy páni saudce mají na tom, ktož by se tak nezachoval, pro tu summu v puohonu k svědomí dotčenú právo stané dáti. A pakli by stál a příčinu oznámil, by jemu pak pány saudcemi nalezeno bylo, aby svědčil, pro to tau summau a pokutau povinen nebude, než svědčiti povinen bude. A také najdau-li, že svědčiti povinen nebude, tehdy toho bude prázden. Než což se svědkuov o čest a o hrdlo dotýče, to aby zuostalo při prvním zřízení. A ktož by nepodobnú a nesmírnú summu v puohonu, kterýmž koho k svědomí pohnal by, položil, proti tomu, oč by pře hlavní byla: več to páni saudce obrátí, to při tom stuoj. Avšak proto aby lidem chudým obecním, z městeček nádenníkuom, lidem robotným, kteří se svýma rukama a robotau svau živí buďto v městech královských, panských, neb rytířských a též v duchovních (kromě řemeslníkuov a obchodníkuov, těm se od míle platiti nemá): kdož by těch svrchu dotčených lidí k svědomí potřeboval, má najprv každému od míle dva groše česká dáti. A ty peníze má, ktož potřebuje lidí k svědomí, buď jich mnoho aneb jednoho, u starosty komorničího položiti. A starosta komorničí má ty peníze lidem, kteříž by svědčiti přišli, dáti. A při jiných saudech a úřadech, k kterýmž se lidé k svědomí poháněji, též se každý zachovaj, a při úřadu tom, ktož by ty půhony k svědomí vydával, peníze polož; a nepoložil-li by, tehdy aby mu ani puohon vydán nebyl.

A ten pán aneb úředník jeho má těm lidem aneb jednomu pod svau pečetí aneb sekrétem ceduli, kolik jest mil až na to místo, k kterémuž ho koli saudu k svědomí potřeboval by (že jest tolik mil) dáti. A čehož by při kterémž koli úřadu tomu aneb těm svědkuom z úplna nedoložil, že mu nemá aneb nemají svědčiti, leč ty peníze z úplna ten den, kdyby svědčiti měli, po-

loží a jim v moc jich dá. A když by se již svědkové při úřadě na hradě pražském, aneb při kterémž koli saudu a úřadu postavili ten den ráno, k kterémuž by byli pohnáni a dohnáni aneb právem připraveni: že jim má tu hned oznámeno býti, co svědčiti mají. A hned ten, ktož by je pohnal, aneb někto jiný, komuž by to od něho poručeno bylo, má je sobě písaři dáti zapsati. A pakli by jich do poledne toho dne (leč by čas k zapsání těch svědkuov postatčiti nemohl) nedal zapsati, moha to učiniti, a jím že by to sešlo: tehdy tíž lidé budau moci odjíti, a to, což jim dáno jest od míle, sobě schovati, a také, jakž by jim ten den oznámeno bylo, mají hned svědčiti.

198. Což se pak dotýče měst aneb osob stavu městského. Jestli že by které město neb osoba městská k svým súdóm potřebovala k svědomí osobu stavu panského neb rytířtířského, aneb jich lidí, a toho na něm časně požádal listem pod pečetí toho města, aby jemu svědomí dal, anebo člověka nebo lidi své k svědomí postavil: že ten každý stavu panského neb rytířského má a povinen bude jemu svědomí dáti aneb lidi své k tomu připraviti, aby svědčili. Pakli by toho neučinil neb neučinili osoby stavu panského neb rytířského: tehdy páni JM[t] a vládyky, saudce zemští, mají hned na najprvnější saud zemský, když by to na ně zneseno a na toho žalováno bylo, ktož jest svědčiti anebo lidí svých k svědomí postaviti nechtěl, beze všeho dalšího puohonu rozkázati obeslati, a jemu na tom, ktož se jest tak z stavu panského a rytířského nezachoval, té pokuty a summy, kterauž by sobě v témž listu slušně podlé povahy pře položil, dopomoci osobám městským; leč by toho před pány Jich M[ti] a vládykami na plném saudu zemském aneb při kterémž koli saudu tu hned příčinu slušnú a spravedlivú oznámil, že jest toho povinen nebyl. Též také potřebovala-li by osoby stavu panského a rytířského, aneb od osob svých lidí, jakého svědomí k jich sauduom od města neb měšťan a obyvateluov v městě, i lidí jich: též se k nim zachovati mají, a lidem, tak jak se svrchu píše, od míle s obau stran platiti mají. Však má toho požádati časně listem na purgkmistru a konšeléch téhož města, aby sauseda neb obyvatele toho města, též i lidi své, k tomu přidržali, aby jemu takové svědomí dal, anebo lidi k svědomí postavil, že oni purgk-

mistr a konšelé mají a povinni budú jemu tu osobu anebo obyvatele z města k tomu přídržeti, aby jemu, čehož by na něm potřeboval, svědomí dal, anebo lidé jeho též.

Pakli by toho ta osoba aneb obyvatel z města neučinil, tehdy purgkmistr a konšelé mají hned, když by to na ně vzneseno a na toho, ktož jest svědčiti anebo lidí svých k svědomí postaviti nechtěl, žalováno bylo, beze všeho odtahu rozkázati obeslati, a jemu na tom, ktož se jest tak nezachoval, té pokuty a summy, kterúž by sobě v svém listu slušně podlé povahy pře položil, dopomoci osobám stavu panského a rytířského, leč by to před týmiž purgkmistrem a konšely tu příčinu slušnú a spravedlivú oznámil, že jest toho učiniti povinen nebyl.

199. Což se pak majestatuov, smluv, listů, řezaných cedulí, též i knih a práv městských, aneb jakýchž koli věcí takových dotýče, ktož by koho z takových věcí, aneb které jedné, aneb také z listuov posélacích pohnal: poněvadž pro nepoložení k svědomí pokuta položena též muož býti jako pro svědky, ten každý má hned v puohonu jmenovati, kterého artikule aneb kolika k které koli takové věci výš dotčené k svému svědomí potřebuje, a s kým ji má, a před který saud, má ji oznámiti. Pakli by nepoložil a neoznámil, není mu povinen klásti. A položil-li by v puohonu a oznámil, mají každý, buď stavu panského [neb] rytířského, ten artikul neb artikule slovo od slova, tak jakž potřebuje, pod svau pečetí vidimus dáti a položiti. A z stavu městského, buď z měst královských, panských, rytířských i duchovních, pod pečetí toho města vidimus těch artikuluov anebo jednoho též povinni budú dáti a položiti, a jeden každý též i z měst, vezma neb vezmauc to na svau víru a duši, že jest ten artikul aneb artikulové tak slovo od slova právě napsán a vydán. Pakli by toho, čehož žádá, v tom majestátu aneb v které koli jiné věci nebylo: tehda pod týmž závazkem v svém listu pod pečetí, že toho, čehož žádá aneb žádají, není, má oznámiti.

200. Což se svědomí lidí obecných, robotných, sedlských dotýče, takto se napravuje. Ktož by je v kterém městě, buď krále JM[ti], panském neb rytířském, tak jakž o tom prvé svoleno jest, vésti k svědomí chtěl, proti tomu komuž by je vedl: má tomu oznámiti najméně na týden před tím, kdy je vésti chce

místo jemu jmenuje, chce-li při tom býti aneb koho na svém místě poslati, že toho vuoli má. Pakli by ten, proti komuž ty svědky vedl, tu nebyl, ani žádného na svém místě neposlal: tehda má ten sobě před se svědky zřéditi podlé spuosobu výše psaného. A oni svědkové mají svědčiti, že ho jsú v pravdě té věci vědomi.

201. Což se čeledi zběhlé dotýče, ktož by je z stavu panského, rytířského neb městského za sebú zdržoval a vydati tomu, ktož by o ně k němu poslal, jich nechtěl: to se při prvním zřízení a pokutách na to uložených o nevydání lidí a čeledi zuostavuje.

202. Než což se dotýče té čeledi, kteráž by od sedláka k sedláku, anebo od lidí poplatných pryč utekla: ktož by koli o tom z týchž na hoře psaných lidí věděl, nemá ho v službu ani k sobě přijímati pod pokutau propadením jedné kopy grošuov českých. Pakli by nevěda přijal, a bylo k němu posláno, aby se jím ujistil a jemu jej vydal, a on jeho ihned vydati nechtěl: tehdy má pokuty dvě kopě grošuov českých propadnouti tomu, číž by to čeledín byl. A té pokuty bude jemu povinen pán toho, číž ten člověk jest, obojí podlé provinění dopomoci konečně ve dvau nedělech pořád zběhlých, anebo toho člověka svého, kterýž jest tu pokutu propadl, v též pokutě jemu tak jako dlužníka vydati. Pakli by toho neučinil, tehdy té pokuty má právem stavním dobývati.

Však tento pořád při tom zachován býti má od panského, rytířského i od městského stavuov, že mají lidem svým poddaným listy pod pečetí dávati, kterýmž chtějí dopustiti, aby mohli z gruntuov jich jíti a u lidí služby hleděti. A to takové, že »jest povolení téhož pána, rytířského člověka aneb města, číž by člověk byl, aby ten mohl slaužiti a to do roka pořád zběhlého«. A ktož by takového listu neměl, ten nemá přijat býti v službu od žádného z panského, rytířského neb městského stavuov. Neb by známé bylo, že takový jest něco učinil, voč slušně má býti v podezření.

203. Na tomto sme se svolili všickni tři stavové, což se povalečuov a zahalečův dotýče. Poněvadž známe, že skrze ně a takovú jich svobodu mnozí neřádové a škoda

v tomto království skutečně se nachází: a protož, kdež by takoví koli přezvěděni byli, mají a mohau od každého z stavuov vyzdvihováni býti. A pod kterýmž pánem a na čímž koli zboží aneb v městě by přezvěděni byli, a kto, chtějíc na ně sáhnouti, moci by s ně neměl: tehda bude moci tomu každému pánu aneb městu, číž by grunty byly, voznámiti, aby mu v tom raden a pomocen byl, že chce na ně na tu chvíli sáhnauti. A tu že má ten každý sám býti aneb na místě svém poslati, a toho jistý čas jmenovati, kdy by k tomu vyzdvihování býti aneb vyslati chtěl. Tehda ten každý bude povinen se tak zachovati, a takovau věc v tajnosti majíc, pod žádným vymyšleným spuosobem těm povalečuom žádné výstrahy ani návěští nemá dávati, skrze kteréž by se oni odtud vykrasti měli. Jestli že pak ten pán aneb město, na čích by gruntích byli, jsa napomenut k tomu, pomocen býti nechtěl aneb že by je chtěl zastávati aneb je vystříhati: tehda ten každý má v pokutu tomu, od kohož by napomenut byl aneb komuž takovau věc zbraňoval, upadnauti v deset kop grošuov českých, a ty mu povinen bude dáti od napomenutí ve dvau nedělech pořád zběhlých. A též, nebylo-li by kde tu v oblízce pána, a od koho bylo dáno věděti úředníkuom jeho, aneb rychtáři a konšeluom, a oni se tak nezachovali: v túž pokutu upadnau jako pán jejich.

Pakli by té pokuty jemu nedal, tehda bude moci každého z té pokuty vobeslati před saud hajtmanský.

203. Co se pak těch povalečuo, kteří by vzati byli, dotýče: ti mají dáni býti v moc toho, ktož by se jich doptal a původem byl aneb ktož by je pobral. Má je sobě zuostaviti tak a na takový spuosob, chtěli-li by prázdni býti toho vězení, aby byli povinni dáti dvě kopě grošuov českých každá osoba. Pakli by té summy nedali: tehdy ten, ktož by je u vězení měl, bude je moci do roka v službě bez záplaty užívati, opatříce jej ztravau i jinými potřebami, tak jakž na čeledína přísluší. Pakli by ten je měl, ktož by díla nepotřeboval: tehda je bude moci jinému, komuž by se zdálo, odbyti aneb dáti. A ten, ktož by jej sobě daného aneb odbytého měl, bude ho moci tím vším spuosobem, jako on sám, k své potřebě užiti. Jestli že by pak týž povaleč od koho utekl, a ku pánu svému aneb jinde přišel, a on se ho doptal: tehdy bude moci pro něj k tomu pánu, u kohož by byl

poslati. A jestli že by mu jeho vydati nechtěl: tehda bude jej moci o to tím vším spuosobem viniti, jako o nevydání člověka aneb čeledína. Než kdy by tomu, ktož by u vězení je měl, toho roku doslaužili aneb doslaužil: tehda povinen jest toho žádného déle nedržeti. Pakli by držeti chtěl, tehdy pán, rytířský člověk aneb město pro takového každého k tomu poslati má, aby mu jej vydal. A nechtěl-li by jemu ho vydati: tehdy týž bude ho moci pohnati, jako o nevydání člověka svého.

204. Toto také svoleno jest, aby v každém kraji vždy ve dvú měsících, aneb jakž by se na potřebě uznalo, bylo vysláno na zhúbce zemské a povaleče, a to na několikero, do městeček, vesnic, krčem, aneb kdež by se jich nadáli. A to páni hajtmané krajští míti mají na své práci. A když by koli čas uznali, neb jich úředníci: tehda tajně mají oznámiti osobám, kterým se zdá, stavu panskému, rytířskému aneb do města krále Jeho M^ti^, v která místa sami vyslati chtí, a každému oznámiti též, v který kaut a stranu mají vyslati, aby se sami nepotkali a neshledali. A Pražané též mají činiti a vysílati, majíc srozumění s hajtmany aneb s hajtmanem kraje kauřimského aneb také slanského, poněvadž ti dva kraje Praze přísedí. A jestli že by v kterém kraji kto v tom hajtmanuov poslauchati nechtěl a k nim se zachovati, jakož se svrchu píše: mají to vznésti na krále JM^t^, pakli by krále JM^ti^ v tomto království nebylo, tehdy na pány hajtmany krále JM^ti^ a tohoto království, a več to král Jeho M^t^ neb páni hajtmané obrátí, při tom se každý zachovati má. A král JM^t^ má poručiti a puovody zřéditi počet slušný, aby v městě byli tu, kdež by se JM^ti^ královské zdálo za dobré. A kdež by se uznala potřeba buď skrze špehy aneb jináč: ti puovodové mají se tam obrátiti. A do kteréhož koli kraje aneb míst sjedau a požádají pomoci na stavu panském, rytířském, osobě neb osobách, též na městech krále JM^ti^: má každý slušný počet s nimi vypraviti na pomoc. A v tom se těmi puovody zpraviti mají stavové panský, rytířský i městský, buď osobami svými aneb služebníky neb poddanými lidmi svými, tak jakož o tom první zřízení a svolení zemská všemi třmi stavy vuobec svolena a nalezena jsau.

A toto zřízení o čeledech a povalečích má trvati od těchto suchých dní letničních až do roka pořád zběhlého na zkušení.

Jakož nález obecní,

za krále Vladislava JM[ti] slavné paměti všemi třmi stavy učiněný, v tato slova v zřízení zemském napsán byl.

205. Nalezli vuobec za právo: Což se výplat zboží zápisných a duchovních dotýče, buď na království neb duchovenství, o tom takto zuostáno a konečně na sněmu obecním ode všech zavříno, tak totižto: Ktož by kolivěk na které zboží výplatu od krále JM[ti] měl, že ten má držitele toho zboží listem od úřadu menšího ke dni úternímu při každých suchých dnech a svatém Jeronymu, když saud zemský drží se, obeslati. A ten každý, jsa listem obeslán od úřadu, má na plném saudu před pány s svými listy a spravedlnostmi, kteréž na to zboží má, státi a rozsudek o to panský trpěti bez odpornosti.

A ten, ktož by takovú výplatu na druhém míti chtěl, má napřed výplatu svú ukázati, a potom teprv ten, ktož statek drží, má také spravedlnost svú, kterúž by na to měl, před pány ukázati. Pakli by nestál ten, ktož by listem byl od úřadu obeslán, aby svú summu (na tom statku zapsanú) vzal, ničímž se nezastíraje žádnými životy. Pakli by ten, ktož by list od úřadu vzal a druhého obeslal před pány, žádné výplaty sobě příslušející neukázal: tehdy má straně druhé ty škody, což by pro takovau jízdu do Prahy jeda vzal, na schválení úředníkuov menších dáti. Než jestli že by král JM[t] neb který konvent aneb které duchovní osoby obeslali které držitele zboží, k tomu duchovenství příslušející(ch), a bylo by to rozeznáno, že ty osoby duchovní výplaty by neobdržely: tehdy pro to ty osoby duchovní nebudau straně druhé škodami povinni. A úředníci menší každému listy takové vydávati mají, a ty listy pořád znamenati tak a vedlé toho, jakž kto prvé od nich listu požádá, aby tak lidé k slyšení přicházeli; ktož prvé list vezme a obešle, (aby) prvé slyšán byl. Než jestli že by JM[t] král nynější neb budúcí v zemi byl: tehdy o ty výplaty před JM[t] Královskau, nynějším i budúcími králi českými, sauzeno býti má. Než toto jest při tom znamenitě vymíněno, že všichni duchovní stavové každého mají zachovati podlé zápisuov a majestátuov jednoho každého, ješto je mají, buď od císařuov i od králuov, i od krále JM[ti] pána

našeho, aneb napotom od budúcích králuov českých míti budau. Každý zuostaň při tom, pokudž zápis jeho od JM^{ti} ukazuje aneb napotom ukazovati od budúcích kraluov českých budú, buď na životy neb na summy; každý podlé znění svého zápisu zuostati má. A tato věc státi má do JM^{ti} vuole a dalšího rozkázaní; poněvadž to saud a věc JM^{ti} jest, kdež JM^t rozkáže, tu má držán býti. A protož toto zřízení o výplatách svrchu psané a prvé učiněné, má mocné a stálé a od každého zachováno a držáno býti.

Než jakož jest králuom českým Jich M^{tem} vymínka a moc pozuostavena, poněvadž to saud a věc JM^{ti} Královské jest: kdež Jeho M^t rozkáže, tu má držán býti. A protož na tauž vymínku téhož zřízení obecního Jeho M^t královská z moci své královské takto o tom řéditi a ustanoviti ráčí, aby lidé spěšněji k svým spravedlivostem, což se takových výplat dotýče, mimo předešlý spuosob přicházeti mohli. Ktož by kolivěk z napřed psaných výplat vobeslati koho chtěl, že to bude moci učiniti, buď před saud zemský, aneb před saud komorní aneb před Jeho Mt Královskú, ráčil-li by býti v zemi. A takové obeslání má vzato býti a tomu dodáno, kohož by z té výplaty viniti chtěl, čtyři neděle od téhož saudu, před kterýž by obeslání vzíti chtěl, prvé než by ten saud přišel. Jestli že by pak král JM^t koho obeslati ráčil z jakého kolivěk statku zástavného, buď na království aneb na duchovenství: to Jeho Mt Královská bude moci učiniti buď před saud zemský, aneb komorní, aneb před rady své, když by JM^t v zemi býti ráčil, kteříž by k napřed psaným sauduom přísahu učinili. A též má takové obeslání čtyři neděle napřed tomu, kohož by obselati ráčil, dodáno býti, než by ten saud přišel. Než takové JM^{ti} Královské obeslání nemá v žádný pořádek zapsáno býti, a té při má se konečně, kohož by JM^t Královská obeslati ráčil, tím saudem, od kteréhož by to obeslání vyšlo, rozsudkem konec státi, dříve nežli by se ten saud vzdal. Než jestli že by páni saudce na témž saudu poznali toho hodnú příčinu: tehdy budau moci té pře do druhého saudu odložiti. A před týmž druhým saudem mají hned té při konec učiniti, žádných odtahuov dalších tomu nečiníc. Však pro to též tato věc státi má do JM^{ti} vuole a dalšího rozkázaní, poněvadž to saud a věc JM^{ti} jest; kdež JM^t rozkáže v království českém při těch svrchu psaných saudích, tu má držán býti.

206. Nalezli vuobec za právo: Což se zboží a gruntuov krále JM[ti] dotýče, kterýchž ráčí býti v držení nyní, aneb potomně býti ráčí, že se týž gruntové tímto nálezem a zřízením s myslivostí všelijakú všem i každému jednomu zapovídají. A jestli že by přes toto zřízení kto koli z stavuov na Jeho M[ti] Královské grunty chodil aneb jezdil s jakau kolivěk myslivostí, aneb služebníky své vysílal: takový každý má propadnúti do komory krále JM[ti] sto kop grošuov českých. Pakli by čí služebníci jeli bez vědomí a povolení pána svého: kteříž by byli stavu panského, rytířského aneb městského, takoví taúž pokutu mají propadnauti. A z takové pokuty bude moci obeslati hajtman, kterýž by zprávcí týchž gruntuov JM[ti] Královské byl, na kterýchž by se ta myslivost stala. Než což se lidí sedlských dotýče a řádu lehkého, jestli že by byli na gruntech JM[t] Královské s jakau myslivostí přistiženi, s těmi JM[t] Královská aneb hajtman JM[ti] muože učiniti a je trestati, tak aby mu na zdraví uškozeno nebylo, jakž kolivěk JM[ti] Královské vuole bude. Pakli by na gruntích přistiženi s takovau myslivostí nebyli, a na kterého člověka, čí by kolivěk byl, to se pokázalo, že jest s myslivostí na gruntech JM[ti] byl a ji provozoval: má JM[ti] Královské hajtmanu v moc vydán býti od toho pána, číž by to člověk byl. Jestli že by pak pán toho člověka jakau vaymluvu míti chtěl, nechtíce toho člověka vydati: tehda hajtman krále JM[ti] bude moci téhož pána obeslati, aby jej před hajtmany toho kraje, v kterémž by JM[ti] Královské zboží aneb gruntové leželi, postavil, a týž hajtmané mají o to bez odtahuov spravedlivý konec učiniti. A jestli že by kdo jaké řádné výsady na myslivosti předešlé od králuov Jich M[ti] měli a jich užívali, že ti toho podlé těch vaysad svých užiti mají. Také od sedlákuov, ani od žádného z lidí, aby jam na zvěř velikú i malú žádných na pomezích a při pomezích a lesích německých i jinde děláno nebylo, a ty které jsau sdělané, aby zametány a zadělány byly pod pokutau pětmezcítma kop grošuov českých králi JM[ti] do komory propadení.

207. Item. Což se pak všech obyvateluov království českého dotýče o myslivosti, všickni mezi sebau zuostali jsau, aby jeden druhému s myslivostí žádnau žádný nejezdil, nechodil, ani služebníkuov vysílal na grunty cizí od květné neděle až

do svatého Jiljí. A to z té příčiny, aby jedni druhým v vobilí škody nečinili, ješto mnohé skrze to mezi lidmi, a zvláště od lidí obecních, nesnáze i mordy přicházejí. A ktož by koli jezdil neb chodil na čích gruntech s jakú myslivostí do svrchu psaného času z panského, rytířského neb městského stavu: tehdy bude moci ten každý, číž jsau grunty, toho každého z desíti kop grošuov českých pohnati před saud zemský menší aneb komorní. A pakli by z lidí sedlských aneb od města kterého obyvatel byl, ješto by vosedlý v městě nebyl: ten má a muož od toho pána těch gruntuov, na íchž jest gruntích myslivost vedl, vzat býti, a povinen dáti bude dvě kopě grošuov českých tomu, na číchž jest gruntích postižen. A nechtěl-li by dáti aneb že by nemohl: tehdy čtyři neděle v vazbě slušné bez uškození na jeho zdraví má seděti. A k tomu, což by u něho bylo nalezeno, čím by myslivost provozoval, to jemu pobráno býti má. Než chodil-li by kdo aneb jezdil z vuole pána svého, o to bude moci každý k tomu pánu o deset kop grušuov českých hleděti tím spuosobem, jak se svrchu píše. Než na svých gruntích každý, ktož chce, muož myslivost vésti, v tom se jemu tímto zřízením cesta nezavírá. Než zřízení předešlé o zápovědi myslivosti, to při tom v své moci zuostati má. Než jestli že by kto po svém traudu jezdil neb chodil a štval po jakéž koli zvěři, a ptactvo hubil s jestřábem aneb krahujci honiec, a to jemu na grunty cizí zaběhlo, a on že by zatím z nevědomí na čí grunty vjel neb všel, a byl proto z pokuty nadepsané obviněn: to bude moci, jest-li panského neb rytířského stavu aneb též měštěnín osedlý, vezma to k své víře a na své svědomí, že jest to z té příčiny učinil, zpraviti, a tudy pokuty nadepsané trpěti a nésti nemá. Pakli by řádu sedlského byl, ten má také přísahú, tak jakž za obyčej a řád toho jest, zpraviti.

A tento artikul má státi dotud, dokudž bychme se o to jinak všickni tři stavové nesvolili.

208. Item. Jakož smlúva mezi stavy panským, rytířským a městským učiněna jest, z kterýchž věcí lidé měštští před saudy zemské nemají poháníni býti, kteřížto artikulové jsau v zřízení zemském zejména postaveni: o ty artikule starosta komorničí na lidi městské nemá puohonuov vydávati. Kteréžto artikule starosta komorničí má z zřízení zemského vypsané

míti. Než jestli že by se co trefilo případného, aneb že by na vomylu bylo, zemská-li čili městská věc jest, a na takové věci že by puohonové vyšli a při vyhlašování těch pûhonuo že by se ta osoba městská nebo osoby ohlásili, pravíce, že by »ti puohonové nebo puohon proti smlúvě mezi stavy učiněné byly o věci městské«: tehdy saudce zemští, prvé nežli by ten saud do druhého saudu odložen byl, déle tím neodtahujíc, mají mezi stranami to rozvážiti a konec mezi nimi učiniti, k kterému by saudu náležely. A týmž spuosobem u saudu komorního i u saudu hajtmanského má se, jakž se na hoře píše, zachováno býti.

209. Item. Což se židûv dotýče, jakož kradené věci přijímají. Ktož by kolivěk kterau svau věc jemu ukradenú v židech optal u kteréhož koli žida: že ten žid nebo-li židé hned beze všeho úplatku zase navracovati mají beze vší odpornosti. A také židé toliko na základy aby puojčovali; ale na listy a na registra nic. Neb potom skrze to se zmatkové dějí znamenití. A kterýž by koli žid na kterau kradenau věc puojčil, a ten, komuž ukradeno jest, kterau škodu skrze to vzal: že ten žid jemu tu škodu napraviti má beze vší odpornosti, aneb toho zloděje jemu oznámiti má také beze vší odpornosti. Pakli by toho žid neučinil, tehdy ten, komuž ukradeno jest, k hrdlu i k statku bude moci hleděti k tomu židu. A v městech královských, panských, rytířských, v městečkách, ani ve vsech židuom aby žádných zápisuov v registra, v kancelářích pražských, ani jinde, ani v knihy městské zapisovati, ani nikterak jinak nedopauštěli pod žádným vymyšleným spuosobem. Chtěli-li by kteří z židuov koho neb kterú osobu, buď z panského, rytířského, městského z stavuov i z sedlákuov, v jaké zápisy uvozovati: pakli by se který žid toho dopustil, aby tu summu, na kterauž by kto zápis udělal, králi Jeho M[ti] do komory propadl. A purgkmistr a konšelé, na kterémž by se právě a v kterém městě nebo městečku kdy taková věc přihodila, a který žid o zlodějskú a kradenú věc nařikán od koho byl: aby konec o tauž věc kradenau týž purgkmistr a konšelé ve čtyřech nedělech pořád zběhlých spravedlivý učinili.

210. Item. Purgkrabie hradu pražského, když jede na dopomožení práva buď po listu obranním aneb s místo-

komorníkem k odhádaní statku číhož koli, ktož by se toho dopustil: od té jízdy má jemu dáno býti pět kop grošuov českých, a ztrava též sem i tam dána jemu i obrok na koně má býti.

211. Item. Což se předešlých věcí dotýče, ty se mají tak vykonati i o berně předešlé, jakž jest prvé svoleno a za právo bylo ustanoveno. Než kteréž by věci nastaly po suchých dnech letničních, když se těchto práv napravení vuobec vyhlásí: tehdy již podlé tohoto práva napravení mají se jedni k druhým vespolek zachovati. A která by se měla berně neb pomoc budaucí dáti ve dvau letech od svatého Jiří minulého: ta se má tak vykonati, jakž o tom bude zuostáno a svoleno.

Poněvadž ještě vostatek práva, co ještě napraveno není, má se napraviti: a to se má na ten čas napraviti, když zase (na) napravování práv zasedau, ktož jsau k tomu voleni, aneb jiní od krále JMti od země aneb budau. A poněvadž ještě se jest všech práv nemohlo napraviti pro krátkost času a pro odjezd krále JMti: tehdy ti, ktož jsau prvé na obecním sněmu od krále JMti a od stavuo voleni, mají se zase, aby se všecka práva, pokudž by se toho potřeba poznala, napravila, což ještě napraveno není, na hrad pražský sjeti, když od JMti Královské obesláni budau, a na tom seděti, a k tomu se s pilností přičiniti, aby se to k místu a k konci přivedlo, což se ještě práva napraviti má.

(SMLÚVA SVATO-VÁCLAVSKA.)

---

1. Ve jméno svaté a nerozdílné Trojice, amen.

Léta od narození Syna Božího tisícího pětistého sedmnáctého na sněmu obecním, kterýž jest držán na hradě pražském při času svatého Vácslava

stav panský a rytířský království Českého s jedné, a Pražané i všecken stav městský téhož království Českého s strany druhé, o ty všecky ruoznice a nesnáze i o všeliká zášti, kteráž jsú obapolně mezi týmiž stavy, což se ku právuom zemským stávání dotýče, od dávních časuov až do chvíle této k nemalému zastínění napřed králi JM[ti] i tohoto království i všeho obecného dobrého stály a trvaly: z daru Boha všemohúcího, přátelským jednáním a s celú i dokonalú k sobě obojích stran duověrností, sami mezi sebú, jakožto jeden jazyk český, tíž stavové všickni tři svrchu jmenovaného království Českého smluvili jsú se a srovnali, jakž tuto dckami zemskými zapsáno a svrzeno stojí. A takto nalezli vuobec za právo:

2. Item. Osoba městská osedlá, neb obyvatel městský, i jiný každý člověk panského a rytířského stavu, kterýž duom v městě pod právem městským a pod šos má, s těmito věcmi ku právu a saudu městskému a pod šos slušejí, tak jakož se tuto podpisuje, a před právem městským viněni i sauzeni býti mají. Item z domu v městě, kterýž svobodný není. Item, což v tom domu má v městě jakéhož koli statku movitého, ještě pod

šos přísluší. Item o dluhy všecky, kromě listovních dluhuov, kteříž by listové s pokutami byli s ležením a rukojměmi, aneb pod pečetmi, neb pečetí na svědomí, kteříž moc listu hlavního mají a v sobě zavírají. Item o smlúvy, když by měštěnín s měštěnínem činiti měl, ti se hledati mají právem svým, což by se věcí zemských nedotýkalo, než toliko samých šosovních; neb jich panský a rytířský stavové v to nepotahují. Než což by s panskými neb rytířskými osobami aneb s lidmi jejich smlúvali, ješto by se zemských věcí a ne šosovních dotýkalo: ta věc zuostaň při zemském právě jako i prvé. Pakli by se kto mimo práva zemská več jiného dobrovolně podvolil, ten bude povinen podlé svého podvolení tak se zachovati. Než jestli že by měštěnín s pánem neb rytířským člověkem aneb s lidmi jejich jakau smlúvu udělal, buď o obilé aneb o trávy na lukách, na jeden rok aneb jakž by smlúva byla, zvláště s sedlákem s volí pána jeho: jestli že by ten měštěnín tomu dosti neučinil, má jej viniti na městském právě, a sedláka před pánem. Než jestli že by pán jeho k tomu povolení nedal, tomu bude moci odepříti.

2. Item. Což jse osoby panské aneb rytířské dotýče, kteráž by v městě pod šosem duom měla: že má a povinen bude ten všecko z toho domu trpěti s tím městem, v kterémž takový duom sobě kaupil. Krom jestli že by jeho chtěli na který úřad městský vsaditi, toho bude míti každý vuoli z panského a rytířského stavuov, kteříž by živností a obchoduov městských nevedli, to k sobě přijíti nebo nechati. A také chtěl-li by jej kto z toho domu aneb z čeho, ješto by to, což by kaupil, k městu pod šos slušelo, viniti: má tu na tom právě z toho práv býti. Než kterýž by pán neb rytířský člověk měl v svém domě hospodáře, tehdy ten hospodář na jeho místě to činiti a podniknúti má.

4. Item. O všecky grunty, kteříž se knihami městskými pod šos a pod právo městské zapisují, ješto od staradávna ku právu městskému spravedlivě příslušejí pod šos, totižto o dědiny, lauky, vinice, štěpnice, zahrady, o chmelnice, šafranice, řeky, potoky, hory, lesy, ostrovy, rybníky, luhy, kteříž by pod šos příslušeli, tak jakož se na hoře píše, a ješto by se spravedlivě pokázati mohlo, že pod šos příslušejí.

5. Item. O všecky svrchky, kteříž pod šos a právo městské příslušejí, krom což by páni a rytířští lidé svých věcí a svrchkuov v městě a v domích měli.

6. Item. O příhody městské, buď to při osobě aneb při statcích městských, jakožto z krádeže aneb z laupeže, ktož by koho viniti chtěl, po vyznání kterého zločince anebo bez vyznání, maje naň nějaký duovod: z toho má každý viněn býti na právě svém. Jestli že by pak kto z stavu panského aneb rytířského jakau škodu na osobě nebo statku komu učinil anebo pohrůžky činil, a naň duovod dostatečný měl, a že by v zemi statku neměl a osedlý nebyl: aby ten, komuž by se škoda stala na osobě neb na statku, aneb komuž by na svém místě poručil, mohl toho žádati, tu kdež by jej přistihl, aby byl ctí a věrau zavázán, aby stál a dostál před saudem zemským, kterýž by najprv od toho času na hradě pražském držán byl. Kromě zjevných a vyhlášených zhúbcí zemských a osob podezřelých: k těm aby se zachovalo podlé zřízení zemského prvního; neb jim na slib nemá věřeno býti. Než ktož by koli v zlodějství aneb v skutku zlém byl polapen, ten bez saudu buď trestán od toho, ktož by jej polapil, tak jakž o tom prvé zřízení zemské ukazuje.

Než což se vyznání dotýče od zločincuov na kohož kolivěk, ta věc na této míře státi má. Jestli že by který zločinec na koho z panského neb rytířského stavu osobu vyznal, a on, o tom věda a chtě po své poctivosti státi, žádal, aby na hrad pražský byl ten zloděj vydán: tehdy aby se to na královský groš podlé zřízení zemského stalo, a ten zločinec aby na hrad pražský tím spuosobem dodán byl. A které by město na hrad pražský takového zloděje vydalo, bude-li chtíti, muož vyslati to město dvě osobě přísežné, kteréž by se jim líbily, z stavu městského, aby při takovém trápení byli, i také při tom, když by konec bráti měl, aby oni k němu mluviti mohli, což by jim potřeba kázala.

A též buď z stavu panského neb rytířského osoba, kteráž by na hrad pražský kterého zločince vydala, bude tu moci sám býti anebo dva dobrá člověky, aby při tom byli, vyslati. A také jestli že by se přihodilo, a který zločinec v městě trápen býti měl, a která osoba buď z panského neb rytířského stavu, když by jich neb lidí jejich potřeba toho ukazovala, žádala, při tom

také býti má, aneb na místě svém dva dobrá člověky vyslala: tehdy ten jistý z stavu panského neb rytířského, aneb kohož by tak poslal na svém místě, mají k tomu puštěni býti. Také ktož by koho zamordoval, každý z hlavy buď viněn na svém právě, tak jakž nález císaře Karla, dckami zemskými zapsaný, ukazuje.

7. Item o lání. Měštěnín měštěnína o to na svém právě viniti.

8. Item. Zhaněl-li by pak pána neb rytířského člověka anebo že by ho na poctivosti jeho dotekl měštěnín neb obyvatel městský: aby to pán ten neb rytířský člověk skrze osobu svú, aneb skrze posly, aneb psaním svým purgkmistru a konšeluom v tom městě oznámil. A bude-li se ten měštěnín neb města obyvatel, kterékož koli stavu, před purgkmistrem a konšely k tomu znáti a toho vésti nebude chtíti: aby tu nápravu tomu pánu neb rytířskému člověku na svém právě jemu samému, aneb kohož by na svém místě poslal, učinil. Pakli by seznal a vésti chtěl, tehdy aby saud městský k sobě toho nepřijímal, ale s sebe složil. A ten pán neb rytířský člověk, kterýž by po své poctivosti jíti chtěl, bude moci měštěnína neb obyvatele před krále JM[t], když by v zemi byl, aneb před saud zemský z toho pohnati. Jestli že by pak přel ten měštěnín aneb města obyvatel, a ten pán neb rytířský člověk na tom dosti míti nechtěl: tehdy aby to na toho měštěnína neb obyvatele města dvěma svědky hodnými, aneb chce-li kto více, provedl, že jest to mluvil. A těch svědkuov, kterýchž by k tomu ten, kohož by se dotýkalo, potřeboval, nebude potřebí poháněti; než ktož by toho na nich žádal, mají jemu to svědomí a povinni budú, kterak jsú toho v pravdě svědomi, každý z nich listem otevřeným dáti anebo osobně před purkmistrem a konšely bez přísahy seznati. A vedlé pruovodu měštěnín aneb obyvatel městský bude povinen jemu tu nápravu při saudu zemském na suché dni najprv příští učiniti i pokutu trpěti. Pakli by ten pán neb rytířský člověk od toho měštěnína anebo obyvatele městského před tím právem nápravu přijíti chtěl: toho bude míti vuoli. A k té nápravě nechtěl-li by sám pán neb rytířský člověk přijíti, ale na svém místě s mocí bude moci poslati, a v nápravě má jméno toho, kohož by se to hanění dotýkalo, jmenovati. Jestli že by pak ten měštěnín aneb obyvatel městský

těm na hoře jmenovaným svědkuom odpíral: tehdy strany mají o to před saudem zemským státi ty suché dni najprv příští, ten pondělí po týchž suchých dnech, anebo po svatém Jeronymě, a též i po svaté Barboře najprv příští ten pondělí. A svědky ty anebo jiné, kterýchž by potřebovali, s obú stran budú moci vésti, a což by tu nalezeno bylo, podniknúti. A takové stání má býti bez puohonu. A páni saudce zemští mají o to mezi stranami na týž den svrchu jmenovaný, po najprvní při to slyšíce, konec učiniti tak a tím spuosobem i vším pořádem, jako po puohonu. Co se pak pokuty trestání dotýče, má ten měštěnín neb obyvatel městský trestán býti od purgkmistra a konšeluov téhož města, z kteréhož by byl, takovým trestáním, jako na hradě pražském.

9. Item. Což se pak lání o dluhy a peníze dotýče, ta věc stuoj podlé zřízení zemského. Jestli že by pak kto u koho co vyvěřil a na čas určený nezaplatil, z kteréhož koli stavu, a k takovému kto se znal, jsa napomenut jednú, druhé v slušném času: muož se k němu těmi slovy domlúvati, že »jemu tomu dosti neučinil na ten čas, což jemu řekl«. Než když zaplatí, to jeho poctivosti nemá nic škoditi. Pakli by který pán aneb rytířský člověk, vdluže se u řemeslníkuov a jiných v městě obchodníkuov všelikterakých, záplatau by prodléval: tehdy aby na hajtmany aneb na hajtmana toho kraje to vzneseno bylo.

A jestli že by po tom vznesení ten pán neb rytířský člověk toho dluhu ve dvú nedělech pořád zběhlých nezaplatil, a k němu se znal: tehdy aby jeho věci věřitel mohl obstaviti, a to až do pěti kop grošuov českých a níže pod to. Pakli by přel, tehdy aby to naň před hajtmany neb hajtmanem toho kraje, kdež přísedí, provedl. A po pruovodu ve dvau nedělích pořád zběhlých aby ten dluh zaplatil, pod pokutú na hoře položenú. Též z měst, městeček, ze vsí panských a rytířských lidí, dluhuov dobývati mají. A což se jiných stavuňkuov vuobec kromě těchto dotýče, ti zuostaňte na tom, jakž od staradávna bývalo.

10. Item o svěření. Ktož by kolivěk co měštěnínu neb města obyvateli svěřil aneb schovati dal, ten měštěnín i obyvatel aby z toho na svém právě každému práv byl, což se svrškuov jakýchž koli dotýče, krom majestátuov a listuov na peníze a gruntuov svobodných, manských neb zápisných. Pakli by měště-

nínu jakýž kolivěk klénot od stříbra, zlata, perel, na hotových penězích aneb šatství jakémž koli svěřen byl: má týž vinen býti před purgkmistrem a radau téhož města, a oni jemu ve třech měsících pořád zběhlých konec o to učiniti mají. Pakli by neučinili, tehdy aby tu osobu měl vuoli k zemskému neb komornímu sauduom pohnati, kterýž,*) jsa napomenut, vrátiti by nechtěl: leč by která strana bezelstně svědkuov míti nemohla, podlé práva jdúc v tom času.

11. Item. Což se slibuo dotýče, aby to při purgkrabském úřadu zuostalo, to což k tomu saudu přísluší. A jiní slibové zuostaňte při tom právě, k kterémuž právu kto přísluší, tak jakž se od staradávna zachovávalo.

12. Item. O čeled v městě což měštěnín s měštěnínem neb s obyvatelem v městě, kteréhož kolivěk stavu, činiti má: z toho se hleďte právem městským, kteráž by čeled v těch domích šosovních byla. Než o čeled, kteráž by z gruntuov zemských svobodných zběhla, to stuoj při prvním zřízení zemském.

13. Item. O viny městské v městě, proti komuž by městský člověk co provinil. Kromě králi JM[ti] provinění a věcí zemských aneb pokut: ti zuostaňte při právě aneb při úřadu pana podkomořího, a také při výsadách měst pražských i jiných měst, kterýchž jsú od staradávna užívali, kterémuž co náleží, tak jakž od staradávna bývalo.

14. Item. O kšaftích, kdež by se gruntuov a věcí zemských nedotýkalo.

Item o nápady, což by se také zemských gruntuov a věcí nedotýkalo, nežli toliko šosovních věcí samých, leč by kdo nad to výše jaké výsady od staradávna měli a jich užívali.

15. Item. O svády městské. Svadil-li by se měštěnín s měštěnínem, o to při právě městském sebe hleďte. Pakli by se svadili pán neb rytířský člověk v městě sami mezi sebau: to zuostaň při právě a zřízení zemském, tak jakož o tom prvé zřízeno jest. A taková věc aby skutečně skrze pány a vládyky saudu zemského trestáním byla napravena. Pakli by pán aneb rytířský člověk svadil se s měštěnínem: tehdy, bude-li chtíti pán

*) „kterýž“ vztahuje se k „osobě“.

aneb rytířský člověk měštěnína viniti, aby ho vinil před právem městským. A též jestli že by také měštěnín pána neb rytířského člověka viniti chtěl, aby ho vinil před saudem zemským neb komorním. Kromě což se hanění dotýče, to zuostaň při tom, jakž napřed psáno stojí.

16. Item. Přečinil-li by který měštěnín neb obyvatel městský na gruntích zemských tím skutkem, kterýž by k rozvažování a sauzení sauduom zemským spravedlivě náležel: taková věc zuostaň při saudech zemských. A o tento toliko samý artikul se svolili na témž sněmu, aby toliko, tak jakž v sobě zní, odložen byl, bez ujmy jedné každé strany spravedlnosti, až do šesti let najprvé pořád zběhlých.

17. Item. Jestli že by ktož kolivěk z panského neb rytířského stavu kterau radu města kterého koli samu viniti chtěl z čeho takového, ješto by věc městská byla a sauduom městským náležela. Tu dotkne-li se měst pražských, má radu předešlú před novú radú viniti, tak jakož práva a zřízení krále JM^ti^ učiněné ukazuje, a od staradávna toho v užívání byli. Bude-li se pak jiných měst též o ty věci napřed položené dotýkati, to zuostaň při úřadu pana podkomořího řádně přišlého a při výsadách jednoho každého města, jakož jest od staradávna bývalo, a toho v užívání jsau. Pakli by se dotýkalo osob neb osoby stavu panského neb rytířského, aneb jich lidí, anebo jakýchž kolivěk věcí, ješto k sauduom zemským příslušejí: o takové věci budau moci poháníni býti k sauduom zemským, tak jakž jest od staradávna bývalo, totiž purgkmistr, konšelé i všecka obec.

18. Item. Ktož by z panského neb rytířského stavu chtěl purgkmistra a radu i všecku obec z čeho viniti, ješto by se věci gruntovní a zemské a saudů zemských dvorského a purgkrabského nedotýkalo: tehdy aby ten, ktož by viniti chtěl, poslal do města toho aneb psal list pod svau pečetí purgkmistru a radě téhož města, »jest-li k tomu vuole vší obce, co by se jemu stalo«. Tu týž purgkmistr a konšelé i všecka obec mají odpověd dáti do dvau nedělí pořád zběhlých, zná-li se k tomu obec čili nic. Tehdy ten, ktož by chtěl viniti, má na krále JM^t^ takovau věc vznésti, a před JM^ti^ Královské osobau zde v zemi, když by v zemi býti ráčil, viniti má, a král JM^t^ má jim o to

konec ve třech měsících po tom vznešení pořád zběhlých učiniti. Pakli by JM[t] Královská v tom jmenovaném času jim o to konce a místa neudělal: tehdy ten, kohož by se ta věc dotýkala, bude jich moci o to před saud zemský pohnati. A jestli že by krále JM[ti] v zemi nebylo, tehdy též bude moci o to beze všeho prostředku před saudy zemské je poháněti.

19. Jiné pak všeckny věci, mimo tyto položené a těmto podobné nižší a menší městské, ty též mají sauzeny býti na právě městském, a z nich měšťané a obyvatelé městští nemají jinam poháníni býti. Též také jiné všecky věci nižší a menší zemské mají při zemských saudích zuostati, což k kterému saudu přísluší.

20. Item. Což se trhuov dotýče, ti mají býti svobodni v městech i v městečkách, tak aby každý svobodně bez útisku kupovati i prodávati mohl.

21. Item. O kteréž kolivěk městské věci páni a rytířstvo měli by před saudem zemským činiti: tehdy na svém místě každý bude moci s listem mocným poslati.

22. Nalezli vuobec za právo: Což se svědomí dotýče ke všem sauduom zemským, též i k purgkrabskému, aby každý pán i rytířský člověk svědomí k týmž sauduom zemským dáti mohl a dal listem zavřeným pod pečetí svau. A ktož by toho svědomí potřeboval, aby to dostatečně tomu pánu neb rytířskému člověku při puohonu na ceduli, jakého svědomí na něm žádá, sepsané dali. A v tom listu aby tak stálo, »že to béře na svau víru a na svau duši, že jest v pravdě tak, což tu svědčí«. A to o každú věc takové listovní svědomí bude moci dáti. Jestli že by pak kto chtěl svědomí dáti při dckách aneb při registřích purgkrabských neb komorních, tak jakž by měl listem dáti, to bude moci učiniti. Kromě když by se cti, hrdla a gruntuov, když by o to puohon byl neb obeslání, aneb z těch tří jedné věci dotýkalo: tu každý povinen bude osobně státi a svědomí dáti při úřadě desk zemských, tak jakž o tom prvé zřízení zemské ukazují.

23. Item. Konšelé v městech královských, kteříž přísežní jsau, též budau moci listem zavřeným pod pečetí městskú

svědomí dávati, vezmauce to, což vyznávají na tu přísahu, kterauž jsú Pánu Bohu a králi JMti k úřadu konšelskému učinili. Též kromě těch tří na hoře psaných kusuov, cti, hrdla a gruntuov; tu budau povinni osobně stávati podlé prvního zřízení zemského.

24. **Item. Což se pak jiných osedlých městských lidí dotýče**, takto se v tom všecka, buď města královská krále JMti, panská neb rytířská, zachovati mají: že v každém městě mají míti písaře městského, člověka dobrého, na své cti dobře zachovalého, kterýž zvláštní přísahu na to učiniti má »napřed Pánu Bohu, všem svatým, králi Jeho Mti, pánuom JMtem a pánuom rytířstvu, Pražanuom a všem městuom i obyvateluom království Českého, že kteráž svědomí k sauduom zemským od měšťan toho města přijímati bude, že v tom tajnost zachová pod tauž pokutau jako při saudu zemském«. A to svědomí takto přijímati má. Ktož by kolivěk v městě osedlý byl, tomu vydati má přísahu túž jako při saudu zemském, kterauž oni, stojíc a zdvihnauc dva prsty, učiniti mají. Jiným pak v městě neosedlým, a kteříž jsau prvé v městě sausedé nebyli, má vydati přísahu, kterauž oni též jako při saudu zemském, klečíce a položíce dva prsty na kříži, učiniti mají. A když ten písař taková svědomí přijímati bude, mají při tom dva z konšeluov toho města býti, kdež by takové svědomí dáno býti mělo.

A též také ten, ktož by svědomí toho potřeboval, bude moci s sebú míti dvě aneb tři osoby z stavu panského aneb rytířského, tak aby ty osoby na hoře dotčené všecky, kteréž by tak při tom byli, to viděli a svědomi toho byli, že se takové svědomí řádně přijímá. A když se tak od písaře přísežného spíše to svědomí: tehdy to svědomí má se zapečetiti hned městskú pečetí, žádnému ohledati nedadúc, pod tauž přísahú a těch pánuov neb dobrých lidí přítomných pečetí jednú nebo dvěma, a hned má dáno býti tomu, ktož toho k té potřebě potřebuje. A od takových svědkuov zapsání písaři městskému má dáno býti po dvau groších českých. A jestli že by pak kdo z panuov neb z rytířstva při tom svědomí sám býti nechtěl, tehdy bude moci na svém místě k tomu podlé napřed dotčeného spuosobu s listem mocným poslati. A pakli by kto z stavů svrchu psaných toho všeho chtěl dověřiti písaři toho města při přítomnosti těch

dvau z konšeluov: toho bude míti každý vuoli. A takové svědomí též bude moci pečetí městskú zapečetíno býti.

Pakli by který pán neb rytířský člověk potřebovali jakého svědomí z toho města, s kterýmž by městem ve při byl, kteréhož by proti témuž městu potřebovali; jestli že by toho svědomí nechtěl dáti jich písaři městskému psáti a v tom sobě něco obtěžoval: tehdy bude moci písaře z jiného města královského, panského neb rytířského, kterýž by na to přísahu měl, vzíti a tomu sobě podlé napřed psaného spuosobu ty svědky dáti zapsati. A jestli že by pak chtěl písaře, kteříž svědomí u desk píší, k tomu vzíti: toho též každý bude vuoli míti, dadúc tomu písaři to dvoje právo, což se kterému komorníku od úřadu desk do toho kraje dává. A k tomu od svědka zapsání po čtyřech groších českých jemu samému, ktož by takové svědky psal.

A žádný pán, rytířský člověk, ani město, když by od svých lidí poddaných, a město neb měštěnín, od svých spolusauseduov aneb obyvateluov toho města, svědomí potřebovali, nemá sobě takového svědomí písaři toho města svého dáti zapisovati; než má jiného písaře vzíti, buďto od desk neb z města královského aneb panského neb rytířského, a tak to svědomí v přítomnosti dvau neb tří osob z stavu panského neb rytířského spuosobiti. Však proto při takové věci ten pořád se zachovati má. Ktož by svědomí jakého v týchž dotčených městech potřeboval, má to purgmistru a radě toho města puohonem po komorníku od úřadu desk zemských oznámiti, že potřebuje svědomí osoby jedné nebo více, a jakého od nich svědomí potřebuje. A oni mají toho anebo ty k tomu připraviti, aby jemu svědomí dali, spuosobem nahoře psaným; kromě cti, hrdla a gruntuov. A od toho puohonu na město aby tolikéž dáno bylo, jakž od staradávna bývalo. A jestli že by pak ti svědkové bez puohonu svědčiti chtěli, to budau moci dobře učiniti. A od každé osoby, kteréž by k tomu svědomí potřeboval, má dáno býti od obsílání po jednom groši českém.

Též také potřeboval-li by ktož koli svědomí od lidí sedlských aneb z městeček, buď krále JM[ti], panských, rytířských, aneb k městu ktorému příslušejících, i také od lidí duchovních osob, z městeček i ze vsí kterýchž koli: ten má toho pána, rytířského člověka, město neb duchovního člověka pohnati, aby osoby, kteréž v tém půhonu zejmena postaví, k tomu připravil

neb připravili, aby jemu svědčili, co jim o tom vědomo jest, spuosobem napřed psaným. A při témž puohonu má položiti, jakého svědomí žádá. Kromě cti, hrdla a gruntuov, jakž se svrchu píše: o to osedlí měšťané budau povinni osobně před úřadem desk zemských stávati a svědomí dávati, přísahu číníce jako od starodávna bývalo při dckách zemských, stojíc, zdvihnúc dva prsty. Než což se nevosedlých lidí dotýče, ti také o čest, hrdlo a grunty před úřadem desk zemských přísahy klečíc činiti mají, jakož prvé zachováváno bylo.

Také což svědomí od purgkmistra a rady přísežné, v kterémž kolivěk městě dotýče, potřeboval-li by jich kto společně k jakému svědomí, a na nich toho žádal, aby mu vyznali, ješto by ta věc před nimi v radě zjevně se dála krom saudu: tu mají společně listem svým, tak jakž často dotčeno, svědomí dávati. Než dotýkalo-li by se kterých osob zvláštních rozdílně: ti mají svědomí dávati každý zvlášť, jakž prvé položeno. Jest-li pak, že by ten, ktož by k svědomí potřebován byl, od purgkmistra a konšel, aneb od kterého pána neb rytířského člověka, též od osoby duchovní, aneb od úředníka krále JM[ti], aneb kterého z svrchu psaných stavuov nebyl k tomu připraven, aby svědomí dal spuosobem na hoře psaným: tehdy ktož jest takového svědomí potřeboval, jestli že by který z těch často dotčených stavuov, aneb purgkmistr a konšelé to obmeškali, a takového neb takových k svědomí nepřipravili, bude moci jich o to pohnati, o to k nim podlé zřízení zemského hleděti. Pakli by se purgkmistrem a konšely aneb osobau tau z dotčených stavuov při tom nic neobmeškalo, a toho bezelstnost kto pokázal: tehdy jim to k škodě býti nemá.

A cožse měst zavřených panských a rytířských i duchovních lidí dotýče: též písaře míti mají v každém městě, a též při tom při všem se tak v svědomí dávaní všelikterakým obyčejem, jako jiná královská města, zachovati mají.

25. Item. Což se svědomí dotýče, kteréž by stav panský a rytířský stavu městskému dávati měl: to jim listovní zavřené pod svými pečetmi k jich sauduom, když by toho potřebovali a toho na nich žádali, dávati mají pod týmiž pokutami, jakž oni stavu panskému a rytířskému jsau povinni dávati, s těmito vymínkami. Jestli že by který z stavu panského aneb rytířského

dal svědomí osobě městského stavu, a skrze takové svědomí byl narčen od toho, proti komuž by svědomí dával: tehdy, při kterémž by se to saudu neb městu přihodilo, purgkmistr a konšelé toho práva mají tomu pánu neb rytířskému člověku, a hned zejmena tu osobu, oznámiti, »že jest svědomí jeho narčeno«. Tehdy ten pán neb rytířský člověk bude moci o nářek svědomí svého viniti tu osobu před saudem zemským tím spuosobem, jakž zřízení zemské o nářek cti ukazuje.

26. Item. Což se piva vaření dotýče, ta věc mezi stavy panským a rytířským a stavem městským jest odložena až do šesti let od nynějšího času pořád zběhlých, a to bez ujmy každé strany vší a všeliké spravedlnosti. Též také všecky zápovědi a pokuty pro to, aby k městuom a trhuom jich vezeno nebylo, minúti mají, kteréž jsú se více z nelíbosti, nežli z jaké potřeby až do těchto časuov dály. Což se pak lidí obecních sedlských dotýče při piva na prodaj vaření, to stuoj při nálezu krále Jiřího slavné paměti.

27. Item. Nepřátelé kteříž jsau aneb by ještě byli, buďto z stavu kterého aneb osoby které: ti a takoví mají býti a jsau všech nás tří stavuov nerozdílně nepřátelé, a k těm a k takovým všickni tři stavové máme a povinni jsme i slibujem se zachovati, tak jakž o tom zřízení předešlé ukazuje.

28. Item. Nalezli vuobec za právo: Jestli že by pak kterýmž koli nepřáteluom zemským, buď to stavu kterého neb osoby, glejtové dáni byli: aby v tom glejtu žádnému takovému, ani jich pomocníkuom žádný koní nedával, neprodával, ani nesměňoval, ani puojčoval, ani zbroje, ani brani všelijaké, též ani peněz, a pod žádným vymyšleným obyčejem jich jinak nijakž nefedroval, — leč jídlem neb pitím, buď za peníze neb darmo, toho vuoli každý měj, — než jiným ničímž ani radou, pod pokutú cti hrdla ztracení a to po dnešní den.

29. Item. Což se staných práv dotýče před vymazáním té smlúvy prvé mezi stavy učiněné: taková staná práva mají při rozsudku slavné paměti krále JM[ti] zuostati a při sněmě najprvé příštím a budúcím v to se má vzhlédnúti a na místě postaviti podlé toho rozsudku krále JM[ti] osobami, k tomu ze všech tří stavuo volenými a vybranými.

30. Item. Což se práva dotýče, buď to při pouhoních tak, jakž jest tauto smluvú nyní smluveno a zavříno, aneb při práva vedení: to buď všem osobám, i jedné každé osobě svobodné kteréhož koli stavu jednostajně, tak aby jedna každá osoba, z kteréhož koli stavu, překážky v tom neměla; než aby tu svobodu měla poháněti, z čehož přísluší, podlé této smlúvy nynější, i také právo vésti a dovésti, tak jakž od staradávna bývalo.

31. Item z těch ze všech zápisú postranních, kteříž jsú v těchto ruoznicích mezi stavy a stavem učiněni, všickni tři stavové i také stav každý se propauštějí. Než při zápisích obecních, dskami učiněných k obhajování a dopomáhání práva, státi mají všickni tři stavové, tak jakž jsú se společně dskami zemskými zapsali a zavázali i také přiznali.

Tito podlé krále JM[ti] z stavuov panského a rytířského při těchto práv napravování léta Božího tisícího pětistého třidcátého v středu před sv. Tiburcím seděli a před JM[ti] Kskú osobně k relací se přiznali:

Napřed Najjasnější kníže a pán, pán Ferdinand z Boží milosti Uherský, Český etc. král, infant v Hišpaný, arcikníže Rakúský a margkrabie Moravský JM[st].

Jan z Wartmberka a na Zvěřeticích, najvyšší purgkrabie pražský;

Jaroslav starší z Šelmbergka a z Kosti, najvyšší komorník království českého;

Zdislav Bergka z Dubé a z Lipého, na Zákupí, najvyšší sudí království českého;

Vojtěch z Pernštayna a na Pardubicích, najvyšší hofmistr království českého;

Adam z Hradce a na Hradci, najvyšší kancléř království českého;

Václav Bezdružicský z Kolovrat a na Košátkách, najvyšší sudí dvorský království českého a purgkrabie vyšehradský;

Zdeněk Lev z Rožmitála a z Blatné atd.;

Kundrát z Krajku a na Mladém Boleslavi;

Vilém Švihovský z Ryžmbergka a na Klenovém, purgkrabie karlnštaynský a hofmistr dvoru krále JM^ti^;

Břetislav Švihovský z Ryžmbergka a na Rábí;

Jan purghrabie z Donína,

Albrecht Šlik z Holayče, hrabě z Pasaunu na Lokti, najvyšší kamermaystr království českého;

Šebestyan z Waytmille a na Chomútově;

Albrecht z Kuttnštayna a na Ronšperce;

Jiřík Popel z Lobkovic a na Bílině;

Jan Raupovský z Raupova a na Raupově;

Radslav Beřkovský z Šebířova a na Liběchově, najvyšší písař království českého;

Wolfarth Plangknar z Kynšperku, podkomoří království českého;

Jan Bechyně z Lažan a na Piečíně, purgkrabie Karnštýnský;

Míkuláš Vančura z Řehnic a na Krnště;

Jan Dobřenský z Dobřenic;

Drslav Černín z Chuděnic;

Jan Ješek z Srojetic na Srojeticích;

Jan Boreň ze Lhoty, prokurátor krále JM^ti^;

Pavel Cholticský z Újezda na Cholticích;

Jaroslav z Vřesovic na Brozanech,

Václav Robmhapp z Suchéma (sic) na Pacově.

A Pražané všech měst Pražských i na místě jiných měst království českého k relací se též přiznali.

PŘÍDAVEK.

Zřízeni o ručnicich léta tisicího pětistého XXIIII.

Předmluva tištěného exempláře.

Ručnice jest braň velmi ukrutná a tak nekřesťanská i nemužská, více ke zlému než k dobrému; neb se jimi mnoho nestatečných a nerozšafných mordův (i těm, ktož se s nimi obírají) přihází. A protož jest dobře a chvalitebně v tomto královstvi té střelby zlé užívání zapovědíno. A poněvadž pak mnozí lidé, neznajíce, jak ručnic užívati neb neužívati mají, v pokuty peněžité, v vězení i hrdla ztracení vpadají: i aby se každý věděl čím spraviti a pokut na to uložených vystříci, jest věc spravedlivá a povinná lidem o tom zřízení věděti. Nebo právo zatajené jest lidem osidlo skryté. Protož, jakž jest o tom na tento čas ode všech tří stavův nařízeno, tuto jest to k vaystraze každému vytištěno.

Což se ručnic dotýče, takto jest o tom svoleno a za právo nalezeno:

1. Poněvadž se to skutečně shledává, že mnozí lidé ze všech tří stavův mnohé škody na hrdlech i jinak jsú sobě činívali, a jedni před druhými v mnohých nebezpečnostech před takovú braní jsú bývali, a zvláště dobří před zlými, vaytržnými a podezřelými lidmi: a pro ty a takové i jiné všecky a rozličné příčiny, majíce i zvláštní o tom od JKM[ti] poručení, všickni tři stavové i osoby z stavův při tomto napravování práv toto jsme zřídili, že světští i duchovní nemají s nimi choditi ani jezditi, s dlúhaymi ani s krátkaymi, ani kterakž jich užívati, než tak, jak se v tomto svolení šíře zavírá a ukazuje, všickni ve spolek se zachovati mají. A to po tento čas, jmenovitě do dne sv. Havla najprv příštího. A v tom času má se do krajů voznámiti knížetem JM[ti] *) tak i tím pořádem, jak se příjezd k sněmu obecnému

*) Míní se tu Karel kníže z Münsterberka, jenž tehdá byl nejvyšším hejtmanem zemským.

obsílá, aneb jak by se JMti Knížecí v tom za najlepší věc zdálo a vidělo, a to po městech, městečkách královských, panských, rytířských všudy má provolati, aby lidé všickni vůbec, o tom vědúc, věděli se v tom jak zpraviti a zachovati.

2. Jestli že by pak se kto tak nezachoval, a po té zápovědi a oznámení více s ručnicemi jakýmiž kolivěk kto hned po ten den sv. Havla, tak jakž se svrchu píše, chodil neb jezdil, a v tom na kterémž koli místě usvědčen a postižen byl, buď stavu panského, rytířského neb městského, kteříž by v městech královských lidé osedlí byli: ten každý má tomu, ktož jej s ní viděl, sto kop grošův českých propadnúti, když by naň to před knížetem JMti jakožto najvyšším hajtmanem krále JMti a tohoto království provedl.

3. A takového každého na žádost původa JMt Knížecí listem hned od voznámení původova ke dvěma neděluom má obeslati. A každý bude povinen státi aneb na místě svém s listem mocným místo sebe pod svú pečetí (tak jako k saudu komornímu) bude moci poslati. Pakli by nestál nebo na místě svém neposlal, má naň právo stané dáno býti. Než žádal-li by ten obeslaný hojemství, jestli že by kníže JMt to uznati s radau ráčil, má jemu za čtyři neděle dáno býti hojemství.

4. A ktož by takovú při před JMti Knížecí obdržal, můž toho ze škod útratních před úředníky pražskými menšími desk zemských (tak jakž svolení zemské ukazuje) viniti.

5. A po nálezu JMti aneb po staném právu můž každý po právě jíti, tak jakž od jiných se saudův zachovává. Též i o listech zatykacích.

6. Jestli že by pak král JMt na tom místě ráčil koho jiného na časy budúcí za hajtmana míti: tehdy týmž vším spůsobem má ta věc tak zachována býti. Pakli by na který čas žádného hajtmana v tomto království na tom místě nebylo od krále JMti: tehda, komuž by JMt Královská na místě svém poručiti ráčil, ten aby takové saudy o též ručnice držeti i konati mohl.

7. Item. Také při tom toto dostaveno: Jestli že by který pán nebo rytířský člověk, též také i města, nebo ktož koli z měst jel neb cestau šel, a služebník jeho který s ručnicí s volí a

vědomím jeho neb jich, jeda nebo jda, s ní postižen byl: tehdy o tu pokutu k tomu pánu neb rytířskému člověku, též i k městu aneb k městskému člověku od toho, ktož by jeho [neb jich] služebníka postihl, bude moci, poněvadž by s ním neb s nimi na cestě byl aneb kdež koli při něm neb při nich, hledíno býti. Jestli že by pak bez vědomí a vůle pána svého služebníci stavův svrchu dotčených s ručnicemi postiženi byli: tehdy k tomu a k těm služebníkuom a jich osobám o pokutu výš jmenovanú má hledíno býti. Pakli by služebník ten byl z lidí obecních, a bez vůle pána svého a vědomí s ručnicí jel: tehdy pán jeho, nechce-li zaň té pokuty výše psané dáti, má a jest povinen toho služebníka takového tomu, ktož jej přistihl, vydati. Jestli že by pak se přihodilo a služebník ten podlé pána svého, jsa z jiné země, byl s ručnicí postižen, a byl stavu panského, rytířského neb městského: jestli že by bez vuole pána svého s ručnicí byl postižen má ho pán jeho slibem zavázati, aby se v moc toho, od kohož jest postižen, postavil.

8. Toto při tom vymíněno jest. Jestli že by se to skutečně shledalo na osobě stavu panského, rytířského nebo městského, že by statku svého za tu svrchu dotčenú pokutu neměl, a žádný ji zaň dáti nechtěl: tehdy má vzat býti do vězení a půl léta tam seděti, a puštěn nemá býti bez vůle původovy prvé toho půl léta, leč by se s původem umluvil.

9. Item. Přihodilo-li by se kdy, že by kterého pána, rytířského člověka neb městského poddaný člověk, buď také přístavný, s ručnicí byl postižen, nechtěl-li by pán jeho zaň pokuty tomu, od kohož by postižen byl, dáti: tehdy má jej pánu toho, ktož by jej s ručnicí postihl, vydati. A ten pán má toho s ručnicí postiženého vězením dostatečně a slušně opatřiti, aby do času polúletí pořád zběhlého v též vazbě držán byl, aneb se s původem v tom času o pokutu umluviti, však tak, aby zúmyslně zdraví ani hrdlu jeho uškozeno nebylo. A po vyjití toho polúletí má toho člověka, pro ručnici vazbau trestaného, pánu jeho v moc pustiti a vydati na takový spůsob, že pán jeho má jej na rukojmě dostatečné pod základ slušný vzíti, aby se všelijak v skutku i v řeči ku pánu, kterýž jeho u vězení držal, i ke všem jeho poddaným, také i k tomu, ktož jest jej s tau ručnici

postihl a k vězení aneb ku pokutě připravil, pokojně zachoval. Pakli by ho pán jeho na takové dostatečné rukojmě (jakž se svrchu píše) vzíti nechtěl: tehda má týž člověk při prvním vězení zůstaven býti.

10. Item. Což se pak lidí obecních, sedlských, v vesnicích osedlých i neosedlých, i také v městech neosedlých a v městečkách, řemeslníkův i všeliké povahy lidí služebných, čeledi aneb jakž koli obecních, dotýče: též s ručnicemi jezditi, choditi, ani jich nikterakž užívati nemají v nižádném místě. Pakli by který neb kto byl s ní postižen aneb usvědčen: takového každého, ktož by ho postihl a nalezl s ní jíti, můž jej hned vzíti. Pakli by ho vzíti nechtěl aneb nemohl, znal-li by jej, koho za pána má, má k jeho pánu poslati, buď osedlý neb služebný aneb jakž by koli jeho byl, aneb na jeho gruntu zastižen: má žádati, aby se jím ujistil, a jemu aby ten pokuty deset kop grošův českých dal. Pakli by jich neměl, a ten pán zaň dáti nechtěl: tehdy má mu jej, buď jeho nebo číž koli jiný, vydati. Jestli že by pak nevydal, ani pokuty dal, ten a takový každý má padesát kop grošův českých propadnúti původovi, a můž z nich tím spůsobem, jak se svrchu píše, hleděti a viniti.

A tento artikul o lid obecní vztahuje se na všecky tři stavy. A též i v městech neb v městečkách královských, panských i rytířských tak se zachovati mají, jak se svrchu píše: toliko že má posláno býti k purgkmistru a konšeluom o vydání takových lidí, což se pokuty dotýče.

Než jestli že by jeho neznal, kto by s ručnicí šel nebo jel, aneb jakž koli ji při sobě měl: nechtěl-li by mu ji vzíti a s něj nemohl býti, tehdy má po něm pokřik učiniti, tak aby se jeho zmocniti mohl a jej vzíti. A vezma jej, má se k němu o túž pokutu (jakož svrchu o tom napsáno jest) zachovati. Pakli by kto, buď z stavu panského, rytířského neb městského, buď z lidí všech obecních, slyše pokřik, nehonil aneb honiti nedal: tehda k tomu každému o túž a takovú pokutu podlé jednoho každého povahy (jakož o pokutách svrchu se píše) bude moci jakožto k tomu, ktož by s ručnicí šel neb jel, hledíno býti.

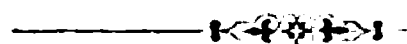
11. Item. Jestli že by kto k komu z ručnice, buď jda neb jeda s ní na cestě aneb na kterémž koli místě směřil, a zapálil

a z ní vystřelil aneb nevystřelil, buďto že by se i chybil, aneb koho z ní postřelil: buď z panského, rytířského neb městského stavu i sedlského, aneb jakéž koli povahy člověk, ten a takový každý, ktož by se toho dopustil, poněvadž by se to zřetedlně našlo, že by ho chtěl z té ručnice o jeho bezhrdlé připraviti, aby hrdlo bez milosti ztratil, a ten hned aby vzat byl a dán tu, kdež by najbližší poprava byla, aby pro takový skutek svuoj konec vzal.

12. Item. Ktož by po této zápovědi kohož koli z ručnice jakž koli zabil a zamordoval: k tomu každému a takovému podlé spůsobu a povahy všech lidí ze všech stavův a vedlé starobylého práva, o mord učiněného, má hledíno býti.

13. Item. Jakož všickni ze tří stavův na tom se svolili, ktož by koho uhlédal, a'n s ručnicí jde neb jede, jakož výš o tom (jak se k komu v tom zachovati mají) dotčeno jest; než jestli že by poddaní neb služebníci řádu obecního uhlédali aneb uhlédal koho: tehdá má to vznésti na pána svého aneb pány. A o takovú pokutu každý pán jeho toho, ktož by s ručnicí šel aneb jel, bude moci viniti.

14. Toto jest při tom znamenitě vymíněno, že ručnice všelijaké každý pán a rytířský člověk i města mohau jmíti na zámcích, tvrzech, městech, v městečkách i ve vsech svých pro obranu. A také mají jich k tomu užívati, jestli že by pokřik ššel, honiti nepřátel zemských i jakýchž koli zhúbcí, aneb také že by i bez pokřiku který pán, rytířský člověk nebo město chtěli kde na zločince, zhúbce a lúpežníky vyslati, neb kto sám svú osobú za nimi jel aneb šel. K takovým potřebám mohú jich užiti. Však aby takoví poslaní list jměli pod pečetí od svého pána aneb úředníka, a též od města. A jakž by koli ta potřeba minula buď zhaubcí honění aneb na zločince vyslání, hned zase v místa svá ručnice schovány a položeny býti mají.

REGISTRUM.

(Čísla vztahují se artikulům, ne ke stránkám.)

Wytisstěna a dokonána gsú tato Práwa a zřzýzenij Zemská w Starém Miestie Pražskémm, po Powýssenij S. Křýže Léta Páně Tisýcýho, pětistého, třidcátého:

Pawel Seweryn.

O p r a v y

(podle přepisu v měst. archivu).

Str.	4	ř.	11	z dola čti:	O saudu. Ve
„	44	„	7	z hora „	a braní s kom.
„	44	„	8-9	„ „	zápisem bez správy
„	67	„	11	„ „	tejž hajtman.

Porovnání zřízení zemských z l. 1500 a 1530.

Shoda mezi zřízením zemským z l. 1500 a 1530 dosahuje jen po č. 157; co dáleji následuje, ovšem se rozchází. Ale i shoda přední části nesmí se bráti doslovně. Nalezají se nejen ve stylisaci z l. 1530 časté opravy nebo vytřelejší rčení, ale nejeden článek úplně se shledává přepracován, ledacos vypuštěno a opět přidáno. Uvažovati a oceňovati změny tyto jest úkolem vědeckého rozboru; zde postačí, aby se ukázalo, které články z l. 1500 se kryjí ustanoveními, do vydání l. 1530 přijatými. Čísla zřízení 1500 jsou ta, kterých užil Palacký ve vydání svém v V. dílu „Archivu českého" (v Pr. 1862); čísla zřízení 1530 ovšem ta, ježto se v nynějším vydání k vůli snadnějšímu přehledu položila. Zkratek *zm.* značí, že článek ten v podstatě své změněn; *skr.* že jest zkrácen; *rozš.* že jest rozšířen; *jin.* že položen jiný text. Znaménkem „—" rozumí se, že článku toho není.

L. 1500	*L. 1530.*
1	1
2	2 (*skr.* a *rozš.* Viz tam pozn.)
3	4 (*zm.*)
5	5 (*jin.*)
6	6
7	7
8	8
9	9 (*skr.*)
10	10
11	11
12	12
13	13 (*rozš.* od „kromě té pře atd.")
14	14
15	15
16	16
17	17 (*rozš.* Viz tam pozn.)
18	18
19	19 (*rozš.* od „leč by se atd.")
20	20
21	21 (*rozš.* a *zm.* od „A na takového najprvé najv. purgkrabie atd.").
22	23 (*rozš.* od „takový půhon, vezma jej atd.").
23	24 (*rozš.* od „A to úředníci mají rozv. atd.").
24	22
25	25 (*rozš.* a *zm.* od „A mají jemu úředníci list zvodní dáti atd.")
26	26 (*rozš.* od „Též také ktož požene z summy peněz atd.")

L. 1500	*L. 1530.*
27	—
28	27 (*zkr.*)
29	28
30	29
31	30
—	31
32	33
33	32
34	34 (*zm.* celkem a rozšířen).
35	—
36	35
37	36 (*zkr.* od „A jestli že pohnaný stane atd.“)
—	37
38	—
—	38
39	39
40	40
41	41
42	42
43	43 (*zm.* od „a má list obranní od úřadu desk zemských vzítí atd.“).
44	44
45	45
46	46
47	47
48	48 (*jin.*)
49	49
50	—
51	50
52	51
53	52
54	53
55	54
56	55
57	56
58	57
59	58
60	59
61	60
62	61 — 66
63	62
64	64
65	63
66	65

L. 1500	L. 1530.
67	67
68	68
69	69
70	70
71 a 72	71
73	72
74	73
75	74
76	—
77	75
78	76 *a)*
79	76 *b)*
80	77
81	78
82	79 (tři odstavce z l. 1500 vypuštěny).
83	80
84	81
85	82 (čtyři odstavce z l. 1500 vypuštěny).
86	83 (druhý odstavec z l. 1500 vypuštěn).
87	84
88	85
89	86
90	87
91	88 (*zm.*)
92	89 (*zkr.*)
93	90
94	91
95	92 (*zm.*)
96	94
97	95
98	96
99	97
100	98
101	99
102	100
—	101
103	93
104	102
105 *a)*	103
105 *b)*	104 (*rozš.* od „A ktož by koli chtěl u zpravování a poručenství atd.“).
106	105
107	106
108	107

L. 1500	*L. 1530.*
109	108
110	109
111	110
112	111
113	112
114	113
115	114
116	115
117	116
118	117
119	118
120	119
121	121
122	120
123	122
124	Úvod: „Tuto se znamenává atd.“ na str. 107).
125	123
126	124
127	125, 126, 127, 128 a 129
128	130
129	131
130	132
131	133
132	134
133 a 134	135
135	136
136	137
137	138
138 a 139	138
140	140
141	141
142	142
143	143
144	144
145	145
146	146
147	147
148	148
149	149
150	150
151	151, 152 a 153
152	154, 155 a 156
153	157

PRÁVA A ZŘÍZENÍ ZEMSKÁ

KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO

Z LÉTA M. C. XLIX.

PŘEDMLUVA.

Všem čtaucím pozdravení.

A. 1.

Kdož jest čítal a čte historie, ten každý snadně rozuměti muože, co jest právo, a pro kterú příčinu, a od koho ustanoveno. Že od žádného jiného, než vrchně a předkem od Boha Všemohaucího, kterýž stvořiv na počátku světa člověka, to při něm zřídil, co by sobě nechtěl, aby toho jinému nečinil. A to jest bylo přirozené právo. Potom vydal právo psané skrze Mojžíše proroka služebníka svého, kdež z toho obojího práva, přirozeného i psaného, lidé maudří a zvláště vrchnosti brali jsau jako z studnice hluboké a práva ustanovovali, jiní podlé povahy krajin, a jiní podlé potřeby uznalé, jak k čemu který lid v které krajině náchylen byl. Neb Asyrští, Kaldejští, Perští a Médští, jakž Starý Zákon i mnohé historie o tom vysvědčují, měli jsau svá zřízená práva a ustanovení, ta jedna každá krajina podlé obyčeje svého. Řekové a Římané také měli práva svá. Potom jiné krajiny mnohé. Však nejvíce taková práva císařové římští a králové mnozí i jiné vrchnosti (jakž také římské historie i jiné ukazují) svau pilností a bedlivostí jsau ustanovovali z příčiny té, aby poddaní jich v pokoji, v řádu, svornosti a v lásce pod jich spravováním bydleti mohli. Neb kdež pokoj, řád, svornost a láska jest, v tom každém království a v každé krajině z malých věcí mnohé rostau, k užitku vrchnostem i poddaným jich; a kdež toho není, tu všecko zlé v tom království a v té krajině pochází, nébrž i v zkázu přichází a mnoho dobrého padá a v nic se

obrací. Jakož toho tím Pán a Spasitel náš Kristus Ježíš v řečech svých (o čemž svatí evangelistové píší) potvrzovati ráčí, řka: Všeliké království samo v sobě rozdělené zpustne a dům na dům padne, totiž že zkaženo na vrch bude. Jakož pak i těchto nynějších časuov, tohoto našeho věku, netoliko se to mohlo spatřiti, ale téměř v ruce bráti, že v mnohých krajinách jsauce mezi sebau rozdělení, a nemajíce zření k řádu a právu a nechtíce mezi sebau pokoje, svornosti a lásky míti a držeti, v nic téměř obráceni jsau. A protož Nejjasnější kníže a pán, pán Ferdinand, římský, uherský, český etc. král etc. chtě v tomto království českém rád pokoj, řád, svornost a lásku mezi poddanými svými viděti: tím jsa hnut, jakož někdy císařové římští a jiní králové a vrchnosti jsau činívali, tak i JM[t] královská na to bedlivau svau péči vynaložiti, a aby mohl budaucně tento český národ v pokoji, v řádu, v svornosti a v lásce zdržeti, to předsevzíti jest ráčil: Kdež jsau Práva a Zřízení Zemská tohoto království v něčem nedostatek měla a v něčem nápravy potřebovala, že jest to vše ráčil JKM[t] k nápravě a k vysvětlení přivésti. A jakau při tom péči, bedlivost a pilnost míti jest JKM[t] ráčil, z předmluvy této níže položené každý (kdož čísti bude) tomu dostatečněji vyrozumí.

Mně pak jako tomu, kterýž jsem při takovém Práv a Zřízení Zemských spisování a korigování nemalau práci měl, jakau za to JM[t] královská milost činiti ráčí, z tohoto obdarování mně od JM[ti] královské daného a tuto vtištěného (kdož čísti bude), tomu také každý bude moci vyrozuměti. Pán Buoh rač dáti k obecnému dobrému a všem k prospěchu. Amen.

Voldřich Humpolec z Prostiboře a na Lochovicích,
místopísař království českého.

A. 2.

My Ferdinand z Boží milosti, římský, uherský, český etc. král, infant v Hispanii, arcikníže rakauské, markhrabě moravský, lucemburské a slezské kníže a lužický markhrabě etc. Oznamujem tímto listem všem, že jest nás poníženě prosil slovútný Voldřich z Prostiboře a na Lochovicích, místopísař království českého, věrný náš milý, abychom vzhlédnauce na jeho služby a práci, kterauž jest při korigování a napravování Práv a Zřízení Zemských měl, toho jemu milostivě dopustiti a příti ráčili, aby táž Práva a Zřízení Zemská sobě k ruce tisknauti i prodávati do jistých let (tomu a těm, komuž by se jemu vidělo a zdálo) dáti, a s kýmž by se koli o tištění týchž Práv a Zřízení Zemských snésti a smluviti mohl, aby žádný na něho jiný takových Práv a Zřízení Zemských mimo vuoli jeho netiskl a neprodával.

K jehožto ponížené prosbě nakloněni jsauce a vzhlédše na jeho pilnost a práci, kterauž jest při tom korigování a napravování těch Práv a Zřízení Zemských, z poručení našeho, knížete a všech tří stavuov království našeho českého měl, k tomu jsme milostivě svoliti ráčili a tímto listem svolujem a toho dopauštěti ráčíme, aby nadepsaný Voldřich z Prostiboře ta Práva a Zřízení Zemská tak námi a těmi osobami od stavuov volenými a k tomu vydanými zkorigovaná a napravovaná, mohl a moc měl dáti volně a svobodně tisknauti a prodávati zde v království našem českém neb kde by se jemu koli vidělo a zdálo. A to těm a tomu, s kýmž by se koli o to snesl a smluvil, beze vší překážky všech lidí, a to až do desíti let, od dátum listu tohoto pořád zběhlých. A do vyjití těch desíti let, aby žádný jiný, pod nižádným vymyšleným spuosobem, mimo vůli nadepsaného Voldřicha z Prostiboře, těch Práv a Zřizení Zemských v království našem českém, v markhrabství moravském, v knížetství slezském a v markhrabství lu-

žickém netiskl a neprodával, ani tisknauti a prodávati směl, a to pod pokutau padesáte kop grošuov pražských českých propadení, polovici do komory naší královské a polovici nadepsanému Voldřichovi z Prostiboře. A k tomu, aby tomu každému, kdo by ta Zřízení jiný tiskl aneb prodával, mimo vuoli a vědomí nadepsaného Voldřicha z Prostiboře, což by jich kde se při kom našlo, aby je pobrati dáti mohl, kolikrátž by se kdo toho kdy dopustil. Pakli by týž Voldřich z Prostiboře dříve nadepsaných desíti let vyjití smrtí z tohoto světa sešel, komuž by právo své v tomto našem listu jemu dané a zapsané poručil a dal, chcem' aby ten toho každý jako on sám užil a užiti mohl.

Protož přikazujem všem vuobec i jednomu každému z poddaných našich v království českém, v markhrabství moravském, v knížetství slezském a v markhrabství lužickém, abyšte při tomto našem obdarování a milosti nadepsaného Voldřicha z Prostiboře do vyjití svrchu psaných desíti let zachovali a jemu v to nevkračovali, nižádným obyčejem (ač se chcete pokuty nadepsané i nemilosti naší královské uvarovati). Tomu na svědomí pečeť naši královskú k listu tomuto jsme přitisknúti rozkázali. Dán na Hradě našem pražském v sobotu po svatém Diviši. Léta Božího tisícího pětistého čtyřidcátého devátého. A království našich římského devatenáctého, a jiných třimezcítmého.

Ferdinandus. Henricus burgrauius Misnensis S. R. Bohemiae Cancellarius.

A. 3.

Ve jméno Boží a Trojice svaté nerozdílné Amen. Nejjasnější kníže a pán, pán Ferdinand římský, uherský, český, dalmatský, charvatský etc. král, infant v Hispanii, arcikníže rakauské, markhrabě moravský, lucemburské a slezské kníže a lužický markhrabě etc. Jakožto král český, maje bedlivau a ustavičnau péči o poddaných svých, obyvatelích království českého, aby ke cti a k chvále Pánu Bohu Všemohoucímu v dobrém řádu a právu stáli, ráčil jest brzo s počátku JMti kralování to předse vzíti a Práva a Zřízení Zemská dotčeného království českého na díle spolu s stavem panským a rytířským, a což tu stavu městskému náleželo, napraviti; ale že z mnohých a hodných

příčin taková práva, kteráž se jedny s druhými potýkala a nesrovnávala, nad čímž lidé nemalau těžkost měli a nesli, až posavád jsau se napraviti nemohla; i jsa JM[t] královská na sněmích obecních předešlých i také na tomto nedávno minulém, kterýž na Hradě pražském léta tisícího pětistého čtyřidcátého devátého ve čtvrtek po svaté Školastice při přítomnosti JM[ti] královské držán byl, od knížete a všech tří stavův jmenovaného království českého, aby taková Zřízení a Práva Zemská k nápravě, srovnání a vykonání svému přišla, poníženě a poddaně prošen; k jejichžto ponížené prosbě JM[t] královská jsa milostivě nakloněn a uznávájíc také JM[t] královská toho hodné, slušné, spravedlivé i pobožné příčiny a potřeby býti, aby každý, tak chudý jako bohatý, beze všeho omylu uměl a věděl se (co za Zřízení a Práva Zemská jsau) spraviti a vedlé toho tak a nejinak se držeti a chovati: ráčil jest JM[t] královská s pomocí Boží, knížetem a těmi osobami od stavuov k JM[ti] královské sněmem volenými a přidanými, na takovém Zřízení a Práv Zemských napravování na Hradě pražském seděti a spolu s nimi se vší pilností a bedlivě vážiti, napravovati, srovnávati a v jedny knihy uvésti, a to všecko což jest tak JM[tí] královskau, knížetem a těmi osobami uváženo, napraveno a srovnáno, dáti vuobec v auterý po svatém Jeronýmu všem stavuom často psaného království českého přečísti. Tak jest-li že by se komu co vedlé sněmovního zuostání nelíbilo a v kterém artikuli nápravy potřebovalo, aby se k tomu každý volně (jako na obecním sněmu) přimlauvati a své zdání oznámiti mohl. I poněvadž jest se po takovém dotčených Zřízení a Práv Zemských vůbec přečtení JM[tí] královskau, knížetem a stavy jmenovaného království českého, jisté jednomyslné a dokonalé snešení a srovnání stalo: protož všickni ti artikulové v těchto knihách vložení a vepsaní za zřízení práva a nálezy obecní držáni a jmíni ode všech bez přerušení býti mají, aby se tím všickni (což tak nalezli vuobec za právo) spravovali. A tyto knihy z zvláštního poručení a rozkazu JM[ti] královské, kterýž o tom učiniti ráčil, mají na pargamén slovo od slova napsány a u desk zemských (jakž od starodávna bývalo) chovány, a mají také tištěny i prodávány býti.

Stalo se na Hradě pražském léta páně tisícího pětistého čtyřidcátého devátého dne svrchu psaného.

Artikulové o důstojenství, mocnosti a saudu JMKrálovské.

A. 4.

Item. Předkem JMt královská ráčí míti moc a vrchnost, jakož jsau to předešlí králové čeští mívali, nad tím nade vším, což k dobrému, užitečnému JMti královské a JMti dědicuov a všech obyvateluov tohoto království obecnému dobrému jest, to říditi, puosobiti a spravovati potud, pokudž by řáduom, právům, svobodám, privilejím, zřízením zemským na škodu a ublížení nebylo.

A. 5.

Item. Na sněmu obecním, kterýž držán byl na Hradě pražském léta 1547 v auterý před svatým Bartolomějem, jest toto zřízeno: Což se sněmuov pokládání a rozpisování dotýče, těch se při mocnosti a vuoli JMti královské zuostavuje, jakž prvé od starodávna bývalo a jakž předešle o tom artikul v sněmu, kterýž byl držán léta 1545 v středu po svatých Třech Králích svolen jest. A také aby po dnešní den žádný z obyvateluov království českého, žádných sněmuov a sjezdův krajských obecních bez povolení JMti královské, pod nižádnými vymyšlenými spuosoby nepokládal a nepokládali, a to pod pokutau hrdla ztracení, na kohož by se to pokázalo a provedlo.

A. 6.

Item. Též na témž sněmu obecním, kterýž držán byl na Hradě pražském léta v auterý před svatým Bartolomějem, což se úřadův zemských rozdávání a osob do saudu zemského

dosazování dotýče, na tomto jsme se stavové snesli: Poněvadž jest to vždycky předešle bývalo, že jest JM[t] královská s radou úředníkuov a saudcí zemských úřady zemské dávati a osoby do saudu zemského, Čechy hodné, dosazovati ráčil, toho se při zřízení zemském a privilejích zuostavuje. A JM[ti] královské v to vkračováno a saháno býti nemá.

A. 7.

Item. Též na témž sněmu obecním, kterýž držán byl na Hradě pražském léta 1547 v úterý před svatým Bartolomějem, jest zřízeno: Jakož JM[t] královská mezi jinými artikuli toho na stavy podati (aby to dskami zapsáno bylo) ráčil, což se saudu o hrdlo a o čest dotýče, aby jeden každý toho vuoli měl, z těch věcí před osobu JM[ti] královské, aneb před saud zemský obeslati neb pohnati.

I poněvadž prvé Zřízení Zemské to v sobě tak obsahuje a zavírá: že z nářku cti každý toho vůli má před JM[t] královskau (když by v zemi býti ráčil) obeslati neb pohnati, aneb před saud zemský, protož se toho při témž zřízení zemském (jakž v sobě obsahuje) zuostavuje.

A což se hrdla dotýče, poněvadž jest to za předkuov JM[ti] královské bývalo a za JM[ti] královské také se dálo, že jsau měli vuoli, jedni druhé z hlavy před JM[t] královskau, aneb před saud zemský poháněti neb obsílati: v to se též také stavové JM[ti] královské nevkládají, ale při tom toho zuostavují, aby každý toho vuoli měl před JM[t] královskau, aneb před saud zemský poháněti neb obsílati. A JM[t] královská jako pán náš, aby s úředníky a saudcí zemskými a raddami JM[ti] královské z saudu komorního, kteréž by JM[t] královská toho času při sobě míti aneb obeslati ráčil z obyvateluov království českého, jako i předkové JM[ti] tu při vedlé pořádku zřízení zemského sauditi mohl. Než ráčil-li by JM[t] královská prvé ven z tohoto království odjeti a v království nebýti, nežli by ta pře k slyšení a uvážení před JM[t] přišla: aby ráčil JM[t] královská tu při (ač jest-li že by neráčil JM[t] královská k svému vlastnímu slyšení a vykonání toho sobě pozůstaviti) ne jinam, než na saud zemský k vykonání a rozsauzení podati. Poněvadž zřízení zemské císařem Karlem učiněné to v sobě zavírá, že každý ne jinde než na svém právě o hlavu sauzen býti

má, totižto zemenín na zemském, man na manském a měštěnín na městském právě Než jest-li že by se strany o mord smluvili, pokudž by se pokuty JM[ti] královské v Zřízení Zemském vyměřené nedotýkalo, toho JM[t] královská při tom zuostavovati ráčí.

A. 8.

Item, Na témž sněmu obecním, téhož léta a dne, na tomto jsme se také stavové snesli: Aby žádných postranních zápisuov a puntování od žádných osob z stavu neb z stavuov v tomto království proti JM[ti] královské, dědicuom, a budúcím králuom českým, a proti řádu a právu se nedálo, nyní i na budúcí věčné časy. Pakli by se toho přes to kdožkoli dopustil a naň to shledáno a uvedeno bylo, an se v postranní zápisy a puntování dává, ten aby hrdlo ztratil.

A. 9.

Item, JM[t] královská na tomto jest se s stavem panským, rytířským a městským snésti a za zřízení zemské ustanoviti ráčil: Poněvadž jest od starodávna v tomto království více stavuov mimo stav panský, rytířský a městský nebývalo protož že ještě více stavuov mimo nahoře jmenované tři stavy býti nemá, nyní i na budaucí časy. Však kníže Hendrich pán z Plavna, poněvadž jest rodič tohoto království od starodávna, důstojenství svého knížecího i s dědici svými, tolikéž místa i titule, jako na kníže záleží, užiti má. Však tudy aby stav čtvrtý v tomto království přičiněn nebyl.

O osazování saudu zemského většího.

A. 10.

Ve jméno Boží a Trojice Svaté nerozdílné amen. Vladislav z boží milosti král český, markhrabě moravský, lucemburské a slezské kníže a lužický markhrabě. Známo činíme všem, tak budaucím jako nynějším, že znamenavše některé ruoznice znamenité mezi pány a vládykami v království našem vzniklé, kteréžto za předkuov z dávné chvíle, i také za nás k znamenité překážce jednání obecného dobrého byly jsau, a

potomně k zkáze a ke zlému království tomuto taková nesvornost přijíti by mohla — i majíce péči ustavičnú o poddaných našich, a chtíce rádi, aby takové nesvornosti v dobrou jednotu uvedeny byly, kteréž by obecnému dobrému nyní i budúcně nepřekážely: s pomocí Boží a s povolením všech pánuov i také vládyk království našeho českého, tyto artikule dole psané ku pravému a k celému konci jsme přivedli, o kteréž na nás oboje strany mocně jsau přestaly, a nyní i budaucně za se i za své budaucí nám jsau přiřkli, že se tak podlé vyměření tohoto našeho beze všeho přerušení zachovati mají.

Nejprvé: Což se osazení saudu zemského dotýče a veynosuov panských a vládyckých nálezuov, to takto vypovídáme a na věčné časy za právo ustanovujem: Aby vždycky, když by se kolivěk nám, anebo budúcím našim, králuom českým, saud zemský osaditi událo, v takovém saudu aby byli napřed posazeni úředníci, kteříž z práva při saudu zemském sedati mají, totižto nejvyšší purkrabě pražský, nejvyšší komorník a nejvyšší sudí království českého, a k tomu dvanácte osob z panuov, mužuov k tomu hodných a na cti zachovalých, a k tomu osm osob z vládyk, také hodných a na cti zachovalých, kteříž by od nás, aneb od budúcích našich k takovému saudu vybráni byli. A kdyby panský potaz a vládycký vynášen býti měl: tehdy k vynášení potazu nejvyšší sudí království českého, nynější i budúcí, má kázati vstáti dvěma z pánuov a jednomu z vládyk. A tak ti tři spolu, kteříž povoláni budau, panský a vládycký potaz vynésti mají. Však to vždycky dskami zemskými znamenitě zapsáno býti má: Že tito dva z pánův, a tento z vládyk panský a vládycký potaz vynesli, tak aby po věčné časy beze všeho omýlení znamenitě rozdíl byl mezi stavem panským a stavem vládyckým.

Což se pak dotýče saudu dvoru našeho u dvorských desk, to také tak ustanovujem, aby spuosobem dole psaným osazován byl, nyní i budaucně. A na tom saudu aby seděl na místě našem nejvyšší sudí dvoru našeho po Čechách, pak k tomu páni, kteříž k tomu jmenováni budau, podlé toho, a s nimi aby seděli čtyři z vládyk v témž saudě. A když by panský a vládycký potaz vynešen býti měl: tehdy sudí dvoru našeho nynější i budúcí, má rozkázati dvěma z pánuov a jednomu z vládyk vstáti. A kterýmž káže, ti mají panský a vládycký potaz vynésti; a to také zname-

nitě dskami má zapsáno býti, že tito dva z panuov a tento z vladyk panský a vládycký potaz vynesli, aby jeden každý bez omeylení v svém stavu panském neb vládyckém oznámen byl.

Co se pak dotýče relací aneboližto posluov ke dskám, to také za právo nyní i po věčné časy ustanovujem: Že komuž kolivěk relací my i budaucí naši, králové čeští, poručíme, buď z pánuov nebo z vládyk, když by byl radda naše přísežná, ten aby mohl poslem ke dskám býti zemským i také dvorským. A relací od úředníkuov obojích desk od takového od nás poslaného má přijata býti beze vší odpornosti, což se věcí našich dotýče nebo budúcích králův dotýkati bude. Však to také úředníci desk obojích s pilností opatrovati mají, kdož by kolivěk relací ke dskám udělal, byl-li by z stavu panského, aby to tak dskami znamenali: »Posel ke dskám tento z pánův«; pakli by byl z stavu vládyckého, aby bylo zapsáno: »Posel ke dskám tento z vládyk.«

A protož my Vladislav král znajíce, že tito prostředkové, kteréž jsme my od dnešního dne po věčné časy za právo ustanovili, království našemu českému nejsau k ujmě, ani žádnému k zlehčení, stavu panskému ani také vládyckému, ale že mohau nyní i budaucně k obecnému dobrému a k zachování lásky a svornosti tomuto království slaužiti: tyto všecky věci svrchu psané listem tímto naším utvrzujem a upevňujem, a po věčné časy za právo ustanovujem; tak že strana žádná z pánuov ani z vládyk v takovém spuosobu, přes toto naše zřízení, na více se táhnauti, ani také strana straně toho ujímati nyní ani po věčné časy nemá.

Kteréhožto ustanovení list jeden pod pečetí naší dali jsme pánům a druhý vládykám. A pro větší pevnost s volí všech pánuov a vládyk na obecním sněmu království našeho, kázali jsme dskami zapsati toto naše zjednání a ustanovení. Dán na Hradě pražském v středu po svatém Řehoři, léta Božího tisícího čtyřstého vosmdesátého sedmého, království našich léta šestnáctého. Tento majestát vložen jest byl ve dsky z rozkázání nejjasnějšího knížete a pána, pána Vladislava českého krále etc., s povolením pánuov a vládyk království českého, všech jich s povolením a dobrú volí. Poslové ke dskám od krále JM[ti] byli jsau Jindřich z Hradce nejvyšší komorník království českého, Púta z Ryžmbergka a z Švihova nejvyšší sudí království českého, z pánův, a Jan z Rau-

pova nejvyšší písař království českého, a hofmistr dvoru krále JM[ti], z vládyk, vypravujíce nadepsané věci od jmenovaného pána krále, k tomu jsauce zvláště vysláni. Stalo se v středu po svatém Řehoři.

A. 11.

Item, Na sněmu obecním, léta etc. tisícího pětistého čtyřicátého pátého, v pondělí po Nanebevzetí Panny Marie, jest zřízeno: Což se prokurátora JM[ti] královské (kteréhož by JM[t] královská sobě voliti ráčil) v saudu sedání dotýče, i poněvadž se to nachází, že jsau předešlí prokurátorové v saudu sedávali: tolikéž se při tom zanechává, aby JM[t] královská s radau prokurátora moc měl vsaditi, do kteréhož by se saudu JM[ti] královské zdálo a vidělo. Než jakž by se při kterémkoli saudu (ješto by on prokurátor v něm seděl) které pře očkoli krále JM[ti] dotýkalo: při té při on prokurátor seděti nemá.

(Následuje obraz saudu zemského rytý ve dřevě.)

A. 12.

Item, Ferdinand z Boží milosti římský, uherský, český etc. král, infant v Hyspanii, arcikníže rakauský a markhrabě moravský etc. jakožto král český rozkázati ráčil ve dsky zemské zapsati a za právo ustanoviti, že všecky relací krále JM[ti] mají z kanceláři krále JM[ti] české, aneb z komory JM[ti] královské, též české listovní pod pečetí JM[ti] královské a budúcích králův českých vycházeti, a ke dskám zemským i dvorským dodávány býti, a jináče od úředníkuov větších i menších přijímány býti ke dskám nemají. A takové relací tak ke dskám zemským podané a odeslané všecky má ingrossátor větších desk zemských do zvláštního kvaternu relací pořádně vpisovati.

A. 13.

Item, Král JM[t] má seděti na duostojenství stolice své v saudu zemském, a v noh JM[ti] najvyšší purgkrabě pražský, a po pravé ruce královské kníže, které by v saudu zemském sedalo, a podlé knížete pán z Rožmbergka, který by také v saudě sedal, a podlé něho najvyšší hoffmistr zemský, a trefilo-li by

se že by zemský maršálek v saudu sedal, má seděti pod hoffmistrem zemským; a na levé straně královské má seděti najvyšší komorník zemský, podlé něho najvyšší sudí zemský a potom najvyšší kancléř zemský, jakož o tom obecní nález králem Vladislavem slavné paměti učiněný a pod tímto Zřízením vepsaný to v sobě šíře zavírá a ukazuje; a podlé něho najvyšší sudí dvorský, ač sedal-li by v saudu, a potom na obojí straně mají páni po letech sedati roduov starých, a pod nimi páni roduov nových sedati mají též po letech, tak jakž řád stavu panského dskami zemskými zapsaný to v sobě šíře drží a zavírá, a osm z vládyk, kteříž sedají v tom saudu po každé straně po čtyřech, a také po starších sedati mají. Než kdy by král JM[t] v saudu neseděl, aneb ráčil vstáti, aneb odjíti, tehdy purgkrabě pražský na místě JM[ti] seděti má.

A. 14.

Vladislav z Boží Milosti uherský, český etc. král a marghrabě moravský etc.: Prohledající k tomu, že jest toho mezi jinými potřebami znamenitě potřebí, aby páni a zvláště úředníci zemští, místa svá, kdež by který vedlé úřadu svého sedati a která místa držeti měl, věděli, aby to věduce lepší svornost a jednota mezi nimi zůstati a trvati mohla, a jedni nad druhé aby se netřeli, nyní i budaucně: i z té příčiny JM[t] královská s radau svau, takové o tom pořízení mezi nimi ustanoviti a ukázati jest ráčil, kteréž se v nynějších i budúcích časích věčně držeti a zachovávati má beze všeho přerušení. Najprvé najvyšší purghrabě pražský, ten má první místo držeti. Item potom najvyšší hoffmistr království českého, potom najvyšší maršálek království českého, potom najvyšší komorník království českého, potom najvyšší sudí království českého, potom najvyšší kancléř království českého.

A. 15.

Item, Což se pánuov z Rožmbergka dotýče, ten každý kdož by z nich vládařství nebo panství rodu z Rožmbergka na sobě měl, ten toliko má nade všemi úřadníky zemskými sedati a místo své míti, jiní všickni páni z Rožmbergka mají sedati mezi jinými pány vedle let, krom knížat, kteří v Čechách jsou.

A. 16.

Item, Poněvadž osoba JM^{t} královské v to zřízení o saudu komorním je nepotahuje, nýbrž zřízením sněmovním mocnost JM^{ti} a spravedlnost při témž saudu náležitá se vyhražuje: protož kdož by koli před JM^{ti} královské osobu obsílati chtěl neb chtěli, když by král JM^{t} v zemi býti ráčil, ta obeslání sám osobau svau slyšeti aneb komu jinému poručiti ráčí, toho se při JM^{ti} královské mocnosti zuostavuje. Než jestli že by taková obeslání v přítomnosti Jeho královské M^{ti} k slyšení nepřišla aneb místa a konce nevzala: tehdy aby puovod z kanceláři JM^{ti} královské obeslání svého hodnověrný vaypis ukázal, a ten v registra saudu komorního vložen býti má. A saud komorní po odjezdu JM^{ti} královské aby té při (ač náležela-li by tomu saudu) konec spravedlivý učinili. Pakli nic, aby ta pře zase na JM^{t} královskú k slyšení a rozsudku odtažena a odložena byla.

A. 17.

Item, Rozsudkové krále JM^{t} mezi stavy aneb osobami učinění, předešlí i potomní, ti mají v své mocnosti zůstati a před se jíti, a rozsudkové panští a vládyčtí, předešlí i potomní, ti také před se mají jíti a v své mocnosti zuostati.

A. 18.

Item, Páni a vládyky žádného, kdož se před saudem zemským saudí, na přátely podávati nemají, leč by se cti dotýkalo, a toho každého mají na přátely podávati vyslyšíce při anebo po puohonu vyrozumějíce, že se cti dotýče, aneb leč by se strany dobrovolně svolili vo kterú při. Než na kterémž by kolivěk saudu královská M^{t} seděti ráčil, že JM^{t} to sám z své vuole bude moci učiniti a na přátely podati o každau věc, kromě té pře, která by se na pokutu JM^{ti} královské a zemskú vztahovala a k vyslyšení a svědkuov okazování že by přišla, ta od saudcí zemských netoliko aby na přátely podávána byla, ale nemá stranám aby se o to smlauvati měly dopuštěna býti, než má předse sauzena býti, leč by JM^{t} královská ráčil to s saudci zemskými rozvážiti a k tomu své povolení dáti.

A. 19.

Item, Žádný konvent nebo klášter, a všelijaké duchovenství, který jest komora královská, nemuož bez povolení královského nic od konventu ani od kláštera zastaviti, prodati, dáti, ani směniti bez povolení královského. Pakli by co zastavil, prodal, směnil nebo dal, že to žádné moci míti nemá. Pakli by kdo k sobě přijal, musí to králi darmo vrátiti aneb tomu, komuž by to JM[t] královská dáti ráčil.

A. 20.

Item, Král JM[t] jarmarky nebo trhy muož dáti komuž ráčí, a kolikžkoli v jednom roce. A bez JM[ti] královské žádný nemuož sobě jarmarkuov ani trhuov saditi. A také žádný bez JM[ti] královské vuole měst hrazených znovu dělati, hradů ani tvrzí nemuož. A také hraduov, měst, tvrzí bez JM[ti] vuole žádný bořiti nemá a cla, mýta, tržné na zemi nebo po vodách vysaditi sobě nemuož bez zvláštní milosti a obdarování královského. A dal-li by král JM[t] komu clo proti starým výsadám, a komu bylo ke škodě, právo se jemu nezavírá.

A. 21.

Item, Na sněmu obecním léta 1545 v středu po svatých Třech králích jest zřízeno: Co se listův mocných, kteréž JM[t] královská vydávati ráčí o pořízení statkuov manských, dotýče, to JM[t] královská v moci své zuostavovati ráčí, komuž by ráčil v tom milost učiniti. Tolikéž což se frystuňkuov na hory dávání dotýče.

A. 22.

Item. Na sněmu obecním, kterýž držán byl na Hradě pražském léta 1545 v středu po svatých Třech králích takto jest zřízeno: Což se knížecích lehen přijímání dotýče, tolikéž i jiných ven z země, ty aby JM[t] královská podlé starobylého obyčeje zde při stolici (pro poctivost JM[ti] královské stolice a koruny české) na Hradě pražském aneb v království českém podávati ráčil. Než jiná léna jakž JM[ti] královské předkové jsou činívali, v mocnosti se JM[ti] zuostavuje.

A. 23.

Item, Což se erbuov dávání dotýče, ty JM[t] královská dávati muože komuž ráčí, tak jako jest to prvé bylo, a ti kteří sobě erby vyprošují, aby se zachovali tak, jakž jich list od krále JM[ti] na to daný ukazuje. A v stavu svém i k stavu svému aby se tak zachovali, jakž od starodávna bylo. A nemá žádnému takovému psáno býti, nežli »slovútnému panoši« až do jeho smrti. A též měl-li by které dítě, též těm dětem do třetího kolena nemá psáno býti »urozenému vládyce,« a ti starodávním vládykám nemají rovni býti, a nejsú, a kteříž by v třetím kolenu od obdarování a erbu jim daného nebyli, těm se jinak nemá od žádných úřaduov psáti, než »slovútnému panoši.« A kdož by sobě erb na JM[ti] královské zjednal, nejsa svobodný, a pána dědičného by měl, ten každý takovým obdarováním a erbem pána svého dědičného zhoštěn není a býti nemá a nemuože.

A. 24.

Item, Jakož v království tomto mnozí nezpuosobové a neřádové od výtržných lidí povstávají skrze odpovědníky a nepřátely, buďto zemské aneb stavuov i také osob, kteříž svého pruochodu by míti nemohli, kdyby tajných a přikrytých fedrování v tomto království nemívali, ale aby takovým zlým překaženo býti mohlo, takto o tom se svolujem: Kdež o tom prvé zřízeno jest, jestli že by kdo čeho takového, což by se kolivěk na jaký kolivěk neslušný neřád vztahovalo, proti králi JM[ti] a zemi se dopustil, že taková pokuta pro jeho provinění na JM[t] královskau připadá, a že JM[t] na obecné dobré zemské díl toho obrátiti měl. Ale poněvadž mimo osobu krále JM[ti] žádný k takovým lidem pro pokuty jest nehleděl a nepřistaupal a skrze to i pokuty míjely a vaystupkové svuoj pruochod že jsau mívali: a protož, kdož by z obyvateluov království tohoto na JM[ti] královské takovau pokutu sobě vyprositi mohl a JM[t] královská ráčil jí jemu neb komu dáti, aby také též pokuty mohl dobývati, a na komž by se právem a saudem nalezla, aby jí mohl podlé JM[ti] královské dání užíti. Neb k dání takových pokut povolujem, aby JM[t] měl je moc dávati.

O úřadech zemských.

A. 25.

My Vladislav, z Boží milosti uherský, český etc. král, markhrabě moravský etc. Na sněmu obecním, kterýž jest držán na suché dni letničné léta Božího tisícího čtyřstého devadesátého sedmého, všeho království českého, takto jsme úřady zemské téhož království zřiediti a rozděliti ráčili. Kteříž úřadové na věčné časy a budúcí při kterých stavích zůstati mají, a o to víc rozdělení a ruoznice na žádné časy aby nebyla.

A. 26.

Item, Úřadové stavu panského vuobec za právo nalezení: Purkrabství pražské, hoffmistrství zemské, maršalství zemské, komornictví zemské, súdství zemské, kancléřství zemské a súdství dvorské.

A. 27.

Item, Úřadové stavu vládyckému vuobec za právo nalezení spolu se pány: Purkrabství karlšteinské, kdež se koruna a klenoti zemští chovají spolu se pány, aby byl jeden z pánuov a druhý z vládyk, a ti spolu zámek Karlštein držeti a chovati mají, a ti nám mají přísahu učiniti i budúcím králuom českým i vší koruně a obci království českého podlé práva a obyčeje starodávního.

A. 28.

Item, Auřadové stavu vládyckému toliko samému nalezení vuobec za právo: Písařství zemské, podkomořství, purkrabství kraje hradeckého dávati máme i budúcí naši králové čeští, však s takovú výminkau: Což se podkomořství dotýče, jestli že by kdo v Starém městě pražském z vládyk byl, toho my i budaucí králové čeští máme vuoli na ten úřad vsaditi, kdyby se nám na ten úřad hodný býti zdál na podkomořství.

A. 29.

Item, Což se mincmeistrství dotýče, to my i budúcí králové čeští v vůli a v moci sobě pozůstavujeme a necháváme,

z těch tří stavuov totižto z panského, rytířského a městského stavu jej dáti, komuž by se nám zdálo a líbilo osobě, a tu osobu abychom mohli změniti a jiného na to místo vsaditi, když by se nám líbilo i budúcím králuom českým.

A. 30.

Item, Což se maršalství zemského dotýče, král JM[t] ráčil k tomu své povolení dáti: Neuchoval-li by Buoh smrti bez dědicuov nynějšího maršalka, že ten úřad má též a tak zuostati v tom spuosobu bez dědictví, jakožto svrchu psaní uřadové zemští. A jakož se páni Dubští hlásí a Jiří a Viktorín z Ronova, že by k tomu uřadu spravedlnost míti měli, neuchoval-li by Bůh nynějšího maršalka smrti bez dědicuov, přišlo-li by k tomu, a oni to dostatečně okázali, že k tomu spravedlnost mají, což jistého okáží, toho také podlé své spravedlnosti mají užiti.

A. 31.

Item, Aby žádný skrze se sám ani skrze jinau osobu nesměl prositi z pánuov ani z rytířstva za žádný úřad zemský za živnosti které koli osoby, kterýž by úřad zemský držal z pánuov nebo z rytířstva, chtě sobě nebo svým dětem nebo komu jinému, dokudž ještě ty osoby živy jsau, kteréž ty auřady zemské drží. Pakli by kteří úřadové zemští vyprošováni byli jakýmž koli obyčejem před tímto svolením anebo že by kdo na ně majestáty měl neb jakauž koli jistotu nebo dědičně, že to žádné moci míti nemá proti tomu našemu svolení a zřízení. Nebo ti úřadové mají býti svobodní a ten úřad tak umrlého aby král JM[t] s radau panskau a vládyckau dobrému cti zachovalému pánu nebo rytířskému člověku ráčil dáti, kterémuž by ten úřad příležel a kterýž by se zemi hodil. A kdož by koli přes toto svolení vyprosil úřad po dnešní den a toho požiti chtěl, ten a takový aby čest i hrdlo ztratil a statek jeho aby na krále JM[t] připadl. Pakli by pán který nebo vládyka drže úřad zemský jej vzdal dobrovolně, ten úřad JM[t] královská s radau pánův a vládyk, k kterémuž by stavu náležel, aby JM[t] dáti ráčil podlé svrchu psaného zuostání. A jmenovitě za tyto úřady nemá prošeno býti:

Za	purgkrabství pražské komornictví zemské kancléřství zemské hoffmistrstvi zemské súdství zemské	tito úřadové jsau panští.
Za	písařství zemské podkomořství purgkrabství kraje hradeckého	tito úřadové jsau vládykám.

Purgkrabství karlštejnské, ten úřad jest společný, též zaň nemá prošeno býti. Za maršalství zemské nemá prošeno býti také. A dále o maršalství a odporu pánuov Dubských etc. a z Ronova Křineckých položeno jest ve dskách.

A. 32.

Item, Což se panských roduov starých dotýče, ti sedejte jedni nad druhými podlé let. Tento artikul byl jest zřízen v středu po svaté Gedrutě léta 1500 z rozkázání KMti. Poslové na to byli jsau od krále JMti: Jindřich z Hradce najvyšší komorník království českého, Půtha z Ryžmbergka a z Švihova najvyšší sudí království českého z pánuov, jsauce k tomu od JMti královské zvláště vyslaní.

A. 33.

Item, Což se dotýče těch osob, kteříž chtí za pány odbývati buď nějakými průvody nebo listy, kteréž jsau sobě zjednali a vyprosili, a takoví že od krále JMti ani od pánuov přijati by nebyli: ti stavu a řádu panského neužívejte, dokudž by nebyli od krále JMti a od pánův přijati.

A. 34.

Item, Což se pánuov nových dotýče, kdož by v to vjíti chtěl, ten toho hleď na králi JMti a páních podlé obyčeje starodávního a podlé zřízení stavu panského učiněného a králem JMti potvrzeného.

A. 35.

Artikulové, v čem JMt královská nebo králová česká moci míti neráčí.

A. 36.

Item, JM^t^ královská ráčil jest se k tomu podvoliti a to dskami zemskými rozkázati zapsati, že nemá na žádnú věc zemskú obecní žádných relátoruov činiti. A by pak JM komu to z raddy JM[ti] poručiti ráčil, nemá té relací k sobě žádný přijíti a úředníci desk té relací přijíti nemají. Pakli by na tu relací přijali buď co vepsali obecního bez relátorův na to od země z vobecního svolení vyslaných z pánuov a z vládyk, a též že by vymazali co obecného bez relátoruov na to ode vší země vyslaných, tak jakž se na hoře píše: tehdy ti úředníci mají hned beze vší milosti na hrdlech trestáni býti a ta relací tak zapsaná nemá žádné moci míti. Než bude-li míti jaká relací zemská obecní ke dskám k úředníkuom učiněna býti, relátorové na to býti mají při přítomnosti všech úředníkuov desk při dskách, kteříž by toho času tu byli, a páni úředníci zemští, a z pánuov a z rytířstva z každého stavu čtyři osoby mají k nim přidáni býti, a jináč relací obecních potřeb zemských přijímána býti nemá, leč by kterého úředníka zemského z těch tří tu nebylo. A tolikéž stavové království tohoto na žádné věci královské a JM[ti] dědicuov se dotýkající žádných relátoruov činiti, ani úředníci desk na takové relací nic vpisovati ani vymazovati nemají, tím vším zpuosobem, jakž výš dotčeno, pod pokutau nahoře položenau, leč by JM[t] královská k tomu skrze relací svau povolení dáti ráčil.

A. 37.

Item, JM[t] královská ráčil se jest k tomu podvoliti, kdež páni na plném saudu všem vůbec nalezli ą Petr z Michalovic a Petr ze Zvířetic panský potaz vynesli, aby již více žádný král český neglejtoval ani glejtovati mohl nižádného před saudem zemským a panským saudem.

A. 38.

Najjasnější kníže a pán, pán Vladislav, z Boží milosti král český etc. se pány a vládykami na plném saudu: Jakož Jeronym Šlik z Holajče předstaupil před saud zemský a vokázal list s majestátem slavné paměti Zigmunda císaře římského, kterýž někdy Kašparovi Šlikovi jemu a bratřím jeho

svědčí na obdarování svobod jich a zvláště což se saudu dotýče, v kterémžto majestátu také tento kus znamenitě jest položen takto slovo od slova: »Chceme také a mocí císařskú ustanovujem, aby ty a bratří tvoji k žádnému ovšem saudu, buďto saud náš dvorský neb jiného kteréhož koli, neb k zemskému obecnému neb zvláštnímu, půhony tažen neb připraven ani v tom saudu posúzen byl, ani býti mohl, pro kterúž by to koli při bylo, jediné před osobu Majestátu našeho, před našimi budúcími králi a císaři římskými aneboližto poručníky, kteříž by na jich dvořích usazeni byli etc.« Tu JM[t] královská se pány a vládykami pilně považivše shledali jsau, že ta milost, což se toho kusu saudu zemského dotýče, není dána než Kašparovi a jeho bratřím. Protož JM[t] i se pány při všech obdarování v tom listu položených je Šliky zůstavuje, kteréž by nebyly k ujmě a ke škodě svobod a práv království českého, kteréž jsau starší a prvnější nežli jich obdarování. A poněvadž JM[t] královská ani JM[ti] předkové, králové čeští, té svobody jsau neužívali ani užívají, by k právu zemskému státi neměli, že také též svobody žádnému dáti JM[t] královská nemohl ani mohau proti řádu a svobodám království českého.

A. 39.

Item, Jest-li že by kdo od panského kláštera kterú ves nebo zboží kaupil bez povolení královského, že muož toho kaupení a trhu užiti, poněvadž to není klášter královský, když ten pán jako fundátor dá své povolení.

A. 40.

Item, Králová česká žádná první ani která ještě potom bude, nemohly jsau věna svého preč dávati ani zapisovati ani ještě nebudau moci. Než mají toho věna do své živnosti užívati a po smrti každé má to zase k koruně připadnauti. A jestli že by která to komu zapsala, nebo dala, nemá to dání ani zapsání žádné moci míti.

B. 1.

Item, Z pánuov ani z rytířstva, aby žádný dvú úřadův zemských nemíval menších ani větších.

B. 2.

Item, JM^t^ královská ráčil se jest k tomu podvoliti, že JM^t^ královská ani budúcí králové čeští nemají na zámky a na úřady zemské cizozemcův sázeti.

B. 3.

Item, Což se manství a léna dotýče, kteréž jest vně a ne v zemi české, toho král JM^t^ ani budúcí králové čeští svoboditi ani prodávati ani toho nikterakž odcizovati nemají, bez vuole vší země.

B. 4.

Item, JM^t^ královská k žádným vojnám nutiti nemá pánuov a rytířstva země české mimo práva, svobody a řády prvotní. Jakož králové čeští prvotní zachovávali pány a rytířstvo, též JM^t^ chce se zachovati a mimo to k žádným vojnám JM^t^ ani JM^ti^ budúcí, králové čeští, nutiti nemají.

B. 5.

Item, Po dnešní den král JM^t^ ani budúcí králové čeští na léna, kteráž k koruně české náležejí, nemají vydávati listuov z kanceláři německé, než z české království českého, ani do těch zemí, kteréž k koruně české přislušejí, ani do jiných zemí na věčné časy.

O volení krále JM^ti^.

B. 6.

Item, Když by koli k tomu podlé privilejí tohoto království přišlo, totiž Zlaté bulle císaře Karla Čtvrtého, krále Vladislava majestátu a JM^ti^ královské listu na to stavuom daného, že by král český volen býti měl, tehdy má volen býti tak jakož od starodávna bylo, a to na Hradě pražském. A když by volen byl a přijel, že najvyšší purgkrabě pražský nynější i budúcí má slíbiti pánuom, rytířstvu i vší obci koruny české, o kteréhož bychom se koli svolili, aby králem byl a do země přijel, aby mu zámek Hrad pražský bez odporu v moc

jeho hned po volení krále postaupil. Pakli by kdo veytržek v zemi učinil a jakau bauřku anebo na zámky z té příčiny pustil chtě někomu k království dopomoci prvé nežli by král z obecné vuole volen byl, tak jakž se nahoře píše, aby takový čest, hrdlo i statek ztratil a z země vyhnán byl. A kdož by takového zastávati chtěl a jej fedroval, ten aby v tauž pokutu svrchu psanú upadl. A hajtman Hradu pražského nynější i budúcí má slíbiti purgkrabi pražskému nynějšímu i budaucímu, po smrti krále JM[ti], kdy by bez dědicuov umřel, že k žádnému jinému s zámkem zření míti nemá, dokudž by král český volen nebyl, tak jakož se na hoře píše, než k najvyššímu purgkrabí pražskému.

O přísaze krále JM[ti].

B. 7.

Přísaha, kterauž král Ludvík JM[t] slavné paměti učiniti ráčil, pánuom, rytířstvu, vládykám, Pražanuom, městuom i vší obci království českého, a to v pátek před svatou Žofií léta 1522 na Hradě pražském v kostele svatého Víta:

B. 8.

»Přísaháme Pánu Bohu, Matce Boží i všem svatým, na tomto svatém čtení, že pány, rytířstvo a vládyky, i Pražany, i jiná města, i všecku obec království českého chceme a máme při jich řádích, právích, privilegiích, vaysadách, svobodách a spravedlivostech i v starých dobrých chvalitebných obyčejích zachovati, a od království tohoto českého nic neodcizovati ani zastavovati, ale raději podlé možnosti naší rozšiřovati a je rozmnožiti i všecko což k dobrému a poctivému tohoto království českého jest, učiniti. Tak nám Pán Buoh pomáhaj i všickni světí!«

B. 9.

O obhajování země a práva.

B. 10.

Item, Chtěl-li by kdo mocí vtrhnauti anebo že by vtrhl do koruny české, chtě tudy království obdržeti, proti tomu abychom sobě všickni pomocni byli pod pokutau nahoře psanau.

B. 11.

Item, Na sněmu obecním, kterýž držán byl na Hradě pražském léta etc. 1547, v auterý před svatým Bartolomějem. Jakož JM[t] královská pán náš najmilostivější, na žádost stavův sněm obecní položiti a rozepsati a v něm některé artikule předložiti a toho žádati ráčil, pro budaucí upokojení a uvarování JM[ti] královskú a JM[ti] dědici a stavy i jich potomky, nesnází, aby ti artikulové na místě postaveni byli, tak aby JM[t] královská věděti ráčil, co a pokud z strany těch artikuluov JM[ti] královské a JM[ti] dědicům bez ublížení práv a svobod našich náleží, s tím milostivým doložením, že jest na tom nikdá JM[t] královská býti neráčil a neráčí, aby nám stavům zřízení zemská, práva naše rušiti aneb svobodám našim ubližovati aneb těch umenšovati ráčil. Než pokudž by JM[ti] královské co náleželo, toho že by (jakž i spravedlivé jest) užiti ráčil a v to aby se JM[ti] královské vkládáno nebylo, jakž JM[ti] královské předložení a artikulové to v sobě šíře obsahují a zavírají. A předkem o řádu a právu, aby to svuoj pruochod mělo, ráčil se k tomu JM[t] královská podati a to dskami rozkázati zapsati, na tento spůsob: »Léta Božího 1547, v auterý u vigiljí svatého Bartoloměje apoštola Božího najjasnější kníže a pán, pán Ferdinand římský. uherský, český etc. král, infant v Hyspaní, arcikníže rakauské a markhrabě moravský, lucemburské a slezské kníže a lužický markhrabě, napřed s komorau svau, totiž s Pražany a s jinými městy svými, s kláštery, many, zámky svými i se vší svau mocí ráčil jest přiříci slovem svým královským za se a dědice JM[ti] i budúcí krále české, práva obhajovati a na takového každého (kdož by k právům a k saudům stávati a rozsudkům panským

dosti činiti nechtěl a práva trpěti) pomáhati, když by se naň vedlo; a tu jestli že by se kdo tomu zprotivil a králi JM[ti] pomáhati nechtěl, buď z Pražan, z měst, z klášteruov nebo manuov, ti a takoví, aby čest svau ztratili neb ztratil. A též jako prvé zřízeno a za právo ustanoveno jest, kdož by se koli právu zprotivil, že má na něj najvyšší purgkrabě pražský svau mocí táhnouti. A potom najvyšší komorník, sudí, písař zemský a vedlé nich všecka země tak, jakž se nahoře píše. Pakli by sám netáhl, ale bude moci místo sebe poslati člověka hodného s svú možností. A též byli-li by kteří v městech panského neb rytířského stavu, ješto nemají než na listech, též mají všickni podlé možností svých táhnauti. A též města což mají na zemi, aby také z toho vší možností táhli, tak jako se nahoře píše. Pakli by kdo buď z pánův neb z rytířstva jsa obeslán pomáhati nechtěl, tak jako se nahoře píše, ten má svú čest proti králi i zemi ztratiti. A purgkrabě najvyšší pražský s hajtmany toho kraje, v kterémž by se mělo práva dopomoci a k tomu, kohož by k sobě přijíti měli, aby to rozvážili, kterak by se země hnauti měla, a což by k moci králi JM[ti] a najvyššího purgkrabí dosti bylo. I na tomto jsme se stavové snesli, aby sobě slíbili podlé JM[ti] královské JM[ti] dědicův a budúcích králův českých a tohoto dskami zemskými od JM[ti] královské zapsání proti tomu každému, kdož by se řádu a právu protivil, pomáhati a jeho obhajovati do našeho najvyššího přemožení pod pokutau výš dotčenau.«

B. 12.

O neodcizování zboží od království českého.

B. 13.

Item, Což se privilegium císaře Karla JM[ti] dotýče, kterýmž vtěluje a připojuje množství zámkův a zemí do království českého; kdež pak král Jiří jest smlauvu učinil o některé zámky a města s knížetem Ottú falckhrabí na Rayně, a též také s knížaty míšenskými o mnohé zámky a města též smlauvy učinil, a JM[t] královská pán náš taktéž o též zámky, jakož i král Jiří s knížaty míšenskými smlauvy učiniti ráčil, s znamenitým počtem pánuov a rytířstva: již pak podlé těch

smluv nahoře dotčených o svrchu psané zámky a města má tak zachováno býti a při tom zuostati. Než již po dnešní den král JM^t^ ráčí na to list vydati, aby JM^t^ ani budúcí králové čeští všech zemí, zámkuov a měst, kteříž od císaře Karla JM^ti^ připojeni k koruně a vtěleni jsau, že nemají o ně více smluv činiti, ani jich zapisovati, ani odcizovati, tak jakž císaře Karla JM^ti^ listové na to ukazují. Než jestli že by se kdy trefilo, že by toho jaká znamenitá potřeba koruně přišla, a že by o ty země, zámky a města mělo jednáno býti, že nemá toho JM^t^ i budúcí králové čeští jináč jednati, než s volí a radau na obecném sněmu, a k čemuž by tu radili a svolili, tu JM^t^ královská a budúcí králové čeští budau moci jednati, a jinak nic.

Tu pak páni a rytířstvo na obecním sněmu, takto se o to svolili a za právo nalezli: Že žádný stav zvláště a žádné osoby ani osoba bez obecního sněmu nemají králi JM^ti^, ani budúcím králuom českým k odcizování nadepsaných zemí, měst, zámkuov a panství raditi, než toliko na sněmu obecném. A jestliže by se kdy trefilo, že by kteří neb která osoba k tomu radila neb radili bez obecního sněmu, a v to krále JM^t^ neb budúcí krále české uvedla nebo uvedli, k těm smluvám aby byli nadepsané země, zámky, města odcizovány: že má k tomu nebo k nim každému hledíno býti tak jako k rušiteli obecního dobrého. A pan kancléř má registra královská všech králuov přehledati, a což najde těch smluv a zápisuov, tak jakož se nahoře píše, má je v jedna registra složiti a na Karlštajně položiti. A také král JM^t^, ani budúcí králové čeští na žádné manské zámky, města, tvrze, ani na jiné věci léna dávati nemají, než pod tau výminkau, aby se saudili, jakž privilegium císaře Karla JM^ti^ ukazuje.

B. 14.

Item, Na sněmu obecním, kterýž držán byl na Hradě pražském léta 1549 ve čtvrtek po svaté Školastice, toto jest zřízeno: Kníže a stavové JM^ti^ královské za to prosí, poněvadž Karlštajn hrad JM^ti^ královské a zemský jest, na kterémž koruna a privilegia a jiní klenotové k poctivosti JM^ti^ královské a vší země se chovají, aby JM^t^ královská k tomu své milostivé povolení dáti ráčil. Poněvadž některá městečka i vesnice k témuž zámku náležející daleko ve čtyřech, v pěti,

v šesti mílech od zámku jsau; a pro tu nepříležitost a dalekost malou platnost a pohodlí k tomu zámku nesau, a pro dalekost, že se k nim často přihlédati nemuože, pustnau; a některé vesnice osob duchovních i světských k tomu zámku mezi jinými vesnicemi k zámku náležitými leží, a s nimi se v hromadu blízko k zámku steykají; a JM[t] královská své některé vesnice týmž osobám duchovním blíže přiležící míti ráčí: aby JM[t] královská takových vesnic svých osobám, což by v jednostajném užitku bylo, na čemž by žádnému nic nesešlo, postúpiti, je směniti, za ty kteréž tak blízko od zámku přileží, a na místě těch ony kteréž tak daleko od zámku leží, aby prodati, a za ně peníze vyzdvihnauti ráčil. Neb skrze takové směny témuž zámku Karlštajnu veliké pohodlí a platnost býti muože. Neb jináč v témž panství k němu náležitým malé prostranství má, a tudy i mezi těmi lidmi tak v hromadu sobě přísedícími mnohé různice by zastaveny a v lepší sausedství i svornost uvedeny by byly. A JM[ti] královské ani žádnému jinému na užitcích tau měrau by nic nesešlo, a tomu zámku na budúcí časy by se mnoho dobrého stalo. A tolikéž i k jiným JM[ti] královské zámkuom k království příslušejícím, kteréž JM[t] královská držeti ráčí neb i jiní drží, aby pro pohodlí a dobré těch zámkuov za jiné vesnice v rovnosti v dúchodích se směňovati a sfrajmarčiti mohli, jakož i k svrchu oznámenému zámku Karlštajnu. I JM[t] královská znajíc v tom dobré a užitečné těch všech zámkuov i nemalé pohodlí býti, k tomu své milostivé povolení dávati ráčí. Tolikéž kníže a stavové JM[ti] královské, a těm osobám, kteříž takové zámky drží, aby takové směny činiti ráčil a mohli, dávají a aby se to tak dálo, snášejí. A když by jaká směna se státi měla, aby saud zemský v to nahlédl a to rozvážil, aby taková směna bez škody JM[ti] královské i zemské byla. A což by se tak směnilo, to aby ve dsky zemské JM[ti] královské, k těm neb k tomu zámku a tolikéž těm osobám od JM[ti] královské, s kterýmiž by se směna stala, vloženo a zapsáno podlé pořádku bylo.

B. 15.

Najjasnější kníže a pán, pán Vladislav z Boží milosti král český etc. se pány a vládykami na plném saudu s povolením a volí knížat i všech pánuov, a vládyk, a

pražských i jiných měst, i vší obce království českého na obecném sněmu všeho království, kterýž držán byl, královská M[t] se pány a vládykami nahlédše pilně v starodávní zřízení a ustanovení, což se zámkuov, hraduov, i tvrzí v království českém odcizování dotýče, kterak jest pod velikými pokutami zřízeno a utvrzeno, aby toho nebylo; též i nyní JM[t] královská se pány a vládykami na plném saudu vzhlédše na to aby taková věc škodná v této koruně nevznikla k záhubám a k škodnému roztržení nepřišla: i nalezli a za právo ustanovili vuobec, aby po dnešní den žádný z knížat, pánuov, vládyk kteréhož koli stavu, buď duchovního neb světského, svých hraduov, tvrzí, měst i všelijakého zboží v království českém cizozemcuom, buďto osobám nízkým nebo vysokým, nižádným neprodávali, nezastavovali, a nezapisovali, nepostupovali, ani směňovali nižádným vymyšleným obyčejem, nic sobě ku pomoci neberúce, buďto svobodných, manských neb zápisných, bez povolení JM[ti] královské i potomních králuov českých. A JM[t] královská i potomní JM[t] králové čeští neráčí a nemají k takovým věcem nižádného povolení dávati, bez vuole a rady zemské.

Pakli by kdo přes tento nález které hrady, tvrze, nebo města, anebo jiné všeliké zboží zastavil, prodal, dal, nebo směnil cizozemcuom, jako svrchu dotčeno jest, ten aby ztratil svú čest a jmín byl jako psanec a zhaubce království českého, a z země vypovědín a žádným vymyšleným obyčejem aby zase nebyl navrácen ke cti, duchovním ani světským právem. A ten každý cizozemec kteréhož koli stavu, přes tento nález co by takového kaupil, dáním přijal, anebo zástavú, neb směnú, peníze své aby ztratil, a zámek ten nebo zboží aby na královu Milost spadlo nebo spadli, jakož vayše o tom zapsáno stojí. A jestli že by se pak přihodilo, a který obyvatel koruny chtěl dáti, prodati, nebo poručiti svuoj statek cizozemci s krále JM[ti] volí a zemským povolením, tehdy prvé nežli se v to uváže ten cizozemec, má napřed ujistiti to dskami zemskými a listem pod pečetí svau, ten ke dskám položíc, aby žádného jiného dědičného pána neměl, nežli krále českého korunovaného, a ve všech povinnostech aby se srovnal s obyvateli země české.

A když by se jinde vyprodal a zde v zemi usedl, tehdy má, nebo mají králi JM[ti] i vší zemi listem povinnost, jakž dotčeno,

slíbiti, též jako i jiní obyvatelé v zemi, pod pokutami. Než dokudž by té povinnosti nahoře dotčené neučinil, nemají mu zámkové, ani zboží, kteréž by v zemi kaupil, postaupeny býti. Než Čech kterýby koli co jinde v cizí zemi měl, má, nebo míti mohl, tomu se cesta nezavírá, by toho užiti nemohl. To však znamenitě se vymieňuje, že obyvatelé markhrabství moravského, knížectví slezského, markhrabství lužického, hornílio i dolního, v kupování zámkuov, tvrzí, ani vsí, kteříž jsau dědičně a věčně k království českému připojeni a vtěleni, ti se za cizozemce nepokládají. Jestliže by který obyvatel z těch zemí svrchu psaných kterého koli zboží a zámkův vedlé práva země české došel: ten má králi českému nynějšímu i budúcímu z toho slib a povinnost učiniti, jakožto obyvatelé jiní v království českém s takovým zbožím. A nemá jemu toho statku a zboží kaupeného postaupeno býti, leč by prvé slib a povinnost králi JM[ti] i vší zemi učinil, podlé zpuosobu svrchu psaného, aby žádného jiného za pána dědičného neměl, nežli krále českého korunovaného, pod pokutami svrchu psanými.

B. 16.

My Vladislav z Boží milosti uherský, český, dalmátský, charvátský etc. král, markhrabě moravský, lucemburské a slezské kníže, a lužický markhrabě etc. Oznamujem listem tímto všem, že jsauce prošeni a žádáni snažnými prosbami od pánuov a rytířstva, Pražan i jiných poslův z měst království našeho českého, věrných našich milých, abychme pro zvelebení a rozšíření a pro dobré koruny české ráčili je z takového zavedení, v kterémžto království přišlo jest, vyvesti. Kdež my znajíce takovú slušnú žádost a prosbu jich, a k tomu také potřebu i zašlost skrze předky naše krále české uvedenau, buďto skrze zástavy, připisování sum, životuov dávání, zámkuov, měst téhož království, zvláštní milostí naší k tomu jsauce hnuti, a to opatřiti chtíce, aby k napravení království to přijíti mohlo, a zámkové svrchu psaní, města, aneb jiná zboží s jich příslušenstvím k témuž království příslušející, kteréž nám nyní v rukau a držení našem jsau, anebo potomně námi neb budúcími našimi, králi českými, k výplatám a k držení našemu přijdau: takto o tom k prosbám svrchu psaných pánuov, rytířstva, Pražan a posluov od měst téhož království českého, s volí a s radau jejich usta-

novujem. Kteréžto ustanovení a zřízení držáno býti má neporušitedlně od nás i od budúcích našich, králuov českých. Najprvé: Což jest koli komu předky našimi anebo námi od království českého k dědictví pryč dáno, při tom každý zuostaven býti, a to držeti i toho požívati bude moci, buď zámky, města, městečka nebo vesnice v království českém ležící a k témuž království příslušející. Než kdož pak koli které zámky, města nebo tvrze, vesnice anebo což koli jiného zápisy předkuov našich i od nás drží, ti všickni toho užiti mají, tak jakož ti zápisové svědčí a ukazují. Než po dnešní den nemáme více ani budúcí naši, králové čeští, nic od království zastavovati, ani dědicky dávati, ani kterých sum připisovati, anebo životuov přidávati bez rady vší země české, ani zámkuov, kterýchž nyní v držení jsme anebo potom budeme, nikterakž zapisovati, ani zavazovati nemáme žádnému. Než chtěli-li bychom kdy, buď my nebo budúcí naši, králové čeští, které zámky, města, městečka, anebo vesnice pro potřebu zemskú zastaviti: to máme a moci budem učiniti s radau a volí vší země, a jináč nic. Pakli bychom co přes to zastavili, dali, nebo prodali, bez vuole a rady vší země buď my nebo budúcí naši, králové čeští, to dání, prodání, zástava, životuov zapsání, anebo sum připisování žádné moci míti nemá a nebude, nyní ani v budúcích časech. A kdož by přes toto svolení a ustanovení naše k prosbě a k žádosti svrchu psaných věrných našich, po tento den jaké sobě zápisy buď od nás aneb od budúcích našich, králuov českých, zjednal a obdržal: ty my všecky mocí naší královskú v Čechách a tímto ustanovením mořime, kazíme a v nic obracujeme, tak že žádné moci ani které pevnosti míti nemají a nebudau. Než chtěli-li bychom výplatu dáti na ta zboží, kteráž jiní od království drží, tak a v té sumě jakž by jeho předešlí zápisové svědčili a ukazovali: takovú výplatu dáti muožem a moci budem i s budúcími našimi, králi českými, z milosti naší, životuov na tom žádných ani sum nepřipisujíce. Což se pak manství dotýče, kteréž jsme my aneb předkové naši, králové čeští, pryč dali dědicky v zemi české: to dání v své moci zuostati má. A což bychom napotom dáti chtěli na manství v Čechách, to dobře učiniti muožem a moci budem. A tím vším obyčejem, jakož se nahoře píše, chceme aby se od nás i od budúcích našich, králuov českých, zachováno a držáno

bylo v markhrabství moravském, v knížectví slezském, v markhrabství lužickém, v Šestiměstech, beze všeho přerušení, nyní i na budúcí časy. Přikazujíc větším i menším úředníkuom desk zemských království českého, věrným našim milým, abyste tento list náš pro budúcí paměť, když k vám od nás přinešen bude, ve dsky zemské vložiti a vepsati rozkázali, a toho jináč nečinili, bez zmatku i všelijaké odpornosti. A také tento list po vložení jeho ve dsky zemské, má mezi jinými listy a privilejimi na Karlštajně schován a položen býti.

Tomu na svědomí majestát náš k listu tomuto přivěsiti jsme rozkázali. Dán v Prešpurce v auterý po svatém Martinu léta Božího tisícího čtyřstého devadesátého devátého a království našich uherského desátého, a českého dvacátého devátého.

Vladislaus rex manu propria subscripsit.

Tento majestát ve dsky zemské vložen jest byl z rozkákání najjasnějšího knížete a pána, pána Vladislava, uherského, českého etc. krále etc. Poslové na to od JM[ti] byli jsau Jindřich z Hradce najvyšší komorník království českého, Puotha z Ryžmbergka a z Švihova najvyšší sudí království českého, z pánuov jsauce k tomu zvláště vysláni.

O víře pod jednau i obojí zpuosobau.

B. 17.

Item, Což se víry dotýče pod obojí zpuosobau a pod jednau, abychom se neutískali, než spolu byli za jednoho člověka jako dobří přátelé. Pakli by jaká ruoznice oč koli, o jaké kněží vznikla, nebo o jiné věci, což se utiskuov víry dotýče, aby to vznešeno bylo na krále JM[t], aneb na pány a vládyky, na saudu zemském. A ten kdož by komu nátisk učinil, aby před JM[ti] královskú, aneb saudem zemským bez puohonu stál. A tu JM[t] královská, aneb páni a vládyky tu věc aby napravovali. A kdož by koli pro tu věc k rozkázání královskému, aneb k saudu zemskému státi nechtěl, na toho abychme sobě všickni pomocni byli. A strana strany ať nehaní, a strana straně ku potupě nemaluj. Pakli by která strana malovati kázala ku

potupě druhé straně, muož ji pohnati též jako o hanění. A který by kněz druhú stranu haněl, ať jest před JMt královskú, aneb pány a vládykami v saudu zemském postaven. A kterak s ním král JMt, aneb páni a vládyky ráčí naložiti, to buď při tom. A král JMt ráčil ješt přiříci obojí straně, je při zvyklostech a spravedlivostech jich zachovati, abychom my, potomci i budúcí naši, při tomto zřízení a zuostání i svolení zuostali a trvali, nyní i časy budúcí.

B. 18.

Léta páně tisícího pětistého dvanáctého, v středu po svatém Marku evangelistu, na obecném sněmu stalo se svolení mezi pány JMmi, rytířstvem a městy z strany tělo Boží pod jednau zpuosobau přijímající s jedné, a mezi pány JMmi, rytířstvem, Pražany, horníky, mistry učení pražského a městy království českého přijímající tělo a krev Boží pod obojím zpuosobem s strany druhé. Jakož mezi sebau smlauvy předešle králem JMti učiněné o všecky útisky víry a o hanění obojích stran mají, kteříž jsau pod jednau i pod obojím zpuosobem ve dsky zemské Památné vložené, jakož jsau se k těm smluvám s obau stran páni JMt, rytířstvo, Pražané, horníci i jiná města přiznali, že je držeti a zachovati chtí, tak jakož ty smlauvy a jich s obau stran k těm smluvám přiznání dskami zemskými Památnými zapsané šíře a plněji svědčí, a podlé těch všech smluv k sobě se mají zachovati a chtí. Než jestli že jsau kteří výstupkové od koho v tom času předešlém se staly až do dnešního dne, ježto by skrze to někdo mohl z pokuty viněn býti, že sebe z té pokuty viniti ani naříkati nemají. Než jestli že jsau kněží kteří které koli strany z far vytištěni od dátum těch smluv králem JMti učiněných, aby zase ve čtyřech nedělích od toho dne pořád zběhlých do těch far, odkudž vytištěni jsau, vpuštěni byli. Pakli by kdož koli toho neučinil, a zase nevpustil, bude moci od auřadu desk zemských listem obeslán býti. A kdož by koli přijda k auřadu svrchu psanému, a toho listu obsílacího požádal, mají jemu jej dáti; a to obeslání má býti nejmýně šest neděl před suchými dny, nebo před svatým Jeronymem. A svědky každá strana hnáti má jako k saudu zemskému. A to obeslání má býti po kterýchž koli suchých dnech, a po nazejtří svatého

Jeronyma k pondělku najprvé příštímu, a tu mají na ten den osoby z saudu zemského voliti, pod jednú zpuosobú dvanácte osob, a pod obojí zpuosobau též dvanácte osob. Pakli by se v saudu zemském které straně nedostalo těch dvanácti osob, tehdy ta strana, kteréž by se toho počtu nedostalo z saudu zemského, bude moci z své strany jinými osobami doplniti, a je k tomu saudu voliti. A ti kteří budau od které strany voleni, nebyli-li by raddy královské a přísahy neměli, tehdy mají k tomu saudu přísahu učiniti. A to obeslání mají v komoře královské JM^ti^ sauditi, a tu na ten čas konec hned učiniti nerozjíždějíce se. A které koli straně to bude přisauzeno, aby zase toho kněze nebo jiného, kteréž koli strany bude, vpustil, že tomu rozsudku má a povinen bude dosti učiniti a vpustiti, a k tomu škody a náklady té straně, kteráž by obdržela (což by jich podlé Zřízení Zemského provedla) zaplatiti. Pakli by tomu rozsudku ve čtyřech nedělích pořád zběhlých dosti neučinil, tehdy k takovému má hledíno býti podlé smluv a pokut, kteréž o tom králem JM^ti^ učiněny jsau, tak jakž o tom též smlúvy ve dsky zemské Památné vložené ukazují. A ty smlauvy králem JM^ti^ učiněny a pány JM^mi^, rytířstvem, a městy ve dsky zemské Památné vložené do určitých let měly trvati, že ta léta těm smluvám vyjití nemají ke škodě býti, ale ty smlauvy mají od nás obojích stran věrně a právě držány a zachovány býti na budúcí časy.

B. 19.

Item, Jestli že by administrátor který koli, buď pod jednau zpuosobau neb pod obíma zpuosobama na tu faru, která by byla pod jednau zpuosobau, nebo pod obíma, anebo o kterauž by saud byl kněze dáti nemohl: tehdy ta fara má zavřína býti a kněz druhé strany nemá tam uvozován býti dotud, dokudž by té strany kněz tu uveden a dán nebyl. Než lidé té fary budau-li sobě moci kněze, ti kteříž by toho potřebovali, na svuoj náklad zjednati, to budau moci učiniti.

O přísaze najvyšších úředníkuov zemských

a jiných saudcí saudův zemského, dvorského i komorního, i tudíž hajtmana Hradu pražského a jiných úředníkuov krále JM[ti].

Přísaha najvyššího purgkrabě pražského.

B. 20.

Item, Najvyšší purgkrabě pražský takto má najprvé státi proti slunci východu tváří, a na hlavě nemá nic míti, než prostovlas má státi, a zdvihnauti dva prsty proti východu slunce, a takto říkati po tom kdož mu přísahu dává, totižto místopísař království českého, aneb písař menších desk zemských: »Přisahám Pánu Bohu, všem svatým, najjasnějšímu knížeti a pánu, pánu Ferdinandovi, římskému, uherskému, českému etc. králi etc. jakožto králi českému, a JM[ti] královské dědicuom (anebo který by potom král byl), všem pánuom, rytířstvu i vší obci království českého, bohatému i chudému, v tomto úřadě, k kterémuž jsem povolán, najvyššímu purgkrabství pražskému, pravdu vésti a křivdu tupiti, a to ani pro přízeň ani pro nepřízeň, ani pro kterú jinú věc. Tak mi Buoh pomáhaj i všickni světí!«

Přísaha najvyšších úředníkuov zemských i jiných úředníkuov

B. 21.

Item, Najprvé mají státi proti slunci východu tváří, a na hlavě nemají nic míti, než prostovlasi mají státi, a zdvihnauti dva prsty proti východu slunce, a takto říkati mají po tom kdož jim přísahu dává, totižto místopísař království českého, aneb písař menších desk zemských! »Přisahám Pánu Bohu, všem svatým, najjasnějšímu knížeti a pánu, pánu Ferdinandovi římskému, uherskému, českému etc. králi etc. jakožto králi českému, všem pánům, rytířstvu i vší obci království českého, bohatému i chudému, v tomto úřadě, k kterémuž jsem povolán, najvyššímu hoffmistrství zemskému království českého, pravdu vésti a křivdu tupiti, tajnost všecku v radách zachovati, a to ani pro přízeň, ani pro nepřízeň, ani pro kterú jinú věc. Tak mi Buoh pomáhaj i všickni světí!«

A v táž slova přísahu činiti mají najvyšší komorník, najvyšší sudí, najvyšší kancléř, najvyšší sudí dvorský, najvyšší písař království českého, podkomoří, purgkrabě kraje hradeckého, maršalek dvoru krále JM[ti], prokurátor krále JM[ti], hoffmistr dvoru krále JM[ti], hajtman krále JM[ti] německých léhen, a najvyšší mincmeistr království českého, všickni týmiž slovy přísahati mají, jediné jménem každý úřad svůj jmenuje.

Přísaha pánuov a vládyk do saudu zemského.

B. 22.

»Přísahám Pánu Bohu, všem svatým, najjasnějšímu knížeti a pánu, pánu Ferdinandovi, římskému, uherskému, českému etc. králi etc. jakožto králi českému (anebo který by potom král byl), všem pánuom a vládykám království českého, i vší obci téhož království, chudému i bohatému, v tomto saudu zemském, k kterémuž jsem povolán, pravdu vésti a křivdu tupiti, a všecku tajnost v radách zachovati, a to ani pro přízeň ani pro nepřízeň, ani pro kterú jinú věc. Tak mi Buoh pomáhaj a všickni světí!«

Přísaha pánuov a vládyk do saudu dvorského a komorního a do rady JM[ti] královské.

B. 23.

»Přísahám Pánu Bohu, všem svatým, najjasnějšímu knížeti a pánu, pánu Ferdinandovi, římskému, uherskému, českému etc. králi etc. jakožto králi českému (anebo kterýž by potom byl), všem pánuom a vládykám, i vší obci království českého, napřed JM[ti] královské rady a tajnosti zachovati k obecnému dobrému, věrně a právě raditi, a v týchž radách a v saudech dvorském i komorním pravdu vésti a křivdu tupiti, a to ani pro přízeň, ani pro nepřízeň, ani pro kterau jinau věc. Tak mi Pán Buoh pomahaj i všickni světí!«

Přísaha hajtmana Hradu pražského.

B. 24.

»Přísahám Pánu Bohu, všem svatým, najjasnějšímu knížeti a pánu, pánu Ferdinandovi, římskému, uherskému a

českému etc. králi etc. jakožto králi českému a JM^ti^ královské dědicům, všem pánům a vládykám, i vší obci království českého, v tomto úřadu, k kterémuž jsem povolán, totiž k hajtmanství Hradu pražského věrně a právě se chovati chci, týž Hrad pražský věrně a právě opatrovati, JM^ti^ královskau v tom se spravovati. A dopustil-liby Pán Buoh smrt na JM^t^ královskú bez dědicuov (čehož Pane Bože ostříci rač), tehdy že se s týmž Hradem pražským, žádným jiným nemám spravovati a k žádnému jinému zření míti, nežli k najvyššímu purgkrabí pražskémn. Tak mi Buoh pomáhaj i všickni světí!«

O přísaze purgkrabí Karlštajnských a jich úřadu.

B. 25.

»Přísaháme Pánu Bohu, všem svatým, najjasnějšímu knížeti a pánu, pánu Ferdinandovi, římskému, uherskému, českému etc. králi etc. jakožto králi českému a JM^ti^ dědicuom řádně od JM^ti^ pošlým, a všem pánuom a rytířstvu, zemanuom i vší obci království českého, že s tím zámkem Karlštajnem, s korunou, i se všemi svobodami a klenoty zemskými, kterýžto zámek s těmi všemi svrchu dotčenými věcmi nám jakožto purgkrabím Karlstajnským od krále JM^ti^, od pánuov, rytířstva i vší obce království českého svěřen jest: že toho zámku s korunau i se všemi těmi věcmi svrchu dotčenými věrně a pilně chovati máme a právě s tím se vším učiniti králi JM^ti^ i JM^ti^ dědicuom i vší zemi. Pakli by Pán Bůh na krále JM^st^ Pána našeho milostivého, smrt dopustiti ráčil, že by JM^t^ bez dědicuov umřel: tehdy zámku Karlštajnu nemáme žádnému postupovati ani koruny vydávati. Než kdyby se páni, rytířstvo i všecka obec království českého z jednostajné vuole o krále svolili a jej skutečně volili a sobě za pána vzali, tak jakž od starodávna bylo podlé obyčeje, práva a svobody království českého: tehdy hned a neprvé máme a slibujem korunu beze vší odpornosti pánům a rytířstvu i vší obci vydati, nic sobě v tom ku pomoci neberúce, což by lidským rozumem mohlo vymyšleno býti. A po korunování, když bychom koli napomenuti byli, máme také králi budúcímu Karlštajnu v moc postupiti. Pakli bychom se tak nezachovali

(čehož Pane Bože rač ostříci), buď na všem nebo na díle, to seznáváme, že bychom to proti své cti udělali a čest, hrdlo i statek abychom ztratili a k tomu abychom věčně nebyli navráceni. Tak nám Buoh pomáhaj i všickni světí!«

B. 26.

Item, Což se zpuosobu hradu Karlštajna a koruny, kteráž na něm jest, i jiných klenotuov a privilejí zemských dotýče, to tak a při tom stůj jakž dskami zapsáno a utvrzeno bylo. A aby na budúcí časy nesnáze a ruoznice o to nebývaly, takto jest o tom zuostáno a zavříno, jakž i předešle bývalo: Najprvé aby pán držel a opatroval hrad Karlštajn se všemi jeho duochody a příslušnostmi, dokudž jest živ a přísahu a slib aby učinil druhému purgkrabí Karlštajnskému z rytířstva, tak a tím obyčejem, jakož dole psáno stojí. Pakli by ten zámek Karlštajn s korunau, s jinými klenoty za držení toho pána ztracen byl a nezachoval se tak, jakž ve dskách, ten pán toliko hyň ctí svú i pokutami dskami zapsanými, a druhému to purgkrabi z rytířstva k žádné škodě cti jeho býti nemá. Jestli že by pak když koli jsauce oba dva spolu na zámku Karlštajně, zámek anebo korunu ztratili, ti oba dva na své cti hyňte podlé zapsání desk.

B. 27.

Item, Když purgkrabím nynějším i budúcím Karlštajn postaupen bude, že všecky věci, kteréž na něm jsau, jakožto koruna, privilegia všecka a svobody i jiné všecky věci a klenoty zemské mají sepsány býti na cedulech pod sekrétem krále JM[ti]. A oni purgkrabě mají jeden každý z nich jednu ceduli míti, a páni a vládyky druhau. A ta cedule má ve dsky Památné vložena býti.

B. 28.

Item, Jestli že by se kterému z purgkrabuov Karlštajnských nynějších nebo potomních v tom úřadu nezdálo býti, tehdy takový má před krále JM[t], pány a vládyky, když na plném saudu sedí, předstúpiti a dáti puol léta napřed věděti, že v tom úřadě býti nemuož. A při tom má prositi, aby

ráčili v tom polauletí ten úřad jiným opatřiti. Pakli by krále JM^{ti} v zemi nebylo, tehdy ten, kdož by v tom úřadě býti a trvati nechtěl, má to na krále JM^{t} vznésti a za propuštění toho úřadu žádati. A když by král JM^{t} k tomu svoliti ráčil a pánuom a vládykám do plného saudu psal, že k takovému propuštění JM^{t} vuoli dává: tehdy páni, rytířstvo i všecka obec království českého takového z úřadu toho propustiti mají bez odpornosti a jiným ten úřad a to místo opatřiti mají, přijmauce od něho přísahu svrchu psanau.

B. 29.

Item, Jestli že by z Božího dopuštění hromem která se škoda na tom zámku stala, anebo kterau jinau bezelstností, ješto by to slušně pokázati mohli a bylo to zjevně vědomo, že pro takové škody oni purgkrabové žádné škody ani ujmy na statku ani na cti míti nemají.

B. 30.

Item, Také pán, kterýž purgkrabství Karlštajnské držeti bude, má úředníka svého, kteréhož na tom zámku má, dostatečně zavázati, neuchoval-li by Buoh téhož purgkrabě smrti pána jeho, aby po jeho smrti zámku Karlštajnu s korunau i s jinými klenoty žádnému jinému nepostupoval, než druhému purgkrabí zuostalému z rytířstva. A jakž po smrti pána bude, má hned na místo jeho beze všech prostředkuo a odtahuov z rytířstva vstúpiti a ten zámek s korunau i s jinými klenoty až do své živnosti spravovati, tak jako pán.

B. 31.

Item, Jestli že by pán dal puol léta napřed věděti podlé toho, jakž dskami zapsáno jest, že úřad ten po vyjití toho polauletí vzdáti chce, a když čas přijde a vzdá jej, nemá v to purgkrabství žádný jiný vjíti než z rytířstva. A též vzdal-li by jej z rytířstva, nemá po něm v tom úřadě jiný býti než pán, a tak zachováváno býti má na budúcí časy.

B. 32.

Item, Kdož kolivěk buď z pánuov nebo z rytířstva purgkrabí Karlštajnským bude, ten nemá jinde bytem býti ani ven z země slúžiti, než toliko má v zemi české ustavičně býti.

B. 33.

Item, Pakli by se vzemi pro kterú koli příčinu válka strhla, tehdy ten pán má obeslati toho druhého purgkrabí z rytířstva, aby přijel, a tu oba dva spolu mají ten zámek držeti a spravovati věrně a právě jako na dobré lidi sluší. A byla-li by kdy jaká potřeba a pán obeslal toho k sobě z rytířstva, má jemu i s čeledí jeho potřeby s obrokem dáti.

B. 34.

Item, Jestli že by také který z pánuov anebo z rytířstva od krále JM[ti] anebo od pánův a rytířstva pro některé potřeby na Karlštajn poslán jsa tam přijel, má na zámek od purgkrabě anebo od úředníka jeho puštěn býti.

B. 35.

Item, Z rytířstva když vejde v držení Karlštajna a koruny i jiných klenotuov, má držeti týž zámek s korunau i s jinými klenoty, tak a tím vším způsobem a obyčejem jako pán. A též se má ve všem zachovati jakožto pán, kterýž před ním ten úřad držal prvé bez umenšení, podlé svrchního vypsání. A tak se má vždycky na budaucí a věčné časy mezi purgkrabími hradu Karlštajna svrchu psaného zachovati. A již také oba dva purgkrabové, pán i z rytířstva, titule purgkrabství Karlštajnského užívajte.

Purgkrabie Karlštajnský, buď pán nebo z rytiřstva, takto se jeden druhému zapiš.

B. 36.

Já N. etc. Známo činím tímto listem všem vuobec, že tak jakož před králem JM[ti] a pány JM[mi] na plném saudu i přede vší obcí království českého zámek Karlštajn s korunú, klenoty, privilejimi zemskými mně spolu s N. etc. na naši přísahu svěřen jest: protož já nadepsaný N. tímto listem N. slibuji pod svú ctí a věrou, pod tím pode vším závazkem a pokutami na to uloženými a dskami zapsanými, kterauž jsem s týmž N. spolu učinil, s tím zámkem Karlštajnem, korunú, klenoty, privilejimi k nadepsanému N. věrně a právě se zachovati a žádnému bez vuole jeho a vědomí zámku toho nepostupovati a koruny i s jinými věcmi na něm svěřenými žádným vymyšleným obyčejem nevydávati ani postupovati, než s ním spolu v tom se ve všem věrně a právě podlé závazku a přísahy naší dskami zemskými zapsané k králi JM[ti] i ke vší zemi zachovati. Pakli bych se v tom tak nezachoval, tehdy bych učinil proti své cti, a v ty ve všecky pokuty dskami zemskými zapsané abych upadl bez milosti.

B. 37.

Item, Jestli že by se pak všickni tři stavové o krále, když by k tomu přišlo podlé privilejí, totižto Zlaté bulle císaře Karla Čtvrtého, krále Vladislava majestátu a JM[ti] královské listu na to stavuom daného svolili a krále volili, tehdy Karlštajnu purgkrabové mají tomu volenému králi po korunování, zámku i koruny i klenotuov, postúpiti, když by jim ti tři stavové rozkázali, tak jakož se nahoře píše. A nechtěl-li by kteraý purgkrabě Karlštajnský postúpiti a k tomu svoliti, ten na své cti má hynauti. Než tento který by postupiti chtěl nebo postaupil z rozkázání nahoře dotčených tří stavuov, ten na své cti nemá hynauti, by pak bez onoho druhého vuole postaupil z rozkázání nahoře psaného. A ani ten zápis, kterýmž se druhému purgkrabí zapíše, má co ke škodě cti jeho býti. A jestli že by kdo byl na Karlštajn od krále JM[ti] nebo od země poslán o kterú zemskú potřebu, že má list míti pod zemskú pečetí.

O saudu zemském kdy a jak držán býti má.

B. 38.

Item, Na sněmu obecném, kterýž držán byl na Hradě pražském léta 1543 v pondělí před svatými Filipem a Jakubem, jest zřízeno, že saud zemský větší ten se má na tyto časy a roky budaucně takto držeti:

První nazejtří svatého Jeronyma najprvé příštího. Druhý v pátek o suchých dnech postních. Třetí v pátek o suchých dnech letničních. A poněvadž jest saud, kterýž se držíval nazajtří svaté panny Barbory složen, místo téhož saudu přidává se k těm třem sauduom k jednomu každému čtyři dni vayš nad dvě neděli, aby sauzeno bylo; a v těch čtyřech dnech nic jiného než toliko vdovy a sirotci aby slyšáni byli a k těm čtyřem dnům, aby se vdovy a sirotci pro potřeby své obsílali, a úředníci pražští menší desk zemských, aby jim taková obeslání vydávali, tak aby po pořádku slyšáni byli a k saudu stáli. Však jiná obeslání při pořádku, jakž od starodávna bývalo k auternímu dni, při tom zuostati mají.

B. 39.

Item, Kdož by chtěl vdovy a sirotky z čehož obsílati a viniti kromě gruntův a dědictví, že to každý obyčejem svrchu psaným k těm čtyřem dnuom k saudu přidaným bude moci a muože učiniti, a oni povinni jsau a budau také z toho právi býti a odpovídati. A sirotci neb jich poručníci a vdovy též se v tom také o grunty a o dědictví zachovati mají, že nemají z toho obsílati, než poháněti.

B. 40.

Item, Úředníci a saudce zemští mají se k sauduom zemským sjížděti. Pakli by který z úředníkuov, kteříž v saudu zemském sedají nebo z saudcí zemských nepřijel, tehdy ten každý aby najvyššímu sudímu zemskému příčinu hodnau svého nepříjezdu oznámil, a to pod pečetí listem svým, a v tom listu aby oznámil, že jest taková hodná příčina nepříjezdu jeho a to že béře na své svědomí. Pakli by přijeda bez odpuštění pana sudího odjel, nemaje toho učiniti, ten každý aby v tu a takovú

pokutu upadl, že jest se nezachoval podlé řádu uloženého, tak jakž na saudcí zemského sluší, a odpuštění z saudu aby jemu bylo dáno. A mají saudce v saud zemský ráno zasedati a hodinu k saudu, kterau by se lidé najíti dáti měli, jmenovati. Jestli že by pak který saudce k hodině do saudu panem sudím jmenované zúmyslně nepřicházel aneb z něho bez odpuštění najvyššího sudího odcházel, tomu každému má najprvé pan sudí pěkně pověděti, aby se toho nedopauštěl. Pakli by se vždy předse dopauštěl, tehdy aby tauž pokutu trpěl, kteráž jest nahoře položena, kdož by z saudu bez odpuštění najvyššího sudího pryč odjel. A při jiných všech saudech a saudcích království českého má se týž pořád zachovati, jakž jest o saudu zemském, o úřednících a saudcích zemských, kteří v saudu zemském sedají, zřízeno. A kdož by bezelstně aneb z hodných příčin nepřijel, ten má tomu úředníku zemskému i sudímu dvorskýmu, kterýž ten saud spravuje, to listem, tak jakž v témž artikuli o najvyšším sudím zemským postaveno jest, oznámiti a při všem se též mají saudce zachovati a pod těmi všemi pokutami, jakž o saudu zemském jest napřed zřízeno a svoleno. Než jestli že by se kdy bezelstně a zvláštních připadlých potřeb krále JM[ti] aneb zemských to trefilo, že by někteří z úředníkuov anebo z saudcí zemských jinam obráceni v tak pilných a znamenitých potřebách byli, však proto desíti osob míně v saudu zemském, když nález udělán býti má, nemají seděti.

C. 1.

Item, Když saud zemský osazen bude, tak jakž svrchu psáno stojí: tehdy najvyšší písař zemský s menšími úředníky má na katedře býti se dskami, s svědomím i se všemi potřebami, kdož by co v nich zapsáno měl k svému saudu a při. A když by kdo při svau vedl, mají jemu všecko darmo čísti. Než když by kdo pře nevedl, chtěl-li by sobě co kázati čísti, má od toho platiti jako jiní. A strany aby sobě časně rejistříky jednali a je pohotově měli od toho ode všeho, což by sobě k své při čísti dáti chěli. A tolikéž při jiných všech pořádných saudech aby zachováno bylo, aby saudcové meškáni nebyli. A pan písař zemský nemá z katedry odcházeti, dokudž páni a vládyky saudu nezdadí, leč by se opověděl panu sudímu pro potřebu slušnau,

bude moci odjíti s volí jeho, a to na ten zpuosob jakž jest úředníkuom a saudcím zemským uloženo. A poněvadž menší úředníci v saud zemský všickni bývati povinni jsau na katedře aneb při dskách zemských, tolikéž aby starosta komorničí, dokud se saud zemský drží, nikam neodcházel. A též když se saudové před menšími úředníky jacíž koli drží, aby také při těch časích při dskách zemských býval, že mnohokrát zprávy jeho při větším i menším saudu se potřebuje. Též také aby komorníci při saudu zemském větším najméně čtyři, a při menším dva bývali a neodcházeli, pro potřeby saudcuov i pro potřeby lidské. A krom saudu při dskách při úřednících menších aby vždycky ustavičně dva bývali.

C. 2.

Item, Aby saud zemský předse beze všech překážek šel a trval. A v tom neuchoval-li by Pán Bůh krále JM[ti] bez dědicuov, podlé privilejí království tohoto, totižto Zlaté bulle císaře Karla Čtvrtého, krále Vladislava majestátu a JM[ti] královské listu na to stavuom daného, by pak i dědicové byli, proto vždy saud zemský předse jdi a trvaj, a mocí aby žádný jeden na druhého nesahal, než právem aby živ byl, pod pokutami nálezuov starodávních o moci uložených.

C. 3.

Item, Na katedru aby žádný nechodil v saud zemský, když páni saudí, bez povolení pánuov úředníkuov vyšších, než toliko úředníci a saudce zemští, a hajtman Hradu pražského a prokurátor krále JM[ti]. Než ke dskám do sklepu pro potřeby své jiní lidé jíti mohau. A také aby se žádný ve dskách nevertoval mimo úředníky a písaře, kteříž se desk dotýkati mají a dotýkají. A kdož by kolivěk všel na katedru v saud zemský bez povolení pánuov úředníkuov větších, aby deset kop grošuov českých týmž pánuom úředníkuom dal bez odpuštění.

C. 4.

Item, Najvyšší komorník, najvyšší sudí, najvyšší písař, kdyby měli v saudu zemském zapisováni býti, když sedí, že mají přede všemi pány napsáni býti. Než v relací

při dskách sami toliko komorník a sudí najvyšší před jinými všemi pány mají vpisováni býti. A purgkrabě pražský má při zahájení saudu i při vpisování, když v saudu sedí, po zemským písaři státi. Než písař zemský nemá sedati se pány v lavicích v saudu, než ten obyčej všechen má zachovati, jakož o tom prvé napsáno stojí. Než jiní páni a vládyky, kteříž v saud zasedau, mají potom pořád napsáni býti.

C. 5.

Item, Aby žádný z pánuov i z vládyk, kteří v saudu zemském sedají, neb v kterém koli saudu, v kterémž přísahy mají, po vyslyšení stran o ty pře, o kteréž by před týmž saudem činiti měli, by pak i ta pře do dalšího rozsudku odložena byla, nemá žádné straně z těch stran, kteréž by prvé v saudu sedě a jich pře slyšel, rady ani kterého naučení ke škodě druhé straně dávati, a to pod pokutau hrdla ztracení, jakož prvé bývalo.

C. 6.

Item, Jestli že by se kdy přihodilo a který člověk neb která strana buď s kterau kolivěk věcí s potřebau svau před saud zemský předstaupil, tehdy jestli že by který z pánuov a z vládyk sedících v saudu zemském s tau osobau aneb s tau stranau v tom, oč by se před týmž sauditi měl, jaký spolek přislušel aneb co jemu v takové věci náleželo: tehdy takový, buď z úředníkuov větších, neb z pánuov, neb z vládyk, nemá v saudu zemském neb v kterémž koli saudu při té při seděti a súditi. Pakli by kdo maje s kým jaký spolek a výprosu i seděl v tom saudu a nevstal, a taková věc byla by naň uvedena: tehdy takový každý vedlé pokuty nadepsané trestán býti má. Než má z saudu vstáti a bude-li chtíti, muože s tau stranau státi i raditi v takové jeho i své potřebě, a po dokonání té pře zase v saud zemský zasesti.

C. 7.

Item, Což se křikuov při saudu zemském dotýče, aby z zadu v světnici saudné žádných křikův nebylo. Pakli by kdo křičel, má naň zavoláno býti jménem: »Nemluv tak velmi«, jednau, druhé až po třetí, a křičel-li by vždy přes to a

mluvil, má do věže vzat býti a má den a noc seděti. Pakli by nechtěl do věže jíti, ale daj jednu kopu grošuov českých purgkrabí Hradu pražského. A purgkrabě má tu býti na katedře a bez odpuštění neodcházeti, leč by jej najvyšší purgkrabě pražský aneb najvyšší sudí zemský odpustil, a vokřikovati, aby mlčeli.

C. 8.

Item, Úředníci větší zemští, páni a vládyky, kteří při kterém koli saudu sedají, nemají žádných vin a pokut vyprošovati, v kterémž by koli saudu seděli, ješto by ty viny a pokuty k tomu saudu příslušely, ani s žádným o ty viny a pokuty s jakými koli výprosami spolku míti.

C. 9.

Item. Což se dotýče cizozemcuov, kteříž k koruně nepříslušejí, i ti kteříž k koruně české příslušejí, aby všickni před saudem zemským českým jazykem své pře vedli, sami skrze se, neb kohož sobě zjednati mohau, i což koli jiného činiti by měli. A měli-li by co buď německým neb latinským jazykem k ukazování svému, toho časně prvé než by na při přišlo, k úřaduom, kdož by co činiti před kterým saudem měl, aby podali, aby se to na česko od písařuov přísežných při týchž saudech vyložilo a saudce aby se nemeškali. A kteříž by písaři takové věci na česko vykládali, těm aby strana, které by se to vykládalo, podlé slušnosti zaplatila.

C. 10.

Item, Kdož by koli do šraňkuov vstaupil, když páni saudí, ješto by nebyl zavolán, anebo vedlé strany nevstaupil, ten každý aby jednu kopu grošův českých dal purgkrabi Hradu pražského.

C. 11.

Item, Když se puohonové vyhlašují a na tom vyhlášení že zavolají na kterého pohnaného: nestojí-li k svému právu, tím prvním voláním nic neztratí. Než puohonové mají se vysvědčiti až do konce, a když se puohonové až do konce vysvědčí, tehdy má voláno býti po druhé. Kterýž pohnaný nestojí

k prvnímu a k druhému vyhlášení při témž vysvědčování puohonuov, tehdy chvilku zanecháno bude, a potom když páni úředníci vyšší rozkáží zavolati, prvé, druhé, třetí: »Stojí-li ten nebo ti k svému právu?«, vohlásí-li se tu na třetím vyhlášení, tehdy nic neztratí. Než nestanau-li k tomu třetímu vyhlášení, tehdy při svau ztratí, a ten puovod má čekati toho staného práva, až páni těch suchých dní aneb v ten saud nazajtří svatého Jeronyma všecky pře i s odpory odsaudí; teprv káží zavolati úředníkuom a kteří mají staná práva aby vstaupili do šraňkův. A vstaupí-li puovod jsa volán do šraňkuov, dadí mu stané právo, kteréž jest na vyhlášení puohonuov obdržal. A nestane-li puovod, tehdy to právo stané zdviženo bude, a on z své pře zase požeň, chce-li. Pakli by tu puovod nechtěl čekati toho staného práva a poručil komu na jeho místě, bude dáno právo stané.

C. 12.

Item, Kdy na kterau při buď na vyhlášení neb když k saudu přijde, zavoláno bude, mnohokráte se trefuje, že strany do jistého času poklidu neberau, ani někdy k svým přem stojí, než toliko někdo se ohlásí, že jest táž věc na smlauvě. A protož aby takoví poklidové do určitých časuov bráni byli, a když by jich nebrali, aby se jim puohonové přetrhovali. Neb jinak když jistého času by nebylo, nevědělo by se kdy zase na tu při volati. A tak při jiných všech saudích zachováno býti má.

C. 13.

Item, Jakož se také přiházelo a přihází, že někdo pohnán nebo obeslán jsa pro postavení některého člověka a poddaného svého, že jej viniti chce, jeho v saudu zemském nepostaví a příčiny hodné jeho nepostavení neoznámí a neukáže, a puovodovi bude dáno proti němu pro takové nepostavení za právo stané, a týž puovod po škodách puojde i zatykač vezme, a ten jsa zatčen, když po zatčení toho člověka postaví, bývá toho prázden, a dotčený puovod i o škody, tudíž o ten zatykač přijde, a tudy i stané právo to zdviženo bývá:

A protož aby se toho po dnešní den více nedálo; než kdo by koli jsa pohnán neb obeslán poddaného, svého neb i služebníka nepostavil a příčiny hodné jeho nepostavení neoznámil a ne-

ukázal: tehdy jsa zatčen pro nepostavení člověka neb služebníka svého nemá toho zatčení a moci nebude prázden býti, až jej zase před saudem zemským postaví, leč by se o to strany smluvily; to při tom zuostaveno býti má. A tu při témž saudu ta pře předse slyšána býti má, a ten kdož jest tak člověka neb služebníka svého nepostavil, má puovodovi škody pro tu při vzaté, na schválení úředníkuov menších desk zemských, též i od toho zatčení zaplatiti. A tolikéž při všech jiných saudech zemských zachováno býti má.

C. 14.

Item, Kdož by kolivěk požádal pána z lavic nebo z vládyk k své při, když se saudí, má jemu dán býti, kromě úředníkuov, kteříž v prvním nálezu vymíněni jsau, za ty prošeno nemá býti, totižto za najvyššího purgkrabi pražského, za najvyššího komorníka, za najvyššího sudího království českého. A ten pán nebo vládyka, kterýž by byl vyprošen, povinen jest raditi; než vuoli má mluviti, chce-li, neb nechati.

C. 15.

Item, Žádný z pánuov ani z vládyk z saudu zemského, když která potřeba, m'uviti nemá než pan sudí anebo komuž by pan sudí poručil. A k nálezu též žádný vstávati nemá, než komuž pan sudí káže.

C. 16.

Item, Žádných otázek nemá z saudu zemského činiti než pan sudí aneb komuž by poručil, a to má učiniti s radau i volí všech pánův a vládyk z plného saudu. Pakli by se o tu otázku v saudu páni a vládyky dělili, tehdy na kterú stranu jich více bude, při tom má zuostáno býti

C. 17.

Item, Kdož by se saudil koli o dědiny, z nich jsa pohnán, a zpravcuom svým nedal úmluvy vedlé práva zemského od úřadu zemského časně, prvé nežli by druhé hojemství vyšlo při puohonné při, než což se puohonův k odporům dotýče, prvé nežli by hojemství přišlo, a potom ty dědiny prosaudil, že

jemu zpravce těch dědin povinen není zpravovati. A ten kdož ty dědiny prosaudí, nemuož se pro nezpravu na svého zpravcí neb na své zpravce vésti. Pakli by jemu úmluvu dal, tak jakž se nadpisuje, prvé nežli by hojemství vyšla, a zpravce že by jeho v tom nezastaupil, tehdy by pak ty dědiny prosaudil, muož se pro nezpravu vésti. Než od úřadu však desk zemských nemá žádnému žádná úmluva vydána býti k jiným sauduom, kdož by zpravy dskami zapsané aneb listu zpravního ve dskách neměl, aby řád desk zachován byl a lidé aby se zbytečně k škodám nestrojili. Než kdož by se listem komu k zastaupení v saudu zapsal, podlé toho se každý zachovaj, jakož o tom doleji zapsáno stojí. Též také, uvázal-li by se kdo komu v čí grunty vaytržně neb jak koli jinak, a ten komuž by se takové uvázání stalo, měl za ten grunt dskami neb jinak zpravce, že to má zpravcím svým oznámiti podlé práva, když by z toho pohnal neb obeslal.

C. 18.

Item, Jestli že by se kdo komu zapsal listem pro kterau věc, jest-li že by ho kdo chtěl právě viniti z té věci, za kterauž se mu jest zapsal, že ho zastúpiti má: tehdy ten byl-li by pohnán neb obeslán pro tu věc, na kterúž zápis má, má toho obeslati od toho práva a saudu, před kteréž jest pohnán aneb obeslán, aby jej v tom zastaupil podlé zapsání svého. A nezastaupil-li by po tom obeslání, by pak ten prosaudil kdož jest pohnán aneb obeslán: tehdy muož k tomu hleděti, kdož se jest jemu zapsal. Než jestli že by se saudil toho neobešle, kdož jest mu se zapsal, prosaudil-li by, nebude moci jeho viniti.

C. 19.

Item, Omyl ve dskách jestli že by se stal beze lsti, že páni JM[t] a vládyky to budau moci napraviti na plném saudu. Než úředníci desk nemají nižádných omyluov ve dskách napravovati, pod pokutau ztracení hrdla. Než vklady trhuov, věn a zápisuov dlužných, též zpravních, tolikéž smlauvy, to mohau kdy a jak se strany svolí, při přítomnosti obojí strany opraviti neb doložiti, neb ujíti i propustiti, pokudž se strany, kterýchž by se vlastně a ne jiných dotýkalo, snesau. Pakli by kdo co zapsal neb opravil, doložil, ujal, neb propustil, že to tomu, kohož by se dotýkalo, ke škodě býti nemá.

Na sněmu obecním,

který́ž držán byl na Hradě pražském léta Božího 1541 ten pondělí po svaté panně Barboře o napravení desk pohořalých, toto jest zřízeno.

C. 20.

Item, Což se všech a všelijakých statkuov zápisných a duchovních ve dsky zemské na relací a povolení JM[ti] královské zapsaných dotýče, nicméně i kdož jsau jaké koli majestáty pořádně sobě dané a zápisy, neb smlauvy na statcích zápisných měli, ješto by jim shořeli neb jak koli zmařeni byli; též i kdož jsau sirotci, majíc sobě léta od JM[ti] z plného saudu zemského daná, statky jakž koli a komuž koli ve dsky kladli; to také kdož koli pořádně a dostatečně před úředníky menšími na schválení jich pokáže: sobě zase dskami bez zvláštní relací krále JM[ti] i JM[ti] stvrditi bude moci.

C. 21.

Item, Když by kolivěk k saudu pohnaný zavolán byl, neohlásí-li se pohnaný a nevstaupí do šraňkuov: tehdy proto pohnaný ten den, kterýž by naň k saudu voláno bylo, dokudž páni a vládyky v saudu sedí, nic tím neztratí, jestli že se ohlásí k svému puohonu a při, dokudž páni a vládyky sedí. Než neohlásil-li by se ten den, prvé nežli by saud zemský zdán byl: tehdy na něm puovodovi právo stané týž den dáno bude. Než což se puovoda dotýče, na toho když by zavoláno bylo k saudu a on se tu neohlásil: tehdy jemu hned po takovém neohlášení bude jeho puohon vymazán; neb puovod pohotově s potřebami svými býti má. A při jiných saudech všech pořádných v tom takovýž zpuosob zachován býti má.

C. 22.

Item, Jestli že pohnaný stane, když na jeho při zavolají, hojemství muož vzíti do druhých suchých dní, aneb do nazajtří svatého Jeronýma; a bude-li mu se zdáti, muož opět o těch suchých dnech ještě druhé hojemství vzíti; a tolikéž muož učiniti při saudu, který se drží nazajtří svatého Jeronyma. Než

v tom se opatřiti má, z kterého jest dědictví pohnán, aby svým zpravcuom dal na úmluvu aneb držiteluom dědin zpravních, aby jej v tom saudu zastaupili; a s takovau úmluvau starosta komorničí má poslati komorníka k těm zpravcím aneb držiteluom dědin zpravních, na kteréž se ta úmluva vztahuje. A zastupte jej zpravce aneb držitelé dědin zpravních neb nezastupte, má on předse k tomu puohonu stávati a o tu při se súditi. Pakli nechce stávati pohnaný, muož poručníka té pře udělati. A jestli že by prosaudil a právem z toho dědictví byl vyveden, tehdy se bude moci na své zpravce aneb na dědiny zpravní vésti, tak jakž o tom svolení o zpravě ukazuje. Pakli by zpravcím aneb držiteluom dědin zpravních neposlal úmluvy a saudil by se sám, tehdy zpravce aneb ti držitelé dědin zpravních nebudau mu povinni toho dědictví zpraviti, by je pak prosaudil. A též jestli že by staným právem to dědictví prosaudil, nebudau jemu zpravce povinni tau zpravau.

C. 23.

Item, Též o každau jinau při kdož by byl pohnán, má se zachovati, při vyhlášení půhonův aby stál. A když na jeho při zavolají, též. A vezma dvoje hojemství víc mu žádného potom nedají, než již své pře braň jak umíš, vedlé práva.

C. 24.

Item, Každý kdož pohoní koho z více nežli sám má, chce-li puohon vésti předse, má zaručiti tím kdož by měl na svobodných dědinách anebo zápisných do té summy, což výš jest nežli má. A tolikéž kteříž nejsau obyvatelé osedlí v tomto království anebo manové, kteříž by dědičných statkuov neměli, a chtěli-li by koho pořádným právem a saudem tohoto království z čeho viniti: aby pro škody, jako i jiní, kteříž na svobodných dědinách nemají, urukovali. Pakli by nezaručil, tehdy právo nemá jemu dopomoženo býti, leč by ten byl zahuben od toho kohož pohoní, to má bez zaručení předse jíti; aneb jestli že by komu dědictví bylo odjato. A vdovy, kteréž by z věna právem vinily, též také nemají urukovati, a ti kteří k menšímu úřadu pohánějí ze dvadcíti hřiven, nemají urukovati.

C. 25.

Item, K těm nahoře psaným všem puohonuom puovod i pohnaný, mohau poručníky každý k své při na zisk i na ztrátu dskami udělati, stojíc prvé každý sám k vyhlášení puohonu. Než prosaudí-li ten, kterýž by poručil při, buď nestáním aneb přisauzením: nemá ten, kdož při obdrží, k poručníku hleděti. Než puovod má hleděti k tomu, kdož jest jeho pohnal. Než pohnaný vo škody k puovodovi hleděti má, a ne k poručníku.

C. 26.

Item, Jestli že by kdo z čehož koli pohnal a v tom puohonu by pokutu sobě peněžitau položil, a potom stané právo podlé toho puohonu měl: tehdy aby před úředníky menšími ode dne práva staného ve čtyřech nedělích stál a provedl, zač jest to stálo, z čehož jest pohnal. A tu což provede do summy v puohonu položené, pro kterúž jemu stané právo dáno bude, aby jemu na tu summu právo puštěno bylo. A také kdož požene zejména z jisté summy peněz a právo by ustál, ten každý má toho staného práva užiti, a nebude jemu potřebí provozovati; než po takovém staném právu má jemu právo ihned puštěno býti.

C. 27.

Item, Puovod nestane-li k vyhlášení puohonu, bude mu puohon vymazán a přetržen.

C. 28.

Item, Kdož by z jedné věci a pře po třikrát kohož koli poháněl neb obsílal před který kolivěk saud, a k svým takovým půhonuom a obesláním by nestál, aneb od nich buď na vyhlášení neb když by na při přišlo, pustil: z toho ten žádný aby více poháněti ani obsélati nemohl žádného.

C. 29.

Item, Kdož z dědictví pohnati chce, má tento řád zachovati: Že má do Prahy přijeti vedlé starodavního obyčeje, a má přijeti najméň osm nedělí před suchými dny aneb před svatým Jeronymem, a má jíti na dvuor najvyššího písaře zemského tu

kdež dsky zemské jsau, kdež úředníci menší při nich sedají, a tu najde starostu komorničího a bude od něho žádati trojího puohonu a zaplatě od tří puohonuov, má dáti co se dole píše. A zaplatě od těch puohonuov, jestli že jest puohon před nazajtří svatého Jeronyma, tehdy puovod i pohnaný má tu na ten den státi nazajtří svatého Jeronyma aneb o suchých dnech buď letničných neb postních v pátek ráno na Hradě pražském k vyhlášení puohonu, v té světnici, kdež král JMt se pány a vládykami na saudu sedají. A tu dostoje puovod vyhlášení svého puohonu, stojí-li pohnaný, má sobě puovod žalobu ve dsky vložiti u písaře desk zemských menších prvé nežli jeho pře k slyšení přijde. A jestli že jeho pře bude předse vzata ty suché dni, má čekati až na jeho při zavolají. A když jeho pře přijde a naň zavolají, má do šraňkuov s přátely vstaupiti a žalobu kázati řečníku čísti. A obdrží-li při kdož pohání aneb po právu staném, má po dvau nedělí zase do Prahy přijeti nebo poslati: Nepostaupí-li mu těch dědin, které jest vysaudil, má od starosty žádati komorníka na úmluvu, a starosta má tu úmluvu do register zapsati a komorníka na tu úmluvu poslati. A nepostaupí-li mu po té úmluvě, má zase po dvú nedělí do Prahy přijeti anebo poslati na svém místě k úředníkům ke dskám, a má žádati zvodu, a úředníci mají jej listem po komorníku v ty dědiny zvésti. A dále se tím pořádem vésti má, jakož o tom o zvodích níže položeno a zapsáno jest. A ten zvod zapsati mají u desk. A nepostaupí-li mu těch dědin, které jest vysaudil, po tom zvodu, má zase po dvau nedělí do Prahy přijeti k úředníkům anebo poslati a má žádati vobranního listu, a úředníci mají mu dáti a toho listu pamět u desk zapsati, kterého dne ten list vyšel jest. A puovod vezma ten vobranní list, má s ním jeti k purgkrabi pražskému neb místo jeho držícímu. A purgkrabě pražský má s tím listem vobranním na ty dědiny poslati osobu dobře zachovalau, na to přísežnú, s tím kdož jest ty dědiny obdržal, a má v skutečné držení jej uvésti. Pakli by vždy tomu dědiny nebyly postaupeny po tom obranním listu aneb po uvedení úřadem najvyššího purgkrabství pražského: tehdy ten kdož jest postaupiti nechtěl, odboj jest proti právu učinil. A na takového najvyšší purgkrabě pražský má svau mocí táhnauti a toho v skutečné držení uvésti. A byla-li by potřeba toho, jak by na takového právu odbojného dále mělo

býti saženo: tehdy napřed ten nebo ti, komuž by to od krále JM[ti] pána našeho nynějšího aneb budaucího poručeno a rozkázáno bylo, s zámky královskými, s městy, s kláštery, s many saženo a taženo býti má skutečně. A nebylo-li by na tom dosti, tehdy byl-li by král JM[t] v zemi, aby pány úředníky JM[ti] ráčil i všecku zemi obeslati. Pakli by krále JM[ti] v zemi nebylo, tehdy najvyšší purgkrabě má obeslati úředníky zemské i všecku zemi. A páni úředníci zemští i jiní páni zemští a rytířstvo i všecka země má sáhnouti na takového a statek jemu JM[t] královská vzíti má, což by jeho přes spravedlivost toho, komuž by se odboj stal, zuostalo a mimo předešlé závady spravedlivé buď rukojemství aneb jiné jakéž koli by spravedlivé na tom statku byly. A JM[t] královská moc a vůli míti ráčí s takovým statkem činiti, což by se JM[ti] královské líbilo podlé vůle JM[ti]. A on má z obce království českého býti vypovědín jako zhaubce a rušitel práva, a žádný jeho fedrovati a přechovávati nemá pod pokutau svrchu dotčenau. Než jestli že by milost na králi JM[ti] a na zemi pro takový účinek obdržal, to se takovému nezavírá, že o to státi moci bude. A listové obranní aby po jistých rozsudcích a zápisích, kteříž »s komorníkem uvázaní« svědčí, tolikéž po zápisích věnných vycházeli. Však což se věn dotýče, jestli že by která vdova měla opatření mimo zápis věnný, tak že by jí na list neb jinam převedeno bylo, a chtěla mimo to předešlého zápisu se držeti a obranního listu užiti: má toho věna svého třetí díl ztratiti tomu, v čížby se dědiny tím listem obranním uvazovala. Což se pak jiných listuov obranních mimo svrchu dotčené vyměření dotýče, jestli že by kdo po listu obranním v držení nevpustil (a vpustiti nechtěl), toho vuoli má to učiniti; však toho puovod přijda ke dskám zemským má od úřadu desk zemských k najprvnějšímu saudu zemskému, aby před JM[mi] stál, obeslati, a ten má se toho zpraviti a příčinu proč jest vpustiti nechtěl oznámiti, a JM[t] ten saud o to stranám konec učiniti mají. A neukázal-li by hodné příčiny, podlé uznání JM[ti] aby pokuty puovodovi třetí díl té summy, pro kterauž se tím listem obranním uvazoval, nad to výše propadl a dal, při té summě, pro kterauž se jest puovod tím listem obranním uvazoval; a dokudž by mu nedal, nemá jemu těch dědin, v kteréž by se uvázal, postupiti. Však to zřízení o rozdílích, když by se bratří dělili, s strany vycházení listuov obran-

nich, jakž o tom v témž zřízení zapsáno jest, při tom se zuostavuje. A jakož jest ten obyčej byl nastal, že jsau se odporové listuom obranním dáli a potom na to zřízení učiněno bylo, kdož by po obranním listu nebyl v skutečné držení vpuštěn, že mohl a měl list obsélací před úřad purgkrabství pražského ke dvěma neděluom vzíti na toho, kdož jest po obranním listu nevpustil, aby se toho zpravil: ješto taková věc proti dobrému a starobylému pořádku byla jest, a protož aby takoví odporové těm listuom obranním, kteříž po jistých rozsudcích a zápisích, kteříž »s komorníkem uvázaní« svědčí, tolikéž po zápisích věnných vycházejí, minuli a jich se více žádný nedopauštěl, pod pokutau propadení, jakž svrchu po listu obranním a uvedení najvyššího purgkrabě pražského jest dotčeno a položeno.

C. 30.

Item, Jestli že by puovod obdržal při o kterau summu a nebyla-li by mu ve dvau nedělích dána od toho, na komž mu jest přisauzena, má přijeti k starostovi komorničímu po dvau nedělí po rozsudku anebo poslati na svém místě, a žádati má na úmluvu, a bude mu dán komorník na úmluvu. A jestli že mu po té úmluvě ta summa ve dvú nedělí nebude dána, tehdy přijeti nebo poslati k úředníkům ke dskám zemským má a žádati aby dáno mu bylo na zvod, i mají jemu úředníci dáti list zvodní, a s tím listem má komorník od úřadu jeti. I bude-li chtíti ten na kohož se zvod vztahuje, za zvod přijíti aneb nepřijíti, to aby témuž komorníkovi oznámil, a komorník zase vrátě se k úřadu, přijme-li za zvod, má relací ke dskám učiniti a ten zvod zapsati; pakli by nepřijal, tehdy má při úřadu oznámiti, že jest nepřijal, a jeden z úředníkuov, kterýmž zvodové náležejí, má toho, kdož za zvod žádal, s komorníkem v dědiny, na kteréž se vede, zvésti a vrátě se k úřadu, má ten zvod učině relací zapsati. A komorníku, kterýž by s tím listem zvodním jel, má jemu za jeho jízdu dáti to což do toho kraje za puohon se dává. Pakli by jemu po tom zvodu summa dána nebyla s náklady, což k úřadu naložil, tehdy má zase po dvú nedělí přijeti neb poslati k starostovi, a má vzíti komorníka na panování jedno toliko, a to po zvodu ve dvau nedělích pořád zběhlých. A jestli že by mu pak summa vždy dána nebyla po tom panování, tehdy má hned po svatém

Havle aneb po svatém Jiří po dvau nedělí přijeti zase k úředníkuom aneb poslati ke dskám a žádati, aby mu byli listové obsélací dáni na odhádání; i budau jemu od místokomorníka takoví listové ke čtyřem neděluom dáni. A v těch čtyřech nedělích bude-li chtíti ten, na číž dědiny se právo vede, tomu odhádání, kteréž se státi má, odpor učiniti: má prvé nežli by místokomorník na ty dědiny, na kterýž den položeno jest, na odhádání vyjeti měl, k úřadu purgkrabství pražského přijeti aneb s listem pod svau pečetí poslati. A přijeda neb pošle list, má příčiny zejmena též i v listu při úřadu purgkrabství pražského a též i před místokomorníkem, proč odhadovati nechce (dáti dopustiti), oznámiti. A najvyšší purgkrabě pražský aneb místo jeho držící, má oběma stranám od toho oznámení ke dvěma nedělím den jmenovati, a konečně v druhých dvau nedělích konec a místo oběma stranám učiniti. Pakli by pro velikost pře purgkrabě o to nemohl stranám konce učiniti, tehdy aby o to vzal při nejprvnějším saudu zemském od JM[ti] pánuov a vládyk na plném saudu zemském, kterýž by najprvé tehdáž držán byl, naučení, aneb té pře na saud zemský podal. A pakli by ten, na kohož se právo vede, těch příčin anebo příčiny, pro kteréž by odhadovati nedal, před úřadem purgkrabství pražského nepokázal, tehdy má tomu, kdož právo naň vede, pokuty třetí díl té summy jistinné, pro kterauž se vede, propadnauti, a ta pokuta propadená má hned jemu při též summě, pro niž se vede, odhádána býti. A také jestli že by kdo v těch čtyřech nedělích, tak jakž se svrchu píše, nepřijel aneb neposlal a neoznámil: tehdy místokomorník, má předse na odhádání puovodovi ke dni uloženému jeti a odhádání učiniti i se všemi náklady a útratami; a každý povinen jest po takovém odhádání puovoda v skutečné držení těch dědin, ničímž se nezastírajíc, vpustiti a lidé aby jemu hned člověčenství slibovali. A když bude v skutečné držení vpuštěn, má ještě po dvú nedělech přijeti k komorničímu starostovi a komorníka vzíti a poslední panování učiniti. A po tom posledním panování již jemu ty dědiny odhádané dědicky zuostati mají. Pakli by kdo odhadovati nedal anebo po odhádání v skutečné držení nevpustil, tehdy místokomorník má na těch dědinách zuostati a odtud neodjížděti a k úřadu purgkrabství pražského poslati a oznámiti, že jest odhádati nedal aneb po odhádání v skutečné držení ne-

vpustil; tehdy hned purgkrabě pražský aneb místo jeho držící, má jeti tam na ty dědiny a mocí úřadu svého v ten statek odhádaný v skutečné držení uvésti. A když tak uveden bude, má přijeti ke dskám zemským a panování poslední od starosty komorničího vzíti, a tím panováním již jest na vrch práva dovedl. Pakli by vždy v skutečné držení potom nebyl vpuštěn, tehdy má naň tím vším způsobem, hned bez prodlévání, tak jako na odbojníka práva a jakož o dědictví napsáno jest, saženo býti. Však toto jest znamenitě vymíněno, jestli že by kdo nechtěl práva vésti pro kterau koli summu a před kterým koli saudem přisauzenú anebo po právě staném: tehdy bude moci od toho saudu (při kterémž by mu se přísudek stal anebo stané právo měl) list zatykací na toho vzíti a takto má se v tom zachovati. Od úřadu desk zemských neb dvorských, vzal-li by zatykač buď po nálezu anebo po právu staném před saudem zemským větším neb menším: tehdy má dáti od šedesáti kop grošuov českých, a níže pod to, od toho zatykače třidceti osm grošuov českých. A což by výše nad těch šedesáte kop grošuov českých bylo, jakáž koli summa, tehdy od každé kopy grošův českých nad těch třidceti osm grošuov českých má dáno býti na ten zatykač puol groše českého; a to až do pěti kop grošuov českých. Než byla-li by nad to již pak větší summa, tehdy nad těch pět kop grošův českých více a výše za ten zatykač nemá bráno býti. A od toho zatykače ty peníze mají úředníkuom menším přicházeti, kterýmž zvodové náleží; a písaři, kterýž ty zatykače píše, z té summy má jemu dáno býti osm grošuov českých. A od saudu komorního, hajtmanského, purgkrabského z jakéž koli summy, malé neb veliké, třidceti grošuov českých, kdož by práva vésti nechtěl. A kdož by týmž zatykačem zatykoval podlé práva, tomu každému má dáno býti třidceti grošuov českých. A jestli že by pak ten, na kohož by zatykač vzat byl, maje nějaký statek, v něm se pokrýval a ten kdož jest zatykač naň vzal, k němu, proto že mu se v statku svém pokrývá, přijíti nemohl: tehdy bude moci (ač zdálo-li by mu se) zase navrátiti se a právo na statek jeho vésti. A jestli že by pak kdo tak jsa zatčen i chtěl vzíti nebo vzal obeslání před úřad purgkrabství pražského z neřádného zatčení: tehdy do téhož obeslání aby zejména příčinu neb příčiny doložil a oznámil, aby obeslaný o tom věděti a proti tomu hotov býti

mohl s potřebami svými. A saud purgkrabský aby v tom jiného nic nesaudil, než samo zatčení neřádné, a pod tím pře znovu slyšeti a súditi nemá. Než byla-li by taková pře, že by hodné a slušné příčiny toho purgkrabě uznal: tehdy neb aby o to naučení v saudu zemském vzal aneb toho na saud, rozváže příčinu, před JM[t] podal anebo před ten saud, kdež jest ta pře byla prvé slysána a sauzena aneb odkud ten zatykač vyšel. A dokudž by ta pře o neřádné zatčení rozsauzena nebyla, do toho času (a dále nic), aby purgkrabě mohl straně roku přidati, odtahu v té při dalšího a zbytečného žádného nečině, než najdéle do najprv příštího saudu zemského aneb do toho saudu, od kteréhožto naučení bráti aneb té pře před ten saud podati měl. A jakož také se přihází, že mnohý zatykače přijíti nechce, než od toho svévolně ujde, ješto ho právo aneb ten pán, u kohož by byl přistižen, zdržeti nemuož: i kdož by se koli toho dopustil a zatykačem jsa od práva neb od pána zatčen, takového zatykače od práva neb od toho, u koho by přistižen byl, přijíti a slíbiti nechtěl a pryč odtud jakž koli ušel, ten každý aby již tím povinen byl vším, nač by se ten zatykač vztahoval, jako by zatčen byl, a ode dne nepřijetí téhož zatykače aby se byl povinen stavěti ve dvau nedělích pořád zběhlých v moc purgkrabi Hradu pražského. Než kteříž by lidé cestau aneb stezkau svobodnau šli neb jeli, nezastavujíce se v městech ani v městečkách a ve vsech nikdež, na ty se toto zřízení nevztahuje.

C. 31.

Item, Jestli že by kdo kterého měštěnína v kterém koli městě osedlého z toho, což by ku právům zemským příslušalo, viniti chtěl: má jej samého ku při, kdež by která věc kterému právu zemskému náležela, pohnati. A jestli že by ten měštěnín ku při nestál anebo nálezu dosti neučinil, tehdy aby zatčen býti mohl. A pokrýval-li by se v domu svém, tak že by zatčen býti nemohl, tehdy ten kdož by jej zatknauti chtěl, muož purgkmistru a konšeluom toho města to oznámiti, a oni purgkmistr a konšelé mají jemu na něm práva toho dopomoci, té pře nepřesuzujíc. A což se stavu panského a rytířského, kteří domy v městech neb v městečkách šosovní mají a v nich by před zatykačem se pokrýval aneb pokrývali, dotýče:

tolikéž mohau v nich zatýkáni býti a na nich dopomáháno obyčejem svrchu psaným býti má.

C. 32.

Item, Jestli že by kdo chtěl ze škod z jaké summy pohnati, krom škod útratních a nákladních: takový puohon, vezma jej od starosty komorničího, má pohnanému konečně od komorníka dodán býti najmíně do dvú nedělí před suchými dny, před tím dnem, který by ten puohon vyhlášen býti měl, anebo před nazajtří svatého Jeronyma. A též i jiní puohonové aby tak dodáváni byli, kromě půhonu o dědictví kdož by na koho vzal, ten při svém zpuosobu, jakž jest o něm vyměřeno, zuostati má.

C. 33.

Item, Každý z jedné smlauvy, z jednoho kšaftu, z majestátu, z listu, z zápisu bude moci z těch svrchu psaných věcí z každé té věci jedním půhonem pohnati, by pak v té smlauvě, v kšaftu, v majestátu, v zápisu neb listu mnoho kusuov neb artikuluov bylo, že proto jedním půhonem pohnati moci bude, a to ku při hlavní.

C. 34.

Item, Jestli že by přišla přísaha pro kterau kolivěk při buď do kapli neb před pány, tu původ i pohnaný má každý osobně k té přísaze státi a poručníkuov sobě dělati; ale aby stál puovod u dveří u kapli a nevkráčel do kapli, než má říci a prositi pánův úředníkuov větších i menších za vstaupení. A pohnaný má státi také u dveří a má s sebau očistníky dva míti, dobré urozené lidi a zachovalé, aby dílni byli od otce i od svých bratří, a mají míti očistníci na svobodných dědinách; a též má pohnaný prositi za vstaupení s očistníky. A úředníci mají říci jemu: »jmenuoj očistníky«, a když je bude jmenovati, mají hned zapsáni býti a po jich prosbě má jim rozkázáno býti: »vstupte obojí strany i pohnaného očistníci.« A když vstaupí, jestli že se v kaple nesmluví, tu má napřed puovod vedlé práva přisíci, a když puovod přisáhne, chce-li pohnaný, zač puovod přisahá, jemu to dáti, můž dobře; pakli nechce dáti, tehdy má napřed

pohnaný přisahati vedlé práva a potom za ním očistníci. A když pohnaný přísahu provede a očistníci také budau přísahati, tehdy puovodovi nemá pohnaný nic dáti. A když k přísaze mají jíti, žádné braně u sebe, ani na hlavě nic nemají míti.

C. 35.

Item, Jestli že by kdo jsa pohnán a v tom byl nemocen a pro nemoc státi nemohl k vyhlášení puohonu: tu muož jej přítel jeho neb služebník položiti za nemocného, komuž poručí. A když a kdož jej položí za nemocného, hned má to při puohonu zapsáno býti a skrze úředníky tomu má povědíno býti, aby stál ten jistý, kdo jej za nemocného klade i ten koho klade za nemocného, v kaple Všech Svatých. A stane-li ten osobně na ten den před úředníky jmenovaný, má nemoc zpraviti. Pakli nestane ten den a bude nemocen, muož jej opět též kdož koli za nemocného položiti v kaple Všech Svatých, a tu opět má zapsáno býti, a opět rozkáží úředníci po druhé stranám na jmenovaný den státi; jakož ony dny určité mají jmenovati, kteréž od starodávna dskami jsau pokládány. A po druhém stání opět bude-li nemocen pohnaný, muož jej též po třetí položiti kdož koli za nemocného, a též se má zapsati. A ty dva dni, kteříž se jmenují do kapli jmenované, jsau mezi suchými dny, při kterýchž se puohon vyhlašuje, a najprvnějšími po nich, a třetí rok položený k nemoci přísahy již v pátek o těch suchých dnech najprv příštích, a tu má státi ten, kdož jest za nemocného položen, a nemoc zpraviti. Pakli nestane, tehdy písař menších desk s komorníkem mají k tomu jeti, kohož za nemocného kladau, a přijdauc k němu, seznají-li, že ten jistý tak zřetedlně a znamenitě nemocen byl, mají od něho přísahu za nemoc vedlé práva přijíti. Pakli by ten jistý nemocen byl, jsa z moci pohnán a státi nemohl, tehdy bude moci před týmiž úředníky poručníka udělati k té při, a prosaudil-li by poručník, má on sám pohnaný pokutu na to uloženau trpěti; a umřel-li by v tom pohnaný, tehdy o tu pokutu k statku jeho má hledíno býti. A ten každý za nemoc položený má písaři menších desk zemských dáti pět kop grošuov českých a ztravu tam i zase a fuoru; a z toho má komorníku dáti patnácte grošuov českých. Pakli na pohnaného k saudu zavolají a kdo jej za nemocného položí, tu se jmenuje

hned, aby zpravil nemoc v pátek o suchých dnech najprv příštích pohnaný; a bude-li k menšímu úřadu pohnán, tehdy v středu má nemoc zpraviti. Pakli by nemocen byl a požádal toho, tehdy úředníci mají k němu jeti a úředníci uhlédajíc, že jest nemocen, i muož tu před nimi té pře poručníky sdělati, kohož mu se zdáti bude, k zisku i k ztrátě, a úředníkuom má dáti pět kop grošuov českých a fuoru i ztravu. A tolikéž má se zachováno býti při saudech dvorským a komorním, učiníce ke dskám zemským o tom relací a od týchž sauduov, kdo koho za nemocného kladl jest, a stranám oznámíce, aby v kaple Všech Svatých na Hradě pražském na určité dni (jakož obyčej jest) k přísaze stáli, a tu před úředníky menšími mají nemoc zpraviti podlé práva.

C. 36.

Item, Jestli že by kdo jsa nemocen i někoho poslal, aby jeho nemoc opověděl, a byl-li by ten zabit aneb že by jinak s světa sešel, kdož by o tu nemoc poslán byl: že ten kdož jest jej poslal, má za to zpraviti v kaple Všech Svatých na Hradě pražském; však o to od saudu komorního a dvorského aby byla učiněna ke dskám zemským relací, aby úředníci jemu tu přísahu vydali, že jest jej byl pro tu nemoc poslal.

C. 37.

Item, Jestli že by kdo koho za nemocného kladl, an mu toho neporučil, a také nemocen nebyl: že takový jako úkladník trestán má býti.

O zdvižení puohonuov, žalob i také obeslání.

C. 38.

Item, Nevloží-li puovod při puohonu žaloby, prvé než jeho pře k slyšení přijde: tehdy mu ten puohon zdvižen bude.

C. 39.

Item, Kdož by z jiného žaloval a jiné vedl a ukazoval, nežli by pohnal: ten půhon bude jemu zdvižen.

C. 40.

Item, Kdož by pohnal z jaké pře, ze škod aneb užívání, krom škod útratních a nákladních, jedním puohoněm: ten puohon bude mu zdvižen.

D. 1.

Item, Žádný listem od úřadu aby nebyl obsílán, kteráž věc ku pūhonnímu právu přísluší, a to proto, poněvádž úterský den jest k tomu uložen, aby se lidé k témuž dni z toho což náleží obsílali, než aby se ze všech věcí mimo to poháněli; a kdož by se tak nezachoval, bude jemu ten puohon zdvižen.

D. 2.

Item, Kdož by z dvojí neb z trojí pře aneb věci, buď i více (kteréž by nebyly spolu spojené a sebe se nedotýkaly) pohnal jedním puohonem: ten puohon také jemu bude zdvižen.

D. 3.

Item, Jestli že by kdo před který koli saud poslal neb obeslal a nevezma tam konce ani dočekaje aby tam puohon neb obeslání jeho konec vzal, o tu při hnal by neb obsílal před saud zemský i před jiný saud: také jemu ten puohon aneb obeslání bude zdviženo.

D. 4.

Item, Kdož by mana z manské věci před který jiný saud pohonil, než před dvorský neb manský, k kterémuž kdo náleží: že mu ten puohon bude zdvižen. Než z nářku cti, z listovní věci, z toho mají pohánění býti, jako jiní. Než z vaytržnosti, chtěl-li by kdo mana kteréhož koli viniti: aby jeho vinil před osobau JKM[ti] aneb na právě jeho manském, kdež náleží.

D. 5.

Item, Kdož by z listovní věci jinam pohnal, než před úřad purgkrabství pražského: ten puohon bude jemu zdvižen; a to toliko o ty listy mají se před týž úřad poháněti, kteréž s pokutami ležením pro peníze svědčí.

D. 6.

Item, Jestli že by kdo měštěnína z věci městské, kteréž pod šos příslušejí, k kterému kolivěk saudu jinam pohnal, kromě před městský saud, aby naň žaloval: ten puohon také jemu bude zdvižen, a škody jemu má zaplatiti, což po obeslání před úředníky menšími provede, na určité dni.

D. 7.

Item, Jestli že by kdo pohnal jináče nežli jedním kmetem z pánuov z lavic najvyššího purgkrabi pražského, najvyššího komorníka zemského, najvyššího sudího zemského: ten puohon také bude zdvižen. A ti úředníci mají hned puohony po kmetu přijímati.

D. 8.

Item, Najvyšší písař zemský pohánín má býti jedním kmetem z lavic z vládyk, kteří v saudu zemském sedají. Pakli by jináč byl pohnán, tehda ten puohon také bude zdvižen. A najvyšší písař též hned po kmetu puohony přijímati má.

D. 9.

Item, Také nahoře psaní úředníci najvyšší, jestli že by koho chtěli anebo jeden z nich pohnati chtěl z které věci, ješto by se desk dotýkala: mají najprvé toho, kohož by pohnati chtěli, jednau před saud zemský obeslati listem od úředníkuov menších a jemu před saudem oznámiti, z čeho jeho viniti chtí; nechtěl-li by jim odpovědati, teprv ho mají pohnati. Pakli by jináč pohnali, než se nahoře píše, také jim ten puohon má zdvižen býti. Než z jiných věcí mají poháněti jako jiní.

D. 10.

Item, Kdež otec sám statek má a děti má neoddělené, nemají vedlé něho z toho statku poháněni býti. Pakli by kdo dětí podlé otce z toho statku poháněl, ten puohon bude mu zdvižen.

D. 11.

Item, Jestli že by kdo čím dětem statek dal, odkázal aneb že by na ně nápadem přišel, by jej pak otec držal,

nemá z něho poháněn býti, a byl-li by pohnán, tehdy ten puohon bude zdvižen; leč by děti let neměli, tehdy otec má pohnán býti a za děti odpovídati. A též zase jestli že by děti let neměli a kdo jim statek odkázal, dal aneb nápadem na ně přišel, kterého aby v držení jakau koli příčinau nebyli: aby otec od dětí z toho statku mohl jim k ruce poháněti. Než když by již děti léta měli aneb který z nich měl: tehdy všickni léta mající i na místě jiných mladších let nemajících, mají sami poháněti i poháněni býti. Pakli by který nepohnal vedlé nich, léta maje, z toho což jest jim odkázáno, tehdy ten puohon bude jim zdvižen; leč by kdo z nich svévolně poháněti nechtěl. A též zase jestli že by kdo čích dětí pohnati chtěl z statku, kterýž jest jim dán: z toho statku má také všech pohnati, kteříž léta mají i na místě let nemajících. Pakli by kterého z těch dětí nepohnal, ješto by leta měl, ten půhon bude mu zdvižen. Než jestli by děti ti všickni let neměli a kdo chtěl k tomu statku jim odkázanému, danému aneb nápadnímu právo míti: že bude moci každý z toho držitele téhož statku jich, buď otce, poručníka neb koho jiného, poháněti a viniti.

D. 12.

Item, Jestli že by kdo otci a dětem statek dal a odkázal vedlé práva, tehdy má otec i se všemi dětmi, kteříž léta mají i na místě jiných mladších let nemajících, z toho statku poháněni býti, jestli že by je kdo z toho viniti chtěl. A nebyl-li by který pohnán z nich, kterýmž jest odkázáno, an léta má, ten puohon také bude zdvižen. A též zase jestli že by z toho odkázaného statku otec a děti viniti chtěli, z toho mají všickni, otec i děti, kteříž léta mají, poháněti. Pakli by kteří nepohnali, ten puohon bude zdvižen, leč by který svévolně pohnati nechtěl.

D. 13.

Item, Jestli že by synové po otci zuostali: ti a takoví, kteříž léta mají, z otcových závad jakýchž koli i na místě jiných mladších bratří let nemajících mají všickni poháněni býti. Pakli by nebyl který z nich pohnán, tehdy ten puohon bude zdvižen. A též zase z otcových spravedlivostí všickni synové po

něm zuostalí, kteříž leta mají, i na místě let nemajících, všickni poháněti mají. Pakli by který nepohnal, tehdy ten puohon bude zdvižen, leč by kdo svévolně pohnati nechtěl.

D. 14.

Item, Vo straycích nedílných anebo o dalších přátelích, kteříž by sebe dílní nebyli, má se též zachovati, jako při nahoře psaných bratřích při puohonech, kteří poháněti mají, i kteříž by poháněni byli. A kdož by tak nepohnal nebo pohnán nebyl, ten půhon bude jemu zdvižen, tak jakož se nahoře píše.

D. 15.

Item, Bratří, kteříž by sebe nebyli dílní, po otci byli pozuostali a potom že by se rozdělili: tehdy z těch závad, kteréž by v svém nedílu zavadili a potom jsauce dílní pro to z té závady před dílem mají všickni poháněni býti. Pakli by který nebyl pohnán, tehdy ten puohon bude zdvižen. A též jestli že by jim kdo co v nedílu povinen byl, by se pak rozdělili, mají z toho všickni poháněti. Pakli by který nepohnal, tehdy jim ten puohon bude zdvižen, leč by ta spravedlnost jemu se na dílu dostala a jiní bratří že by svau spravedlnost jemu zapsali, tehdy bude ten z ní jeden poháněti moci. Též dcery, jestli že by po otci bez zřízení otcova zuostaly a bratří by nebylo: tehdy při závadách statku otce svého, i při závadách svých, kteréž by v nedílu učinily, mají se tak zachovati, jako se při nahoře psaných bratřích píše. Jestli pak, že by kdo z svého dílu pohnati nechtěl svévolně: tehdy jiní mohau z svých díluov pohnati. Aneb jestli že by kterého v zemi nebylo: tehdy ti, kteříž jsau v zemi, budau moci z svých díluov poháněti bez něho.

D. 16.

Item, Jestli že by který syn oddielen od otce byl: ten z toho statku má sám pohánín býti, co by sám tím dílem toliko zavadil na tom. Než byl-li by otec z toho pohánín, co by syn zavadil: ten puohon bude zdvižen. Než zavadil-li by prvé co otec na tom dílu nežli by syna oddělil, zdluže se: tehdy z toho dluhu otec má pohánín býti. A syn byl-li by pohánín

z závady takové otce svého: ten puohon bude zdvižen. A byl-li by ten dluh na otci přisauzen, a nedostalo se co toho dluhu předešlého na otcově statku: tehdy ten, kdož jest vysaudil, muož se vésti i na ten statek, kterýmž jest syna oddělil.

D. 17.

Item, O společnících, buď jich málo neb mnoho, všickni mají poháníni býti, kteříž léta mají; pakli by který nebyl pohnán, ten puohon bude jemu zdvižen. A též zase mají všickni poháněti; jestli že by který nepohnal, tehdy jim ten puohon bude zdvižen; leč by svévolně který nechtěl pohnati, jakož se nahoře píše.

D. 18.

Item, Jestli že by kteří rodové byli, neb jsau v království, ješto mezi sebau mají zřízení učiněná, nebo potom míti budau s povolením krále JM^ti^, vedlé kterýchžto zřízení jedna osoba že by byl správce statku a zboží toho rodu: tehdy takového každý, kdož by správcí statku byl, muože samého pohnati, a on bude povinen odpovídati a práv býti, sám od sebe i od jiných bratří a straycuov svých rodu svého. A též také chtěl-li by ten, kdož správce statku jest, koho pohnati, že to učiniti bude moci, a sám pohnati vo kterauž kolivěk potřebu téhož rodu.

D. 19.

Item, Kolika koli by statek od koho odkázán podle práva byl, byly-li by jaké závady na tom statku od toho učiněné, kdož jest ten statek odkázal: tehdy z takových závad všickni společně nápadníci pohánění býti mají. A zase chtěli-li by koho z toho statku týž nápadníci, aneb z jakéžkoli spravedlnosti jim odkázané viniti: též všickni z toho poháněti mají; leč by kdo svévolně pohnati (jakž svrchu psáno stojí) nechtěl, tehdy proto jiní předce poháněti budau moci. A pakli by jinak se poháněli, tehdy jim ten puohon také bude zdvižen.

D. 20.

Item, Bylo-li by více otcovských poručníkuov než jeden, tehdy mají všickni z věcí sirotčích poháněti; pakli

by který nepohnal, bude jim ten puohon zdvižen. A též zase, chtěl-li by kdo jich pro sirotčí statek poháněti, má všech poručníkuov pohnati; pakli by který nebyl pohnán, tehdy jim ten puohon bude zdvižen. Pakli by který poháněti nechtěl z těch poručníkuov svévolně, má nápadu (ač svědčil-li by naň tím kšaftem jaký) zbaven býti, a jiní poručníci neb poručník předse budau moci poháněti.

D. 21.

Item, Poručníci, kteříž by po nápadu byli, ješto sirotkuom statek urukují, anebo králem JM[ti], i tudíž saudem zemským poručníci daní, ti mají všickni pro sirotčí statek poháněti; pakli by který nepohnal, bude jim ten puohon zdvižen. A též zase všickni poručníci mají pro sirotčí statek poháněni býti; pakli by který nebyl pohnán, tehdy jim ten puohon bude zdvižen. Pakli by který pohnati nechtěl, má poručenství i nápadu zbaven býti, a jiní předse aby poháněli.

D. 22.

Item, Kdož by chtěl kterého konventu pohnati, má »opata, převora neb probošta a všeho konventu«; a jestli že by kdo jináč pohnal, tehdy ten puohon bude zdvižen. A též vo abatyších a převorách mají napřed v puohonu jmenovány býti, a potom vo konventu; a jestli že by tak nebyly pohnány, tehdy ten puohon bude zdvižen. A též zase nahoře psaní konventové a svrchu psané osoby poháněti mají týmiž slovy, jakož samy pohánčny bývají; pakli by jináč poháněly, tehdy jím ten puohon bude zdvižen. Než k vyhlášení puohonu má státi z toho konventu starší a má míti mocný list od konventu. A po vyhlášení téhož puohonu, majíc takový list mocný od sebe i od téhož konventu, kapitoly etc., budau-li chtíti k tomu puohonu neb obeslání poručníka neb poručníky dskami neb registry, před kterýmkoli saudem, na zisk i na ztrátu učiniti a sobě dáti zapsati: toho bude míti vuoli. Než kteréž abbatyše aneb převory kteréž koli řeholy a kláštera jsau v zavření a na to přísahu, aby nevycházely, mají: jestli že pro jiné potřeby své nevycházejí, ty budau moci listem mocným poručníky neb poručníka zříditi, kohož se jim zdáti a viděti bude, dadauce jim týmž listem moc na zisk i na

ztrátu; krom majestátuov a zápisuov královských, z těch poháněti nemohau. Než má to při svolení o vayplatách zuostaveno býti.

D. 23.

Item, Kdo má kterého města pohnati, má v puohonu dostaviti, že pohání »purgkmistra a konšeluov i vší obce;« jestli že jináč požene, tehdy mu ten puohon zdvižen bude. A též zase, kdyby které město pohnati chtělo, má v puohonu státi: »od purgkmistra i od konšeluov i ode vší obce«; a když by jináč pohnali, bude jim ten puohon zdvižen. Než k vzetí puohonu a k vyhlášení puohonu, má od sebe město poslati dva s mocným listem, jednoho z veliké raddy a druhého z starších obecních, a v tom listu má státi »od purgkmistra a konšeluov i ode vší obce,« že dávají jim moc na zisk i na ztrátu. Též aby mohli poručníka neb poručníky k těm přem dskami neb registry dáti zapsati, jakož že mohau poručníky tak činiti, jest doleji zapsáno. A což ti s tím listem aneb poručníci jich na týž mocný list dskami neb registry zapsaní vysaudí, toho město užívej, a což prosaudí, město zaplať. A též z nářku cti mají se zachovati, a mají toho užiti a dva z sebe vyslati též s mocným listem k vyhlášení puohonu i k rozsudku, kohož by z nářku cti pohnali, aneb je kdo zase pohnal.

Item, když by kdo pohnal purgkmistra a konšel všech toliko z nářku cti, aneb oni všickni koho: že též budau moci z sebe dva vyslati s mocným listem k vyhlášení puohonu i k rozsudku. A což těm dvěma nalezeno bude, ti hned pokutu napřed vedle Zřízení Zemského trpte a jiní potom vedle téhož Zřízení Zemského všickni. Jestli že by kdo chtěl také z čeho koli purgkmistra aneb raddu samu toliko před který saud pohnati neb obeslati: že to bude moci učiniti; však aby téhož purgkmistra a raddu do puohonu zejmena každau osobu postavil a kterého léta jsau na raddě seděli.

D. 24.

Item, Kdož by se na přátely podal o kterau při, a přátelé by toho nerozeznali, a toho ti s sebe nesložili, a ten pohnal by přes to z té pře, neučině jim opovědi, aby mu v jistém času o to konec udělali, že v tom déle státi nechce:

ten puohon má jemu zdvižen býti, a pohnanému má škody zaplatiti, a zase před smlúvce té pře hleděti. Než když by se strana opověděla smlauvcím, že v tom dýle státi nechce: mají to smlauvce časně druhé straně, aby obmeškána nebyla (že to s sebe skládají) oznámiti. A byla-li by mocně přestána, a smlúvce že by prodlévali konce udělati: muož jich strana z toho pohnati, aby jim konec o to udělali. Pakli by nebyla mocně přestána, a oni jim prodlévali toho konce jednáním učiniti: opověda se smlauvcím, že toho déle čekati nechce, bude moci z té pře pohnati.

D. 25.

Item, Jestli že by kdo po které potřebě královské neb zemské ven z země byl, anebo v zemi buď na berni aneb které potřebě jiné, a nemohl-li by požena neb obešle k puohonu, neb obeslání státi pro tu potřebu královskau a zemskú: nemá jemu puohon ani obeslání přetrženo býti. A též zase byl-li by od koho pohnán neb obeslán, a nemohl-li by k puohonu a k tomu obeslání pro potřebu královskau neb zemskau státi: nemá naň stané právo dáno býti. A by pak naň z nevědomí stané právo dáno bylo, tehdy zase má zdviženo býti. A byl-li by puovodovi puohon neb obeslání tak přetrženo, má se zase napraviti, a on, přijeda z poselství královského aneb zemského, má o najprvních suchých dnech aneb nazajtří svatého Jeronyma k puohonu neb k obeslání tomu státi, když páni saudí; pakli by nestál, sám sebau vinen bude, a bude naň právo puštěno jako na jiného. A týž spuosob se při jiných saudech zachovati má.

D. 26.

Item, Kdož by po nahoře psané potřebě krále JM[u] neb zemské (jak výš dotčeno) byl, a kdo chtěl na jeho statek k uvázání komorníka, neb list obranní vyžádati: nemá jemu komorník, ani list obranní na jeho statek vydán býti, dokudž by se z té potřeby nahoře dotčené nevrátil. Však to každý, kdož by po té potřebě jeti měl, má předkem při úřadu desk zemských oznámiti, že po takové potřebě jeti má, a potom podle práva ukázati, že jest v takové potřebě na ten čas byl; pakli by neukázal, tehdy co jest onen, kdo právo vésti chtěl,

skrze to škody vzal, več to páni a vládyky na plném saudu zemském jemu obrátiti ráčí, to při tom stuoj.

D. 27.

Item, Kdo by měl pokutu jakaužkoli »s komorníkem uvázaní« aneb jakauž koli jinau, a poháněl o to, a podle té pokuty se neuvázal, aneb jinak se nezachoval: tehdy ten puohon bude mu zdvižen, jakož o tom při řádu komorničním šíře stojí.

D. 28.

Item, Když by dvěma trh svědčil na který grunt, a ti že by člověka cizího na ten grunt přijali, a chtěl-li by kdo z toho člověka pohnati: tehdy má obau pohnati, komuž dsky svědčí; neb požene-li jednoho, že jemu puohon zdvihnau.

D. 29.

Item, Jestli že kdo požene před menší úřad z větší summy, než ze dvacíti hřiven pro nevydání člověka neb čeledína: že jemu ten puohon bude zdvižen.

D. 30.

Item, Všickni nahoře psaní buď nedílní neb dílní společníci aneb poručníci, aneb kdož kolivěk zjednal by sobě tu milost na králi JM[ti] a na páních a na vládykách z plného saudu, aby mohl poručníka neb poručníky dskami aneb registry udělati na zisk i na ztrátu: aby od nich i od něho mohl poháněti, a zase k puohonům stávati, při vésti, súditi se, vysauditi i prosauditi. Než prosaudí-li co poručník, aneb ti poručníci dskami aneb registry udělaní, aneb nestáním právem ztratí: má k tomu statku hledíno býti, kdo jest je poručníky zdělal. A též vysaudí-li co ti poručníci, aneb právem ustojí, pohánějíc od toho, od kohož jsau poručníci, má toho ten užiti, kdož jest poručníky zdělal. Kdež o tom mnoho stojí v památných knihách, kdež král JM[t] a páni a vládyky na plném saudu takových milostí mnoho jsau učinili. Kromě kdyby se cti, hrdla dotýkalo, tu poručníci vedlé práva a starobylého zpuosobu býti nemohau.

O zmatečných puohonich.

D. 31.

Item, Již po tento dnešní den, kdož na koho vloží útok: ten má tudíž hned jmenovati, a napsáno má býti, z čeho chce pohnati; a jakž útok vloží, aby předse pohnal konečně do suchých dní najprv budúcích, anebo do nazajtří svatého Jeronýma, a to vždy do každých suchých dní, anebo do nazajtří svatého Jeronýma, komuž by se kdy koho pohnati událo. Pakli by nepohnal, tehdy deset kop grošuov tomu dáti, proti komu jest útok vložil, má. A bude-li ohledáno, že by na zmatek a nepravě pohnal: tehdy buď ten také dvě neděli u věži v panské vazbě držán, a pohnanému jeho náklady navrať, což by mohl pohnaný podlé práva provésti a obdržeti, a nad to deset kop grošův českých pohnanému daj. A nebude-li se zdáti a chtíti pohnanému těch škod provozovati, to muože opustiti. A tolikéž při jiných saudech má též zachováno býti.

D. 32.

Item, Kdož by kterau při prosaudil saudem, před kterým kolivěk saudem, a rozsudkem rozsauzen byl: požene-li z ní po druhé, učiní ten puohon na zmatek.

D. 33.

Item, Kdož z cizích věcí nebo pře, nemaje k nim sám práva žádného a spravedlnosti, požene neb obešle: ten puohon aneb obeslání učiní na zmatek.

D. 34.

Item, Kdož by, maje smlauvu o kterau koli věc, a o tom věda, i z té pře poháněl by přes tu smlauvu, a té smlauvě že by se dosti stalo a dálo: ten puohon učiní na zmatek. Než nestalo-li by se smlauvě dosti, muož pohnáno býti z nezdržení smlauvy.

D. 35.

Item, Kdož by měl stané právo pro kterau při, a zase znovu pro tauž při hnal by toho, na komž by stané právo

měl, aneb po smrti jeho držitele statku: že jemu ten puohon bude na zmatek. Než že se má zase k právu stanému navrátiti, nedal-li jest letuom vedlé práva projíti.

D. 36.

Item, Kdož maje rozsudek oč koli, aneb stané právo, a dá tomu rozsudku, aneb stanému právu tři léta a osmnácte nedělí projíti, jestli že by právo šlo: nemá jemu na to právo puštěno (poněvadž jest nahoře jmenovaným letuom projíti dal) býti. Pakli z té pře po druhé požene po projití lét nahoře dotčených: ten puohon učiní na zmatek.

D. 37.

Item, Jestli že kdo dá na se právo na vrch dovésti, pro kterauž koli věc, až do jalového panování, a po tom dovedení práva a panování jalovém činí tomu odpor, a k tomu odporu požene: že ten odpor i puohon jest na zmatek.

D. 38.

Item, Kdož by s kým jakaužkoli smlauvu měl, a ten mu jí dosti neučinil, ježto by ta smlauva i na jich budaucí svědčila — a tolikéž otec, neb kdo jiný udělal-li by komu jaké listy, aneb s kým jaké smlauvy měl, ježto by v těch listech, neb smlauvách někomu po jeho předcích co svědčilo, aneb na nich náleželo, a ten by toho na tom žádal, s kým by tu smlauvu měl, aneb na tom, kdož by tu smlauvu měl, aby mu ji ukázal, tolikéž i ty listy, a ten by toho učiniti nechtěl, a ten nevěda jaká jest to smlauva, neb ti listové a smlauvy, pohnal by toho z nezdržení smlauvy, aneb z těch listuov, a jakž by se pak koli té smlauvě, neb těm listuom dosti stalo: proto ten puohon nebude na zmatek, a to z té příčiny, že mu jest té smlauvy neb těch listuov ukázati nechtěl. Než ten, kdož jest ukázati nechtěl, má tomu škody zaplatiti, komuž jest toho ukázati nechtěl, kteréž by utratil pro týž puohon.

D. 39.

Item, Kdož by koho pohnal z nezdržení smlauvy, a toho nepoložil v puohonu i v žalobě, v čem jest jemu té

smlauvy nezdržel, a ze rčení též že by nepoložil, v čem by jemu toho rčení nezdržel, a právo ustál: že jemu to ustání práva nic platno není.

D. 40.

Item, Jestli že by kdo byl pohnán, a že by k puohonu přijeti nemohl, a to pro rozvodnění vod, a že by na takového bylo dáno právo stané: že takové právo stané nemá tomu ke škodě býti; ale však tak, aby to dostatečně ten provedl před pány a vládykami, že jest z té příčiny přijeti nemohl, jakož se nahoře píše. Pakli by neprovedl, to právo stané jdi na toho před se.

E. 1.

Item, Jestli že by kdo který statek držal svuoj, a na něm byl puohonem zastižen, a prvé nežli by ta pře k rozsudku přišla a on by statek v tom prodal, a puovod obdržal by na něm rozsudkem aneb právem staným jakau summu: tehdy bude moci právo vésti na ten statek, na kterémž jest pohnaného svým puohonem zastihl.

E. 2.

Item, Obdrží-li puovod kterau při o dědictví, anebo o summu: muož svau při prodati aneb dáti dskami, komuž se jemu zdáti bude; a komu bude dáno neb prodáno, muož právo vésti a dovesti jako on sám, aneb poručníka udělati k dovedení práva dskami.

E. 3.

Item, Ustojí-li kdo právo na kom o dědictví aneb o summu, aneb jiný jaký statek: to stané právo hned muož dáti aneb prodati, aneb poručníka k vedení a k dovedení práva udělati dskami.

E. 4.

Item, Jestli že by koho puohon doma nezastihl, a on z země byl: tehdy komorník aneb posel má tu toho puohonu neb obeslání na jeho obydlí, aneb rychtáři v statku jeho (neměl-li by obydlí než toliko vesnice) dodati, aneb tomu, kdož

statek jeho spravuje, a on má obeslán býti od toho, kdož statek jeho spravuje, k osmnácti nedělím, a to vždy k šesti a k šesti až po třikrát, aby k svému právu stál. Pakli by se těch osmácte nedělí trefilo před kterými suchými dny, aneb před nazajtří svatého Jeronýma který týden více: tehdy on kdyby na ty suché dni stál, aneb nazajtří svatého Jeronyma po těch osmnácti nedělích, když by páni saudili: že proto své pře neztratil by. Než nestál-li by po těch osmnácti nedělích při těch suchých dnech, aneb při nazajtří svatého Jeronyma: tehdy svau při ztratí; leč by kde byl v obehnání, nebo na poli s pánem svým proti nepřáteluom, a že by beze lsti s toho pole od svého pána jeti nemohl, anebo že by někde byl, ježto by ten, kdož na jeho statku sedí, po poslech se jeho doptati nemohl. A jestli že by toho pohnaného ten který artykul nahoře dotčený zašel: pro to by své pře pro ten puohon neztratil. Než který by koli kus nahoře jmenovaný pravil, že jest jemu ku překážce byl: že musí jej podlé práva provésti, aneb jej přísahau zpraviti, když přijde k svému puohonu. A také jestli že by ten, kdož na jeho statku sedí aneb jej spravuje, pravil, že jest se toho, kdož jest pohnán, v těch osmnácti nedělích, tak jakž se nadpisuje, po poslech najíti a doptati nemohl: aby to, že jest téhož jistého (který by tak z země ujel) v tom času svrchu psaném skrze posly své najíti a doptati se nemohl, má to provésti aneb přísahau, jakž by jemu to saudem nalezeno bylo, zpraviti, a to po vyjití těch osmnácte nedělí při najprvnějším saudu, od kterého by ten puohon vyšel.

E. 5.

Item, Každá osoba duchovního řádu má odpovídati před králem JM[ti], a před saudem zemským, i tudíž před jinými saudy pořádnými. A jestli že by sobě list zjednal, v němž by svědčila kletba, a on by se listem tím zastíral, že ho sauditi nemají: ten list nemá jemu nic platen býti; než má odpovídati, co by se světských věcí dotýkalo.

E. 6.

Item, Kdyby svědčily dsky otci a jeho synu spolu na které zboží, a toho zboží že by král kázal pro neposlušenství

otce dobyti, a syn let že by neměl, a potom přijda k letuom, pohnal by k svým dskám: má při svých dskách zachován býti, ponévadž jest otci té svévolnosti nepomáhal a let neměl.

E. 7.

Item, Syn nedílný otce svého není povinen v saudu zemském žádnému odpovídati z dědictví otce svého, i také ze všeho statku jiného, dokudž jest otec živ. A také žádný otec synových závad není povinen statkem svým za něho platiti, dokudž jest otec živ.

E. 8.

Item, Na sněmu obecním, kterýž držán byl na Hradě pražském léta 1543 v středu po Svatých Třech Králích, jest zřízeno: »Jakož také při mnohých mladých lidech to se nachází, majíce otce své živé, i také poručníky, že se mimo vuole jich dluží, a tudy také (nežli statkuov a díluov svých dojdau) takovým dlužením utrácejí a zavazují, i tolikéž na tom jsme se snesli —: Puojčí-li kdo takovému mladému člověku bez vuole otce a poručníkuov jeho jakých peněz, aneb cožkoli jiného, že takovému buď otec, poručníci, neb on sám nic zase oplatiti a navrátiti povinen nebude.«

E. 9.

Item, Kdož by jakau smlauvu měl, a ten kohož by se smlauva dotýkala, žádal by ji viděti, a ten by mu jí neukázal, kdož by ji měl, a ten nevěda co v ní stojí, něco učinil proti té smlauvě, a ten, kdož by smlauvu měl, pohnal ho z té pokuty, kteráž v té smlauvě byla: že jemu tau pokutau povinen nebude, a tomu pohnanému škody zaplatiti musí. Než potom, když mu tu smlauvu ukáže, mají sobě ji držeti.

E. 10.

Item, Kdyby se to koli trefilo, že by se kdo saudil oč kolivěk, kromě cti a hrdla, a v tom, když by pře vyslyšána i zavřína byla, že by buď puovod, neb pohnaný, neb obeslaný umřel: aby před se nález neb vaypověď byla mezi neb syny, neb poručníky, neb nápadníky obojí strany učiněna, aby

lidé dále nebyli ke škodám a útratám strojeni. A mají k tomu strany, kohož by se dotýkalo, obeslány býti k jistému dni od toho saudu, kdež pře byla. A což by tu koli bylo tak mezi stranami, buď dědici, neb nápadníky a poručníky, nalezeno a vypovědíno, aby se každá strana podlé toho tak k druhé byla povinna zachovati a tomu všemu dosti učiniti.

E. 11.

Item, Jestli že by kdo maje rozsudek, neb stané právo před kterým koli saudem, a v tom nezačna práva vésti, aneb zatykače nevezma, umřel by: že po něm dědic, poručník neb nápadník, jestli že by ten toho nepromlčal, též bude moci právo vésti, neb zatykač na toho, na komž jest při obdržal buď rozsudkem aneb staným právem, vzíti, a toho zatknauti, na komž jest při obdržal aneb právo ustál. Pakli by ten také umřel, tehdy tolikéž bude se moci týmž spuosobem k dědicuom, poručníkuom neb nápadníkuom zachovati, aneb k držiteluom statku. A kdo by měl též zápis pod zatykačem při úřadu purgkrabství pražského, aneb jakkoli se jinak pod jakau koli pokutau zapsal a zavázal by k zaplacení toho dluhu dědice a držitele statku svého po smrti své, a v tom by, než čas k placení přijde, jistec neb věřitel umřel: také se tak, jakž výše psáno stojí, k sobě dědicové, nápadníci a poručníci zachovajte, buď právo vedauc neb se zatykajíc.

E. 12.

Item, Jestli že by se kdy trefilo, že by se kdo zdlužil v více nežli by statku svého měl, a ti rukojmě, kteří jsau zaň, jestli že by ho z toho poháněli, chtíc někdo právem svého před jinými dobyti: i nemá toho napřed žádný míti, ani ten kdož napřed pohání, ani ten kdož naposledy pohání. Než mají se o ten statek všickni děliti, též ti kdož pohánějí, jako ti kdož nepohánějí; více-li kdo dá, více má vzíti. Než ti, kteříž by poháněli, mají napřed z toho statku vzíti, což na puohony naloží anebo utratí pro tu při. Pakli by kdo kterým rukojmím statek zapsal dskami, a jiní zaň slibujíc své dali a to provedli: že též s tím nebo těmi, kdož zápis mají, míti mají rovný díl své záplaty, jakož nahoře psáno stojí.

E. 13.

Item, Jestli že by se k listu nebo k kšaftu čímu znal, že jej má, a před saudem že by toho přel, a chtěl za to zpraviti, že ho nemá: nemá ku přísaze připuštěn býti, poněvadž se jest prvé znal, že to má; tehdy z čehož by byl pohnán pro ten list neb kšaft, má to býti na něm přisauzeno.

E. 14.

Item, Což se rokuov opravování při puohoních dotýče, ty mají minauti; neb kdož ku při nestojí, dosti jest ztratil podlé práva starodávního.

E. 15.

Item, Žádný služebník nemuože očistníkem býti pána svého podlé práva zemského.

E. 16.

Item, Všecky krčmy v koruně české, kteréž by mohly provedeny býti od třidcíti let buď výsadami neb svědomím, že jest jich kdo v užívání byl a jest, ty mají při tom zuostati. A jestli že by která kde v té vsi svedena byla od těch třidcíti let: ta má na jiný purgkrecht převedena býti od pána gruntovního v též vsi. Pakli by kdo nechtěl na tom purgkrechtu převedeném té krčmy míti, můž na jiný ji převésti, vše v té vsi. Než jestli že by kdo chtěl nespravedlivau krčmu držeti, kteráž by třidcíti let v užívání nebyla: komuž by ke škodě byla, má dáti saused jemu věděti čtyři neděle napřed, aby tu krčmu zastavil. Pakli by jí nezastavil, bude jej moci ze dvadcíti kop grošuov českých pohnati. A provede-li naň, že krčma byla nespravedliva, a že jí od třidcíti let neužíval: dvadceti kop grošuov českých jemu daj, a k tomu škody, kteréž by pro to vzal.

E. 17.

Item, Kdo by statek od koho kaupil, a ve dsky by mu jej kladl »s kurmi, robotami, vajci, ospy« anebo s čímž koli etc.: jestli že by ten, kdož jest kaupil, některé věci té na tom statku nenalezl, buď roboty, aneb které jiné věci, má jemu ten,

kdož jest prodával a ve dsky vložil, to což mu se nedostalo, jakž dsky ukazují, na summě zase sraziti, po čemž jemu na trhu tu věc pokládal. Pakli by ten, kdož jest prodal, vedl svědomí proti dskám, pravě, že jest té roboty i s tím což ve dskách jest, neprodával: desk žádný přesvědčiti nemuože, a ten, jakž mu dsky svědčí, má toho užiti. A ten, kdož jest svědomí proti dskám vedl, má dvě neděli u věži seděti, proto že jest se směl o to pokusiti a proti dskám svědomí vésti.

E. 18.

Item, Komuž by koli nápadem po kom anebo jakým odkázaním statek přišel, že jest povinen všecky závady toho, po komž mu statek přišel, i dluhy jeho vyvazovati, dokudž toho statku stačí toho umrlého; kromě rukojemství, kdyby kdo za koho slíbil, že ten slib s tím umírá.

E. 19.

Item, Jestli že by kdo statek zapsal někomu a dětem jeho: že tu děvečky mají tolikéž jako pacholíci, a že jeden z těch dětí nemuož se ke škodě druhého dlužiti na ten statek, a že dluhy zapisujícího mají spolu platiti. Než který by zápis svědčil dědicuom toliko, tu sami pacholíci toho užiti mají.

E. 20.

Item, Jestli že by kdo člověka mladého v to uvedl, který by dvadcíti let neměl, aby jemu statek svuoj »bez místa« zapsal, že ten zápis žádné moci nemá. Než jestli že by před dvadcíti lety zapsal, a potom do dvadcíti let o to nemluvil: takový zápis má moc míti, jestli že by ten dětí neměl. Než předešlé věci v své moci zuostati mají.

E. 21.

Item, Kdoby kolivěk komu mezníky vymetal, anebo přesekal, anebo je jinam přesadil, nebo překopal, aneb jakkoli jinak předělal, bez vůle a vědomí toho, s kým ty mezníky spolu má: tehdy ten tomu anebo těm propadni dvadceti kop grošův českých, a z toho každého mezníku jednoho aby z té pokuty viniti mohl před saud větší zemský. Než udělal-li by

to čí člověk poddaný aneb služebník bez vůle pána svého: ten má propadnauti deset kop grošuov českých, a z těch má poháněno a viněno býti též před saudem zemským větším, a ta pokuta na tom člověku, když by to naň provedeno bylo, má přisauzena býti. Pakli by ten člověk za to statku neměl, má jej pán jeho tomu, komuž by mezníky vymetal, neb přesekal, neb jinam přesadil, vydati, a on má jemu té pokuty oddělati neb odslúžiti.

E. 22.

Item, Když by kdo list odkázal muži a ženě i dětem jich, že by pak muž její a otec těch dětí dal ten list komu s dobrau volí: že proto tu žena svého dílu ani děti neztratí; neb muž její a otec těch dětí nemuož více preč dáti než svuoj díl, a což více dá, že to žádné moci míti nemá. A též dskami by co otci a jeho dětem dali, tehdy on dílu dětí svých nemuož preč dáti ani utratiti, poněvadž je s nimi spolu dáno. Pakli by díly dětí svých čímž koli zavadil, nemá žádné moci to míti. Než otec toho, což jest jim dáno, užívaj k své ruce dotud, dokudž děti let spravedlivých míti nebudau. Než které dítě k letuom spravedlivým přijde, má svého daného a odkázaného užívati. Pakli by otec nedal jemu toho dílu odkázaného užívati: tehdy úředníci od desk mají jemu na to obranní list dáti, aby v to uveden byl ten sirotek.

E. 23.

Item, Každý nápadní vodu na svém gruntu muož ji pojíti k své potřebě.

E. 24.

Item, Každý muož vodu na svých gruntech pojíti, a po svých gruntech ji vésti, neobracuje cizího toku, a zase týž po gruntech svých do starého toku pustiti ji má.

E. 25.

Item, Kdož by před kterým kolivěk saudem počal žalovati, a při počna vésti potom svévolně ušel od saudu bez vědomí a vuole saudcí: ten má obeslán býti od

krále JM^ti^, a od pánuov a vládyk z plného saudu; též od saudu komorního aneb dvorského, kdež by ta pře před kterým saudem byla. A má pro tu svévolnost trestán býti, a dvě neděle ve věži seděti, a tu při, pro kterauž jest pohnal, má ztratiti. A též zase jestli že by pohnaný po dvojím hojemství žalobu slyšal, a potom od toho bez vůle saudcí ušel: že má též obeslán a trestán býti, a též svau při ztratí, jakož se nahoře píše, a má naň dáno býti stané právo.

E. 26.

Item, Žádný z panského, rytířského, ani z městského stavu, kdož by koli co prohrál na dluh, buď puočkami, neb jak koli vzdlužením ve hře, a udělal-li by na se jaké koli listy anebo zápisy, buď sliby: že ten slib ani zápis žádnému ke škodě býti nemá v ničemž, ani na jeho dobré pověsti, ani na statku; neb jsau od starodávna herních věcí páni ani úřad nesaudili, a tak má státi na budaucí časy; též že to sauzeno býti nemá žádným právem.

O nářku cti a o hanění.

E. 27.

Item, Jestli že by kdo koho z nářku cti pohnal, tu má hned puovod v puohoně, z jakého nářku viniti chce, zejména slovo od slova jmenovati, aby pohnaný také věděl k té při potřebami a svědky jak se má opatřiti. Než tu mají oba státi k vyhlášení puohonu. Chce-li pohnaný hojemství bráti, muož poručníka udělati, aby týž poručník místo něho hojemství bral; a udělá-li pohnaný poručníka, má to puovodovi oznámiti, chce-li on také poručníka udělati, a jedno-li chce hojemství vzíti čili oboje, že to bude moci týž puovod učiniti; a to po vyhlášení puohonu nedadauc druhým suchým dnuom aneb příštímu saudu, kterýž by po vyhlášení téhož puohonu držán byl, projíti; než k rozsudku tu mají puovod i pohnaný státi. Pakli by pohnaný nestál k při, tehdy má obeslán býti od úředníkův menších, aby stál před pány JM^mi^ a vládykami na plném saudu, a pokutu trpěl

vedlé nálezu, konečně na druhé suché dni. Pakli by nestál, aby naň saženo bylo, jako by se právu zprotivil.

A toto jest za nářek cti a býti má, a z takového nářku cti puohonové vydáváni býti mají, a o jiný nařek nic, který by se na čest nevztahoval, nežli z hanlivých slov. A toto jest nářek cti: Kdož by komu »zrádce« dával, aneb ho tím nařekl, »že cti nemá,« aneb že by »něco zlého proti své cti« učinil, a také že by »něco úkladně aneb podvodně zlého učinil,« aneb že by »nevyvedený psanec byl,« anebo kdož by komu »zjevně z kurvy syny, falešníky anebo pankharty dával,« anebo ženskému pohlaví »kurvy,« a též kdož by koho dával zjevně »zloděje,« a toho čeho nedovedl. Tehdy má ten kdož by takový nedůvodný nářek učinil, tu prosbu učiniti jak jest prvé bylo, kdož by koho na cti nařekl a naň nedovedl, a dvě neděli u věži seděti, a má narčeného odprositi »pro Buoh, pro Matku Boží aby mu to odpustil, a že mu svau řečí křivdu učinil.«

Než což se pak mimo to hanlivých slov dotýče: o to se mají také, kdož bude chtíti, poháněti, čím jest kdo koho zhaněl, a má to zejména do puohonu vložiti, co sobě za hanění pokládá, buď k saudu zemskému neb komornímu. A jestli že to dovede na toho, koho jest pohnal, že jest ta slova o něm mluvil, a pohnaný toho podlé práva neodvedl, že jest ta slova slušně o něm mluviti a tak jej haněti mohl: tehdy má ten puovod na poctivosti své od pánuov JM[ti] a vládyk na plném saudu zemském, aneb komorním opatřen býti, a pokuty má puovodovi, nad škody útratní a nákladní, dvadceti kop grošuov českých pohnaný propadnauti, a k tomu ten pohnaný má škody tomu puovodovi, což by jich koli podlé práva provedl, pro ten puohon vzaté zaplatiti. Pakli by ten to odvedl, kdož jest pohnaný, že jest toho neučinil: tehdy puovod má pohnanému škody týmž spuosobem, kteréž by provedl podlé práva, zaplatiti.

E. 28.

Item, Jestli že by kdo komu oznámil, »že jest tebe tento nařekl aneb zhaněl, toto o tobě mluvil«, aneb že by jeden druhému samotný samotnému to mluvil: že ten, komuž by to tak praveno aneb psáno bylo, tolikéž i k samému mluveno, má k tomu, o komž jest jemu praveno aneb psáno, i k tomu, kdož

by sám mluvil, poslati s cedulí řezanou, a na něm se toho dotázati, kdež jest jemu o něm toto (vyslově jemu to v též ceduli dostatečně) oznámeno, zná-li se k takové řeči, že jest to mluvil o něm čili nic? Že ten, ke komuž by tak posláno bylo a dotázáno, má a povinen bude ve dvau nedělích od toho poselství pořád zběhlých také cedulí řezanou po poslech svých světlau odpověď dáti, že jest tu řeč mluvil aneb nemluvil. A jestli že by se k tomu seznal, bude moci jeho z nářku cti, jestli že jest nařekl podlé vyměření nářku cti, pohnati, anebo z hánlivých slov. Pakli by v těch dvau nedělích odpovědi (jak výše psáno stojí) nedal, aneb dada že by ukrytau a nesvětlau odpověď dal, to jest, že by ani dostatečně se znal, že jest to mluvil, ani dostatečně a světle tomu neodepřel, že jest toho nemluvil: tehdy ten bude moci toho, kdož by světle a dostatečně tomu neodepřel, a neseznal se, z nářku cti anebo z hanlivých slov pohnati, a z toho nářku viněn aneb z hanlivých slov býti, beze všech dalších svědkuov, tak jako by naň a na to, že jest mluvil, několiko svědkuov měl.

E. 29.

Item, Jestli že by kdo pravil komu, »takto tebe hanějí, vyveď se z toho«, anebo list jemu psal, též v něm oznamuje, jakož se nahoře píše, by pak i z hněvu jemu pravil nebo psal; a byl-li by proto z nářku cti nebo z hanlivých slov pohnán: tehdy má toho také pohnati, kdož jest mu pravil. A vezme-li to ten na se a k tomu se sezná, že jest to pravil: tehdy má ten z toho pohnán býti. Pakli by přel, a ten by naň to dostatečně provedl: tehdy jest toho puohonu z nářku cti aneb z hanlivých slov prázden, poněvadž jest to s sebe svedl. A puovod má pohnati z nářku cti aneb z slov hanlivých toho, kdo jest nařekl neb zhaněl a o něm to mluvil. Pakli by mu se ten k tomu neznal, anebo naň to provedeno nebylo, na kohož pohnaný praví: tehdy má ten pohnaný ten nářek neb hanění sám vésti. Pakli by na umrlého pravil, že jest to od něho slyšel: tehdy za toho umrlého má ten nářek nebo hanění sám vésti, poněvadž nemá koho postaviti, kdo by jej zastal.

E. 30.

Item, Což se puohonuov z nářku cti dotýče, ten každý vuoli toho má pohnati buď před krále JM[ti], byl-li by JM[t] v zemi; pakli by JM[ti] královské v zemi nebylo, tehdy před saud zemský. Než svědky o čest toliko před krále JM[t] aby každý vedl, tak jako k saudu zemskému s přísahau. A kdož by koli před krále JM[t] z nářku cti pohnal, ten se též zachovati má a v puohonu položiti a jmenovati, z jakého nářku, tak jako při saudu zemském.

E. 31.

Item, Jestli že by kdo nařekl druhého chlapstvem, a řekl mu »chlape,« a on se z toho vyvedl před hofmistrem neb před maršálkem, aneb ač by se kdo podvolil, před purgkrabí pražského úřaděm, jakož země za právo má: tehda když se vyvede, tu ihned před hofmistrem, neb maršálkem, neb purgkrabí pražským má jemu říci, žes »selhal,« a ten jemu to má smlčeti. A což by na to naložil, vyvodě se: tehdy z těch škod bude moci obeslati a jeho viniti před menšími úředníky, jakož o tom při menším saudu zřízeno jest.

E. 32.

Item, Kdož by koho nařekl anebo zhaněl, a ten jej zase nařekl a haněl, i požene-li ho z nářku cti aneb z slov hanlivých ten, kdož jest prvé zhaněn, nebude-li naň ta lehkost uvedena: tehdy páni jeho čest opatří. Než tento jemu nebude povinovat pokutú napravovati, poněvadž jest zase sám haněl, a své neviny haněním bránil. A z té pře také se nemají viniti ze škod. A jestli že by se pak obadva nevinně haněním dotýkala, tehdy páni mají je oba na jich cti opatřiti a podlé uznání a rozvážení mají je pro takovau zbytečnost i trestati; a pokutau ani škodami sobě povinni nebudau. Než kdož by koho zase nehaněl aneb nenaříkal, a toliko jediné jemu odpíral, to jest, že by jemu řekl, že křivě a nepravě mluví: to za odhanění nemá počteno býti, když to při saudu pokáže, že tím, čímž jest narčen, vinen není.

E. 33.

Item, Kdož by s kým smlauvu měl, a on mu jí nezdržal, a ten pro to nezdržení že by jej na cti nařekl aneb zhaněl, a on by jej pohnal z toho nářku cti aneb hanění: tehdy bude do panské kázně pro ten nářek vzat. A též kdož by koho tím spuosobem zhaněl, pokutu o hanění podlé práva trp, že jest právem živ nebyl, podlé prvního svolení. A potom zdá-li mu se, muož zase toho z nezdržení smlauvy pohnati.

E. 34.

Item, Jestli že by kdo z peněz upomínaje, a jistci, že by rukojmí neměl, lál, když by práva nešly, listem nebo austně: nemá ho jináč haněti, než »lháře pro peníze« má mu dávati, a že jest »nešlechetně a zrádně nad ním učinil o peníze, a též i rukojmím.« A když by jistec nebo rukojmě zaplatili a tomu dosti učinili, tehdy jim na jich ctech to lání ke škodě býti nemá. Pakli by kdo nad to více lál, tehdy když jistec nebo rukojmě ten dluh zaplatí, mají toho, kdož jest jim lál, obeslati před krále JM[t], aneb před saud zemský pohnati. A tu ten kterýž jest více haněl než měl haněti, má před králem JM[tí] nebo před saudem zemským těm, kohož jest haněl, to opraviti, že »což jsem na tě pravil, že jsem na tě v hrdlo lhal.«

~~~~~~~~~~~~~~

O promlčení práva.

E. 35.

Item, Páni na plném saudu, a Jiří z Kunstátu a z Poděbrad, gubernátor a najvyšší hofmistr království českého, slovem královským a na královĕ místě potaz panský vynesl: Že který koli člověk drží dědictví některé, nebo zboží kteréž koli v království českém v pokojném držení, za krále Vácslava slavné paměti, též nyní i potom za tři léta a osmnácte nedělí bez nárokuov, že toho požiti má. Neb jest to i prvé za právo bylo, a to od té chvíle, jakož se jest saud počal za krále JM[ti], krále Ladislava českého.
~~~~~~~~~~~~~~

E. 36.

Item, Na sněmu obecním o vyzdvižení desk učiněným jest zřízeno: Kdož jest které dědictví před shořením desk zemských tři léta a osmnáct nedělí pořad zběhlých pokojně bez naříkání vydržel, ten každý aby při tom zuostaven byl.

E. 37.

Item, Léta Božího tisícího čtyřstého padesátého sedmého, v pondělí po svatém Jeronymu, najjasnější kníže a pán, pán Ladislav uherský, český etc. král, vedlé nálezu svrchu dotčeného také dává všem odúmrtem moc, kteréž nejsau vyprošeny, do vyjití tří let a osmnácti nedělí, co by na JM^t připadlo spravedlivě. A kdož by takové dědiny držal tři léta a osmácte nedělí bez nářku ode dne saudu osazení za JM^ti: že toho má požiti též jako jiných dědin, kteréž by nebyly naříkány, jakož nález panský plněji to v sobě drží, a že JM^t takových zboží a dědin již za odúmrt dávati nechce a nemíní. A to JM^t učinil k prosbě a k žádosti pánuov a zeman, kteří jsau se v tu chvíli k tomu saudu zemskému sjeli. Poslové ke dskám byli jsau Jindřich z Michalovic, najvyšší komorník království českého, Zbyněk Zajíc z Hazmburka a Jindřich z Stráže, vypravujíce nadepsané věci od pána krále, jsauce na to zvláště vyslaní.

E. 38.

Item, Když by pro ránu Boží v mor, aneb pro války právo nešlo, a tudy právo staveno bylo, že by lidé ho užiti nemohli: že tím zastavením let projití ke škodě býti žádnému nemá.

E. 39.

Item, Kdož by kolivěk statek sirotčí, nemaje k němu práva, odcizil a jej zapsal, a potom sirotek přijda k letuom spravedlivým, že by odporu tomu nevložil ve třech letech a osmnácti nedělích, anebo právem toho nehleděl: že své právo též promlčí vedlé nálezu starého.

E. 40.

Item, Kteráž by koli duchovenství, nebo mistři a kollegiati měli platy komorní, nebo vsi a jiné statky sobě s po-

volením krále JMti od kohož koli nadané, a v nich že by byly pokuty, a jich neužívali, až by léta zemská prošla: že takové věci a statky nadané, jakéž koli, promlčeti se nemají, by jich pak i v držení nebyli. Než což by sobě sami kaupili k těm záduším a kollejím za své peníze: taková zboží a platové komorní, když by svých pokut neužívali, též se jako jiné dědictví, když by léta zemská prošla, promlčí.

E. 41.

Item, Kdož drží věnným právem nebo zástavau věnnau které koli dědictví: že proti dědici a nápadníku těch dědin nikdá se výplata nepromlčí.

E. 42.

Item, Kdož by koli, an jeho zprava přišla, a pro tu nezpravu nevedl by práva do tří let a osmnácti nedělí: tehdy tu zpravu promlčí. Neb když by kdo komu dal úmluvu pro nezpravu: tehdy ten hned také k tomu (má-li zpravci) má také úmluvu dáti. A tak jakž naň vedau pro nezpravu, má na jiného se vésti, nedada letuom projíti.

E. 43.

Item, Jestli že by bratr nedílný co prodal komu, též strýc nedílný: tehdy má od úřadu desk zemských jej listem obeslati, aby k tomu vkladu přijel. Pakli by nepřijel bratr druhý, a jsa v zemi a maje léta neodepřel by tomu trhu do tří let a osmnácti nedělí, až by léta zemská prošla: již se po projití těch let nebude moci navracovati na to dědictví, co bratr jeho prodal. Pakli by v zemi nebyl, tehdy jemu to ke škodě nemá býti. A tu když do země přijede, má se jemu dáti věděti listem, tak jakž se nahoře píše.

O kšaftích a zápisích nápadních.

F. 1.

Item, Jestli že by kdo kšaft učinil na mocný list královský, a tím kšaftem komu statek svůj tak po smrti své dal, »kterýž koli má mohovitý i nemohovitý, a na čemž by ten koli záležel«, a výminky že by sobě v něm neudělal, »komuž by co dal ústně nebo listem, aby to tak mocné bylo, jako by to v tom kšaftu stálo«, a jestli že by co potom odkazoval na svrchcích, na klénotích, na hotových penězích, a toho kšaftu nezrušil: tehdy to odkázaní žádné moci míti nemá. A též jestli že by dědictví své pryč kšaftem bez výminky odkázal na týž mocný list královský, a v tom kšaftu výminky že by neudělal, a že by nad to jiný kšaft činiti chtěl: aby první žádné moci neměl. Jestli že by té výminky v tom kšaftu nebylo, a on by přes to druhý kšaft dělal, prvního nezruše: tehdy poslední kšaft žádné moci nemá. Než jestli že by ta výminka v prvním kšaftu byla, »jestli že by druhý kšaft učinil, aby první moci neměl«: tehdy poslední kšaft v své moci zuostane, a první nic platen býti nemá. A jestli že by kdo také kšaft učinil na mocný list královský, a komu statek svuoj odkázal: že to odkázaní a zřízení má míti moc jako dsky. Než jestli že by první zřízení kdo sám o svém statku učinil dskami, nezkaže toho: nemuož kšaftem na týž mocný list jiného učiniti. A též nezruše zřízení učiněného na list mocný královský, nemuož jiného učiniti, ani listy, ani dskami, leč sobě výminky učiní. Neb list mocný královský k zřízení statku po smrti jest tak mocný jako dsky.

F. 2.

Item, Kdož má list mocný od krále JM[ti] na zřízení statku svého po smrti své, že kdož koli učiní na týž list mocný zřízení, toho nezkaže, učinil by jiné zřízení o statku svém: že to poslední moci míti nemá, jestli že jest první zřízení bez výminky učiněné zkaženo nebylo. Neb poněvadž učině zápis »s místem« dskami, a toho zápisu nezruše, jiného učiniti nemuože, a poněvadž list krále JM[ti] jest tak mocný jako dsky, že též

dokudž prvního zřízení na list mocný učiněného nezkazí, že poslední proti prvnímu moci míti nemá, buď dskami nebo listem učiněné.

F. 3.

Item, Všecky kšafty, kteříž se na krále JMti mocné listy dělají, aby ve dsky zemské ode dne smrti kšaftujícího najdéle ve dvanácti nedělích pořád zběhlých od poručníkuov neb nápadníkuov tím kšaftem zřízených, aneb komuž by tím kšaftem neb jinak bylo svěřeno, kladeny byly. A úředníci menší napřed ten list mocný krále JMti, a potom po něm kšaft ve dsky zemské vložiti a vepsati mají, bez zvláštních relátoruov, poněvadž v listu mocném krále JMti stojí napsáno, »že JMt královská přikazuje úředníkuom větším i menším, aby když by s takovými kšafty a listy přijdauc ke dskám a požádáni jsauce, je ve dsky zemské vepsati kázali«, tak jakž od starodávna bývalo. A kdož by tak kšaft maje sobě buď svěřený, neb v své moci, v tom času jeho, jakž se napřed píše, ve dsky vložiti i s listem mocným královským nedal: aby o svau spravedlnost, což by mu tím kšaftem svědčilo, přišel a ji potratil. A pakli by tomu, komuž by kšaft svěřen byl, v tom kšaftu nic nesvědčilo, a ten zaumyslně toho kšaftu jiným na škodu do desk klásti, anebo o něm oznámiti nechtěl, aneb že by jej zaumyslně zkazil, chtě tudy jiné o jich spravedlnosti strojiti: aby každý o to k tomu hleděti mohl a k jeho statku, oč by koho tak zadržením toho kšaftu připravil. Pakli by ten za to statku svého neměl: tehdy což by ten provedl, komuž by co tím kšaftem odkázáno bylo, má jemu toho podlé takového odkázaní JMmi na saudu zemském dopomoženo býti. A dále takový má vězením trestán býti, podlé uznání a uvážení JMti. Než jestli že by se v mor trefilo, aneb že by dsky zavříny byly, aneb práva nešla: to ke škodě nic býti nemá. Však to, jakž by najprvé ke dskám mohl, aby každý vykonal, jakž se svrchu píše, a od takového do desk kšaftu kladení aby držitel statku kšaftujícího z statku jeho zaplatil. Pakli by přítomného držitele statku tu tehdáž při dskách nebylo: tehdy ten, komuž jest ten kšaft svěřen, má ho u desk nechati.

F. 4.

Item, Když by se to buď z dopuštění Božího, neb od přirození, neb jak koli jinak trefilo, že by kdo měl syna, bratra neb strayce nedílného nemaudrého: aby každý otec, neb bratr, neb strýc o takovém synu mohl zřiediti, a poručníky nad ním a nad jeho dílem spravedlivým udělati. A komuž by jej koli k opatrování poručil s dílem jeho, aby v to jiní bratří jeho vkračovati a překážky činiti nemohli nižádné. Než jestli že by kdy zase rozumu našel: aby s dílem svým činiti mohl, což by mu se líbilo. A jestli že by ten poručník chtěl utráceti statek toho nemaudrého: aby JM^t^ královská, aneb bez přítomnosti JM^ti^ královské, JM^ti^ na saudu zemském mohli to jiným poručníkem opatřiti. A jestli by ten tak v tom nerozumu umřel, tehdy nápad dílu jeho má na jeho bratří neb strýce nedílné, tolikéž na poručníka neb poručníky rovným dílem jíti. Než jestli by otec o něm nic nezřídil, má při najstarším bratru i s nápadem zuostati.

F. 5.

Item, Jestli že by kdo dskami zápis udělal, a v tom zápisu tu výminku že by sobě zůstavil, »jestli že by co komu rozkázal dáti po smrti své austně anebo listem na hotových penězích, klénotích nebo svrchcích a nábytcích, to má dáno býti, buď hotové peníze, klénoty nedo svrchky«: to tak můž odkázati na tu výminku. Než dědictví tak odkázati nemuože žádný žádnému, ani na žádnau výminku, než toliko kšaftem hlavním na list mocný královský učiněným, anebo dskami zemskými. Než hotové peníze, klénoty, svrchky, nábytky, to každý muože odkázati buď listem pod pečetí svau, aneb austně, podlé vuole své.

F. 6.

Item, Jestli že by kdo nemaje dětí, komu statek svuoj »bez místa« zapsal, a měl-li by po tom zápisu děti, a umřel-li by, maje děti: tehdy ten, komuž jest statek po jeho smrti zapsán, má dětem jeho (jestli že k letuom přijdau) ten zápis propustiti, neb jest to věc svěřená. Než neuchoval-li by Bůh prvé děti, nežli by let došli: tehdy toho zápisu od otce jich k tomu statku užiti má. A jestli že by otec těm dětem které poručníky zdělal:

poručníci toho užiti mají do let sirotčích. Než jestli že by sirotci zemřeli let nemajíce: tehdy tomu, komuž svědčí zápis, statku postupte. Pakli by těch sirotkuov žádný poručník nebyl: tehdy najbližší přítel podlé obdarování královského, chce-li, na se muož poručenství vzíti a sirotkům uručiti, a počet sirotkuom, když let dojdau, učiniti mají. Než zemřeli-li by sirotci prvé, nežli by let došli: tehdy což by toho statku poručníci požili, to sobě mají schovati; než nápadu nemají míti, než statku postupte tomu, komuž zápis dskami svědčí na svrchky, na klénoty, na hotové peníze, toho všeho mají postúpiti. Než jestli že zápis svědčí toliko na »statek a zboží«: tehdy toliko statku postupte dědičného, a sobě svrchky schovati mají po sirotčí smrti. Než když by komu nesvědčilo »s svrchky«: že nemá jich bráti. A jestli že by děti měl a »s místem« zápis učinil: ten zápis nemá moci míti, poněvadž jsau již děti byly, když jest ten zápis učinil. Neb od dědicuov mužského pohlaví žádný otec po smrti své nemuože dědictví svého jinému pryč dáti a od dědicuov odciziti. Než kteréhož by syna oddělil s volí jeho, a neměl-li by jiných synuov, aneb jsauce, že by prvé než otec zemřeli: tehdy proti tomu synu oddělenému s statkem svým muože učiniti a oněm zřiediti, jakž by se jemu vidělo a zdálo, podlé vuole své. A svrchky, nábytky, klénoty, hotové peníze, ty muože otec po své smrti dáti a odkázati, komuž bude chtíti.

F. 7.

Item, Jestli by syn, otce svého i bratří svých nedílný, měl jaké dědictví své naň po komž koli a jakž koli přišlé, kromě po ženě: toho od otce a bratří svých nedílných aby odciziti po smrti své žádným kšaftem ani zápisem nemohl; než když by umřel, tehdy to dědictví na otce jeho připadnauti má plným právem. Ale svrchky, nábytky, klénoty a hotové peníze, ty muože dáti a odkázati obyčejem svrchu psaným jako i otec jeho, komuž by se jemu vidělo a zdálo, podlé vuole své.

F. 8.

Item, Jestli že by kdo poručníka učinil nad svým statkem a měl by listy na peníze, těch listův by v kšaftu nejmenoval a na ně dobré vuole že by poručníku neudělal: že

ten nedostatek místo dobré vuole muož král JMt nebo páni na plném saudu (kdyby krále JMti nebylo) napraviti tomu poručníku, aby ten dluh zaplacen byl.

F. 9.

Item, Jestli že by který otec dcery dskami aneb kšaftem svým na list mocný králem JMti učiněným od synuov oddělil a jiné poručníky jim nad týmž statkem zdělal: že to má moc míti. A jestli že by zřízení to chtěl na svrchcích nebo klénotích anebo na hotových penězích učiniti: to bude moci listem učiniti pod pečetí svau a k tomu dvau nebo tří dobrých lidí pod pečetmi. A též komuž by koli jinému chtěl odkázati, má se zachovati tak, jakož se nahoře píše. Než mátě s statkem svým vuoli má a muož řiediti jakž se jí vidí a zdá, podlé vuole své, měj ten na dědictví neb na čem koli jiném. Než o dědictví aby jinak neřídila, než dskami aneb kšaftem na list mocný krále JMti učiněným.

F. 10.

Item, Kdož by komu listu kšaftem svěřil neb listem: tehdy ten podlé toho svěření nemá tím listem moci upomínati, nemá-li jeho jináč kšaftem odkázaného, že »jemu všecko své právo dává« anebo nemá-li naň dobré vuole obyčejné; na zmatek by k tomu listu pohnal. Než jsau-li dědicové po otci k tomu listu nebo nedílní strýci, nebo společníci, nebo nápadník najbližší, podlé obdarování královského: ti nápadníci budau moci napomínati z toho dluhu spravedlivého, by pak naň dobré vůle neměli.

O sirotcích a poručnících a o poručenství.

F. 11.

Item, Otcovský poručník má moc puohony přijímati, i sám poháněti, jako sám otec, pro sirotčí věci a závady, buď po dskách aneb kterak koli jináč ty závady shledány by byly, vyvázeti. A též poručník králem JMti neb pány a vládykami na plném saudu zemském v nepřítomnosti JMti královské daný,

jestli že by přátel nebylo, aneb sirotkuom jestli že by statku uručiti nechtěli najbližší přátelé: tehdy ten poručník králem JM[ti] aneb pány a vládykami na plném saudu zemském daný, sirotkům statek uruče, má pro sirotčí statek moc poháněti a zase puohony přijímati. Anebo ti, na kteréž by poručenství příbuzenstvím připadlo, též mají moc, pro sirotčí statek poháněti i puohony přijímati. A ti jestli že by co vysaudili, to aby sirotkuom k ruce bylo. A též zase, jestli že by co prosaudili, že to k škodě sirotkům býti má. Než jestli že by co ti poručníci nestáním ku právu ztratili: to sirotkům ke škodě býti nemá, než poručník to statkem svým zaplať. Též také, kdož urukují sirotkuom statek vedlé práva: ti také mají uručiti, na hotových penězích, na klénotích, na svrchcích, na nábytcích aby jim neubývalo. A král JM[t] nebo páni z plného saudu mají poslati kohož ráčí, aby ten statek i se všemi svrchky sepsán byl do register. A registra mají ke dskám dána býti při tom času, kdy se urukuje. A nebyla-li by taková registra u desk položena, tehdy mu nemají úředníci toho poručenství dopustiti zapsati. A sirotkuom zase vydána býti mají, když poručník jim počet dělati bude. A také, když by který sirotek první z pacholíkuov k letuom přišel a léta jemu byla nalezena vedlé práva: tehda ten maje léta a bude chtíti, aby jemu byl statek postaupen a počet aby jemu byl učiněn, toho napřed má žádati na poručnících. A jestli že by se k tomu poručníci neměli, buď statku postaupení aneb počtu učinění: tehdy ten sirotek ta léta mající má žádati úředníkuov menších desk zemských, aby list byl dán těm poručníkuom, aby statku bylo těm sirotkuom postaupeno, počet aby udělali. A v tom listu mají úředníci den jmenovati buď ku postaupení aneb počtu učinění na den jmenovaný. Tehdy ten sirotek zachovaj se vedlé desk a uručení, a vezma komorníka uvaž se v statek poručníkuov, a potom v toho, kdož jest rukojmě, a to drž a užívej tak dlauho, dokudž by se nestalo dosti které věci. A když by se všemu dosti stalo, tehdy ten sirotek má dskami děkovati od sebe i od jiných bratří a sestr, a poručník má toho poručenství po tom děkování prázden býti. Než byly-li by děvečky majíce léta a bratří by měly, ješto by let neměli: tehdy poručník má předse děvečkami vládnauti a od nich poháněti, až do let najstaršího bratra. A byli-li by hotoví penízi toliko sami: že ty u desk má oznámiti a uručiti,

aby jich neubývalo, než (s královskau volí aneb, kdyby krále JMti v zemi nebylo, s panuov JMti a vládyk, saudcí zemských volí), aby jich přibývalo. Než jestli že by těch svrchkuov a nábytkuov bezelstně co zhynulo, buď ohněm neb vodau neb smrtí neb jakž koli jináč bezelstně se přihodilo, že by to slušně provedeno býti mohlo: že to ke škodě poručníkuom býti nemá, ale sirotkuom.

A kdož by koli chtěl v spravování a poručenství dáním krále JMti anebo pány a vládykami na plném saudu zemském, anebo po příbuzenství kterých sirotkuov a statku jich vstaupiti a se uvázati: má najprvé takový a všelijaký statek sirotčí, na čemž by ten koli byl, žádného nevyměňujíce, sirotkům dostatečně podlé práva uručiti, a jinak a bez toho nikterakž nemá v spravování vstaupiti ani se v ten statek uvazovati. Pakli by kdo jináč v to spravování všel a v ten statek se uvázal jakž koli: že král JMt, byl-li by JMt v zemi, pakli by JMti v zemi nebylo, tehdy páni JMti a vládyky z plného saudu zemského mají jej předse obeslati, a več to jemu obrátiti ráčí, to při tom stuoj. A sirotek anebo ten komuž by od krále JMti anebo od pánuov JMti a vládyk, saudcí zemských, poručenství dáno bylo: bude moci k tomu a k takovému i k jeho statku o všecky škody (ač jestli se týmž sirotkům jaké dály a staly) hleděti, tak a tím vším spuosobem jako by byl statkem svým sirotkům těm jich statek uručil. A také což by koli KMt anebo bez přítomnosti JKMti páni a saudce zemští poznali, že by se kterým sirotkům k ujmě a ke škodě, buď od bratra neb od strýce nedílného neb od poručníkův, od kohož koli a jakž koli, co dálo proti spravedlnosti: že JMti toho moc míti mají a povinni budú to napraviti, pokudž se JMtem za najspravedlivěji zdáti bude k dobrému sirotčímu. A jestli že by krále JMti anebo pánuov a vládyk v saudu zemském na ten čas, když by kdo statek sirotkuom uručiti chtěl a uručil, nebylo: tehdy úředníci pražští menší desk zemských mají hned komorníka od úřadu desk zemských s tím, kdož urukuje, vyslati na ten a do toho statku sirotčího; tak aby týž komorník vezma sobě dva sausedy stavu panského neb rytířského, kterýmž by bylo od úředníkuov psáno, tomu statku sirotčímu blízko přísedící, toho v ten statek uvedli. A tu aby hned v přítomnosti těch dobrých lidí saused a toho komorníka ten statek, tak jakž se napřed píše, byl sepsán v registra. A ta registra aby ten komorník

ke dskám zemským přinesl a dal. A ta registra sirotku, když let dojde, v moc jeho dána býti mají, tak jako se nahoře píše. A tomu komorníku má dáno býti od toho, což sic od puohonu do toho kraje dáno bývá, a stravau a obrokem má také opatřen býti od toho, kdož by měl v ten statek uveden býti. A úředníci mají tomu komorníku zprávu sepsanau dáti, kterak se má v tom a při tom zachovati.

F. 12.

Item, Když by bylo několiko bratří po otci zuostalých, ješto by ještě žádnému z nich let dvadcíti nebylo, a otec by nad nimi poručníky zřídil, aneb že by je král JM[t] aneb páni a vládyky na plném saudu zemském zříditi ráčili, aneb kdo na se to poručenství podlé příbuzenství vedlé Zřízení Zemského přijíti chtěl: tehdy aby ti sirotci aneb sirotek nemohl postaupení statku od poručníkuov žádati, a oni také ani počtem, ani tím postaupením aby nebyli povinni, až by ten pacholík najstarší let dvadcet vyplnil. Tolikéž jiní bratří aby nemohli od staršího bratra, kterýž by tak po vyplnění těch dvadcíti let v statek jim náležitý se uvázal a jeho v spravování vešel, díluov od něho žádati, až by též dvadceti let každý z nich vyplněných měl. Než když by let takových došel který koli: tehdy bude moci každý dílu svého na starším bratru požádati, obyčejem svrchu psaným. Však při tom při všem to zřízení o sirotcích má v své mocnosti zuostati, krom vyplnění těch dvadcíti let, jakž též zřízení o tom šíře v sobě drží a zavírá. Avšak JM[t] královská, aneb saudce zemští v nepřítomnosti JM[ti] královské, když by to na JM[t] královskau neb na saudce zemské bylo, buď od bratří mladších neb od přátel neb od kohož koli jiného, vzneseno: že sirotku před těmi dvadcíti lety má statku sstaupeno aneb jemu dán díl býti, to v rozvážení a při vuoli JM[ti] královské a saudcí zemských se zuostavuje.

F. 13.

Item, Když by která panna byla v cizí moci a měla jaké právo k čemu dskami anebo jinak: že svého práva nepromlčí.

F. 14.

Item, Což koli po jedné sestře věna dáno, že tolikéž má dáno býti po jiných. A když jsau všecky vdané a věnem odbyté, tehdy po bratru nápadu nemají; leč by bez pořízení umřel, tehdy nápad po něm jdi, jakž milost krále Vladislava slavné paměti o odúmrtech daná to v sobě drží a zavírá. Než kterýž otec, nebo bratr, nebo strýc, nebo nápadník jmenuje po ní věno: to aby oznámil dostatečně vedlé práva a tu vymínku aby dskami oznámil, že jí tím neodděluje; tehdy ona proto, ač se i vdá, při dědickém nápadu zuostati má, nebude-li synuov. A též jestli že by z nahoře psaných kdo kterau vdal a po ní nic nejmenoval ani dal, by jí muž jaké věno z dobré vuole udělal: tehdy ona tudy dědického nápadu neztratí. Než když by po ní věno jmenoval, by pak ho nedal: tehdy tím jmenováním věna po ní jest vybyta.

F. 15.

Item, Žádný poručník nemuože sobě spolku s sirotky nebo s sirotkem uprošovati, ani žádný jiný člověk, dokudž sirotek let nemá. By pak král JM[t] k tomu povolení dáti ráčil neb páni a vládyky na plném saudu zemském: že takového povolení toho spolku žádné moci míti nemá, a má ten spolek (jestli že by dopuštěn byl) zdvižen býti.

F. 16.

Item, Poručník králem JM[ti] aneb pány a vládykami na plném saudu zemském daný, nebo příbuzenstvím, ješto statek urukuje sirotkuom: nemá prodávati statku sirotčího bez zvláštního povolení krále JM[ti] aneb pánuov a vládyk z plného saudu zemského.

F. 17.

Item, Jestli že by kdo byl kterým sirotkuom poručníkem, a ti sirotci že by byly děvečky, a k letuom spravedlivým že by přišly, a ten poručník od té děvečky zápis dskami na její statek přijal: tehdy se tudy poručenství zbaví. A ta děvečka bude se moci bez jeho vuole a rady vdáti, za kohož se jí zdáti a líbiti bude kolivěk, s jiných přátel radau.

F. 18.

Item, Jestli že by kdo po sobě dětí nechal a poručníkuov že by nezdělal a zdlužil by se, ješto by těch dluhuov z toho statku zaplatiti nemohly, a přítel najbližší toho poručenství vedlé svolení na se vzíti nechtěl, by pak i poručníky zdělal a ti poručenství na se vzíti nechtěli: tehdy ten statek sirotčí přátelé jich budau moci prodati s povolením královským nebo pánuov a vládyk z plného saudu, a ty dluhy mají zaplatiti. A což zbude, mají toho sirotkuom dochovati. A jestli že by na jaký užitek ty peníze obrátili, ty užitky mají sirotkuom býti. Než jestli že by více dluhuov bylo než statku: tehdy rukojmě a věřitelé zachovajte se k tomu statku vedlé prvního svolení.

F. 19.

Item, Kteráž by koli panna, buď panského neb vládycského stavu, komu koli slíbila bez vuole otce svého: aby spravedlnost svau, kterauž by koli k jakému statku měla, jí ztratila. Pakli by otce neměla než bratří anebo strýce nebo poručníky, a jestli že by bez jich vuole slíbila komu: tehdy též také aby kterauž by spravedlnost k statku měla, buď na dědictví neb na hotových penězích, aby to ztratila a ten statek aby přišel na bratří její; pakli by bratří neměla, tehdy na najbližšího přítele jejího. Však jestli že by kdo které panně k manželství chtěl, kteráž by byla panského neb vládycského stavu, ješto by slušné dání bylo: tehdy bratří té panny neb strýc vlastní anebo poručníci mají se o to s přáteli svými a jejími raditi, a jestli že se přáteluom slušné zdáti bude, mají jí vdáti. Pakli by bratří nebo strýci nebo poručníci přes radu přátelskau toho učiniti a té panny vdáti nechtěli, a to se v pravdě shledati mohlo: již by bylo rozumíno, že to dělají pro užitek svuoj, aby té panny statku požívali; i protož jestli že by ta panna komu pánu nebo rytířskému člověku slíbila, má své spravedlnosti užíti. A jestli že by se také přihodilo, že by která panna panenství svého nezachovala a to se v pravdě shledalo: má konečně svuoj díl a statek, k kterémuž by koli spravedlnost měla, ztratiti; a takový statek má též, jakož se nahoře píše, na najbližšího přítele připadnauti. Jestli že by pak nahoře psaní všickni jí k tomu vdání neradili a povoliti nechtěli: tehdy ona to vdání své muože vznésti

na krále JMt; pakli krále JMti nebude v zemi, ale na pány a vládyky na plný saud, skrze kohož bude moci. A jestli že by král JMt nebo páni z plného saudu k tomu vdání radili, že má toho užiti bez újmy statku svého.

F. 20.

Item, Mocný otcovský poručník dskami učiněný anebo na list mocný královský bez výmínky, není povinovat sirotkům počtu činiti, než z toho, več by se dobrovolně podvolil. A má moc jako otec, kromě že na sirotčím statku nemuož věna klásti a zpravovati statku svého. Než kterýž by poručník otcovský s vymínkami učiněn byl a na se to poručenství přijal: ten se zachovaj podlé vymínky té, kteráž v poručenství jest položena; než nápadu míti nemá, leč by dskami nebo zápisem pokázal, že by to otec zřídil, že má míti nápad.

F. 21.

Item, Na kohož by poručenství nápadem přišlo, ten poručník, pokudž toho statku stává, odbývaj za sirotky dluhy, jestli že by kteří byli, a vyvazuj jich dluhy. A ten poručník sirotkuom uruč. Pakli by poručenství přijíti nechtěl a uručiti, tehdy k nápadu práva neměj, a poručenství na najbližšího přítele spadni i nápad, kterýž by statek uručil. Pakli by žádný přítel uručiti nechtěl poručenství, tehdy král JMt aneb páni saudce zemští, když by krále JMti v zemi nebylo, budau moci to poručenství dáti tomu, kdož by to na se vzíti chtěl, i s nápadem.

F. 22.

Item, Jestli by kdo čím dětem statek svůj dal, odkázal aneb že by na ně nápadem přišel, ješto by ty děti let neměly, a otec chtěl v spravování toho statku jim tak daného, odkázaného aneb na ně přišlého vkročiti: že má jim ten statek podlé zřízení zemského jako jiný poručník uručiti.

F. 23.

Item, Bratr starší mladšímu aby utratiti, ani ho v nic zavaditi nemohl, přes závady otce svého, než do svého

dílu. Pakli by přes to utrácel, tehda strayci neb přátelé téhož sirotka neb sirotkuov let nemajících, mají na krále JM^t^ aneb na saud zemský vznésti, a král JM^t^ neb saud zemský mají téhož sirotka neb sirotky spravedlivě opatřiti, tak aby jemu nebo jim žádná křivda se nedála. A jestli že by mladší duojda k letuom: aby nemohl utratiti bez vuole bratra staršího; pakli by se přes to vzdlužil, aby se na svuoj díl vzdlužil. A také starší bratr žádnými závadami bratru statku zavaditi nemuož; pakli by zavadil, aby žádné moci nemělo. A jestli že by kde děvečky sirotci byly a bratří nebo přátelé jacíž koli je zle opatrovali a chovali: též také budau moci ony samy aneb kdož koli z přátel jejich na krále JM^t^ aneb na saud zemský to vznésti, a král JM^t^ aneb saud zemský, pokudž se JM^om^ za slušné a za spravedlivé zdáti bude, mají je opatřiti.

F. 24.

Item, Když by který poručník co provinil proti králi JM^ti^ nebo proti zemi, a měl statek sirotčí v moci své: že to provinění statku sirotčímu ke škodě býti nemá. A král JM^t^ bude moci to poručenství jinému dáti, jestli že by nebylo přítele žádného přirozeného.

F. 25.

Vladislav z Boží milosti uherský, český etc. král. Tuto zvláštní milost pánoum a rytířstvu učiniti jsme ráčili, že všecky odúmrtí, kteréž jsau na nás jako na krále českého připadly, totižto dědiny svobodné i se vším právem, k čemuž by kdo spravedlnost měl (krom manství), kdož by o nich podlé práva zřízení neučinil, ty jsme jim odpustili a dali na časy budaucí a věčné, tak aby na nás ani na budaucí krále české více nepřipadaly. A to na takový spuosob: Jestli že by kdo umřel bez dědicuov a bez zřízení a měl bratra po otci vlastního dílného, že statek jeho nápadem napřed na něho připadnauti má. Pakli by bratra neměl, tehdy na dceru vlastní odbytau. Pakli by dcer neměl, tehdy na sestru vlastní též odbytau. Pakli by dcer ani sester neměl vlastních po otci, tehdy na najbližšího přítele krevního po meči mužského pohlaví připadnauti ten nápad má. Než dcery a sestry neodbyté a nevdané, ty dědičky po otci,

bratru anebo strýci nedílném, když dědicuov mužského pohlaví nemají, zůstaňte. Pakli by která dcera nebo sestra do kláštera byla dána a přijata a oblečena byla od toho zákona: na tu žádný nápad jíti nemá. A též po mateři věno aneb statek její, když by bez zřízení umřela, na její děti připadnauti má. Pakli by po meči ani po přeslici přátel mužského pohlaví nebylo, tak jakž se nahoře píše: ale na pokolení ženské příbuzné, též po meči nejbližší, toliko na ty, kteříž by byli v království nebo z království českého, z markhrabství moravského, z knížetství slezského a z země lužické, než na cizozemce nic. Pakli by kdo kde rodilý chtěl se na jaký statek po příbuzenství táhnauti: ten s tím statkem v zemi zuostaň a v zemi se osaď, ale z země aby ho nenesl. A když by kdo svého statku nezřídil a umřel, a sirotkuov nechal mužského nebo ženského pohlaví: to poručenství spadne na najbližšího přítele. A pokudž toho statku stává, odbývaj za sirotky dluhy, jestli že by kteří zuostaly, a vyvazuoj jich věci. A ten poručník sirotkuom uruč. Pakli by poručenství přijíti nechtěl a uručiti, tehdy k nápadu práva neměj, a poručenství na najbližšího přítele spadni i nápad. Pakli by po meči mužského ani ženského pohlaví nebylo: tehdy po přeslici na najbližšího přítele mužského pohlaví připadni. Pakli by nebylo po přeslici mužského pohlaví: tehdy na ženské pokolení najbližší po přeslici má připadnúti.

O rozdílich.

F. 26.

Item, Rozdíl má býti listy a dskami, a jináč nic. A kdož rozdílu dskami nebo listy nepokáže, ten každý v nedílu s každým, s kýmž spolek má, zuostane, buď po otci, po bratru nebo jakž koli. Než kdež před tímto zřízením, které jest se stalo léta tisícího čtyřstého devadesátého devátého, to bývalo za rozdíl, kdož jsau trhy, věna kladli, aneb směny činili, a tomu od bratří a straycuov nedílných nebylo odpíráno: i kdož by to tak že jest rozdělen před těmi lety výš dotčenými pokázal, ten každý při tom zuostati má.

F. 27.

Item, Aby syn od otce dílu žádati nemohl. Než jestli že by se oženil s radau otce svého a přátel svých radau: tehdy otec má jej slušně opatřiti živností.

F. 28.

Item, Jestli že by kdo co jednomu bratru nedílnému odkázal, anebo odkudž by mu statek přišel, anebo že by ho dobyl: že to má mezi jiné bratří na díl položiti. Než což by kterému přišlo po ženě: toho nemá na díl položiti, ale má toho sám užívati a dědicové jeho.

F. 29.

Item, Když by dvěma nebo třem dsky svědčily bez výminky a jináč sebe dílní byli: jeden svuoj díl můž dáti anebo prodati, komuž se jemu zdáti a líbiti bude, dskami. A když by se jeden nechtěl děliti, tehdy ho druhý má právem k tomu připraviti a k němu o to právem hleděti, tak jako bratří, když se děliti chtí, k sobě se zachovávají. I také o to, jestli že by kdo co s kým v spolku měl a držal, a jináč sebe byli dílní. A též přišel-li by na které společný nápad, též se při tom zachovati mají, jakož se nahoře píše.

F. 30.

Item, Jestli že by bratr mladší maje léta spravedlivá a přirozená, tak jakž výše dotčeno jest, chtěl díl vzíti od bratra v statku jejich společného: má jíti k úředníkuom pražským menším desk zemských a žádati za list, aby mu dán byl k bratru jeho aneb k bratřím, že ho žádá, aby mu díl dal ve dvanácti nedělích pořád zběhlých. A nebude-li mu v tom času díl dán, jsa tak napomenut listem od úřadu: tehda hned úředníci mají jemu dáti list obranní, a tím listem ve všecken statek bratra aneb bratří jeho bude se moci uvázati a jej držeti dotud a tak dlauho, dokudž by jemu díl spravedlivý dán nebyl. Však vejda toho statku v skutečné držení po témž listu obranním, nemá jeho plundrovati a škody na něm žádné na záhubu jiným bratřím

nebo bratru činiti; než duochoduov buď stálých neb běžných, kteříž by tehdáž byli a užívati se měli, těch užívati povinně má a moci bude. Než lidí z gruntuov aby neměl moci propauštěti. Než jestli že by ten bratr nebo bratří statku neměli na dědinách než na listech nebo na hotových penězích, a byl-li by listem na hoře dotčeným od úřadu napomenut, aby díl dal, tak jakž se svrchu píše, a on přes to nedal neb nedali: má na ně neb naň list zatykací vzat býti, a jej zatknauti. A tak v tom zatykači má státi a držán býti jakož i v jiných zatykačích za právo jest, dotud, dokudž by jemu dílu spravedlivého nedal. Též také streyci nedílní neb jacíž koli společníci tím vším spůsobem se k sobě zachovati mají, jak se svrchu píše. Než když by on, starší bratr, cedule dílčí položil: tehdy bratr mladší hned ve čtyřech nedělích pořád zběhlých od dání jemu cedulí, má jednu ceduli (co sobě za díl vyvolí) vzíti a jiné cedule anebo ceduli staršímu bratru vrátiti, bez odpornosti a dalších odtahuov, a statku jiného kromě toho co by sobě za díl vzal, také hned postúpiti. Pakli by toho neučinil, tehdy starší bratr bude moci také listem obranním v ten se ve všecken statek uvázati, tak jakž jest to, kterak se napřed píše, bratr mladší mohl učiniti; kromě toho co sobě ten mladší bratr, kterémuž díl náleží, podlé cedulí dílčích vyvolí. Než jestli že by o cedule dílčí byla jaká různice mezi bratřími, že by nepořádné byly: tehdy o to beze všeho puohonu mají před saudem zemským, když najprv páni JM' a vládyky na saudu zemském sedau, státi; a což jim v tom JM' rozkázati ráčí, tak se k sobě zachovati mají. Což se pak staršího bratra, chtěl-li by se od mladších odděliti, dotýče: tehdy má také cedule dílčí klásti, a oni mladší bratří anebo bratr mají je přijíti a díly bráti, tím vším spuosobem. A tak se k sobě, jako kdyby mladší od staršího bratra díly míti chtěli, i pod těmi pokutami »listem obranním v statek uvázaní,« zachovati mají. A jestli že by cedule dílčí již podlé práva rozebrali, a poněvadž za právo jest, že každý rozdíl má býti dskami anebo listy stvrzený: i nechtěl-li by který z bratrův anebo z streycuov aneb jakých koli společníkuov, kteříž se dělí, toho rozdílu dskami anebo listy stvrditi, tehdy jej k tomu bude moci připraviti listem obranním a v díl jeho se uvázati. A pakli by neměl než na penězích, tehdy listem zatykacím, týmž spuosobem jako kdyby dílu dáti nechtěl, k němu

se má zachovati. A též se týmž spuosobem jedni k druhým, buď bratří, streyci neb společníci, při dskách dvorských o statky manské zachovati mají.

F. 31.

Item, Když by se bratří dělili, jestli že by kteří mezi nimi byli, ješto by let neměli: ti mají při najstarším bratru zuostati s svými díly. A když by starší díly kladl, tehdy ten bratr, kteréhož oddělují, má volení míti. Pakli by jich více oddělovali, tehdy po mladších díly mají bráti. Pakli by najstaršího oddělovali, tehdy má starší volení míti. A neuchoval-li by Buoh v tom najstaršího bratra, tehdy má jeho díl připadnauti na ty bratří, kteříž by při něm zuostali a odděleni nebyli. A též zase, neuchoval-li by Buoh těch mladších neoddělených, spadne díl na staršího a na ty, kteří sebe dílní nejsau. A při tom měli-li by sestry, i ty sestry při najstarším bratru zuostati mají s svými díly, co k jich odbytí přísluší. A neuchoval-li by těch sester Bůh, tehdy ten díl nebo ti dílové spadnau na najstaršího bratra a na ty, kteříž jsau jeho nedílní; ale však tak, umřela-li by která sestra, nevdadauc se. A jestli že by Buoh neuchoval bratra staršího bez bratří nedílných a bez dětí: tehdy jeho statek také na ty sestry nebo na sestru nevdané a nedílné připadne. Než jestli že by se sám starší bratr od mladších svých bratří léta majících i nemajících chtěl odděliti: polože díly z statku, napřed dílové mají bráni býti po mladších; a kteréhož by dílu najstaršímu bratru nechali, ten při něm zuostati má. A bratří mladší, kteříž by let neměli, ti mají s svými díly při jiných bratřích neoddělených zuostati. Tolikéž i sestry, byly-li by, mají při týchž bratřích s díly svými, což k odbytí jich náleží, zůstati, ač by otec o nich žádného zřízení pořádného neučinil.

F. 32.

Item, Bratr sestry nedílné nemuož od sebe odbyti, ani odděliti, ani statku žádným nápadem, dskami ani listy odciziti, dokudž jí nevdá. Pakli by jí chtěl odbyti za zdravého života dílem spravedlivým: že to bude moci učiniti, polože díly všeho statku. A ona sestra nebo sestry mají díly bráti, a tak až do najstarší; každá z nich bude moci s svým dílem obrátiti se,

vezmauc, k kterému se jí koli příteli zdáti bude. Než sestry od bratří díluov žádati nemají a nemohau. Než jestli že by otec jaké zřízení učinil o dcerách: dcery při takovém zřízení zachovati se mají. Anebo kteří rodové zřízení mezi sebau měli by, mají nebo míti budau s povolením královským: že se podlé toho zřízení zachovati mají dcery nebo sestry. Než bratr žádné sestry nebo sester, kteréž let rozumných nemají, odbyti díly nebo odděliti nemuože. Pakli by která sestra o díl svuoj s bratrem nebo s bratry svými se dobrovolně smluvila: tehdy ta smlauva místo míti má; tak však, když by to ta sestra vyznala před králem JM[ti] nebo před pány na saudu zemském, že jest tu smlauvu s bratrem nebo bratřími svými učinila s svau dobrau a svobodnau volí beze všeho přinucení. A tak že sestra každá neoddělená má při bratru býti anebo kdež by jí bratr slušným místem opatřil, má tu býti. Pakli by se jí jaké úzkosti dály, má to vznésti na přátely. A nebylo-li by jí to skrze přátely napraveno, tehda má to na krále JM[t] vznésti; pakli by krále JM[ti] v zemi nebylo, tehdy na pány na saud zemský; a při čemž tu rozkázáno bude, při tom bratr i sestra se zachovati mají. Než když ji vdá, muož ji odbyti, a což po ní dá, tím ji odděliti muože. Než jestli že by Pán Buoh bratra jejího smrti neuchoval, prvé nežli by sestru vdal: tehdy na ni všecken statek připadne, jestli že by nenechal bratr dětí po sobě. Než nechal-li by syna, syn sestry otce svého bude moci odbyti jako sám otec. Než nechal-li by bratr dcery nebo dcer, tehdy sestra jeho neodbytá má se děliti o ten statek a polovici toho statku vzíti s dcerau neb dcerami, buď děveček mnoho nebo málo, že strayc nedílný i společník má se zachovati při děvečkách, jakož se nahoře píše. Než jestli že by dva bratry nedílná nechali po sobě synův, a jeden že by nechal několika synuov a druhý jednoho, a chtěli-li by ti synové po otcích svých se děliti: tehdy ten jeden proti několika má pravau polovici toho statku vzíti, což jsau otcové jich měli. A též strayci nedílní a společníci, jestli že by synuov po sobě nechali, mají se při tom zachovati jako bratří, o kterých svrchu psáno jest i o syních. A také nedílný proti nedílnému nemá nic odkazovati ani dávati; pakli by co dal anebo odkázal, že to dání moci míti nemá; leč by to odkázaní ten, kdož by živ byl, chtěl dobrovolně komu dáti.

F. 33.

Item, Kteříž se jedni s druhými statky svými spolčí: s jedněch na druhé statky, jacíž by jim koli přišli nebo na ně připadli, připadají; krom toho statku, kterýž by vzal po ženě, i na dílu společník společníku, když by ten spolek byl bez žádné výminky, povinen jest dáti statek, dobuď ho jak dobuď, když by se o to chtěli děliti, jako bratr nedílný bratru, jakož o tom výše zapsáno stojí.

F. 34.

Item, Spolčení anebo spolek nemá a nemuož býti jinde jediné před králem JM[ti] a s JM[ti] povolením, anebo před pány a vládykami na plném saudu zemském, když by JM[ti] královské v zemi nebylo; a jinak nikterakž nemá a nemuože býti spolek, ani nižádným trhem.

O odpořich.

F. 35.

Item, Odpory aby vždycky v středu sauzeny byly; a což by jich nedosaudili, tehdy naposledy, když všecky pře dosaudí a ještě že by dvě neděle nevyšly, také ty odpory pozuostalé dosúditi mají, ničímž se nezaneprazdňujíce. A k takovým odporuom puohonové k stání aby vycházeli k týmž středním dnuom; neb se takoví puohonové nevyhlašují.

F. 36.

Item, Žádný nemá od žádného odporu klásti, než každý sám osobně má odpor klásti dskami. Pakli by rekognicí toho odporu u desk prvé vzal, tehdy kdož s ní přijde ke dskám, bude moci ten odpor učiniti jménem, číž rekognicí jest. A taky žádný od žádného puohonu bráti nemuož, leč by prvé rekognicí vzal.

F. 37.

Item, Jestli že by kdo komu odpor o kterau koli věc kladl, a toho ničímž nepokázal: tehdy ten odpor udělá na zmatek. Pakli by v odporu zejména pravil se míti po někom

právo, a ukazoval by jiný zápis anebo duovod po někom jiném, než jest v odporu postavil: také ten odpor učiní na zmatek. Než což jest najobecnější odpor, aby krátce odpíral svým jménem a že chce ukázati před pány lepší právo, když mu toho potřeba bude. A při tom odporu, což by najméň svú spravedlnost po komž koli ukázal pravau: tehdy ten odpor nebude na zmatek.

F. 38.

Item, Kdož by odpor udělal a k němu by pohnal: nestane-li k němu, bude mu ten odpor i s puohonem zdvižen a tak při svau ztratí. Pakli by kdo udělal odpor, a onen komuž se odpírá, pohnal by ho k tomu odporu, i nestál-li by ten kdož odpírá, k tomu půhonu, tolikéž i ten komuž se odpírá: tehdy tu při, oč odpírá, ztratí. Než jestli by se kdy trefilo, že by sám puohon z hodných příčin bez odporu byl zdvižen: tehdy aby se strana mohla na svau spravedlnost zase navrátiti, nedada letuom zemským projíti.

F. 39.

Item, Jestli že by bratr, maje sestru nedílnou, zápis komu »s místem« nebo »bez místa« po smrti své udělal, a v tom že by umřel, a sestra jeho nevdaná že by pozuostala, i jestli že by se ten, komuž zápis udělal, s komorníkem v dědiny v zápisu jmenované uvázal: tehdy ona, by pak za živnosti bratra svého zápisu tomu neodpírala za mnoho let, by pak i práva šla, tehdy po smrti i za živnosti jeho, nedadauc letuom projíti, i bude moci tomu uvázaní i zápisu odepříti.

O řádu desk zemských,

o zprávách, o komorním řádu a platuov komorních, a o kladení ve dsky.

G. 1.

Item, Prodá-li kdo dědiny manské a klade je u dvorských desk, nemaje jemu čím tam u dvorských desk zpraviti i učiní jemu zápis v Památných dskách: jestli že by byl z těch

dědin právem vyveden, že se má na jeho dědičné vésti třetinau vayš, tak jakž tam zprava ukazovati bude.

G. 2.

Item, Jestli že kdo dědiny zápisné prodá komu, nebo zastaví dráže neb výš, než zápisové neb majestátové ukazují, a ten, kdož koupí a výš summu dá nad zápisy, aby tu summu věděl kde naleznauti, jestli že by k výplatě přišlo: tehdy ten, kdož summu vezme, zápis v Památných dskách učiní, že při výplatě jemu má dáti to, což výš nad zápisy přijal. Pakli by nedal, tehdy aby se ten, kdož tu summu jemu dal, s komorníkem uvázal v dědiny zapisujícího, kteréž má neb míti bude, a je držeti tak dlauho, dokudž by jemu zase summy nenavrátil.

G. 3.

Item, Všecka dání krále JM[ti] neb jakéž koli milosti od krále JM[ti] k duchovenství, k kosteluom, k voltářům, k kaplanství, i k každému duchovenství, k obcím: ty věci se do žádných desk bez relátora od JM[ti] královské nekladau, ani také dědinníkuom. Než s strany dědinníkuov, komuž by JM[t] ráčil skrze relací psanau, jakž veyš dotčeno jest, poručiti, ten bude moci k takovému vkladu každý povoliti na místě JM[ti] královské; a takové relací z kanceláři JM[ti] královské těm lidem darmo vycházeti mají.

G. 4.

Item, Kdož koli chce do všech desk co klásti, každý tu musí osobně sám před úředníky býti, a bez přítomnosti jeho nemá kladeno býti. Než komuž se klade, nechce-li tu sám býti, muož koho chce poslati místo sebe, aby na jeho místě zápis přijal. Než jestli že ten, kdož klade, vezme rekognicí u desk, však aby osobně před úředníky byl, když se rekognicí píše; a když se napíše, má se jemu přečísti, a potom jemu v moc má dána býti, a komuž ji dá, a kdož s ní ke dskám přijde, tehdy bude kladeno, jak ta rekognicí ukazuje. I také tak, jakž ten, kdož s tau rekognicí ke dskám přijde, širší zprávu učiní neb dá, jinak nic. A tím spuosobem muož se klásti do desk bez přítomnosti toho, kdož by měl zápis dělati, a jinak nic. A ta

rekognicí nemá trvati než do suchých dní po dání té rekognicí najprv příští, a to dotud, dokudž páni těch suchých dní saudu nevzdadí, a dále nic. A chce-li potom jinau vzíti do druhých suchých dní, opět muože to učiniti, a tak vždycky. Než kdož chce dskami Památnými zápisem k tomu kladení moc dáti, to také muože učiniti načež koli. A taková moc tím zápisem daná trvati má dotud, dokudž se ta věc, jakž ta moc ukazuje, nevykoná.

G. 5.

Item, Bratr starší muož sám na jiné puohony bráti i puohony přijímati od jiných, maje bratří mladší, kteříž by let neměli.

G. 6.

Item, Což se puohonuov z dědictví dotýče, aby trojí puohon byl, a dvěma komorníky podlé práva starodávního. Než o jiné všecky věci aby jedním puohonem a jedním komorníkem poháněno bylo, jakž o tom tuto napsáno stojí.

G. 7.

Item, Kdož by kdy koli poháněti chtěl z dědictví, ten každý bude moci, přijda k starostovi komorničímu, při kterýchž koli suchých dnech, po vysvědčení aneb vyhlášení puohonuov, útok aneb puohon vložiti k budaucím aneb přišlým suchým dnuom, též k nazajtří svatého Jeronýma. Ten má starosta komorničí puovodovi v registra svá, v kteráž jiné puohony zapisuje, zapsati a vložiti, z těch dědin, z kterýchž týž puovod poháněti chce, buď při kterýchž koli suchých dnech, aneb při nazajtří svatého Jeronýma; a den znamenati a zapsati, který jest ten útok učinil. A na ten puohon má dva komorníky vydati, vedlé nálezu panského na to vuobec za právo učiněného. A má naučení dáti témuž puovodovi, který den podlé práva, a kde by měl státi k vysvědčení neb k vyhlášení téhož puohonu. Také týž starosta má zvěděti na témž puovodovi, kde a v kterém místě měl by nalezen býti ten, kdož se pohání. A tu má komorníky nadepsané poslati k němu a k veřejuom jeho, a jemu mají přítomně puohon dáti, jeho podlé práva poženauc a oznámíc, od koho jej pohánějí, a z čeho, i den jemu jmenujíc, který by a kde

k tomu puohonu státi měl, jakož o tom o všem týž starosta komorničí bez omylu v témž puohonu týmž komorníkuom vydaném slovo od slova napsati má. Pakli by doma nalezen nebyl ten kdož se pohání: tehdy mají ti komorníci ten puohon oznámiti manželce jeho, neb úředníku jeho, aneb čeledínu jeho, v týchž veřejích. Pakli by i těch nebylo, ale v též vsi rychtáři, konšeluom i některému z obecních. Pakli by i těch nebylo, tehdy mají znamení vzíti v týchž veřejích vedlé jich obyčeje, a odtud najbližšímu z vládyk přísedícímu, aneb v městě též najbližším odtud purgkmistru a některému konšelu oznámiti, že jsau tomu puohonu podlé práva dosti učinili. A pakli by při kterých suchých dnech aneb při nazajtří svatého Jeronyma, jakož o tom níže v Zřízení, toho útoku aneb puohonu nevložil: tehdy bude moci, přijeda k úřadu, tak na devět nedělí ten puohon a útok učiniti a dokonati, jakož obyčej jest. Pakli by ten, kdož se pohání, chtěl za všecky tři puohony přijíti, pro polehčení a umenšení práce a jízd komorníkuov, to bude moci bez škody učiniti. A pakli by kdo chtěl pohnati z moci, ze škod, z nářku cti, aneb z kterých koli věcí jiných při týchž suchých dnech, aneb při nazajtří svatého Jeronyma, k budaucím suchým dnuom to také při tom času bude moci učiniti. A kdož by nechtěl, tehdy se muož zachovati na devět nedělí, anebo najméně na čtyři ze škod, totižto pro nevydání lidí aneb čeledi, též pro nezastavení krčmy, a z jiného na dvě, jakož napřed v Zřízení položeno jest. Při tom také toho pohánění tíž komorníci, a toho puohonu i jiného práva vedení, podlé práva, v den nedělský činiti a poháněti nemají; leč by totiž komorníci, na tom kdož se pohání, obdržeti mohli, že by ten puohon od nich dobrovolně a bez pohoršení práva v den nedělský přijal; to býti muože. A také tíž komorníci, když by poháněti měli, nemají při sobě zbraně míti, než toliko huolku, jakož jest obyčej od starodávna. A každý komorník má při sobě pečeť zemskau míti, a kohož pohání, jestli že by se na pečeť otázal a řekl, aby mu jí ukázal, má jemu jí komorník ukázati. Pakli by též pečeti při sobě neměl, aneb jí ukázati nechtěl: tehdy ten, kohož pohání, není povinen takového puohonu od téhož komorníka přijíti, než muož se k němu domluviti, a jej z domu svého vyhnati. A týž komorník zachovaj se při tom tak, aby pečeť při sobě měl a puovoda v tom neobmeškal,

z čehož stranu odpornau pohání. A když se komorníci z puohonu vrátí, tehdy starosta komorničí má registra, v které puohony zapisuje, dáti písaři menších desk zemských, a týž písař má každý puohon ve dsky Puohonní vepsati. A potom, když při vyhlašování puohonuov řečník zemský má puohony vyhlašovati: a starosta komorničí má je řečníku sepsati, a starosta má s registry svými při něm státi, a řečník má zavolati: »Stojí-li puovod i pohnaný (jmenuje je jménem) k svému právu?« A ohlásí-li se oba dva, hned má jiný puohon vyhlašovati. Pakli puovod sám toliko nestojí, tehdy hned ten puohon vymaží a přetrhnau, a pohnanému povědí, že jest toho puohonu prázden. Pakli oba nestojí, tehdy též ten puohon přetrhnau a vymaží, a písař menších desk má znamenati nad puohonem ve dskách Puohonních, že puovod nestojí. Pakli oba nestojí, tehdy má nade dvěma znamenati. Pakli by pohnaný nestál tehdy, když řečník při vyhlášení puohonuov naň zavolá: tehda starosta komorničí má znamenati jméno jeho, kdož nestojí, a puohony předse jiné vyhlašovati. A když dokoná všecky puohony, tehdy navrátí se zase na toho pohnaného, který prvé nestál. I zavolá naň (jmenuje jeho jménem): »Stojí-li k svému právu, prvé, druhé?, aby se ohlásil.« Vohlásí-li se, nic neztratí, než má předse k saudu státi. Pakli se neohlásí, tehdy má chvilku zanecháno býti volání, a po té chvilce rozkáží úředníci řečníku zemskému, aby zavolal po třetí. A tu ihned zavolá opět, a jmenuje jménem toho pohnaného, kterýž k prvnímu ani k druhému volání nestál: »Stojí-li k svému právu, prvé, druhé, třetí, ohlas se!« Ohlásí-li se hned, jakž dokoná volání řečník, nic neztratí; pakli se neohlásí, má toho znamenati starosta komorničí. A když páni chtí saud vzdáti, má to právo stané zapsati písař menších desk zemských, jak a kterým spuosobem to jest výše také zapsáno, i to, což má puovod po právu staném činiti.

G. 8.

Item, Když jeden druhému prodá dědictví své, a smlauvu mezi sebau o ten trh učiní, a v té smlauvě že by stálo, že »jemu dědictví zpraviti má, jakož země za právo má,« a výminky v té smlauvě nebude o zpravu, a ten, kdož by to dědictví prodal, že by již neměl více na svobodných dědinách, a ten kdož by kaupil dědictví jeho, chtěl aby jemu zpravci podlé

sebe postavil, aneb jej zpravau opatřil: že ten, kdož prodá a v smlauvě tak stojí, »jakož země za právo má,« aby mu zpravil. A toto země za právo má, že má »zpraviti, čímž má neb míti bude, třetinau veyš,« a ten od něho přijíti tím spuosobem zpravu má; poněvadž jest se při smlauvě zpravau neopatřil, znaje, že na dědinách více nemá. Pakli by měl na svobodných dědinách. tehdy se můž vésti na ty dědiny pro nezpravu, třetinau veyš. A ten, kdož zpravuje, jestli že by pak ty dědiny prodal po té zpravě: tehdy ten prodaj té zpravě ke škodě není. A též přikaupí-li co kde dědin kterých, aneb že by jemu odkud koli přišly: že též tomu jsau ve zprávě, jako i první, poněvadž zpravuje, »čímž má neb míti bude«. A to každý věděti má, v čemž aneb v které summě se ty dědiny komu zapíší trhem, že do té summy má se odhádati, a třetinau na tauž summu přišlau výš, a dále nic, jakž sobě kdo káže ten trh vložiti.

G. 9.

Item, Jestli že by kdo zpravoval tím spuosobem, že »zpravuje dědinami svými,« a zejména je jmenuje, a potom dědinami svými, »kteréž má a míti bude«: tu se má napřed vésti každý na ty dědiny, kteréž se ve zpravě zejména jmenují. A což by se na těch dědinách nedostalo, tehdy teprv má se vésti na jiné dědiny jeho, kteréž jest měl, když jest prodával, aneb kteréž by tehdáž měl. Třetí zprava, kdož komu zpravuje dědinami svými a je zejména jmenuje: že se na ty toliko ten vésti má, komuž tak zpravuje, a dále nic. A v které se koli zpravě jmenuje »jakož země za právo má«, ta jest každá s třetinau výš.

G. 10.

Item, Kdož napřed komu zpravuje a vedlé sebe zpravcí postaví: přijde-li vésti tomu, kdož zpravuje, pro nezpravu, nemá se vésti než najprv, kdež najprv zpravuje, to jest zpravce na jeho dědiny. A což by se nedostalo na jeho dědinách, tehdy teprv na toho dědiny, kdož podlé něho zpravuje, má se vésti. Pakli nemá nic zpravce, ani měl tehdáž, když jest prodával a podlé sebe zpravci postavil: tehdy již muože spravedlivě vedlé práva vésti na toho, kdož vedlé něho zpravuje, kdož prodává.

G. 11.

Item, Když bývá trh komorního platu »s výplatau zase:« ale pokuty i zpravy též se zachovává, jako při nahoře psaných zpravách. Než kdo by jej chtěl prodati, nemaje ho sám dědicsky, než s výplatau: jinač ho nemá klásti, než v témž právě, jakož jemu dsky svědčí, od toho, od kohož jest kaupil, a zpraviti má svau závadu toliko.

G. 12.

Item, Kdož věnné právo prodává: a má klásti je trhem, aneb postúpiti v témž právě, jakož jemu dsky svědčí od jiného, a když zpravuje, nemá více zpraviti, než což by sám zavadil, a dále nic. A sáhne-li kdo na ty dědiny právem, tu se nemá vésti jako pro nezpravu dědickau. Než sáhne-li kdo, co by ten toliko zavadil, a pro jeho závadu toliko by sáhl, kdož ty dědiny prodal, ješto nezpravuje než svau závadu, anebo pro závadu té vdovy, ješto její závadu také zpravuje: tehdy pro jich zavazení muož se vésti též třetinau výš, jakož nahoře psáno stojí při první zpravě. Než jest-li jiná závada předešlá (mimo to právo věnní), tu se nemuož vésti na svého zpravci, poněvadž jemu nezpravuje upřímo, než svau závadu. A závadu té vdovy, od kteréž by měl zápisem po smrti její, a tak v každé zpravě, kdož tím spuosobem zpravuje, co by sám zavadil, a dále nic: že naň pro nezpravu se nemá dále vésti, leč by ten jistý v své držení zavadil ty dědiny, a dále nic.

G. 13.

Item, Když jeden druhému prodá dědictví své s panstvím, a výplata bude: když dá jeden druhému půl léta nebo rok napřed věděti a též zpravuje jemu, jako by dědicky prodával, též se muož pro nezpravu vésti, jako nahoře psáno stojí. A když k výplatě přijde, kdož vyplacuje zase, to bude na něm, jak chce přijíti; zase-li trhem kladení, tehdy má jemu trhem klásti zase ten, komuž prodal, a má zpraviti závadu svau, a dále nic. Pakli ten, komuž se jest stala zástava, své právo kladl, a ten zase tomu dědicsky kladl, kterýž by zastavil: tehdy má svau závadu, i toho, od kohož má, zpraviti, a dále nic.

G. 14.

Item, Jakož jiná nezprava bývá, když kdo komu sáhne pro věno, nebo dluh sto kop grošuov českých: tehdy se muož též pro nezpravu vésti, jako pro nahoře psanau nezpravu; kromě že tuto zpravu muož ssauti penězi hotovými. Pakli by se dopustil odhádaní, buď pro dluh, anebo pro věno: již se to dědicsky odhaduje. A po odhádaní, kdož by se jalového panování dopustil, toho již ssauti nemuož; neb jest mu dědicsky odhádáno.

G. 15.

Item, Jiná zprava jest, že jeden druhému zpravuje do summy té toliko, bez třetiny veyš, která summa se zapíše ve dskách. Ten, komuž se tak zpravuje, nemuož se vésti třetinau veyš, než do té summy toliko, kteráž ve dskách stojí. A tyto všecky zpravy nahoře psané mohau se penězi ssauti i s třetinau, s škodami a náklady od držitele těch dědin, když by se právo pro nezpravu vedlo, nedopauštěje panování jalového.

G. 16.

Item, Jestli že by kdo komu prodal dědictví své, a též že by jemu zpravoval, »jakož země za právo má,« jestli pak že by kdo sáhl na ty dědiny, kteréž jest prodal, věnním právem, aneb pro dluh: tehdy ten, komuž se zpravuje, má právo vésti předse třetinau výše. Pakli nemá zpravcí: ten dále můž tu nezpravu věnnau těmi penězi ssauti, jak mnoho neb málo věna neb dluh jest.

G. 17.

Item, Jestli že kdo komu dědiny zastaví trhem se zpravau: ten měj toho vuoli, kdož zase je vyplacuje, propuštěním-li chce přijíti, či trhem se zpravau. A bude-li chtíti trhem se zpravau přijíti: tehdy ten, od koho ty dědiny vyplácí, nemá jemu než svú závadu zpraviti, a dále nic.

G. 18.

Item, Jestli že jeden druhému dědin svých za zdravého života, neb po smrti své postaupí zápisem, a v tom

zápisu že tak klausule stojí, že »jemu jich postupuje tak a v témž plném právě, jakož jemu dsky od toho (napíše jej ve dskách jménem kdo jest ty dědiny prodával), plněji svědčí«: tehdy ta zprava, kteráž svědčí tomu, kdož zápisem postupuje, všecka tak platná jest, jako tomu, kdož ten zápis zapisuje. A přijde-li nezprava, nemá se na toho dědiny pro nezpravu vésti, kdož zápisem postupuje. Ale tu prvnější zpravu, kdož ty dědiny tomu zapisujícímu zpravuje, má se vésti třetinau veyš.

G. 19.

Item, Jestli že by kdo komu prodal plat komorní na kterém zboží beze vší vymínky, a ten že by mu zpravoval, a jestli že by tomu, kdož jest jej kaupil, saženo bylo na ten plat jakým právem: tehdy on při té zprávě má se zachovati, jako jiní při svých dědičných zpravách o dědictví.

G. 20.

Item, Jestli že by kdo prodal plat komorní na své dědictví, a ten že by zpravoval, a pro nedání úroku kteréhož koli že by bylo s komorníkem brání, aneb uvázání na dědinách, a kdož jest plat komorní prodal, pozuostavil by sobě výplatu v též summě, jakož dsky téhož trhu svědčí; a přihodilo-li by se, že by ten, kdož plat kaupil, z něho byl vyveden, jakýmž koli právem: tehdy má zpravy své užiti, jako o jiné dědictví, zachovaje se při úmluvě k svému zpravci. A jestli že by kupující chtěl se vésti pro nezpravu na svého zpravce, pro vyvedení z toho platu právem: tehdy prodávající muož jej tau summau ssauti zač jest prodal, dada jemu úroky zadržalé toho platu, i náklady, kteréž by pro ten plat vzal. A on prodávající jemu dále zpravau nebude povinen, co se toho trhu dotýče.

G. 21.

Item, Jestli že by kdo chtěl právo dluhu svého ve dsky klásti se zpravau, též v trhové dsky má vloženo býti. A stojí-li zprava, že »zpravuje tak, jakž země za právo má«: tehdy se muož vésti pro nezpravu třetinau výš. Pakli zápis svědčí »toho trhu do té summy«: tehdy má se při znění zápisu

svého zachovati. Než taková zprava muože se ssauti summau, pokudž zápis ukazuje, i s náklady, nedá-li práva na vrch dovésti.

G. 22.

Item, Kdož se chce pro nezpravu vésti, jestli že stojí zprava v trhu těmito slovy, že jeden druhému zpravuje, »čímž má neb míti bude«: již ten, kdož tak zpravuje, zavádí dědiny všecky, kteréž má tehdáž neb potom míti bude. By pak které prodal po též zpravě: tehda též zpravě předešlé ten prodej ke škodě není, ale předse ty dědiny prodané ve zpravě jsau. A sáhne-li kdo na ty dědiny právem desíti kop grošův platu ročního více nebo méně, takto se má pro nezpravu vésti: Najprvé má přijíti k úřadu desk zemských, a tu úředníkuov má žádati, aby mu ten trh čtli, kterak jemu zprava ukazuje tím trhem, a slyše, má žádati úředníkuov, aby mu dali úmluvu. Tehdy úředníci mají k sobě zavolati starostu neb správci komorničího, a ten má tu úmluvu do registr svých znamenati, a hned má komorníka na úmluvu poslati k tomu, kdož ty dědiny, kteréž ve zpravě jsau, drží. A potom od toho dne, který den tam komorník bude dávaje úmluvu, a po dvau nedělí má ten jistý ke dskám zemským přijíti, kdož počal pro nezpravu vésti, a má žádati úředníkuov, aby jemu list na zvod dán byl. Pakli sám nepřijede, ale muože místo sebe jiného puovoda poslati rozumného. A když na ten zvod požádá, má jemu býti jmenováno od úředníkuov, co má býti dáno na ten zvod do každého kraje. (A kraj počítá se jeden v Praze, a druhý, který jest hned za Prahou, a třetí za tím druhým v kterau koli stranu, a více krajův nemá počítáno býti od Prahy. A tak do prvního kraje, to jest do pražského, přijde se dáti na zvod sedmdesáte pět grošův českých; dvadceti a jeden groš český na komorníka, písaře a starostu. Do druhého puol třetí kopy grošuov českých; na komorníka, písaře a starostu jedenmezcítma grošuov. A do třetího puol čtvrty kopy grošuov českých, a na komorníka, písaře a starostu. A tak se to dělí o těch jedenmezcítma grošuov: Na komorníka se bráti má patnáct grošův českých, od relací toho zvodu má dáno býti čtyři groše české, a správci komorničímu dva groše česká. A těmto třem úředníkuom toliko přísluší zvodové: Místokomorníku, místosudímu a místopísaři.) A komorník s tím listem zvodním

na ty dědiny jeti má. A přijme-li za zvod držitel těch dědin, má relací k dskám zemským komorník učiniti a zvod ten zapsati; a nepřijme-li za zvod, má to před úřadem oznámiti. A jeden z úředníkův menších má s původem na ty dědiny tam jeti. A když přijedau k těm dědinám, na kterýchž se zvod státi má, má ten, kdož vede, anebo puovod jeho, ukázati a jmenovati ty dědiny, kteréž ve zpravě jsau. A by jich pak mnohem více bylo, nežli by ta zprava ukazovala, proto ke škodě nic není, když tak zpravuje, »kdež má neb míti bude.« A tu úředník s komorníkem udělá zvod třetinau veyš. A tím zvodem puovod těch dědin v držení nepřijde, a ten, na koho se vede, proti právu neučiní, že v držení nevpustí. Tehdy puovod od toho dne, který den se stane zvod, po dvau nedělích panování, toliko jedno, má udělati. A po tom panování po dvau nedělích puovod má k úřadu přijeti, aneb někoho poslati má, a listu žádati má na odhádaní. (A to odhádaní žádnému nepříleží než místokomorníku samému; pakli by místokomorníka nebylo, tehdy komuž najvyšší komorník rozkáže dvěma jeti, místopísaři aneb písaři menších desk zemských, a jeden z nich aby jel s místosudím.) Tehdy na žádost původa má místokomorník listy dáti na odhádaní dědin jeho, aby byl na ten den ráno před sluncem s přátely; a více listy svými místokomorník obešle sausedy a dobré lidi, kteříž najblíže k těm dědinám přísedí. A ten, kohož obešle, má přijeti, ničímž se neomlauvaje, pod propadením desíti hřiven stříbra místokomorníku. A když tam místokomorník přijede: a odhádaní má učiniti mocí úřadu svého s komorníkem tím, kteréhož s sebau míti bude; a místopísař má s ním sám jeti, aneb poslati také někoho. A to odhádaní má býti ráno, když slunce vyjde, aneb do poledne, ale po poledni nic. A to odhádaní má se učiniti třetinau veyš. A to odhádaní sepsané, když domuov místokomorník přijede, tehdy má relací učiniti, aby to, což jest odhádal, tak v cele ve dsky Trhové vloženo bylo ku pravému dědictví; krom dědin zápisných, ty se odhadují vedlé nálezu obecního tomu, kdož jest právo vedl. (A třetina slove toto: Na tři kopy čtvrtá, a tak na deset kop grošuov přijde třetiny výš tři kopy grošův a dvaceti grošův; a tak přijde pro deset kop s třetinau třinácte kop a dvaceti grošuov.) A když se to odhádaní stane, od toho dne odhádaní má udělati po dvau nedělích panování, a tu již na vrch práva dovede.

G. 23.

Item, Jakož jest za obyčej od starosty komorničího při dskách zemských, tudíž i dvorských, drženo bylo, že půhonové, úmluvy, zvodové, panování etc. bez dátum kterého dne a léta jsau vyšla, se vydávali; ješto na tom někdy ne málo, ale mnoho lidem záleží, než toliko autokové bývali zapisováni, kteří i někdy těžce se nacházejí: a protož po dnešní den aby při takových všech puohoních, úmluvách, zvodích, panování etc. dátum, kterého dne a léta jsau vyšla, dostaveno bylo. A jakž by komorník s těmi svrchu psanými věcmi zase k úřadu se vrátil, aby hned od téhož komorníka té každé věci, kdy a kterého dne jemu od něho dodáno bude, relací učinil. A starosta komorničí i komorníci mají to tak opatrovati, aby lidem při tom žádných protahuov a spletkuov činěno nebylo. A sešlo-li by komu při těch relacích co starostau neb komorníky, a saudem zemským to uznáno bylo: bude moci starostovi aneb k komorníkuom, kým by to sešlo, o to hleděti.

G. 24.

Vladislav z Boží milosti král český etc. rozkázal ve dsky Památné zapsati a znamenati: Což se dotýče puohonuov, dluhuov, sum hlavních, aneb také ze škod, jestli že by puovodovi proti pohnanému přísudek se stal králem JM[ti] a pány anebo úředníky menšími, a právo že by po rozsudku anebo po právě staném pro tu summu, anebo pro ty škody mělo na pohnaného vedeno býti a na dědiny jeho, a týž pohnaný že by dědin svých svobodných neměl, než toliko dědiny zápisné a duchovní: i takto jest JM[t] se pány radau svau o tom rozkázati ráčil, aby též práva vedení bylo na ty dědiny téhož pohnaného do též summy, pokudž zápisové témuž pohnanému na též dědiny svědčí, a veyše nic. A to práva vedení býti má bez ujmy spravedlnosti a bez škody gruntovnímu pánu týchž dědin, komuž by ta veyplata spravedlivě příslušela. A když by právo a zvod na ty dědiny udělán býti měl: tehdy ten zvod veden býti má na ty dědiny zápisné do summy, kterauž týž pohnaný na těch dědinách zapsanau má, a pokudž obdržel, a veyše nic. A pakli by k odhádaní přišlo: že také to odhádaní na těch dědinách zápisných, do summy, kterauž týž pohnaný na týchž dědinách má zapsanau, odhádáno

má býti jemu původovi, což jest summy právem ustál na témž pohnaném. A to však do té summy, pokudž zápisové na týchž dědinách svědčí, a veyše nic; a to také beze vší škody pánu gruntovnímu, a tak jakož nahoře doloženo jest. A týž puovod, jemuž by tak odhádáno bylo, držeti má dotud, dokudž by to zboží nebylo vyplaceno od pána dědičného téhož zboží, anebo od toho, kdož by právo k té veyplatě měl. A při splacení téhož zboží, týž puovod summu svau vezma, toho zase postaupiti má, beze vší odpornosti. Poslové na to Královské M[ti] byli jsau Puotha z Ryžmberka a z Švihova, jinak z Skal, najvyšší sudí království českého, Jan z Šelnberka, kanclíř království českého, z pánuov, a Jan z Raupova, najvyšší písař království českého a hoffmistr dvoru krále JM[ti], z vládyk, vypravujíce nadepsané věci, k tomu zvláště vyslaní.

G. 25.

Item, JM[t] Královská také k tomu povolovati ráčí: Jakož jest saud zemský do desk zemských připsati po majestátu krále Vladislava rozkázal, aby na dědiny zápisné právo vedeno pro nezpravu býti mohlo, jakž níže psáno stojí: »Léta tisícího čtyřstého devadesátého osmého, ve čtvrtek po svatém Benediktu. Tu páni a vládyky na plném saudu ráčili jsau rozkázati tento artikul ve dsky připsati, že též také pro nezpravu bude moci právo vésti na dědiny zápisné, tím vším obyčejem, jakž tento nález a rozkázaní ukazuje, když by se dědictví nebo dědin svobodných nedostalo.«

G. 26.

Item, Pro tyto a na tyto věci se urukuje, kdy se má s komorníkem podlé zápisu, nebo kšaftův, smlauv, aneb podlé čehož koli jiného, ježto by ve dskách »uvázaní« svědčilo, uvázati. Najprv když kdo má dskami zápis »s komorníkem uvázaní,« a ten proto urukuje, že právě vede, pod padesát kop grošuov českých: že jinde se nemá uvázati, než pokud mu ten zápis ukazuje. Pakli by se jinde uvázal, anebo více než ten zápis ukazuje: tehdy těch padesáte kop grošův českých propadne, a zase svého zápisu se bude moci držeti. A podruhé uruče, bude se moci vésti, pokudž jeho zápis ukazuje, nedá-li zemským letuom projíti.

G. 27.

Item, Jestli že by kdo list měl, ježto by mu na některé zboží »s komorníkem uvázaní« svědčilo: má též uručiti, že právě vede, pod padesáte kop grošuov českých, aby ho na víc ani jinde, než jakž list ukazuje, nevedl. Pakli by na víc aneb jinde vedl, tehdy propadne padesáte kop grošuov českých, a potom drž se listu svého. A zdá-li mu se, uruče podruhé, (muož) vésti se tu, kdež jeho list ukazuje. Než ten list má sobě prvé ve dsky vložiti, nežli by komorníka vedl.

G. 28.

Item, Komuž by zápis svědčil dskami »s komorníkem brání« pro plat komorní na kterém zboží: jestli že by s komorníkem bráti chtěl, má uručiti, že právě béře, pod padesáte kop grošuov českých, aby na jiném ani na víc, než jeho zápis svědčil, nebral. Pakli by na více bral anebo jinde, než jeho zápis ukazuje: propadne najvyššímu komorníku království českého padesáte kop grošuov českých. A dada je, zdá-li mu se podruhé bráti, uruče též pod padesáte kop grošuov českých, nedada letuom projíti, muože. Též měl-li by list, že by mu svědčil na které zboží »brání s komorníkem« pro plat: má též uručiti všemi obyčeji, a tolikrát, jakož se nahoře píše. A povede-li jej na zmatek, propadne padesáte kop grošuov českých. Než ten list má také prvé vložen ve dsky býti. A kolikrát koli kdo koli vésti chtěl pro nahoře psané věci, a vyručil, vedl-li by jej na zmatek, aneb bral-li by s ním na zmatek kolikrát kolivěk: tolikrát najvyššímu komorníku po padesáti kopách groších českých propadne. A pro tu pokutu nahoře dotčenau má se s komorníkem uvázati najvyšší komorník v statek toho rukojmi, kterýž za to slibuje, že právě vede. A ten rukojmě má míti na svobodných dědinách. A pro ty nahoře psané věci se urukuje, a pro jiné žádné, když se komorník vede.

G. 29.

Item, Kdož by měl který zápis dskami anebo listem, a ten list ve dsky vložen byl dědicsky, aneb dluhem, »s komorníkem uvázaní«; a neuvázal-li by se od toho času, kdyby moc zápisu k uvázaní přišla, ve třech letech a osmnácti nedělích:

tehdy to dědictví, aneb ten dluh promlčí; leč by toho dědictví a statku v držení byl zemská léta, bez nároka tehdy toho užiti má. A jsa jeho v držení bez komorníka zemská léta, není jemu potřebí se uvazovati s komorníkem pražským. A jestli že by po těch promlčených letech, nejsa v držení statku, komorníka vésti na uvázaní toho zboží aneb dluhu chtěl: že mu nemá komorník již vydán býti, poněvadž jest léta promlčal. Než jestli že by on, vezma komorníka, chtěl se uvázati, ano práva jdau, a oni se jemu uvázati nedali: tehdy on má přijeti a u desk oznámiti, že není vpuštěn v držení, več se uvazoval. Tehdy má jemu od úřadu desk zemských obranní list vydán býti. A purkrabě najvyšší pražský mocí úřadu svého má jej v skutečné držení uvesti, tak a tím spuosobem, jakž o tom veyše dotčeno jest. A tu jestli že by nepustil v držení, odboj učiní, a Královská M[st] má naň sáhnauti jako na odbojníka. A nedal-li by mu se uvázati, ano práva nejdau, že tím let nepromlčí. A byla-li by válka, že promlčení let žádnému ke škodě býti nemá.

G. 30.

Item, Jestli že by komu svědčil který zápis, nápad, aneb dluh »s komorníkem uvázaní«, anebo jaký koli zápis, ježto by »s komorníkem uvázaní« svědčil: tehdy ten nebo ti, kdož by se bez komorníka uvázali, a potom že by dali ten statek komu, prodávati aneb zapisovati chtěli, mají najprv ten zápis sobě kázati před úředníky čísti, a oni jemu nemají dále od něho toho statku žádnému zapisovati, leč by se prvé s komorníkem uvázali, aneb za uvázaní před týmiž úředníky přijali, a po právu šli, a od toho zaplatili. Leč by toho statku zemská léta bez nároku v pokojném držení byl, tehdy jej bude moci dále jinému zapisovati.

G. 31.

Item, Kdož by měl plat komorní na kterých koli dědinách »s braní s komorníkem« na týchž dědinách pro úrok; jestli že by nedal auroka při svatým Jiří, neb při svatým Havle: tehdy ten muož s komorníkem bráti pro nedání úroka toho na těch dědinách, jakž zápis ukazuje. Pakli nebéře pro úrok svatojiřský, až svatý Havel mine, aneb též zase: již není jemu povinovat dáti zadržalého úroku. A ten, kdož maje pokutu, a vedle

ní by se nezachoval, sám sebau vinen bude. Než stojí-li »por zadržalé úroky aby mohl bráti«, aneb že »přijdauce ke dskám, že zápis Památnými dskami učiní, že jemu má čekati až do druhého úroku, a to čekání ke škodě býti nemá«: tehdy muož bráno býti tím spuosobem pro zadržalé úroky. A také jestli že by dsky byli zavříny, aneb komorníci byli staveni pro takové úroky: že potom z těch zadržalých úrokuov muož pohnati, a puohon ten nebude zmatečný. A potom předse aby se držel své pokuty, pro úrok svuoj, jakož zápis ukazuje. Pakli kdo chtě s komorníkem bráti pro svuoj úrok, i nemá co: tehdy hned komorník má panování udělati na těch dědinách, na kterých plat komorní vedlé zápisu ukazuje. A potom právo má předse vésti až k odhádaní, tím spuosobem, jakož prvé napřed psáno stojí; krom zvodu, když práva jdau. A má se odhádati třetinau veyš, a k tomu zadržalé úroky, a to zadržalé od té chvíle, odkud počne panovati. Pakli kdo má plat komorní zápisem bez zpravy: tomu se nemá odhádati třetinau veyš, než s náklady toliko. Pakli by kdož kolivěk měl »brání s komorníkem« pro úrok komorní, ježto by byl plat kaupený a ne nadaný, a neužíval-li by pokuty své za tři léta a za vosmnácte nedělí, ano komorníci na brání neb na uvázaní od úřadu desk zemských vydávají se aneb ano práva jdau: že ten každý svůj úroky zadržalé promlčí. Ale nadaný plat, ten se nikdy promlčeti nemá. A když by kdo pro které úroky komuž koli dobytek podlé zápisu svého pobral a zajal s komorníkem, a ten, komuž týž 'dobytek, jakž koli zajat, jeho nevyručil: tehdy týž dobytek má hnán býti k úřadu zemskému k starostovi komorničímu, a tu týž dobytek má držán býti za tři dni; a po třetím dni mají obeslány býti ty osoby přísežné, kteréž na to přísahy mají, a jsau vždycky v Praze zde. (Jest-li dobytek zajat, voly, krávy, neb který koli dobytek, tehdy jsau na to přísežní řezníci; pakli jsau koně zajati, tehdy jsau na to přísežní koníři.) A ti tak obeslaní, mají ten dobytek odhádati puovodovi podlé jich přísahy do summy toho úroku, pro kterauž jest bral, i s náklady i s útratami proto vzatými. A týž dobytek odhádaný tomu, kdož jest bral, má zuostati. A což by po témž odhádaní dobytka zajatého zuostalo, má tomu, komuž jest zajat, zase navrácen býti. A při tom odhadování má býti místokomorník a písař menších desk zemských, a starosta komorničí. Pakli by ten, komuž jest do-

bytek zajat, v těch třech dnech, až do poledne třetího dne, k úřadu přijda, tu summu, pro kterauž jest bráno, s náklady i s útratami i to, což jest týmž dobytkem protráveno, položil, a prvé než by se týž dobytek odhádal: tehdy to tak polože úplně, dobytek svuoj zajatý muož zase vzíti, a tomu nižádný odpěrati nemuož ani brániti. A ten, kdož jest právo vedl, přijíti to má bez odpornosti. Jestli že by pak kdo svévolně na svých dědinách bráti a zajímati nedal: tehdy tu hned komorník na to brání od úřadu vyslaný má toho, kdož bráti a zajímati nedá, pohnati, nejprvé od krále JM[ti] i ode všech úředníkuov větších i menších, i od najvyššího purkrabí Pražského, a den k stání k tomu puohonu jemu týž komorník, kdy a kde státi by měl, bude jmenovati. A ten puohon má býti od každého z desíti hřiven stříbra. Nebo jestli že by komu mělo bráno býti s komorníkem, buď na číchž koli dědinách, ježto by zápis dskami zemskými učiněný na ty dědiny nesvědčil: proto ten, čííž dědiny jsau, nemá brániti bráti, ale má dobytek zajatý vyručiti dobrým člověkem, aneb jiným člověkem, kterýž by měl na svobodných dědinách. A tu summu, pro kterauž jest bráno, má položiti při úřadu zemském i s náklady a útratami, a odpor tomu brání učiniti a vložiti a k němu pohnati, a k saudu přistaupiti, a to provésti, že jest puovod na jeho dědinách bráti neměl. A jestli že to provede, že jest na jeho dědinách bráti neměl: tehdy ten, kdož jest tak nepořádně bral, má tomu škody i všecky náklady nahraditi a zaplatiti, i ten základ, v čemž jest dobytek vyručen, dáti bez odpornosti.

G. 32.

Item, Jestli že by komu zápis který zjevně svědčil, že »muož pro zadržalé úroky bráti«: ten toho užiti má podlé zápisu svého.

G. 33.

Item, Jestli že by kdo měl plat komorní, a pro ten že by jemu »s komorníkem brání« svědčilo, i byl-li by ten plat na dvojím zboží, aneb na dvau vsech, aneb na víc: a že nemá na jednom bráti než na všem zboží, což mu zápis ukazuje. Pakli by na jednom zboží bral pro všecek plat, musí tomu zase

navrátiti, co jest pro cizí díly na jeho zboží bral, i se všemi škodami. Než proto na jiných dílích drž se své pokuty.

G. 34.

Item, Jestli že by kdo měl jakýž koli zápis »s komorníkem«, s vymínkau, anebo s vymínkami: těch vymínek užiti má.

G. 35.

Item, Jestli že by dvěma nebo třem svědčil zápis »s komorníkem uvázaní«, a jestli že by se jeden nebo více uvázali: ti svého uvázaní požiti mají, nedadauce letuom projíti. Pakli by se z nich který neuvázal, an mu zápis svědčí, a dal by třem letuom a vosmnácti nedělím projíti, ano práva jdau, a komorníka vzíti by mohl: tedy své právo promlčí; a těm to ostane, kdož jsau se uvázali v to a to drží. Než byli-li by kteří z nich sirotci: tehdy na místě jich přátelé nebo poručníci budau se moci uvázati v takový statek jménem sirotkuov těch, kteří by k takovému zápisu právo měli.

G. 36.

Item, Kdož by na sobě listem na svém statku, anebo na svém zboží zavázal plat komorní, a že by v listu stálo »s komorníkem brání«: tehdy dokudž ten list ve dsky nevejde, že nemá jemu komorník dán býti na brání. A jestli že by toho listu nevložil ve dsky ve třech letech a vosmnácti nedělích od dátum listu toho, a moha ke dskám: tedy ten list se promlčí.

G. 37.

Item, Když by na dvojím statku neb na víc byl zapsán plat komorní, a z těch jeden dal by na svém dílu anebo zboží ten plat všecken odhádati, a odporu by tomu neučinil obyčejem tím, jakž veyše psáno (kdož by po rozsudku právo vedl) stojí: sám by sobě zmatek učinil, a ten by všecek plat na jeho dílu zuostal.

G. 38.

Item, Němey, poněvadž jest ten Bohem poražen, a má rozum přirozený a umí rozkázati kýváním rozumně: že muož klásti dědiny své, komuž chce, ve dsky.

G. 39.

Item, Pankhartuom a kurvám zjevným nemá ve dsky kladeno býti.

G. 40.

Item, Jestli že by kteří měšťané na zpravní listy statky drželi dědicsky: ti toho proti nálezu obecnému činiti nemají. Než kaupili-li by Pražané neb které město co k obci, neb osoby v městech, na svobodných dědinách aneb statcích: ty takové dědiny a statky tak kaupené, s povolením JMti Královské, aby sobě bez prodlení ve dsky zemské klásti dali, tak jak od starodávna bývalo. Však s takovau výminkau, přišla-li by jaká berně neb jaká jiná potřeba královská neb zemská, že oni nadepsaní purgkmistr a rada i všecka obec N. toho nadepsaného dědictví sobě pod šos, ani jinak, všeho ani na díle, osobovati ani přivlastňovati nemají. Tolikéž i městské osoby, kteříž by takové statky s povolením JMti Královské kupovali a drželi. A to pod pokutau Zřízením Zemským vyměřenau »Kdož by ve dsky kladl jinému dědiny královské neb duchovní a sám jich ve dskách nemaje« jak níže napsáno stojí. Než mají a povinni budau se k králi JMti a k zemi tak zachovati a to vše činiti, jak jsau se předešle držitelé nadepsaného dědictví chovali a z toho činili.

H. 1.

Item, Na sněmu obecním, kterýž držán byl na Hradě pražském leta etc. 1547 v úterý před svatým Bartolomějem apoštolem Božím, toto jest zřízeno: »Což se statkuov dědičných i také zprav a zápisuov podlé Vyzdvižení desk zase do desk kladení a vložení dotýče: jestli že jsau ještě kdo toho nevykonali, tehdy ti neb ten, když koli svau potřebu toho uznají, buď k teymž vkladuom obeslati, aneb tak jakž Vyzdvižení desk ukazuje, sami sobě aby vložiti mohli.

H. 2.

Item, Jestli že by kdo ve dsky kladl jinému dědiny královské neb duchovní, a sám jich ve dskách nemaje a věda, že jsau královské neb duchovní: že má takový za falešníka jmín býti, a králi v trestání upadne a statek k tomu proti králi propadne. Než jestli že by kladl nevěda: tehdy ten vklad nemá moci míti a ten také aurazu na své cti ani na statku žádné škody nemá míti, než drž se svého zpravce, dada jemu úmluvu. A jestli že by kdo které dědiny kladl ve dsky, sám k nim práva nemaje, a ten kdož by právo k nim měl, pohnal by z nich, a vysaudil by je na tom, kdož by ty dědiny držal: tehdy ten kdož jest je kladl ve dsky, k nim práva nemaje, upadne v pokutu nahoře položenau, i králi v trestání. A ten kdož by dědiny dskami k sobě přijal, věda o tom, že onen, kterýž mu kladl, práva k nim neměl: že ten v tauž pokutu upadne, jako ten, kdož mu kladl. Pakli by nebyl narčen, kdož by ty dědiny držal, za tři léta a za vosmnácte nedělí: ten má toho práva užiti.

H. 3.

Item, Jestli že by kdo komu dědiny které neb jakau spravedlivost listem neb dobrau volí postaupil aneb dal, sám již k tomu práva nemaje, odcizivše prvé to od sebe neb předkové jeho: že v též pokutě býti má, jako ten, kdož by dědiny jinému dskami kladl, jakž tuto svrchu o tom dotčeno. Neb JM[ti] Královské věci a pokuty, tolikéž statky duchovní, jakž od starodávna, nemohau a nemají se promlčeti.

H. 4.

Item, Když by dvěma nebo třem anebo kolika koli osobám bylo jedním trhem ve dsky vloženo anebo kladeno: že tím trhem společníci nejsau; než ti společníci jsau, kterýmž by z milosti krále JM[ti] nebo pánuov a vládyk z plného saudu spolek dán byl. A kterýž by kolivěk umřel bez zřízení dostatečného a bez dědicuov řádně pošlých, ješto by jemu trh podlé jiných svědčil: že tu s mrtvého díl na živé připadnauti nemá, ale na najbližšího přítele, vedlé obdarování královského. Jakož jest prvé bylo za právo v knihách Primo Procopii U. XIV., že v jednom

trhu, když jest několika osobám kladeno bylo trhem, že tím nejsau společníci.

H. 5.

Item, Když by společníci byli dskami učiněni, a jeden že by umřel a dcer toliko po sobě nechal: tehdy druhý společník anebo jeho synové má jich odbývati jako dcer svých vlastních. Pakli by společníci nechali dcer a žádného syna nebylo: tehdy dcery těch společníkuov rovný díl mějte v těch statcích, vedlé nálezu prvního.

H. 6.

Item, Jestli že by kdo pro nemoc anebo pro starost nemohl ke dskám jíti nebo jeti, když by úředníkuov požádali, aby jeli dva nebo šli k takovému a tu rekognicí sepsali, co by vuole toho byla, k komuž by šli nebo jeli, a přijdauce relací učinili a jí ve dsky vepsali: že to mají učiniti.

H. 7.

Item, Kdož by koli udělal zápis »s místem«, a tím zápisem dědictví své že by někomu zapsal, a v tom že by umřel, a děti řádně že by po sobě nechal: tehdy děti nebo jedno z nich přijdauce k letuom spravedlivým, muože na prázdné místo doložiti, kohož se jemu zdáti bude, aby jemu nebo jim ten zápis propustil.

H. 8.

Item, Věna všecka, převod věn v jakéž koli summě, buď v malé neb veliké, rozdílové, děkování z poručenství, poručníkuov zdělání, směny, dání krále JM[ti] buď z manství neb z duchovenství k dědictví, ty všecky věci zapisují se v Trhové dsky.

H. 9.

Item, Přídavek věna, když přidává manželce své věna, buď summy peněz aneb svrchkuov neb nábytkuov, a ten přídavek jestli že jest po věnu kladení, to se také v Trhové dsky zapisuje.

H. 10.

Item, Kdož by komu statek prodal bez zpravy, a strana druhá chtěla přijíti: též v Trhové dsky má kladeno býti.

H. 11.

Item, Jestli že by kdo který zápis z desk propustiti chtěl, má jej sobě najprv kázati čísti. A nechce-li ho sobě kázati čísti, nemají jemu toho zápisu úředníci propustiti, a to proto, že někteří zápisové mohau se propustiti, a někteří nic.

H. 12.

Item, Kdož by komu koli zápis udělal dskami »s místem« aneb »bez místa«, a ten zápis nebyl mu propuštěn, a ten by na to jiný zápis udělal: že ten zápis poslední žádné moci míti nemá.

H. 13.

Item, Kdož za který koli statek zpravci listem přijme: tehdy když ten list zpravní ke dskám přinese, mají mu jej ve dsky vložiti, když by toho na úřednících požádal; však tak, aby k tomu povolení bylo krále JM[ti] nebo pánův a vládyk z plného saudu, a relátor na to aby byl.

H. 14.

Item, Jestli že by kdo dskami zavázal na svém statku jakauž koli pokutu proto, jestli že by koho z listu, kterýmž by kdo zaň neb rukojmí nebo podpůrcí se postavil, nevyvadil: že jakáž koli pokuta ve dskách proto jest, že té užiti má každý. A pakli by ve dskách stálo, »když by ten, kdož se zapsal, list vyvazený a prořezaný ke dskám přinesl, že mu ten zápis má propuštěn býti, by pak i toho nebylo, komuž zápis svědčí«: tehdy má propuštěn býti.

H. 15.

Item, Jestli že by kdo kterým statkem co zpravoval, a po té zpravě že by na tom statku věno zavadil anebo komorní plat zapsal anebo jakž koli posledním zápisem zavadil: tehdy přijde-li pro nezpravu k odhádaní, poslední zápisové moci

míti nebudau proti prvním proti té zpravě. Než což by po odhádaní té zpravy zuostalo: tehdy potomní zápis k tomu má hleděti, což jest po tom odhádaní statku zuostalo: a tak starší zápis před potomním má o zpravách napřed míti.

H. 16.

Item, Jestli že by kdo měl zpravní list na který prodej statku s rukojměmi, a jestli že by sobě toho listu zpravního do desk (an odevřené jsau) nevložil, a rukojmě by v tom zemřeli a jistec: tehdy sám se o ten vklad připraví, a dále děti jistcovy, ani rukojmí těch dětí, nebudau vkladem ani zpravú povinni, jakož ten list ukazuje.

H. 17.

Item, Když by dva bratří statek prodávali a společně že by jej ve dsky kladli a zpravovali jej oba, »čímž mají neb míti budau«: by se pak potom rozdělili, tehdy ten komuž zpravují, má se na oba bratří statky vésti, kdež by co měli. Povede-li se na jednoho statek, muož mu ten jeden odpor klásti, a bude jemu to právo vedení zdviženo, a musí potom na oba vésti pro nezpravu, nedá-li letnom zemským projíti. A též jestli že by kdo dva zpravce měl, a ti sobě že by nic nebyli, a zpravovali jemu dvěma statky: tehdy se má též na oba statky pro nezpravu vésti, aby mu na každého statku polovice té zpravy odhádáno bylo. Pakli by se na kterého statku polovice nedostalo, bude moci na druhého zpravci statku to všecko, což mu se nedostalo, odhádati. Pakli by se na jednoho statek vedl, tehdy bude moci jemu ten jeden odpor dělati, a bude jemu to též právo vedení zdviženo, jakož o nahoře psaných bratřích svrchu stojí.

H. 18.

Item, Když by kdo několika osobám statek svuoj zapisoval, a v tom zápisu že by tak znělo, »že díl mrtvého na živé připadnauti má«: a když by ten statek na ně přišel, že každý svuoj díl muož prodati, zapsati a učiniti z něho, což mu se zdá, když by léta měl.

H. 19.

Item, Tak jakž předešle páni a vládyky na plném sněmu obecním, kterýž byl držán v pátek o suchých dnech postních, léta Božího tisícího čtyřistého devadesátého pátého, s povolením najjasnějšího knížete a pána, pána Vladislava uherského, českého krále etc. na tom zuostati ráčili, že ještě konečně zuostávají, aby všickni vkladové ve dsky zemské, buď v Větší nebo v Menší, v Trhové nebo Zápisné, v Puohonné nebo v Památné, aby česky psáno bylo, a to aby věčně tak držáno bylo a zachováno. Než což se majestátuov nebo jiných listův latinských dotýče nebo německých, kteříž by slovo od slova vpisováni měli býti: to aby tak, jakž psáni jsau, buď latině nebo německy, ve dsky kladeni byli. Poslové na to byli jsau ke dskám od JM[ti] Jindřich z Hradce, najvyšší komorník království českého, Puotha z Ryžmberka a z Švihova, najvyšší sudí království českého, z pánuov, jsauce k tomu zvláště vysláni.

H. 20.

Item, Po nálezu panském a vládyckém a po právu staném, nemá žádnému práva vedení zastaveno býti, leč by v to svrchu dotčené příčiny vkročily. Než jestli že by kdo to práva vedení chtěl tau summau ssauti, nedopauštěje posledního panování: to bude moci učiniti při kterém koli práva vedení, i s škodami a náklady, kteréž by k úřadu naložil.

H. 21.

Item, Jestli že kdo rukojmí jest za koho v listu, a ten, za koho jest rukojmí, zápis učiní: že jej má vyvaditi z toho rukojemství. Pakli by nevyvadil, tehdy pokuta s komorníkem v statek jeho uvázaní. Jestli že ta výminka stojí, »kterýž má neb míti bude«: tehdy by pak ten statek prodal, ten prodej tomu zápisu ke škodě není.

H. 22.

Item, Jestli že jest kdo komu který dluh dlužen byl nad sto kop grošuov českých, a v tom dluhu že by jemu chtěl statku svého díl postúpiti bez zpravy, a oboje strana se smluvila: že má v Větší dsky zapsati ten zápis.

H. 23.

Item, Kdo chce dědictví své zapsati po smrti své »s místem« veyš než nad sto kop grošův českých: tolikéž v větších dskách Zápisných ten zápis zapsati má. A jestli že by umřel bez dědicuov, tehdy ten komuž se zapíše, stojí-li »s komorníkem uvázaní,« má se k dědictví uvázati s komorníkem v ty dědiny. A když se uváže tak s komorníkem, tehdy jemu v té summě dědicsky zůstati má. A dále se má podlé výmínek (ač budú-li které v témž zápisu postaveny) zachovati. A též »bez místa« jestli že by kdo zapsal komu a umřel bez dědicuov: tehdy mu to dědicsky má zuostati. A dále se též zachovej vedlé výminek v tom zápisu postavených.

H. 24.

Item, Kdož by na statku svém zapsal dluh veyš než sto kop grošuov českých, a z toho dluhu že by měl plat komorní dávati, jestli že by kdo chtěl právo své k čemuž kolivěk dluhem zapsati v summě veyš nad sto kop grošuov českých: a takový zápis má většími dskami Zápisnými učiniti.

H. 25.

Item, Kdož by koli manželce své nad její věno a přídavek jejího věna chtěl co nad sto kop grošuov českých dluhem zapsati: jinde toho nemá zapisovati, než v větších dskách Zápisných.

H. 26.

Item, Kdo chce dědictví své zapsati dluhem ve stu kopách groších českých a níže »s místem« neb »bez místa«: to má v menších dskách zapsati. A též také kdož by zapisoval a umřel bez dědice: že tomu dědicsky to zuostane.

H. 27.

Item, Kdož by chtěl dluh komu zapsati sto kop grošuov českých aneb níže pod sto kop grošuov, a v tom dluhu že by chtěl zapsati a postúpiti statku svého bez zpravy, buď dědicsky neb zástavau a s veyplatú: též to má v menších dskách zapsati.

H. 28.

Item, Aby žádnému veypisuov žádných zápisuov z desk nebylo vydáváno, bez povolení krále JM^ti nebo pánuov a vládyk z plného saudu anebo úředníkuov desk zemských větších. Než což se veypovědí a nálezuov většího i menšího sauduov zemských dotýče, ti vydáváni nemají býti jinak, než s povolením krále JM^ti anebo saudu zemského, když by se o to pořádně relací ke dskám zemským stala. Než ku potřebě krále JM^ti, bylo-li by kdy jakých nálezuov neb veypovědí potřebí, a prokurátor krále JM^ti ke dskám přijda, takových nálezuov neb veypovědí požádal, neb jakých koli jiných z desk veypisuov: takoví veypisové mají bez zvláštní relací od úředníkuov vydáváni býti. Než k sauduom ke všem, kdož by potřeboval od desk jakých nálezuov nebo veypovědí: k takové potřebě beze vší relací mají jim od desk zapečetěni vydáváni býti. A při kterémž by je koli saudu kdo ukázali: tehdy od toho úřadu, jak by po při bylo, aby je zase těm, kdož je ukazují, vracovali.

H. 29.

Item, Jestli že by kdo který zápis dluhem puojčený měl »s komorníkem uvázaní« na čí statek v jakéž koli summě: má se v ten statek s komorníkem podlé zápisu uvázati. A ten kdož jest zapsal, nemá odporu tomu uvázaní klásti, aniž jemu toho odporu mají dopauštěti činiti. Než jiný chce-li k těm dědinám spravedlnost míti, ten odpor muož vložiti. Ale kdož se v statek s komorníkem uvazuje, má tomu statek postaupen býti a nebude-li mu po uvázaní s komorníkem ve dvau nedělích postaupen, má na ten statek obranním listem uveden býti. Ale to uvázaní jeho v ten statek i uvedení nemá tomu, kdož odpor klade, ke škodě býti; než když požene k tomu odporu, což mu saudem přisauzeno bude, má toho požiti.

H. 30.

Item, JKM^t podvoliti se jest ráčil, že JM^t má podlé práva pohánín býti, jakož od starodávna bylo. A ten puohon má po komorníku dodán býti prokurátorovi krále JM^ti. A týž prokurátor aneb komuž by JM^t tu při listem svým mocným poručiti ráčil, ten na JM^ti místě se sauditi a tu při vésti má. A zase JM^t

má poháněti, tak jakož od starodávna bylo, skrze prokurátora svého anebo skrze jiného, komuž by JM[t] poručiti ráčil. A když by tomu puohonu a té při hojemství vyšly: tehdy ta pře má slyšána býti, když by toho prokurátor JM[ti] požádal, a nemá dále v pořádku zuostati.

H. 31.

Item, Jestli že by čí statek pro provinění na krále JM[t] připadl, dědicský nebo zápisný: že toho statku na JM[t] připadlého nemá provolati, ale se z něho před saud zemský poháněti. Než jestli že by manský připadl na JM[t] královskú, z toho nemá poháněno býti, ale voláno. A též všecken spuosob od dvorských desk má zachován býti, jako bývalo od starodávna, o veyprosy. Pakli by které summy nebo listy spadly na JM[t]: z toho muož poháněno býti před který koli saud, k kterémuž by saudu ta věc příslušela.

O úřednicích menších,

a o saudu menším zemském, a oč témuž saudu sauditi náleží.

H. 32.

Item, Úředníci menší aby byli sazeni hodní, dobří a zachovalí lidé.

H. 33.

Item, Na sněmu obecním, kterýž držán byl na Hradě pražském, léta etc. 1545 v pondělí po Nanebevzetí Panny Marie, jest zřízeno. Což se úředníkuov menších k úřaduom při dskách zemských sazení dotýče, poněvadž privilegium krále Václava slavné paměti na to se vztahuje, že úředníci menší od vyšších úředníkuov zemských, s radau saudu zemského, podáváni a sazeni býti mají, totižto od najvyššího komorníka království českého, od najvyššího sudího téhož království českého a od najvyššího písaře nadepsaného království českého: protož v tom se úředníci zemští budaucně tak zachovati mají. Však nynější úředníci zemští dotud, dokudž úřady své na sobě držeti

budau, ti se v to nepotahují, než při tom, jakž jsau zastiženi, se zuostavují. Však nic méně ti úředníci menší, kteříž tak s radau saudu zemského ke dskám zemským sazeni budau, ten každý úředníku zemskému, pánu svému, zachovej tu poslušnost a povinnost, jakž na to záleží. Pakli by toho neučinil, tehdy jeden každý úředník vyšší bude moci místo držícímu svému odpuštění dáti a jiného na to místo spůsobem svrchu psaným vsaditi, když mu se koli zdáti a líbiti bude.

H. 34.

Item, Kdož by koli z menších úředníkuov od dnešního dne co kaupil na svobodných dědinách, nebo který zápis od koho sobě ve dsky přijal: aby to ohlásil a dsky své před pány a vládykami na plném saudu zjevně aby četl o těch suchých dnech, při kterýchž by jemu ve dsky kladeno bylo, aneb při nazejtří svatého Jeronyma. A pakli by toho neučinil, aby toho zápisu nebo vkladu ve dsky neužil.

H. 35.

Item, Jestli že by kdo úředníky menší nařekl, neb některého z nich, což by se úředních věcí dotýkalo, že by něco úkladného a nevěrně udělali neb udělal, proti právu, a toho by na ně neprovedl: má hrdlo ztratiti. Pakli by na ně dovedl, anebo na kterého jednoho z nich: tuž pokutu má podstúpiti.

H. 36.

Item, Když by úředníci menší od úřadu pro práva vedení, neb k nemocnému jeti měli, a přijeli, a seznali místa nebezpečná, a požádali buď z pánuov, z rytířstva, z měst, z městeček, ze vsí: aby jim pruovody dávali v slušná místa jedni k druhým.

H. 37.

Item, Že žádný člověk nemuož přesvědčiti úředníkuov menších, leč by měl k svědomí z pánuov z lavic, nebo z vládyk, kteříž v saudu zemském sedají.

H. 38.

Item, Úředníci Pražští menší desk zemských mají zapisovati takovým titulem: »Přiznal se před úředníky pražskými,« jakož bylo od starodávna zapisováno. Než komuž by list psali od úřadu, tehdy mají takovým titulem napřed se psáti: »Úředníci Pražští menší desk zemských N. etc.« jakož od starodávna bývalo; kromě úředníkuov zemských najvyšších, těm se napřed jich titulem psáti má, jakož se tak zachovává podnes.

H. 39.

Item, Takto mají v saudu menším sedati: Najprv místopurkrabě Pražský, místokomorník, místosudí, místopísař, úředník králové Její M[ti], úředník podkomořího, písař menších desk zemských; ten má na katedře býti a pře spisovati. A žádný jiný nemá z saudu mluviti, než místosudí s volí všech, anebo komuž on káže; a též v potaz má kázati se sstupovati.

H. 40.

Item, Před saud zemský menší muož pohnati z dluhu, z kteréž koli věci, až do sta kop grošů českých, bez spolupuovoduov, kromě listovní věci, kteréž purkrabě Hradu pražského sauditi má. A též pro nevydání lidí a čeledí zběhlých, bez spolupuovoda, každý ze dvadcíti kop grošuov českých bude moci pohnati. A původ, kterýžto lidi a čeleď pohání, i také jiní, kteří z dluhuov pohánějí, všickni k vyhlášení puohonuov mají osobně státi. A potom po vyhlášení puohonův, budau moci strany poručníky dskami zdělati, tak jako při saudu zemském větším. A ti puohonové vyhlašovati se mají v autery před suchými dny postními, a v středu o suchých dnech letničních, a na den svatého Jeronyma. A puovod při tom saudu menším při vložení žaloby, při stání pře, když k slyšení přijde, k svědkuov pohánění, nebo k vedení, a obdrží-li při anebo právo ustojí, k vedení práva a k dovedení: má se při tom při všem zachovati, tak jako při saudu zemském větším, když se z summy pohání, jakž o tom šíře při saudu zemském větším psáno jest.

I. 1.

Item, Též pohnaný při vyhlášení puohonuov, i při své při, když naň zavolají, bude zachován též jako při saudu zemském. A jestli že nestane, bude naň dáno stané právo, i při svau ztratí. Pakli by se trefilo, že by puovodovi puohon zdvižen byl, anebo že by při prosaudil: tehdy pohnaný ze škod útratních má též viniti a zachován býti, jako při saudu velikém.

I. 2.

Item, Ze škod útratních nemají před saud zemský, ani před úředníky menší, po rozsudku panském anebo po staném právu poháněti, tolikéž i od jiných sauduov. Než ten kdož by při obdržal před kterým koli saudem, má to hned úředníkuom menším jmenovati, a útok vložiti konečně do suchých dní najprvé příštích, z jaké chce summy ze škod viniti. A oni úředníci mají takovau summu v registra zapsati, a toho na komž jest pře obdržena, anebo právo ústalé, mají ho listem obeslati po komorníku, a tu summu v listu oznámiti, aby stál před nimi na ty určité dni, kteréž od starodávna jsau k pruovoduom škod pokládáni. A to tito: Po suchých dnech postních, středa po provodní neděli, po suchých dnech letničních, ten den po svaté Markétě, po nazajtří svatého Jeronyma, ten den po svatém Linhartu, a též také ten den po svatých Fabianu a Šebestianu. A již po tento čas aby se tak zachovali, a k těm časuom aby ze škod útratních obsílali listy. A též aby listy bral každý o ty škody, nedada suchým dnuom projíti najprvnějším. Pakli by listu z těch svrchu psaných škod nevzal kdo do svrchu psaného času: tehdy z nich více přes ten čas nebude moci obsýlati; a úředníci tu mají hned o škody útratní a o náklady, kteréž pro tu při vzal, vedlé průvodu konec učiniti. A což by neprovedl podlé práva, při přísaze má se zachovati. Pakli by ten jsa obeslán nestál, aneb poručník jeho buď dskami zapsaný, anebo mocný list pod pečetí obeslaného maje na se učiněný, tak jak se níže píše, se na jeho místě neohlásil, aneb k těm škodám provozování nestál: mají naň právo stané pro tu summu dáti, a po staném právu právo pustiti. A též, kdož by v komoře při obdržal anebo právo ustál, anebo u menšího úřadu, i také u dvorského aneb purkrabského, mají týmž spůsobem hleděti

o škody útratní, tak jako se nahoře píše. A jestliže by pak puovod k těm škodám před úředníky nestál: tehdy má ty škody ztratiti. Než byl-li by nemocen, buď puovod neb obeslaný, mají nemoc zpraviti podlé práva.

I. 3.

Item, Jestli že by pro kterau kolivěk věc nahoře položenau puohon neb obeslání komu zdvižen byl: tehdy ihned nedadauc suchým dnuom tehdáž najprvé příštím projíti, má útok ze škod vložiti, a potom má list ze škod vzíti, a list ten dodán býti dvě neděle před tím dnem určitým, kdy stání v obeslání o škody položeno jest. Pakli by pohnaný z těch škod do druhých suchých dní strany druhé nevinil: tehdy již potom více viniti z nich moci nebude, a strana druhá muož znova pohnati, bude-li mu se zdáti.

I. 4.

Item, Vobrání-li se pohnaný, muož o ty škody útratní poručníka listem neb dskami k pruovoduom těch škod udělati. Než přijde-li k přisežení, tu sám stuoj, jakž veyše dotčeno jest.

I. 5.

Item, Kdož by koho ze škod útratních a nákladních chtěl obeslati, ten bude moci, buď dskami nebo listem pod svau pečetí; pakli by pečeti své neměl, tehdy pod pečetí jiného na místě jeho poručníka, k vzetí obeslání i k provozování škod, udělati. A též také obeslaný k bránění týchž škod bude moci též buď dskami, nebo listem pod svau pečetí, aneb pod jiného pečetí poručníka učiniti, a oboje strany »na zisk i na ztrátu« doložíc.

I. 6.

Item, Kdež stranám obojím přisaudí něco nálezem, ješto v tom nálezu nestojí, že se jedné straně »dává za právo«: tehdy ty strany nemají se ze škod viniti. Pakli by která strana vinila, tehdy jí to obeslání bude zdviženo, kteréž pro ty škody udělá. Než jestli že by v nálezu stálo, že jedné

straně »dávají za právo«, anebo kdež stojí v nálezu, »dal památné«: ta strana muož ze škod viniti. Též také po zdvižení puohonu nebo obeslání, neb po puštění od puohonu, aneb k němu nestání, tolikéž i k obeslání, bude moci každý po škodách jíti.

I. 7.

Item, Komuž by koli která summa nebo která jiná věc saudem byla přisauzena, a on by jí potom skrze přátely nebo smlauvu, nečekaje roku, vzal a práva nevedl, a potom by ze škod viniti chtěl, kteréž by pro tu při utratil: že těch škod bude odsauzen, poněvadž jistinu skrze přátely vzal.

I. 8.

Item, Jestli že kdo při obdrží, nemá z žádných jiných škod pro tu při viniti, než toliko, což pro tu při naloží a utratí. Pakli by z čeho jiného viniti chtěl, nemají jemu toho přisuzovati, ani za to dáti přisahati.

I. 9.

Item, Kdož by útratní škody před úředníky pražskými menšími provoditi měl, ten má je provoditi napřed hospodářem, a jedním podlé něho, nebo dvěma, nebo třemi svědky hodnověrnými; však rozděle ty útraty, při kterém času, a mezi kým tu při před kterým saudem měl, a kdy jest ty útraty vedl, kterého času přijel, aneb zase odjel, a s jakým počtem, aby se tomu vyrozuměti mohlo a spravedlivý nález aby o ty útraty učiněn býti mohl.

I. 10.

Item, Kdož by poháněti chtěl pro lidi dědičné zběhlé, a také o čeleď: že má poháněti před saud zemský menší pro nevydání ze dvadcíti kop grošuov českých pokuty, jakož tak od dávna bývalo. A jestli že by kdo koho pohnal o člověka svého dědičného, i také o čeledína přístavného a služebného, a jestli že by puovod dostatečně provedl před saudem zemským menším, že jest člověk jeho aneb čeledín jeho: že takovey nemá dále ku přísaze připuštěn býti, ale má jemu puovodovi za právo dáno býti; a tu pokutu bez odpornosti má

dáti a zaplatiti, i člověka toho neb čeledína vydati; a to ode dne rozsudku ve dvau nedělích pořád zběhlých.

I. 11.

Item, Žádná kmetična kdyby za kterým pánem ovdověla, že se na jiné grunty nemá vdáti bez vůle pána svého; a o to má poháněno býti též před menší saud, jakož svrchu psáno stojí.

I. 12.

Item, Aby též pro schovance, nájemníky a pro pankharty, od kohož by ušli, bylo poháněno, jako o jiné lidi, a o čeleď zběhlau. Než měl-li by kdo schovance svého, kteréhož by dal sám pán neb rytířský člověk, nalezna jej, chovati, aneb pankharta svého vlastního, a ti dojdauce let aneb prvé že by od něho zběhli: kdež by se jich koli u koho koli doptal, bude moci o ně k tomu hleděti, obyčejem svrchu psaným.

I. 13.

Item, Kdož by čí dědiny držel, práva k nim nemaje, a propustil z toho zboží některé lidi z člověčenství: že to propauštění moci nemá; a o to úředníci menší súditi mají.

I. 14.

Item, Jestli že by kdo ke komu poslal, aby mu čeledína vydal, nebo člověka a služebníka, nebo sirotka, a ten ke komuž by posláno bylo, toho nevydal, až by jej puohon zastihl, a teprva jej chtěl po puohonu vydati: tehdy kdož jest jej pohnal, má vůli míti jej přijíti, anebo se půhonu držeti.

I. 15.

Item, Kdož by na kom člověka vysaudil, má jemu toho člověka vydati podlé rozsudku, s tím statkem, s kterýmž se jest týž člověk k němu přibral. Než což tu pod tím pánem statku nabude: má u toho pána milosti o ten statek hleděti, a ten pán má vůli, jemu jej propustiti nebo nechati.

I. 16.

Item, Kdož by člověka čího u vazbě držal pro mord, aneb pro nějaký zlý a nešlechetný skutek, a když by pán člověka toho k tomu poslal, u kohož ten sedí, aby mu jej vydal jako člověka jeho, tím spuosobem, jako by nic zlého neučinil, než jako by jemu zběhl, chtě z pokuty ze dvadcíti kop grošuov českých pohnati: nemá jemu na to jeho vydati, než má se při tom člověku zachovati, jako o jiném mordéři aneb zločinci vedlé svolení zemského O mordech, a o Nařízení o zločincích.

I. 17.

Item, Jestli že by který cizozemec komu člověčenství slíbil, a potom že by k někomu jinému ušel v zemi, a ten, komuž by člověčenství slíbil, žádal by na tom, aby mu jeho vydal: má mu jej vydati, jako by jeho rodilý byl, a nemá sobě naň z cizí země propuštního listu jednati, ani jej tím listem, by pak zjednal, zastírati proti tomu, komuž jest člověčenství prvé slíbil. Pakli by se v tom tak nezachoval, bude moci k němu hledíno býti vedlé Zřízení o lidi.

I. 18.

Item, Jestli že by kdo koho žádal, aby mu se čeledínem ujistil, a on vsadil by jej do vazby, a ten čeledín že by jemu z vazby ušel nebo vyšel beze lsti: byl-li by pohnán z té pokuty, komuž jest ten vězeň ušel, nebude tau pokutau povinen.

I. 19.

Item. Kdož by pod kým měl člověka svého, a oň podlé Zřízení Zemského neposlal, a tak právem že by nehleděl o něho k tomu, pod kýmž sedí, a kázal by se jemu nočně vystěhovati a vybrati: ten pán, čížto člověk jest dědičný, anebo jakž koli jej přijal na svuoj grunt, propadne pokutu, jakož svolení nahoře psané o pokutě ukazuje o nevydání lidí.

I. 20.

Item, Že z panského nebo z rytířského řádu poboční synové neb dcery nemají vydáváni býti, jako

jiní sirotci, leč by komu dobrovolně slíbil člověčenství; než mají v moci otce svého býti až do jeho smrti, a po smrti otce svého mohau sobě teprva vzíti za pána, koho chtí, aneb v svobodě zuostati.

I. 21.

Item, Jestli že by kdo člověka svého rukau dáním propustil komu, a on to dostatečně provedl: má toho ten člověk užiti, jako by mu list veyhostní byl dán.

I. 22.

Item, Že města královská, i také měšťané a osoby, kteréž grunty mají na zemi svobodné, že z těch mají vydávati lidi zběhlé, sirotky i čeleď, jako páni neb rytířstvo jedni druhým vydávají.

I. 23.

Item, Jestli že by kdo člověka čího na gruntu za sebau osazeného měl, a ten člověk že by se pod svého pána dědičného vystěhoval, anebo se vykradl: pošle-li k jeho pánu dědičnému, aby mu ho vydal jako člověka, kterýž mu se pryč vystěhoval anebo vykradl, a nechtěl-li by ho vydati, tehdy jej muože pro to nevydání z pokuty pohnati, a na něm tu pokutu obdrží. Než když bude zase člověk ten navrácen, odkud se jest vystěhoval anebo vykradl: tehdy pán jeho dědičný bude moci zase vedlé práva jako k člověku dědičnému hleděti, podlé svolení prvního o Pokutách, což se lidí dotýče.

I. 24.

Item, Kdož by cizího čeledína, anebo služebníka na rukojmích měl, a ten, číž jest, žádal by toho, aby mu jej vydal, a on by pravil, »když mu jej postaví, že mu jej chce rád vydati«, a ten nečekaje toho, anebo že by toho od něho přijíti nechtěl, až by ten rok k stavení přišel toho člověka, a přes to by z pokuty pohnal: že té pokuty neobdrží. Než ten proto pohnaný, když ten člověk jemu postaven bude, má jej jemu, kdož jest oň k němu poslal, vydati. Pakli by se ten člověk nestavěl, tehdy on vyupomínaje ten základ, má jej tomu dáti, číž jest člověk čeledín nebo služebník.

I. 25.

Item. Kdož by maje rukojmě za čeledína přístavného do jeho dobytí, a ten čeledín přístavní ušel by, a on že by slal k někomu pro toho čeledína, aby mu jej vydal, a pro nevydání potom toho pohnal, nedrže se rukojmí: že jemu ten puohon zdvižen bude, a pokutau ten jemu nebude povinen, poněvadž tomu čeledínu bez rukojmí věřiti jest nechtěl.

I. 26.

Item, Ti páni z panského stavu, kteříž sedají v saudu zemském, nemají poháněni býti před menší úředníky, než toliko z lidí nevydání, nebo o čeledína, podlé svolení obecného, o to poháněni býti mají.

I. 27.

Item, Co se čeledi dotýče, nebo lidí zběhlých s dědin, kdož by je kolivěk přechovával, a mocí je u sebe držal, glejtem je zastávaje, že mu glejt dal: ten jistý, číž jest čeledín byl, má bez omluvy všeliké jemu jej vydati, jeho nikam nevystíraje. Pakli by ho nevydal, nebo jej pryč vyslal: tehdy aby jej mohl pohnati z dvadcíti kop grošuov českých, buď z pánuov, z rytířstva, nebo z měšťan.

I. 28.

My Vladislav z Boží milosti uherský, český, dalmatský, charvatský etc. král, markhrabě moravský, lucemburské a slezské kníže, a lužicský markhrabě etc. Oznamujem tímto listem všem, že ačkolivěk na sněmu obecním, kterýž o suchých dnech letničních držán byl při nás na Hradě pražském, mezi jinými potřebami zemskými ten jeden kus zavřín jest: Což se lidí zběhlých s gruntuov dotýče, aby takoví vydáváni byli, kteříž by zběhli rok před tauto válkau, kteráž jest byla za krále Jiřího předka našeho, a potom od toho času až do dnešního dne, kdož by takových vydati nechtěl, kterak o to má poháníno býti, to jest dskami utvrzeno. A to tak zuostavujeme a při tom spuosobu necháváme. Což se pak dotýče lidí některých, kteříž majíce otce neboližto bratří, a někteří z nich do měst jsau se obrátili a tam již živnost svau vedau, a tu se osadili;

a gruntové jich, z kterých jsau pošli, osazeni jsau; prohledajíce k tomu, když by takoví všickni z měst vydáváni býti měli, že by na mnohé lidi veliké obtíže ní přišlo. I chtíce pro obecní dobré, a pro upokojení všech stavuov v tomto království, nynější i budaucí, ruoznice zastaviti, a svornost a jednota aby zachována byla, takový prostředek jsme nalezli, s dobrovolným povolením pánuov a rytířstva s jedné, a poctivých Pražan a Horníkuov, a opatrných posluov z měst našeho království českého volí s strany druhé, takto jsme o tom srovnali, a tímto listem vypovídáme: Aby na ty saháno nebylo, kteříž v městech na gruntích osazeni jsau, ješto jsau vyšli veyše nad osmnácte let od dátum listu tohoto, ješto by to slušně provésti mohli. Než kteříž by od osmnácti let tak vyšli byli, na ty každý podlé práva sáhnauti muože, kdož by k nim spravedlnost měl, jako na lidi své. Chtíce pak, aby mezi poddanými našimi, nyní i budaucně, o takové věci všecky ruoznice přestaly, takto o tom vypovídáme: Aby po dnešní den kdož koli s gruntuov panských nebo zemanských by utekl, anebo přišel, nemaje listu veyhostního, buď do měst našich, nebo do městeček a do vsí jim přislušejících, anebo také který sedlák buď s panských nebo vládycských gruntuov, totižto syna nebo bratra do měst, anebo že by sám od sebe přiběhna tu mezi nimi v městech, anebo pod jich panováním býti chtěl; a též také jich dcery a sestry; kterýž by kolivěk člověk buď mužského nebo ženského pohlaví přišel, nemaje listu veyhostního od pána svého, buď mladý nebo starý, do měst, anebo tu, kdež oni panování mají, že takoví od nich nemají přijati býti, než mají pánuom jich beze všeho zmatku vydáváni býti, kdož by toho na purgmistru požádal. Pakli by kdo z měst nechtěl vydati, tehdy úředníci toho města i všecka obec muož pohnána býti, podlé práva království tohoto. Pakli by také kteří s gruntuov lidé poddaných našich měšťan, kteříž na zemi mají, utekli v grunty panské nebo vládycské: tehdy mají také jim tím vším spuosobem vydáváni býti, jakož se svrchu píše. Pakli by jim vydati nechtěli, též také budau moci pohnati, podlé práva a obyčeje království tohoto. A což se dotýče kmetičen sběhlých, anebo těch, kteréž by se na jiného grunty vdaly: to také při tom zůstavujem, jakož jest na nynějším sněmu o tom zavříno. Tomu na svědomí pečeť naši královskú k listu tomuto přivěsiti jsme kázali. Dán na

Horách Gutnách ve čtvrtek před svatau Maří Magdalenau, léta Božího tisícího čtyřstého devadesátého sedmého a království našich uherského sedmého a českého šestmezcitmého.

I. 29.

Item, A týž král JM[t] toto jest ráčil vypovědíti mezi pány, rytířstvem a Pražany a jinými městy koruny české: Což se lidí sběhlých a sirotkuov dotýče před válkau, ti mají na svých místech zuostati. Než kteříž jsau rok před válkau a ve válku sběhli, nebo potom: ty mají jedni druhým vydávati, jestli že by kdo na kom toho žádal skrze dva zachovalá člověky, anebo listem pod pečetí, z kterého koli stavu. A kdož by nevydal, ten bude moci ze dvadcíti hřiven pohnán býti, vedlé svolení zapsaného; krom těch lidí, kteříž by pro víru byli vyhnáni, těch nemá vydáváno býti.

I. 30.

Item, Kdož by koli čeledínu pryč kázal: že naň více nemá sahati, ani z něho poháněti.

I. 31.

Item, Kdož by kázal člověku svému prodati, a on jemu člověkem hodným osadil: má jej propustiti, a naň se více táhnauti nemá, ani z něho poháněti, aby jeho člověk byl. A měl-li by ten člověk jaké děti: tehdy ti děti obojího pohlaví, kteříž by let devíti nedošli a neměli, a při otci svém bytně byli, ti mají i s otcem svým po takovém vyprodání a gruntu osazení svobodni od toho pána býti. Než kteříž by již tehdáž v devíti letech byli, tolikéž i ti, kteříž by léta majíce, se pod pánem svým zvosazovali, ti při svém pánu za dědičné lidi předse zuostati mají. A pakli by pán z těch dětí, které od jich otce dříve nežli by těch devíti let došli, k jakéž koli své potřebě pobral, aneb je na služby a řemesla rozdal, neb jinam k vychování dal: ti tolikéž té svobody podlé otce jich vyprodání užiti nemají, než při pánu dědičně zuostati mají.

I. 32.

Item, Kdož by koli u číhož koli člověka čeledína svého, anebo člověka nalezl: má žádati člověka toho, aby se jím ujistil, a potom má pána jeho žádati, aby mu jej vydal. Pakli by toho člověka hospodáře tu tehdáž nebylo: tehdy, muož-li, má jej sám dodržeti, a tím právem dáti se jím tu ujistiti, aneb toho má na rychtáři aneb konšelích toho práva požádati, aby se jím ujistili, a oni jsau to povinni učiniti. A pán, na kteréhož by se to právě stalo, má toho člověka jeho pánu, když by toho požádal na něm, vydati. A nevydal-li by, bude moci proto pohnán býti z pokuty, jako o jiné lidi. A dále právo držeti toho člověka nebude povinno, než nejdéle od ujištění jeho do téhodne pořád zběhlého.

I. 33.

Item, O čeleď zběhlau, tolikéž i o lidi ze zboží a statkuov královských, mají úředníci poháněni býti, kteříž jsau na královských zámcích a lidi královské spravují. A zase tíž úředníci mohau jiných též poháněti. A když člověka i s pokutau na tom úředníku vysaudí, může jej k dostiučinění nálezu listem zatykacím přidržeti a jej proto zatknauti; aneb má-li jaký statek na zemi, bude moci na ten statek pro pokutu právo vésti.

I. 34.

Item, Což se úředníkuov větších i menších dotýče zemských, aby od žádného žádné pře nevedli před saudem zemským; ale jinde všady mohau; a to z té příčiny, poněvadž jich žádný vyprositi k své potřebě nemuož, aby k němu vstali, také sami od sebe státi nemají. Než sami o své pře i spolu s sebau stávati mohau.

Artikulové a poznamenání,

co se od čeho ke dskám zemským dává, a komu co bráti a říditi náleží.

I. 35.

Item, Když se kdo s komorníkem chce uvázati buď v číž koli dědiny, podlé zápisu svého: má dáti od toho uvázaní k úřadu i od komorníka puol druhy kopy a sedm grošuov. Z toho starosta komorničí béře sobě dva groše, na komorníka patnáct grošuov a vostatek úředníci jiní, jakož o tom každý z nich v svém sepsání, kdo co béře, zejména napsal jest. A týž komorník má to uvázaní zapsati, relací učině, kdy a který den to uvázaní jest učinil. A témuž komorníku má strava dána býti sem i tam do Prahy. A puovoda má dáti, nechce-li sám jeti.

I. 36.

Item. Když kdo béře s komorníkem pro úroky a platy, má dáti sto a sedm grošuov. Z toho béře sobě starosta dva groše, komorníku patnáct grošuov a holomku purkrabovému Hradu pražského, kterýž při tom brání má také býti podlé práva starodavního, čtrnácte grošuov, a vostatek uředníci svrchu psaní; a komorníku i holomku purkrabovu stravu sem i tam puovod dáti má, a též původa, nechce-li sám jeti.

I. 37.

Item, Od uvázaní když se »s komorníkem kdo zápisem« uváže, každá osoba, kolik se jich uvazuje, má dáti puol druhy kopy a sedm grošuov českých. A z toho se dělí tito úředníci: Item, Místokomorník puol sedmnácta groše českého, místosudí puol sedmnácta groše českého. Item, Úředník králové puol sedmnácta groše českého, úředník podkomořího devět grošuov českých; a když není kterého z nich, jeho díl jde na ty úředníky, kteříž se tuto jmenují. Item, Písaři menších desk puol sedmnácta groše.

I. 38.

Item, Když kdo koho pohání zde v Starém městě anebo v Novém městě: od každého na komorníky pět grošuov, od vložení ve dsky puohonu jeden groš, od vysvědčení aneb vyhlášení jeden groš, a od útoku sobě starosta dva groše. Pakli jest puohon ze škod, tehdy béře veyše čtyři groše; ty dává místokomorníku dva groše a místosudímu dva groše.

I. 39.

Item, Když kdo pohání v kauřimském, v slanském, v podbrdském, v rakovnickém, v žateckém, v vltavském, v boleslavském a v litoměřickém krajích: má dáti na komorníka patnáct grošuov, od vložení puohonu ve dsky jeden groš, od vysvědčení půhonu jeden groš, od útoku dva groše; jestli že jest puohon ze škod, tehdy veyš čtyři groše úředníkuom svrchu psaným.

I. 40.

Item, Když kdo pohání do hradeckého, čáslavského a chrudimského kraje: na komorníky dvamezcítma grošův, od vložení půhonu jeden groš, od útoku dva groše, od vysvědčení jeden groš, škod čtyři groše úředníkuom svrchu psaným.

K. 1.

Item, Když kdo pohání do plzenského kraje: na komorníky pětmezcítma grošuov, od vložení puohonu jeden groš, od vysvědčení půhonu jeden groš, od útoku dva groše, škod čtyři groše úředníkuom svrchu psaným.

K. 2.

Item, Když kdo pohání do bechyňského kraje a do prácheňského kraje: na komorníky čtyřmezcítma grošuov, od vysvědčení puohonu jeden groš, od vložení půhonu ve dsky jeden groš, od útoku dva groše, škod čtyři groše.

K. 3.

Item, Když pohání opat, probošt anebo převor, tolikéž abatyše, převořiše i všecken konvent, buď z kteréhož koli kláštera, kohož koli; též také děkan a kapitoly, mistři, di-

rektoři, kollegiati, aneb purgkmistr a konšelé i všecka obec z kteréhož koli města, buď kohož koli aneb kdož koli jiný jich zase: dávají jednu kopu grošuov; z toho se dává od vložení puohonu ve dsky, od vysvědčení téhož puohonu i škod úředníkuom, a vostatek komorníkuom a témuž starostovi.

K. 4.

Item, Když kdo komu přijme za uvázaní »jako by se s komorníkem uvázaní stalo«: tu starosta béře patnáct grošuov a více nic.

K. 5.

Item, Když kdo koho požene k odporu aneb vezma komorníka na úmluvu, na vohledání ran, míst, zkázy, stavení, na panování aneb na jiné rozličné věci: tu béře týž starosta jedenmezcítma grošuov. A z toho dává komorníku patnáct grošuov a od relací čtyři groše, a sobě béře dva groše. Než na kteréž by koli škod vohledání veden byl komorník, tu má starosta komorničí dáti místokomorníku a místosudímu po dvau groších, a to do všech krajuov buď blízko neb daleko jednostajně.

K. 6.

Item, Když se komu odhádaní státi má: béře starosta komorníkům patnácte grošův, a sobě nic.

K. 7.

Item, Když se kdo uváže s komorníkem v dědiny aneb že někomu s týmž komorníkem béře na dědinách pro úroky: tu starosta béře čtrnácté právo, a to slove jus quatuordecimum. A když potom přijde druhé jus quatuordecimum, to béře písař menších desk zemských. A tak vždy jednomu jedno a druhému druhé. A když se zvod děje, starosta béře na komorníky patnácte grošuov.

K. 8.

Item, Když kdo škody komorníkem obvozuje a je ohledati dá: béře starosta pětmezcítma grošuov českých;

komorníku dává patnáct grošův českých, od relací čtyři groše, sobě dva groše česká a úředníkuom svrchu psaným čtyři groše.

K. 9.

Item, Kdož komu co kšaftem dává a odkazuje: od každé osoby, komuž se co v tom kšaftu dává, čtyři groše české místopísaři; a též v zápisu od každé osoby, komu se co dává, po čtyřech groších. Než když by se kšaftem aneb zápisem co dalo a odkázalo osobě duchovní, neb městu: od každé osoby jedna kopa grošuov českých. A když se list mocný královský do desk klade: má se dáti místopísaři jedna kopa grošuov českých; a též také i od listu kšaftovního témuž místopísaři jedna kopa grošův českých má dáno býti.

K. 10.

Item, Když které město, nebo konvent, nebo kapitola, též mistři nebo kollegiati odpor čemu dělá dskami: od toho jedna kopa grošuov českých dána býti má. Než když jedna osoba čemu odpírá proti městu, neb konventu, kapitole, též mistruom nebo kollegiatům: od toho čtyři groše české.

K. 11.

Item, Když město které, nebo konvent, též kapitola, mistři nebo kollegiati činí poručníka proti jedné osobě: od toho poručenství jedna kopa grošuov českých. Pakli jedna osoba činí poručníka proti městu, neb konventu, též kapitole, mistruom, nebo kollegiatuom: od toho čtyři groše české.

K. 12.

Item, Což se veypisuov z desk zemských, dokudž jsau dsky zemské pospolu na Hradě pražském a úředníci tu při nich sedají, dotýče, totižto staré i nové: že od veypisu každého má dáno býti toliko po dvamezcítma groších českých, a od čtení čtyři groše, od jedněch jako i od druhých.

K. 13.

Item, Co se bratří, straycuov nedílných, aneb jakých koli společníkuov dotýče, buď léta mající neb let nemající,

a chtí-li oč poháněti, a také i práva vésti: mají všickni zejména jmenováni býti, ale toliko ode dvau osob se má platiti. Též také chtěl-li by kdo jich poháněti, aneb právo na ně vésti: má je zejména též jmenovati, a k úřaduom toliko jako by na dvě osobě vedl, má placeno býti. Než když by jednoho pohnal, aneb na jednoho právo vedl: aby toliko od jednoho zaplatil.

Důchodové najvyšších úředníkuov zemských.

totižto najvyššího komorníka, najvyššího sudího, najvyššího písaře, a to společně na ně jde.

K. 14.

Item, Od každého trhu, kdož své dědictví trhem klade, anebo což koli trhem prodává: od každé jedné kopy grošuov českých puol groše českého, a tak se dostane ode sta kop grošuov českých padesáte grošuov českých.

K. 15.

Item, Kdož věno ženě své klade: též od každé jedné kopy grošův českých puol groše českého; a tak se dostane ode sta kop grošuov českých, kolik set věnuje, padesáte grošuov českých.

K. 16.

Item, Od převedení věna, kdež kdo věno převodí na jiné dědiny manželce své, též od toho přívodu: od každé jedné kopy grošuov českých půl groše českého; a tak od každého sta kop grošuov českých padesáte grošuov českých, kolikž koli set jest toho věna.

K. 17.

Item, Kdož by koli statek svuoj prodal a zapisoval, a v tom zápisu bylo, »že by hned postaupil, tak jakž jest sám měl a v témž právě«: aby od toho každý platil tak, jako by trhem kladl, a v které summě koli sobě vloží ve dsky. Než jestli že by kdo zapsal příteli, nebo přáteluom po smrti

své teprv, »aby se s komorníkem uvázal v témž právě«: od toho aby placeno bylo, jakž bylo od starodávna; to jest, ze sta kop grošuov českých dvanácte grošuov českých, jak se i tak po dnes platí. Než což se do menších desk vloží, to má býti písaři menších desk zemských; a od takového zápisu má dáno býti čtyři groše české.

K. 18.

Item, Kdož koli poručníky dělá dětí svých a statku svého: ten dává od každého poručníka, koliko koli dělá osob poručníky, tak od každé osoby čtyřidceti grošuov českých. Pakli by potom více poručníkuov přidával: od každé osoby též čtyřidceti grošuov českých.

K. 19.

Item, Od listu královského, když JM[t] dá komu list mocný, aby statek svuoj mohl zříditi na smrtedlné posteli, nebo za zdravého života: dá pánům čtyřidceti grošuov českých; a tak od každé osoby, kolikaž koli osobám ten list by svědčil.

K. 20.

Item, Od kšaftu, kterýž ve dsky vchází, a kdož koli v tom kšaftu poručníky dělá: též od každé osoby čtyřidceti grošův českých. A také, když v tom kšaftu stojí, »že dává statek svuoj buď na dědinách, nebo na platích« nebo buď že stojí, že »dává na hotových penězích«; a tak kdež koli stojí, že »dává«: od toho každého čtyřidceti grošův českých od každé osoby, kolikaž koli osobám dává, tak od každé osoby vždy čtyřidceti grošuov českých, jakož napřed psáno stojí.

K. 21.

Item, Kdož koli dává statek svůj dskami, a že stojí ve dskách, že »dává« kolikaž koli osobám: vždy od každé osoby čtyřidceti grošův českých, jakož výš psáno stojí.

K. 22.

Item, Komuž by král JM[t] manství svobodil dskami zemskými, kolikaž koli osobám: vždy od každé osoby čtyřidceti grošuov českých.

K. 23.

Item, Kdež koli král JM[t] komu co dává dskami k dědictví, kolikaž koli osobám dává: od každé osoby čtyřidceti grošuov českých; aneb což koli dává, že ve dsky vchází, od každé osoby též jakož nahoře psáno stojí.

K. 24.

Item, Od listuov rozličných a majestátuov, kteříž ve dsky Trhové vcházejí: kolikaž koli osobám takoví listové svědčí, od každé osoby čtyřidceti grošův českých.

K. 25.

Item, Jestli že by která vdova věno své kladla ve dsky trhem, anebo kdož koli jiný věnné právo že by kladl ve dsky trhem: též od každé jedné kopy grošuov českých puol groše českého; a tak se dostane od sta kop grošuov českých padesáte grošuov českých. A tak od každého sta.

K. 26.

Item, Když sirotci poručníkuom děkují: každý poručník má dáti čtyřidceti grošův českých.

K. 27.

Item, Když bratr béře oddíl od kohož koli: má dáti čtyřidceti grošuov českých. A pakli by se bratří dělili, neb streyci, nebo kdo koli: každý má dáti čtyřidceti grošův českých, a to i od toho rozdílu. Též když by dvěma, třem nebo kolika kolivěk osobám zápis svědčil, a oni by se dělili: též dajte po čtyřidcíti groších českých.

K. 28.

Item, Když se léta sirotkuom dávají: od každého sirotka čtyřidceti grošuov českých.

K. 29.

Item, Když se spolčí dva nebo kolikž koli osob: od každé osoby čtyřidceti grošuov českých.

K. 30.

Item, Když kdo lidem svým úrok neb roboty odpouští dskami: od každého čtyřidceti grošuov českých.

K. 31.

Item, Kdož sobě poručenství uprosí, anebo že naň přijde po příbuzenství: kolikž koli jest poručníkuov těch, od každé osoby čtyřidceti grošuov českých; a to kdyby to poručenství ve dsky vjíti mělo anebo vešlo.

K. 32.

Item, Kdož dskami manželce své přidává zvlášť po věnu svrchky, nebo nábytky, anebo polovici nábytkuov, anebo polovici svrchkuov, a při tom že žádné summy peněz neklade: tehdy od toho čtyřidceti grošův českých.

K. 33.

Item, Kdež kdo plat převodí s jednoho dědictví na jiné: tu od toho převodu, buď platu, mnoho nebo málo, dáti má čtyřidceti grošův českých.

Toto na samého najvyššího komornika

království českého přísluší.

K. 34.

Item, Od odhádaní vždy ode sta kop šest kop grošuov českých. Než fuora nemá dána býti od puovoda, než strava úředníkuom až se zase domuov vrátí, a též také koním obrok. A když chce vésti na odhádaní, má dáti napřed peníze k úřadu, a puovoda, jestli že sám nechce jeti. A puovod dada peníze k úřadu, a vypravě místokomorníka, s kýmž by jel, stravau sem i tam: dále jemu žádnými náklady povinen býti nemá

K. 35.

Item, Jestli že má býti odhádána dědina proti dědině, nebo lauka proti lauce, les proti lesu, a by pak byla

i třetina nad to: od toho má dáno býti, buď mnoho neb málo, k odhádaní šest kop grošuov českých, buď blízko nebo daleko, kromě fuory. Ale stravu a obrok má dáti ten, kdož vede, tak jakož nahoře psáno stojí. A co se dává komorníku zemskému a měřiči zemskému k svrchu psaným věcem jich práva, o tom dále položeno a napsáno jest.

Toto samému najvyššímu písaři zemskému

královstvi českého přísluší.

K. 36.

Item, Od propuštění trhuov a věn: kolika se koli osobám propauští, od každého čtyřidceti grošuov českých, anebo koliko koli propauští osob. Též od propuštění poručníkuov, neb od odvolání jich: čtyřidceti grošův českých od každého poručníka.

K. 37.

Item, Od zápisu nad sto kop grošuov českých: ode sta dvanácte grošuov českých.

Důchod místopísaře království českého.

L. 1.

Item: Od takových trhuov svrchu dotčených: kolika se koli osobám klade trh, každá osoba místopísaři dáti má čtyři groše české.

L. 2.

Item, Jestli že by ten trh zase z desk propustiti chtěli: tehdy ten, komuž se propauští, dáti má místopísaři čtyři groše české. A bylo-li by jich více, kterýmž by se trh propauštěl: tehdy od každé osoby tolikéž dáno býti má, jakož se nahoře píše.

L. 3.

Item, Od věna, když se které paní věno klade: místopísaři čtyři groše české.

L. 4.

Item, Potom když se přidává věna: od toho přídavku čtyři groše české.

L. 5.

Item, Od převodu věna: též čtyři groše české.

L. 6.

Item, Od propuštění věna: od každé osoby, komuž se propauští, čtyři groše české.

L. 7.

Item, Od rozdílu, když syn od otce, nebo bratr od bratra béře oddíl: ten, kdož béře, místopísaři dá čtyři groše české. Pakli se všickni bratří dělí, a každý svůj díl zapisuje: tehdy každý má dáti místopísaři čtyři groše české.

L. 8.

Item, Jestli že by dvěma zápis svědčil, a oni se o ty dědiny dskami dělili: má každý dáti místopísaři čtyři groše české.

L. 9.

Item, Když se dva, nebo kolikož koli spolčí: každý má dáti místopísaři čtyři groše české. A od propuštění spolku též.

L. 10.

Item, Od směny: každá strana, kolikž koli osob jest, po čtyřech groších českých.

L. 11.

Item, Od poručníkuov, kolikž koli poručníků kdo udělá, nebo potom přidá: od každého po čtyřech groších

českých. A též když je zase odvolá: od každého, kolik jich odvolá, po čtyřech groších českých.

L. 12.

Item, Od let, kolika koli sirotkuom léta se dávají: od každého čtyři groše české.

L. 13.

Item, Od děkování poručníkuom: kolika koli poručníkuom kdo děkuje, od každého čtyři groše české.

L. 14.

Item, Kdož koli co dává komuž koli, buď plat, anebo že by kdo lidem svým platu co odpustil anebo robot, anebo že by městu anebo konventu trh kladl: od té každé věci místopísaři jedna kopa grošuov českých.

L. 15.

Item, Když městu, nebo konventu, nebo k oltáři klade kdo ve dsky Trhové, neb Zápisné větší: od toho místopísaři jedna kopa grošuov českých.

L. 16.

Item, Kdož nadává oltáře, nebo k záduší, nebo k špitálu: že ten, kdož nadává, má dáti od toho místopísaři jednu kopu grošuov českých.

L. 17.

Item, Převozuje-li místo toho jiný plat na též záduší: tehdy také od toho místopísaři jedna kopa grošuov českých.

L. 18.

Item, Od každého odhádaní: místopísaři jedna kopa grošův českých, a též od každé osoby.

L. 19.

Item, Od panování, kteréž se při tom po odhádaní zapisuje, čtyři groše české.

L. 20.

Item, Když dá úmluvu pro nezpravu: kolika koli osobám dá úmluvu, kteréžto úmluvy se v Trhové, neb Větší dsky zapisují, od zapsání té úmluvy od každé osoby čtyři groše české. Item, vede-li právo předse na zvod: tehdy od každé osoby zapsání toho zvodu čtyři groše české.

L. 21.

Item, Po zvodu od panování až do odhádaní: po čtyřech groších českých.

L. 22.

Item, Jestli že kdo pošle na brání komorníka, a neměl-li by co bráti komorník, a učinil panování: od relací toho panování, když by ji komorník učinil, čtyři groše české; a tak i od jiných panování po čtyřech groších českých.

L. 23.

Item, Kdož koli v těch dskách chce čemu odpor činiti: od toho odporu čtyři groše české. Pakli více osobám odpírá než jedné: tehdy od každé osoby čtyři groše české.

L. 24.

Item, Požene-li kdo k tomu odporu: od zapsání toho puohonu při tom odporu, kolik koli osob pohání, od každé čtyři groše české. Pakli město, nebo konvent pohání: tehdy jedna kopa grošuov českých.

L. 25.

Item, Z těch desk kdo chce veypis míti: od každého veypisu dvamezcítma grošuov českých, podlé svolení obecního O vyzdvižení desk učiněného.

L. 26.

Item, Od každého zápisu, aneb trhu přečtení v týchž dskách: čtyři groše české.

L. 27.

Item, Jestli že který trh jest, »aby dal napřed rok nebo puol leta věděti, jakž ten zápis ukazuje«: jestli že dá ten rok nebo toho puol leta napřed věděti, od toho zapsání místopísaři čtyři groše české. Pakli by kdo dal ještě rok a prodlení na ten trh, a to prodlení zapsáno bylo: od toho zapsání čtyři groše české.

L. 28.

Item, V větších dskách se tito zápisové zapisují.

L. 29.

Item, Kdož zápis udělá »s místem« nad summu sto kop grošuov českých po smrti své: kolika koli osobám zapisuje, od každé osoby čtyři groše české.

L. 30.

Item, Kdož zápis udělá bez »místa« komuž koli veyše než ve stu kopách groších českých, a jestli že mu ten zápis zase propustiti chce, komuž zapisuje: od toho propuštění čtyři groše české.

L. 31.

Item, Od propuštění téhož zápisu, když na prázdné místo koho doloží, aby mu ten zápis propustil: od toho propuštění osm grošuov českých.

L. 32.

Item, Jestli že by pak v kterém zápisu komu co odkazoval zejména: od každé té osoby, komuž se zapisuje, po čtyřech groších českých.

L. 33.

Item, Jestli že kdo dluh zapisuje veyše nad sto kop grošuov českých: bude-li rozdílně na roky placení, tehdy kolik osob kvituje, od každé osoby kvitování po čtyřech groších českých. A od propuštění: kolika se osobám propauští, od každé osoby po čtyřech groších českých.

L. 34.

Item, Jestli že podlé zápisu svého se s komorníkem pražským kdo uváže: kolik se osob uváže a komorník relací udělá, od té relací od každé osoby po čtyřech groších českých. A kdož přijme jeden druhému za uvázaní: od každé osoby po čtyřech groších českých.

L. 35.

Item, Kdož odpor učiní uvázaní nebo zápisu: kolika osobám odpírá, anebo kolik jich odpírá, od každé osoby po čtyřech groších českých.

L. 36.

Item, Od viz kladení v těch obojích dskách: od každé osoby, když vizy kladau, po čtyřech groších českých.

L. 37.

Item, Kdož komu práva svého v těch dskách postaupí: od každého postaupení práva po čtyřech groších českých.

L. 38.

Item, Od každé juxty: kolika se osobám juxty dělají, od každé osoby po čtyřech groších českých.

L. 39.

Item, Jestli že který zápis jest, »aby dala strana straně napřed věděti rok, nebo puol léta, jakž ten zápis ukazuje«: jestli že dá ten rok, anebo toho puol léta strana straně napřed věděti, od toho zapsání při tom zapisu čtyři groše české.

L. 40.

Item, Od obranního listu: čtyřidceti grošuov českých.

L. 41.

Item, Když úředníci z rozkázaní krále JM^ti, pánův JM^ti a vládyk z plného saudu, nebo vedlé zřízení zemského jedau k nemocnému kdež koli: tu třem úředníkuom přísluší toliko,

místokomorníku, místosudímu, místopísaři. Místokomorník, místosudí ti pořád jezdí, a místopísař vždy s každým z nich; leč by bezelstně jeti sám nemohl, tehdy muože na místě svém jiného z úředníkuov, kteří při dskách zemských jsau, též písaře menších desk zemských poslati, a ten každý bude to povinen učiniti a jeti. A od těch jízd vždycky má každý dáti pět grošuov českých, a o ty se dělí; jednu místokomorník béře polovici, a místopísař polovici. Pakli místosudí s místopísařem jede, nebo kohož místopísař z úředníkuov svrchu dotčených pošle: též se dělí. A k tomu, k komuž jedau, má je fůrau i stravau sem i tam opatřiti a původa jim dáti, a zvláště také od desk zaplatiti.

Důchodové společní.

L. 42.

Item, Jdau-li k nemocnému zde v městech pražských úředníci, i na Hradčany, nebo na Zámku pražském: od toho jim má dáti ten, k komuž jdau, pět kop grošův českých. A o ty se dělí všickni místokomorník, místosudí, místopísař, úředník královské JM[ti], úředník podkomořího a písař menších desk zemských, na rovný díl. A ten pro to, k komuž jdau, zvláště od desk zaplať.

L. 43.

Item, Památného při žádném saudu nemá bráno býti od jedné pře a osoby přes dvě kopy grošuov českých, podlé svolení sněmovního O vyzdvižení desk učiněného. A o to se dělí: Místokomorník béře jeden groš, místosudí tři groše, místopísař dva groše, a úředníci královské a podkomořího po jednom groši českém; krom písaře menších desk zemských, ten béře zvláště, ne z jich, čtyři groše.

L. 44.

Item, Místokomorníku, místosudímu, místopísaři, každému z nich po puol třetí kopě groších českých z truhlice na každé suché dni.

L. 45.

Item, Od menšího saudu památného úředníci berau od každé osoby vedlé povahy pře, tak jakž sněmovní zřízení ukazuje; a též se o ně dělte, jako z většího saudu.

L. 46.

Item, Od propuštění puohonu sedmdesáte a devět grošův českých; a též se o ně úředníci dělí jako od uvázaní.

Duochod písaře menších desk zemských.

M. 1.

Item, Menší dsky, v nichž se menší zápisové zapisují do summy sta kop grošuov pražských českých, a nad to sto nejde žádný zápis v ty dsky, než pod sto kop což níže, ti všickni jdau do menších desk. Najprvé zápisové »s místem« po smrti ve stu kopách groších českých: od toho zápisu dává se od každé osoby čtyři groše české, kolikaž se koli zapisuje. Item, Kdož ten zápis káže sobě čísti: má dáti jeden groš od čtení. Item, Kdož chce sobě zase ten zápis z desk propustiti, dolože na prázdné místo koho chce, a ten jemu zápis propustí: dá od něho osm grošův českých. Pakli tu při tom bude osobně která osoba, kteráž v zápisu zapsaná jest: tehdy není potřebí na prázdné místo žádného doložiti; než ta osoba ten zápis propustí, kteráž tu osobně stojí, kteréž zápis svědčí. A tu nedá než od propuštění čtyři groše české.

M. 2.

Item, Dluh se zapisuje až do sta kop grošuov českých a níže; a ten zápis »bez místa« bývá až do určeného času, pokudž se strany smluví. A též kolika osobám se zapisuje, od každé osoby čtyři groše české má dáti, a od čtení jeden groš český. A svědčí-li ten dluh rozdílně, tehdy od každé kvitancí čtyři groše české. Pakli více osob kvituje než jednu, tehdy od každé osoby, kolik jich kvituje, čtyři groše české. A od propuštění toho zápisu, jestli že jednomu propauští, dá čtyři groše

české; nebo kolika koli osobám propauští, od každé osoby čtyři groše české.

M. 3.

Item, Zápis také bývá bez »místa» ve stu kopách grošich českých nápadní po smrti, že toho nemůž propustiti; a též od něho dá od každé osoby čtyři groše české. A rozkáže-li v témž zápisu zejména komu co dáti, též od každé osoby čtyři groše české. A nemuož rozkázati v tom zápisu žádnému dáti veyš zejména summy, než pokudž zápis ukazuje.

M. 4.

Item, Od zápisu: kdož udělá rukojmím, že je slibuje z rukojemství vyvaditi, kolik osob neb rukojmí bude, od každého čtyři groše české. A když se ten zápis propauští: od propuštění každé osoby čtyři groše české.

M. 5.

Item, Kdož dědiny manské prodá a v dvorské dsky klade, druhdy nemá dědin více manských k zpravě, i udělá zápis v menších dskách »jestli že by na ty dědiny právem saženo bylo, že jej v tom slibuje zastaupiti pod pokutau s komorníkem uvázaní v dědiny svobodné«: kolika osobám ten zápis svědčí, od každé osoby čtyři groše české. A též od propuštění, a od čtení toho zápisu jeden groš český.

M. 6.

Item, Jestli že kdo prodá nebo zastaví dědiny zápisné, a že někdo dá nebo puojčí více summy než zápisové ukazují: ten, kdož prodává nebo zastavuje, udělá zápis na se, »když by k výplatě ty dědiny přišly, aby ten, kdož prodává nebo zastavuje, zase tomu, komuž prodal nebo zastavil, dodal summu, což veyš vzal, aby dal a navrátil; i nedá-li, tehdy se tím zápisem uváže v dědiny zapisujícího, kteréž zapíše tím zápisem svobodně«: od toho zápisu od každé osoby čtyři groše české. A od propuštění též, a od čtení groš český.

M. 7.

Item, Jestli že jest kdo zpravce podlé druhého v trhu, nebo příjemcím věna: tehdy ten vedlé kohož jest zpravce nebo příjemce věna, udělá zápis, že »skrze tu zpravu nebo příjem věna žádné škody míti nemá, a zpravuje jemu dědinami, kteréž má neb míti bude«; od toho zápisu od každé osoby čtyři groše české. A od propuštění též, a od čtení jeden groš český.

M. 8.

Item, Jestli že se strany svolí, když jeden druhému komorní plat dává, a přijdauce ke dskám zápis udělá ten na se, »kdož plat platí, že jest jemu nedodal, a že jemu dodá, když jemu druhý úrok dá, pod pokutau«: od toho zápisu od každé osoby čtyři groše české. A od propuštění též, a od čtení jeden groš.

M. 9.

Item, Kdož komu práva svého buď k dědinám, nebo k dluhu, ješto zápisové jsau toliko ve stu kopách groších českých nebo níže, postupuje: od toho postaupení práva od zápisu od každé osoby čtyři groše české. Od propuštění též, od čtení jeden groš.

M. 10.

Item, Každý osobně má před úřadem býti, kdož chce zápis dělati, a kdož přijímá, chce-li sám, muože. Pakli chce komu poručiti na svém místě, muož to učiniti. Pakli ten, kdož by měl zápis činiti, nechtěl by čekati, muož rekognicí vzíti od úřadu, a od té rekognicí čtyři groše české dá, a kdož přijde s tau rekognicí, bude kladeno.

M. 11.

Item, Jestli že otec synu moc dá zápisem dskami Památnými, anebo kdo jiný příteli, neb komu jinému, aby na místě otcovu syn kladl, což otec prodá, aneb jiný na místě jiného: od toho zápisu od každé osoby čtyři groše české.

M. 12.

Item, Kdož má list s rukojměmi a s pečetmi visutými na peníze obyčejný, a ten list že by potracen byl, a jistec že by dal summu, nač ten list ukazoval, a věřitel že by list potratil, a potom věřitel že by zápis udělal jistci, »jestli že by kdo tím listem upomínal, že nemá jistec po druhé summy dáti, ani skrze to upomínání k žádné škodě přijíti« a v zápisu »pokuta s komorníkem uvázaní v dědiny jeho, kdož zapisuje«: od toho zápisu od každé z těch osob čtyři groše české.

M. 13.

Item, Když se strany svolí, a káží sobě dskami Památnými zapsati, buď že by měl jeden na druhého právo vésti, anebo pro úrok s komorníkem bráti, kdy ten zápis udělají, že »nemá stranám ke škodě býti«: od toho zapsání od každé osoby čtyři groše české.

M. 14.

Item, Jestli že by kdo chtěl věno zplatiti, a ruoznice že by byla, čím má to věno zplaceno býti, a podali se na rozeznání panské, a v tom proto, že by vzal summu a věno propustil, a zápis dskami Památnými že by udělal, »převzal-li jest, aby zase navrátil«, pakli by druhá strana měla dodati nad tu summu, a ten zápis svědčiti má »s pokutau s komorníkem uvázaní« na obě straně v dědiny jich: od každé osoby čtyři groše české.

M. 15.

Item, Jestli že by kdo statek prodal, a na tom statku věno ženy toho, kdož by prodal, bylo, a on při tom času, když by kladl statek ve dsky, nemohl věna převesti, a zápis na se udělal »pod pokutau do určeného času že má převésti to věno«: od toho zápisu od každé osoby čtyři groše české.

M. 16.

Item, Jestli že by kdo slíbil za kterého přítele svého za poručenství, anebo za komorníka na uvázaní, anebo na brání pro úrok, a ten přítel že by zápis udělal, »že za to

rukojemství žádné škody míti nemá pod pokutau«: od každé osoby čtyři groše české.

M. 17.

Item, Vloží-li kdo komu odpor proti zápisu, a vlože odpor i jede ven z země, a ten proti komuž jest odpor vložil, chtěl by jej k tomu odporu pohnati, a když by měla léta projíti, i žádal by aby bylo znamenáno Památnými dskami, »že jest jej chtěl k tomu odporu pohnati, i není ho v zemi«: od toho zápisu od každé osoby čtyři groše české.

M. 18.

Item, Někdo učině někomu škodu, i jel by v tom ven z země, a ten, komuž by škodu učinil, chtěl by ho pohnati z těch škod, a než by léta zemská prošla, žádal by toho, aby to bylo dskami Památnými zapsáno, »aby ho potom mohl hnáti z těch škod, aby jemu let projití ke škodě nebylo«: od každé osoby čtyři groše české.

M. 19.

Item, Kdož vede komorníka na ohledání škod nebo jiného: od toho zapsání od každé osoby, kolik jich vede, čtyři groše české.

M. 20.

Item, Od veypisuov nálezuov, nebo zápisuov z desk: po dvamezcítma groších českých, podlé svolení sněmovního O vyzdvižení desk učiněného.

M. 21.

Item, Což se koli do menších desk vpisuje: od toho zapsání od každé osoby čtyři groše české.

Puohonné dsky.

M. 22.

Item, Když se puohonové do desk zemských Puohonných vpisují: od každého půhonu od každé osoby jeden groš český.

M. 23.

Item, Kdož učiní poručníka při puohonu své pře: od každé osoby jeden groš český.

M. 24.

Item, Kdož vízu klade na puohon: jeden groš český. A město, neb konvent: ti po čtyřech groších českých.

M. 25.

Item, Od žaloby dělání: od každé osoby čtyři groše české. Item, Od vizy na žalobu vložení: jeden groš český. A město, nebo konvent kláštera: čtyři groše české.

M. 26.

Item, Když poklid strany berau, neb ho žádají: od každé osoby od toho poklidu po dvau groších českých. A když město, nebo konvent, neb která kapitola s kým poklid berau: město dáti má od najprvního poklidu jednu kopu grošuov českých, a osoba jedna proti nim čtyři groše české. Než když by potom koliko koli chtěli pokliduov bráti k té jedné při město, neb konvent, neb kapitola: více po prvním poklidu dávati nemají, než po čtyřech groších českých.

M. 27.

Item, Od čtení toho všeho, a každého zvláště: po jednom groši českém.

M. 28.

Item, Kdož na kom právo ustojí, a to své právo stané chce komu zapsati a postaupiti: od toho čtyři groše české.

M. 29.

Item, Když se právo vede po panském nálezu, neb úředníkuov menších: když komorník relací udělá, aby se zapsala, od úmluvy, od zvodu, od panování zapsání po čtyřech groších českých.

M. 30.

Item, Od nálezu čtení: čtyři groše české.

M. 31.

Item, Kdož poraučí při nálezu, aby na místě původa kvitoval z summy: čtyři groše české.

M. 32.

Item, Kdož počna své právo vésti, a v tom že by jinému chtěl zapsati: od toho čtyři groše české.

M. 33.

Item, Od položení úroka: kdož vyzdvihá, buď málo nebo mnoho, čtyři groše české.

M. 34.

Item, Když s komorníkem berau pro úrok, a relací komorník činí, aby zapsáno bylo: od každé osoby čtyři groše české.

M. 35.

Item, Kdož odpor proti brání činí: od toho čtyři groše české. Než když město, nebo konvent: tehdy jedna kopa grošuov českých.

M. 36.

Item, K odporu kdož pohání: od té relací od každé osoby čtyři groše české. Pakli od města nebo konventu činí relací: tehdy jedna kopa grošuov českých.

M. 37.

Item, Od poručníka k odporu: od každé osoby čtyři groše české.

M. 38.

Item, Nemá-li co komorník bráti a panuje: tehdy od toho panování zapsání čtyři groše české. Pakli dva panují: tehdy osm grošuov českých.

M. 39.

Item, Jestli že zájem přiženau ke dskám k úřadu, a odhádá se: od toho odhádaní čtyři groše české; a od toho od každého od čtení po jednom groši českém.

M. 40.

Item, Kdož vyrukuje komorníka na brání na uvázaní: jeden groš český.

M. 41.

Item, Kdož peníze u desk položí, málo nebo mnoho: od vyzdvižení čtyři groše české, od položení listuov též.

M. 42.

Item, Od zapisování svědkuov: od každého svědka čtyři groše české.

M. 43.

Item, Kdož list nebo listy polože chce je vyzdvihnauti zase, nebo vyručiti: od toho čtyři groše české.

M. 44.

Item, Od vypisování svědkuov: od každého svědka též čtyři groše české.

M. 45.

Item, Místokomorníku a místosudímu od ohledání škod, anebo od puohonu ze škod: od každé osoby každému po dvau groších českých.

M. 46.

Item, Od listu, kdož tím listem dává jeden druhému puol léta nebo rok napřed věděti vedlé zápisu: od toho zapsání čtyři groše české.

Odporové u menších desk.

N. 1.

Item, Proti zápisu kdož odpírá: jestli že jeden zapisuje, od toho odporu čtyři groše české. Pakli odpírá proti dvěma osobám: tehdy od každé osoby čtyři groše české. A od propuštění též, a od čtení jeden groš český.

N. 2.

Item, Kdož odpírá proti uvázaní s komorníkem: od toho odporu od každé osoby čtyři groše české. A od propuštění odporu též.

N. 3.

Item, Od vizy na ty odpory kdož klade: každá osoba jeden groš český; a proti kolika osobám vizy klade, od každé osoby jeden groš český.

N. 4.

Item, Když kdo zápis udělá bez »místa« ve stu kopách, anebo v menší summě, a v tom zápisu stojí: »jestli že by ten umřel komuž se zapisuje, že má ten toho zápisu, kdož zapisuje, prázen býti«, anebo »že má ten zápis zase připadnauti na toho kdož zapisuje«, a on přijda i vloží vizu při tom zápisu, že jest ten umřel, komuž zapsal, a že právo toho zápisu zase naň přišlo: od té vizy čtyři groše české.

N. 5.

Item, Kteří zápisové stojí v menších dskách »s komorníkem uvázaní«: koliko se koli osob uváže, když komorník relací udělá, přijeda z uvázaní, od každé osoby té relací zapsání čtyři groše české.

N. 6.

Item, Jestli že kdo komu přijme za uvázaní »tak jako by se s komorníkem uvázal«: od toho zapsání od každé osoby čtyři groše české; a od čtení téhož jeden groš český.

N. 7.

Item, Jestli že kdo zapisuje obci nebo konventu: od toho zapisu jedna kopa grošův českých.

N. 8.

V Památné dsky to se klade: Pánuov JM[ti] veypovědi stranní na vznešení aneb od krále JM[ti] a jiných sauduov podání učiněné, a snėmové obecní někteří, anebo rozkázaní a odložení pří; od těch se neplatí do desk vložení, než od čtení po čtyřech groších českých.

N. 9.

Item, Komuž král JM[t] a páni JM[t] z plného saudu milost učiniti ráčí, aby poručníky zdělal, aby na místě toho, komuž milost dadí, mohl poháněti, puohony přijímati a sauditi se etc.: od té relací čtyři groše české, a od milosti po jedné kopě groších českých. A od toho zapsání od každé osoby poručníka: čtyři groše české.

N. 10.

Item, Když relací ke dskám učiní se od purkrabě Hradu pražského: od každé osoby čtyři groše české, a to po nálezu nebo po právu staném.

N. 11.

Item, Když strany smlauvu do desk Památných sobě vloží: oboje strany od každé osoby po čtyřech groších českých. A jest-li smlauva »s pokutau propadením strana nedržící straně držící s komorníkem pražským uvázaní«: tehdy když se s komorníkem pražským uváže, a relací komorník učiní, tehdy od té relací od každé osoby po čtyřech groších českých. A učiní-li kdo tomu odpor: též od toho odporu od každé osoby po čtyřech groších českých. Pakli obec nebo konvent činí odpor: tehdy po jedné kopě groších českých. Pakli odpírá kdo proti obci, nebo konventu: tehdy od každé osoby po čtyřech groších českých.

N. 12.

Item, Kdož učiní poručníka nebo poručníky dskami Památnými všech pří svých: od toho zapsání od každého z nich po čtyřech groších českých, koliko koli zapisuje.

N. 13.

Item, Kdož přijda k úřadu, i žádá komorníka na ohledání škod, komorník se jemu vydá, a ten komorník když se vrátí, udělá relací: od zapsání škod dává se čtyři groše české.

N. 14.

Item, Od každého listu zapsání k úterskému dni: čtyři groše české.

Ingrossátor,

kterýž dsky Větší na pargamen píše, toto bráti má.

N. 15.

Item, Na každé suché dni z truhlice jednu kopu grošův českých, a na lázni tři groše české.

N. 16.

Item, Od trhu, věna, rozdílu: komuž se koli klade k záduší, konventu, městu, od desíti kop grošuov českých až doluov, kdož v takové malé summě klade, panské i písařské — od desíti kop grošuov od trhu dává se devět grošuov českých; pakli níže, tehdy také méně. Než jestli že se městu klade, nebo k záduší, konventu: tu jednu kopu grošův českých od desíti kop grošův českých.

N. 17.

Item, Od rekognicí, kteráž k Větším dskám přísluší: čtyři groše české.

N. 18.

Item, Od těch relací, když se co s povolením královským nebo panským do Větších desk a Trhových klásti má, dáti má od

té čtyři groše české. A kteráž se relací na město, nebo konvent, aneb kapitolu vztahuje: od takové relací jednu kopu grošuov českých. Neb se tak vždycky platí, a ta se zapisuje v Kvaternu relací.

N. 19.

Item, Když úředníci kde jdau nebo jedau: kolik trhuov nebo jakých koli vkladův ve dsky Větší se klade, od každého čtyři groše české.

N. 20.

Item, Od obranního listu: čtyři groše české.

N. 21.

Item, Od zatýkacího listu: vosm grošuov českých.

N. 22.

Item, Od každého veypisu z Větších desk: čtyři groše české.

N. 23.

Item, Od každého majestátu, nebo kšaftu, nebo jakého koli listu, ješto do Větších neb Trhových desk vjíti má: osm grošuov českých.

N. 24.

Item, Od každého odhádaní: čtyři groše české.

N. 25.

Item, Od listův posylacích od úřadu: dva groše české.

N. 26.

Item, Od listu duohonního na jednu každau osobu: po půl třetím groši českém; a od listu zvodního tolikéž po puol třetím groši českém; a od města a konventu neb kapitoly puol kopy grošuov českých.

N. 27.

Registrátorové při každých suchých dnech berau dvanácte grošův českých z truhlice za registříky, kteréž píší pánuom.

N. 28.

Item, Když kdo přijde ke dskám a potřebuje, aby jemu dsky čteny byly: nemá-li registříku, má k registrátorovi jíti, aby jemu registřík nalezl, a on když nejde, dá jemu jej vypsaný; a od toho registříku jednoho každého jeden groš český dávají.

Toto měřiči zemskému,

který pod úřadem najvyššího komorníka jest.

N. 29.

Item, Od lánu dědiny od měření: dvadceti grošuov českých. Item, Od lánu luk též.

N. 30.

Item, Od lánu lesu měření: puol kopy grošuov českých.

N. 31.

Item, Od míle měření: pět kop grošuov českých.

N. 32.

Item, Jestli že by vyjel na měření a neměřil: tehdy patnácte grošuov českých. A původ má dáti pacholka měřiči, aby jemu pomáhal.

N. 33.

Item, Když jede měřič z rozkázaní krále JM[ti] neb panského měřiti: tehdy má místokomorník s ním jeti a místopísař s ním poslati má místo sebe; a od toho má jemu dáno býti pět kop grošuov českých, a k tomu stravu a fůru sem i tam.

N. 34.

Item, Kdož listu žádá na odhádaní: od každého toho listu má dáti dva groše české.

N. 35.

Item, Jestli že by páni JMt rozkázali jeti úředníkům vedlé purgkrabě: také se jim od toho má dáti pět kop grošův českých. A též fůru i stravu sem i tam.

N. 36.

Item, Řečníku zemskému, kterýž pod úřadem najvyššího sudího jest: od zahájení saudu patnáct grošuov českých.

N. 37.

Item, Od žaloby čtení: od každé sedmnácte grošuov českých; a z toho dává písaři menších desk dva groše české. A kolik původuov jest: od každého tolikéž. A od města, a konventu, nebo kapitoly, též mistruov, kollegiatuov: po jedné kopě grošuov českých.

O saudu dvorském.

O. 1.

Item, Saud dvorský předkem aby vždycky při těchto časích před saudem komorním držán byl čtyřikrát do roka: První nazejtří svatého Bartoloměje; druhý nazejtří svatého Martina; třetí nazejtří Obrácení svatého Pavla na víru; čtvrtý nazejtří Svátosti; a toliko na ty dni sauzeno býti má, a dále nic, leč by toho hodnau příčinu sudí dvorský s raddami toho saudu uznal, aby dále sauzeno býti mohlo. A při vynášení potazu, aby se tak zachováno bylo, jakož o tom majestát krále Vladislava napřed v tomto Zřízení položený šíře v sobě to zavírá: Totižto aby potaz vždycky dva z pánuov, a jeden z vládyk vynášeli, jako i při saudu zemském větším. Než což se osob vsazení do téhož saudu dvorského dotýče, to se zuostavuje při vuoli a mocnosti JMti královské, poněvadž to vlastní saud JMti jest; jakýž koli počet ráčí míti v tom saudu, tak se v tom počtu držeti má. Však nález nemá méně vynášen býti, než aby na témž saudu deset osob saudcí sedělo, a ten každý saudce povinen jest, nechce-li déle v tom saudu seděti, rok vyseděti, a po tom

roce teprva bude moci odpuštění vzíti, tak jako se při jiných saudích děje. A toto zřízení trvati má do vuole JM[ti] královské, poněvadž to saud vlastní JM[ti] jest.

O. 2.

Item, Poněvadž saud dvorský před se jde a se drží, aby najvyšší sudí dvorský dsky dvorské v své moci, jakož jest od starodávna bývalo, měl. A k tomu sobě též, jakž od starodávna jest, aby úředníky při těch dskách zřídil.

O. 3.

Item, Na dědiny manské komorníkem od úřadu zemského nemá vedeno býti, než od dvorských desk úředníkem neb komorníkem.

O. 4.

Item, Tento řád a spůsob jest puohonuov při úřadu desk dvorských, jako dsky dvorské ukazují: Každý puohon z dědictví má býti trojí, a z jiných věcí toliko jeden. A při braní těch puohonův a vydávání, má se tak zachováno býti, jakž níže psáno stojí. A puohon nemá žádnému vydáván býti, ani útok, leč tu puovod sám osobně stane a toho žádati bude.

O. 5.

Item, Všickni manové, kteříž koli která manství královská mají a drží, když z toho manství JM[ti] královské ve dni a v roce, to jest v roce a v šesti nedělích, povinnosti a slibu manského neučiní, jakž o tom takové povinnosti a slibu forma přísahy níže položená stojí: ti a takoví všecko právo své proti JM[ti] královské ztratí, a podlé práva manského ten statek manský propadnau, a na JM[t] královskau spravedlivě pravým právem připadne. A kdož by v tom času svrchu psaném toho, aby mu léno podáno bylo, hledal: má jemu podáno býti. Než nebylo-li by jemu od JM[ti] královské, neb sudího dvorského v tom času, v roce a v šesti nedělích, bez hodných a slušných příčin podáno: to žádnému ke škodě býti nemá.

O. 6.

Item, Na sněmu obecním, kterýž držán byl na Hradě pražském léta etc. 1546 v úterý po svatém Jakubu, takto zřízeno jest: Proti tomu JM[t] královská stavuom povoliti ráčil, což se čtení desk dvorských dotýče, pro lepší stavuov vyrozumění, kdož by koli od milosti slavné paměti krále Vladislava, od dání zámku a statku Kameyku a provolání manských statkuov léta MD čtvrtého v neděli po Božích Třech králích stavuom učiněné a dané, na které statky manské, nemajíce jich v dědictví vysvobozených a převedených, léna nepřijal: aby v roce a ve dni to sobě jeden každý ještě vykonati a na to léno přijíti, pod propadením králi JM[ti] takového zboží a statku, povinen byl. Což se pak veyše před tauž milostí stavuom danau statkuov všech a všelijakých jiných dotýče, kteříž jakýmž koli spůsobem ve dskách dvorských vepsáni a vloženi jsau: ti aby za manství počítáni nebyli, leč by JM[t] královská, že to manství jest a léno z něho po též milosti že přijímáno bylo, pokázati ráčil; tehdy ten každý toho statku držitel, od času takového JM[ti] královské pokázaní, aby byl povinen, jakž dotčeno jest, ve dni a v roce léno přijíti, aneb má-li jakau milost na osvobození toho statku, tu pokázati. A JM[t] královská aby na den svatého Jeronyma najprvé příštího to všeckno, což tím spuosobem, jakž nahoře dotčeno jest, vyhledáno bude, že by manství býti mělo, to aby vůbec zejména čteno a od JM[ti] královské jmenováno bylo. A kdož by tu při čtení týchž desk, aneb potom ve dni a v roce, a to na schválení a rozeznání, tu kdež spravedlivě náleží, pokázal, že i po té milosti krále Vladislava, přijímajíc léno, potom k dědictví tomu dáno a vysvobozeno jest: ten každý při tom zuostaven býti má, a z toho léna přijímati povinen není. Než kdož by nepokázal, ten v povinnosti lenní zuostaň a léno přijímej.

O. 7.

Item, Tento řád se při dskách dvorských zachovávati, jakž od starodávna bývalo, má: Když ten kdož které zboží neb dědiny manské komu prodává, a ve dsky dvorské klásti chce, toho žádný kaupiti ani prodati nemá a nemuože, než leč by k tomu král JM[t] povoliti ráčil; a má dotázán býti od najvyššího sudího dvorského, neb úředníkuov desk dvorských: »Vzdá-

vá-li dobrovolně JM[ti] královské právo manské?« A dí-li, a přizná se, že vzdává: tehdy na místě JM[ti] královské sudí dvorský, neb úředníci to přijíti mají. A ten, komuž by mělo kladeno býti, též ať jest otázán: »chce-li se v tom zachovati a přijíti to právo manské a k JM[ti] královské vedlé vysazení toho manství se zachovati vedlé práva?« A jestli že obojí k tomu tak svolí a se přiznají: tehdy takový trh má se stranám vykonati, a to s povolením JM[ti] královské. A po vykonání takového vkladu ve dsky dvorské, ten kupující od najvyššího sudího dvorského na místé JM[ti] královské slib a povinnost manskú učiniti má, a povinen jest v tato slova:

O. 8.

»Přísahám Pánu Bohu, najjasnějšímu knížeti a pánu, panu Ferdinandovi, římskému, uherskému, českému etc. králi, infantu v Hispanii, arciknížeti rakauskému a markhrabi moravskému, lucemburskému a slezskému knížeti, a markhrabi lužickému etc., pánu mému milostivému, jako králi českému, i JM[ti] dědicuom, a vší koruně české, věrnost a poddanost manskau se všemi dědinami a zbožím svým manským N., a přiříkám tauž věrnost a poddanost manskau držeti a zachovati, jako dobrému a věrnému manu přísluší, tak a tím vším spuosobem, pokudž řád a právo manské dvoru krále JM[ti] ukazuje. A kdež bych jaká manství zvěděl, neb léna promlčená, toho nemám pro žádnú věc zatajiti; než v tom se ve všem věrně a právě k JM[ti] královské i k koruně české, tak jak na věrného mana přísluší, zachovati, a toho jinak nečiniti, ani pro přízeň, ani pro nepřízeň, ani pro kterau jinau věc! Tak mi Pán Bůh pomáhej i všickni světí!«

O. 9.

Item, Jestli že by kdo na manství bez povolení královského co prodal neb zapsal, krom věna do desíti kop grošův českých: že to žádné moci nemá míti. Než k čemu JM[t] královská povolení dáti ráčí, to mocné býti má.

O. 10.

Item, Jakož jest předešlým Zřízením Zemským ten řád zapsán a zachováván, i také držán byl, kdož by

po právu staném neb po rozsudku právo vésti na které dědictví dědičné chtěl, kterak jest se při tom až do posledního čtvrtého neb jalového panování zachovati měl; i poněvadž jest z dvojího panování sešlo při vedení práva na dědictví o summy po rozsudcích, neb staných právích zemských: ten se řád a spůsob tolikéž při saudu dvorském zachovati má, aby nebylo než po zvodu jedno panování, a po odhadu druhé, kteréž slove jalové neb poslední.

O. 11.

Item, Jestli že by kdo na kterém koli manu jakau summu buď rozsudkem neb právem staným obdržel, před kterým koli jiným saudem, a neměl by žádného statku na dědictví, než toliko na manství; a kdož na též manství po takovém přísudku neb právu staném právo vésti by chtěl: že to každý bude moci učiniti s povolením JM[ti] královské skrze psanú relací a jinak nic, vezma na právo vedení ke dskám dvorským relací od toho saudu, kdež přísudek na summu neb právo stané má. Však takové práva vedení má býti bez ujmy práva krále JM[ti] manského vrchnosti. A kdož by tak právo až na vrch dovedl, až na panování jalové: ten každý aby povinen byl ve dni a v roce, jakž veyš napsáno stojí, léno přijíti a povinnost manskau učiniti. Však JM[t] královská ráčil jest na poníženau prosbu stavův své milostivé povolení k tomu dáti, že ty osoby, kteréž JM[t] královská na závazku držeti ráčí, a statky své v mánství jsau uvedli, což jsau ty osoby tak dluhuov prvé, nežli ty statky JM[ti] královské v manství uvedli, komu zdělali a zapsali: pro takové toliko samé, a ne jiné dluhy, budau moci poněkud statky své manské prodati, a tím dluhy takové zplatiti. Než jestli že by kdo z těch osob statku svého, jakž dotčeno, prodati nechtěl: tehdy aby ten každý, komuž jest táž osoba neb osoby dlužni, právo na ten statek od desk dvorských až do té summy vésti mohl; však takoví statkové buďte tak prodáni neb právo na ně vedeno, aby předse v témž manství a povinnosti JM[ti] královské zuostali.

O. 12.

Item, Jestli že by jací rozdílové o statky lénské a manské byli: ty má najvyšší sudí dvorský na saudu svém spolu s raddami svými rozvažovati a sauditi.

O. 13.

Item, Jestli že by komu král JM[t] dal kterau odúmrt: že ti, kterýmž dáno bude, mají dáti předkem tu odúmrt provolati v nejbližším městě od téhož zboží kde leží, tak jakož forma listu provolacího doleji napsána to v sobě šíře zavírá.

O. 14.

Item, Jakož někteří držitelé dědin, jichž se dědiny za královskau odúmrt provolávají, to mluví, že o provolání nic nevěděli, a tak zvodu na dědiny své neodpauštějí: protož, aby již po tento čas i na potom vždycky takto se při tom všickni zachovávali. Kdož by kolivěk list provolací vzal na které dědiny, aby byly provolány, a když by provolány byly, jakž forma listu provolacího ukazuje, a držitel těch dědin že by odporu nekladl do toho času, až by se list vrátil: že má ten, kdož sobě právo krále JM[ti] chce osobiti, vzíti komorníka od desk dvorských, a poslati k veřejuom držitele těch dědin, kteréž jsau na králi vyslauženy neb vyprošeny, dávaje jemu věděti, že se dědiny jeho provolávají, má-li právo, aby odpíral, a dvau nedělí nepřečekávaje, zvodu aby na se nedopauštěl. Pakli by toho samého doma nebylo, tehdy má to jeho úředníku, šafáři, neb čeledi, neb sauseduom dvěma nebo třem oznámiti, spuosobem svrchu psaným. A komorník ten vrátě se, aby před úřadem desk dvorských vyznání své učinil, že jest byl v tom napomenutí, i také který den. Pakli by kdo, maje takové napomenutí, dvě neděle propustil a neodpíral potom: již zvod má naň býti dán, a on více k mluvení po zvodu nemá býti dopuštěn. Neb takový řád a spuosob od starodávna zachováván jest, jakožto páni v panských nálezích starých nalezli jsau, a takéž to zachovávati chtí po dnešní den.

O. 15.

Item, Kdož koli list provolací na kterau odúmrt vezma, nevrátil jeho zase k úřadu ve čtvrti létě: tehdy odpí-

rající muož vízu vložiti; a jestli že by vizu vlože k svému právu nestál, nemá jemu to k žádné škodě býti, leč by od úřadu zvláště obeslán byl.

O. 16.

Item, Co se odúmrtí a vypros králem JM[tí] daných dotýče, kdož kolivěk právo králem JM[tí] dané obdrží, buď saudem, staným právem, neb smluvau: ten aby práva na vrch dovedl konečně od rozsudku aneb staného práva, aneb od učinění o túž věc smlauvy ve dni a v roce pořád zběhlém. Pakli by kdo toho zanedbal: aby své právo ztratil a král JM[t] aby své právo dáti mohl, komuž ráčí na tom statku.

O. 17.

Item, Jestli že by kdo od koho odpor činil, a ten nebo ta, od kohož se odpor činí, k svému se odporu nesezná do prvního nebo konečně do druhého saudu: ten odpor nemá královské M[tí] právu škoditi; ale ten, kdož od koho odpor učiní, aby provedl, že s volí toho odpor učinil. Pakli by toho neprovedl, aby byl trestán vedlé práva.

O. 18.

Item, Kteréž odúmrtí jsau, ješto by odporníci zemřeli, a jich dědicové nebo poručníci že by na místě jich neodpírali: má se dáti věděti k veřejuom držitelům těch dědin od toho, kdož sobě právo královo osobuje, a to skrze komorníka od desk dvorských, tak jakž veyše psáno stojí.

O. 19.

Item, Odporníku má dáno býti hojemství jedno toliko až do druhého saudu. Ale kdož právo královo má, ten má býti hotov s potřebami svými, a nemá jemu hojemství dáno býti.

O. 20.

Item, Kdož jsau kolivěk vyprošovali na JKM[tí] co za odúmrt, aneb ještě potom by vyprošovali, nejmenujíce po které osobě zejména, ale toliko po komž kolivěk, aneb kterak

kolivěk: že jest to proti řádu a právu. A protož aby úředníci dvorští takové relací od žádného nepřijímali, ani ve dsky vpisovali, nyní ani na budaucí časy.

List obranní takový se dává jako od úřadu zemského.

Forma listu puohonného.

O. 21.

Hendrich starší z Švamberka a na Zvíkově, najvyšší sudí dvorský království českého, tobě N. z N. manu, jinak služebnému královskému, mocí královskau a pod pokutau desíti hřiven stříbra přikazujem, aby N. z N. osobně jeho duojda, před naši jeho pohnal přítomnost, jehožto i my tímto listem poháníme.

A tu se má jmenovati den k stání k roku nejbližšímu a prvnímu. Item, V druhém puohonu opět má jmenovati den k roku druhému. Item, K třetímu a poslednímu roku a stání také se má jmenovati den před námi v Praze, anebo našimi náměstky, aby bez prodlévání stál, a N. z N. k jeho žalobě odpovídal. A když se tomu dosti stane, učiň nám toho jistotu, přitiskna pečeť svau k tomuto listu. Psán u desk dvorských královských v středu etc. Pod pečetí úřadu našeho.

O. 22.

Item, Jestli že se pohání kterými many, ješto by byli řádu panského, má jim psáno býti: Vám N. z N., manuom královským, mocí královskau pod pokutau desíti hřiven stříbra. A z vás jednomu každému přikazujem, abyste N. z N. sami sebau, anebo po poslech vašich věrných osobně dojdauce etc. (tak jako nahoře etc.)

Forma listu na úmluvu.

O. 23.

Hendrich starší z Švamberka a na Zvíkově, najvyšší sudí dvorský království českého, tobě N. z N. manu královskému, mocí královskau a pod pokutau desíti hřiven

stříbra přikazujem, aby N. z N. napomenul, aby N. z N., jenž jest téhož N. poháněl právem z dědin N. jemu plným právem pány v saudu zahájeném přisauzených, ve čtrnácti dnech od dání tohoto listu pořád po sobě zběhlých postaupil, anebo se s ním o to přátelsky umluvil. Pakli by toho učiniti nedbal, již bychom N. z N. práva dále hájiti nemohli, podlé práva a úřadu našeho. A to učině, pečeť svau k tomuto našemu listu aby přitiskl na svědomí. Dán v Praze u desk dvorských královských. Léta etc. Pod pečetí úřadu našeho.

List provolací.

O. 24.

Hendrich starší z Švamberka a na Zvíkově, najvyšší sudí království českého. Vám purgmistru a přísežným města N. mocí královskú přikazujem, abyste zboží a dědiny ve vsi etc., kteréž po smrti N. z N. na KM[t] řádně přišla a připadla, v městě vašem po tři dni trhové, počnauc od najprvnějšího, biřicem provolati rozkázali, a v šesti nedělích od prvního dne provolání počítajíce, tři roky, čtrnácti dní každému roku, oznámiti kázali. A jestli že by komu kolivěk právo svrchu psaných věcí spravedlivěji, nežli JM[ti] královské příslušelo, to před námi a raddami krále JM[ti] na Hradě pražském ať pokáže. A když se tomu dosti stane, učiňte nám toho jistotu, přitisknauc pečeť města vašeho k tomuto listu. Dán u desk dvorských královských. Léta a dne etc. Pod pečetí úřadu našeho. (A též když by na JM[t] královskú jaké dědiny manské po propadení léna připadly, tolikéž o to tím spuosobem má provoláváno býti.)

Zvod, odhádaní.

O. 25.

Item, Ode všech zvoduov a odhádaní dědin odúmrtních, právem královým obdržaných, buď svobodných, manských, služebních, nápravních, duchovních, městských, nebo kterýchž koli, právo sudího jest od každého sta deset hřiven. (A hřivna se

rozuměti má jedna kopa grošuov českých, anebo desátý groš.) Místosudímu jedna hřivna, a písaři pět věrduňk. (A věrduňk se rozuměti má patnáct grošův českých.) A kdož jede na zvod, má míti v každém kraji věrduňk a stravu, anebo místo stravy pět grošuov každý den, a pruovod sem i tam. A jestli že bude zvod o deset kop a níže, to sluší toliko na písaře, a toho jest kopa a pět věrduňk. (Než již písař béře podlé milosti.)

Zvodové o škody, o dluhy a o zástavy.

O. 26.

Item, Zvodové, ješto sluší na sudího a na písaře, jsau jakožto: O škody, a o dluhy, o zástavy věnné, nebo jiné které koli; též také i o základy.

Zvodové o nezpravu.

O. 27.

Item, Zvodové toliko o nezpravu, ti již jdau na sudího a místosudího i na písaře. (A teprv za Kapléře počalo se; neb prvé dálo se tak, jakož dsky svědčí, že pro nezpravu bylo vedeno třetinau veyš peněz v trhu položených; takéž v právě staném. A tak po odhádaní slušné jest, aby komorník toho zvodu nečinil, ale místosudí sám s písařem spolu, a to proto, aby se měnili úřadu skutkové, pro úklady zlých a odporných lidí.)

T r h.

O. 28.

Item, Ode všech trhuov dědinných právo sudího jest od každé kopy groš; ale již jde po milosti. Od sta hřiven jedna hřivna, to jest, od každých desíti kop šest grošuov, a písaři tolik věrduňkuov, kolik osob kupujících. A což jest od šedesáti kop a níže, to jde na místosudího.

Věno.

O. 29.

Od věna též právo jako od trhu; též také i od poručenství každý poručník dáti má sudímu a písaři.

Spolek, rozdíl.

O. 30.

Od spolkuov, nebo rozdíluov, když jest summa nad sto kop: od toho právo jde sudímu tolik kop, kolik osob, a písaři tolik věrduňk.

Dání.

O. 31.

Item, Od dání každá osoba, jíž se dávají dědiny, dá sudímu po kopě, a písaři po věrduňku.

Památné.

O. 32.

Item, Když kdo staným právem, neb panským nálezem, nebo svědectvím, nebo ukázaním desk obdrží proti královu právu: to aby zuostalo při svolení sněmovním O vyzdvižení desk, artikul jeden mezi tím, kdež stojí, »aby více památného při žádném saudu bráno nebylo přes dvě kopě grošuov«.

Směna.

O. 33.

Item, Od směnění dědin obě straně mají dáti sudímu po kopě, a písaři po věrduňku.

Pokuta manská pro puohon.

O. 34.

Item, Když který man, maje k sobě list od úřadu, aby pohnal druhého, a toho že by neučinil, propadl jest deset hřiven; pakli po druhé neučiní, propadne dvadceti hřiven, a po třetí třidceti; a ta pokuta jde na samého sudího, leč chce jakau milost v tom učiniti.

Od základův zaručených puohonných.

O. 35.

Item, Základ zaručený puohonný, buď malý nebo veliký, jde na samého sudího.

Staná práva.

O. 36.

Item, Ode všech staných práv půhony dovedených, což jest pod sto kop, až do desíti kop grošuov doluo, to jde na místosudího, a což níže desíti kop, na písaře. Pakli jest stané právo s úmluvau: od toho bude písaři věrduňk. A když by kdo na kom právo ustál pro tak malau summu, aby bráno bylo památné podlé povahy pře. Pakli by kdo z větší summy právo ustál, tolikéž aby více bráno památného nebylo přes dvě kopě grošuov českých.

Odhádani místosudího s písařem.

O. 37.

Item, Když místosudí s písařem činí odhádaní, z toho jde třetina na místosudího a písaře věrduňk. A má každý den dáno býti deset grošuov místosudímu na dva koně, a písaři pět grošuov na jeden kuoň, od toho, kdož vede.

O. 38.

Item, Od zápisu níže sta kop každá osoba, jíž se zapisuje, dá písaři po čtyřech groších českých. Pakli zápis bude nad sto kop s povolením krále JM[ti], právo padesáte grošuov od každého sta; a to jde na místosudího s písařem na rovný díl od každé osoby.

Úbrmanství.

O. 39.

Item, Od úbrmanství, to jest když se ve dsky dvorské klade výpověď úbrmanská, každá strana má dáti písaři po věrduňku.

Úmluva pro nezpravu.

O. 40.

Item, Od vložení úmluvy pro nezpravu ve dsky: čtyři groše písaři.

Útok.

P. 1.

Item, Od vložení útoku dva groše, jeden místosudímu, druhý písaři.

Puohon.

P. 2.

Item, Od vložení puohonu ve dsky jeden groš. Od puohonného listu dva groše. A od vysvědčení neb vyhlášení jeden groš. Od odporu při puohonu od každé osoby čtyři groše české. Od poručenství jeden groš. Od propuštění odporu čtyři groše české. Od vložení vizy při puohonu dva groše. A to vše písařovo právo.

Jízda na úmluvu po právu staném.

P. 3.

Item, Když písař jede na úmluvu po právu staném, aneb po rozsudku nebo pro nezpravu: má míti věrduňk, a od vložení té úmluvy čtyři groše české.

Zvod.

P. 4.

Když na zvod bude vydán úředník po právu staném, aneb po rozsudku, když zveden jest: místosudímu dá kopu grošuov, a písaři věrduňk; od vložení téhož zvodu písaři dva groše.

Panování.

P. 5.

Item, Od každého panování věrduňk tomu, kdož pojede; a od vložení každého panování písaři po dvau groších českých.

Odhádaní.

P. 6.

Item, Když jede úředník na odhádaní dědin po právu staném, nebo po rozsudku, ješto jest truoj puohon prošel: v čemž odhádáno bude, z toho jde na sudího od kopy po jednom groši, místosudímu hřivna, a písaři pět věrduňkuov; od vložení odhádaní ve dsky dva groše písaři.

Opovědného ze škod.

P. 7.

Item, Opovědného ze škod čtyři groše písaři, buď škod málo nebo mnoho.

P. 8.

Od poručenství půhonu pět věrduňkuov; v tom místosudí má čtyři věrduňky, a písař pátý.

Od ohledání škod.

P. 9.

Item, Kdož požádá úředníka na ohledání škod: dá věrduňk a stravu tomu, kdož pojede, anebo místo stravy na den pět grošův i s koněm.

Zápis dluhu.

P. 10.

Item, Když man manu dluh dskami zapisuje pod pokutau »bráti s komorníkem na dědinách pro neplnění peněz« na kterýž koli rok z rokuov jmenovaných: buď pak summa veliká, komuž zápis svědčí, dá po čtyřech groších písaři; a kdož se kvituje, má dáti po dvau groších písaři od každé kvitancí.

Od peněz chování.

P. 11.

Item, Když se peníze kladau k úřadu, mají býti zapečetěné; a když se přijímati bude, dá písaři čtyři groše.

Od poselství královského ke dskám.

P. 12.

Item, Kdyż král svuoj nápad odúmrti komu dada, pošle relátora kterého k úřadu, od toho poselství právo pět věrduňk každá osoba; v tom jde místosudímu třetí groš, a písaři pátý. Pakli král dá komu odúmrt listem svým, a ten, komuž dáno, béře list provolací, má dáti šest grošuov českých, to jest od listu

provolacího dva groše, a od vepsání listu králova dva groše, a od vložení odúmrti ve dsky saudné dva groše.

P. 13.

Item, Od každého listu provolacího dva groše písaři, a když se list vrátí, jenž slove »testatio«, jeden groš písaři. Též také od listu na úmluvu dva groše. Též od listu poselacího nebo k napomenutí po dvau groších písaři, »unius monitionis«.

P. 14.

Item, Od vložení odporu při výsluhách čtyři groše písaři od každé osoby.

P. 15.

Item, Od vložení odporu při trhu, při zápisu, při věnu, při spolcích, při rozdílích, při poručenství, při dání dědin, nebo směnění, každá osoba dá písaři po čtyřech groších.

P. 16.

Item, Od poručenství při odúmrti, od každé osoby po jednom groši písaři.

P. 17.

Item, Od vízy jeden groš; od čtení nálezu po čtyřech groších písaři.

P. 18.

Item, Od vložení odporu po vrácení listu provolacího, ješto slove »cum memoria«, čtyři groše; z toho písaři dva groše dává se, a místosudímu dva groše. A což kolivěk znamenává se ve dskách »cum memoria« nebo jinde, ode všeho jdau čtyři groše, spolu na oba.

P. 19.

Item, Od propuštění odporu kdež koli, písaři jdau čtyři groše, buď při výsluze, puohonu, zvodu, trhu, věnu.

P. 20.

Item, Od čtení odporu proti trhu, věnu, spolku, dání, směnění, čtyři groše písaři.

P. 21.

Item, Od čtení desk trhem, věnem, spolkem, převedením, nebo přidáním věna, směněním dědin, poručenstvím, nebo dáním, jest právo po čtyřech groších, na místosudího i na písaře.

P. 22.

Item, Od čtení desk zápisem, čtyři groše písaři.

P. 23.

Item, Od čtení odporu proti zápisu, dva groše písaři.

P. 24.

Item, Od čtení desk zvodových, ješto slovú »rationis«, když právo jest na vrch dovedené: od toho jest právo po čtyřech groších, a to jde též na oba.

P. 25.

Item, Od vymazání, anebo od vypsání, nebo propuštění z desk buď trhem, věnem, spolkem, rozdílem, dáním, a toho všeho, což v Trhových dskách: právo jest pět věrduňkuov, a v tom místosudí má jednu kopu, a písař věrduňk.

P. 26.

Item, Od doložení jména buď v trhu, nebo v zápisu, ješto prázdné místo pozůstaveno: od každého jména čtyři groše písaři, od propuštění zápisu čtyři groše písaři.

P. 27.

Item, Když král které dědiny manské, ješto omylem nebo z nevědomí ve dsky zemské za svobodné jsau kladeny, káže po relátoru svém převésti do desk dvorských, jsau-li ty dědiny trhem, spolkem, věnem, dáním, nebo směnú: od toho má dáno býti vedlé summy, zač ty dědiny stojí; pakli zápisem, též jakž summa jest. A to jde na samého sudího dvorského.

P. 28.

Item, Od uvázaní s komorníkem dvorským podlé zápisu právo pět věrduňkův, a v tom místosudí má třetí groš, a písař pátý. A když jede na uvázaní komorník od úřadu, má míti věrduňk za svau práci, k tomu stravu, aneb místo stravy pět grošuov s koněm na každý den (však to při vuoli komorníka buď), a pruovod sem i tam.

P. 29.

Item, Když jeden druhého přijímá na spolek při které odúmrti, právo jest od toho pět věrduňkuov; v tom místosudí má třetí groš, a písař pátý.

P. 30.

Item, Postaupení práva králova při odúmrtech, kolika osobám bude postaupení, každá dá pět věrduňkův; v tom místosudí má třetí groš, a písař pátý.

P. 31.

Item, Když list obranní, jenž slove »tuitionis,« vyjde od úřadu k purkrabi pražskému, od toho právo pět věrduňkuov; v tom místosudí má třetí groš, a písař pátý.

P. 32.

Item, Od přenesení a vypsání veypisuov z desk zemských svobodných k dvorským dskám, buď k odporu aneb ku právu královu, jest písařovo právo po čtyřech groších.

P. 33.

Item, Od vepsání listuov k odporu provedených, nebo ku právu královu při veysluze, nebo také při puohonu, písaři právo jest po věrduňku. (Ale již jde po milosti, jak list větší nebo menší.)

P. 34.

Item, Od každého svědka, buď při výsluhách nebo při puohonech, anebo k čemuž koli, jest právo písařovo po dvau groších českých.

P. 35.

Item, Když král nebo sudí káže dáti komu veypis z desk dvorských, buď trhem, věnem, spolkem, poručenstvím, zápisem, nebo když jest právo dovedené při výsluze, nebo půhonu, tolikéž od nálezu: a od takového veypisu má dáno býti toliko to, což se při úřadu desk zemských dává, dvamezcítma grošuov českých.

P. 36.

Item, Ingrossátor desk dvorských, poněvadž duochodu nemá žádného, ten aby sobě bral od listuov důhonných po půl třetím groši českém; kromě od města a konventu, tu má bráti od takových listuov duohonných po puol kopě groších českých, a od registříkuov po jednom groši českém. A místosudí dvorský k tomu díl svuoj od čtení všech desk dvorských právo své jemu pauští, nyní i časy budaucí, a od veypisuov též po čtyřech groších českých jemu propauští.

O saudu komornim.

Toto má hofmistr najvyšší království českého, nynější i budaucí podlé úřadu svého jednati a na práci míti, tak jak jest od starodávna bylo.

P. 37.

Item, Nayprvé saud komorní má držeti na Hradě pražském s pány a vládykami, krále JMti raddami k tomu přidanými, a to čtyřikrát do roka: První po nazejtří svatého Pavla na víru obrácení. Druhý v pondělí po Svátosti. Třetí po nazejtří svatého Bartoloměje. A čtvrtý po nazejtří svatého Martina. A toho jednoho každého času aby ten saud po dvau nedělí sauzen a držán byl každého dne; leč by se kdy hod a svátek znamenitý kterého dne trefil, tehdy na ten den sauditi povinovati nebudau.

P. 38.

Item, JMt královská má ten saud osobami z stavu panského a rytířského, podlé starobylého pořádku, osaditi,

a jeden každý z pánuov neb z rytířstva, kdož by do téhož saudu povolán a vsazen byl, bude povinen podlé Zřízení zemského, nechtěl-li by déle, do roka vyseděti; leč by kdo do zemského saudu vzat byl. Pakli by se komu po vyjití roku déle v témž saudu sedati nezdálo, má to časně oznámiti najvyššímu hofmistru, kterýž saud komorní drží na místě JM^ti^ královské, a hofmistr s radau pánuov a vládyk saudu komorního, k kterýmž jemu osobám raditi budau, ty osoby má králi JM^ti^ oznámiti. A budau-li se JM^ti^ královské líbiti, komuž koli král JM^t^ ráčí psáti z těch dvau stavuov, ten tomu žádný nemá odpírati, než má ten rok vyseděti. A mají v témž saudu sedati po letech páni roduov starých, a pod nimi páni roduov nových též po letech, tak jakž řád stavu panského dskami zemskými zapsaný to v sobě šíře drží a zavírá. A pak pod nimi páni rytířstvo mají se bráti do saudu toho podlé vuole JM^ti^ královské, a ti týmž spuosobem v saudu sedati mají, jakž nahoře o stavu panském dostaveno jest, podlé starožitnosti roduov a let. A každý z těch obau stavuov, kdož koli přisazen do toho saudu bude, aby jemu místo, tak jak již dotčeno, od pana hofmistra vedlé let ukázáno bylo; kromě pánův úředníkův buď zemských, krále JM^ti^, neb králové JM^ti^; ti před jinými let staršími sedati z obojího stavu mají.

P. 39.

Item, Počet pánův a rytířstva, kteříž v saudu komorním sedají neb sedati budau, ten má býti vedlé JKM^ti^ vůle větší neb menší. Však méně dvanácti osob aby v témž saudu nesedalo; poněvadž jest to saud JKM^ti^ zvláště náležitý, a JM^t^ jak se JM^ti^ zdáti bude, můž toho počtu přičiniti neb ujíti.

P. 40.

Item, Ti, kteříž sedají v komorním saudu, mají býti při JM^ti^ královské za raddu, i bez JM^ti^, ač by toho jaká potřeba JM^ti^ byla a byli obesláni od nejvyššího hofmistra.

Q. 1.

Item, Jestli že by se kdy přitrefilo, že by najvyšší hofmistr království českého od krále JM^ti^ v pilných potřebách

kde poslán byl, anebo od Pána Boha nemocí byl obtížen: tehdy své místo bude moci poručiti osobě spoluradní.

Q. 2.

Item, K nálezům a veypovědem méně desíti osob v tom saudu z stavu panského a rytířského býti nemá. A s strany rozsudkuov téhož saudu, toho ovšem se zuostavuje při starobylých privilejích a řádích, i při zřízení zemském.

Q. 3.

Item, Jakož jest JM[t] královská pro pohodlí obyvatelův království tohoto zříditi tak ráčil, že saud hajtmanský království tohoto jest připojen k saudu komornímu, tak že saud komorní již psaný o všecky a všelijaké věci, kteréž saudu hajtmanskému náležely, sauditi má, nic méně i o majestáty: toho se při tom na ten čas zuostavuje. Však JM[t] královská, když by se JM[ti] královské koli líbilo, aby tu moc měl takovau věc zjinačiti a změniti podlé vuole a libosti své. Než jestli že by se kdy přitrefil a do Prahy přijel který z pánuov úředníkuov, aneb saudcí zemských, a týž pán hofmistr s raddami krále JM[ti] k němu přidanými, že by měli jakau znamenitau při: bude mocí požádati takového každého úředníka, aneb saudci zemského, aby v takové pilné a znamenité při raditi i sauditi pomohl; a kterýž to bude moci a chtíti učiniti, zvláštní králi JM[ti] na tom vděčnost učiní.

Q. 4.

Item, Najvyšší hofmistr pány a rytířstvo v radě, buď při králi JM[ti], neb bez JM[ti] v saudu řediti má, a na pány i rytířstvo v radě podávati, aby mluvili pořádkem k těm věcem, kteréž by v radě a v saudu předloženy byly; a což by neřádného v radě aneb při saudu viděl, to má řečí svau staviti.

Q. 5.

Item, Páni a rytířstvo k saudu komornímu mají se časně sjížděti. Pakli by který nepřijel, ten najvyššímu hofmistru, aby příčinu hodnau svého nepříjezdu vedlé Zřízení

Zemského oznámil, a dále k hodině uložené, jak se scházeti, jak neodjížděti, ani odcházeti mají, toho se při Zřízení Zemském, jak jest o pánich a úřednících, saudcích zemských, zřízeno a svoleno, při tom při všem se též pod těmi všemi pokutami, jako v saudu zemském saudce dotčeného saudu komorního zachovati mají a povinni jsau.

Q. 6.

Item, Když by hosté znamenití při králi JM[ti] byli v království českém v Čechách, a najvyšší hofmistr když by byl obeslán od JKM[ti], má přijeti a osobau svau králi JM[ti] slaužiti, podlé starodávního obyčeje, a na dvoře býti, a všecko což by neřádného u dvora viděl, to staviti, podlé najvyšší možnosti své.

Q. 7.

Item, Písař saudu komorního má býti v Praze, a má dobrý zachovalý člověk v své cti býti, a přísahu k tomu saudu učiniti, a ten má od najvyššího hofmistra, nynějšího i budaucího, volen a zřízen býti; a ten písař má na Hradě pražském pro potřeby lidské každého času nacházeti se dáti.

Q. 8.

Item, Puohonové od téhož saudu komorního aby od písaře dotčeného saudu vydáváni jménem a pod pečetí najvyššího hofmistra byli. A takoví puohonové čtyři neděle napřed před saudem nejprv příštím aby vycházeli, a před stáním nejméně dvě neděle aby dodáváni byli. Pakli by se co takového zběhlo těžkého a náhlého v nepřítomnosti JM[ti] královské, ješto by b.zkého opatření a spěšného potřebovalo: tehdy to podlé poznalé a případné potřeby, aby předse vzato a opatřeno bylo místodržícím JKM[ti], aneb najvyšším hofmistrem, aneb v nepřítomnosti jich, komuž by to, buď osobě neb osobám z stavu panského a rytířského poručeno bylo, a ten aneb ti, obešlíc k sobě najbližší krále JM[ti] raddy, mají dále tu věc podlé náležitosti opatřiti.

Q. 9.

Item, Při saudu komorním ku přem pohnaným i obeslaným, které v pořádku zuostávají, jedno toliko hojemství se dává na vyhlášení. Než kdož by hojemství se dožádati nechtěl, ten se z pořádku pří vytahuje, a hofmistr bude moci na tu při dáti zavolati, když se jemu zdáti a viděti bude.

Q. 10.

Item, Obdrží-li puovod při témž saudu komorním rozsudkem při, aneb stané právo jemu bude dáno: muož nebo od téhož saudu, jak Zřízeni Zemské ukazuje, proti druhé straně list zatykací sám, neb kdož by na místě jeho toho žádal, vzíti, anebo vezma relací ke dskám zemským právo vésti. A též puovod po rozsudku neb po právu staném muož po škodách, tak jakž Zřízení Zemské o tom vyměřuje, jíti. Než zase nestál-li by původ k své při, aneb od svého půhonu by pustil: tolikéž po škodách pohnaný neb obeslaný proti němu jíti muož. A puovod zaplatě škody pohnanému neb obeslanému, bude moci zase pohnati.

Q. 11.

Item, Křikové, kteří se často při témž saudu dějí, toho aby nebývalo pro nevážnost saudu pod pokutau na to, jako při saudu zemském, uloženau. A služebník hofmistrův, který při úřadu jest, aby okřikoval, a jemu ta pokuta při okřikování aby náležela.

Q. 12.

Item, Jakož se někdy lidé, kteříž před týmž saudem činiti mají, neb poručníci slyšení pří, kteréž by v pořádku nebyly, dovolávají: aby jim jmenovány, kdy slyšány býti mají, byly. I poněvadž ten saud komorní s hajtmanským, jakž dotčeno jest, spojen a v jedno pojat, a některá věc brzkého a spěšného opatření potřebuje: protož aby takovau při neb pře o veyplaty hned v auterý nejprv příští po zasednutí saudu, v středu pak a ve čtvrtek pře veytržné, a kdož prvé z veyplaty neb veytržnosti obešle, aby také prvé a tak po pořádku slyšáni lidé byli. A jestli by se to kdy trefilo, že by ty pře o veyplaty a veytrž-

nosti byly přesauzeny: tehdy mají předse v těch dnech půhonné pře po pořádku slyšeti.

Q. 13.

Item, Co se vyhlašování puohonuov a obeslání při témž saudu komorním dotýče, tu má třikrát (ač by nestál) na pohnaného neb obeslaného zavoláno býti, tak jako i při saudu zemském se zachovává. A nestál-li by a neohlásil se, buď sám neb poručník jeho, po třetím zavolání: tehdy na takového bude právo stané dáno původovi, a to při vzdání toho saudu téhož dne, a puovod má čekati toho staného práva, až páni ten den saud odsaudí. Pakli by tu puovod nechtěl čekati toho staného práva, a poručníka k tomu učinil: bude jemu na jeho místě dáno stané právo.

Co se veytržnosti dotýče,

nalezá se vuobec za právo, aby tito artikulové za veytržnost byli.

Q. 14.

Item, Najprvé, kdož by na čí grunty zbrojně přišel neb přijel, aneb na místě svém vyslal, a na těch gruntech jakau škodu učinil na čemž koli, ješto by těch gruntův v držení a užívání nebyl.

Q. 15.

Item, Jestli že by kdo s pomocníky svými, neb sám osobau svau zaumyslně, kde koli, na koho brani své dobyl, aneb tauž braní naň vyhodil, chtě jemu uškoditi, aneb jeho bil, by pak i nevokrvavil, aneb suchými ranami koho ubil, nemaje k tomu hodné příčiny.

Q. 16.

Item, Kdož by koho zranil a zsekal též bez příčiny hodné, aneb za ním se s dobytau zbraní honil.

Q. 17.

Item, Kdož by koho zaumyslně s koně strhl aneb srazil.

Q. 18.

Item, Kdož by kterého posla, ješto by k němu v poselství šel, by pak i k němu nešel, zbil, aneb listy jemu odjal, aneb je otevřel, bez hodné a slušné příčiny.

Q. 19.

Item, Kdož by pod puohonem neb obesláním na koho půtku učinil, a jej bil, aneb bíti chtěl. A z této výtržnosti muože každý skrze vznešení žalovati a viniti před tím saudem, od kteréhož by saudu ten půhon neb obeslání vyšlo.

Q. 20.

Item, Kdož by se jeden druhému v řeky, potoky, dědiny, lauky, lesy svévolně bez vědomosti toho, číž jsau, uvázal, anebo gruntóv jeho užívati mu nedal a v ně se vkládal, kromě artikuluov o moci vyměřených. Než nejvyšší hofmistr s raddami svými opatříc veytržnost, o grunty saudu žádného činiti nemá, než má toho při pořádku práva zůstaviti.

Z těch nahoře psaných veytržností nemá poháněno, než toliko obsýláno býti, a to k těm dnuom o veytržnosti veyše dotčeným. A ta obeslání jménem JKM[ti], kdyžby JKM[t] v tomto království zde býti ráčil, a bez přítomnosti JKM[ti] jménem a před místodržícího táž obeslání aby vycházeti mohla. Pakli by kdo chtěl z takových veytržností před saud zemský obsílati, toho každý vůli míti má. A taková obeslání ke dni úternímu vycházeti mají, a k takovým obesláním obeslaný osobně aby stál. Než což se pak jiných věcí mimo tyto nahoře položené příhod lidských dotýče, jakož při některých artikulích o pychu i jinde zapsáno stojí, a ješto tam doloženy nejsau, a za veytržnost položeny býti nemohly: z takových ze všech věcí a příhod aby z pychu poháněno bylo, a tak, jak Zřízení Zemské o pychu vyměřuje, k sobě strany aby se zachovaly. A kdož by koli z které té nahoře psané veytržnosti obeslal, a toho naň neprovedl: aby obeslanému napřed škody, co by jich vzal pro tu při a před menšími úředníky na jich schválení provedl, zaplatil, a k tomu nad to pokuty deset kop grošuov českých dal.

O pychu.

Q. 21.

Item, Co se pychu dotýče, jestli že by jej kdo buď z panského, rytířského, neb městského stavu jeden druhému učinil, buď lesy nebo lauky přesekal, nebo v řekách, potocích, struhách, poltrubích, v tůních ryby aneb raky lovil, aneb po zápovědi bez myslivosti kdo komu po jeho gruntech jakých koli na který den (kolikrát koli) jezdil a chodil, krom cest a stezek svobodných: má k němu ten, číž jsau grunty, poslati dva člověky zachovalá, nebo list pod pečetí svau, a jeho má žádati po těch dobrých lidech dvau, neb tím listem, aby jemu ten pych napravil. Pakli ten, k komuž by posláno bylo, nechtěl jemu toho pychu ve dvau nedělích od učinění k němu o to poselství pořád zběhlých napraviti: bude jej moci ten, komuž se pych stal, z desíti kop grošuov českých pohnati; a provede-li ten pych před saudem, tehdy pohnaný jemu deset kop grošuov českých daj, a škody jemu povinen nad to zaplatiti, což provede puovod, podlé Zřízení Zemského. Pakli by kdo pohnal z pychu, a toho pychu neprovedl: tehdy pohnanému bude povinen dáti pět kop grošuov českých, a jemu škody bude povinen napraviti, též na schválení úředníkuov. A z těchto všech nadepsaných pychův má se před saud zemský neb komorní hnáti. A též jestli že by uveden byl pych na koho, má dáti svrchu psanau pokutu puovodovi. A kdož by požena z pychu neprovedl, též má pokutu dáti pohnanému nahoře psanau. Pakli by se komu zdálo, že by mu se větší škoda stala tím pychem, než za deset kop grošuov českých: tehdy můž právem z jaké koli chce summy pohnati, a což provede vedlé práva, toho užiti má. Než pokuta předse nad tu summu těch desíti kop grošuov českých při průvodu původovi aby dána byla. Však předešlí puohonové o pychy, ti mají předse jíti vedlé předešlého Zřízení.

Q. 22.

Item, Kdo by měl někde ves, a někdo by měl v té vsi člověka nebo více: že jeden pán bez druhého vuole v té vsi cest ani obcí rybníka děláním zatopovati nemá, ani jinam cesty a obce převozovati bez vuole druhého. A také ani struh, ani

vody vedení na obci dělati nemá, ani má žádných věcí jiných jeden bez druhého vuole dělati. Pakli by se toho kdo dopustil, a druhý by k němu poslal, aby mu to očistil, a toho jemu nečinil, a on nechtěl-li by toho po tom poselství učiniti: tehdy propadne tomu pokutu, jakž svolení o pychu svědčí.

O zájmu dobytkuo a o zápovědi gruntuov.

Q. 23.

Item, Kdyby jeden druhému bez zápovědi dobytek zajal na jakéž koli škodě na gruntech svých: ten, kdož by zajal, obveď škodu hned lidmi hodnověrnými, svými neb cizími přísežnými, a tu vedlé zdání neb rozeznání těch lidí škodu zaplať ten, čížby dobytek škodu učinil. A dokudž by nezaplatil té škody rozeznané, aby jemu dobytek dotud nebyl puštěn. Pakli by jeden druhému grunty své zapověděl, a přes tu zápověď že by jeden druhému na škodě dobytek zajal, na gruntech svých: ten hned, komuž se škoda stane, škodu též aby obvedl, chce-li a též vedlé rozeznání těch lidí ten jistý, čímž se dobytkem škoda stane, zaplať vedlé toho rozeznání. Pakli obvesti nechce, tehdy daj z každého dobytčete ten jistý, jehož dobytek byl, jeden groš český tomu, kdož jest ten dobytek zajal; proto že jest přes zápověď na jeho grunty hnal. Než žádný jeden druhému dobytku na jeho gruntech nezajímaj. Však stala-li by se jaká škoda týmž dobytkem tomu, kdož by zajíti chtěl ten dobytek: aby tu škodu svrchu psaným spuosobem obvedl, a což by rozeznáno bylo, zač jest se tím dobytkem škody stalo, to má ten, čížby dobytek byl, zaplatiti. A nezaplatil-li by hned, tehdy bude moci proto jeho věci až do té summy, zač by ta škoda se stala, a v jaké summě rozeznána byla, právem obstaviti. Než jestli že by po učiněné zápovědi na škodě na svých gruntech dobytku kdo nezajal: tehdy co by toho dobytku bylo, z toho má zárožné dáno býti, z dobytku jeden groš český, což by osvědčil, že jest toho dobytku na té škodě bylo. A nedal-li by, muože o to každý k němu právem hleděti, a z toho jej jako z jiného pychu viniti.

A když by jeden druhému chtěl grunty zapověděti, daj jeden druhému věděti listem pod pečetí svau, a jiných dvau dobrých

lidí pečetmi, anebo dvěma hodnověrnými člověky, aby jeden k druhému poslal, že jemu grunty své zapovídá. A kdož by svévolně nechtěl škody zaplacené přijíti, což by rozeznáno bylo lidmi hodnověrnými, anebo z každého dobytka groše českého, a dobytek přes to držel za sebau. a jeho vydati nechtěl: tehdy ten, číž by dobytek byl, muož toho jistého, kterýž dobytka vydati nechce, z pychu pohnati. A kdož by takový pych udělal, aby pokutu od rozsudku ve dvau nedělích pořád zběhlých dal, a též škody pohnaný bez puohonu zaplať puovodovi, a to též po rozsudku menších úředníkuov, ve dvau nedělích pořád zběhlých. Než kdež dva nebo tři lidi mají v jedné vsi: ti lidé aby pásli ze spolka, jedni druhým bez škody, nehájíc sobě na gruntích v té vsi.

O saudu purkrabství pražského.

Q. 24.

Item, Na sněmu obecním, kterýž byl držán na Hradě pražském léta 1544 v pondělí před svatým Filipem a Jakubem apoštoly Božími, jest zřízeno: Což se saudu purkrabství pražského dotýče, jakož jest předešle i těchto časuov den páteční složen byl, a saud na ten čas se nedržíval pro příčinu Židuov, i poněvadž již Židé při úřadu purkrabství pražského nic činiti nemají: aby v páteční den purkrabě pražský saud držal tolikéž. Však při těch všech saudech, kteréž jsau, a z čeho předešle před tímto sněmem jedni druhé poháněli neb obsílali: ti takoví puohonové a obeslání tím spuosobem prvním vyřízeni a vykonáni býti mají, aby pro pohodlí lidské spěšněji k svým spravedlnostem přicházeti mohli.

Q. 25.

Item, Kdož koli požene koho před saud purkhrabství pražského, a potom by odsauzen byl, aneb na koho by právo stané bylo dáno, anebo někdo požena před týž saud, i nestál: že ten každý, kdož tu práv zuostane, nebo právo na kom ustojí, anebo že puovod proti pohnanému nestane, že ten každý muož a moci bude ze škod útratních obeslati před

úředníky menší, vezma relací ke dskám, tak jako od jiných saudův zemských ze škod útratních se obsílá.

Q. 26.

Item, Jestli že by komu summa která před úřadem purkrabství pražského přisauzena byla, aneb že by dal kdo na sobě právo ustáti: ten každý, kdož obdrží, neb právo ustojí, aby měl vuoli právo vésti, neb listem zatykacím svého dobývati, tak jakž o tom v tomto Zřízení veyše jest šíře zapsáno. A jestli že pak kdo dá na sebe právo na statek svuoj vésti: že proto tomu, když právo vede, má jemu na tu summu úrok jíti, dokudž práva nedovede, i s těmi úroky na to přišlými, anebo dokudž jemu ta summa přisauzená nebude dána, a podlé listu hlavního znění, jestli že ten list s úroky svědčí i se všemi škodami. A tolikéž se i při listu zatykacím zachováno býti má, jsauc zatčen, dokudž by nezaplatil: že úrok na summu hlavní předse jíti má.

Q. 27.

Item, Co se dotýče saudu purkrabského, kdež jest byl trojí puohon ve dvau a ve dvau nedělích až do šesti neděl, tak jest zuostáno: Aby byl jeden půhon v šesti nedělích, a od toho puohonu má se dáti šest grošuov českých, a ten, kdož pohání, opatř se jistým poslem, po kterémž ten půhon poslati má. A kdež bylo dvoje hojemství ve dvau a ve dvau nedělích, aby bylo jedno ke čtyřem neděluom, a jestli že by kdo tu právo ustál před tím úřadem a právo vésti chtěl, tolikéž i po rozsudku: tehdy purkrabě Hradu pražského má hned relací ke dskám zemským dáti, a tu má naň hned právo puštěno býti jako od saudu zemského, s těmi všemi výminkami po právu staném aneb po rozsudku, kdož má na svobodných neb zápisných dědinách. A jestli že by pak ten statku na dědinách neměl, aneb by pak i měl, bude-li chtíti puovod na takového list zatykací (jakž výš dotčeno) vzíti: tehdy má se na takového list zatykací od purkrabě dáti, a od toho listu má dáno býti půl kopy grošuov českých. A též také, jestli že by na manu právo ustál, aneb rozsudkem jakau summu obdržel, a právo vésti na statek manský chtěl: to každý s povolením JM[ti] královské, a jinak nic, bude moci učiniti, i jakž o tom při saudu a řádu desk dvorských šíře zapsáno

stojí. Pakli by práva vésti kdo nechtěl, má naň zatykací list dán býti.

Q. 28.

Item, Každý, jsa pohnán před úřad purkrabství pražského, muož poslati k stání jiného místo sebe s listem mocným, dada jemu na zisk i na ztrátu moc v témž listu, též jako před krále JM[t] saud komorní JM[ti] dávají.

Q. 29.

Item, Kdož by koli měl které listy na peníze, ješto by ti listové ještě promlčeni nebyli: aby jimi, chtí-li, upomínali, nepropauštěje let od roku plnění. Pakli by kdo neupomínal, a propustil tři léta a osmnácte nedělí od roku plnění na tom listu: aby takoví listové i budaucí listové dále nižádné moci neměli.

O ležení.

Q. 30.

Item, Má býti ležáno, kdož upomíná k listu plnění, anebo k obnovení listu, ten nemá ležeti než sám druhý se dvěma koňmi, aneb místo sebe poslati též samého druhého se dvěma koňoma, dokudž rukojmě nevlehnau. Ale když rukojmě vlehnau, tehdy ten, kdož k listu upomíná, nemá ležeti; a tráveno nemá býti veyše, než sám druhý se dvěma koňoma patnácte grošuov přes den a přes noc; a též, kdož by leželi, nemají veyše ležeti.

Q. 31.

Item, O škody jest zřízeno, aby byly řádně ukazovány, a veyše aby nebylo škod počítáno i s ležením ani bráno přes jistinu, než jakž jistina jest; leč by koho nemohl pohnati před purkrabí pro neřád, jestli že by v zemi byl, tu dobývati muož a upomínati předse z svého, vedlé starodávního obyčeje. Pakli by neřád v zemi byl a práva nešla: tehdy ten, kdož by peněz puojčiti chtěl, muož sobě list kázati s výminkami udělati

jakž se komu zdáti bude, pod pokutami, a ten, kdož se zapíše, tak všemu jest povinen dosti učiniti.

Q. 32.

Item, Dobrá vuole o listy, kteříž jsau od toho času byli, aby ta byla ukazována před purkrabí pražským, jakž by se jemu a raddám jeho za podobné a za hodné zdálo. Pakli by kdo byl nalezen a shledán, ješto by listy neřádně dobytými upomínal: takový aby byl kázán a trestán. A již po dnešní den, kdož by komu chtěl list dáti hlavní: ten má dáti jemu listem dobré vůle na to pod svau pečetí visutau, a dvau anebo tří pánuov a zeman podlé sebe pečetmi na svědomí také visutými.

Q. 33.

Item, Listové aby byli děláni podlé obyčeje starého vedlé notule kanceláři pražské, kteráž dskami zapsána jest.

Q. 34.

Item, Aby žádný nehaněl pro neplnění peněz neřádnými a vymyšlenými haněními, než jako na peníze sluší, a kdož by jinak učinil, aby proto kázeň trpěl. Než jestli že by kdo komu plniti nechtěl: hledaj jeho právem zemským, ale ne mocí, jakož od starodávna bylo.

Q. 35.

Item. Po dnešní den, kdož by komu chtěl dobrau vuoli na který list nebo listy dáti, že ten, kdož tu dobrau vuoli dává, aby té osoby osobně prosil, kteříž by měli pečeti své k té dobré vuoli přivěšovati; a ta dobrá vůle má psána býti na pargameně s visutými pečetmi, jakž veyše dotčeno jest.

Q. 36.

Item, Kdož by koli pečeti své odpíral: toho purkrabě pražský nemá sauditi, ale podáno má býti na saud zemský, a páni na plném saudu to sauditi mají.

Q. 37.

Item, Purkrabě kdyby na meze jeti měl, tehdy puovod má proň přijeti na Hrad pražský, a má jemu dáti pět kop grošuov českých, a stravau i fůrau jeho má opatřiti, až na meze přijede. A pohnaný má jemu také dáti pět kop grošuov českých, a jej zase stravau i fůrau až na Hrad pražský opatřiti a dovezti. A puovod na těch mezech má purkrabí přidati řečníka, rychtáře, a šest konšeluov přísežných; a pohnaný též šest konšelův přísežných má přidati. A kteráž strana křiva zuostane, má druhé straně zase navrátiti, co jest na purkrabí i na stravu naložil. A ti konšelé od stran přidaní jiné přísahy k tomu saudu činiti nemají, než na ty přísahy sauditi pomáhati mají, kteréž jsau k úřadům konšelským učinili.

Q. 38.

Item, Listy purkrabě sauditi má vedlé starodávních nálezuov, a listy toliko na dluhy, kteříž by svědčili na peníze s pokutami listu hlavního, sauditi purkrabě má, a jiných nic. A při tom úřadu, od zapisování svědkuov má se bráti po jednom groši českém. A listovní svědomí při úřadu purkrabském má přijímáno býti, a má pohnati svědka listem od úřadu purkhrabského, a ten má vyznati na svau víru a na svau duši. Než jestli že by kdo chtěl komu dáti svědomí bez puohonu k témuž saudu, jako i při jiných se to zachovává: toho každý aby vuoli měl. A dobrých volí na papíru purkrabě sauditi nemá, než na pargameně s visutými pečetmi, jakož od starodávna bylo.

Q. 39.

Item, Kdož koli bývati budau najvyšší purkrabě pražští, ti mají purkrabovi Hradu pražského dávati pětmezcítma kop grošuov českých do roka, stravu naň i na jeho čeleď, a na tři koně obrok i podkovy.

Q. 40.

Item, Co se saudu purkrabě pražského dotýče, tak o tom zřízeno jest, že při purkrabí pražském nebo budaucím při saudu jeho sedati mají najmýně šest dobrých lidí urozených, a ti k saudu přísahu udělati mají. A purkrabě najvyšší pražský

těmi dobrými lidmi šesti ten saud osaditi má, aby každý z nich na svobodných dědinách měl. Pakli by neměl na svobodných dědinách, tehdy ten s radau krále JM[u], pakli by krále JM[ti] v zemi nebylo, tehdy s radau pánuov a vládyk z plného saudu zemského vsazen býti má, a jináč nic. A odkladuov v saudu bez hodných příčin aby nedělal.

R. 1.

Item, Jestli že by na koho vlehli, a on že by chtěl peníze dáti, a věřitel by jich přijíti nechtěl pro některau věc: tehdy ten, na kohož by ležáno bylo, polože jistinu i s úroky a s proležaným, i zapečeť a dej je hospodáři schovati; bude-li pak přes to ten déle ležeti, sám ty škody zaplatiti má.

R. 2.

Item, Když by dvěma nebo třem dobrá vuole svědčila na který list, »že mají poháněni býti všickni«, pakli by jeden byl pohnán: tehdy ten puohon bude jim zdvižen. A též zase, jestli že by oni k té dobré vuoli pohnati chtěli, též mají všickni pohnati; pakli by jeden pohnal, tehdy ten puohon bude zdvižen; leč by kdo svévolně pohnati nechtěl, tehdy jeden proto pro svuoj díl bude moci pohnati. A ten list buď na dědiny neb na peníze.

R. 3.

Item, Škody listovní nemají jinde sauzeny býti, než před purkrabí pražským na Hradě pražském. Pakli by kdo pohnal před jiný saud, má jemu ten puohon zdvižen býti.

R. 4.

Item, Kdož by za koho v rukojemství státi nechtěl: že má jeho ten vyvaditi. Pakli by ho nevyvadil: že jeho muož pohnati proto prvé, než by od svého věřitele pohnán byl, a to před purkrabí, jestli že jest věc listovní. Pakli jest jiná věc, tehdy před krále, neb před saud zemský, tolikéž i komorní.

R. 5.

Item, Jestli že by se komu pečeti u listuov zlámaly, a jistec se k tomu dluhu znal, anebo by pak kdo odpíral, a ten dostatečně to provedl, číž jest list, že není vyvazen: to zlámaní pečeti jemu ke škodě nebude.

R. 6.

Item, Kdož by se komu purkrabskými registry zapsal jakauž koli pokutau, kromě »uvázaní v statek jeho purkrabským úřadem«: má jemu purkrabě podlé té pokuty dopomoci. Než měl-li by se kdo komu zavázati »pod pokutau v statek uvázaní«: toho purkrabě registry nezapisuoj, než ukaž jemu ke dskám, tam aby se jeden druhému zapsal. A pokut žádných písař na žádného nezapisuoj, leč v přítomnosti purkrabově, a jednoho najméň, neb dvau, kteříž s ním v saudu sedají.

R. 7.

Item, Jestli že by věřitel dal rukojmi napřed puol léta věděti: tehdy ten má to jiným rukojmím také dáti znáti, i tomu, za kohož jest slíbil. Pakli by nedal znáti jiným rukojmím i jistci, za kohož jest slíbil: proto jistec i jiní rukojmě ten list mají vyvaditi, jakž budau moci. Než vezme-li jistec s rukojměmi jakau škodu pro ten dluh: mají o to pro ten dluh k tomu rukojmi, kterémuž dáno věděti, a on jim toho neoznámil, hleděti, a ten jim těmi škodami povinen bude, pro neoznámení a zanedbání.

R. 8.

Item, Jestli že by kdo komu list falšem nařekl: toho purkrabě sauditi nemá, než má té pře na JM[t] královskau, aneb na saud zemský o tu faleš podati. A jestli že by ta faleš naň uvedena byla: má spálen býti jakožto falešník, a statek jeho na krále JM[t] připadnauti má. Pakli by kdo nařkna koho, toho naň neprovedl, aby jemu to opravil tím spuosobem, jakož nález ukazuje O nářek cti, a škody zaplať podlé svolení zemského obecního.

R. 9.

Item, Jestli že by kdo který list měl a které by pokuty jemu v něm svědčily, buď ležení, neb listu vyvazování, listu obnovení, nebo úroka dobývání, a on že by těch pokut neužíval, a třem letuom a osmnácti neděluom projíti dal: že se ten list promlčí. A též jestli že by do jmenovaného času list svědčil, a on by neupomínal jim od toho času, jakž plnění v listu svědčí, a dal by letuom nahoře psaným projíti: také ten list promlčí. Kromě listuov věnních, dokudž jest muž živ, ti se nepromlčí.

R. 10.

Item, Kdo by úřad purkrabství pražského vedl z rozkázaní královského, anebo panského a vládycského, anebo že by se samy strany o purkrabí svolily, a že by jej kde vedly, a když by purkrabě tam zohledoval i svědky přijal, a jestli že by kdo po tom úřadu vedení jaké svědky ku právu pro tu při vedl a je sobě zapisovati dal: že nemají ti svědkové přijati býti.

R. 11.

Item, Jestli že jest kdo za koho rukojmí, a pro to rukojemství jest pohnán, i ztratil-li by při nestáním: že jistec není povinovat za to nestání zaň platiti, což on koli tím nestáním ztratí.

R. 12.

Item, Jestli že by komu list shořal anebo ztracen byl, a on by dostatečně to provedl, že jest list nevyvazený a dluh nezaplacený: má proto jistec i rukojmě tomu dosti učiniti, a rukojmě vyvaditi, a ten dluh zaplatiti, a ten, komuž jest dlužno, muože před purkrabí z toho pohnati.

R. 13.

Item, Kdož by listem vyvazeným po druhé upomínal, a naň to bylo dostatečně provedeno: takový jest za aukladníka odsauzen, a statek jeho na krále JM[t] připadnauti má. A též jestli že by kdo ten list od koho přijal s dobrú volí,

věda že jest vyvazený, a jím upomínal: v tauž pokutu upadne, jakož nahoře psáno stojí. A toho též purkrabě sauditi nemá, než má toho podati na krále JM^t^, aneb na saud zemský.

R. 14.

Item, Před kterým by koli saudem komu pře přisauzena byla, anebo právo stané bylo by naň dáno: že má naň zatykací list dán býti tomu, kdož by žádal ho, a práva vésti nechtěl. A u kteréhož se úřadu nález anebo právo stané dá, od toho má zatykací list vzíti. A u kohož by koli ten list zatykací toho zastal, a práva naň žádal, tak jakž o tom níže položeno jest, jakož ten list zatykací svědčí, buď na královském zámku, u pána, rytířského člověka, aneb na kterémž koli zámku, anebo tvrzi jich, a též na kterém koli jich právě, též u Pražan, nebo v jiných městech královských: že toho hned, kdož jest zatčen na kterém koli jich právě, tak jakož se nahoře píše, mají ho hned slibem, ctí a věrau zavázati, aby on od zatknutí toho stavěl se ve dvau nedělích purkrabí v moc na Hrad pražský, a tu aby neodcházel, leč by jej purkrabě rukau dáním propustil. A purkrabě jemu na Černau věž jíti má hned kázati, a dotud jej tam držeti, až by nálezu neb stanému právu dosti učinil. A nemá purkrabě jemu žádného roku přidávati, ani ho pauštěti z věže, bez vuole druhé strany, což se křesťana proti křesťanu dotýče. Pakli by mu rok dal bez vuole druhé strany: má to sám zaplatiti, což ten povinen jest, koho propustil anebo rok dal. Pakli by ten zatykacího listu přijíti nechtěl, u kteréhož by ten, na komž přísudek neb právo stané dáno jest, nalezen byl: že má o tu věc k tomu hleděti, kdož zatykače přijíti a zatknauti nechtěl. Než když jej zaváže ctí a věrau před ním, kdož jej zatýká, aby ve dvau nedělích od toho dne zatčení se postavil v moc purkrabí Hradu pražského. A purkrabě Hradu pražského jeho nemá pauštěti ani roku přidávati bez vuole toho, kdož jest jej zatekl. Pakli by kdo chtěl se vyručiti na hotové peníze do dvau nedělí od purkrabě: že to má purkrabě učiniti, a jej na rukojmě dáti. A listové zatykací aby již tímto spuosobem vycházely, jakož o tom Zřízení napřed psané ukazuje.

R. 15.

Item, Co se dlužníkův dotýče, kteříž pro dluhy na věži zavázáni ctí a věrau bývají, aby odtud s věže nikterak nescházeli, leč by rukau dáním anebo z aust v uši od purkrabě Hradu pražského propuštěni byli, anebo jim od téhož purkrabě ke dskám jíti dopuštěno bylo. A jestli že by jináč kdo s věže sšel: že takový do Daliborky vzat, a tam držán býti má dotud, dokudž by toho dluhu, pro kterýž seděl, nezaplatil, nebo se nesmluvil. Než kteříž by pro Židy seděli, ti budau moci choditi v domu purkrabě Hradu pražského až po vrata. Však kteří na věži seděti budau, z těch jeden jeden den, a druhý druhý den, a tak pořádkem pro jídlo nebo pití budau moci do Hradu nebo domů odjíti, a zase hned přijíti, z Hradu ven nevycházejíce.

O hejtmanech neb hejtmanu království českého.

Item, Hejtmané nebo hejtman království českého, kteréž by aneb kteréhož by JM^t^ královská ustanoviti ráčil podlé starobylého pořádku, toto na práci míti mají a má:

R. 16.

Item, Předkem a prvotně raddy týž hejtman nebo hejtmané mají míti osob dvanácte, šest z stavu panského, a šest z stavu rytířského, lidí k tomu hodných. S těmi aby se mohl aneb mohli raditi, saudy držeti, a ty věci, kteréž k úřadu hejtmanskému přísluší aneb příslušeti budau, a též raddy aby přítomné byli, tu aby je hejtman neb hejtmané ku potřebám těm vždycky míti mohli. A tyto artikule níže psané mají na práci míti a je opatrovati a o to pečovati, které jsau věci potřebné tohoto království, ty, což k sauduom zemským a k úřaduom zemským nenáležejí a vyměřeny nejsau. A ten hejtman neb hejtmané nejvíc bytem svým na Hradě pražském býti mají neb má, aby jeho neb je lidé k své potřebě tu nacházeti mohli. Pakli by jsauc dva od JM^ti^ královské vsazeni anebo více, jeden po potřebě jaké odjel: tehdy druhý aneb kteříž by více byli, vždy má na Hradě pražském na místě jiného neb jiných zuostati. Pakli by JM^t^ královská jednoho hejtmana po-

saditi ráčil, a ten že by kde odjeti chtěl: tehdy má na místě svém z stavu panského neb rytířského jedné osobě z radd těch k němu přidaných poručiti. Však proto při znamenitých potřebách má vždy sám bývati.

R. 17.

Item, Týž hejtman nebo hejtmané mají zvláštní pilnost a péči míti o všecky věci neřádné, a mimo řád a právo výtržné, jakožto o odpovědnících, o jich fedrovnících, mordéřích a falešnících, a jiných všelijakých lidech neřádných a zemi škodlivých, aneb těch, kteříž by pohruožky činili, i všech jiných k tomu podobných, aby takové věci přetrhovali a průchodu takovým věcem nedali. A na takového každého neřádného, a toho, kterýž by jináče než právem chtěl živ býti aneb svau vuoli na kom provozovati, opustě řád a právo, a to skutečně bylo shledáno a poznáno, aby sáhl neb sáhli a k němu se tak zachovali, jak by toho potřebu poznali. Než jestli že by na koho co neřádného pravili, což by ještě v skutku a v pravdě nebylo shledáno: toho mají hejtman neb hejtmané království českého obeslati, oznámíc jemu to, což jest na něho praveno, aby před saudem zemským, když najprv držán bude, stál a dostál a té se věci zpravil, a ten také aby stál, kdož jest o něm tu zprávu dával; a vyslyšíce to páni JM^t a vládyky na saudu zemském, več to obrátiti ráčiti budau, rozvážíc to spravedlivě, tak se strany povinny budau zachovati. A budau-li chtíti strany jaké svědky sobě vésti před týž saud zemský, toho budau míti vuoli. A o takovau věc má býti slyšení v pondělí po suchých dnech, kteříž by se tehdáž trefily, aneb po nazejtří svatého Jeronyma, když saud zemský držán bývá. A které věci hejtmanuom neb hejtmanu budau náležeti k rozeznání, k takovým přem a věcem budau moci sobě strany svědky vésti tím pořádkem, jako před saud komorní.

R. 18.

Item, Kteréž by potřeby v krajích se od hejtmanuov neb hejtmana, co jim náleží, na hejtmana neb hejtmany v království českém vznesly, to oni opatrovati mají; a jestli

že by který úřad měl k tomu pomáhati, mají jeho k tomu napomenauti a obeslati.

R. 19.

Item, Jestli že by kdo králi JM[ti], neb zemi, neb osobě, aneb kterému městu odpověděl: to hejtman aneb hejtmané království českého, aneb místodržící JM[ti] královské, mají do krajuov hned oznámiti, aby se k takovému odpovědníku podlé Zřízení Zemského zachovali. A k tomu mají na to mysliti, a těch cest hledati, pokudž najveyše budau moci, aby takovau válku a odpověď přetrhli. A mají na špehy nakládati, na náklad krále JM[ti], aby mohl takový odpovědník aneb odpovědníci dosaženi býti.

O hejtmanech krajských.

R. 20.

Item, Hejtmané v krajích, aby byli každého roku od JM[ti] královské zřízeni a ustanoveni, a k místodržícímu JM[ti] královské aneb hejtmanu neb hejtmanuom království českého aby zření měli a jich poslauchali; a obyvatelé každého kraje aby se k hejtmanuom obojím poslušně zachovali vedlé Zřízení Zemského, a v těch věcech a potřebách aby jim radni a pomocni byli. A kdož budau za hejtmany z krajuov zvoleni, z toho se vytahovati nemají podlé Zřízení Zemského, než bez odporu podniknauti; krom těch, kteříž by toho roku byli, ti nemají druhý rok bez vuole své potahováni býti. A toto míti mají na práci:

R. 21.

Item, Jestli že by kdo jeden druhému u vazbě lidi svévolně bez viny a hodné příčiny držal: tehdy ti aneb ten, číž by lidé byli, má to na hejtmany v krajích vznésti, a oni tu věc mají rozvážiti, tak aby jeden druhému svévolně škody aneb protivenství nečinil. A hejtman neb hejtmané toho kraje, hned jak by naň vznešeno bylo, mají beze všech odtahův takovau věc opatřiti. Pakli by kdo jsa od hejtmanuov neb hejtmana v kraji obeslán a napomenut, aby ty

lidi z vězení na ten spůsob (jakž jemu od hejtmanuov neb hejtmana bude oznámeno) propustil, aneb před hejtmany neb hejtmanem postavil, a přes to napomenutí u vazbě tu osobu neb osoby, o kteréž by jemu bylo od hejtmanuov neb hejtmana oznámeno, aneb jakž koli v své moci drže umořil neb umořiti dopustil, aneb o hrdlo zaumyslně a nevinně připraviti dal, aneb na zdraví jej zkazil: tehdy ten, kdož by tak člověka z aumysla a nevinně umořil, anebo o hrdlo připraviti dal, povinen bude tomu pánu, číž člověk ten byl, tři sta kop grošuov českých dáti, a ty peníze tak se tu obrátiti a těm dáti mají, pod těmi pokutami, jakož o tom o mordech o lidech sedlských položeno a vyměřeno jest, hned ve čtyřech nedělích pořád zběhlých, když by k němu pán toho člověka umořeného neb o hrdlo připraveného poslal. Pakli by nedal, tehdy týž pán toho člověka tak umořeného aneb o hrdlo připraveného, má toho vuoli, z toho před JMt královskú aneb před saud zemský toho, kdož tak člověka umořil aneb o hrdlo připraviti dal, obeslati, a ta věc má bez odtahuov a prodlévání, tak jako o jiných mordech, na saudu zemském slyšána býti. Pakli by toho člověka u vazbě drže před hajtmany ho súci obeslán nepostavil, a na zdraví že by mu uškodil: tehdy má tomu člověku padesáte kop grošuov českých též hned ve čtyřech nedělích pořád zběhlých dáti, když by koli pán toho člověka o tu pokutu k tomu, kdo jest jej u vazbě držal a na zdraví uškodil, poslal. Pakli by nedal, má na hejtmany neb hejtmana krajského vznésti, že mu člověk puštěn a pokuty dáno není, a oni neb on povinni jsau relací toho listem pod svými pečetmi neb sekréty, neb osobně učiniti, a při úřadu dáti zapsati. A po takové relací na takového má list zatykací od úřadu najvyššího hejtmanství, aneb hejtmana království českého, aneb místodržícího JMti královské vydán býti. Pakli by vždy přes to napomenutí hejtmanuov krajských svévolně jej ve vazbě držal: by mu pak nic na zdraví neuškodil, tehdy mu pokutu svrchu dotčenau padesáte kop grošuov českých dáti povinen jest; a nedal-li by a dopustil se zatčení, tehdy pro takovau svau vuoli, má ještě trestán býti podlé uvážení a zdání hejtmana neb hejtmanuov království českého. A té dotčené pokuty bude moci dobývati pán toho člověka obyčejem svrchu psaným. A proto ten, kdož toho člověka u vězení držel

by přes rozkaz hejtmanuov krajských a přes tu pokutu tak propadenau: tehdy ten pán toho člověka má to vznésti na hejtmana neb hejtmany království českého, aneb místodržícího krále JM[ti]. A ten má pán toho, kdož člověka tak u vězení držel, obeslán býti, aby osobně před hejtmany neb hejtmanem království českého, aneb místodržícím JM[ti] královské stál, i toho člověka postavil, a té věci se zpravil. A tu več mu taková věc bude obrácena, při tom aby se tak zachoval.

R. 22.

Item, Hejtmané krajští po krajích aby řídili hotovost. aby všickni hotovi byli, a aby přihlédali, kdo jakau zbroj mezi lidem obecním mají. A jsauce vojensky pohotově, jestli že by cizozemci aneb nepřátelé do země vtrhli nebo škody chtěli činiti, abychom s Boží pomoci sobě pomáhati a jim odolávati mohli.

R. 23.

Item, Také jestli že by se komu zdálo, že by mu od hejtmana aneb od hejtmanův v kraji kterém se co skrze relací, aneb jinak ublížilo, aneb z čeho vystaupeno bylo: to má vznésti na hejtmana neb hejtmany království českého, aneb na místodržícího krále JM[ti]; oni tu věc vyslyšeti mají, a v tom se k stranám spravedlivě zachovati.

R. 24.

Item, Aby v každém kraji vždy ve dvau měsících, aneb jakž by na potřebě se uznalo, bylo vysláno na zhaubce zemské a povaleče, a to na několikero do městeček, vesnic, krčem, aneb kdež by se jich nadáli; a to hejtmané krajští míti mají na své práci. A když by koli čas uznali, neb jich úředníci, tehdy tejně mají oznámiti osobám, kterýmž se zdá, stavu panskému, rytířskému, aneb do města krále JM[ti], v která místa sami vyslati chtí, a každému oznámiti, též v který kaut a stranu mají vyslati, aby se sami nepotkali a neshledali. A Pražané též mají činiti a vyslati, majíc srozumění s hejtmany neb s hejtmanem kraje Kauřimského, aneb také Slanského, poněvadž

ty dva kraje Praze přísedí. A jestli že by v kterém kraji kdo v tom hejtmanuov poslauchati nechtěl, a k nim se zachovati, jakož se svrchu píše: mají to vznésti na krále JM[t]; pakli by krále JM[ti] v tomto království nebylo, tehdy na hejtmany krále JM[ti] a tohoto království, aneb na JM[ti] královské místodržícího; a več to král JM[t], neb hejtmané, neb místodržící JM[ti] královské obrátí, při tom se každý zachovati má. A král JM[t] má poručiti a puovody zříditi, počet slušný aby v městě byli, tu kdež by se JM[ti] královské zdálo za dobré. A kdež by se potřeba uznala, buď skrze špehy, aneb jináč, ti puovodové mají se tam obrátiti. A do kteréhož koli kraje aneb míst sjedau a požádají pomoci na stavu panském, rytířském, osobě neb osobách, též na městech krále JM[ti], má každý slušný počet s nimi vypraviti na pomoc. A v tom se těmi původy spraviti mají stavové panský, rytířský i městský, buď osobami svými, aneb služebníky, neb poddanými lidmi svými, tak jakož o tom první Zřízení a Svolení zemské všemi třemi stavy vuobec svolena a nalezena jsau. A toto Zřízení o povalečích a zhaubcích zemských má trvati na budaucí časy, pokudž se o to stavové jinak nesnesau. A což by tak těch a takových lidí a povalečuov bylo vyzdviženo a pobráno: ti mají do města královského najbližšího u vazbu dodáni býti, a oni jsau je povinni přijíti; a našla-li by se při kterém vina, že by hrdlo ztratiti měl, tomu aby dali na náklad krále JM[ti] konec udělati.

R. 25.

Item, Což se pak chodcuov a pastýřuov, kteříž v tomto království nemalé a veliké škody časuov předešlých i nyní skrze ohně jsau činívali a ještě posavad činí, dotýče, pak aby to zlé mohlo přetrženo býti, o tom jsme se všickni tři stavové svolili, aby v městech, a v městečkách, ve vsech tak opatřeno bylo: Kdež by koli takoví žebráci neb pastýři byli, ten pán, čížž grunty jsau, aneb pod kým by byli, aby o tom dostatečně poddaným svým, purgmistru, rychtáři neb konšeluom poručil, kdež by takoví žebráci byli, každého téhodne k nim přihlédali, aby se město od města, ves ode vsi po jarmarcích neb posvíceních netaulali, než ve špitálích zuostali. A jestli že by který odešel pod spuosobem žebroty, chtíc své lotrovství pro-

vozovati, po tom neb po takovém aby hned posláno bylo, ten aby vzat a skutečně trestán byl.

R. 26.

Item, Kdož by koli kterého zločince svého jal nebo vzal, a jeho, nemaje svého vězení, do vězení hejtmanu aneb hejtmanuom krajským dal, aneb do některého města královského, a při tom zločinci našla-li by se vina, že by hrdlo ztratiti měl: tehdy aby tomu zločinci ten, kdož jest jej jal a do vězení dal, na svuoj náklad konec dal učiniti při té popravě, kdež se řádně poprav užívá (ač neměl-li by své žádné pořádné popravy), aby jemu konec učiniti dal, a to ve dvau nedělích pořád zběhlých. Pakli by se tak v tom nezachoval, a v tom času jemu konce učiniti nedal: tehdy toho právo potom dále u vězení svém držeti povinno nebude. A tolikéž měl-li by jej ten člověk v své vazbě, aby se při tom tak, jakž veyše psáno stojí, zachoval.

R. 27.

Item, Dal-li by kdo z jaké příčiny člověka svého, neb škuodci, do vězení do kterého města královského, zasluž ten neb nezasluž hrdla ztracení, a jsa od práva napomenut, a by i napomenut nebyl, do dvau nedělí jeho z ničehehož nevinil, a naň nežaloval: toho také dále právo není povinno u vězení svém držeti, než bude jej moci z téhož vězení pustiti.

R. 28.

Item, Na sněmu obecním Léta Páně tisícího pětistého čtyřidcátého pátého, v středu po svatých Třech králích, jest zřízeno: Aby jeden každý ze všech tří stavuov při svém dobrém svědomí, i při poddaných svých to tak opatřil, aby takoví zjevní hříchové, cizoložstva, ožralství, i jiné všelijaké nestydatosti, kteréž jsau proti Pánu Bohu všemohaucímu, skutečně přetrhováni býti mohli; a toho žádný, sám se dobře chovaje, na gruntech svých aby nedopauštěl, ale takového každého, kdož by z toho vystaupil, a takového čeho proti Pánu Bohu se dopustil, skutečně trestal, jakž týmiž předešlými sněmy o tom šíře vyměřeno jest. Pakli by kdo v Městech Pražských aneb v jiných

královských, jsa napomenut od úřadu, aby od takové neřádné věci ihned přestal, a on přes to vždy v svém takovém zlém spuosobu trval, a přestati nechtěl: tehdy úřad kteréhož koli města skrze psaní, neb osobu jednu, nebo dvě, budau moci na JM[t] královskau (ač byl-li by JM[t] královská v království), aneb na saud zemský bez přítomnosti JM[ti] královské to vznésti. A JM[t] královská, a bez přítomnosti JM[ti] saud zemský, takovau neřádnau věc zastaviti a skutečně přetrhnauti mají.

R. 29.

Léta Božího tisícího čtyřstého devadesátého druhého. Páni JM[t], a páni, rytířstvo, Pražané a poslové z měst v pondělí po suchých dnech postních na sněmu obecním, kterýž v ty časy držán byl na Hradě pražském, tyto věci dole psané z jednostajné vuole zřídili a ustanovili jsau, aby od každého držány byly. Najprvé, což se morduov silničných a po cestách, a též nešlechetného zlodějstva domácího i po silnicích dotýče, takto jsme se svolili a zuostali: Aby takoví povaleči, zloději a mordéři, kdež by mohli přezvědíni býti, buď v městech, v městečkách, nebo ve vsech, aby vyzdvihováni byli, by pak osedlí lidé byli sedlští. A jestli že by čí člověk takový s jistinau a při skutku polapen byl, nemá pánu jeho vydán býti, jakž předešlé Zřízení Zemské ukazuje, než hned má se k němu vedlé práva zachovati, a k utrpnému právu bude jej moci dáti, jakž veyš dotčeno. Anebo též, jestli že by vzat byl někdo z lidí obecních, a byl psanec, též má se k němu vedlé práva míti. Pakli by popaden byl na silnici, an s zloději stojí, má též tázán vedlé práva býti, a podlé jeho viny má se k němu zachovati. Jestli že by pak kdo čího člověka pošlíc na povaleče vzal, a nebylo při něm těchto nahoře psaných příčin: má pánu jeho oznámiti, že jest člověka jeho vzal, chce-li k tomu přijeti anebo poslati, že chce saud tomu člověku osaditi. A jestli že by pán toho člověka přijel, anebo koho poslal, a byla-li by o to pře, že by neměl ten člověk vedlé práva tázán býti: tehdy ten člověk buď vydán hejtmanuom toho kraje; a což tíž hejtmané o tom člověku nejdau, při tom se strany zachovati mají, na ten spuosob, jakož veyše psáno stojí. A od prvního má dáti kopu grošův popravnému člověku, a od jiných po puol kopě groších českých,

a více nic. Pakli by který takový zločinec byl přezvědín na hradích aneb tvrzech: tehdy ten komuž by se zdálo, aby tomu pánu (u kohož byl) dal znáti, že takový zločinec na jeho hradě nebo na jeho tvrzi jest, aby se jim dobře ihned ujistil a jej postavil. A byl-li by ten jistý panského neb rytířského řádu, aby postaven byl před pány a vládykami saudu zemského; pakli by byl ten jistý jiného řádu, buď před hejtmany toho kraje postaven. Pakli by toho neučinil svévolně, a toho nepostavil: tehdy k tomu pánu, nebo zemanínu, anebo měštěnínu o to hledíno buď, též jako k tomu zločinci. A též v městech, kdyby na koho žádáno bylo, aby se tak zachovali, a zločincům nižádným aby žádných gleytuov nedávali, ani páni, ani rytířstvo, ani města. Také na žádného psance nevyvedeného, ani na zloděje zjevného, též zločince, a laupežníky, a toho, kdo by při skutku postižen byl z lidu obecného s strany loupeže a mordu, nemá urukováno býti, než právo na takového každého bez fortele má puštěno býti.

R. 30.

Item, Jestli že by kdo svého vězení neměl, a kterého zločince jal: má jej k hejtmanuom toho kraje dáti, aneb k najbližší popravě, a oni jej přijíti mají.

R. 31.

Item, Byl-li by čí člověk kterému pánu, neb rytířskému člověku, neb měštěnínu, neb poddanému jich co dlužen, aneb se zač rukojmí postavil: aby se páni jedni k druhým, tolikéž i města psaním prvé opovídali, a žaloby vznášeli, že tento člověk toto dlužen, neb za toto se rukojmí postavil, aby ten pán toho člověka rozkázal na něm spravedlivosti dopomoci, a to ve dvau nedělích pořád zběhlých. Pak-li by nedopomohl, tehdy potom bude moci pro to nedopomožení každý obstavovati lidi toho pána, kterémuž jest o to dopomožení psáno bylo. A kdož by tak obstaven byl, a chtěl se vyručiti, má jej to právo k dostání práva na rukojmě dáti. Než jest-li by ten člověk buď dluhu neb rukojemství odpíral, tehdy má o to právem rozeznán býti ten člověk s tím pánem neb člověkem, kdož naň žaloval, tím právem, k kterémuž přísluší, aneb pán jeho aby o to saud

osadil. Než což se jistce dotýče, který by se k dluhu znal, na toho není potřebí žádné opovědi, než takového bude moci jistec bez opovědi obstaviti. A jinak stavové vyšší lidí jedněm druhých stavovati nemají. A tolikéž, kdož by čí jakéž koli věci kde obstavil, má ty věci na rukojmě právo propustiti, až do rozsauzení toho stavuňku. A takoví stavuňkové s veyhradau práva vyššího rozsuzováni býti mají podlé práva království českého, a ne podlé práva majdburského a cizího. Než když by se dotýkalo projetí cla a mýta, toho aby k sobě k saudu svému nepřijímali, ani na rukojmě bez vůle pána toho (číž clo jest) nedávali.

O sedlání.

R. 32.

Item, Což se sedlání dotýče, jakož lidé mnozí puojčovali jsau peněz s přílišným a nekřesťanským obtížením, úroky lichevné sobě nad obyčej dotahujíce, a vymyšlenými spůsoby nad obyčejné úroky lidi obtěžujíce, koně, šuby a jiné pocty od nich berauce, i také zlaté sobě při půjčkách veyše nežli platí nasazujíce, což všeckno jest proti Pánu Bohu a spravedlnosti i proti právuom všem tohoto království: protož se taková věc ihned po dnešní den zapovídá, aby toho nyní i v časích budaucích nebývalo, a žádný aby se toho nedopauštěl. Než kdož by peněz komu jakých puojčil, buď na list hlavní, neb na zápis dskami, aby ze sta kop grošův českých více nebral žádný, nežli šest kop grošuov českých, a z tisíce kop grošuov českých šedesáte kop grošův českých. A tak podlé velikosti a malosti summy každý se zachovati má a bude povinen, tak jakož o tom šířeji na sněmu obecním, kterýž byl držán na Hradě pražském léta MDXLV. v pondělí po Nanebevzetí Panny Marie zapsáno a zavříno jest, a více nižádný úrokuov nižádných z puojčených sum bráti nemá, než jakž veyše dotčeno jest od žádného. Pakli by kdo více mimo takové úroky napřed dotčené sněmem obecním vyměřené bral, což koli jiného, pod jakýmž koli vymyšleným spuosobem a obyčejem nebo přikrytím, zjevně nebo tajně: to vše má za sedlání držáno a jmíno býti. A na kohož by to uznáno a uvedeno bylo, takový každý člověk, kdož by se toho dopustil,

ten má ode všech jmín a držán býti jako jiný psanec a zločinec, a že nemá žádného práva požívati, v úřadech a v svědomí nemá přijat býti, a dobří lidé nemají s ním obcovati. A ty peníze tak neřádně puojčené, mají na královskau M[st] připadnauti, tak jakož Zřízení Zemské veyše o tom šířeji ukazuje.

R. 33.

Item, Na sněmu obecním, kterýž držán byl na Hradě pražském, Léta Páně tisícího pětistého čtyřidcátého třetího, v pondělí před svatým Filipem a Jakubem, jest zřízeno: Než což se starých dluhuov, buď dskami, neb na listech, a jakž koli jináč zapsaných dotýče, ti a takoví dluzi i s těmi úroky jakž půjčeny jsau, a jakž zápisové neb listové svědčí, zaplaceny býti mají, a to dotud a tak dlouho, dokudž by se ti dluhové podlé jistot i s úroky staří a předešlí nezaplatili. Pak-li by se kdo při nových puojčkách jináče zachoval, a chtěl při úrocích aneb jináče sobě co nalepšiti, pod jakýmž koli spůsobem: ten každý buď v též pokutě, jakž o sedlání Zřízením Zemským prvé vyměřeno jest. Než obnovoval-li by kdo koli jaké listy neb zápisy s úroky na předešlé první puojčky: ten a ti to na takové prvé puojčené summy učiniti moci budau. Však každý ten jistec (kterýž tak starý list v nový obnoví), má věřiteli list přiznavací dáti pod početí svau, a jiných pečetmi dvau nebo tří na svědomí; pak-li by své pečeti neměl, tehdy bude moci jiného na místě jeho, aby zaň pečeť přiložil, připrositi.

O mordech.

R. 34.

Item, Což se morduov, kteříž se v tomto království dějí mezi osobami z stavuov, dotýče: jest-li že by kdo koho zamordoval a při skutku byl přistižen, ten každý má dostatečně býti ujištěn, a na Hrad pražský v moc hejtmanuom neb hejtmana krále JM[ti] království českého má dán býti, aneb místo držícímu krále JM[ti]. Pak-li by se kdy trefilo, že by hejtmanuov neb hejtmana nebylo, aneb místo držícího krále JM[ti], tehdy má v moc najvyššího purkrabě dán býti. Než byla-li by ta osoba buďto

z stavu panského neb rytířského dobře zachovalá, a prvé nepodezřelá a o takovém zachování, tomu neb těm, na čímž by se gruntu ten mord stal, vědomé bylo: tehdy takový má ctí a vírau zavázán býti, aby se před nadepsanými hejtmany, neb místo držícím krále JM[ti], nebo-lito purkrabí pražským aneb místo jeho držícím, ode dne závazku svého ve dvau nedělích pořád zběhlých postavil. Než byla-li ta osoba podezřelá, a kteráž by takovými věcmi vuokol šla, k tomu se má zachováno býti, tak jako svrchu psáno stojí. A když by byl v moc napřed psaných hejtmanuov neb hejtmana, neb místo držícímu krále JM[ti], aneb purkrabě pražského dodán: tehdy obešlíc některé z radd krále JM[ti] z stavu panského a rytířského, mají ten mord, který se stal, i tu osobu, která jest ten mord učinila, rozvážiti. A jest-li že by uznali, že jest osoba víry hodná, mají jej na závazek cti a víry dáti, aneb jej pod jistý základ uručiti, aby se na nejprvnějším saudu zemském pod týmž závazkem postavil, stál a dostál, a straně, kteráž by naň žalobu činila z toho mordu, práv byl. A pak-li by to uznáno a uváženo bylo, že má k právu vězením dodržán býti: tehdy purkrabě pražský, neb místo jeho držící, má a jest povinen takového mordéře do svého vězení přijíti. A úředníci a saudce zemští mají tu při hned po druhé při puohonné slyšeti. A bude-li se ten na protah volati, že by některých svědkuov potřeboval, chtě svau nevinu pokázati, tehdy to napřed psaní úředníci a saudce zemští mají rozvážiti, má-li se jemu slušně na prosbu jeho odtah učiniti. A jest-li že by uznáno bylo, že se jemu má odtah státi, tehda mají osobu jeho i také příčinu mordu rozvážiti, má-li se jemu na čest a víru věřiti, čili uručiti, aneb u vazbě dodržán býti. A při druhém saudu úředníci a saudce zemští, mají bez dalšího odtahu tu při slyšeti, a spravedlivý rozsudek a konec učiniti. Jest-li že by se pak trefilo, že by ten mordéř při skutku nebyl přistižen, než že by od toho utekl: tehdy má honěn býti, a k šturmu má po něm zvoněno býti, a kdež by kolivěk byl postižen, má býti vzat a dodán napředpsaným hejtmanuom neb hejtmanu, aneb místo držícímu krále JM[ti], neb purkrabí pražskému na Hrad pražský aneb místo jeho držícímu; a takovému již nemá od nich na ten závazek cti a víry věřeno býti pro ten mord. Jest-li pak že by takový mordéř k komu na zámek, na tvrz, do města, městečka,

aneb na něčí obydlé přijel, a on věda o tom mordu, že jest jej učinil, a moha jej vzíti nevzal a jim se neujistil: má od toho zamordovaného přátel, aneb od kohož koli z toho neujištění listem od úřadu desk zemských před saud zemský obeslán býti a odpovídati, proč jest se jim neujistil; a neodvede-li toho a se neočistí dostatečně, že jest se jim moha ujistiti neujistil, tehdy več to král JM[st] s saudci zemskými na saudu zemském, a nebylo-li by krále JM[ti] v zemi, ale saudce zemští obrátiti ráčí, to při tom stůj. A jest-li že by toho mordéře dosáhl a prvé než-li by se na něho samého rozsudek konečný stal, a toho mordéře postavil: tehdy má toho odpovídání pro to neujištění před saudem prázden býti. A přihodilo-li by se, že by ten mordéř stavu panského neb rytířského na svuoj zámek nebo tvrz ujel neb ušel: má obeslán býti listem před saud zemský najprvé tehdáž příští, aby před pány a vládykami, saudcí zemskými, stál a dostál, a kdož by jeho z toho mordu vinil, práv byl. Pak-li by nestál, aby na hrdlo jeho i na statek jeho saženo bylo tak, aby dědicuom toho zabitého, a nebylo-li by dědicuov, tehdy i příteli neb přáteluom najbližším třetí díl statku jeho dopomožen a dán byl, a dva díly ty aby zuostaly. A byl-li by statek téhož mordéře na dědinách pozemských, tehdy dědicové neb přátelé toho zamordovaného, aby se do toho třetího dílu v týž statek s jedním komorníkem pražským uvázali; byl-li by statek dědičný, tehdy od desk zemských, pak-li by byl statek manský, tehdy od desk dvorských. Pak-li by na hotových penězích, tehdy listem zatykacím takového dílu třetího dobývati budau moci. A měl-li by ten mordéř dědice, mají zuostati ty dva díly při jeho dědicích, a nebylo-li by dědicuov, tehdy při najbližším příteli toho mordéře, podlé obdarování krále Vladislava slavné paměti o nápadích učiněného, připadnouti má. Však tak, že všecky dluhy a závady spravedlivé, kteříž by se našly, má neb mají a povinny budau ze všech tří díluov toho statku zaplatiti a vydati vedlé předešlého Zřízení. Než toto se znamenitě vymieňuje: Pokuty, kteréž JKM[ti] od starodávna i také Zřízeními Zemskými vyměřené spravedlivě náležejí, tímto svolením spravedlnosti JKM[ti] ke škodě nic býti nemá, než při tom při všem JKM[t], což JM[ti] o pokutách od starodávna náleží i také Zřízeními Zemskými vyměřeno jest, zuostavovati se ráčí.

Což se pak otce, synuov a bratří, též i streycuov dotýče: jest-li že by jedni k druhým přijeli, taková pokuta na ty se nevztahuje, kdyby se jeden druhým neujistil, než déle jeho u sebe trpěti nemá jednoho dne, než hned potom má mu z obydlé svého kázati pryč, a více ho nefedrovati. Než jest-li že by ho potom déle fedroval, aneb kdyby potom k němu přijel, jím se neujistil: tehdy v tauž pokutu upadne jako jiný ten, kdož by věda o tom a moha se mordéřem ujistiti, se neujistil, tak jakž napřed psaný artikul o tom šíře ukazuje.

R. 35.

Item, Což se při tom artikuli o mordu na stav městský vztahuje. Jest-li že by se kdy přihodilo a osoba stavu městského, osedlý měštěnín zachovalý, osobu stavu panského neb rytířského zamordovala, na kterýchž koli gruntech ven z města: takový každý má vzat a ujištěn býti od toho, kdož by ho jal, aby na svém právě městském ku právu stál a dostál a tu sauzen o hrdlo byl. A jest-li že by ten mordéř byl přistižen při skutku na právě svém: tehdy má se jím na tom právě ujištěno býti, tak aby ku právu byl dodržán, a straně má saud na témž právě býti osazen, a konečný konec rozsudkem spravedlivým o hrdlo téhož mordéře ve třech měsících pořád zběhlých má býti učiněn. A byla-li by kde pokuta peněžitá na kterém právě městském, nemá jí ten mordéř užiti proti panskému stavu a rytířskému osobě neb osobám; než jest-li že by se vina našla na témž mordéři, aby tu pokutu trpěl a na hrdle trestán byl. Také se to při tom vymieňuje, jest-li že by osoba stavu městského osobu stavu panského neb rytířského zamordovala a při tom skutku nebyla postižena, ani potom dosažena býti nemohla, a v tom na své právo ušla: tehdy na svém právě tak jakž se svrchu píše, má svuoj konec vzíti. A což se ujištění osoby stavu městského dotýče aneb že by jsa obeslán ku právu nestál aneb od práva utekl a statek po něm že by při tom právě tu zuostal: tak se stav městský při tom při všem zachovati má, jako stavové panský a rytířský se v tom zachovati mají.

R. 36.

Item, Jest-li že by osoba která, buď z panského neb rytířského stavu aneb osoba městská osedlá, zamordovala komu člověka sedlského. Pak na číchž by gruntech ten mord se stal, a ten mordéř byl při skutku postižen: tehdá pán těch gruntuov, byl-li by člověk jeho zamordován, nemá toho mordéře proto do vězení bráti, než má takového mordéře z panského neb rytířského stavu ctí a věrau zavázati, aby před saudem zemským, kterýž najprvé držán bude, stál a dostál a z toho mordu aby práv byl. Pakli by slíbiti nechtěl, tehdy teprva má ho vězením ku právu stání a dostání dodržeti. Než což se služebníkuov, osob buď z stavu panského neb rytířského dotýče, kteříž osedlí nejsau, ti se v to nepojímají; než každý pán neb rytířský člověk bude se věděti jak k tomu mordéři zachovati. Pakli by byl ten mordéř osoba osedlá stavu městského: tehdá týmž spůsobem má ujištěn býti, aby před saudem městským na tom právě, k kterémuž by příslušel, stál a dostál a z toho mordu aby práv byl. Pakli by na čích gruntech cizího člověka zabil, a toho pána, číž by gruntové byli, pán aneb přátelé toho zamordovaného za ujištění žádal: tehdy každý tím spuosobem povinen se jim bude ujistiti, jak se svrchu píše. Jest-li že by pak takový mordéř nebyl při skutku postižen, aneb že by učiniv ten mord od toho ušel neb ujel: na takového má list obselací od úřadu desk zemských vydán býti, tak aby před saudem zemským najprvé příštím stál a dostál, a tomu, kdož by jej z toho mordu vinil, aby práv byl; a páni a vládyky, saudce zemští, mají tu při o ten mord slyšeti a jí konec učiniti na ty časy bez odtahův, tak jakž jest o tom i o jiných mordech zřízeno a zapsáno. Pakli by se dotýkalo osoby městské osedlé, tehdá má od téhož práva (kterémuž by příslušel) na tauž osobu list obselací vzat býti, tak aby před týmž právem ve čtyřech nedělích pořád zběhlých stál a dostál a tomu, kdož by jej z toho mordu vinil, aby práv byl; a oni té při mají konec učiniti konečně od obeslání ve třech měsících pořád zběhlých. Pakli by se před týmž obesláním ukrýval a statku pozemského neměl: tehdy takovým každým, kdež by koli přistižen byl a toho na něj žádáno bylo, má se ujištěno býti, tak aby k témuž právu stál a dostál. Jestli že by pak ten, kdož by z mordu viněn byl, toho nedovedl dostatečně, že jest takový mord bezelstně z hodných příčin a bráně

se násilí svému učiniti musil: takový každý má dáti pánu toho zamordovaného tři sta kop grošův českých. A z té summy pán toho zamordovaného, má a povinen bude dáti dětem neb manželce jeho dva díly té summy svrchupsané a sobě třetího nechati; pakli by dětí neb manželky neměl, tehdy najbližším jeho přáteluom, kteříž by byli na gruntích toho pána, má polovici té pokuty dáno býti. Pakli by u sebe tu summu zdržoval a jí dáti napřed psaným dětem, manželce a přáteluom nechtěl, tak jakž se svrchu píše: tehdá tudy již jsau ti lidé svobodní, a budau moci sobě pána, koho chtí, vzíti, a ten pán o tu pokutu i o jinau kterau koli spravedlnost těm lidem náležitau bude moci hleděti a jí dobývati právem jim k ruce. Než jest-li že by zaumyslně, nemajíc napřed psané spravedlivé příčiny, tíž lidé neb člověk pána svého dědičného se zhostil a jiného sobě za pána vzal: tehdy bude moci ten pán, číž jsau lidé aneb člověk, o ně právem přistaupiti k tomu, kdož by je chtěl u sebe zdržovati, tak jakž Zřízení Zemské o nevydání lidí v sobě šíře zavírá a ukazuje. Pakli by se při tom mordu jaká nešlechetnost našla, tehdá saudce zemští mají to rozvážiti; a uznali-li by spravedlivě při tom mordu jakau *nešlechetnost, pro kterauž* by hoden byl hrdlo ztratiti, budau moci a mají na jeho hrdlo rozsudek učiniti. A jestli že by pak ta osoba, kteráž by mord učinila, z panského neb z rytířského stavu osedlá nebyla a před listem obsílacím se pokrývala, tak že by se ho s týmž listem dojíti nemohlo: tehdá má na takového od úřadu desk zemských list zatykací vydán býti, a kdež by s týmž listem postižen byl, má se jim každý a povinen jest podlé téhož listu zatykacího ujistiti.

Než což se pak lidí sedlských, kdež sami jedni druhé mordují, dotýče, takto jsme se všickni tři stavové svolili. Číž by člověk komu člověka zamordoval a při skutku byl postižen, na číchž koli gruntech, má vzat a ujištěn dostatečně býti, a když by žádal pán toho zamordovaného na toho mordéře práva, neměl-li by žádné slušné výmluvy a k odvodu žádnému se nevolal chtě svau nevinu ukázati: nemá-li ten, kdož jej u vězení svém má, své žádné pořádné popravy, tehdy má a jest povinen toho mordéře k najbližší popravě podati, aby tu naň právo puštěno bylo a jemu konec učiněn byl. Pakli by se k slyšení volal chtě nevinu svau ukázati, tehdy k tomu připuštěn býti má při tom, kdež

nejbližší poprava pořádná jest. Aneb měli-li by ten (na čichž gruntech ten mordéř byl postižen) svau pořádnau popravu: tehdy tu na tom právě takový mordéř, aby nevinu svau odvozoval. Pakli by tu při skutku ten mordéř jakž se svrchu píše, postižen nebyl: tehdy má a povinen jest pán toho mordéře sám z sebe to učiniti a tím člověkem svým mordéřem (přezvěděl-li by o tom mordu a mohl by k tomu svému člověku přijíti, buďto na jeho gruntu aneb na cizích gruntích jeho se doptati) má se tím mordéřem člověkem svým dostatečně ujistiti. A též má učiniti, nevěděl-li by o tom mordu, když by o to byl (komuž by člověk byl zamordován) požádán: má na takového mordéře od každého puštěno právo býti bez fortele, neměl-li by ten mordéř žádné spravedlivé a slušné výmluvy. Pakli by se volal, chtě svau nevinu ukázati, a toho by se hodná příčina uznala: má jemu práva dopříno býti toho, k kterémuž přísluší, tu kdež by řádné právo bylo, na toho pána zboží. Pakli by svého toho práva neměl, při kterémž by popravy užívati mohl: tehdy takový má dán býti v najbližší místo k tomu právu, kdež se popravy užiti bude moci. Než na kterémž by místě řádného užívání popravy nebylo: tu popravy nemají vtahovány býti, leč by král JM[t] komu to vysaditi ráčil. A pokázal by a odvedl to, že jest ten mord učinil (bráně se násilí svému) a učiniti musil, má toho užiti. Pakli by ten mordéř utekl a práva se pokrýval, pán jeho jím by se neujistil, a při tom tak jakž se svrchu píše nezachoval: tehdy každý bude moci toho mordéře jíti a vzíti, a zvláště pán toho zabitého, a vezma téhož mordéře, na jeho hrdle bude jej moci trestati. Pakli by ten, buď stavu panského, rytířského neb městského, číž koli ten člověk mordéř byl by, nechtěl se jim moha aneb věda o něm kde jest, a zvlášť byl-li by na jeho gruntích, ujistiti aneb práva naň pustiti a dopomoci, tak jakž se svrchu píše: tehdy má a muož o to před hejtmana neb hejtmany aneb místodržícího krále JM[ti] království českého od toho pána, komu člověk zamordován jest, obeslán býti, aby toho mordéře člověka svého postavil. A kdyby postaven ten mordéř byl, tehdy místodržící krále JM[ti] aneb hejtmany, kdež by pánu toho mordéře rozkázali v tom kraji k které popravě podati, v kterém času, aby se tak zachoval a toho mordéře tam na náklad puovoda podal. A to právo bez prodlévání aby o takový mord konec a místo učinili

podlé Zřízení Zemského. Pakli by jeho nepostavil, má puovodovi sto kop grošuov českých propadnauti, a těch sto kop grošuov muož na něm dobývati listem zatykacím jako jiného dluhu přisauzeného. Jest-li že by té summy dotčené puovodovi ve dvau nedělích od té pře vykonání pořád zběhlých nepoložil: a proto předse k tomu mordéři má hledíno býti, tak jakž se v tomto artikuli O lidech sedlských vypisuje.

R. 37.

Item, Což se cizozemcuov z stavův vyšších i nižších dotýče, jest-li že by se kdy trefilo, že by koho v tomto království z nich kdo zamordoval neb zranil a při skutku postižen byl: tolikéž se k němu zachováno pro ten mord býti má, tak i tím spuosobem, jako k obyvateluom tohoto království.

R. 38.

Najjasnější kníže a pán, pan Karel Římský císař, vždycky rozmnožitel, a český král, rozkázal ve dsky české vložiti, že páni země české nalezli za právo: Kdož by kolivěk člověka zabil, ten vražedlník z toho mordu aneb z hlavy na svém právě anebo saudu, ku kterémuž přísluší a přileží, a ne jinam, totižto zemanín na zemském, man na manském, měštěnín na městském právě, naříkán a viněn býti má.

O svědomí dávání a o svědcích.

R. 39.

Item, Žádný ústního svědomí bez přísahy dávati nemá, též na list ani na ceduli před saudem zemským, v které při by se cti, hrdla a gruntuov dotýkalo: než učine přísahu, má písař jeho svědomí zapsati a potom čísti na saudu, komuž by ho potřebí bylo; leč by se strany dobrovolně svolily, že to svědomí má přijato býti bez přísahy, ústně neb listovně seznáno. Než páni úředníci a saudce zemští tak svědčiti mají, jakož o tom mezi Přísahami šíře zapsáno stojí.

R. 40.

Item. K svědomí muož pohnati kdy kdo chce, co by jemu jediné mohli svědkové stačiti přijíti neb přijeti k svědomí, a to úředníci mají rozvážiti, bude-li moci stačiti. A cedule čeho na tom svědku žádá, má při puohonu tomu, kdož svědomí dáti má, dodána býti, a té cedule zapečetěné má nechati u starosty komorničího, a on ji má dáti komorníku od desk, aby ji tomu, kdož se k svědomí pohání, při puohonu dodání dodal. A v té ceduli má zejména doložiti, oč to svědomí dáti má ten, kdož se pohání. A pohnaný muože takové svědomí dáti, by pak tu i puovoda nebylo, zaplatě od něho, a to po puohonu po uloženém dni, když by chtěl, než by ho důhon došel. A od dodání takové jedné každé cedule, má komorníku původ dva groše česká dáti, a ty má také při starostovi komorničím spolu s tau cedulí položiti. A pakli by té cedule u starosty nepoložil, tehdy není jemu povinen ten, kdož se k svědomí pohání, svědčiti. A poněvadž o dodávání takových cedulí jest v sněmu obecním léta etc. 1544 v pondělí před svatým Filipem a Jakubem, bylo jinak nařízeno, že ten artikul toliko o dodávání těch cedulí v tom dále moci žádné míti nemá. Než což se dotýče, kdo by potřeboval položení listuov, majestátuov, smluv, řezaných cedulí, též i kněh a práv městských aneb jakýchž koli věcí takových, kdož by koho z takové věci aneb které jedné aneb také i z listuov poselacích pohnati chtěl k svědomí: takový puohon od starosty komorničího vezma jej, má tomu, kohož pohání, dvě neděle napřed dodán býti. A při jiných úřadech tolikéž zachováno býti má.

Než což se lidí sedlských a poddaných, též služebníkův, kteří pány své mají a stavu neužívají, dotýče: na ty se tento artikul tohoto Zřízení vztahovati nemá, aby jim cedule při puohonu dávány býti měly; než ti když by svědomí komuž koli dáti chtěli, při kterém koli úřadu anebo právě, tu jim teprva zpráva austní od toho, kdož je vede anebo čeho na těch svědcích žádá, a cedule před přísahau dávány býti mají. A tíž lidé budau moci sobě takové cedule dáti přečísti, komuž budau chtíti, kromě těch písařuov, kteří svědomí zapisují. A proti komu by se ti svědkové vedli, čeho by se na nich žádalo, tu ten přítomen býti a překážky týmž svědkuom, aby strana odporná volně a zjevně s nimi mluviti mohla, činiti nemá.

R. 41.

Item, Aby žádný k svědomí svědkuov nepoháněl prvé, než k té při požene jistce; kromě komorník, ten má každému, když by žádal, buď k vohledání škod, ran, míst, gruntuov, tak jakž od starodávna bývalo, vydán býti. Pakli kdo požene prvé k svědomí, než k té při, aby pũvod ten pohnanému dal deset kop grošuov českých; a těch deset kop grošuov českých daj pohnanému ve dvau nedělích od vysvědčení puohonu, a k tomu i škody, co by jich provedl před úředníky menšími, podlé Svolení o škodách. Než s takovým při tom opatřením, jest-li že by puovod i pohnaný z některých věcí do jistého času z hodné příčiny poháněti nemohl, ješto by mu se jakéž koli věci dotýkalo, a ten neb ti bojíce se, aby mu na svědcích potom něco nesešlo, a chtěl by sobě svědky k tomu saudu, buď před krále JM[t] aneb před jiný, před kterým by činiti měl, připraviti, buď osobně vedlé práva aby mu seznali po puohonu, neb bez puohonu: že to bude moci učiniti, aneb také listem pod pečetí té osoby, kdož by jemu svědectví dával. A ta osoba má připrositi dvau z pánuov neb z rytířstva, dobrých zachovalých osob, a to buď že by je po puohonu aneb bez puohonu měl dáti, a puovod i pohnaný to bude moci učiniti; však s takovau výminkau, kdyby ta pře přišla prvé nežli by svědci zemřeli aneb že by se o to puohon stal: tehdá má ty svědky puovod i pohnaný znovu vésti, vrátě jim první svědomí, bylo-li by listovní. Pakli by bylo při tom úřadě, kde má při, tehdá mají to svědomí kázati sobě přečísti, a bylo-li by pod přísahau závazku, tehdá mají znovu přísahu podlé práva učiniti na to první svědomí. Pakli by svědkové zemřeli prvé než by pře k saudu přišla: tehdy to svědomí tak zřízené má přijato býti.

R. 42.

Item, Kdož koli o jakau při, ješto se cti a hrdla dotýče, koho požene a dožene, a k té při také svědkuov, buď koho samého anebo pro postavení toho, kterýž by statku na zemi neměl, neb poddaného jeho, anebo pro položení listův a majestátuov anebo jakých koli jiných potřeb k svědomí: tehdy pro každého svědka, kteréhož požene, anebo pro kterau koli jinau věc napřed dotčenau, bude moci v pũhonu peněžitau summu položiti pro nesvědčení anebo pro nepostavení anebo pro nepo-

ložení čehož koli k svědomí. A nebude-li svědek ten po půhonu a duohonu svědčiti, aneb nebyl-li by od pána jeho k svědomí postaven, ani také před tím saudem (chtě toho nějakau příčinu hodnau, pro kterau jest nesvědčil aneb svědkuov nepostavil aneb čeho nepoložil, oznámiti) nestane: tehdy páni saudce mají na tom, kdož by se tak nezachoval, pro tu summu v puohonu dotčenau právo stané dáti. A pakli by stál a příčinu oznámil, by jemu pak pány saudcemi nalezeno bylo, aby svědčil: proto tau summau a pokutau povinen nebude, než svědčiti povinen bude. I také najdau-li, že svědčiti povinen není, tehdy toho bude prázden. Než což se svědkuov o čest a o hrdlo dotýče, to aby zuostalo při prvním Zřízení. A kdo by nepodobnau a nesmírnau summu v puohonu (kterýmž koho k svědomí pohnal by) položil, proti tomu, oč by pře hlavní byla: več to páni saudce obrátí, to při tom stuoj. Avšak proto aby lidem sedlským všelijakým a lidem chudým obecním z městeček, nádenníkuom, lidem robotním, kteříž se svýma rukama a robotau svau živí a obchodů a živností městských nevedau a osedlí nejsau, buďto v městech královských, panských neb rytířských a též i v duchovních, kromě řemeslníkuov a obchodníkuov, těm se od míle platiti má. Kdož by těch svrchu dotčených lidí k svědomí potřeboval, má najprvé každému od míle dva groše česká dáti a ty peníze má, kdož potřebuje lidí k svědomí, buď jich mnoho aneb jednoho, u starosty komorničího položiti; a starosta komorničí má ty peníze lidem, kteříž by svědčiti přišli, dáti. A při jiných saudech a úřadech, k kterýmž se lidé k svědomí pohánějí, též se každý zachovej a při úřadu tom, kdož by ty puohony k svědomí vydával, peníze polož, a nepoložil-li by, tehdy aby mu ani puohon vydán nebyl. Pakli by přes to, an by lidem peníze položeny nebyly, puohony buď starosta komorničí aneb při jiných úřadech písaři komu vydali, aby sami těm lidem od míle (což by šli) povinni byli zaplatiti. A ten pán aneb úředník jeho má těm lidem aneb jednomu pod svau pečetí aneb sekrétem ceduli, kolik jest mil až na to místo, k kterémuž koli saudu k svědomí potřeboval by, že jest tolik mil, dáti. A čehož by při kterém koli úřadu aneb těm svědkuom zúplna na ten den, když by svědčiti měli, starosta komorničí neb při jiných úřadech písaři od míle nezaplatili: že svědčiti nemají; než když by jim od míle každému zauplna zaplaceno

bylo a v moc jich peníze dány byli, tehdy ihned svědčiti mají a jsau povinni. A když by se již svědkové při úřadích na Hradě pražském aneb při kterém koli saudu a úřadu postavili ten den ráno, k kterémuž by pohnáni a dohnáni aneb právem připraveni byli: že jim má hned tu oznámeno býti, co svědčiti mají. A hned ten, kdož by je pohnal anebo někdo jiný, komuž by to od něho poručeno bylo, má je sobě písaři dáti zapsati; a pakli by jich do poledne toho dne (leč by čas k zapsání těch svědkuov postačiti nemohl) nedal zapsati, moha to učiniti a jim že by to sešlo: tehdy ti lidé budau moci odjíti, a to což jim dáno jest od míle, sobě schovati, a také jakž by jim ten den oznámeno bylo, mají hned svědčiti. A trefilo-li by se kdy, že někdo maje několik pří před kterým koli saudem, chtěl by od těch svědkuov jednau chůzí jejich k těm všem přem svědomí dáti zapsati a jich potřebovati: tehdy jim také nemá více od míle nežli jako za jednu chuozi platiti.

R. 43.

Item, Co se dotýče měst aneb osob stavu městského, jest-li že by které město aneb osoba městská k svým sauduom potřebovali k svědomí osobu stavu panského neb rytířského aneb jich lidí, a toho na něm časně požádal listem pod pečetí toho města, aby mu svědomí dal, aneb člověka aneb lidi své k svědomí postavil: že ten každý stavu panského neb rytířského má a povinen bude jemu listem pod pečetí svau svědomí dáti aneb lidi své k tomu připraviti, aby svědčili. Pakli by toho neučinil neb neučinily osoby stavu panského neb rytířského, má po druhé listem napomenut od nich býti. A neučinil-li by toho po témž druhém napomenutí, tak jakž se svrchu píše: tehdy páni JM[t] a vládyky, saudce zemští, mají hned na nejprvnější saud zemský, kdyby to na ně vzneseno a na toho žalováno bylo (kdo jest svědčiti anebo lidí svých k svědomí postaviti nechtěl), beze všeho dalšího puohonu rozkázati obeslati, a jemu na tom kdož se jest tak z stavu panského neb rytířského nezachoval, té pokuty a summy, kterauž by sobě v témž listu slušně podlé povahy pře položil, dopomoci osobám městským; leč by toho před pány JM[mi] a vládykami na plném saudu zemském aneb při kterémž koli saudu tu hned příčinu slušnau a spravedlivau

oznámil, že jest toho povinen nebyl. Též také potřebovala-li by osoba stavu panského a rytířského aneb od osob. svých lidí. jakého svědomí k jich sauduom od města neb měšťan, obyvateluov v městě i lidí jich: též se k nim zachovati mají; a lidem (tak jakž se svrchu píše) od míle s obau stran platiti mají, Však má toho požádati časně listem na purgmistru a konšelích téhož města, aby sauseda neb obyvatele toho města, též i lidi své k tomu přidrželi, aby jemu takové svědomí dal, neb lidi k svědomí postavil; že oni purkmistr a konšelé mají a povinni budau jemu tu osobu anebo obyvatele z města k tomu přidržeti, aby jemu (čehož by na něm potřeboval) svědomí dal, anebo lidé jeho též. Pakli by toho ta osoba neb obyvatel z města neučinil, tehdy purgmistr a konšelé mají hned, když by to na ně vznešeno, a na toho, kdož jest svědčiti anebo lidí svých k svědomí postaviti nechtěl, žalováno bylo, beze všeho odtahu rozkázati obeslati, a jemu na tom, kdož se jest tak nezachoval, té summy a pokuty (kterúž by sobě v svém listu slušnau podlé povahy pře položil) dopomoci, osobám stavu panského a rytířského; leč by ten před týmž purgmistrem a konšely příčinu slušnau a spravedlivau oznámil, že jest toho učiniti povinen nebyl. Pakli by v tom, co se nahoře píše, která města, purgmistr a konšelé, tak se nezachovali a jimi že by sešlo: tehdy každý ten, kdož jest toho od nich žádal a potřeboval, o tu pokutu bude moci k nim samým hleděti a je z toho právem zemským kterýmž koli viniti.

R. 44.

Item, Což se majestátuov, smluv, listův, řezaných cedulí, též i knih a práv městských, aneb jakýchž koli věcí takových dotýče: kdož by koho z takových věcí, aneb které jedné, aneb také listuov poselacích pohnal k svědomí, poněvadž pro nepoložení k svědomí pokuta položena též muože býti jako pro svědky, ten každý má hned v puohonu jmenovati, kterého artikule, aneb kolika, které koli takové věci veyš dotčené k svému svědomí potřebuje, a s kým jí má a před který saud má jí oznámiti. Pakli by nepoložil a neoznámil, není mu povinen klásti. A položil-li by v puohonu a oznámil, mají každý, buď stavu panského, rytířského, ten artikul neb artikule, slovo od slova, tak jakž potřebuje, pod svau pečetí vidimus dáti a položiti. A stavu

městského, buď z měst královských, nebo panských, rytířských, i duchovních, pod pečetí toho města vidimus těch artikulův anebo jednoho každého též povinni budau dáti, a jeden každý též, i z měst, vezma aneb vezmauc to na svau víru a duši, že jest ten artikul aneb artikulové tak slovo od slova právě napsán a vydán. Pakli by toho, čeho žádá v tom majestátu aneb v které koli jiné věci nebylo: tehdy že toho (čeho žádá aneb žádají) neměl, nemá a o tom že nic neví, má se tak osvědčiti, a to listem pod svau pečetí, kdež by se cti, hrdla a dědictví nedotýkalo. Než jest-li že by kdo potřeboval k svědomí které té věci veyš dotčené vcele a zauplna od počátku až do konce, a jmenoval by počátek majestátu kterého krále, neb které té koli jiné věci (jmenujíce je zejména): to každý každému aby byl také zauplna k svědomí povinen klásti. Však jest-li že by ten, kdož ty věci klade, měl v tom co za obtížnost a žádal by, aby ten majestát neb jiné věci tak zauplna od něho položené všecky čteny vuobec nebyly, že by mimo potřebu ku při náležitau něco tam více artikuluov bylo položeno: to mají JM[t] saudce při kterém koli saudu rozvážiti, mají-li takové věci položené všecky zauplna čteny býti neb nebýti.

S. 1.

Item, Co se svědomí lidí obecních, robotných, sedlských dotýče, takto se to napravuje. Kdož by v kterém městě, buď krále JM[ti], panském, rytířském, tak jakž o tom prvé svoleno jest, vésti k svědomí chtěl proti tomu komuž by je vedl: má tomu oznámiti najméně na teyden před tím, když je vésti chce, místo jemu jmenuje, chce-li při tom býti, aneb koho na svém místě poslati, že toho vuoli má. Pak-li by ten, proti komuž by ty svědky vedl, tu nebyl, ani žádného na svém místě neposlal: tehdy má ten předse sobě svědky zříditi, podlé spuosobu veyše psaného. A oni svědkové mají svědčiti, čehož jsau v pravdě té věci vědomi. Než kdož by tak znáti druhému, že proti němu svědky vésti chce, nedal (tak jakž se svrchu píše): tehdy jich před žádným saudem užiti nemá.

S. 2.

Item, Na sněmu obecním o vyzdvižení desk, tento artikul jest zřízen. Jakož mnohý, jsauc pohnán i dohnán, na uložený den svědomí nedává, aneb lidí svých nestaví; též také něčeho neklade, než teprv když na tu při přijde, ješto mnohokrát ten svědek některý, nežli na tu při přijde, umříti by mohl a tak lidem by na jich průvodích k ublížení jich spravedlnosti scházeti mohlo: a protož aby každý po dodání duohonu najdéle ve dvau nedělích pořád zběhlých (ač nedal-li by po puohonu) svědomí dáti aneb lidí stavěti i klásti povinen byl, a to pod pokutau v puohonu položenau. Pak-li by sobě co na pomoc neb obranu bral, že by svědčiti, lidi stavěti, aneb klásti povinen nebyl: tehdy aby hned při najprvnějším saudu zemském, aneb jiným saudem (při kterém by se to trefilo) před JM^mi^ stál a to oznámil, proč by svědomí dáti, lidi stavěti, též něčeho klásti, jak se svrchu píše, povinen nebyl, a JM^t^ vyslyšíc a toho povážíc stranám aby oznámili, jak by se zachovati měly; kromě pří veytržných, ty zuostaňte při rozvážení saudu. Pak-li by jsauc pohnán i dohnán na ten čas, jakž se svrchu píše, před JM^mi^ na saudu zemském neb před jinými pořádnými saudy nestál, a příčin těch, jakž svrchu dotčeno jest, že by tím povinen býti neměl, neoznámil: tehdy na takového má právo stané pro summu v puohonu položenau dáno býti, tak jakž o tom předešlým Zřízením jest vyměřeno.

S. 3.

Item, Co se dotýče kněží a jiných lidí duchovních, jak by svědomí od nich dávána býti ke všem sauduom měla, takto se napravuje. Jest-li že by kterého kněze, aneb člověka duchovního kdo k jakému svědomí potřeboval v té při, ješto by se cti, hrdla a gruntuov nedotýkalo: ten každý kněz aneb osoba duchovní, aby tomu, kdož by takového svědomí od něho aneb od nich potřeboval, byl povinen dáti, vezmauc to na své kněžstvo a přísahu. kterauž jest biskupu svému učinil. Byli-li by ti kněži na Hradě pražském, aneb v městech pražských, aby to svědomí před vrchností svau (tak jakž se nadpisuje) pořádně vydal, a ta vrchnost přísežného písaře svého k zapisování téhož svědomí míti má. A když se to svědomí tak spíše, žádnému ukazováno zjevně ani tajně býti nemá, pod ztracením hrdla, než hned pečetí

té vrchnosti aby se zapečetilo a tomu, komuž náleží, má vydáno býti. Než což se jiných kněží a duchovních lidí v krajích dotýče, ti též tím spuosobem svrchu psaným před děkanem, arcipřištem, aneb svau vrchností taková svědomí pořádně dávati a zapisovati i pečetiti mají. A trefilo-li by se, že by týž kněz aneb osoba duchovní byla stavu panského neb rytířského: ten bude moci listem pod pečetí svau, vezmauc to na přísahu kněžství svého (tak jakž se svrchu píše). vydati. Pak-li by se v té při stranám cti a gruntuov aneb dědictví dotýkalo: takoví kněží a lidé duchovní aby dskami aneb registry podlé Zřízení Zemského svědomí dávati povinni byli.

S. 4.

Item, Což se poslův, kteříž od úřaduov zemských s nemalými věcmi k lidem posíláni bývají, dotýče: ti když by puohony neb obeslání dodali, mají přijíti k úřadu, od kteréhož jsau s puohony neb obesláním šli, a mají přísahu učiniti, že jsau takových puohonuov neb obeslání tomu (komuž posláni byli) dodali a na který den. A kterýž by posel tak se nezachoval a k úřadu se najíti nedal a přísahy té, jakž veyš dotčeno, neučinil: má trestán býti podlé uvážení toho úřadu, a strana muože k němu o to hleděti, a proti každému takovému se domlauvati. A písaři takového každého posla mají zapsati. A ten, kdož posla posílá, má od zapsání téhož posla u písařuov peněz, jako od zapsání jiného svědka, nechati. Pak-li by takový posel na tu přísahu jakau jinau zprávu učinil a svědomí jinak dal, než by samo v sobě pravda byla, a to bylo naň provedeno a ukázáno: ten a takový aby na hrdle trestán byl.

S. 5.

Item, Kdož od koho při vede, nebo s ním stojí na roku na saudu v kteréž koli při, při kterém koli saudu: tehdy té straně nemá svědčiti; než druhá strana, požene-li ho, že té straně má svědčiti.

S. 6.

Item, Svědomí aby byla opatrována, aby jich žádný neohledával a nečetl, ani se v nich nevertoval, kromě těch kdož

je spisují. A jest-li že by je kdo z nich pronesl, aby hrdlo ztratil, bez milosti. A k svědomí aby byla truhlice se třmi zámky udělána a tři písaři aby od ní klíče měli, totiž písař menších desk jeden, ingrossátor Památných desk druhý, a třetí klíč aby měl ingrossátor desk Puohonných a menších Zápisných, tak aby jeden k nim bez druhého nemohl, leč ku potřebě před saud, anebo kdyby je zapisovati měli.

S. 7.

Item, Jest-li že by kteří po puohonu nesvědčili a svědčiti nechtěli: ti mají listem duohonním od úřadu obesláni býti, aby svědčili. Pak-li by přes to nesvědčili, má na ně nebo naň právo stané pro summu v puohonu jmenovanau dáno býti. Než jest-li že by se komu cti a hrdla dotýkalo a on svědka pohnal: ten nemá o čest, ani o hrdlo sauzen býti, leč by mu svědek připraven byl, kterýž by v zemi byl. A když by připraven byl, má svědčiti a k tomu trestán býti, že prvé svědčiti nechtěl. Pak-li by v cizí zemi byli svědkové, tehdy má je hnáti tím právem, jakž ta země za právo má.

S. 8.

Item, Jest-li že by kdo falešné svědky vedl a to naň uvedeno bylo, anebo na ty svědky též: tehdy mají v pokutu a vinu královskau vzati býti a trestáni jako jiní falešníci. A jest-li že by kdo proti dskám vedl svědomí, a ve dskách by svědčilo čtyřidceti let, a oni by svědčili, že to pomní od čtyřidcíti pěti let, a též jest-li že by proti listu svědkové svědčili více než svedčí v listu toho dátum: to každé svědomí zřetedlně jest falešné.

S. 9.

Item, Kdož by svědky nařekl, že by křivě svědčili, anebo svědomí falšovali, a ten kdož ty svědky naříká, žádal by aby ti svědkové osobně před týmž saudem stáli: tehdy bylo-li by to před saudem zemským, páni saudce zemští té pře odložiti mají do druhého saudu zemského potom najprvé příštího; a tolikéž při saudu dvorském a komorním zachováno býti má. A ten čí jsau svědkové, má ty svědky při tom času před saud postaviti. A tu pozná-li se při nich jaká faleš, tehdy té pře, bylo-li by

v saudu dvorském neb komorním, aby podali na JKM[t], ráčil-li by v tomto království býti; pak-li by krále JM[ti] v zemi nebylo, tehdy saud dvorský, nebo komorní mají to spravedlivě rozsauditi. Než z saudu zemského nikam té věci podáváno býti nemá, a tu strany všecky, puovod i pohnaný, s těmi svědky osobně státi mají. A pozná-li král JM[t] neb saudce saudu dvorského, neb komorního, že jsau svědčili falešně, mají je podlé provinění jejich spravedlivě na hrdle trestati. Pak-li by ten, kdož je takovau falší nařikal, toho nedovedl: tehdy ti svědkové, byli-li by obecní lidé, aby na poctivosti své byli opatřeni; než byli-li by svědkové stavu panského, rytířského, aneb městského, těm se má náprava státi, pokudž o nářcích (kdož by koho nařekl a naň toho nedovedl) Zřízením Zemským jest vyměřeno, tak jakž i při saudu zemském tolikéž se drží a zachovává.

S. 10.

Item, Muž jest-li že by své ženě svědčiti chtěl, to svědomí nemá přijato býti. Též kteráž by koli žena muži svému svědčiti chtěla, anebo proti muži svému, a zase muž ženě své, anebo proti ženě své, že svědčiti nemá. Než vdova, ta muože svědčiti jako jiný muž. A také synové otci, byli-li by nedílní otce svého, nemají svědčiti; než když by dílní byli, že to budau moci učiniti. A zase otec synům též svědčiti nemá, jest-li že by jich dílem neodbyl. Než kdyby je oddělil, tehdy jim muož svědčiti. A též bratří bratruom, ani sestry jedny druhým svědčiti nemají, ani proti nim, kdyby sebe nedílné byly toliko. Též také kdož koli s kým statek má a s ním jsa o ten statek nedílný: nemá jemu o ten statek svědčiti. A tak všichni kteříž by sebe nedílní aneb v jaké společnosti byli toliko o statek, že sobě jedni druhým svědčiti nemají.

S. 11.

Item, Kdož by škody útratní provodil, jest-li že svědkové svědčí že by jemu těmi škodami povinovat byl, a nejmenují summy, čeho jsau svědomí, ani času, a nerozděluje autrat, pro které pře k sauduom jezdí: ti svědkové nemají přijati býti. A každý hospodář neb hospodyně, kteříž by dávali o takových autratách svědomí, mají je neb dskami neb před písařem pří-

sežným v městech dávati a nejinak, jakž Zřízení Zemské o dávaní svědomí v městech šíře to v sobě zavírá.

S. 12.

Item, Kdyby kdo žádal krále JM^ti^ nebo pánuov JM^ti^ a vládyk z plného saudu, aby úředník od desk zemských vyslán byl k zapisování a přijímání svědkuov; a když se stane povolení buď krále JM^ti^ nebo pánův JM^ti^ a vládyk z plného saudu: tehdy má jeti písař menších desk zemských.

S. 13.

Item, Smlauvce, kteříž lidi smlauvají, nemají od jiných poháníni býti, by to svědčili, oč lidi smlauvají. Než žádají-li strany, mají bez přísahy stranám seznati, jest-li že by mezi stranami smlauva sepsána nebyla. Než přes smlauvu sepsanau žádný smlauvce svědčiti nemá.

S. 14.

Item, Jest-li že by kdo maje sobě svědky před který koli saud, buď dskami neb registry zapsané, aneb listovní zpečetěné, a puohon aneb obeslání bylo by jemu zdviženo, anebo k tomu, že by nestál, též i od toho pustil, a potom zase z té pře že by pohnal, aneb obeslal: že bude moci svědky prvnější k tomu puohonu aneb obeslání ukazovati, byli-li by ti svědkové živi, obnově je sobě. Než jest-li že by zemřeli, tehdy těch předešlých svědkuov svědomí (ukážíc to, že jsau zemřeli) bude jich moci také užiti.

S. 15.

Item, Jest-li že by kdo více puohonuov neb obeslání před kterým koli saudem měl: že každý k takovému každému puohonu neb obeslání obzvláštně svědky vésti má, a kdož by jedněch svědkuov více než k jedné při (nevedauc a nedadauc jich sobě tak obzvláštně zapsati) užiti chtěl: nemají mu postačiti, A byla-li pře před kterým koli saudem zdvižena a k té při že by svědomí listovní od stran vedeno a ukazováno bylo a strany že by toho žádaly, aby taková svědomí schována byla: tak se písaři při úřadech všech zachovati mají, a to dotčené svědomí

na žádost stran jsau povinni schovati. Než na které svědky listovní jistey rozsudek se stane, ta svědomí strhána aneb spálena býti mají.

S. 16.

Item, K svědomí kdož by pohnán a dohnán byl od kteréhož koli saudu, a chtěl-li by takové své svědomí listovní k témuž úřadu, od kteréhož jest pohnán, zapečetěné položiti: to při témž úřadu od písaře toho, kterýž takové svědomí do register vpisuje, má přijato býti, a témuž písaři od registrování a schování takového svědomí jeden groš český (když to svědomí položiti chce) za práci dáti má. A táhly-li by se strany na takové svědomí před saudem: má straně nalezeno a na saudu čteno býti. Než jest-li že by strana, komuž toho potřeba jest, také svědomí se netáhla: písař ten kdož to svědomí schovává, nemá býti povinen sám od sebe takové svědomí vyhledávati.

S. 17.

Item, Písařové v městech královských, panských, rytířských, aby sobě přípisuov žádných těch svědomí, kteréž k saudu zemskému většímu i menšímu, též i k jiným zapisují, nenechávali, než zapíšíc svědky a zapečetíc svědomí, hned aby straně, která je vede, v moc jeho vydali. A kdož by v tom shledán byl a bylo to uvedeno na toho písaře: ten aby před saudem zemským, tehdáž najprvé příštím, aneb i před jinými saudy v tomto království (kdež to svědomí ku kterému saudu bylo vydáno) postaven byl; a več mu to páni saudce obrátiti ráčí, to při tom aby tak zuostalo.

S. 18.

Item, Jakož se také přihází, že některý písař několik svědkuov společně v jedno svědomí pojme a zapíše, ješto jest to proti dobrému pořádku, neb jedenkaždý sám od osoby své svědomí dáti má: a protož aby se toho žádný písař v nižádném městě po dnešní den nedopauštěl, pod skutečným trestáním.

S. 19.

Item, Jakož se přihází také, že někdy v městech svědkové, když se zapisují, jak první svědomí dá, že jiní po něm v táž slova neproměňujíc svědčí, ješto jest to proti rozumu, aby jeden svědek s druhým tak v slovích všech bez proměny srovnati s jinými se mohl, zvlášť lidé sedlští prostí, a tak snad více na prvního svědka seznání, když mu se to přečte, než sám z paměti své to svědčiti musí: a protož aby se toho žádný písař tak dopustiti nesměl; než každého obzvláště vyslyše, což z aust jeho slyší, to toliko zapisoval, nepamatujíc ho v ničem, ani jemu žádných zpráv nedávajíc. A kdež nejsau města a městečka hrazená a dskami neb jinak výsadná, v těch od lidí sedlských ani od jiných svědomí přijímána býti nemají, než toliko v městech a městečkách výsadných a hrazených královských, panských, rytířských, městských, neb duchovních, kdež písaři jsau pořádní a přísežní.

O přisahách k svědomí.

S. 20.

Item, Kterak mají přísahati k svědomí páni a vládyky, kteří v saudu zemském, i také v dvorském a komorním sedají, když by se cti a hrdla neb gruntuov dotýkalo: Najprvé se má každý tváří obrátiti proti východu slunce a na hlavě nic nemá míti, než prostovlas má býti, a má položiti každý dva prsty na prsy své, a písař menších desk zemských, aneb jiný přísežný k tomu zřízený při dskách zemských písař, má jim neb jemu přísahu dávati těmito slovy: »Beru to na tu přísahu, kterau jsem učinil Pánu Bohu, všem svatým, králi JMti, i vší zemi k tomu saudu, ku kterémuž jsem povolán, v té při, kteráž jest mezi tímto etc., čehož jsem svědom, že to věrně a právě povím, ani pro přízeň, ani pro nepřízeň, ani pro kterau jinau věc. Tak mi Pán Buoh pomáhaj i všeckni světí.!«

S. 21.

Item, Kterak páni a vládyky, kteříž v saudu nesedají, k svědomí přísahati mají: Najprvé se mají obrátiti tváří

proti veychodu slunce, a písař desk zemských, anebo jiný přísežný k tomu zřízený při dskách zemských písař má jim přísahu dáti těmito slovy: »Na tom přísahám Pánu Bohu, všem svatým, v té při, kteráž jest mezi tímto etc., že to čehož jsem svědom, věrné a právě povím, a to pro přízeň ani pro nepřízeň, ani pro kterau jinau věc. Tak mi Buoh pomáhej i všickni světí!«

S. 22.

Item, Měšťané a lid městský obecní, tak mají přísahu učiniti k svědomí, jakož o tom v Smlauvě Svatovácslavské zapsáno stojí, a jinak nic.

Přísaha chromého.

S. 23.

Item, Jesti že by se kdy komu přihodilo zbožího dopuštění, že by chrom byl, a přišlo mu na to, že by měl přísahu učiniti vedlé práva a řádu země této, a takový že by nemohl klekna práva učiniti, a to bylo úředníky, kteříž při tom z práva býti mají, shledáno, že to beze lsti jest: tehdy ten, nebo ti, má anebo mají sedě aneb leže právo učiniti, a tak přísahu udělati vedlé toho a vedlé rozkázaní, jakáž by potřeba na něm nebo na nich vidína a od úředníkuov shledána byla.

S. 24.

Item, Jestli že by kdo dal komu co schovati a ten že by umřel, komuž dáno schovati, a ten by pravil kdož schovati dal, že nápadníci toho mrtvého jsau dobře té veci svědomi, a oni by pravili že nejsau: tehdy ten kdož jest dal schovati, měl-li by jaký nedostatek v pruovodu, tehdy podlé toho má zpraviti, jakž by o tom jemu saudem nalezeno bylo; a zač by zpravil, to nápadníci mají jemu zaplatiti, aneb vydati. Než zase ten neb ti, kdož by odpírali a měli by také u pruovodu jaký nedostatek: také proti tomu přísahú zpraviti mají, že o tom nic nevědí. A když obojí zpraví, tehdy ta pře mezi nimi mine i škody. A která by strana nezpravila, ta svú při i s škodami ztratí. A takových svěřených věcí lidé se listy osvědčovati nemají.

O zástavách a výplatách dědin dedičných i zápisných etc.

S. 25.

Item, Jest-li že jest kdo anebo že by kdo svůj statek potomně dskami zastavil anebo na odkaupení komu zapsal a veyplatu by sobě pozůstavil: tehdy přišel-li by čas té veyplaty anebo řekl by ten prvé peníze vzíti nežli by rok k veyplatě přišel, a nechtěl by potom summy vzíti a statku postaupiti a zápisu propustiti: tehdy ten kdož jest zastavil, má peníze u desk položiti zauplna všecky a od úředníkuov list vzíti, aby byl ten obeslán kdož statek drží, aby summu svau přijal. A neučinil-li by toho po tom obeslání: tehdy ten kdož vyplatiti chce, má peněz u desk nechati a má list obranní od úřadu desk zemských vzíti, a tím listem obranním má v ten statek úřadem najvyššího purkrabě pražského uveden býti. Než jest-li že by ten důchoduov z těch lidí jemu podlé znění zástavy (což by bylo duochodův toho polauletí) při veyplatě přišlé nebyl všech vybral: že ten kdož vyplacuje a listem obranním by se uvázal, má jemu těch duochoduov na svých lidech, kteréž jest v zástavě držal, hned dopomoci anebo sám dáti, a to konečně od uvázání listem obranním ve čtyřech nedělích pořád zběhlých. A ten každý kdož by bez obranního listu tak statku postaupiti nechtěl a nepostaupil: má tomu kdož by jej listem obranním z toho vyvesti musil, všecky škody, náklady a útraty skrze to vzaté a pro to vynaložené (což by jich před úředníky pražskými pokázal a provedl) zase navrátiti, od pruovodu ve dvau nedělích pořád zběhlých.

S. 26.

Item, Jestli že by kdo zastavil dědiny své anebo zboží dluhem, an mu na to někdo spravedlivě puojčil, bez fortele, dskami, a potom by někdo jiný pro dluh poháněl toho, kdož jest na tom při obdržel pro takový dluh, anebo právo ustál: bude moci na to dědictví předse právo vésti, až by měl listy vzíti na odhádaní, a prvé než by listy vzal, má tu summu neb dluh dskami zapsaný v desk položiti a jej ssauti a splatiti, a polože, listem jej od úřadu obeslati, aby peníze své bral, a hned také

má listy na odhádaní vzíti. A když se jemu odhádá, má jeho v skutečné držení pustiti těch dědin. Pakli by peněz vzíti nechtěl a toho zboží postaupiti: tehdy toho (kdož peníze u desk položil, chtě vyplatiti) mají obranním listem od úřadu v to zboží uvesti. A tento peníze své u desk vezmi, kdo zástavu má, a zápis ten jemu ve dsky vlož s zpravau, což by sám zavadil. Též při zástavách věnních má se zachovati každý. A ten kdož zástavu má, nemá odporu proti tomu vedení klásti. Než když by jemu u desk summa položena byla a byl od úřadu obeslán: aby summu vzal bez puohonu. Pak-li by na to nic nepuojčil ten, kdož by tak z dluhu poháněl, a to naň provedeno bylo, že takové neupřímnosti pomáhá, chtě tudy tomu (kdo jest dědiny své zastavil) z dluhův pomoci: že takový má na hrdle trestán býti.

S. 27.

Item, Jestli že by kdo dědiny své zastavil dluhem dskami, nebo listy, a výplatu sobě pozuostavil: jestli že by v zápisu stálo, »kdyby puol léta dal napřed věděti listem od úřadu desk zemských, aby vyplatil«, ta se veyplata nebo zástava nemuož promlčeti. Než dal-li by puol léta napřed věděti, a po tom dání že by nevyplatil do tří let a osmnácti nedělí: již se po tom dání ta veyplata promlčí. Než jestli že by zápis zástavy svědčil, »když by koli chtěl, aby to vyplatiti mohl«: ta výplata se nikdy nepromlčí. Pakli by v výplatním zápisu anebo listu stálo »do jmenovitého času že to má vyplatiti«: jestli že by od toho času jmenovitého dal letům projíti nahoře dotčeným, ta se veyplata také promlčí. A bylo-li by v zápisu, nebo v listu zástavním, »jest-li že by do jmenovitého času nevyplatil toho statku a dal by tomu času projíti a nevyplatil by v tom toho statku, jakž zápis zní«: potom dále k té výplatě žádného práva nemá.

S. 28.

Item, Kdož by jakau zástavu držel, a ten kdož by zastavil, měl by vuoli vyplatiti: neuchoval-li by Buoh jeho kdož zapisuje, tehdy k té veyplatě dědicové jeho anebo nápadníci právo míti mají jako on sám. Bude-li ten kdož zástavu drží, komu chtíti to své právo prodati anebo komu zapsati: to bude moci učiniti. Pakli by toho práva žádnému nezapsal ani prodal

a umřel by v tom: tehdy nápadníci, kdož po něm budau, k tomu zápisu budau míti právo.

S. 29.

Item, Co se veyplat zboží zápisných i duchovních dotýče, buď na království neb duchovenství, o tom takto zuostáno a konečně na sněmu obecním ode všech zavříno, tak totižto: Kdož by kolivěk na které zboží výplatu od krále JM[ti] měl, že ten má držitele téhož zboží listem od úřadu menšího ke dni úternímu při každých Suchých dnech a svatém Jeronymu, když saud zemský drží se, obeslati; a ten každý jsa listem obeslán od úřadu, má na plném saudu před pány s svými listy a spravedlnostmi (kteréž na to zboží má) státi a rozsudek o to panský trpěti, bez odpornosti. A ten kdož by takovau veyplatu na druhého míti chtěl, má napřed veyplatu svau ukázati; a potom teprv ten kdož statek drží, má také spravedlnost svú, kterauž by na to měl, před pány ukázati. Pakli by nestál ten, kdož by listem byl od úřadu obeslán: aby svau summu vzal, ničímž se nezastíraje žádnými životy. Pakli by ten kdož list od úřadu vzal a druhého obeslal, před pány žádné výplaty sobě příslušející neukázal: tehdy má straně druhé škody, což by pro takovau jízdu do Prahy jeda vzal, na schválení úředníkuov menších dáti. Než jest-li že by král JM[t], neb který konvent, aneb které duchovní osoby obeslaly které držitele zboží k tomu duchovenství příslušející, a bylo-li by to rozeznáno, že ty osoby duchovní veyplaty by neobdržely: tehdy proto ty osoby duchovní nebudau straně druhé škodami povinny. A úředníci menší každému listy takové vydávati mají a ty listy pořád znamenati tak a vedlé toho, jakž kdo listu prvé od nich požádá, aby tak lidé k slyšení přicházeli, kdož prvé list vezme a obešle, aby prvé slyšán byl. Než jest-li že by JKM[t] nynější neb budaucí v zemi byl: tehdy o ty výplaty před JKM[tí] nynějším i budaucími králi českými, sauzeno býti má. Než toto jest při tom znamenitě vymíněno, že všickni duchovní stavové každého mají zachovati podlé zápisuov a majestátuov jednoho každého, ješto je mají buď od císařuov i od króluov i od krále JM[ti] pána našeho, aneb napotom od budaucích króluov českých míti budau; každý zuostaň při tom, pokudž zápis jeho od JM[ti] ukazuje, aneb napotom ukazovati od budaucích króluov českých budau,

buď na životy, neb na summy, každý podlé znění svého zápisu zuostati má. A tato věc státi má do JM^{ti} královské vuole a dalšího rozkázaní (poněvadž to saud a věc JM^{ti} jest); kdež JM^{t} rozkáže, tu má držán býti. A protož toto zřízení o veyplatách svrchu psané a prvé učiněné, má mocně a stále od každého zachováno a držáno býti. Než jakož jest králuom českým JM^{tem} výminka a moc pozuostavena, poněvadž to saud a věc JM^{ti} královské jest, kdež JM^{t} rozkáže, tu má držán býti: a protož na tauž výminku téhož zřízení obecního, JM^{t} královská z moci své královské takto o tom řediti a ustanoviti ráčí, aby lidé spěšněji k svým spravedlnostem, co se takových veyplat dotýče, mimo předešlý spuosob přicházeti mohli: Kdož by kolivěk z napřed psaných veyplat obeslati koho chtěl, že to bude moci učiniti před saud zemský aneb před saud komorní aneb před JM^{t} královskou, ráčil-li by býti v zemi. A takové obeslání má vzato býti a tomu dodáno (kdož by z té výplaty viniti chtěl) čtyři neděle od téhož saudu, před kterýmž by obeslání vzíti chtěl, prvé než by ten saud přišel. Jestli že by pak král JM^{t} koho obeslati ráčil z jakého kolivěk statku zástavného, buď na království aneb na duchuvenství: to JM^{t} královská bude moci učiniti buď před saud zemský, aneb komorní, aneb před raddy své, když by JM^{t} v zemi býti ráčil, kteříž by k napřed psaným sauduom přísahu učinili. A též má takové obeslání čtyři neděle napřed tomu, kohož by obeslati ráčil, dodáno býti, než by ten saud přišel. Než takové JM^{ti} královské obeslání, nemá v žádný pořádek zapsáno býti. A té při má se konečně, kohož by JM^{t} královská obeslati ráčil, tím saudem, od kteréhož by to obeslání vyšlo, rozsudkem konec státi, dříve nežli by se ten saud vzdal. Než jestli že by páni saudce na témž saudu poznali toho hodnau příčinu, tehdy budau moci té pře do druhého saudu odložiti; a při témž druhém saudu mají hned té při konec učiniti, žádných odtahuov dalších tomu nečiníc. Však proto též tato věc státi má do JM^{ti} vuole a dalšího rozkázaní, poněvadž to saud a věc JM^{ti} jest; kdež JM^{t} rozkáže v království českém při těch svrchu psaných saudích, tu má držán býti. A komuž by koli JM^{t} královská jakau veyplatu dáti ráčil majestátem svým, ten každý z té veyplaty sám podlé téhož obdarování a majestátu jménem svým, ne prokurátor JM^{ti} královské, aby obsýlal, tak jakož o tom sněmem obecním léta etc. 1544 v pondělí

před svatými Filipem a Jakubem ode všech tří stavuov království českého zavříno a svoleno jest. A to proto, jestli že by kdo své spravedlnosti nepokázal a neprovedl, aby ten nebo ti, kohož by se dotýkalo, na tom věděl svých škod dobývati. A kdož by koli jakau veyplatu saudem jeden na druhém obdržel darmo, anebo v summě, aneb staným právem: trefilo-li by se to před saudem komorním obdržení, ten aby vzal relací od téhož saudu ke dskám zemským. A po té relací od starosty komorničího tomu držiteli těch dědin vysauzených aby po komorníku úmluva dána byla, a po té úmluvě po dvau nedělích zvod aby vzal. A po témž zvodu nebyl-li by v držení vpuštěn těch dědin, tehdy listem obranním v to aby uveden byl. Však prvé nežli by jemu list obranní vydán byl, má ten kdož jest ty dědiny vysaudil, u desk zemských na tauž veyplatu zauplna peníze položiti; a byl-li by jaký odpor mezi stranami o minci a na jaký groš mělo-li by vyplacováno býti, na český-li neb míšenský: to má ten saud (při kterém se nález stal o tu veyplatu) rozvážiti podlé předešlého pořádku.

S. 30.

Item, Co se placení dluhův na zlatě dotýče, kdož by koli jeden druhému dlužen byl zlaté, buď uherské nebo reynské, ješto by v tom dluhu nestála tato výminka, »že ho nemá jinau mincí odbývati žádnou než zlatými uherskými nebo reynskými«: že každý dluhu toho, kterýž by na zlaté svědčil, bude moci odbyti za zlaté groši, penězi nebo haléři českými; a na tom každý má přestati a za zlaté groše nebo peníze přijíti, za každý zlatý uherský půl kopy grošův českých polože a za reynský půl dvamezcítma groše českého, vedlé prvního krále JM[ti] nálezu, a také vedlé zuostání o témž placení za zlaté na sněmu obecním, kterýž držán byl za přítomnosti krále JM[ti] a ve dsky mělo zapsáno býti, a vedlé toho nálezu každý se tak má zachovati. Než kdož by komu zlaté dlužen byl a v tom dluhu ta výminka byla položena, »že nemá žádnau jinau mincí odbýván býti«: ten žádný není za zlaté grošuov, ani peněz bráti povinen, než zlatými má podlé té duomínky, a ne jinau mincí, odbýván býti.

S. 31.

Vladislav z Boží milosti český král etc. po Janovi z Raupova, najvyšším písaři desk zemských a hofmistru dvoru královského, po svém poslu, ráčil rozkázati ve dsky Památné zapsati: Což se dotýče měnění zlatého uherského, totižto, kterého léta zlatí měněni byli po kolika groších, a to podlé register kupeckých jest počítáno tak, totižto:

Léta tisícího čtyřstého šedesátého, zlatý uherský platil po čtyřidcíti dvau groších českých;

Léta tisícího čtyřstého padesátého devátého, měněn byl zlatý uherský po čtyřidcíti dvau groších českých;

Léta tisícího čtyřstého šedesátého druhého, platil zlatý uherský po čtyřidcíti dvau groších českých;

Léta tisícího čtyřstého šedesátého druhého a šedesátého třetího, platil zlatý uherský po čtyřidcíti vosmi groších českých;

Léta tisícího čtyřstého šedesátého čtvrtého, platil zlatý uherský po čtyřidcíti osmi groších českých;

Léta tisícího čtyřstého šedesátého prvního, platil zlatý uherský po třidcíti čtyřech groších českých;

Item, Léta tisícího čtyřstého šedesátého pátého, zlatý uherský měněn byl po čtyřidcíti puol sedmu groši českém;

Item, Léta tisícího čtyřstého šedesátého, zlatý uherský měněn byl po čtyřidcíti groších českých.

A tomuto zřízení má se tak rozuměti, jest-li by která se veyplata našla na placení zlatých, ješto by toho kterého léta dátum bylo: byla-li by ta vymínka »aby jinau mincí odbýváno nebylo než zlatými«, aby se věděli při takových veyplatách jak spraviti.

S. 32.

Item, Kteří by koli zápisové a listové byli, ješto by tak zněli na peníze obecně berné, a dátum těch listuov že by bylo prvé, než jest groš český a peníz zaražen: jest-li před zaražením groše za krále Jiřího, kteréž jest Léta božího tisícího čtyřstého šedesátého devátého, v pondělí den svatého Bonifacia, ten každý má takový zápis zaplatiti podlé dátum listu toho a po čem ty časy zlatý šel. Než v kterém zápisu nebo listu

dátum stojí po nadepsaném létě, dni a zaražení: ten každý na groš český placen býti má.

O věnu.

S. 33.

Vladislav z Boží milosti král český etc., rozkázal ve dsky Památné zapsati: Co se dotýče věn, která splacována bývají od dědicuov, na kterých dědinách věna jsau, aby více před JKM[ti] saudové nebývali, tak totižto, že kdož by koli chtěli, která věna splacovati, jakožto dědicové, aby summu věnnau dali na groše pražské české, anebo na zlaté uherské, nebo reynské. jakž jsau tehdáž platili a měněni byli zlatí, když věno ve dsky kladeno bylo, tak aby splacována byla. Na to jsau poslové ke dskám od JKM[ti] byli: Vilém mladší z Ryžmberka a z Rábí, najvyšší komorník království českého, a Jan jinak Jenec z Janovic a z Petršpurka, najvyšší purkrabě pražský, nadepsané věci vypravujíce, jsauce od krále JM[ti] zvláště vysláni.

S. 34.

Item, Jest-li že by který bratr, jsa nedílný bratří svých, a zapsal-li by na dílu svém ženě své věno: tehdy umřel-li by prvé než by se rozdělili, že ona nemuož věnem svým sáhnauti veyš, než na díl muže svého, a ten díl v tom věnu má držeti, až do splacení toho věna od dědicův nebo nápadníkuov. Než nedostalo-li by co jí věna na tom dílu: tehdy má k tomu hleděti, kdož jest jí vdával.

S. 35.

Item, Kteráž by koli vdova mající věno po muži svém na statku ujištěné, a v ně se neuvázala vedlé práva do tří let a osmnácti nedělí, a na ně právem vdovským nesáhla: tehdy to věno promlčí jako jiné dědictví. A jest-li že by je také komu zapsala před třmi lety a osmnácti nedělmi, a ten také po smrti muže jejího po právu že by nešel, až by od smrti muže jejího tři léta a osmnáct nedělí prošlo, an práva jdau: též své právo promlčí jako ona, kteráž věno měla.

S. 36.

Item, Kdež by která byla vznešena, a jináč že by věna svého neměla ujištěného: má toho vznešení užiti, když to provede, jest-li že jest co po ní jmenováno při tom vznešení, a má toho vznešení užiti, a z něho nemá poháněti, než má k těm čtyřem dnuom sněmem Léta tisícího pětistého čtyřidcátého třetího. v pondělí před svatým Filipem a Jakubem vyměřeným vdovám a sirotkuom, toho (komu a kdež tak vznešena jest) obsílati, aby před pány stál a jí práv byl. A kdož by tak byl od vdovy obeslán, a měl zpravce své neb zpravu dskami zapsanau: má dáti na úmluvu zpravcím svým, neb držitelům dědin zpravních, aby jej v tom saudu zastaupili. A byl-li by čas k tomu krátký po tom obeslání z toho vznešení, že by ten nemohl zpravcím svým časně dáti na úmluvu: to JM[t] na saudu zemském rozvážiti mají, aby obeslaný, i jiní kdož zpravce své mají, mohli se v tom také časně opatřiti, a jedni druhým na úmluvy dáti. Než jest-li že by ona po smrti muže svého ve třech letech a vosmnácti nedělích na to vznešení nesáhla obesláním tím, an práva jdau: že to své vznešení promlčí. A jest-li že by jí ten (na čížž statek jest vznešena) musil věno dáti, a onoho statku něco by zuostalo, kterýž jest jí k němu vznesl: tehdy ten, kterýž jest dal věno, muož k jeho statku právem hleděti. Než jest-li že by ten jsa obeslán pro to vznešení k těm čtyřem dnuom, jakož se nahoře píše, i nestál: tehdy ta vdova má na ten statek listem obranním uvedena býti, a jej držeti, a jeho užívati dotud, dokudž by jí věno její dáno nebylo. Než jest-li že by pro nemoc státi nemohl: aby nemoc jeho byla opovědína; a byla-li by opovědína jeho nemoc, má práva jako o nemoc užiti.

S. 37.

Item, Co se vznešení dotýče, toto má býti a jest za vznešení. Když by kdo příteli svému dobře učiniti a jej oženiti chtěl, a přátely své i svého přítele i nevěstiny k sobě do obytu svého zval, a přínos mu udělal, a že by jinak při smluvách svadebních nevěsta věnem opatřena nebyla: tehdy což by po ní otec, bratr, strýc, neb poručník jmenoval, to věno bude ten sám povinen, kdož jest je do domu a obytu svého zval a přínos udělal, dáti a zaplatiti.

S. 38.

Item, Jest-li že by na kterém statku věno přešlo, a potom že by na tom statku zprava zavazena byla: tehdy potom přišlo-li by kdy pro nezpravu toho statku právo vésti, že na to věno vésti se nemuože na předešlé.

S. 39.

Item, Každý muž ženě své bude moci nad věno její po smrti své dskami, aneb kšaftem svým na list mocný královský učiněným, na dědictví svém k užívání ukázati, až do stavu jejího změnění, aneb do smrti její, podlé vuole své. A chtěl-li by jí co nad věno na hotových penězích odkázati a dáti: to též bude moci listem pod svau a jiných dvau neb tří pečetmi na svědomí učiniti. A což by jí tak na hotových penězích nad věno dáno bylo: s tím aby vuoli měla učiniti, což by se jí vidělo a zdálo.

S. 40.

Item, Kdož by koli kterau pannu vdával, a rukojmě že by za věno že by k své ruce přijímal, anebo zápisem věnným že by jí ujištěno bylo: napřed ten má jí to věno vyupomínati na rukojmích té ovdovělé. Pakli by rukojmě nedali podlé slibu svého, anebo že by některý neměl co dáti, anebo z země že by ujel: tehdy ten jí má sám dodati co by se jí nedostalo věna jejího, čehož by listem, nebo slibem, nebo dskami příjemce byl.

T. 1.

Item, Jest-li že by bratří, nebo společníci dali povolení jednomu, aby na všem statku věno kladl: jest-li že by Buoh muže jejího neuchoval smrti, tehdy ona vedlé zapsání všech bratří v statek bude se moci uvesti a jej držeti, dokudž jí věna nedají. By se pak o ten statek i rozdělili po věna kladení: tehdy nebude-li to věno svedeno, že ona bude se moci na veškeren statek nahoře dotčený vésti Než dadauc oni bratří, nebo společníci věno: tehdy budau moci k dílu toho (kdož jest věno učinil) hleděti. Pakli by dílní sebe nebyli, a toho by smrti neuchoval, a ostavil by dědice po sobě, a dělili-li by se kdy o ten statek s tím dědicem: tehdy to věno z dílu toho dědice má zaplaceno býti.

T. 2.

Item, Jest-li že by kdo příjemce věna byl, když se věno převodí, a ten kdož věno převodí, zjedná toho příjemce. a že jemu slibuje: že nemá pro ten příjem věna žádné škody vzíti. I učiní jemu zápis v Památných dskách, jest-li že by pro ten příjem věna jakau škodu vzal, aneb co svého dáti musil: aby se v statek s komorníkem uvázal toho, kdož zapisuje, a držel dotud, dokudž by jemu toho všeho, což by svého dáti musil, i se všemi škodami zase nenavrátil.

T. 3.

Item, Jest-li že by kde dsky muži a ženě spolu svědčily: tehdy muž jejího dílu nemuož zavaditi ani prodati. Pakli jí věno vložil na tom statku: tehdy toho statku napřed má vzíti polovici, a druhau polovici v svém věně držeti má; jest-li že jest za její dosti vedlé práva věnného. Pakli nebylo zadosti, muož k příjemci hleděti; pakli by příjemce nebylo, tehdy kdež jest vznešena.

T. 4.

Item, Věno muož převedeno býti s jednoho statku na druhý; ale když se to věno převodí, má příjemce býti od té ženy, které se věno převodí. A ona také osobně tu býti má. A v tom se příjemce opatř, aby dosti věna k užívání jejímu bylo vedlé práva věnného. A ten příjemce má míti na svobodných dědinách. Pakli by dosti věna nebylo, má ona na příjemcuov statek sáhnouti podlé práva; pakli by i na příjemcovu statku dosti nebylo, tehdy má se zase navrátiti, kdež jest vznešena.

T. 5.

Item, Jest-li že by která vdova koho upomínala, že jest jí za věno rukojmí, a jej z toho obeslala, a on by jí toho slibu odpíral, že jí za to věno neslíbil, aneb že se v tom nepamatuje aby jí slíbil, a ona toho žádným svědomím neprovedla, a ten také že by žádným svědomím toho neodvedl: má za to zpraviti vedlé práva obeslaný.

O mužích a ženách.

T. 6.

Item, Jest-li že by muž ženu svau k tomu přivedl, aby zaň statkem svým zpravovala: jest-li že by muž prvé umřel, tehdy ta zprava žádné moci nemá.

T. 7.

Item, Když by na kterau ženu po příbuzenství podlé obdarování královského poručenství připadlo jako na nejbližšího přítele, a ta že by uručila, aby statku neubývalo: nemá jí muž v to poručenství sahati bez její vuole, ani v ten statek vkráčeti. Pakli by sáhl, anebo ona jemu jej dobrovolně poručila k spravování: tehdy povinen bude muž její uručiti. A když uručí, její rukojmě mají propuštěni býti, a muž za ni počet učiniti má; a nedostane-li se co na tom počtu, tehdy muž má svým statkem odbývati. Pakli by muž její umřel, tehdy kdož nápad k statku by měl, bude povinen za muže jejího (co jest byl toho v držení) počet učiniti, a zaň jeho statkem odbývati. Než když by ona ovdověla, a ten statek poručenstvím předse držela: z toho svého držení povinna bude počet sirotkuom učiniti, i jich vedlé práva odbyti, nedostane-li se co po počtu. Než žádný muž nemá ženy své podlé sebe v poručenství přijímati, ani zapisovati aby vedlé něho urukovala za umenšení statku; jest-li že by jí pak přes to v to poručenství zapsal, tehdy to žádné moci míti nemá

T. 8.

Item, Která by žena muži svému statek prodala, a přátely s mužem svým smluvena byla, a na tu smlauvu že by jemu ten trh ve dsky kladla, a jest-li že by po smrti muže svého chtěla se zase v ten statek navrátiti, pravěci, že jest vězeň muže svého byla, a že to učiniti musila: podlé takového prodaje summu peněz vezmi, zač ten statek muži svému prodala. A nad to když by takovým obyčejem někomu statek prodala (mající muže): že nemá se na ten statek navracovati. Než kdož by takový statek od ženy kaupil, má zaň u desk peníze klásti, a chce-li je muž vyzdvihovati s volí ženy své: ujisť ty peníze u desk; přebude-li muže svého, aby věděla kde své peníze naleznauti. Než k ta-

kovému trhu krále JM[t] má vyslati; pakli král JM[ti] nebylo, tehdy páni a vládyky z saudu zemského, nebo komorního, aby k tomu vyslali a v to nahlédli, spravedlivě-li jest ten statek prodán. Pakli by která žena muži svému statek zapsala, a muž její že by prvé umřel: tehdy ten statek zase na ni připadnauti má; pakli by žena umřela, tehdy vedlé zápisu při muži zuostati má, tak jakož zápis svědčiti bude.

T. 9.

Item, Není žena muže svého věznem nikterakž, kromě věna.

T. 10.

Item, Jest-li že by muž vedlé sebe zavadil ženu svau v poručenství, a statek sirotčí ten že by vedlé něho urukovala: tehdy svým věnem ona toho poručenství platiti nemá, jest-li že toho poručenství po smrti muže svého hned se zbaví. Než jest-li že by po smrti muže svého uvázala se v to poručenství: tehdy má s dětmi muže svého spolu počet činiti z toho. Pakli by sama držela, tehdy má z věna, i z statku svého zaplatiti, což by na počtu zuostala.

T. 11.

Item, Když by žena muži svému k vuoli přiřkla něco učiniti komu, aneb dáti: není toho po smrti muže svého povinna dáti a učiniti, poněvádž jest v moci muže svého byla.

T. 12.

Item, Jest-li že by muž ženě své které svrchky nad věno dáti chtěl: ty svrchky má v zápisu, nebo kšaftu zejména jmenovati, a kterýchž by zejména nejmenoval, těch bráti a na ně se táhnauti nemá; krom což by jejího vlastního bylo, to pobrati muože, anebo což by jí muž za zdravého života dal.

O pánich, a o jich služebnícich.

T. 13.

Item, Kteříž by služebníci panského, rytířského. nebo městského stavu z těch tří stavův jedni u druhých slaužili: páni jich se k nim zachovejte, jakož jest od starodávna bývalo. A úředníci i služebníci zachovejte se ku pánuom svým též. Pakli by který pán kterého služebníka bez viny o hrdlo připravil, anebo do věže též bez viny vsadil, a držeti kázal, a pustiti nechtěl, anebo jej sobě bez viny slibem zavázal, anebo zapsati přinutil, chtě aby u něho přes rok svuoj doslaužený déle slaužil: tehdy přátelé toho jistého mohau v každém stavu pána jeho, nebo pány obeslati před krále JM[t] (byl-li by v zemi), aneb před saud zemský, aneb před místodržícího krále JM[ti]. A pokudž by tím obesláním bylo rozkázáno, jak se ten pán s strany vězení toliko, až do rozeznání té pře, k tomu služebníku, neb úředníku zachovati má: tak aby se zachoval, a dále z toho odpovídal a práv byl. Než jest-li že by tak o hrdlo koho (jakž se napřed píše) bez viny připravil: to buď a zuostaň při rozeznání toho saudu, na kterýž by taková věc vznešena byla, jakau by ten pro pokutu trpěti měl. Než každý služebník doslauže roku svého, muož od pána, nebo pánuov svých, ústně anebo listem odpuštění vzíti. Než úředník, ten nemá odpuštění vzíti než ústně, a počet má napřed učiniti, a ze všeho práv býti.

T. 14.

Item, Když by který služebník, jsa v službě u pána svého, a pro potřebu jeho jeda nebo jda jat byl: že se nemá ten služebník šacovati bez vuole pána svého, dokudž by oň stál a vyvaditi jeho chtěl, a beze lsti jeho vyvaditi nemohl. Než jest-li že by který pán toho svévolně zanedbal, a nevyvadil, moha jeho vyvaditi: tehdy jest-li že by se slušně šacoval (nechtě o zdraví a o hrdlo své přijíti), tehdy jemu pán jeho ten šacuňk má zase navrátiti. Než když by jel neb šel bez vuole pána svého, nebo úředníkuov jeho: pán jeho není povinen zaň šacuňku dávati.

T. 15.

Item, Jest-li že by který úředník, služebník, nebo člověk poddaný učinil co komu z rozkázaní pána svého, a pán se k tomu seznal, anebo že to na pána toho provede, že jest s volí jeho to učinil: tehdy ku pánu má o to hledíno býti. A má k takovému prvé posláno býti, a na něm zvědíno býti, učinil-li jest to ten úředník, služebník, neb poddaný člověk jeho s jeho volí; a ten pán má hned pověděti jmenovitě, že jest s jeho volí, aneb není. Pakli by pán nechtěl pověděti: tehdy má se k němu o to hleděti. Pakli by sám od sebe ten úředník, služebník, neb člověk co učinil: tehdy o to k tomu úředníku, služebníku, neb člověku má hledíno býti.

T. 16.

Item, Jest-li že by otec čí u koho úředníkem byl, a pán že by od toho otce počtu nepřijal, dokudž by týž otec živ byl: takový syn po otcově smrti není povinen pánu počtu činiti za otce svého. Též bratr za bratra, streyc za streyce, společník za společníka, nápadník za nápadníka, po smrti jich nejsau povinni pánuom jich počtu činiti. Pakli by syn, bratr, společník, streyc, anebo nápadník chtěli z služby toho úředníka nápadem svým pána napomínati, anebo z toho co by u pána na zámku toho úředníka zuostalo: nemá jemu neb jim pán povinen býti toho zaplatiti, ani toho vydati, leč počet na místě úředníka pánu učiní.

O glejtich.

T. 17.

Item, Žádný z stavuov tohoto království aby neměl moci dávati a nedával glejtuov žádnému z lidí poddaných proti pánům jich v tomto království.

T. 18.

Item, Co se glejtuov dávaní od krále JM[ti] dotýče těm, kdož by odpovědní nepřátelé byli, anebo kterému jinému zhaubci zemskému: má mu tak ten glejt dán býti, aby ten, komuž

má glejt dán býti, oznámil, kde do cizí země má jemu poslán býti; a hned proti němu od krále JM[ti], nebo od země má posláno býti na pomezí, aby jemu ten jistý za puovoda byl, a jej na pražský Hrad provodil, anebo tu, kdež by o tu válku se rokovati mělo, anebo o jinau kterau věc. A po tom rozkazování má jej hned zase provázeti ven z země až na pomezí. A kdyby komu měl tak glejt dán býti, má hned mu do jmenovitého času dán býti. A žádný s žádným nepřítelem odpovědným krále JM[ti] a země, stávati ani jemu raditi co proti krále JM[ti] nemá, kdož by za glejtem přijel. A také komuž glejt dán bude, nemá s sebau voditi žádného do země v ten glejt jiného odpovědníka, kterýž svau válku má. A také žádného z poddaných krále JM[ti] v ten glejt pojímati nemá. Pakli by kdo z poddaných krále JM[ti] v ten glejt pojat byl, že žádný ten toho glejtu užiti nemá.

T. 19.

Item, Kdož by koli glejt od JKM[ti], neb od místo JM[ti] držícího měl, a jej sám v čem zrušil, a proti němu co koli učinil: že ten téhož glejtu více užiti nemá, a muož od každého vzat býti. Než pravil-li by, že jest proti tomu glejtu nic neučinil, a to odvesti chtěl: má k tomu připuštěn býti. A ten každý aby při sobě glejt měl; pakli by ho neměl při sobě, a naň se volal, chtě jej ukázati, má při tom tak zuostaven a zachován býti, jakož o tom napřed psané Zřízení Zemské ukazuje. A kdož by koli tomu, kdož by glejt měl, a jej pokázal, co proti tomu glejtu (věda o tom, že takový glejt má) učinil, a jej v čem jemu zrušil: takový každý má králi JM[ti] v trestání upadnauti. A komuž by JKM[t] ráčil glejty před mocí ku právu dáti, aby ty glejty do jistého času dávati ráčil.

O mocech, o hrdla, cti a statkuov ztraceni a zhaubcích zemských, o jich fedrovnicích, o psancích a povalečích etc.

T. 20.

Item, Tito artikulové mají za moc počteni býti proti právu, z kterýchž nemá poháníno býti, než hned skutečně na takového saženo býti má tím vším zpuosobem, jako na odbojníka práva. A když by statek toho, kdož moc učiní, dobyt byl: má na krále JM[t] připadnauti, a JKM[t] s tím statkem bude míti vuoli učiniti, což se JM[ti] líbiti bude, jakž o tom Zřízení Zemské ukazuje. Však z toho statku mají tomu škody navráceny býti, komuž se moc stala.

T. 21.

Item, Kdož by se v hrady, v tvrze, v města, v městečka, v vesnice, a v dvory dědičné, manské, neb zápisné mocí tomu, kdož by toho v držení byl, uvázal, když řád a právo jde.

T. 22.

Item, Kdož by koho v odpovědi, nebo bez odpovědi, mocí a násilím (když práva jdau) jal, vezma k němu příčinu jako k nepříteli, proti Zřízení Zemskému.

T. 23.

Item, kdož by ohněm v mírné a pokojné zemi, za řádu a práva (buď ten odpovědník, neb nebuď), zemi hubil, a zjevně pálil.

T. 24.

Item, Kdož by komu odpověděl, jsa obyvatel v království českém a poddaný krále JM[ti] v témž království, v mírné a v pokojné zemi, za řádu a práva, by pak v té odpovědi nic neučinil. Tehdy ten každý, kdož nahořc psané věci učiní, a odpoví, a tyto nahoře psané moci, anebo kterau z nich učiní, a též dole psanau moc, z kterých se před saud zemský obsýlati má, učiní-li kdo: takový napřed čest, hrdlo ztratiti má, a statek jeho

na krále JM[t] připadnauti má, a má býti jako psanec, a nemá žádného práva užiti proti žádnému, a zase ke cti na věčné časy nemá navrácen býti nižádným právem, duchovním ani světským. A kdož koli čest ztratí, anebo cti odsauzen bude: že takový hned má oznámen býti ke dskám zemským, i ke všem úřaduom, i ke všem sauduom, aby jemu ve dsky zemské i dvorské kladeno nebylo; ani puohonové nemají jemu k sauduom vydáváni býti, a také jeho před žádným saudem nemají sauditi. A každý s ním má se vystříhati kvasiti, jako s zrádcí. Jest-li že by kdo v kterau dotčenau pokutu upadl, tak že by kterauž pokutú statek JKM[ti] propadl, anebo odsauzen byl: tehdy vedlé té pokuty propadené král JM[t] se v ten statek bude moci svau mocí královskú, aneb komuž by to JKM[t] poručiti ráčil, uvázati. A byly-li by na tom statku které závady předešlé, anebo dluhy spravedlivé, anebo že by kdo spravedlivě za toho slíbil, kdož by tak v tu pokutu upadl: že ti a takoví (kteříž by takové spravedlnosti předešlé měli) že jich před králem JM[ti] mají požiti, tak což by jich před právem zemským anebo před úředníky menšími slušně a spravedlivě pokázati mohli, bez puohonu. A což tu provede před saudem zemským, když páni saudí, anebo před úředníky menšími na ten den, když úředníci menší saudí o škody útratní: tu má jim právo puštěno býti na ten statek, do té summy, což provedau, po tom pruovodu a přisauzení, jest-li žeby král JM[t] té summy přisauzené nedal, tak jako po právu staném. Pakli by kdo pod svěřením, nebo jakým koli fortelem čí statek k sobě přijal, ješto by jej králi JM[ti] propadl, nebo propadnauti měl, pro kterau koli vinu: že má k němu hledíno býti, jakožto k tomu, kterýž jest v tu pokutu jako o moc upadl, tak jakž od starodávna bývalo.

T. 25.

Item, Kdož by se koli mocí nahoře psanau komu tak, jakož se nahoře píše, v hrad, v tvrz, město, městečka, vesnice a dvory uvázal, a na nich zuostal, anebo je osadil lidmi, a je držel: tehdy ten, komuž by se takovau mocí uvázal v hrad, nebo v tvrz, nebo v město etc., aby ihned hejtmanu, neb hejtmanuom toho kraje oznámil, že se jemu taková moc stala, a v hrad, neb v tvrz, neb v město etc. mocí se uvázali. Pakli by ten komuž se moc stala, přítomen v statku svém nejsa, a tak

o tom nevěda aneb nemoha ji hejtmanům toho kraje oznámiti: tehdy ten, kdož by nejprvé o té moci zvěděl, má a jest povinen to hejtmanuom toho kraje oznámiti, že se taková moc stala. Tehdy i hned hejtman neb hejtmané toho kraje beze všeho prodlévaní má po tom kraji všudy kázati k šturmu zvoniti a pokřik učiniti, aby všicek ten kraj podlé hejtmana táhl k tomu hradu, nebo tvrzi, nebo městu etc., takovau mocí odjatému, a jej obehnati, aby s něho více škody nečinili. A do druhého kraje aby hejtmanuom neb hejtmanu, bylo-li by potřebí, věděti dali, a jim též tu moc oznámili, aby též z toho kraje všickni táhli; a bylo-li by potřebí, i do třetího kraje. A nemohli-li by ten kraj sám tomu dosti učiniti: tehdy JMti královské, jestli že by v zemi býti ráčil, a v nepřítomnosti JMti královské, místo JMti držícímu, byla-li by další potřeba, aneb nejvyššímu purkrabi Pražskému, oběma spolu neb jednomu z nich, hejtman neb hejtmané toho kraje, v kterémž by se ta moc stala, takovau moc má oznámiti, kteráž se v jeho kraji stala. A JMt královská, neb místo JMti držící, aneb purkrabě Pražský, po oznámení hned má neb mají dáti táhnúti a moc královskau i zemskau (tak jakž Zřízení Zemské ukazuje) obeslati, aby táhli k tomu hradu, tvrzi nebo městu etc. mocí odjatému. A tu přitáhnauc s moci královskau i zemskau, má to rozvážiti s hejtmany toho kraje, také s těmi, kohož by k sobě přijíti chtěl nebo chtěli, co by k moci krále JMti a zemské dosti bylo k tomu dobývání. A což tu místodržící krále JMti anebo purkrabě najvyšší lidí nechá k takovému dobývání, že to má na náklad vší země býti podlé moci královské a zemské, a ne toho kraje samého. A jestli že by věda o svrchu psané moci učiněné nedal hejtmanuom znáti svévolně a k šturmu nekázal zvoniti a pokřiku učiniti: tehdy ten jistý má obeslán býti před krále JMt, byl-li by JMt v zemi; pakli by JMti královské v zemi nebylo, tehda obeslán býti má před saud zemský, a tu bude-li naň dostatečně provedeno, že jest svévolně to učinil a věděti nedal, tehdy má k tomu hleděno býti, jako k tomu, kdož zhaubce zemské přechovává a fedruje, a takový nebo takoví hned má slyšán býti po první při, když páni JMt a vládyky do saudu zasednau. Pakli by on ten zámek, tvrz, město, městečka, vesnice a dvory vybera nebo vypále pryč ujel, tehdy má honěn býti vždy předse, tak jako by vězně nesl.

T. 26.

Item, Kdož by též nahoře psanau moc učinil, a koho za řádu a práv jal, tak jakož se nahoře píše: tehdy kdož by to nejprvé zvěděl, že by ten jistý jat byl, má hned všeho nechaje pokřik v tom kraji učiniti a k šturmu kázati zvoniti, a znáti má dáti hned hejtmanuom neb hejtmanu toho kraje. A jakž hejtman to uslyší, tehdy hned též beze všeho prodlévání má honiti a k šturmu kázati zvoniti a pokřik učiniti, a všickni aby honili tam, kdež by utekli ti jistí, na který zámek, tvrz neb město. Tehdy ti, kteříž honí, mají žádati, aby ti jistí vydáni jim byli i s tím, kohož jali. Pakli by vydati nechtěli, tehdy mají hned tu ostati a oblehnauti ten hrad, tvrz neb město a odtud neodjížděti, a hned JM[ti] královské místo držícímu neb najvyššímu purkrabi oznámiti tu moc mají, aby s mocí krále JM[ti] a zemskau tam táhli, a tu aby se tím vším spuosobem při tom zachovali. A hejtmanuom, bylo-li by potřebí, do jiných krajuov aby také oznámili, jako o moc, kdož by se mocí v hrad, v tvrz, v město etc. uvázal, tím vším spuosobem, jako nahoře psáno stojí. Pakli by s tím vězněm do jiného kraje na hrad, tvrz nebo město vjeli, tehdy hejtmané toho kraje zachovejte se tím vším spuosobem, jako nahoře psáno stojí, když by jim dáno bylo věděti. Pakli by ten vězeň ven ze země vynesen byl, tehdy se mají zachovati v tom, jakž jest jinde o tom položeno a jakž o tom Zřízení Zemské ukazuje.

T. 27.

Item, Kdož by za řádu a práv zemi ohněm hubil, tak jakož nahoře psáno stojí, a tu moc učinil: tehdy ten komuž by se ta škoda a moc dála, má hned pokřik učiniti a k šturmu aby zvoněno bylo, a aby hejtmanům neb hejtmanu hned dáno bylo věděti, a hejtman nebo hejtmané hned aby honili a pokřik učinili a k šturmu aby dali zvoniti. A jestli že by tu ti moc učiníc, na který hrad, tvrz, město ujeli, tehdy hejtmané toho kraje mají se zachovati tím vším spuosobem, jakož nahoře psáno stojí.

T. 28.

Item, Kdož by komu odpověděl v mírné a vpokojné zemi, tak jakož nahoře psáno stojí: tehdy ten komuž by

odpověděl, má to hned hejtmanuom neb hejtmanu toho kraje oznámiti, v kterém ten jistý sedí a bytem jest, že jest jemu tento a tento odpověděl, a že jest anebo sedí na tom hradu, tvrzi nebo městu. Tehdy hned hejtmané toho kraje, kterýmž by ta odpověd oznámena byla, se vším krajem mají přitahnauc obehnati ten hrad, tvrz nebo město, kdež by ten (kdož jest odpověděl) byl, a nemají dáti škody činiti. A mají ti hejtmané toho kraje hned to JMti královské místo držícímu aneb nejvyššímu purkrabi Pražskému oznámiti, aby táhl k tomu hradu, tvrzi neb městu s mocí královskau a zemskau, a v tom se zachovati též, jakož nahoře psáno stojí o jiných mocech. A jestli že by nebyl osedlý v zemi a poddaný krále JMti ten jistý, kdož by odpověděl: tehdy ten jistý, komuž jest odpověděl, má to oznámiti JMti královské, jestli že by v zemi býti ráčil, pakli by v zemi býti neráčil, tehdy JMti královské místo držícímu. A JMt královská aneb JMti místo držící má to hned oznámiti a rozepsati do všech krajuov a vyhlásiti jej za odpovědníka a nepřítele všeho království, a všickni se k němu mají zachovati jako k zhaubci zemskému. Pakli by se trefilo, že by ten jistý odpovědník jsa honěn ujel na který hrad, tvrz, město: tehdy má žádáno býti od těch, kteříž honí, aby jim vydán byl i s těmi, kdož by s ním tam vehnáni byli, a má jim jej každý vydati. Pakli by vydati nechtěl, tehdy mají hejtmané toho kraje s tím krajem ten hrad, tvrz nebo město obehnati a k JMti královské místo držícímu aneb k purkrabi Pražskému i k hejtmanuom se zachovati, tím vším spuosobem, jakož nahoře psáno jest pro nahoře psané moci a obsílání. A též najvyšší purkrabě Pražský a jiní hejtmané se při tom zachovati mají. A tato všecka vznášení a obsílání na JMti královské místo držícího aneb na purkrabi nejvyššího Pražského mají býti, když by krále JMti v zemi nebylo; než když by král JMt v zemi býti ráčil, tehdy taková vznášení a obsílání mají býti na krále JMt, i také od krále JMti, tak jakž Zřízení Zemské ukazuje.

T. 29.

Item, Z dole psaných mocí má od úřadu desk zemských listem před saud zemský obsíláno býti, když by krále JMti v zemi nebylo; než když by v zemi býti ráčil, tehdy

před JM[t] královskau. A pro ty moci níže položené, kdož by se jí koli dopustil, má na hrdle trestán býti. A taková obsílání v nepřítomnosti JM[ti] královské mají páni slyšeti po první při puohonné.

T. 30.

Item, Kdož by se komu za řádu a práva (když jdau) v rybníky dědičné, manské nebo zápisné mocí uvázal, lidi bera šacoval, rybníky cizí zkopával, nejsa toho v držení prvé sám.

T. 31.

Item, Kdož by na koho v stráži stával, chtě jej jíti a škodu mu učiniti, anebo jej zamordoval, anebo na koho zaumyslně šel nebo jel, chtě jej zamordovati a jej zranil, by mu pak žádné škody neučinil, ani jeho nezranil. a to dostatečně by bylo naň provedeno na schválení saudu podlé práva. Pakli by kdo řekl: »měj na mne péči, když se s tebau shledám, že tě bíti budu,« aby ten (komuž to mluveno bude) poslal k němu dva člověky dobrá zachovalá z kteréhož koli stavu, zná-li se k tomu, že by tomu odpověděl. Sezná-li se že odpovídá, má se k němu zachovati jako k odpovědníku; pakli by řekl, že »sem to z hněvu mluvil«, nemá proto naň žádné péče míti. Pakli by přes tu řeč skutek učinil, již jest moc učinil, a ten také aby trpěl pokutu svrchu psanau. A kdož by kolivěk z této moci jsa obeslán nestál, ten každý po obeslání aby stál; pakli by nestál, tehdy aby proto přijel prvé než páni JM[t] saud vzdadí, a před pány JM[mi] se vyvedl na plném saudu, že jest bezelstně přijíti k tomu obeslání nemohl; pakli by se nevyvedl, zprav to vedlé práva. Než každý osobně stůj, jsa z této moci obeslán, k rozsudku; pakli by nestál, tehdy takový má ještě obeslán býti od pánův JM[ti] z saudu zemského, aby stál na ty suché dni, k kterýmž jest obeslán, aneb nazejtří svatého Jeronýma, dokudž páni z saudu nevstanau a nevzdadí. Pakli by páni dříve saud vzdali a nesaudili nežli by přijel nebo přišel, mají tu věc najvyššímu purkrabi Pražskému poručiti, aby se ten obeslaný jemu v moc postavil; a stane-li, má jej purkrabě ctí a věrú zavázati, aby o suchých dnech nejprvé příštích, aneb nazejtří svatého Jeronýma se postavil a ku právu aby stál. Pakli by kdo moc udělaje,

jsa z té moci obeslán, ku právu státi nechtěl, tak jakož se nahoře píše, anebo odsauzen byl, takový hrdlo aby ztratil podlé nahoře psaného spuosobu. Než jestli že by nemocen byl, tehdy má za nemocného položen býti a nemoc má zpraviti podlé práva. Pakli by kdo koho obešle z moci, a neprovedl by naň žádné svrchu psané moci, ten aby dvě neděle seděl u věži a puštěn nebyl, až do těch dvau nedělí, leč by obeslaný z té pokuty jej propustil a obeslaného aby odprosil, vedlé nálezu obecního, kterýž jest napsán v Zřízení O nářcích, a k tomu aby dal obeslanému padesáte kop grošův českých, a škody všecky, kteréž by obeslaný proto vzal, aby jemu napraveny byly, což by jich provedl po obeslání před úředníky Pražskými, na jich schválení.

T. 32.

Item, Kdož obešle z moci, tu mají oba státi k té při, a poručníkuov k ní nemohau dělati. Než nestál-li by obeslaný, aneb že by odsauzen byl, má naň saženo býti tím spuosobem jako na odbojníka o dědictví. A též, nestál-li by kdož z moci obešle, tehdy má obeslán býti od pánuov a vládyk z plného saudu, aby stál, a pokutu trpěl vedle nálezu, konečně na druhé suché dni. Pakli by nestál, aby naň saženo bylo jako kterýž by se právu zprotivil.

T. 33.

Item, Pro kteréž se koli moci obsílati má před osobu JM[ti] královské, aneb před saud zemský, po tom obeslání což se přisaudí na koho, anebo dá-li se právo stané na koho, když se obešle, jestli že by po tom nálezu, anebo po daní k tomu za právo stané, mělo dále jemu práva dopomoženo býti: byl-li by král JM[t] v zemi, tehdy na krále JM[t] vznésti, aby jemu ráčil práva dopomoci, a JM[t] má konečně obeslati do čtyř nedělí k tomu dopomožení práva, pokudž by toho potřeba byla. Pakli by krále JM[ti] v zemi nebylo, tehdy má to na nejvyššího purkrabí vznésti, a žádati za dopomožení práva; a purkrabě nejvyšší má se též zachovati a obeslati k práva dopomožení do čtyř neděl. potud pokudž by toho potřeba kázala. A do těch čtyř nedělí aby tam na tom místě, kdež má práva dopomoženo býti, ten kohož JM[t] královská s mocí svau i zemskau vyslati ráčil na místě

svém, anebo nebylo-li by v zemi krále JMti, tehdy purkrabě nejvyšší s mocí krále JMti i zemskau tam má býti a práva dopomoci. A o všecky jiné věci kdož by z čeho pohnal anebo obeslal podlé práva, buď po puohonu, nebo po obeslání že by komu co přisauzeno bylo, neb že by právo stané dáno bylo: že každý má se při vedení práva zachovati, tak jakž Zřízení Zemské ukazuje. A bylo-li by potřebí (po těch všech vedení práva) dále dopomožení práva, tehdy ten má to vznésti na krále JMt, byl-li by v zemi, pakli by v zemi býti neráčil, tehdy má na nejvyššího purkrabí Pražského, aby JMt ráčil do čtyř neděl práva dopomoci. Anebo nebylo-li by v zemi JMti, tehdy purkrabě nejvyšší Pražský má se zachovati tak jakož se nahoře píše, a na tom místě má se dáti najíti k dopomožení práva.

T. 34.

Item, Jakož v těchto předešlých časích někteří zlí a nešlechetní lidé, cedule zrádné, nešlechetné, hánlivé na všecky stavy tohoto království, i také na pány a úředníky zemské spisujíce zrádně a nešlechetně, a pokautně lépali, kladli a metali jsau, kteraužto tak zrádnau a nešlechetnú věc páni JMt a vládyky a Pražané vážíce s pilností, a chtíce zastaviti a přetrhnauti, aby takoví zlí, zrádní a nešlechetní lidé v tomto království prospěchu míti nemohli: takto o tom z rozkázání krále JMti a s povolením a dostatečnau volí pánuov, rytířstva, Pražan i jiných měst království českého na sněmu obecním rozkazují, vypovídají a nalézají. Kdož by kolivěk po tento čas, z kterého koli stavu a povahy člověk v takové zrádě a nešlechetnosti postižen a v pravdě byl nalezen, ješto by takové zrádné cedule spisoval, lépal nebo metal a kladl, anebo takových cedulí nešlechetných která příčina byl: že k takovému každému má hledíno a saženo býti, jako k nešlechetnému člověku, a takový každý má bez milosti čtvrcen býti jako zrádce. A kdož by pak najda takovau zrádnau ceduli, hned jí neztrhal a jí komu jinému ke čtení nebo k ohledání podal anebo poslal, a v tom byl postižen v skutku (že jest to učinil) a shledán: ten má seděti rok u věži bez milosti, a o takového žádného žádný se přimlauvati nemá, zjevně ani tejně. A v tom roce bylo-li by naň shledáno a usvědčeno, že jest on tu ceduli sám spisoval, nebo kladl a

lépal: tehdy takový má trpěti každý pokutu svrchu dotčenau, to jest, že má čtvrcen býti jako zrádce. A kdož by ji našel a čísti neuměl, má ji ukázati jinému, kterýž čísti umí, a přečtauc má ji strhati.

T. 35.

Item, Což se panského, rytířského stavu i městského dotýče, jestli že by křik zšel nebo dáno bylo věděti, že by koho zranili, aneb zabili aneb jali, aneb jakauž koli vpádem do země škodu laupežem neb vohněm učinili, aneb jakž kolivěk, a kdo z panského, aneb z rytířského, aneb městského stavuov nehonil, neb honiti svým nekázal svévolně: tehdy má ten obeslán býti před saud zemský listem od úřadu, a tu aby sauzen byl vedlé příčiny provinění na hrdle. Pakli by z panského, rytířského, nebo městského stavu, neb lidí duchovních, svým poddaným nedal aneb zapověděl aby nehonili, anebo sám maje honiti a nehonil, aneb kdož koli je fedroval: ten také aby obeslán byl před saud zemský; a bude-li naň to uvedeno, aby na hrdle trestán byl. A taková napřed psaná obsílání mají býti ku pátku suchých dní postních, a ku pátku suchých dní letničních a k nazejtří svatého Jeronýma. A má předkem po první při, aneb konečně po druhé při puohonné (jako o mord) slyšána býti. Také jestli že by kdo pravil, že jest vězněm (aneb by i vězněm nebyl) odpovědníka neb zhaubci zemského a nepřítelem se tohoto království učinil: takový hrdlo ztratiti má, a na takového každého bude neb budau moci každý sáhnauti, jako na jiného zhaubce a psance, a v ty ve všecky pokuty, jakž prvé zřízeno a svoleno jest, upadnauti. A kdož by pak k lidem jezdil aneb k sedlákuom do vsi, dávaje jim veystrahu, aby nehonili nepřátel aneb zhaubcí zemských, pravě, jestli že by honili, že vypáleni budau, anebo jakýmiž koli pohruožkami: ten nebo takový má hrdlo ztratiti jakožto zhaubce zemský a fedrovník nepřátel tohoto království.

T. 36.

Item, Všickni, kteříž u pánuov, u rytířstva, u měst slauží, že mají honiti zločince, a takoví lidé též jako jiní stavové i všecka honění činiti mají, tak jakž Zřízení Zemské ukazuje, když jim rozkázáno bude, by pak jich pán nehonil.

A jestli že by kteří nebo který honiti nechtěli, mají tauž pokutu trpěti, a k nim hledíno má býti jako k stavuom panskému, rytířskému a městskému, pod těmi pokutami, jakž Zřízení Zemské na pány, rytířstvo a městský stav ukazuje.

T. 37.

Item, Když by k šturmu zvoněno bylo, a pokřik by zšel, anebo že by věděti dáno bylo, kdož by to kolivěk z sedlských lidí uslyšel, a těch zhaubcí zemských neb zlodějuov nehonil: ten má před hejtmany toho kraje postaven býti; a bude-li to naň uvedeno, že jest svévolně nehonil, tehdy má bez milosti oběšen býti. A tu hned páni, rytířstvo, Pražané a jiná města, aby všem svým oznámili, a v městech aby provoláno bylo, co se toho honění dotýče, aby se tak zachovali. A jakož se na tom mnozí urážejí, pravíce, že by to jich cti ke škodě bylo, kdyby kdo takového zločince honil a jej jal: nemá jich cti a dobré pověsti ke škodě ani k ujmě nižádné býti žádnému z stavu panského, rytířského, ani městského, a také aby žádný té smělosti nebyl, ani směl dotýkati nižádného toho, kterýž by honil a při tom jímaní těch zločincuov byl. Pakli by kdo koho v tom dotýkal anebo dotýkati směl, a naň to usvědčeno bylo: ten takový obeslán má býti před pány a vládyky na plný saud zemský listem od úřadu, aby stál neb postaven byl, a to což jest koho v čem dotýkal, aby opravil, tak, že což jest kolivěk mluvil, že jest v hrdlo lhal, a dvě neděli aby u věži seděl beze vší milosti. A padesáte kop grošuov českých tomu, kohož jest dotýkal, aby dal beze vší odpornosti, a nad to jestli že by více na to naložil, stávaje, a slušným svědomím to by provésti mohl, na schválení menších úředníkuov to také jemu zaplaceno buď.

T. 38.

Item, Jestli že by kdo z kterého koli stavu, i také z lidí sedlských, kterého služebníka, k té potřebě zemské zřízeného pro honění a vyšpehování odpovědníkuov, škuodcí a zhaubcí zemských, směl čím na jeho poctivosti dotýkati a jeho tejně nebo zjevně lehkými slovy omlauvati, jako by taková jeho služba pro obecní dobrý řád od něho učiněná měla býti k ujmě jeho poctivosti: tehdy ten každý, kdož by směl dotýkati, má

upadnauti v tu pokutu, kteráž o tom v svolení zemském uložená, i také týmž svolením zapsaná jest, buď O nářku neb O hanlivých slovích.

T. 39.

Item, Jestli že by kdo v mírné zemi a pokojné (ano práva jdau) vězně na svuoj zámek anebo do svého obydlé přijal bez povolení královského nebo zemského, a tu jej šacovati dal, a to jestli že by ten vězeň byl z koruny české anebo z zemí, kteréž k koruně české přislušejí: tehdy ten kdož jest šacován, bude moci k tomu hleděti, a pohnati, na čímž jest zámku aneb tvrzi šacován, a to před krále JM[t] aneb před saud zemský; a on bude jemu povinen ten šacuňk i se všemi škodami navrátiti, ten kdož jest jej u sebe šacovati dal; a več by mu to dále JM[t] královská, aneb páni saudce zemští obrátiti ráčili, to při tom aby zuostaveno bylo.

T. 40.

Item, Kdož by koli na dvoře najvyššího písaře království českého, tu kdež dsky zemské sú, kterýž nyní jest nebo potom bude, nůž svuoj, nebo meč, anebo jakauž koli jinau braň obnažil nebo vytrhl, chtě někoho bíti: že tomu má ruka pravá uťata býti. Pakli by koho až do vylití krve zranil, hlava jemu má sťata býti.

U. 1.

Item, Když by úředníci nebo úředník od desk zemských od úřadu, nebo komorníci, jeli na puohony nebo pro jinau věc podlé práva, a že by kdo na úředníky moci sáhl a je bil, nebo zranil, anebo zamordoval, anebo komorníky zbil, když by od úřadu jeli: ten a takoví, aby hrdlo proti králi i statek stratili.

U. 2.

Item, Aby z knížat, z pánuov, z rytířstva, z Pražan ani z jiných měst žádný neměl moci kázati stíti, ani smrti nižádné žádnému učiniti za glejtem královským, komuž by koli ten glejt král JM[t] dáti ráčil, a on se naň volal na ten glejt, chtě jej

ukázati, nemaje ho na ten čas při sobě. I kdož by kolivěk tak byl nalezen, a glejtu u sebe neměl, má vzat a ujištěn býti, a to má hned JMti královské, a v nepřítomnosti JMti královské JMti místodržícímu, aneb hejtmanům, neb hejtmanu království českého oznámeno, a jak by o něm bylo poručeno, kdy by a kde ten glejt ukázati měl, to aby při tom zuostaveno bylo. Než kdo by nechtěl té těžkosti násti, ten každý kdož by glejt měl, má jej při sobě míti, a když ten glejt ukáže, má toho požiti; krom lidí obecních panských a rytířských, ti proti pánuom svým nemají glejtováni býti. Pakli by kdo to učinil, a pod glejtem královským komu smrt učiniti dal: ten má králi JMti hrdlo i statek propadnauti. A z nahoře psaných všech stavuov, že žádnému z panského, z rytířského stavu, ani z Pražan, ani z měst smrti nočně nebo tejně, za řádu nebo práv (dokudž jdau), bez vyslyšení před právem zemským, aneb kdež by kterému právu náleželo, žádný nemá dáti učiniti, kromě zločincuov podlé Zemského Zuostání. Pakli by kdo to učinil, aby sám též hrdlo stratil.

U. 3.

Item, Nemá žádný zlodějské věci kupovati, věda o tom že jest kradená; pakli by kaupil, že má trestán býti jako jiný zloděj, když by to naň provedeno bylo. A jestli že by kaupil nevěda o tom, proto to darmo vrátiti musí, což by kdo kradeného svého u něho našel, ale o víc nemá k němu hledíno býti.

U. 4.

Item, Kdež by se koli trefilo, ješto by zhaubce a takoví zločinci honěni byli, a ujeli na který zámek, tvrz, město, městečko v tomto království, hned mají žádati ti, kdož honí, aby jim vydáni byli. Pakli by jim jich vydati nechtěli, mají tu ti hned zuostati kdož honí, a svým hejtmanům v krajích hned dáti znáti mají, a oni hned obeslati mají pány, rytířstvo i města, aby táhli, a buď zámek, tvrz nebo město aby hned obehnali, a k tomu tíž hejtmané hned bez meškání aby to oznámili králi JMti, pakli by krále JMti v zemi nebylo, tehdy místodržícímu krále JMti. A místodržící JMti hned má táhnauti a moc královskau obeslati, aby za ním táhli, a přitáhnauc aby hned obeslali toho, nebo ty, kdož by mocí královskau zde v zemi vládli,

aby hned tábli s tau mocí královskau, a pomohli obehnati v tom kraji. A tíž hejtmané aby to hned rozvážili, co by podlé moci královské dosti bylo lidí k tomu dobývání, a aby to zřídili, kteří lidé tu ostati mají, aby vedlé krále JMti to všecka země nesla, aby toho kraje samého škoda nebyla, když by dobývati měli, než všech krajuov jiných aby ten náklad byl toho dobývání podlé krále JMti. A když by toho statku dobyli, tehdy z toho dobytého statku škody navráceny býti mají tomu, pro kohož by honili aneb obehnali. A ten, kdož by takových zhaubcí nevydal, tak jak se svrchu píše, když by dosažen byl, aby hrdlo ztratil.

U. 5.

Item, Což se rejtharuov a zlodějuov i povalečuov dotýče, aby každý pán i rytířský člověk, i města, kteříž na zemi mají své grunty, i v městech a v předměstí lidi zřídili, aby stavuňkuov ani fedruňkův a přechovávání neměli na žádného gruntích. A tím aby se žádný vymlauvati nemohl, že svých lidí gruntův a panství zříditi nemohl, a že se to s jeho volí neděje; než každý, bohatý i chudý, komuž jest čeho Buoh popříti ráčil, aby své grunty a lidi tak zřídil a opatroval, aby se od něho s jeho gruntuov a panství jiným škody nedály. Pakli by kdo toho zanedbal, takovú věc sausedé jeho, anebo ti komuž by se škoda jaká stala, anebo kdo takové rejthary, zloděje a povaleče přezvěděl, muož a má oznámiti sausedu svému, že jest nebo sau na gruntích jeho takoví lidé zlí, aby to opatřil. Pakli by je mohl pobrati sám, má dáti pánu tomu věděti, nebo úředníku jeho, anebo tomu kdož by jemu tu nejblíže příseděl, aby s ním tam poslali, a vzati aby byli. Pakli by kdo toho nechtěl raden a pomocen býti, tehdy má jej obeslati před krále JM, aneb před saud zemský, aneb před místodržícího krále JMti, aby stál při nejprvnějším saudu zemském, a toho aby se zpravil, poněvadž jest zanedbal, jsa napomenut, a takových vyzdvihnauti nechtěl. A nezpravil-li by se toho, a příčiny toho hodné a slušné na schálení JMti neukázal, tehdy aby padesáte kop grošuov českých tomu, komuž by se škoda od takových lidí stala, propadl a dal, a k tomu čtyři neděle u vazbě seděl. Pakli by poznali bezelstnost, takové obeslání nemá žádnému ke škodě býti. A lidé sedlští, ani jiní všech stavuov poddaní do svého obydlé, do krčem aby

takových nepřijímali, ani jim jídlem, ani potravau, ani ničímž jiným neposluhovali, ani také na pole anebo do lesuov zjevně ani tejně nenosili, ani jináč jakž koli nefedrovali. Pakli by na kterého z lidí poddaných sedlských to bylo shledáno, a ten komuž by se od nepřátel škoda stala, toho na jeho pánu žádal, aby se jim ujistil, a před hejtmany toho kraje postavil: aby to každý povinen byl učiniti, a to ujištění má jemu do jeho domu časně oznámiti. Pakli by se neujistil, a člověka svého před hejtmany nepostavil: aby tomu (od kohož jest žádán) padesáte kop grošuov českých propadl, a jestli že by nad to více oč právem k němu hleděti chtěl, toho aby vuoli měl. Což se pak té pokuty propadené pro nepostavení člověka poddaného a pro příčiny nahoře dotčené dotýče, ta dobývána má býti tímto spuosobem: Že mají hejtmané toho kraje učiniti relací ke dskám zemským, a po té relací tak učiněné, má a bude moci ten, kdož jest pokutu obdržel, právo vésti a dovesti na statek jeho, anebo též i list zatykací vzíti na toho, kdož jest pokutu propadl, jako po právu staném.

U. 6.

Item, Což se povalečuov a zahalečuov dotýče, poněvádž známé jest vuobec všem, že skrze ně a takovau jich svobodu mnozí neřádové a škoda v tomto království skutečně se nachází: a protož, kdežby takoví koli přezvědíni byli, mají a mohau od každého z stavuov vyzdvihováni býti. A pod kterýmž pánem, a na čímžkoli zboží, aneb v městě by přezvědíni byli, a kdo chtějíc na ně sáhnauti moci by s ně neměl: tehda bude moci tomu každému pánu, aneb městu, číž by grunty byly, oznámiti, aby mu v tom raden a pomocen byl, že chce na ně na tu chvíli sáhnauti; a tu že má ten každý sám býti, aneb na místě svém poslati, a toho jistý čas jmenovati, kdyby k tomu vyzdvihování býti aneb vyslati chtěl. Tehdy ten každý bude povinen se tak zachovati, a takovau věc v tejnosti majíc, pod žádným vymyšleným spůsobem těm povalečům žádny veystrahy ani návěští nemá dávati, skrz kteréž by se oni odtud vykrasti měli. Jestli že by pak ten pán aneb město (na číchž by gruntích byli), jsa napomenut k tomu, pomocen býti nechtěl, aneb že by je chtěl zastávati, aneb je vystříhati: tehdy ten každý

má v pokutu tomu (od kohož by napomenut byl, aneb komuž takovú věc zbraňoval) upadnauti v dvadcet kop grošův českých; a ty mu povinen bude dáti od napomenutí ve dvau nedělích pořád zběhlých. A též nebylo-li by kde tu v blízce pána, a od koho bylo dáno věděti úředníkuom jeho, aneb rychtáři a konšeluom, a oni se tak nezachovali: v tauž pokutu upadnau jako pán jejich. Pakli by té pokuty jemu nedal, tehdy bude moci každého z té pokuty obeslati před saud hejtmanský, aneb komorní, aneb před saud zemský menší, a lidi poddané bude moci pro tauž pokutu obstavovati, a tím právem stavním na nich toho dobývati.

U. 7.

Item, Což se pak těch povalečuov, kteříž by vzati byli, dotýče, ti mají dáni býti v moc toho, kdož by se jich doptal a puovodem byl, aneb kdož by je pobral, má je sobě zůstaviti, tak a na takový spuosob: Chtěli-li by prázdni býti takového vězení, aby byli povinni dáti dvě kopě grošuov českých každá osoba. Pakli by té summy nedali, tehdy ten, kdož by je u vězení měl, bude jich moci do roka v službě bez záplaty užívati, opatříce je stravau i jinými potřebami, tak jakž na čeledína přísluší. Pakli by ten je měl, kdož by díla nepotřeboval, tehdy je bude moci jinému, komuž by se zdálo, odbyti aneb dáti, a ten, kdož by jej sobě daného aneb odbytého měl, bude ho moci tím vším způsobem, jako on sám, k své potřebě užívati. Jestli že by pak týž povaleč od koho utekl, a ku pánu svému aneb jinde přišel, a on se ho doptal: tehdy bude moci pro něj k tomu pánu (u kohož by byl) poslati. A jestli že by mu ho vydati nechtěl, tehdy bude jej moci o to tím vším zpuosobem viniti, jako o nevydání člověka aneb čeledína. Než kdy by tomu (kdož by u vězení je měl) toho roku doslaužili aneb doslaužil, tehdy povinen jest toho žádného déle nedržeti. Pakli by držeti chtěl, tehdy pán, rytířský člověk, aneb město pro takového každého k tomu poslati má, aby mu jej vydal. A nechtěl-li by jemu ho vydati, tehdy týž bude ho mocí pohnati jako o nevydání člověka svého. A také, jestli že by ten takový povaleč jsa sobě po roce zběhlém svoboden od toho pána, kdo jest jej vzal a v službě v pokutě držel, činil jaké pohrůžky proto tomu pánu, neb lidem jeho, tolikéž i škody: má na hrdle trestán býti.

U. 8.

Item, Což se sedlských lidí dotýče v městech a v městečkách, ve vsech: žádných povalečuov aby nebylo trpíno, a zvláště neženatých, a podružství aby jim nebylo dáno, ani v krčmách aby se nepováleli, než přistávali a slaužili, a tudy aby čeledi dosti bylo; leč by kteří neženatí pro starost a pro nemoc slaužiti nemohli a dělati, těm má podružství dáno býti. A podruhové ženatí, hospodáři k těm mají dohlédati, aby se svými díly živili. Pakli by to hospodář na podruha seznal, že jiným nežli dílem jde a po krčmách se pováli, aby to hned svému pánu oznámil, a ten pán toho podruha hned skutečně tresci. A páni, rytířstvo, Pražané, i jiná města, aby to všickni opatrovali v městech po svých panstvích, kteříž lidi mají, aby takoví nahoře psaní povaleči místa neměli, a bude moci takového povaleče vyzdvihnauti, kdo chce. Pakli by kdo z panského, rytířského, nebo městského stavu bránil takových povalečuov vyzdvihovati: tehdy ten, kdož jest ty povaleče chtěl vyzdvihnauti, můž toho pohnati (kdož jest toho bránil) před saud zemský větší, nebo menší, nebo komorní, ze dvadcíti kop grošuov českých. A jestli že by pak ten povaleč potom tomu jakau škodu učinil, tehdy ten, komuž by se ta škoda stala, muož o ní k tomu hleděti, kdož jest bránil vyzdvihovati těch a takových povalečuov. Pakli by sedlští lidé bránili těch a takových povalečuov vyzdvihovati, tehdy ten, kdož jest je chtěl vyzdvihnauti, má obeslati před hejtmany toho kraje pána těch lidí, aby je před hejtmany postavil, a když je postaví, mají sauzeni býti vedlé jich provinění, i trestáni. A kdož by se tak nezachoval, tehdy hejtmané toho kraje mají jej obeslati, a skutečně jej k tomu míti, aby takových povalečuov pod sebau netrpěl.

U. 9.

Item, Aby žádný z obyvateluov tohoto království žádných rejtharuov nepřechovával, aby zemi škoditi měli, ani z země ven, aby válku do cizích zemí vésti měli, ani vězňuov aby žádný v svém obydlí z cizích zemí nepřijímal, bez vuole krále JM[ti] a pánuov a rytířstva, kteříž v saudu zemském a v radě JM[ti] jsau.

U. 10.

Item, Jestli že by se komu škoda od cizozemcuov stala, ten má to na krále JM[t] vznésti, a nebylo-li by krále JM[ti] v zemi, tehdy na pány a vládyky do plného saudu vznésti má, aneb na krále JM[ti] místodržícího. A král JM[t] aby skutečně o toho ráčil státi, kterak by mu jeho spravedlnost od cizozemcuov měla dopomožena býti, podlé zápisuov a smluv, kteréž JM[t] a koruna tato s okolními zeměmi má. Pakli by komu z cizích zemí přes smlúvy a podlé smluv svévolně spravedlivého učiniti nechtěli, oč by kdo s cizozemci činiti měl: tehdy napřed král JM[t] se pány a vládykami z saudu zemského, i s úředníky zemskými, a s raddami z saudu komorního, a z panského i z rytířského řádu, a s hejtmany krajův rozvážiti to má, jak ten svého na cizozemcích dobývati má a jak jemu toho dopomáháno býti, aby k své spravedlivosti přijíti mohl; tak při tom se ten zachovej, což mu tu nalezeno bude.

U. 11.

Item, Jestli že by kdo ven z země jat byl, napřed král JM[t] se pány a vládykami z saudu zemského, a s jinými pány a úředníky zemskými a vládykami, raddami JM[ti], kteří v saudu komorním sedati budau, a s hejtmany, kteří po krajích budau, rozvážiti JM[t] to má, anebo poručiti, jak by tomu mělo pomoženo býti z toho vězení. A což těmi rozváženo bude a na čem zavříno, toho všecka země podlé krále JM[ti], anebo podlé moci, kteraužby JM[t] v zemi měl, všickni tři stavové skutečně pomáhati na ně a sebe neopauštěti podlé JM[ti], též chudého jako bohatého, aby každý z svého vězení vyvazen býti mohl, bez své škody, tím vším obyčejem a pod tím závazkem, jako práva obhajovati. A kdož by tak ven z země jsa jat, vynešen byl, tehdy kdož by koli na krále JM[t] to vznesl, pakli by krále JM[ti] v zemi nebylo, tehdy na JM[ti] královské místodržícího, a tu král JM[t] hned, anebo nebylo-li by v zemi JM[ti], tehdy JM[ti] královské místodržící, má hned obeslati osoby nadepsané, a mají to rozvažovati do čtyř nedělí od toho vznešení, kterak by skutečně tomu (kdož jsa jat, byl by z země vynešen) mělo z toho vězení pomoženo býti.

U. 12.

Item. Kdož by koli zjevní zhaubce a zloději byli, ješto by byli zemi oznámeni a po zemi jezdili, buď skrze města, městečka, vsi, zámky, dvory, tvrze, anebo se s nimi na cestě kdo potkal, a k tomu věda a znaje je, že sau zhaubce, moha je zjímati, toho zaumyslně neučinil: že k takovému každému k hrdlu hned hledíno býti má, jako k zhaubci obecnímu zemskému. A také, jestli že by kdo s takovými zloději a zjevnými zemskými zhaubcemi (věda, že by takoví zloději byli) obcoval, kvasil, je fedroval, a v tom že by byl postižen aneb usvědčen; a jestli že by kdo se tím vymlauval a praviti chtěl, že jest takového proto nejal, že jest k němu jemu věře přijel: že taková veymluva nic tomu ku pomoci (kdož by se tím vymlauvati chtěl) býti nemá. A jestli že by se komu zdálo z toho koho vinniti, že by kdo kterého zhaubce zemského (tak jakož se nahoře píše) fedroval nebo přechovával: to bude moci dobře učiniti, a takového má obeslati před JM[t] královskau, aneb k nejprvnímu saudu zemskému; a jestli by naň nic nedovedl, proto pokuty žádné trpěti nemá. A též žádný nemá takovým zlodějuom a zhaubcím zemským žádných glejtuov dávati bez povolení krále JM[ti], aneb místodržícího krále JM[ti], neb hejtmana, neb hejtmanů království Českého, anebo pánuov a vládyk z plného saudu zemského. Pakli by se kdo toho dopustil, a takové zloděje glejtoval, máme se k němu míti jako k zhaubci zemskému a zloději.

O neřádných slibích a závazcích.

U. 13.

Najjasnější kníže a pán, pan Vladislav z Boží milosti český král etc. se pány a vládykami na plném saudu, znamenavše, kterak v království tomto neslušné a nepravé věci povstávají, tak že zločinci a laupežníci lidi na svobodných cestách anebo kdež koli zlaupíc, a nadto je vymyšlenými obyčeji a skrytými sliby a závazky zavazují, aby tudy jich nešlechetná nepravost přikryta mohla býti: i nalezli vuobec

za právo: Kdož kolivěk kterého koli stavu (krom otevřené války a odpovědi) takovau nepravostí a násilnau mocí k jakémuž koli vymyšlenému slibu přinucen by byl, že takového slibu není povinen držeti, ani stavěti se, ani pro nezdržení takového slibu a nestavení, takový na své cti a pověsti dobré nemá žádny ujmy míti. Jakož pak od najjasnějšího knížete a pána, pana Rudolfa, krále Římského, o takovau věc rozsudek stal se jest více než přede dvěma sty lety. Kteréhožto rozsudku listové na Karlštejně položeni sau, od téhož Rudolfa, krále Římského, pod majestátem JM[ti].

U. 14.

Item, Páni a vládyky na plném saudu a na obecném sněmu, kterýž držán jest se vší zemí, vážíce nález obecní předešlý, kterýž se jest stal s volí najjasnějšího knížete a pána, pana Vladislava, uherského, českého etc. krále, a s volí vší země, o to, což se zavazování lidí a připravování k slibuom (bez války otevřené a odpovědi zjevné) dotýče; kterýžto nález stal se na rozsudek krále Rudolfa Římského, tak že žádný člověk, kterýž by byl tak k slibu připraven a zavázán, že není povinen se stavěti, a že to jeho cti a dobré pověsti nic škodno býti nemá, jakožto všecko týž rozsudek krále Rudolfa Římského, a ten nález obecní svrchu dotčený, v sobě šíře drží a ukazuje. Nyní pak přihodilo se, že někteří zlí a nešlechetní lidé v této mírné a v pokojné zemi, zavázali sau jednoho dobrého člověka, jakož naň tento nález ve dskách ukazuje, pod takovým úkladem a přikrytým slibem ctí a věrau, aby on postavil jse před pány v saudu zemském, a pověděl: »Poněvádž páni JM[t] a vládyky, i všecka země, jim k hrdlu hledí, že oni také k jich hrdlům všech i každého zvláště hleděti chtí,« a také aby on toho závazku prázen nikterakž nebyl, nic ovšem sobě ku pomoci nebera, leč by tomu všemu dosti učinil, čímž jest od nich zavázán, a také, by je znal, aby jich nejmenoval. — Tu páni a vládyky na plném saudu, s radau a pilným rozvážením vší země, dostatečně to vážíce, že ten první nález s velikým rozvážením stvrzen jest, a vuobec za právo jest uveden, a protož ten nález ve všem jeho znění stvrdili a zachovali sau a za právo vuobec uložili; a tomu kdož jest zavázán, ráčili sau rozkázati

a rozkazují, aby on v takové své příhodě vedlé téhož nálezu se zachoval, a takovému nešlechetnému a úkladnému závazku a slibu dosti nečinil, ani činiti povinen byl; a že to jemu ani dědicuom a budaucím jeho nemá a nebude, aniž muož k žádné škodě, k ujmě, aneb k jaké útržce jeho cti a na jeho dobré pověsti, ani na ničemž jiném, což dobrému přísluší, býti. A také že on jest těch všech závazkuov prázen, kterýmiž jest od nich zavázán, a že k nim a k hrdluom jich sám aneb skrze kohož kolivěk jiného sáhnauti může; a také že je beze všeho aurazu cti své jmenovati muože zjevně, kdo sau jemu to činili. A protož žádný aby se o to pokaušeti nesměl, by téhož co tím na jeho cti nebo dobré pověsti dotýkati měl; a pakli by se kdo o to všetečně pokusil, a jeho čím pro to nestavení na jeho cti nebo dobré pověsti dotekl, že ten jmín a držán býti má za nešlechetného a zrádného člověka, a ten aby hrdlo i statek ztratil, tak jako ti nešlechetníci a zrádci, kteříž sau ho tím slibem zavazovali, ješto na ně péče žádné neměl. A jestliže by se kdy v potomních časech komu přihodilo, že by takovým úkladným a přikrytým závazkem zavázán byl, že takový nebude povinen takovému slibu a závazku dosti činiti, a to že též jeho cti a dobré pověsti škodno býti nemá, ani také čím proto dotýkán býti má na své cti pod svrchu psanau pokutau, to jest, pod ztracením hrdla i statku. A ta věc nyní i v budaucích časech ode všech obyvateluov království Českého držána a zachována býti má, beze všeho přerušení, na věčné časy.

U. 15.

Item, Když by koho koli z obyvateluov království Českého který nepřítel nebo zhaubce zemský jal, a potom toho obyvatele kdy by zavázal slibem, aby jeho aneb takové nepřátely a zhaubce zemské na svém obydlí přechovával, že takových slibuov nemají činiti. Pakli by násilím ty a takové sliby činili, že potom těm nepřáteluom a zhaubcím zemským takových slibuov nemají a nebudau povinni držeti. Pakli by kdo učinil přes tento obecní nález, a ty zhaubce a nepřátely zemské tím slibem přechovával, anebo je fedroval, anebo s nimi jezdil na škodu zemskau: že k takovému každému hned má hledíno býti a míti se jako k zhaubci zemskému.

U. 16.

Item, Kdož by koho do vězení z lidí obecních z hodné příčiny, tolikéž z služebníkuov, neb z čeledi své vzal a v vazbu jej vsadil a zavíral, a slibem jej v tom vězení zavázal, a v tom on ušel: že proti své cti tu by nic neučinil. Než jestliže by kdo koho slibem zavázal, nemá jeho zamykati u vězení, než na jeho čest jemu věřiti. Pakli by nejsa zamčín u vězení, a jsa slibem ctí a věrau zavázán, ušel z vězení: ten aby svau čest ztratil.

O službách proti králi JM^ti a zemi, o vyprodání a zhoštění ven z země.

U. 17.

Item, Aby žádný člověk z obyvateluov království Českého ven z země nejezdil na služby nebo na žoldy proti králi českému JM^ti a proti zemi. A ten kdož by chtěl na služby nebo na žoldy jeti ven z země, aby sobě hned u toho pána vymluvil, jestli že by co pán ten chtěl počínati proti králi JM^ti nebo zemi, aby každý mohl se ctí a věrau odjeti nebo odjíti. Pakli by kdo kolivěk ven z země slaužil proti králi JM^ti neb zemi, ten má od JM^ti královské obeslán býti, aby se vrátil zase; a nebylo-li by krále JM^ti v zemi, tehdy jménem vší země pod zemskau pečetí aby obeslán byl. A nepřijel-li by po tom obeslání, tehdy ten každý aby ztratil své dědictví a vešken svuoj nápad, kterýž by koli v České koruně měl (ač byl-li by dílen otce svého, bratří, tudíž streycû svých), a statek jeho má na krále JM^t případ míti, jakž o tom napřed psáno stojí; než byl-li by nedílný otce svého, bratří a streycû svých, to jich nápadu nic škoditi nemá. A ten každý aby k tomu odsauzen byl práva všeho i cti jako psanec, a za zemského škuodci a zloděje jmín byl. A k tomu že žádný člověk v české zemi, buď pán, rytíř, panoše, město, neb člověk kterého koli řádu, nemá přijíti nižádného takového zhaubce, který by se podlé práva tohoto nezachoval; a kdož by přes

právo toto svrchu psané učinil, a na své zámky, tvrze a příbytky takového přijal (věda o tom), neb jemu pomáhal: tehdy ten každý jest odsauzen zboží na královu M^st^, tak jakož nahoře psáno stojí, a práva nemá míti jako psanec s žádným, a v zemi se proti králi JM^ti^ i proti zemi přechovávati nemá, jakož se nahoře píše. Pakli by se kdy přihodilo, že by se kdo vně z země osadil a tam bytem pod tím pánem byl, a ten pán, pod kterým by seděl, s králem JM^ti^ a korunau českau potom činiti by měl, a takový jsa obeslán do země nepřijel by: statek svůj, který by v zemi měl, též i nápady ztratí; než cti nemá ztratiti. Pakli by kdo neb kteří zastiženi byli v obehnání, na kterém zámku by byl obehnán, i voláno bylo, aby se do země vrátili: ti anebo ten cti, ani hrdla, též statku i nápadu podlé nálezu svrchu psaného ztratiti nemá, ani které poškvrny na své cti nésti.

U. 18.

Item, Kdo by se koli chtěl vyprodati a vyhostiti z tohoto království, a odpuštění od krále JM^ti^ nebo budúcích králuov českých a od země z poddanosti vzíti, ten můž to učiniti vedlé svobody tohoto království; však na takový spuosob. Když by již statku svého odbyti chtěl a odpuštění z poddanosti od krále JM^ti^ vzíti, má se dskami zemskými přiznati, jestliže by koho z předešlých věcí viniti chtěl, kteréž by se jemu od kohož koli v království Českém staly prvé před tím, než by odpuštění z poddanosti od krále JM^ti^ nebo budúcích králův českých vzal, že z takových věcí předešlých má toho, od kohož by se jemu co stalo, před králem JM^ti^ anebo před saudy zemskými viniti v tomto království. Pakli by z těch věcí předešlých před JM^ti^ královskau neb saudy zemskými (tak jakž se veyš píše) nehleděl, než mocí a válkau, že ten každý upadne v tu pokutu, jako ten nevyhoštěný, který by odpověděl v zemi. Než jestli že by se jemu kdy co stalo od kterého obyvatele z království Českého, a po tom vyhoštění ven z země, že toho má tak hleděti, jakž ta země (v které by byl obyvatelem) za právo má. A také král JM^t^ ani budaucí králové čeští, žádného takového prvé z poddanosti propauštěti nemá, leč by se prvé dskami zemskými přiznal, tak jakož se nahoře píše; ani také ten jistý té poddanosti od krále JM^ti^ nebo budúcích

králuov českých nemá prázen býti, dokudž se tak dskami zemskými nepřizná, jakož nahoře psáno stojí. Zase také, byl-li by ten jistý, kdož se z země vyhostiti chce, čím koli komu z obyvateluov království tohoto prvé povinen: ten ze všeho každému prvé, nežli by se vyhostiti chtěl, práv býti má. A dokud by sobě toho všeho prvé nevykonal a na místě nepostavil, tehdy u desk zemských takového přiznání uředníci nemají jemu dopustiti zapsati.

U. 19.

Item, Kteří by odpuštění od krále JM[ti] vzali a od země, ti aby konečně bytu v zemi české neměli. Pakli by přes to byt svuoj zde v zemi České míti chtěli, aby byli vyzdvihováni jako jiní povaleči, poněvadž v zemi býti nemají. Také aby jich žádný nepřechovával, věda o tom, že sau odpuštění vzali. Než chtějí-li ti, kteří sau odpuštění od krále JM[ti] a od země vzali, byt svuoj zde v zemi míti, aby se přiznali, že všecku poddanost učiniti mají králi JM[ti], právo podniknauti a trpěti, i obhajovati, tak jako všickni tří stavové, a to do času jistého, jakž by jim králem JM[ti] neb místodržícím JM[ti] oznámeno bylo. A to takové přiznání učiniti mají osobně před uředníky u desk zemských, a oni takové přiznání dskami zemskými zapsati mají. Než což se cizozemcuov dotýče, kteří by podezřelí byli a v této zemi se povaleli, ti aby též vyzdvihováni jako jiní povaleči byli, vedlé svrchu dotčeného Zřízení.

U. 20.

Item, Kteříž by na potomní časy vzali odpuštění od krále JM[ti] a od země, aby se k nim tím vším spuosobem zachováno bylo, tak jakož tento přední nález šíře ukazuje. A zase aby se tím spuosobem přiznali, chtějí-li zde byt svuoj z zemi míti, tak jakž šíře první nález ukazuje. A takový, kdož by odpuštění vzal, má býti od místodržícího JM[ti] královské po krajích hejtmanuom oznámen. A hejtmané také po svých krajích mají takového neb takové všem oznámiti.

U. 21.

Item, Jestli že by se od koho kdež kolivěk nepřátelé a zhaubce zemští, aneb jejich pomocníci, přechovávali a u koho bývali, a on sa obeslán i nestál, aneb stojíc se nevyvedl: k tomu každému, i k jeho statku, aneb na jeho statek, též i na jeho hrdlo hejtmané, i každý, sáhnauti a hleděti všelikterak, jak kolivěk, bez ujmy své poctivosti, muože. Neb to každý slušně i spravedlivě bude moci učiniti, a muože s poctivostí, poněvadž takový fedrovník a přechovavač nemá žádného práva, jakožto zjevný psanec (a v tom skutečně poznalý), užiti podlé předešlého Zemského Zřízení.

U. 22.

Item, Kdož by chtěl takového fedrovníka, odpovědníka, aneb zhaubci zemského z toho viniti, a na ten čas že by saud zemský držán nebyl: tehdy hejtmané neb hejtman, byli-li by v tomto království, aneb krále JM[ti] místodržící, má aneb bude moci pány a vládyky, saudce zemské, aby se na hrad Pražský sjeli na den jmenovitý, a též tého fedrovníka, odpovědníka, aneb zhaubci zemského obeslati, aby před pány a vládykami na den jmenovaný stál; a což bude jemu nalezeno těmi pány a vládykami saudu zemského, kteříž se na ty časy sjedau, při tom má býti zuostáno. Pakli by nestál, tehdy má k němu hledíno býti jako k zhaubci zemskému, jak se svrchu píše. Než což se sedlákuov dotýče, ta věc předse zuostati má při prvním svolení zemském, jakož o tom také napřed psáno jest, též i o povalečích. Než jestli že by ten kdož by vinil, na toho, kohož by vinil, nic nedovedl, proto žádné pokuty nésti nemá.

U. 23.

Item, Kteří by okolním knížatům odpověděli, kteříž s JM[ti] královskau a tímto královstvím dědičné smlauvy mají, anebo že by na potomní časy odpovídali, buď z Čechuov nebo z Niemcuov: ti a takoví žádného bytu v zemi české aby neměli, a žádný jich fedrovati, ani přechovávati nemá; než kdež by byli přezvědíni, mají býti vyzdvihováni jako jiní povaleči.

U. 24.

Item, Aby žádný po dnešní den ze všech stavuov, na žádném místě a v žádné příčině, při nepřátelských, buďto odpovědníkuov aneb jiných zhaubcí zemských, těch všech, kteříž se právem a řádem nespravují, nevelebil, nelíčil, a v ničemž nezastával, zjevně ani tejně. A jestli že by kdo v tom uznán a shledán byl, a z toho že by se nevyměřil a nevyvedl, že ten každý má rok u věži seděti. A jestli že by kdo kterého koli stavu rozpakoval lidi které koli honěním, neb čímž koli, urozené, městské, neb služebníky, aneb sedlské lidi, a bylo to naň dostatečně uvedeno: má na hrdle trestán býti.

U. 25.

Item, Král JM[t] ani země nemají žádné pře uplacovati těm, kdož by zhaubce byli zemští, anebo odpovědníci a nepřátelé, než na takové napřed král JM[t], i my všickni tři stavové, máme sobě radni i skutečně pomocni býti.

U. 26.

Item, Žádný psanec nevyvedený podlé Zřízení Zemského, a kterýž by oheň v zemi pustil zjevně, práva užiti nemá. Ale že se přihází, že psanci nevyvedení utíkajíce se ku právu, jeho užívají, a týmž právem na jiných dobrých zachovalých svého dobývají; a protož po tento den vedlé téhož předešlého zřízení o psancích, aneb žhářích, všickni stavové aby se zachovali, a to tímto spuosobem: Jestli že by který jsa psancem, nebo žhářem, z stavuov, panského, rytířského, z toho se nevyvedl na schválení saudu zemského, jsa k tomu zavázán, neb obeslán buď od saudu zemského neb od kterého koli jiného práva, aneb od purkrabí hradu Pražského, ten a takový psanec a žhář nevyvedený, aby proti žádnému žádného práva v žádné své věci užiti nemohl, ani ten, kdož by zjevně zemi hubil. A statek jeho, jestli že by který právě sobě zříditi chtěl, aby jemu ve dsky zemské kladeno, ani jináč zapisováno nebylo A jestli že by koho z čeho viniti chtěl a čeho právem dosáhnauti, aby jemu puohonové, ani obeslání od žádného saudu a úřadu vydáváni nebyli. A takový každý psanec nevyvedený, anebo žhář, aby byl skrze hejtmana neb hejtmany (byli-li by

v tomto království) aneb skrze JM[ti] královské místodržícího, hejtmanuom po všech krajích, i jiným všem vůbec vyhlášen, a ke dskám zemským oznámen, aby úředníci menší takovému žádnému přístupu a svobody ke dskám zemským, ani ku právu nedopouštěli; a skrze to aby takový člověk ode všech lidí byl vyobcován, a jeho aby se všickni dobří varovali, ani mezi sebau místa mu dávali, tak jakž od starodávna bývalo. A zdálo-li by se komu dobrému, že takový zjevný a vyhlášený psanec nevyvedený, anebo žhář, čím jemu byl povinen, aby na něho svau mocí sáhnúti a na něm svého dobývati mohl. Než což se osob z stavu městského dotýče, ti se tím vším spuosobem nahoře psaným na právě svém vyvozovati a při tom při všem se tak zachovati mají, jakž veyš položeno při Právích Zemských o tom jest. A takového každého psance nevyvedeného též mají ke dskám zemským, aby žádného práva užiti nemohl, oznámiti.

U. 27.

Item, Kdy by se to přihodilo, aby dobrý zachovalý člověk, z kterého koli stavu dotekl řečí některé osoby, že jest se nezachoval jako na dobrého sluší (v těch příčinách, ješto by se tklo fedrování zločincuov, a laupežníkuov, a takových zlých lidí), a ten narčený z takového nářku nechtěl se podlé práva vyvoditi, než toliko bitvau že by se chtěl tomu, kdož ho nařekl, z toho práv učiniti a bitvau očistiti: že by pak jemu kdo té bitvě povolil, by pak vyhrál neb prohral ten narčený, tím své cti neočistí. A purkrabě Pražský najvyšší nemá takové bitvě dvoru propustiti, a té bitvy dopustiti, ani žádný jiný v tomto království, leč by on prvé z takového nářku se očistil. Pakli by ten a takový nemoha dvoru krále JM[ti] dojíti, jako jiní dobří a zachovalí docházejí, i mstil se toho jinde bitvau, kdož by jej v takové věci nařekl: že ten a takový každý má za nešlechetného a zlého člověka od každého držán býti, poněvadž jest se na své poctivosti tu a v tom místě nevyvedl a neočistil, kdež dobrému náleží.

U. 28.

Item, Jestli že by na koho bylo vyznáno od kterého zločince, co by se obecného neřádu zemského dotýkalo

a zjevného všech zlého, aby žádný takový narčený a psanec nemohl žádné tejné smlauvy s kým kolivěk (což by se toho narčení od zločincuov dotýkalo) činiti; než aby takový každý na schválení saudu zemského, a byl-li by měštěnín, tehdy na schválení saudu městského, z toho se vyvedl a nevinu svau ukázal. A má k tomu též býti obeslán neb zavázán od toho práva, při kterémž by se taková věc zběhla. Aneb kdož by chtěl, muože z toho takového každého obeslati, tak aby známo bylo všem, že ten jistý narčený, jda po své poctivosti, řádně a vedlé práva přede všemi jest jí ukázal, aby také ode všech zjevně za dobrého jmín býti mohl. Pakli by toho ten narčený a psanec od zločincuov neučinil, tehdy taková smlauva tejná jemu užitečná aby nebyla, ani moci míti nemá, než k takovému každému všickni podlé nahoře dotčeného zuostání aby se zachovali.

U. 29.

Item, Jestli že by kdož koli na zločince k komu na jeho zboží poslal, nemá jich žádný brániti. Pakli by jich kdo bránil a zločincuom tudy by pomohl, že by utekli, a bylo-li by, že by je zbili nebo zranili, a k tomu je i vsázel, kteří sau přijeli nebo přišli, chtíce zloděje vyzdvihovati: že takového každého má král JM[t] skutečně vězením trestati. Než jestli že by kdo chtěl takového zločince bráti pod kterým zámkem ve vsi, v krčmě, anebo pod tvrzí, že mají pánu aneb úředníku, aneb těm se opověděti, jakož veyše psáno stojí, a hned jim právo kázati udělati.

U. 30.

Item, Což se dotýče silnic, kdež koli se na kterých silnicích laupežové a mordové od takových zločincuov dějí, aby lesové okolo těch míst (kdež by toho potřeba ukázala) omýceni byli od cesty zšíří jedněch honuov s obau stran; a ty lesy hned maytiti mají ti, kteří sau držitelé těch lesuov, beze vší odpornosti a odtahuov. A tak potomně, aby ti lesové na těch místech meyceni byli, když by toho potřeba byla. Pakli by kdo meytiti nechtěl, tehdy od kohož by napomenut byl, aby meytil, a on by meytiti nechtěl: tehdy muož ten kdož ho napomenul, pohnati

z desíti kop grošuov před menší úřad, a on mu je dáti má, provede-li to naň, na schválení týchž úředníkuov.

V. 1.

Item, Když by se lidé poddaní pánu svému zprotivili a statek jemu jeho odjali v mírné a pokojné zemi, buďte ti lidé dědiční, neb zápisní, a zástavní, by pak jemu statku neodjali, než jakž koli se proti pánu svému vyzdvihli, chtíce jemu škodu neb nětco zle učiniti: takoví aby byli podlé jich zaslaužení (jak by uznáno bylo) skutečně trestáni, i s tím, kdož by jim k tomu radil a při od nich vedl. A kdož by koli ty lidi v obranu přijal, a k nim přistaupil, a je zastával, nebo pomáhal, nebo s nimi vojensky proti pánuom jich táhl, anebo jaký toho puovod byl, anebo statek odjatý aby k sobě přijal a jej sobě osoboval (věda o tom): ten a takový by učinil nešlechetně a neprávě proti své cti, proti právu, a proti králi JM[u] hrdlo propadl jest; a statek ten zase odjatý má navrácen býti tomu, komuž byl odjat.

V. 2.

Item, Když by koli cizozemci přijedauce do koruny české, po vsech koně kupovali, těm mají bráni býti; než aby do měst na trhy kupovat jich jezdili.

V. 3.

Item, Jestli že by kteří od Němcuov jaké pře sobě kupovali, bez povolení královského, panského, vládyckého, a o ně z české koruny jakým koli spuosobem hleděti chtěli: že jim toho napřed král JM[t] i všickni obyvatelé země české trpěti nechtí, nýbrž je trestati jako všetečné a podezřelé lidi, a jako ty kteříž by chtěli neřád v zemi a nesnáz bezpotřební učiniti pro své zisky neslušné. A též také žádný nemá při žádných cizozemcuom prodávati ke škodě zemi, pod pokutau svrchu psanau.

V. 4.

Item, Co se jorgeltův od cizozemcuov dotýče, že mají je a mohau obyvatelé království českého bráti podlé obyčeje starodavního, tak aby proti králi českému a zemi nebylo.

V. 5.

Item, Jestli že by se kde na které popravě trefilo, že by který zločinec vyznal něco zlého na pána, anebo na rytířského člověka, že by o tom věděl, anebo toho příčina byl: že ten zločinec nemá utracen býti, než má nejvyššímu purkrabi Pražskému v jeho moc dán býti, na náklad krále JM[ti]. skrze hejtmany toho kraje, anebo toho kdož by jej v svém vězení měl. Tu purkrabě nejvyšší, anebo místo jeho držící, má toho (na kohož se vyznává) obeslati k veyvodu, pravil-li by ten zločinec předse naň, a tu jej má hned cti a věrau zavázati, aby při trápení toho zločince byl, i při smrti. A jestli by ten zločinec na tom umřel, což jest na tu osobu na trápení pravil, tehdy aby před saudem zemským najprvé příštím (pod týmž závazkem) stál a z toho se vyvedl. A toho seznání má purkrabě každému, kohož se dotýče, veypis pod svau pečetí dáti, slovo od slova. A jestli by se kdy trefilo, a který zločinec maje smrt bráti koho odvolal, nemá zase k trápení proto veden býti, než má předse býti utracen. A ten každý téhož odvolání užiti má, by pak i ten zločinec zase k trápení byl veden, z jakéž koli příčiny, a má jej purkrabě z toho závazku tu hned propustiti. Pakli by ten jistý (na koho ten zločinec pravil), jsa od purkrabě obeslán k veyvodu, nestál a státi nechtěl: tehdy ten zločinec bude moci utracen býti, a ten kdož by jsa tak obeslán k veyvodu, aneb jsa zavázán před saudem nestál a se nevyvedl, za psance má zuostati. A dále se ta věc při Smlauvě Svatovácslavské zuostavuje.

V. 6.

Item, Jestli že by pak na kterém trápení který zločinec na kterého měštěnína z měst Pražských nebo z jiných měst krále JM[ti] vyznal něco zlého, nebo příčina toho byl, že by o tom věděl: že má do toho města (kdež ten měštěnín narčený jest, na kteréhož praví) dáno býti znáti purkmistru a konšeluom, aby se jim ujistili; a mají mu den jmenovati, aby ten měštěnín byl při trápení a při smrti téhož zločince, kterýž naň pravil. A jestli by nestál, aneb spuosobem napřed dotčeným na právě svém se nevyvedl: aby ten též za psance zůstal.

V. 7.

Item, Při tázaní zhaubcí zemských na hradě Pražském, má nejvyšší purkrabě Pražský, nebo místo jeho držící, obeslati k tomu tázaní dva z pánuov osedlých, a dva z rytířstva též osedlá. Pakli by který nepřijel, proto ten zločinec tázán býti má; pakli by kdo k tomu přijel, a chtěl se na tom zhaubci po své škodě ptáti, má tam k tomu tázaní puštěn býti.

V. 8.

Item, Jestli že by kde jinde takový zhaubce zemský tázán byl, a kdo tam přijel chtě se na něm po své škodě ptáti, má k tomu tázaní puštěn býti.

V. 9.

Item, Při tázaní zločincuov na hradě Pražském býti má purkrabě hradu Pražského s radau svau, kteříž s ním v saudu jeho zasedají, a kteréž by k tomu král JM[t] aneb saudce zemští vyslati ráčili. A poznal-li by toho purkrabě jakau potřebu, muož i jiným toho povoliti, aby při témž trápení býti mohli. A na žádného z panského a z rytířského stavu, ani z měst zejména tázáno se býti nemá, a na jeho hanbu ptáti; než chce-li se kdo po své škodě ptáti, ten má k tomu tázaní pustěn býti, a dej purkrabi na ceduli napsáno, a oni se ptajte jeho, kam je to nosil, anebo ví-li kdo o tom. Pakli by vyznali na koho z panského, nebo z rytířského, též z městského řádu, ten jsa obeslán, má tam puštěn býti k tomu tázaní sám třetí s přátely svými, aby jemu to vuoči znal a pravil; a on aby také měl vuoli, na kohož ten zločinec vyznává, k tomu zločinci buď sám, neb skrze přítele svého mluviti, což by jemu koli potřebí bylo, a v tom žádnému purkrabě překážky činiti nemá. Než na žádné popravě u hejtmanův po krajích, na zámcích, na tvrzech, v městech, v městečkách žádný se nemá ptáti, jmenuje kterého z panského řádu, nebo z rytířstva, nebo z měst člověka. Pakli by kdo jmenoval koho, buď z panského řádu, neb z rytířstva, ten od toho kohož jest jmenoval, muož pohnán býti z nářku cti, a on to jemu napraviti a pokutu Zřízením Zemským vyměřenau nářek cti trpěti má. Než na psance odsauzeného, aneb nevyvedeného, každý se bude moci zejména ptáti, buď na panského

neb na rytířského člověka. Také každý se při popravě své zachovej týmž řádem, a nedopouštěj k tázaní leč přísežné a úředníky své. A mučeni buďte tak, jak by ti, kdož by při tom byli, podlé příčiny toho (kdož k utrpenému právu dán jest) za spravedlivé uvážili.

V. 10.

Item, Když by který zločinec měl konec svůj bráti, a žádal by správy křesťanské, buď pod jednau neb pod obojí spuosobau, má k tomu připuštěn býti; pakli by nežádal, má k tomu od purkrabě menšího napomenut býti. A při jiných popravách též se zachováno býti má. A když by správu učinil, nemá až do třetího dne konec jemu učiněn býti. A když by veden byl na popravu, žádal by toho: má takovému každému kněz od práva zjednán býti, aby prvé než by konec svuoj vzal, jemu křesťanské a spasitedlné napomenutí učinil. Pakli by kněz zjednán býti nemohl, že by tu blízko nebyl, tehdy to na místě jeho rychtář má učiniti, a jemu při té popravě má takové křesťanské a spasitedlné napomenutí učiniti. Než kdež by kněz byl a byl za to žádán, ten každý z povinnosti má to učiniti. A při vedení toho zločince na popravu, nemá jemu nápoj dáván tak býti, aby opojen byl, než toliko žádal-li by pro svlažení malý truňk, toho mu odepříno býti nemá, než má dáti jemu se nemnoho napiti.

V. 11.

Item, Co se rybnikářuov dotýče, kdež by koli na rybnících dělali, a v kterých laupežích a mordích postiženi byli, a žádáno bylo na ně práva od kohož kolivěk, u kohož koli dělají, aby beze vší odpornosti vydáni byli. Pakli by jich kdo nevydal, aby každý mohl takové pobrati, a ten při komž by a u kohož by ti rybnikáři dělali, má v tom nápomocen tomu býti, kdož by je vyzdvihnauti chtěl. Pakli by toho neučinil, tehdy má trestán takový býti vězením, buď od krále JM[ti], neb od saudu zemského, nebo komorního, když by to na Jich Milost bylo vzneseno; a má k tomu hned, aby stál, obeslán býti.

V. 12.

Item, Rybnikáři mají míti listy fedrovní neb zachovací, též jako jiní obecní lidé. Pakli by který rybnikář takového listu neměl, a k komu bez něho přišel, žádný takového přijíti nemá.

V. 13.

Item, Jestli že by se pak kdy to přihodilo, že by se která osoba kterého koli stavu čeho takového (což by dobrému řádu obecnému, i poctivosti neslaužilo) dopustila, a takový jsa v domnění aneb v podezření od žádného narčen nebyl, ani z toho obeslán: tehdy páni JM[t] saudu zemského, pro dobrý řád a spravedlnost, mají takového rozkázati obeslati, aby se před saudem zemským postavil, a z toho se domnění, podezření a narčení vyměřil, na schválení saudu zemského. Pakli by kdo nestál, aneb stoje z toho se nevyměřil, aby páni saudce JM[t] k takovému každému (tak jakž nyní zůstáno, i prvé Zřízením Zemským stvrzeno jest) zachovati se ráčili.

O mincech.

V. 14.

Item, Na sněmu obecním, kterýž držán byl na Hradě Pražském léta etc. 1543 v pondělí před svatým Filipem a Jakubem, apoštoly Božími, jest zřízeno: Což se všech mincí dotýče, předkem naše česká aby zprůbována, jak jedna proti druhé brána býti má, byla; též také všecky cizí mince, aby proti naší české minci a zrnu zprůbovány byly, po čem by ty brány měly býti; však i níže pod zrno naše cizí mince aby podsazeny byly, a to mezi tímto časem a svatým Václavem najprvé příštím. JM[t] královská aby takovau věc, po čem ty mince brány býti mají, podlé zprůbování jedné každé, po krajích rozepsati a oznámiti dáti ráčil, aby se lidé tak při tom zachovali, a jí jináče nebrali. A nad to veyše i o to sau se stavové snesli, aby každého čtvrt léta JM[ti] královské probíř, i zemský, všecky ty mince průbovali; a jestli že by pak na které koli minci cizí potřebí bylo proti zrnu českému

zlehčení, to aby opatřili a vuobec oznámiti nepomíjeli. A knížete Lehnicského mince, ta aby mezi tímto časem a svatým Jakubem nejprvé příštím se vybyla a napotom aby jí žádný více nebral. Pakli by se kdo toho dopustil a ty mince cizí veyše dával, aneb kdo veyše je bral podlé pruoby uložené, tomu každému (ten kdož by tak při tom koho postihl) bude jí moci vzíti, a sobě schovati; pakli by jí vzíti nechtěl a nemohl, bude moci sobě to osvědčiti, a toho každého právem o takovau sumu postiženau a osvědčenau viniti. Též také, jestli by kdo postižen byl, an by tu minci knížete Lehnicského sem do tohoto království nesl, aby jí zde utráceti chtěl, aby vzat a bez milosti upálen byl. Též také byl-li by kdo postižen, an naší minci českau mění, neb skupuje, chtěje jí ven z země nésti, aby tauž pokutu trpěl.

V. 15.

Item, Na sněmu obecním, kterýž držán byl na Hradě Pražském léta etc., 1544 v pondělí po svatých Třech Králích, na tom sau se společně snesli: Což se mince dotýče, aby zlatý uherský za puol druhy kopy míšenské, aneb za sto a pět krejcaruov brán byl. Zlatý reynský za jednu kopu míšenskau a dvanáct peněz malých, aneb za sedmdesáte a dva krejcaruov. Groš Tólský za jednu kopu míšenskau, anebo za sedmdesáte krejcaruov. Groš český za vosmnácte peněz malých, anebo za tři krejcary.

V. 16.

Item, Na sněmu obecním, kterýž držán byl na Hradě Pražském léta etc. 1545 v středu po svatých Třech Králích, jest zřízeno. Což se zrna a mince dotýče, na tomto sme se všickni tří stavové snesli: Aby JM[t] královská obešlíc k sobě osoby níže psané, totižto nejvyššího pana hofmistra, Šebestiána z Vejtmille, Jeronyma Šlika z pánuov, Jana Salavu z Lipy, Pirama Kapauna z Svojkova, Jana z Vitenče z vládyk, Vácslava z Kapí Hory, Martina Divišovského a Melchisedecha z Pražan a z měst, kteréž sme tímto sněmem volili, to s nimi rozjímati a rozvažovati ráčil, poněvadž se tomu srozumívá, že na sněmu říšským, kterýž se nyní v městě Vurmusu drží, JM[t] císařská s stavy svaté říše

to jednati, aby po vší říši zrno srovnáno bylo, ráčí: na jaký spuosob zde v království tomto mince by bita býti měla. Však toho dokonce nezavírajíc, než na budaucím sněmu aby to na stavy (pokudž tak o tom zrnu nařiditi by ráčil) vzneseno bylo. Jestli že by se pak týž říšský sněm protáhl a žádného snešení o zrno mezi tímto časem a Vánoci nejprv příštími se nestalo: tehdy oč by JM^t^ královská s stavy tohoto království z strany zrna snésti se a srovnati ráčil, to aby při tom zuostalo. Než což se pak všech cizích mincí dotýče, k tomu stavové svrchu psaným osobám tímto sněmem plnau moc podlé JM^ti^ královské dávají, aby JM^t^ královská s týmiž osobami volenými, jak by se takové mince skrze JM^ti^ královské, též i zemského probýře v probě našli, po čem by jedna každá proti usazení a hodnosti groše Tólského brána býti měla, usadili. A po čem by tak podlé téhož usazení každá taková mince, buď i polská neb jiná (krom lehnicské, kteráž se při zápovědi prvního sněmu zuostavuje) brána býti měla: to aby JM^t^ královská hned po krajích rozepsati dáti ráčil, tak aby každý z obyvateluov království tohoto tu zlau lehkau minci, kteráž nyní tak vysoce jde, mezi tímto časem a Letnicemi najprvé příštími odbýti mohl, a každý věděl, zač jí potom bráti a zase vydávati má. A jestli že by pak kdož koli po rozepsání JM^ti^ královské po krajích a dotčených mincích, po čem která brána býti má, toho se dopustil, a minci českau přepaloval a jinau z toho bil: ten každý aby v pokutu Zřízením Zemským vyměřenau upadl. Též také, jestli že by ji kdož koli překupoval a na ni nadával, tolikéž ten, kdož by nádavek bral a v tom postižen byl neb byli: aby od každého i s tauž mincí vzat a skutečně od JM^ti^ královské trestán býti mohl. A takové peníze aby sobě ten, kdož by koho postihl, schoval. A to aby též po městech, městečkách, provoláno bylo, aby se věděl každý čím spraviti.

V. 17.

Item, Na sněmu obecním, kterýž držán byl na Hradě Pražském léta Páně 1545 v pondělí po Nanebevzetí Panny Marie, takto sme se na tom všickni tří stavové snesli: Poněvadž se to zřetedlně shledává, že mince pruská, marecská, a markhrabě Hanuše brandemburského sau lehké a nehodné, v čem se

berau, a tak na té mincí jest mnohé lidské oklamání, a těm jestli že kdy podlé průby se uloží, po čem by brány býti měly: tehdy ihned se na zrnu ujma činí při té minci, a tak lidé na umenšení statkuov a škodě těch mincí sau. A kdež prvé knížete Lehnicského mince zapovědína jest, ale tomu se srozumívá, že již groše Tolské i zlaté na škodu lidskú mincuje, a protož aby podlé předešlé zápovědi mince dotčeného knížete Fridricha na zlatých, na groších Tolských, ani na jiné žádné minci brána nebyla, pod předešlau o to sněmem stavy svolenau pokutau. A těch mincí jakožto pruského, Marecské, markhrabi Hanuše brandemburského (ač měl-li by jich kdo co, buď veliké neb malé) do času svatého Vácslava nejprvé příštího jich vybyli, a po ten den více aby jich nebrali. Též babek, aby po svatém Vácslavě nebylo jináč než po malém penízi bráno; a JM[t] královská na žádost stavův opatřiti a to spůsobiti ráčí, aby dobrá mince u Hory Gutny ku potřebám lidským (pokudž možné) mincována byla.

V. 18.

Item, Nižádný obyvatel, ani domácí, anebožižto host, nemá k překupování stříbra nikam vézti, a zvláště žádný kupec neb obchodník, ani jiný žádný aby peněz, grošuov, zlatých, haléřuov nepřepaloval, ani nepřekupoval, než toliko vše aby do domácích měn nesli, a to pod největší pokutau hrdla ztracení. Neb v našich měnách každému má podlé slušnosti zaplaceno býti, kdož by je chtěl nésti dobrovolně. Pakli by se komu zdálo, že by měl v tom škodu míti skrze prodání do našeho vexle, přejem toho každému, aby sobě dal naším úředníkuom na to vydaným peníze přepáliti; a což z toho stříbra přijde, to buď dáno do naší mince a zaplaceno podlé obyčeje. Také kdo by sobě chtěl stříbra kaupiti k své potřebě, to bude moci učiniti; avšak tak, aby toho překupování z země neprodával ani nosil, panskému a rytířskému stavu k jich potřebám, ne k prodaji; ta se jím cesta nezavírá.

V. 19.

Item, Jakož někteří svévolně proti všemu právu nespravedlivě minci českau tepau a falšují, všemu království k veliké škodě: takové mince se zapovídají všecky, aby

brány nebyly; pakli usvědčen kdo bude anebo popaden by byl (ješto by takové peníze mezi lidi vnášel), takový každý aby kázán byl a pomstu trpěl, tak jakož na falešníka sluší.

V. 20.

Item, Což se dělání peněz a grošů krále JM[ti] dotýče, a kdež děláni mají býti, to buď tak a při tom zuostaveno, kdež JM[t] ráčí rozkázati je dělati v království českém. Než což se zlatých dotýče, ti děláni buďte, kdež se králi JM[ti] zdáti a líbiti bude, v koruně české. Než JM[t] to opatřiti má, aby se ti zlatí dobří s přísadau takovau dělali, jakž jest to od starodávna bývalo. A ten kdož by zlaté JM[ti] dělati bude, má přísahu králi JM[ti] a zemi udělati, aby je tak a na tolik gráduov dělal, jakž sau od starodávna děláni byli, a jmenovitě na každý zlatý třimezcítma gráduov.

O myslivostech.

V. 21.

Item, Což se všech obyvateluov království českého dotýče o myslivosti, všickni mezi sebau zuostali sau, aby jeden druhému s myslivostí žádnau žádný nejezdil, nechodil, ani služebníkuov nevysýlal na grunty cizí, od Květné neděle až do svatého Jiljí; a to z té příčiny, aby jedni druhým v obilí škody nečinili, ješto mnohé skrze to mezi lidmi, a zvláště od lidí obecních, nesnáze i mordy přicházejí. A kdož by koli jezdil aneb chodil na číchž gruntech s jakauž koli myslivostí do svrchu psaného času z panského, rytířského neb městského stavu: tehdy bude moci ten každý (číž sau grunty) toho každého z desíti kop grošův českých pohnati před saud zemský menší aneb komorní. A pakli by z lidí sedlských aneb od města kterého obyvatel byl, ješto by vosedlý v městě nebyl: ten má a muož od toho pána těch gruntuov (na číchž jest gruntích myslivost vedl) vzat býti, a povinen bude dáti dvě kopě grošuov českých tomu, na číchž jest gruntích postižen. A nechtěl-li by dáti, aneb že by nemohl: tehdy čtyři neděle u vazbě slušně (bez

uškození na jeho zdraví) seděti má, a k tomu, což by u něho nalezeno bylo, čím by myslivost provozoval, to jemu pobráno býti má. Pakli by na gruntech s takovau myslivostí postiženi nebyli, a na takového člověka, čí by člověk byl, neb obyvatele městského (ješto by usedlý v městě nebyl) to se pokázalo, že jest s myslivostí na cizích gruntech byl a ji provozoval: tehdy té pokuty aneb trestání aby na něm bylo dopomoženo spuosobem svrchu psaným od toho pána, číž by to člověk byl, aneb od toho města, v kterém by ten člověk městský obyvatelem byl a v něm bydlel. Než chodil-li by kdo aneb jezdil z vůle pána svého: o to bude moci každý k tomu pánu o deset kop grošův českých hleděti, tím spůsobem jakž se svrchu píše. Než na svých gruntech každý, kdož chce, muož myslivost vésti; v tom se jemu tímto zřízením cesta nezavírá. Než zřízení předešlé o zápovědi myslivosti, a o shoních a lécení s tenaty, to při tom v své moci zuostati má. Než jestli že by kdo po svém traudu jezdil neb chodil a štval po jakéž koli zvěři, a ptactvo hubil s jestřábem aneb krahujci honěc, a to jemu na grunty cizí zaběhlo, a on že by za tím z nevědomí na čí grunty vjel neb všel a byl proto z pokuty nadepsané obviněn: to bude moci (jestli panského neb rytířského stavu, aneb též měštěnín osedlý), vezma to k své víře a na své svědomí, že jest to z té příčiny učinil, zpraviti, a tudy pokuty nadepsané trpěti a nésti nemá. Pakli by řádu sedlského byl, ten má také přísahú, tak jakž za obyčej a řád toho jest, zpraviti.

V. 22.

Item, Což se zboží a gruntuov krále JM[ti] dotýče, kterýchž ráčí býti v držení nyní anebo potomně býti ráčí, že se ti gruntové tímto nálezem a zřízením s myslivostí všelijakú všem i každému jednomu zapovídají. A jestli že by přes toto zřízení kdož koli z stavův na JM[ti] královské grunty chodil aneb jezdil s jakau kolivěk myslivostí aneb služebníky své vyslal: takový každý má propadnauti do komory krále JM[ti] sto kop grošuov českých. Pakli by čí služebníci jeli bez vědomí a povolení pána svého, kteříž by byli stavu panského, rytířského neb městského: takoví tauž pokutu mají propadnauti; a z takové pokuty bude moci obeslati hejtman. kterýž by správcí těch gruntuov

JM^ti^ královské byl, na kterýchž by se ta myslivost stala. Než což se lidí sedlských dotýče a řádu lehkého: jestli že by byli na gruntech JM^ti^ královské s jakau myslivostí postiženi, s těmi JM^t^ královská aneb hejtman JM^ti^ muože učiniti a je trestati (tak aby mu na zdraví uškozeno nebylo), jakž kolivěk JM^ti^ královské vuole bude. Pakli by na gruntích postiženi s takovau myslivostí nebyli, a na kterého člověka čí by člověk byl, to se pokázalo, že jest s myslivostí na gruntech JM^ti^ královské byl a jí provozoval: má JM^ti^ královské hejtmanu v moc vydán býti od toho pána, čí by to člověk byl. Jestli že by pak. pán toho člověka jakau veymluvu míti chtěl, nechtě toho člověka vydati: tehdy hejtman krále JM^ti^ bude moci téhož pána obeslati, aby jej před hejtmany toho kraje, v kterémž by JM^ti^ královské zboží aneb gruntové leželi, postavil; a týž hejtmané mají o to bez odtahuov spravedlivý konec učiniti. A jestli že by kdo jaké řádné veysady na myslivosti předešle od králuov JM^ti^ měli a jich užívali, že ti toho podlé těch veysad svých užiti mají. Také od sedlákův ani od žádného z lidí ze všech stavův aby jam na zvěř velikau i malau žádných na pomezích a při pomezích a lesích německých, buď na gruntech královských i jiných gruntech, v království českém děláno nebylo; leč by kdo na to řádné veysady měli: A ty které sau zdělané, aby zametány a zadělány byly, a to do svatého Jiří nejprv příštího, pod pokutau pětmezcítma kop grošuov českých králi JM^ti^ do komory propadení. A té pokuty polovice dáno býti má tomu, kdož by o tom oznámil, a na kohož by se to (že jest těch jam zadělati a zametati nedal) uvedlo. Než na vlky a lišky jámy každý dělati na svých gruntech bude moci.

V. 23.

Item, Aby sedláci neměli tenat svých k užitku svému, ani na gruntech pánuov svých aby bez vuole jich nehonili; leč by kteříž na to veysady měli pořádné a jich užívali, a ty mají a sau povinni ukázati, když by o to k jich pánu posláno bylo od toho, kdož by je usvědčil. Pakli by který měl tenata, a to naň usvědčeno bylo, a na to by žádných veysad neukázal: tehdy má na pána jeho vznešeno býti od toho, kdož by to na toho sedláka usvědčil, aby pán jeho rozkázal ty tenata

dáti tomu, kdož by naň to usvědčil. Pakli by pán jeho nekázal jemu tenat dáti: tehdy ten, kdož usvědčí, bude moci pána téhož sedláka pohnati ze dvadcíti kop grošuov českých, a provede-li to naň, aby jemu dány byly.

V. 24.

Item, Jestli že by kdo na shony noční nebo na podsed honil malau nebo velikau zvěř, anebo i tenaty ve dne nebo v noci na čím cizím, a byl kdo zastižen, aneb naň to bylo usvědčeno: ten aby propadl padesáte kop grošuov českých tomu, na číchž jest gruntech honil bez vuole jeho a naň usvědčil, a k tomu tenata jemu pobrati bude moci, a lidi též, a jich nepauštěti, až z každého vezme po jedné kopě groších českých; než svého užívej každý, jak umí.

V. 25.

Item, Sedláci žádné myslivosti vésti nemají ani užívati na gruntech svých i cizích s ručnicemi, kušemi, tenaty, jamami, ani jinými vymyšlenými obyčeji, a to pod pokutau, aby dvě neděli u vězení seděl, kdož by v tom postižen byl, aneb když by to naň provedeno bylo. Než páni, rytířstvo i města, každý svého gruntu užívej, jak umí. Než na ptáky s sítkami na čihadlích, s sklony, se lpem, tu myslivost vésti mohau s volí panuov těch, čí sau gruntové.

V. 26.

Item, Což se jezdění s myslivostí dotýče, jestli že by kdo přes zápověď komu po gruntech jeho na jakau myslivost aneb s jakau myslivostí jezdil, aneb jestli že by po zápovědi též na gruntech jeho malau neb velikau zvěř, též ptactvo střílel, aby padesáte kop grošuov českých propadl. Jestli že by pak kdo koho jiného na to navedl nebo navozoval, a to naň uznáno nebo provedeno bylo, že jest jezdil s jakauž koli myslivostí: ten v tauž pokutu upadnúti má jako nahoře psáno stojí. A kdož by komu grunty své s myslivostí zapověditi chtěl, aby tu zápověď tak a tím spuosobem a pořádem učinil, jako výše psáno stojí, kdož by komu grunty své pastvami zapověditi chtěl.

O ručnicích.

V. 27.

Item, Což se ručnic dotýčc, takto jest o tom svoleno a za právo nalezeno. Poněvadž se to skutečně shledává, že mnozí lidé ze všech tří stavuov mnohé škody na hrdlech i jinak sau sobě činívali, a jedni před druhými v mnohých nebezpečnostech před takovau braní sau bývali, a zvláště dobří před zlými, výtržnými a podezřelými lidmi, a pro ty a takové, i jiné všecky a rozličné příčiny, majíce i zvláštní o tom od JM[ti] královské poručení, všickni tří stavové i osoby z stavuov při tomto napravování práv to sme zřídili: Že světští i duchovní nemají s nimi choditi, ani jezditi, s dlauhými ani s krátkými, ani nikterakž jich užívati, než tak jakž o tom toto svolení naše šíře v sobě zavírá a ukazuje, všickni vespolek tak se zachovati mají. Jestli že by se pak kdo tak nezachoval, a po té zápovědi a oznámení více s ručnicemi jakýmiž kolivěk hned po tento den, tak jakž se svrchu píše, chodil neb jezdil, a v tom na kterémž koli místě usvědčen a postižen byl, buď stavu panského, rytířského neb městského, kteří by v městech královských lidé osedlí byli: ten každý má tomu (kdož by jej s ní neviděl) sto kop grošuov českých propadnauti, když by naň to před hejtmanem krále JM[ti] a tohoto království, aneb před místodržícím JM[ti] královské provedl. A takového každého má hejtman neb místodržící krále JM[ti] na žádost puovoda listem hned od oznámení puovodova ke dvěma neděluom obeslati, a každý povinen bude státi, aneb na místě svém s listem mocným místo sebe pod svau pečetí (tak jako k saudu komornímu) bude moci poslati. Pakliby nestál nebo na místě svém neposlal, má naň stané právo dáno býti. Než žádal-li by ten obeslaný hojemství, hejtman neb místodržící krále JM[ti] to uznati s raddami ráčil, má jemu za čtyři neděle dáno býti hojemství. A kdož by takovau při před hejtmanem neb místodržícím krále JM[ti] obdržel, muož toho ze škod utratních a nákladních před úředníky Pražskými menšími desk zemských, tak jakž svolení zemské ukazuje, viniti; a po nálezu, aneb po staném právu muož každý po právě jíti, tak jakž od jiných se sauduov zachovává, též i o listech zatykacích.

V. 28.

Item, Také při tom toto dostaveno, jestli že by který pán, neb rytířský člověk, též také i města, aneb kdož koli z měst, jel neb cestau šel, a služebník jeho který s ručnicí s volí a vědomím jeho neb jich jeda, neb jda, s ní postižen byl: tehdy o tu pokutu k tomu pánu, neb rytířskému člověku, též i k městu aneb k městskému člověku, od toho, kdož by jeho služebníka postihl, bude moci (poněvádž by s ním aneb s nimi na cestě byl aneb kdež koli při něm neb při nich) hledíno býti. Jestli že by pak bez vědomí a vůle pána svého služebníci z stavuov svrchu dotčených s ručnicemi postiženi byli: tehdy k tomu a k těm služebníkuom a k jich osobám o pokutu výš jmenovanau má hledíno býti. Pakli by služebník ten byl z lidí obecních a bez vuole pána svého a vědomí s ručnicí jel: tehdy pán jeho, nechce-li zaň té pokuty níže psané dáti, má a jest povinen toho služebníka a takového tomu, kdož by jej přistihl, vydati. A jestli že by se pak přihodilo, a služebník ten podlé pána svého jsa z jiné země, byl s ručnicí postižen, a byl stavu panského, rytířského neb městského, jestli že by bez vuole pána svého s ručnicí byl postižen: má jej pán jeho slibem zavázati, aby se v moc toho, od kohož jest postižen, postavil. Toto při tom vymíněno jest, jestli že by se to skutečně shledalo, a na osobě stavu panského, rytířského nebo městského že by statku svého za tu svrchu dotčenau pokutu neměl, a žádný ji zaň dáti nechtěl: tehdy má vzat býti do vězení a půl léta tam seděti, a puštěn nemá býti bez vůle puovoda prvé toho puol léta, leč by se s puovodem umluvil.

V. 29.

Item, Přihodilo-li by se kdy, že by kterého pána, rytířského člověka, neb městského poddaný člověk, buď i přístavný, s ručnicí byl postižen: nechtěl-li by pán jeho zaň pokuty tomu (od kohož by postižen byl) dáti, tehdy má jej pánu toho, kdož by jej s ručnicí postihl, vydati. A ten pán má toho s ručnicí postiženého vězením dostatečně slušně opatřiti, aby do času polauletí pořád zběhlého v též vazbě držán byl, aneb se s puovodem v tom času o pokutu umluvil, však tak, aby zaumyslně zdraví, ani hrdlu jeho uškozeno nebylo. A po vyjití toho polau-

letí má toho člověka pro ručnici vazbau trestaného pánu jeho v moc pustiti a vydati, na takový spuosob, že pán jeho má jej na rukojmě dostatečně pod základ slušný vzíti, aby se všelijak v skutku i v řeči ku pánu, kterýž jeho u vězení držal, i ke všem jeho poddaným, i také k tomu, kdož jest jej s tau ručnicí postihl a k vězení neb k pokutě připravil, pokojně zachoval. Pakli ho pán jeho na takové dostatečné rukojmě, jakž se svrchu píše, vzíti nechtěl: tehdy má týž člověk při prvním vězení zuostaven býti.

V. 30.

Item, Což se pak lidí obecních sedlských v vesnicích osedlých i neosedlých, i také v městech neosedlých, a v městečkách řemeslníkuov, i všeliké povahy lidí služebných, čeledi aneb jakžkoli obecních dotýče: též s ručnicemi jezditi, choditi, ani jich nikterakž užívati nemají žádný v nižádném místě. Pakli by kteří neb kdo byl s ní postižen aneb usvědčen, takového každého, kdož by ho postihl a nalezl s ní jíti, muož jej hned vzíti. Pakli by ho vzíti nechtěl neb nemohl, znal-li by jej, koho za pána má, má k jeho pánu poslati, buď osedlý neb služebný aneb jakž by koli jeho byl, aneb na jeho gruntě zastižen, má žádati, aby se jim ujistil, a jemu aby ten pokuty deset kop grošův českých dal. Pakli by jich neměl, a ten pán zaň dáti nechtěl: tehdy má mu jej (buď jeho aneb číž koli jiný) vydati. Jestli že by pak nevydal, ani pokuty dal: ten a takový má padesáte kop grošuov českých propadnauti puovodovi, a muož z nich tím spuosobem, jakž se svrchu píše, viniti. Než jestli že by ten člověk tomu odpíral, že jest s ručnicí tau nechodil, aneb něco jiného toho za veymluvu míti chtěl, volaje se k slyšení: tehdy tau pokutau ten pán toho člověka nemá býti povinen, aniž také má jeho vydávati. A nechtěl-li by puovod na tom přestati: tehdy pán toho člověka (bude-li toho puovod žádati) má před saudem komorním při nejprvnějším saudu příštím postaviti, a to po obeslání. A saud komorní má to k sobě přijíti, a nejde-li se to naň, že jest s ručnicí tak chodil neb jezdil, aby pokutu, to jest, neb deset kop grošuov českých dal aneb u vězení pokutu trpěl, jakž veyše napsáno stojí. A pakli by na toho člověka toho nedovedl, aby jemu puovod též pokuty

pět kop grošuov českých dal a k tomu škody a náklady zaplatil, což by koli pro tu při stávaje a své obmeškávaje, vzal. A tento artikul o lidi obecní vztahuje se na všecky tři stavy. A též i v městech, neb v městečkách královských, panských i rytířských, tak se zachovati všickni mají, jakž se svrchu píše; toliko že má posláno býti k purkmistru a k konšeluom o vydání takových lidí, což se pokuty dotýče. Než jestli že by jeho neznal, kdož by s ručnicí jel neb šel, neb jakž koli jí při sobě měl: nechtěl-li by jí jemu vzíti a s něj nemohl býti, tehdy má po něm pokřik udělati, tak aby se jeho zmocniti mohl a jej vzíti; a vezma jej, má se k němu o tauž pokutu, jakž svrchu o tom napsáno jest, zachovati. Pakli by kdo buď stavu panského, rytířského neb městského, buď i z lidí všech obecních, slyše pokřik nehonil, aneb honiti nedal: tehdy k tomu každému o tauž a takovau pokutu podlé jednoho každého povahy, jakž se o pokutách svrchu píše, bude moci jakožto k tomu, kdož s ručnicí šel neb jel, hledíno býti.

X. 1.

Item, Kdož by po této zápovědi kohož koli z ručnice jakéž koli zabil a zamordoval: k tomu a k takovému podlé spuosobu a povahy všech lidí ze všech stavův a vedlé starobylého práva o mord učiněného má hledíno býti.

X. 2.

Item, Jakož všickni z tří stavův na tom se svolili, kdož by koho uhlédal, an s ručnicí jde neb jede, jakož veyš o tom (jak se k tomu v tom zachovati mají) dotčeno jest. Než jestli že by poddaní neb služebníci řádu obecního uhlédali neb uhlédal koho: tehdy má to vznésti na pána svého, aneb na pány, a o takovau pokutu každý pán jeho toho, kdož by s ručnicí šel neb jel, viniti bude moci. Toto také při tom znamenitě vyminěno, že ručnice všelijaké každý pán, rytířský člověk, i města mohau míti na zámcích, tvrzech, v městech, v městečkách, i ve vsech, v domích svých, pro obranu. A také mají jich k tomuto užívati, jestli že by kde pokřik zšel honiti nepřátel zemských i jakýchž koli zhaubcí, aneb také že by bez pokřiku který

pán, rytířský člověk, nebo město, chtěli kde na zločince, zhaubce a laupežníky vyslati, aneb kdo sám svau osobau za ním šel neb jel, k takovým potřebám mohau jich užiti; však aby takoví poslaní list měli pod pečetí od svého pána, aneb úředníka, a též od města. A jak by koli ta potřeba minula, buď zhaubcí honění, aneb na zločince vyslání, hned zase v místa svá ručnice položeny a schovány býti mají.

X. 3.

Item, Na sněmu obecním, kterýž držán byl na Hradě Pražském léta 1541 v pondělí po Nanebevzetí Panny Marie jest zřízeno: Aby pro potřebu svau jeden každý, i s čeládkau svau, cestau s ručnicemi jezditi i choditi svobodně mohli; než lid obecný sedlský s nimi choditi, ani jezditi nemají, pod pokutau Zřízením Zemským prvé uloženau.

X. 4.

Item, Na sněmu obecním, kterýž držán byl na Hradě Pražském léta Páně 1544 v pondělí po svatých Třech králích, jest zřízeno. Což se ručnic dotýče, že obecní lid za obyčej sobě vzali s nimi jezditi i choditi, a v tom zhaubce zemští a laupežníci pod tau svobodau lidi jízdné i pěší (kteříž po svých živnostech a potřebách jedau neb jdau) laupí a mordují: a protož aby s týmiž ručnicemi žádný z nich nejezdil a nechodil po suchých dnech postních nejprvé příštích. Pakli by kdo s ručnicí po tom času postižen a usvědčen byl: v tom aby se jeden k druhému podlé sněmu obecního prvé o ručnicích vyměřeného zachoval. A mezi tímto časem a suchými dny postními nejprvé příštími to po krajích a městech aby se oznámilo a provolalo, aby jeden každý o tom vědomost maje, pokuty a těžkosti se uvarovati mohl. Však to zvláště po krčmách aby ode všech stavuov tří opatřeno bylo, jestli že by jací povaleči na čímž koli zboží a panství s ručnicemi postiženi byli a nalezeni, aby se k nim zachovali, jakž týž sněm předešlý ukazuje. Než stav panský a rytířský, Pražané a jiná města, kteříž sau osedlí měšťané a kupci, též všickni náchlebníci stavu panského a rytířského, myslivci, kteříž by od pánuov svých službu a listy měli, ti všichni těch

ručnic (tak jakž předešlým sněmem vyměřeno jest) užívati mají, toliko na gruntech panův svých s myslivostí.

X. 5.

Item, Na sněmu obecním, kterýž držán byl na Hradě Pražském léta Páně 1545 v středu po svatých Třech králích jest zřízeno. Což se ručnic dotýče, tak jakž o tom předešlým sněmem, kdo s nimi a jak choditi mají, vyměřeno a nařízeno jest, při tom aby se všickni tak zachovali, a každý pán a rytířský člověk, Pražané a jiná města, i kdož koli jaké lidi mají (kterýmž takovým předešlým nařízením s ručnicemi svoboda choditi puštěna není). ty aby mezi tímto časem a suchými dny letničními nejprvé příštími všecky obeslali a jim přikázali, a mezi nimi to skutečně nařídili, aby s ručnicemi buď po jich panství, neb kamž koli jinam (kromě honění zhaubcí, jakž o tom i o jiném předešle vyměřeno jest) nechodili. Pakli by se kdo tak nezachoval, aby k němu o to mohlo hledíno býti o pokutu, tak a tím spuosobem. jakž o tem předešle vyměřeno jest; a nad to aby to v městech a v městečkách vuobec provolati dali, aby tím spíše všickni a lépe i dostatečnějí se spraviti mohli.

X. 6.

Item, Na sněmu obecním, kterýž držán byl na Hradě Pražském léta Páně 1547 v auterý před svatým Bartolomějem jest zřízeno. Což se ručnic dotýče, aby žádný z lidí sedlských, i také kteříž by nebyli osedlí stavu městského, buď z měst, městeček, královských, panských, rytířských, po den svatého Václava, dědice českého, s nimi nechodili ani jezdili, pod pokutau prvním sněmem, kterýž držán byl na Hradě Pražském léta etc. 1524 o lidech takových vyměřenau. Než kteříž by osedlí tak v městech, městečkách byli: ti mají míti listy a jistoty v královských městech od purkmistra a konšel, a v panských neb rytířských městech neb městečkách též listy a jistoty od pánuov svých, že osedlý jest aneb sau, a že po živnosti a potřebách svých toliko cestau s ručnicí, a ne jinám jde aneb jede, míti mají. A to hned aby zase po městech a městečkách provoláno bylo, aby se tím každý spraviti a těžkosti uvarovati

mohl a mohli. Než což se osob stavu panského a rytířského, i také služebníkuov a čeledínuov jich (kteréž by z nižších stavuov při sobě měli) dotýče, ten každý pán, i rytířský člověk, s týmiž služebníky svými, týchž ručnic bez překážky po potřebách užívati mají a mohau, a v tento artikul se nepotahují.

O řečnicích.

X. 7.

Item, Což se řečníkův, aneb těch, kteříž od lidí z peněz anebo z nějakých spolkuov mluví, dotýče: poněvadž v tom lidé mnozí obtížnost měli a mají, že v takových věcech, od kohož pře vedau, velikých svých užitkův i s obtížením sirotkuov a vdov hledají, a tím někteří v krátkých letech dosti znamenitých statkuov sau nabyli; i aby taková věc mohla slušně opatřena býti, a zvláště vdovy a sirotci, takto se v tom všickni vuobec opatrují, a to aby na potomní časy držáno a zachováno bylo, co se napřed jmenovaných těch lidí, jako od jiných pře vedau, dotýče.

X. 8.

Item, Kdož z těch lidí, kteří od jiných pře vedau a službu od nich aneb jorgelt mají, to se při tom zuostavuje, aby takové služby a jorgelty bráti mohli kterak kdo s kým smlauvu o to má aneb potom měl by na peněžité a jmenovité summě. Než spolkuov, ani zádných dílův o pře žádný ten jorgeltník míti s žádným (od koho by při vedl anebo vésti měl) nemá, buďto od těch, od kterýchž mají jorgelty, nebo od jiných, od kterýchž nemají. A také řečník s řečníkem, jorgeltník s jorgeltnikem, jeden s druhým nemají žádného srozumění míti o to, jestli že by jedna strana proti druhé při obdržela, aby se o jakau summu nebo peníze spolčovati anebo děliti měli (totižto takto: obdrž kterýž kolivěk z nich při, aby oni se o to měli děliti, nebo spolek míti, aby jeden řečník jako druhý měli v tom užitek; neb jestli že by se který z nich toho dopustil, obdrž kdožkoli obdrž při, aby oni řečníci toho měli spo-

lečně v mále, nebo v mnoze užívati). Neb by to věc byla zřetedlná, že taková věc jest nešlechetná, a že by nemohli ti řečnici spravedlivě při vésti a o ně povinnau péči míti, když by při obdržel kdo z těch, anebo prosaudil to ten, číž by pře byla, a řečníci toho měli společně užiti. Neb řečníkuom na tom by nic nesešlo, když by, číž jest pře, vysaudili neb prosaudili, aby oni řečníci jak by se koli trefilo, aby z toho užitek společně v mále nebo v mnoze měli. A protož, kteříž by se z těch řečníkuov anebo který toho dopustili, mají na hrdle trestáni býti.

X. 9.

Item, Jestli že by pak který z těch řečníkuov aneb jorgeltníkuov čí při vyzvěděl, a on se jemu toho dověřil, čí by pře byla, a ten řečník nebo jorgeltník potom proti tomu s odpornau stranau stál, anebo jí radil, a to se skutečně a slušně naň pokázalo: takový každý též má na hrdle trestán býti.

X. 10.

Item, Také co se dotýče těch řečníkuov, kteří od lidí pře vedau, buďto ti, ježto jorgelty mají anebo nemají, a od koho při že by na se vzali anebo vzal, od kohož by jorgeltu neměl: tehdy byla-li by pře o sto kop grošuov českých, a on to vysaudil, tehdy tomu řečníku, kterýž by tu při vyvedl a obdržel, má býti od toho, číž by pře byla, nechtěl-li by méně vzíti, půl třetí kopy grošův českých dáti, více od toho nebera. A tak od každého sta kop grošův českých až do tisíce kop grošuov českých, po puol třetí kopě groších českých aby bráno bylo. A byla-li by pře o větší summu nežli do tisíce kop grošuov českých, již mimo to veyše (číž jest pře) od toho dáti svému řečníku nemá pod žádnau formau, ani skrze žádného. Než chtěl-li by kdo komu dáti jakau poctu, jako se to trefuje, nějakau zvěřinu nebo ptáky mírně poslati a dáti, aneb některau rybu, aneb nějakau poctu také mírnau, a to zřídka, to se žádnému nezavírá; než spolkuov o žádnau při s tím, číž jest pře, žádný řečník míti nemá. Pakli by se kdo mimo toto svolení a zřízení jináče zachoval, a to přestaupil: má ten řečník z toho trestán býti, tak jakž by jemu to na saudu zemském, aneb při jiných saudech pořádných nalezeno bylo. Než kdož chce z do-

brého přátelství od koho při vésti, toho se každému přeje. Anobrž který by od chudých vdov a sirotkuov, nežádaje za to daruov, to učinili, upřímě takovau věc k sobě přijali pro dobré těch vdov a sirotkuov, to se každému (kdož by ten byl) schvaluje. Než což se purkrabského saudu dotýče, od toho nemá se tak mnoho bráti jako od jiných sauduov, jakž se svrchu píše; a to proto, poněvadž více těch pří bývá, že se k pečetem přiznávají, nežli odpory jaké mezi sebau drží. Než kdož by před saudy zřízenými při vedl o nářek cti, nebo o hrdlo: od té každé pře muože dáno býti až do desíti kop grošuov českých tomu, kdož by při který řečník vyvedl. Než který by vyvesti nemohl, tehdy za jeho práci aby jemu dáno bylo až do pěti kop grošuov českých. A kdož by z slov hanlivých při obdržel, od toho řečníku jedna kopa grošuov českých. A kdož by pych obdržel, tehdy tomu řečníku aby bylo dáno půl kopy grošuov českých. A kdož by veytržnost též obdržel, aby tomu řečníku dáno bylo dvě kopě grošuov českých.

X. 11.

Item, Také řečníci i jiní, kteří před saudy mluví, všecku poctivost a uctivost před saudem zemským i před jinými saudy tohoto království zachovati mají, a mimo potřebu pře více zbytečně aby nemluvili, ani jedni druhých dotýkali, a k hněvu zbuzovali zaumysla. Pakli by se kdo toho dopustil, a z toho vystaupil: več by to tomu každému (kdož by se toho dopustil) mělo obráceno býti, to buď při rozvážení saudu zemského, aneb těch saudcí, při kterémž by se ta věc saudu tohoto království zběhla.

X. 12.

Item, Na sněmu obecním, kterýž držán byl na Hradě Pražském léta etc. 1545 v pondělí po Nanebevzetí Panny Marie jest zřízeno. Což se řečníkuov dotýče, kteříž před saudy mluví, ti aby byli lidé dobří a na poctivosti zachovalí, a žádného aby před saudy, ani svědomí lidských pod žádným vymyšleným obyčejem nedotýkali, leč by koho chtěli v čem světle nařknauti. A pří zaumysla, bez vuole stran, aby neodkládali, lidí aby nezavazovali, aby se bez nich nesmlauvali. Pakli by se kdo z nich

toho čehož koli dopustil, tehdy aby dostatečně trestán byl, a před saudy aby více nemluvil. A také se při tom při všem, jakž předešle o nich Zřízením Zemským dotčeným vyměřeno jest, zachovali.

X. 13.

Item, Jakož někdy řečníci mnoho na se příberau u několika sauduov: i v tom ať se tak opatrují pro jeden saud, aby u druhého nic neobmeškali; neb žádný saud tohoto království není povinen na ně čekati, a z povinnosti nemá. A protož jestli že by koho v tom obmeškali, to by jejich vina byla; a chtěl-li by kdo o to kterému z nich hleděti podlé práva, kohož by se ta věc dotýkala, to se žádnému z těch (číž by v tom při týž řečník obmeškal) nezavírá.

O Židech.

X. 14.

Item, Co se Židuov dotýče, jakož kradené věci přijímají, kdož by koli věk kterau svau věc ukradenau v Židech optal, u kteréhož koli Žida, že ten Žid nebo-li Židé beze všeho úplatku hned zase navracovati mají, beze vší odpornosti. A kterýž by koli Žid na kterau kradenau věc puojčil, a ten komuž ukradeno jest, toho se u Žida doptal: tehdy ten Žid bude tu věc jemu zase (což by se u něho doptal) darmo povinen navrátiti. Pakli by navrátiti nechtěl, a ten komuž by ta věc byla ukradena, musil se s ním o to sauditi: tehdy také i škody a náklady má jemu všecky, proto od začetí s ním saudu vzaté, kteréž by pro tauž věc provedl, zaplatiti; a ten komuž ukradeno jest, kterau škodu skrze to vzal, že ten Žid tu škodu jemu napraviti má, beze vší odpornosti, aneb toho zloděje má oznámiti beze vší odpornosti. Pakli by toho Žid neučinil: tehdy ten komuž ukradeno jest, k hrdlu i k statku bude moci hleděti tomu Židu. A o takovau věc tíž Židé mají viněni býti a sauzeni v komoře krále JM[ti] v království českém, aneb tu kdež by o tom Jeho královská M[st] zříditi a poručiti ráčil. A také Židé toliko na základy

aby puojčovali, ale na listy a na registra nic; neb potom skrze to se zmatkové dějí znamenití. A v městech královských, panských, rytířských, v městečkách, ani ve vsech, Židuom aby žádných zápisuov v registra, v kancelařích Pražských, ani jinde, ani v knihy městské zapisovati, ani nikterak jinak nedopauštěli, pod žádným vymyšleným spůsobem, chtěli-li by kteří z Židuov koho, neb kterau osobu, buď z panského, rytířského, městského z stavův, i z sedlákův v jaké zápisy uvozovati. Pakli by se který Žid toho dopustil, aby tu summu, na kterauž by kdo zápis udělal, králi JM[ti] do komory propadl.

Z kterých věcí lidé měští před saudy zemské nemají poháněni býti.

X. 15.

Item, Jakož smlauva mezi stavy panským, rytířským a městským učiněna jest, z kterých věcí lidé měští před saudy zemské nemají poháněni býti: kteřížto artikulové sau v Smlauvě Svatováclavské mezi stavy učiněné zejména postaveni, o ty artikule starosta komorničí, ani písaři od jiných sauduov, na lidi městské nemají puohonuov vydávati. Kterážto artikule starosta komorničí má z též smlauvy vypsané míti, též i ti písaří při jiných saudích. Než jestli že by se co trefilo případného, aneb že by na vomylu bylo, zemská-li čili městská věc jest, a na takové věci že by puohonové vyšli, a při vyhlášení těch puohonuov že by se ta osoba městská nebo osoby ohlásily, pravíce, že by ti puohonové nebo puohon proti smlauvě mezi stavy učiněné byli o věci městské: tehdy saudce zemští prvé nežli by ten saud do druhého saudu odložen byl (déle tím neodtahujíc) mají mezi stranami to rozvážiti a konec mezi nimi učiniti, k kterému by saudu náleželi. A týmž spuosobem u saudu komorního, i u saudu hejtmanského má se, jakž se nahoře píše, zachováno býti.

Závěrek Zřízeni Zemských.

X. 16.

Item, Páni a vládyky saud zemský i jiné saudy mají tak držeti a sauditi na své přísahy spravedlivě a na toto Zřízení Zemské, jakož od starodávna bývalo, a jakž za spravedlivé poznají. A tu bude moci každý nálezy před týmž saudem ukazovati k své při, tak jakož od starodávna bývalo. A vedlé toho Zřízení, kteréž jest v těchto Právích napsáno, má tak každý poháněti, i po rozsudku aneb po právu staném právo vésti, tak jakž toto Zřízení v sobě ukazuje.

X. 17.

Item, Na sněmu obecním, kterýž držán byl na Hradě Pražském léta Páně 1541 v pondělí po svaté Barboře, jest zřízeno. Což se cizích nálezuov z desk zemských pohořelých, kteréž sau lidé ku přem a potřebám svým před saudy všemi ukazovali a na ně se táhli, dotýče: ty všecky se tímto svolením našim ke všem sauduom ukazovati zapovídají, krom těch, kohož by se vlastně v tom (kdož při má) dotýkalo. Neb mnohý, maje veypis cizího nálezu z desk zemských pohořelých k své při neb přem podobný by ukázal neb ukázali, a druhý nemaje desk před rukama, aby k své potřebě zase proti tomu nález potřebný sobě vyhledati dáti a ukázati mohl, v tom by obmeškán byl, ješto skrze to a pod tím spuosobem páni saudce zemští zatmění lidských spravedlností k rozsauzení míti by mohli. A protož aby JM[t] podlé povinností závazkuov svých jednomu každému spravedlivé rozsudky činili, podle jednoho každého průvodu práva a Zřízení Zemského.

X. 18.

Item, S krále JM[ti] volí na obecním sněmu kníže, páni, rytířstvo, v těchto Zřízeních a dskách, což nahoře psáno stojí, za právo sau nalezli a utvrdili; a tím hýbáno nemá býti od nižádného člověka bez vědomí JKM[ti] a hlasů panského a rytířského. Neb panský a rytířský stav měl jest vždycky vůli a svobodu, s volí krále JM[ti] na obecním sněmu práv svých přičiniti anebo ujíti. A též zase ještě obadva stavové svobodu

sobě pozůstavují: oč by se kolivěk ta dva stavy na obecním sněmu svolili, budau moci práva svého s volí JM[ti] královské přičiniti anebo ujíti. A též o saudu zemském anebo o jiných saudech: oč by se s volí JM[ti] královské svolili, že budau moci za právo ustanoviti. Než co se předešlých věcí dotýče, ty se mají tak vykonati, jakž jest prvé svoleno, a za právo bylo ustanoveno. Než které by věci nastaly potom, když se těchto práv napravení vuobec vyhlásí a jmenovitě od středopostí nejprv příštího, již podlé tohoto práva napravení mají se jedni k druhým tak zachovati.

Smlauva krále JM[ti] s stavy tohoto království o kovy učiněná.

X. 19.

My Ferdinand, z Boží Milosti římský král, po všecky časy rozmnožitel říše a Uherský, Český, Dalmátský, Charvátský etc. král, infant v Hispaní, arcikníže Rakauské a markhrabě Moravské, Lucemburské a Slezské kníže, a Lužicský markhrabě etc. Oznamujem tímto listem všem: Jakož sme na tento čas, seznavše toho hodné příčiny pro dobré naše a obyvatelův království Českého, sněm obecní na Hradě Pražském, druhý pondělí v postě, léta dátum listu tohoto, položiti a rozepsati ráčili, na kterémžto sněmu mezi jiným obecného dobrého jednáním, od stavuov království Českého, panského a rytířského, také od Pražan, věrných našich milých, prosba a žádost na nás vzložena, abychom na jich věrné, povolné a užitečné služby, kteréž sau předkuom našim, císařuom římským a králuom Českým, pánuom svým, i také nám po všecky časy rádi činili i napotom činiti chtí, vzhlédnuti; a poněvadž království České z daru Pána Boha všemohaucího nad jiné země křesťanské horami a kovy, zvláště od zlata i stříbra, jest obdařeno, o to s nimi (aby takové hory k vyzdvižení a zdělání tím snadněji přivedeny k užitku našemu i poddaných našich v království Českém býti mohly) milostivě srovnati a smluviti ráčili. I jichžto prosbě jakožto slušné, a nejvíc seznavše, že čím větší při tom milost poddaným našim

učiníme, tím snažnější k pavování a hor zdělání chtivost a pilnost míti budau, ješto na tom naše, dědicuov i budaucích králuov Českých, i téhož království dobré a užitečné bude, nakloněni sauce: s dobrým rozmyslem, jistým naším vědomím, mocí naší královskau jakožto král Český, v artikulích dole psaných o kovy všelijaké, vyšší i nižší, kteříž by v království našem Českém se zjevili neb dobyti mohli, a zvláště o zlaté a stříbrné kovy, s stavy panskými, rytířskými, i také s Pražany obojích, Starého i Nového měst Pražských, věrnými našimi milými, smluviti, sjednati a na budaucí věčné časy, aby od nás, dědicuov našich a budaucích králuov Českých i od jednoho každého bez přerušení držáno a zachováno bylo, takto zavříti sme ráčili.

X. 20.

Item, Nejprvé, kdež by se kovy zlaté aneb stříbrné v království Českém na čichž koli gruntech zvěděti, najíti a doptány býti mohly: tehdy aby pán těch gruntuov kverkuom, horníkuom, havéřuom a tak každému šorfovati a hledati dáti . . . A pergmistr pána téhož, na čichž gruntech by se hory našly, aby k šorfování šachty, doly a štoly jménem pána gruntu, i všecko jiné (což jemu k propuojčování náleží) propuojčoval, a pán gruntu v tom žádné překážky nečiniti, než kverky v tom fedrovati povinen byl. A což tak od zlata a stříbra z daru Pána Boha všemohaucího se nadělá, z toho my témuž pánu (na čichž gruntech takové zlato a stříbro nalezeno a děláno bude) polovici všeho desátku dědičně pauštěti a dávati ráčíme. Než zlata, stříbra uberkauf, i také šlekšac z mince, nám a budaucím králuom Českým samým pozuostati mají.

X. 21.

Item, Také hřivna stříbra bez kventíku fejnu Normberské váhy, při všech horách v království Českém po sedmi zlatých rýnských, čtrnácti groších a šesti penězích, vše Českých, zlatý po čtyřmezcítma groších, a groš po sedmi penězích Českých počítajíc kverkuom platiti, a pod to níže psané již hřivny stříbra kupovati nemáme a moci míti nebudem. Však při tom v moci naší, dědicuov a budaucích králuov Českých, na všech horách kovuov zlatých a stříbrných znovu zaražených,

28*

kdož by prvé na to svobod a frystuňkuov neměli, spolu s nejvyšším mincmejstrem a raddami našimi království Českého pána těch gruntuov a s jiných horám rozumných osob radau, řád a právo horní zříditi a ustanoviti podlé spuosobu hor Joachmstalských aneb jakž by časní potřeba těch hor kázala a uznána byla, pozuostavovati sobě ráčíme.

X. 22.

Item, Kverkové pánu těch gruntuov, kdež by se zlato a stříbro zjevilo a děláno bylo, čtyři dědičné kukusy při dolích, šachtách, štolách na svuoj náklad dělati a dědičně pavovati povinni budau. Pakli by se přihodilo, že by od některých doluov, šacht a štol pavování hor pustili, a potom ti neb jiní kverkové zase v těch místech zakládati a pavovati začali: tehdy tíž kverkové tomu pánu gruntuov, ty čtyři dědičné kukusy předse zakládati a pavovati na svuoj náklad, a auspejty mají témuž pánu gruntu z nich dávány býti. Než zase proti tomu pán těch gruntův kverkuom k šachtám, doluom, štolám, co se pod zemí cimrování dotýče, lesu darmo a bez auplatku (pokudž se lesu na jeho gruntech dostávati bude) aby dával. Než když by již témuž pánu lesuov, kteříž by pro dobré hor smeyceni byli, nedostávalo, aneb jich s počátku neměl: tehdy proto kverkové ty čtyři dědičné kukusy pánu gruntu k dobrému jeho předse aby pavovali a zakládali. Než lesy k stavení domuom, k šmelc-hutem, k uhelným stodolám, k puchberkuom uhlím, a k jiným všelijakým potřebám, pán gruntu má horníkuom v slušných penězích odbývati. Než jestli že by se přihodilo a pán gruntův (kdež by se hory dělali) chtěl příliš kverky mimo slušnost obtěžovati, ješto by tudy hory k pádu a skáze mohly přijíti: tehdy my hejtmanům v tom kraji, kdež by ty hory byly, aneb bez přítomnosti naší hejtmané naši a království Českého, tu moc měli, hejtmanuom krajským rozkázati na ty hory přijeti, je shlédnauti, toho se uptati i rozvážiti. Pakli by tíž hejtmané krajští toho srovnati nemohli: tehdy nejvyššího mincmejstra našeho k sobě přijíti a spolu v to nahlédnouti mají, tak aby skrze zaumyslnost aneb kořist pána gruntovního kverkové mimo slušnost v těch lesích a prodajích obtěžováni nebyli. Však tak, aby kverkové, havéřstvo a ti lidé, kteří se při těch horách saditi, osazovati

a shromážděti budau, bez vuole pána gruntuov těch a hajných jeho lesuov a dříví nesekali, než tu, kdež jim pořádně podlé příležitosti ukázáno a vyměřeno bude.

X. 23.

Item, Co se pak vrchnosti nad lidmi, kteříž by se na těch gruntech (kdež by se hory zjevily) sadili, dotýče, k tomuto povoliti sme ráčili: Aby ti všickni horníci a lidé, na kteréhož pána gruntech hory by se zjevily, dělali a oni se tu na těch gruntech osadili, shromaždili a sběhli, pánu těch gruntuov všelijakau vrchností k spravování i všelikterakau poddaností i člověčenstvím aby zavázáni a poddáni byli.

X. 24.

Item, Což se dotýče všech úředníkuov, kteříž k horám příslušejí a náležejí, jakožto hejtmana, pergmistra horního, rychtáře, austejlara, přísežné a jiné úředníky k horám náležící, aby pánu těch gruntouv samému přísahau zavázáni byli. Než což se desátníka a silberprennara dotýče, ti dva aby nám a pánu těch gruntův, na kterýchž se hory zjeví, na místě kverkův každému k jeho spravedlnosti a užitkuom přísahau zavázáni, a od nás a pána těch gruntuov společně usazeni byli A my a pán těch gruntuov těm dvěma úředníkuom, což by za slušné bylo, podlé rovnosti užitkuov, službu platiti máme. Než pergmistr nám jakožto králi Českému aby také přísahau zavázán byl, dobré naše puosobil, opatroval a před škodau (pokudž jemu nejveyš možné bude) uvaroval a zachoval; toliko v tom, co se naší spravedlnosti a duochoduov dotýče, také v tom pána gruntu, ani žádného jiného nešanujíc. A tak každý pergmistr má nám a budúcím králuom Českým svrchu dotčenau přísahau zavázán býti. Ale proto pán těch gruntuov (na číchž by se hory zjevily a dělaly) má moc a vuoli míti pergmistra, hejtmana horního, rychtáře, austejlara, přísežné a jiné úředníky k horám náležící sobě usaditi a zřediti i je složiti a s úřaduov ssaditi, když by toho hodnau příčinu a potřebu měl a seznal. A mincmejstrové, vardejni i jiní všickni úředníci k minci náležící, nám a budaucím našim zuostati a přísahami zavázáni býti mají. Také my jednoho našeho pruobýře, a země druhého míti ráčíme. Však

tuto sobě a budaucím králuom Českým moc vyhražovati ráčíme, aby nejvyšší mincmejstr náš, kteréhož v království Českém míti ráčíme, na všecky a všelijaké hory zlaté a stříbrné, na kteréž bychom jakéž koli užitky míti ráčili, na každý rok, a kolikrátž by toho potřeba kázala, na takové hory dojížděl, k nim přihlédal, a což by při jedněch každých horách, při vrchnostech, neb jináče za nedostatek přezvěděti, poznati, na to se s pilností vyptati mohl. A což by tak nepořádného našel, aneb se doptal, to má s radau a pomocí pána těch gruntuov, jest-li by se jeho samého nedotýkalo, k nápravě přivésti. Pakli by ti a takoví nepořádové pána těch gruntuov samého se dotýkali, a u toho pána nejvyšší mincmejstr toho po dobré vuoli zjednati a k nápravě přivésti nemohl, aneb že by pán gruntův při úřednicích a poddaných hornících neřád znal, a na žádost nejvyššího mincmejstra toho také napraviti a v řád (kterýž na těch horách ustanoven jest) uvésti nechtěl: tehdy o to před osobu naši královsku, a jest-li bychom na ten čas v zemi býti neráčili, před nejvyššího mincmejstra našeho Českého a zřízené České i jiné horám rozumné raddy, pán těch gruntuov má obeslán a vyslyšán býti. A což by tak podlé slušnosti a spravedlivosti se našlo a uznalo (toliko co se horního řádu a práva dotýče), v tom, což by horám škodné bylo, aby povinen byl beze všeho odporu to tak napraviti. Ale nejvyšší mincmejstr náš, nynější neb budaucí, těm panuom, na kterýchž by se gruntích hory zjevily a zdělaly, v grunty, horníky, v lidi a poddané jich žádným rozkazem ani vládnutím se nevkládej.

X. 25.

Item, Jest-li pak sau předkové naši, císaři a králové Čeští, při kterých zápisích statkův svých zástavních hory a kovy zlaté a stříbrné, neb jiné, sobě anebo my také vymínili a potom vymíniti ráčili: to my, a budúcím našim, sobě k užívání všelijakau vrchností a spravedlností u věcech horních a řádích zachovávati a pozuostavovati ráčíme; však na tento spuosob. Jest-li by pánu zástavnímu těch gruntuov svrchu dotčených hor děláním a dobýváním zlata a stříbra škoda, buď na důchodech, užitcích, v lesích, v lovích, gruntech, řekách, potocích, rybnících se dála, a oni to pokázali: tehdy s tím, anebo s těmi, podlé

slušnosti o jich škody srovnati a uhoditi máme, aneb summu jich zápisnau (jest-li léta aneb životy vyšli) jim dáti povinni budem. Ale však sme k tomu také přistaupiti ráčili: Což se statkuov našich královských a duchovních v tomto království, od předkuo našich i tudíž od nás zástavních a zápisných dotýče, ti všickni podlé zástav, zápisuov, životuov a výminek svých zachováni a zuostaveni býti od nás a budaucích našich, i také kovuov a hor, kdož by jich pořádně v držení byl, podlé Prešpurského Svolení a Zápisu do života aneb let (jakž kterého zápis ukazuje) užiti mají, jako ten, kdož své dědičné grunty má. A kteříž statky mají manské, ješto do desk dvorských jim se vkládají, těch a takových statkuov držitelé toho všeho práva a svobody, jako ti, kteříž dědičné statky drží (kromě těch manských statkuov, kteříž k zámkům příslušejí) užíti mají. Avšak i toto jest vyhraženo, že Prešpurský Zápis, co se hor a kovuov zlatých a stříbrných a jiných menších kovuov dole psaných dotýče, nynější smlauvě a tomuto našemu zápisu, jakž se svrchu píše, k žádné škodě a překážce býti nemá, než tento zápis má držán a zachován býti bez přerušení.

X. 26.

Item, O nařízení mince při horách, kdež by zlaté a stříbrné hory tak znamenitě zarazili a vyzdvihli, že by dostatečně mince stříbrem zakládána býti mohla: tehdy při těch horách minci naši ustanoviti a zřéditi ráčíme. Pakli by hory tak znamenitě nešly, a zvláštní mince se tu držeti nemohla: tehdy máme v minci naší, kterúž na Hradě Pražském míti budem, takováž stříbra na minci zrna Českého dáti mincovati, aby se auspejtové a téhodní záplata dělníkům takovau mincí platiti mohla, jakž my o minci s stavy o to srovnati ráčíme.

X. 27.

Item, Také nejvyšší mincmejstr náš povinen bude, když by se jemu od pána těch gruntuov neb pergmistra napsalo neb oznámilo dvě neděle napřed, že něco stříbra při takových horách pohotově mají, aby taková stříbra kverkuom bez protahu platil, a peníze na hory dodával. Pakli by toho učiniti obmeškal na čas (jakž svrchu dotčeno) stříbra platiti

nemohl: tehdy pán těch gruntuov a kverkové stříbra svá jinam prodati budau moci. Než což hřivnu stříbra dráže, než po sedmi zlatých reynských a čtrnácti groších a šesti penězích, vše Českých, prodají, ten zisk nám a budaucím našim králuom Českým dán a puštěn býti má.

X. 28.

Item, Kteříž bykolivěk obyvatelé v království Českém řádně zjednané a sobě od císařuov a králuov Českých i tudíž od nás dané frystuňky a svobody na hory měli, těch a takových řádných frystuňkuov a obdarování, před námi a budaucími našimi bez překážky užiti a zuostaveni býti mají. Než po vyjití těch frystuňkův, tohoto nynějšího nového obdarování se držeti a užívati budau moci. Než povinni budau stříbra svá, kteráž dobývají na zrno České, v Čechách, v minci naší, tu kdež by jim nejpříležitější bylo, sobě k svému užitku zmincovati dáti a my jim toho příti ráčíme. Ale s mincmejstrem se o náklad mincování srovnati, a mincmejstr to jim má ujistiti, což mince vynese zase, když mincováno bude, navrátiti.

X. 29.

Item, O odvolávaní od sauduov horních z nových hor, takto při tom se zachovati mají: Aby od těch sauduov z hor, kteříž by nastali v království Českém, do Jochmstále odvolávati neb na jiné hory, kteréž nyní sau a budaucně povstanau v království Českém, kdež by rozumní horníci, zřízená práva a saudové byli, podlé příležitosti jedněch každých hor odvolávati se mohli a moc měli. Než aby při těch horách, na kteréž by se odvolání státi mělo, týž řád a právo držáno bylo, jako na těch horách, odkudž se odvolání stane.

X. 30.

A nad to nade všecko často psaným stavuom, panskému, rytířskému i Pražanuom vobojích Starého a Nového měst Pražských, tuto zvláštní milost učiniti sme ráčili, a tímto listem a nynější smlauvau činíme: Že my jim, ani budúcí králi Čeští, v nižší kovy, jmenovitě měď, cín, železo, olovo a rtuť (kterýchž sau prvé od starodávna v tomto království Českém

za předkuov našich, císařuov a králuov Českých, od drahně let užívali) vkračovati, ani sáhati neráčíme, než při nich milostivě zuostavujem. Přiříkajíc sami za sebe, za dědice naše a budaucí krále České, že při všem (což se svrchu píše) často psané stavy a obzvláštní osoby království Českého míti, držeti a na časy budúcí bez přerušení zachovati, a tento list náš neboližto smlauvu ve dsky zemské vyšším i menším úředníkům našim v království Českém zapsati a vložiti rozkázati ráčíme.

Tomu na svědomí pečet naší královskau k listu tomuto přivěsiti sme rozkázali.

Dán na Hradě našem Pražském v pondělí po neděli Květné léta Božího Tisícího Pěti-Stého Třidcátého Čtvrtého a království našich římského čtvrtého, a jiných osmého.

Ferdinandus.

SMLAUVA SVATOVÁCSLAVSKÁ.

(Zřízení Zemské 1530 str. 91—104.)

Z. 1.

V jméno svaté a nerozdílné Trojice Amen . . (ZZ. 1530 č. **1.**)

Z. 2.

Item, Osoba městská osedlá . . . . (ZZ. 1530 č. **2.**)

Z. 3.

Item, Což se osoby panské . . . . (ZZ. 1530 č. **3.**)

Z. 4.

Item, O všecky grunty . . . . (ZZ. 1530 č. **4.**)

Z. 5.

Item, O všecky svrchky . . . . (ZZ. 1530 č. **5.**)

Z. 6.

Item, O příhody městské . . . . (ZZ. 1530 č. **6.**)

Z. 7.

Item, O lání měštěnín . . . . (ZZ. 1530 č. **7.**)

Z. 8.

Item, Zhaněl-li by pak pána . . . . (ZZ. 1530 č. **8.**)

Z. 9.

Item, Což se pak lání o dluhy . . . . . (ZZ. 1530 č **9.**)

Z. 10.

Item, O svěření, kdož by . . . . (ZZ. 1530 č. **10.**)

Z. 11.

Item, Což se slibuov dotýče . . . . . . (ZZ. 1530 č. **11.**)

Z. 12.

Item, O čeleď v městě . . . . (ZZ. 1530 č. **12.**)

Z. 13.

Item, O viny městské . . . . (ZZ. 1530 č. **13.**)

Z. 14.

Item, O kšaftích, kdež by . . . . (ZZ. 1530 č. **14.**)

Z. 15.

Item, O svády městské . . . . (ZZ. 1530 č. **15.**)

Z. 16.

Item, Přečinil-li by který . . . . (ZZ. 1530 č. **16.**)

Z. 17.

Item, Jest-li že by kdož kolivěk . . . . (ZZ. 1530 č. **17.**)

Z. 18.

Item, Kdož by panského . . . . (ZZ. 1530 č. **18.**)

Z. 19.

Jiné pak všeckny věci . . . . (ZZ. 1530 č. **19.**)

Z. 20.

Item, Což se trhuov dotýče . . . . . , . (ZZ. 1530 č. **20.**)

Z. 21.

Item, O kteréž kolivěk městské věci . . . (ZZ. 1530 č. **21.**)

Z. 22.

Nalezli vuobec za právo . . . . . . , . (ZZ. 1530 č. **22.**)

Z. 23.

Item, Konšelé v městech . . . . (ZZ. 1530 č. **23.**)

Z. 24.

Item, Což se pak jiných osedlých . . . . (ZZ. 1530 č. **24.**)

Z. 25.

Item, Což se svědomí dotýče . . . . (ZZ. 1530 č. **25.**)

Z. 26.

Item, Což se piva vaření dotýče . . . . (ZZ. 1530 č. **26.**)

Z. 27.

Item, Nepřátelé kteříž jsau . . . . (ZZ. 1530 č. **27.**)

Z. 28.

Item, Nalezli vuobec za právo . . . . . . (ZZ 1530 č. **28.**)

Z. 29.

Item, Což se staných práv . . . . (ZZ. 1530 č. **29.**)

Z. 30.

Item, Což se práva dotýče . . . . (ZZ. 1530 č. **30.**)

Z. 31.

Item, Z těch ze všech zapisuov . . . . . . (ZZ. 1530 č. **31.**)

Tato Práwa a Zřijzenij Zemská
Králowstwj Cžeského, dokonána a wytisstěna sau Nákladem
Urozeného Wládyky Pana Woldřicha z Prostiboře a na Locho
wicých, mijstopijsaře téhož Králowstwij Cžeského ec.
skrze Jana Kosořského z Kosoře.
Léta Páně M. D. L.
w sobotu před Božijm Wstaupenijm.

RECISTRUM

NA

ZŘÍZENÍ ZEMSKÁ KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO.

A.

B.

C, Č.

D.

E.

F.

J.

J, I.

L.

M.

N.

O.

P.

R, Ř.

S, Š.

T.

V.

REGISTRUM

vztahující se na artikule, jak se od čeho ke dskám zemským platiti má.

Od dání věděti roku neb puol leta napřed. **L. 27**. Item, též **L. 39**.
Od dání listem puol léta napřed věděti. **M. 46**.
Od zápisu s místem. **L. 29**. Item, Též **M. 1**.
Od zápisu bez místa. **L. 30**. Item, Též **M. 2**. Item, též **M. 3**.
Od viz kladení. **L. 36**. Item, též **M. 24**.
Od viz kladení k odporuom. **N. 3**.
Od vizy vložení po smrti zapisujícího. **N. 4**.
Od postaupení práva svého. **L. 37**.
Od juxty. **L. 38**.
Od obranního listu. **L. 40**Item, též **N. 20**.
Od jízdy úředníkuov menších k nemocným. **L. 41**. Item, též **L. 42**. Item, též **N. 19**.

Od pamatného. **L. 43**. Item, též **L. 45**.
Z truhlice na každé suché dni. **L. 44**. Item, též **N. 15**.
Od propuštění z puohonuov. **L. 46**.
Od zápisu rukojmím učiněného. **M. 4**.
Od zápisu zpravního dědin manských. **M. 5**.
Od prodaje neb zástavy dědin zápisných. **M. 6**.
Od zpravce trhu, neb příjemce věna. **M. 7**.
Od nedodání úroka aneb platu komorního. **M. 8**.
Od postaupení práva svého k dědinám, neb k dluhu. **M. 9**.
Od vzetí rekognicí. **M. 10**. Item, Též **N. 17**.
Od dání mocí k vkladuom do desk. **M. 11**.
Od opatření zápisem jistce pro list potracený. **M. 12**.
Od svolení stran zápisu. **M. 13**.
Od zplacení věna. **M. 14**.
Od slibu za poručenství, aneb za komorníka na uvázaní. **M. 16**.
Od poznamenání, že letuom projíti nedal. **M. 17**. Item, též **M. 18**.
Od zápisu vedení komorníka na škody. **M. 19**.
Od zapsání jedné každé osoby do desk menších. **M. 21**.
Od puohonu zapsání. **M. 22**.
Od poručníka zapsání dskami památnými. **N. 12**.
Od poručníka zapsání ku při. **M. 23**.
Od poručníka zapsání k odporu. **M. 37**.
Od žaloby dělání. **M. 25**.
Od vizy kladení na puohon. **M. 24**. Item, na žalobu. **M. 25**.
Od poklidu stran. **M. 26**.
Od přečtení nálezu. **M. 30**.
Od přečtení sněmu. **N. 8**.
Od přečtení veyš psaných věcí. **M 27**
Od postaupení aneb někomu dání práva staného. **M. 28**.
Od zapsání relací učiněné od komorníka. **M. 29**. Item, též **M. 34**.
Od zapsání úmluvy, zvodu, panování. **M. 29**.
Od zapsání poručenství k kvitování. **M. 31**.
Od zapsání panování. **M. 38**.

Laus Deo.

(Obraz erbu zemského.)

Porovnáni Zřizeni Zemských z r. 1530 a 1549.

L. 1530	L. 1549	L. 1530	L. 1549
1	A. 13.	35	C. 34.
2	A. 10.	36	—
3	A. 36.	37	—
4	—	38	—
5	B. 40.	39	—
6	C. 7.	40	—
7	C. 7.	41	—
8	C. 10.	42	—
9	—	43	—
10	—	44	—
11	C. 14.	45	E. 31.
12	C. 15.	46	—
13	—	47	C. 38.
14	C. 16.	48	C. 39.
15	—	49	C. 40.
16	—	50	D. 2.
17	C. 17.	51	D. 3.
18	C. 19.	52	D. 4.
19	—	53	D. 5.
20	—	54	D. 6.
21	C. 29.	55	D. 7.
22	—	56	D. 8.
23	—	57	D. 9.
24	—	58	D. 10.
25	C. 30.	59	D. 11.
26	—	60	D. 12.
27	—	61	D. 13.
28	—	62	D. 14.
29	—	63	D. 15.
30	C. 21.	64	D. 16.
31	—	65	D. 17.
32	—	66	D. 18.
33	—	67	D. 19.
34	E. 27.	68	D. 20.

L. 1530	L. 1549	L. 1530	L. 1549
69	D. 21.	113	G. 28.
70	D. 22.	114	G. 29.
71	D. 23.	115	G. 30.
72	—	116	G. 31.
73	D. 24.	117	G. 32.
74	D. 25.	118	G. 33.
75	D. 27.	119	G. 34.
76	—	120	G. 35.
77	D. 31.	121	G. 36.
78	D. 32.	122	G. 37.
79	D. 33.	123	I. 35.
80	D. 34.	124	I. 36.
81	D. 35.	125	I. 38.
82	D. 36.	126	I. 39.
83	D. 39.	127	I. 40.
84	D. 37.	128	K. 1.
85	C. 36.	129	K. 2.
86	C. 37.	130	K. 3.
87	—	131	—
88	C. 35.	132	K. 4.
89	—	133	K. 5.
90	S. 26.	134	K. 6.
91	—	135	K. 7.
92	E. 28.	136	K. 8.
93	E. 32.	137	C. 29.
94	—	138	G. 8.
95	G. 1.	139	G. 9.
96	G. 2.	140	—
97	G. 3.	141	G. 16.
98	G. 4.	142	G. 17.
99	—	143	G. 18.
100	E. 33.	144	H. 9.
101	E. 30.	145	H. 8.
102	—	146	G. 19.
103	—	147	G. 20.
104	F. 11.	148	G. 21.
105	—	149	H. 10.
106	—	150	H. 22.
107	—	151	H. 23.
108	—	152	H. 24.
109	—	153	H. 25.
110	—	154	H. 26.
111	G. 26.	155	H. 21.
112	G. 27.	156	H. 27.

L. 1530.	L. 1549.	L. 1530.	L. 1549.
157	—	185	—
158	—	186	—
159	—	187	R. 34.
160	—	188	R. 35.
161	—	189	R. 36.
162	—	190	—
163	I. 2.	191	X. 7.
164	I. 5.	192	X. 8.
165	R. 41.	193	X. 9.
166	—	194	X. 10.
167	—	195	X. 11.
168	—	196	X. 13.
169	—	197	R. 42.
170	—	198	R. 43.
171	T. 38.	199	R. 44.
172	—	200	S. 1.
173	U. 28.	201	—
174	—	202	—
175	U. 27.	203	U. 6., U. 7.
176	—	204	—
177	—	205	S. 29.
178	—	206	V. 22.
179	—	207	V. 21.
180	R. 16.	208	X. 15.
181	R. 17.	209	X. 14.
182	R. 18.	210	—
183	R. 20.	211	—
184	R. 21.		

OBSAH

Zřízení Zemských z roku 1549.

Strana

PRÁVA A ZŘÍZENÍ ZEMSKÁ

KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO

Z LÉTA M. D. LXIIII.

Najjasnějšímu a Najnepřemoženějšímu Kníželi a Pánu, Panu Maximiliánovi Císaři Římskému, Uherskému, Českému etc. králi etc., arciknížeti Rakauzskému, margkrabi Moravskému, Lucemburskému a Slezskému knížeti a Lužickému margkrabi etc.

Pánu mému najmilostivějšímu.

Mnozí se tomu diví, Velikomocný a Najnepřemoženější Císaři, Králi a Pane, Pane muoj najmilostivější, že za naší paměti Práva a Zřízení Zemská nejednau již k napravení přišla. Ale ti toliko se tomu diví, kteříž příčin nešetří, ani toho u sebe zdravě považiti neumějí, kterak na tomto světě nikdyž nic tak stálého a trvánlivého jest nebylo, není, aniž býti muože, aby svým časem nemělo aneb nemohlo k proměně přijíti.

Řekové a Římané snažnau péči o svá práva vedli, usilujíce je v stálost a jako v nějakau věčnau trvánlivost uvésti, tak že jsau jedni na dskách z slonových kostí, druzí na dskách měděnných dali je vyřezati. Avšak ani ti toho dovésti nemohli, aby časem svým a za příčinami vzniklými taková jich práva potomně k změnění nepřišla.

Kteří čítají kroniky a jiné knihy sepsané o rozličných příbězích lidských, ti snadno tomu místo dadí, že nikdyž nic tak na vaybor a jako se všemi dostatky dokonalého z strany práv nemohlo jest nařízeno býti, aby lidští vtipové neb raději dím obmyslové neuměli toho jinak vykládati, jiné rozumy tomu dávati, a všeho toho jinak k svému užitku natahovati. Neb oč se nepokaušejí lidské všetečnosti? Zvláště pak lidí zchytralých,

32*

aneb někdy z přirození zlostných i škodlivých. Ne zle od jednoho jest povědíno: Že dobrá práva (to jest jistá a uložená nařízení a vyřknutí) zrost a začátek svuoj vzala z nešlechetných i škodlivých mravův lidských. To jest, lidé zlí, svým na tomto světě nepříkladným a nechvalitebným obcováním k tomu příčinu dali, že jsau pro ztrestání jich vrchnosti jejich přísné pokuty na ně uložili, kterýmiž by taková předsevzetí, vaystupkové a jiná zlá dočinění mohla k spravedlivému ztrestání přivedena býti. Neb na ty, kteříž sami od sebe, čím komu povinni jsau, spravedlivě udělují, ani na ty, ješto toho, čehož sami míti nechtějí, jiným nečiní, práva se nevztahují; ale na samy toliko přestupníky řádu dobrého, na rušitele pokoje, svornosti a obecného dobrého, a summau na všelijaké odporníky spravedlnosti práva se vztahují.

A protož najnepřemoženější císař Ferdinand, slavné a svaté paměti, pán a otec Vaší Císařské Milosti najmilejší, jakožto tehdáž král český, když jsau se někteří artikulové v předešlých Právích a Zřízeních Zemských potýkati a v nětčem poněkud sobě na odporu býti zdáli, jsa o to na sněmích od stavův království tohoto starán, ráčil se jest milostivě k tomu nakloniti a svému najmilejšímu synu, osvícenému knížeti pánu, panu Ferdinandovi, arciknížeti Rakauzskému etc. JM[ti], milostivě o tom poručiti, aby na místě JM[ti] císařské jakožto krále českého, s jistým počtem od stavuov tohoto království s plnau mocí k tomu voleným, na táž Práva a Zřízení Zemská ráčil zasednauti a je v jistý řád a spůsob uvésti. Což se jest s velikau pilností a bedlivostí tak stalo a vykonalo.

Ta pak Práva a Zřízení Zemská, tak se vší pilností a bedlivostí zkorigovaná a v jistý pořádek uvedená, a s nemalým nákladem ode mne k vytištění daná, i již dokonaná, Najnepřemoženější a velikomocný křesťanský Císaři a Pane, Pane můj najmilostivější, Vaší Císařské Milosti, jakožto králi českému, připsati a pod jmenem Vaší Císařské Milosti všem vuobec vydávati z příčin mnohých, a najvíce pak z té: neb na Vaši Císařskau Milost, jakožto na krále českého a pána všeho křesťanstva, povinnost záleží, jakž nad spravedlností jednoho každého, tak také nad řádem a právem milostivau a ochrannau ruku svau držeti, aby jeden každý, chudý i bohatý, vedle nařízení Práv těchto své spravedlnosti užíti mohl, s tím se Vaší Císařské Milosti

jakožto věrný poddaný, poručena činím. Pán Bůh všemohaucí Vaší Císařskau Milost i s dědici, a tak všechen duom Rakauzský rač v dobrém zdraví za dlauhé časy v svatém pokoji zachovati, nad nepřáteli šťastné vítězství dáti a ode všeho zlého na každém místě ostříhati, nám všem Vaší Císařské Milosti věrným poddaným ku potěšení.

Dán na Hradě Pražském, v sobotu po Nanebevzetí Panny Marie, Léta etc. LXIIII °.

Vaší Císařské Milosti

věrný poddaný

Wolff z Vřesovic etc.
najvyšší písař království českého.

A. 1.

O volení krále JM^ti^.

Když by koli k tomu podlé privilegií tohoto království přišlo, totiž Zlaté bulle císaře Karla Čtvrtého, krále Vladislava majestátu, a JM^ti^ královské, pána našeho nynějšího, listu na to stavuom daného, že by král český volen býti měl, tehdy má volen býti tak jakž od starodávna bylo, a to na Hradě Pražském. A když by zvolen byl a přijel, aby najvyšší purkrabě Pražský, nynější i budúcí, zámek Hrad Pražský bez odporu v moc jeho hned po zvolení krále JM^ti^ postaupil. A hejtman Hradu Pražského, nynější i budúcí, po smrti krále JM^ti^, když by bez dědicuov umřel, k žádnému jinému s zámkem zření míti nemá, dokudž by král český zvolen nebyl, než k najvyššímu purkrabí Pražskému, jakž přísaha jeho to ukazuje **B. 7.** Pakli by kdo vaytržek v zemi a jakau bauřku učinil, anebo na zámky z té příčiny pustil, chtě někomu k království dopomoci, prvé nežli by král z obecné vuole volen byl, tak jakož se nahoře píše, aby takový čest, hrdlo i statek ztratil. A kdož by takového zastávati chtěl a jej fedroval, ten aby v tauž pokutu svrchu psanau upadl.

(1549 B. 6.)

A. 2.

Přísaha krále JM^ti^.

Přísaha, kterauž král Ludvík . . (1549 **B. 7.** a **8.)**

A. 3.

Artikulové o důstojenství, mocnosti a saudu JM^ti^ královské.

Předkem, JM^t^ královská................(1549 A. 4.)

A. 4.

Na sněmu obecním, kterýž držán byl na Hradě Pražském léta 1547 v auterý před svatým Bartolomějem, jest toto zavříno: Což se sněmuov a sjezdův po krajích pokládaní a rozpisování dotýče, těch se při mocnosti a vuoli JM^ti^ královské zuostavuje, jakž prvé od starodávna bývalo, a jakž předešle o tom artikul v sněmě kterýž byl držán léta 1545 v středu po svatých Třech Králích, svolen jest. A také po dnešní den aby žádný z obyvatelův království českého, žádných sněmuov a sjezduov krajských obecních, bez povolení JM^ti^ královské, pod nižádnými vymyšlenými spuosoby nepokládal a nepokládali, a to pod pokutau hrdla ztracení, na kohož by se to pokázalo a provedlo.

(1549 A. 4.)

A. 5.

Též na témž sněmu obecním, kterýž držán byl na Hradě Pražském léta 1547 v auterý před svatým Bartolomějem, což se úřaduov zemských rozdávaní a osob do saudu zemského dosazování dotýče, na tomto jsme se stavové snesli: Poněvadž jest to vždycky předešle od starodávna bývalo že jest JM^st^ královská s radau úředníkův a saudcí zemských úřady zemské dávati, a osoby do saudu zemského, Čechy hodné, dosazovati ráčil, toho se při zřízení zemském a privilegiích zuostavuje a JM^sti^ královské v to vkračováno a saháno býti nemá.

(1549 A. 5.)

A. 6.

Též na témž sněmu obecním, kterýž držán byl na Hradě Pražském léta 1547 v auterý před svatým Bartolomějem, jest zavříno: Jakož JM^t^ královská mezi jinými artikuli toho na stavy podati (aby to dskami zapsáno bylo) ráčil, což se saudu

hrdlo a o čest dotýče, aby jeden každý toho vuoli měl z těch věcí před osobu JM[ti] královské, když by v zemi býti ráčil, aneb před saud zemský obeslati neb pohnati a t. d............... toho JM[st] královská při tom zuostavovati ráčí.

(1549 A. 7.)

A. 7.

Najjasnější kníže a pán, pan Karel římský císař, vždyckny rozmnožitel, a český král, rozkázal ve dsky zemské vložiti, že páni země české nalezli za právo: Kdož by kolivěk člověka zabil, ten vražedlník z toho mordu aneb z hlavy na svém právě anebo saudu, k kterémuž přísluší a přileží, a ne jinam, totiž zemanín na zemském, man na manském, měštěnín na městském právě naříkán a viněn býti má....... (1549 R. 38.)

A. 8.

Na témž sněmu obecním .... (1549 A. 8.)

A. 9.

JM[t] královská na tomto jest.......... (1549. A. 9.)

A. 10.

Na sněmu obecním léta etc. 1545 v pondělí na Nanebevzetí Panny Marie, jest zřízeno: Což se prokurátora JM[ti] královské (kteréhož by JM[t] královská sobě voliti ráčil) v saudu sedání dotýče, i poněvadž se to nachází, že jsau předešlí prokurátorové v saudu sedávali: tolikéž se při tom zanechává, aby JM[t] královská s raddami svými království českého prokurátora moc měl vsaditi, do kteréhož by se saudu JM[ti] královské zdálo a vidělo. Než jakž by se při kterém saudu koli (ješto by on prokurátor v něm seděl) které pře oč koli krále JM[ti] dotýkalo, při té při on prokurátor seděti nemá.

(1549 A. 11.)

A. 11.

Žádný konvent aneb klášter ....(1549 A. 19.)

A. 12.

Král JM[t] jarmarky nebo trhy .... (1549 **A. 20.**)

A. 13.

Na sněmu obecním, kterýž držán byl na Hradě Pražském léta 1545 v středu po svatých Třech Králích, takto jest zřízeno: Což se knížecích lehen přijímání dotýče, tolikéž i jiných ven z země, ty aby JM[t] královská podle starobylého obyčeje, zde při stolici, pro poctivost JM[ti] královské stolice a koruny české, na Hradě Pražském aneb v království českém podávati ráčil, leč by toho veliké a znamenité příčiny byly, kteréž by JM[t] královská s pány auředníky a saudci zemskými, též raddami JM[t] královské, že se takové přijetí léna v království tomto vykonati nemuož, uvážiti ráčil. Než jiná léna, jakž JM[ti] královské předkové jsau činívali, v mocnosti se JM[ti] zůstavuje.

(1549 A. 22.)

A. 14.

Na sněmu obecním.................... (1549 **A. 21.**)

A. 15.

Což se erbuov dávaní dotýče, ty JM[t] královská dávati může komuž ráčí, tak jakž jest to prvé bylo. A ti kteříž sobě erby vyprošují, aby se zachovali tak, jakž list jich od krále JM[ti] na to daný ukazuje. A v stavu svém i k stavu svému, aby se tak zachovali, jakž od starodávna bylo. A nemá žádnému takovému psáno býti, nežli teprv od přijetí do stavu, »slovútnému panoši,« až do jeho smrti. A též měl-li by které děti........ býti nemá a nemůže. **(1549 A. 23.)**

A. 16.

Jakož v království tomto............ (1549. **A. 24.**)

A. 17.

O neodcizování zboží od království českého.

Což se privilegium císaře Karla JM[ti] (1549 **B. 13.**)

A. 18.

Najjasnější kníže a pán, pan Vladislav (1549 B. 15.)

A. 19.

My Vladislav z boží milosti .... (1546. B. 16.)

A. 20.

Artikulové, v čem JM[t] královská nebo králová česká moci míti neráči.

JM[t] královská ráčil jest se k tomu podvoliti a to dskami zemskými rozkázati zapsati, že nemá na žádnau věc zemskau obecní žádných relátoruov činiti; a by pak JM[t] královská komu to z rady JM[ti] poručiti ráčil, nemá té relací k sobě žádný přijíti, a úředníci desk té relací přijíti nemají. Pakli by na tu relací přijali, buď co vepsali obecního bez relátorův na to od země z obecního svolení vyslaných z pánův a z vládyk, a též že by vymazali co obecního, bez relátorův na to ode vší země vyslaných, tak jakž se nahoře píše: tehdy ti úředníci mají hned beze vší milosti na hrdlech trestáni býti a ta relací tak zapsaná nemá žádné moci míti. Než bude-li míti jaká relací zemská obecní ke dskám k úředníkuom učiněna býti, relátorové na to od stavův, pán z Rožmberka, kterýž by vládařem panství a rodu Rožmberského byl, najvyšší purkrabě Pražský, najvyšší hofmistr, najvyšší kancléř, najvyšší sudí dvorský, purkrabě Karlštajnský a čtyři osoby z obce z pánuov, item, podkomoří království českého, purkrabě Karlštajnský, purkrabě kraje Hradeckého, tolikéž při tom čtyři osoby z obce z vládyk býti, a takovau relací najvyšší úředníci zemští, totiž najvyšší komorník, najvyšší sudí z pánuov, a najvyšší písař z vládyk, a též všickni úředníci Pražští menší desk zemských, kteříž by tehdáž při dskách byli, přijíti mají. A jináč relací obecních potřeb zemských přijímána býti nemá, leč by kterého úředníka zemského z těch tří tu nebylo. A tolikéž stavové království tohoto na žádné věci královské a JM[ti] dědicův se dotýkající, žádných relátorův činiti, ani úředníci desk na takové relací nic vpisovati, ani vyma-

zovati nemají, tím vším spůsobem, jakž vayš dotčeno, pod pokutau nahoře položenau, leč by JM[t] královská k tomu skrze relací svau povolení dáti ráčil.

A. 21.

Ferdinand z boží milosti, římský, uherský, český etc. král, infant v Hispanii, arcikníže rakauské, a margkrabě moravský etc. jakožto král český, rozkázati ráčil ve dsky zemské zapsati a za právo ustanoviti, že všecky relací listovní krále JM[ti] mají z kanceláří krále JM[ti] české, aneb z komory JM[ti] královské, též české, pod pečetí JM[ti] královské a budaucích králuov českých vycházeti a ke dskám zemským i dvorským dodávány býti; a v týchž relacích aby zejmena dokládáno bylo, jací to statkové, jsau, též s tau klauzulí, pokudž by statkové manští, duchovní aneb zápisní byli. A jináče od úředníkuov větších i menších přijímány býti ke dskám nemají. A takové relací, tak ke dskám zemským podané a odeslané, všecky má ingrossátor větších desk zemských do zvláštního kvaternu relací pořádně vpisovati.

A. 22.

JM[t] královská ráčil se jest k tomu ... (1549 **A. 37.**)

A. 23.

Najjasnější kníže a pán, pan Vladislav (1549 **A. 38.**)

A. 24.

Jestli že by kdo od panského kláštera (1549 **A. 39.**)

A. 25.

Králová česká žádná.................. (1549 **A. 40.**)

A. 26.

Z pánuov ani z rytířstva.............. (1549 **B. 1.**)

A. 27.

JM[t] královská ráčil se jest k tomu.....(1549 **B. 2.**)

A. 28.

Manství a léna, kteréž jest vně a ne v zemi české, toho král JM[t] ani budaucí králové čeští, svoboditi ani prodávati, ani toho nikterakž odcizovati nemají bez vuole vší země.

(1549 B. 3.)

A. 29.

JM[t] královská k žádným vojnám nutiti (1549 B. 4.)

A. 30.

Po dnešní den král JM[t] .... (1549 B. 5.)

A. 31.

Všecka dání krále JM[ti], neb jakéž koli milosti od krále JM[ti] k duchovenství, kosteluom, k oltářuom, k kaplanství i k každému duchovenství, k obcím, ty věci se do žádných desk bez relátora od JM[ti] královské nekladau, ani také dědinníkuom. Než z strany dědinníkuov, komuž by JM[t] ráčil skrze relací psanau, jakž vayš dotčeno jest, poručiti: ten bude moci k takovému vkladu každý povoliti na místě JM[ti] královské. A takové relací z kanceláří JM[ti] královské těm lidem darmo vycházeti mají.

O víře pod jednau i obojí zpuosobau.

A. 32.

Což se víry dotýče pod jednau zpuosobau a pod oběma, abychom se neutískali, než spolu byli za jednoho člověka jako dobří přátelé. Pakli-by jaká různice oč koli, o jaké kněží vznikla nebo o jiné věci, což se útiskuov víry dotýče, aby to vznešeno bylo na krále JM[t], na pány a vládyky v saudu zemském. A ten kdož by komu nátisk učinil, aby před saudem zemským bez puohonu stál. A tu aby páni a vládyky tauž věc napravovali. A kdož by koli pro tu věc k saudu zemskému a k rozkázaní královskému a panskému státi nechtěl, na toho abychom sobě všickni pomocni byli. A strana strany ať nehaní, a strana straně ku potupě nemaluj. Pakli by která strana malovati kázala ku potupě druhé straně, muož jí pohnati též jako o hanění. A kterýž

by kněz druhau stranu haněl, ať jest před pány a vládyky v saudu zemském postaven. A kterak s ním král JM[t], páni a vládyky ráčí naložiti, to buď při Jich M[sti] vuoli. A král JM[t] ráčil jest přiříci obojí straně, je při zvyklostech a spravedlivostech jich zachovati. A my, potomci a budaucí naši, abychom při tomto zřízení a svolení zuostali a trvali, nyní i na časy budaucí.

(1549 B. 17.)

A. 33.

Léta Páně tisícího pětistého dvanáctého, v středu po sv. Marku Evangelistu, na obecním sněmu stalo se svolení mezi pány JM[stmi], rytířstvem a městy, z strany tělo boží pod jednau zpuosobau přijímajících s jedné, a mezi pány JM[stimi] rytířstvem, Pražany, Horníky, mistry učení Pražského, a městy království českého, přijímajících tělo a krev boží pod obojím zpuosobem, z strany druhé: Jakož mezi sebau smlauvy předešlé králem JM[ti] učiněné, o všecky útisky víry a o hanění obojích stran mají, kteří jsau pod jednau i pod obojím spůsobem ve dsky zemské Památné vložené, jakož jsau se k těm smluvám s obau stran páni JM[t], rytířstvo, Pražané, Horníci i jiná města přiznali že je držeti a zachovati chtí, tak jakož ty smlauvy a jich s obau stran k těm smluvám přiznání, dskami zemskými Pamatnými zapsané, šíře a plněji svědčí, a podle těch všech smluv k sobě se zachovati mají a chtí. Než jest-li že jsau kteří vaystupkové od koho v tom času předešlým se staly až do dnešního dne ješto by někdo skrze to mohl z pokuty viněn byti, že sebe z té pokuty viniti, ani naříkati nemají. Než jestli že.........
.........na budaucí časy.

1549. B. 18.

A. 34.

Jest-li že by administrátor...........(1549 **B. 19.**)

O osazováni saudu zemského většiho.

A. 35.

Ve jmeno boží a Trojice svaté......... (1549 **A. 10**)

A. 36.

Král JM^t^ má seděti na duostojenství stolice své v saudu zemském, a u noh JM^ti^ najvyšší purgkrabě Pražský, a po pravé ruce královské pán z Rožmbergka, který by vládařem panství rodu Rožmberského byl, a podle něho najvyšší hofmistr zemský. A trefilo-li by se, že by zemský maršálek v saudu sedal, má seděti pod hofmistrem zemským. A na levé straně............... tehdy purgkrabě Pražský na místě JM^sti^ seděti má.

(1549 A. 13.)

A. 37.

Vladislav z boží milosti..............(1549. A. 14.)

A. 38.

Což se pánuov z Rožmbergka dotýče, ten každý kdož by z nich vládařství nebo panství rodu z Rožmbergka na sobě měl, ten toliko má nade všemi úředníky zemskými sedati a místo své míti; jiní všickni páni z Rožmbergka mají sedati mezi jinými pány, vedle let. Krom knížat, kteříž v Čechách jsau, jakž o to vaypověd JM^ti^ královskau, léta 1556 v pátek po Vstaupení na nebe Pána Krista, jinak dne svaté Žofie, učiněná, šíře to v sobě obsahuje a zavírá.

(1549 A. 15.)

A. 39.

Což se panských roduov starých..... (1549 A. 32.)

A. 40.

Co se dotýče těch osob.............. (1549. A. 33.)

A. 41.

Co se pánuov nových dotýče......... (1549. A. 34.)

A. 42.

Páni a vládyky .... (1549. A. 18.)

O úřadech zemských.

A. 43.

My Vladislav z boží milosti.......... (1549. **A. 25.**)

A. 44.

Úřadové stavu panského ....(1549. **A. 26.**)

A. 45.

Úřadové stavu vládyckému...........(1549. **A. 27.**)

A. 46.

Úřadové stavu vládyckému...........(1549. **A. 28.**)

A. 47.

Co se mincmajstrství dotýče.........(1549. **A. 29.**)

B. 1.

Což se maršalství zemského dotýče ..(1549. **A. 30.**)

B. 2.

Aby žádný skrze se sám ....(1549. **A. 31.**)

O přísaze najvyšších úředníkuov zemských

a jiných saudcí saudu zemského, dvorského i komorního, i tudíž hejtmana Hradu Pražského, a jiných úředníkuov krále JM^ti^.

B. 3.

Přísaha najvyššího purgkrabí Pražského.

Najvyšší purgkrabě Pražský..........(1549 **B. 20.**)

Přísaha najvyšších úředníkuov zemských, i jiných úředníkuov.

B. 4.

Najprvé mají státi.................... (1549. **B. 21.**)

Přísaha pánuov a vládyk do saudu zemského.

B. 5.

»Přísahám Pánu Bohu................ (1549 **B. 22.**)

Přísaha pánuov a vládyk do saudu dvorského, a komorního, a do rady JM[ti] královské.

B. 6.

»Přísahám Pánu Bohu................ (1549 **B. 23.**)

Přísaha hajtmana Hradu Pražského.

B. 7.

»Přísahám Pánu Bohu................ (1549 **B. 24.**)

O přisaze purgkrabi Karlštajnských a jich úřadu.

B. 8.

»Přísaháme Pánu Bohu.............. (1549 **B. 25.**)

B. 9.

Co se spuosobu hradu Karlštajna..... (1549 **B. 26.**)

B. 10.

Když purgkrabím nynějším.......... (1549 **B. 27.**)

B. 11.

Jestli že by se kterému.............. (1549 **B. 28.**)

B. 12.

Jestli že by z božího dopuštění...... (1549 **B. 29.**)

B. 13.

Také pán kterýž, purgkrabství....... (1549 **B. 30.**)

B. 14.

Jestli že by pán dal puol léta....... (1549 **B. 31.**)

B. 15.

Kdož kolivěk buď z pánuov .... (1549 **B. 32.**)

B. 16.

Pakli by v zemi pro kterau koli ..... (1549 **B. 33.**)

B. 17.

Jestli že by také který z pánův ..... (1549 **B. 34.**)

B. 18.

Z rytířstva když vejde v držení ...... (1549 **B. 35.**)

B. 19.

Purgkrabě Karlštajnský, buď pán nebo z rytířstva, takto se jeden druhému zapiš.

Já N. etc. Známo činím tímto listem .. (1549 **B. 36.**)

B. 20.

Jestli že by se pak všickni tři .... (1549 **B. 37.**)

O saudu zemském kdy a jak držán býti má.

B. 21.

Na sněmu obecním .... (1549 **B. 38.**)

B. 22.

Kdož by chtěl vdovy a sirotky .... (1549 **B. 39.**)

B. 23.

Úředníci a saudce zemští .... (1549 **B. 40.**)

B. 24.

Když saud zemský osazen bude .... (1549 **C. 1.**)

B. 25.

Aby saud zemský předce beze všech překážek šel a trval. A v tom neuchoval-li by Pán Buoh krále JM[ti] bez dědicuov, podle privilegií království tohoto, totižto Zlaté bulle císaře Karla čtvrtého, krále Vladislava Majestátu slavných pamětí a JM[ti] královské listu na to stavům daného, by pak i dědicové byli, proto vždy saud zemský předce jdi a trvaj. A mocí aby žádný jeden na druhého nesahal, než právem aby živ byl, pod pokutami O moci v artikuli L. 5. v tomto Zřízení Zemském uloženými.

B. 26.

Na katedru aby žádný nechodil....... (1549 C. 3.)

B. 27.

Najvyšší komorník, najvyšší sudí, najvyšší písař, kdyby měli v saudu zemském zapisováni býti, když sedí, že mají přede všemi pány napsáni býti. Než v relací při dskách sami toliko komorník a sudí najvyšší před jinými všemi pány mají vpisováni býti. A purgkrabě Pražský má při zahájení saudu a při vpisování, když v saudu sedí, po zemském písaři státi. Než písař zemský nemá sedati se pány v lavicích v saudu, než ten obyčej všechen má zachovati, jakž o tom prvé B. 24. napsáno stojí. Než jiní páni a vládyky, kteříž v saud zasednau, mají potom pořád napsáni býti.

(1549 C. 4.)

B. 28.

Žádný z pánuov i vládyk, kteří v saudu zemském sedají neb v kterém koli saudu, v kterémž přísahy mají, po vyslyšení stran o ty pře, o kteréž by před týmž saudem činiti měly, by pak i ta pře do dalšího rozsudku odložena byla, nemá žádné straně z těch stran, kteréž by prvé v saudu sedě a jich pře slyšel, o tu při rady ani kterého naučení ke škodě druhé straně dávati, a to pod pokutau hrdla ztracení.

(1549 C. 5.)

B. 29.

Jestli že by se kdy přihodilo .... (1549 C. 6.)

B. 30.

Co se křikuov při saudu zemském dotýče, aby z zadu v světnici saudné žádných křikuov nebylo. Pakli by kdo křičel, má naň zavoláno býti jmenem: »Nemluv tak velmi« jednau, druhé až potřetí. A křičel-li by vždy přes to a mluvil, má do věže vzat býti a má den a noc seděti. Pakli by nechtěl do věže jíti, ale daj jednu kopu grošův českých purgkrabí Hradu Pražského. A purgkrabě má tu býti na katedře a vokřikovati, aby mlčeli, a bez odpuštění neodcházeti, leč by jej najvyšší purgkrabě Pražský, aneb najvyšší sudí zemský odpustil.

(1549 C. 7.)

B. 31.

Úředníci větší zemští.................. (1549 C. 8.)

B. 32.

Cizozemci, kteří k koruně české nepřislušejí, i ti kteříž k koruně české přislušejí, aby všickni před saudem zemským českým jazykem své pře vedli sami skrze se, neb kohož sobě zjednati mohau. A cožkoli jiného .... podlé slušnosti zaplatilo.

(1549 C. 9.)

B. 33.

Kdož by koli do šraňkuov vstaupil... (1549 C. 10.)

B. 34.

Když se puohonové vyhlašují, a na tom vyhlášení že zavolají na kterého pohnaného, nestojí-li k svému právu, tím prvním voláním nic neztratí. Než puohonové mají se vysvědčiti až do konce. A když se půhonové až do konce vysvědčí, tehdy má voláno býti podruhé: kterýž pohnaný nestojí k prvnímu a druhému vyhlášení při témž vysvědčování půhonův, tehdy chvílku zanecháno bude. A potom když páni úředníci vyšší rozkáží zavolati »prvé, druhé, třetí, stojí-li ten nebo ti k svému právu?«: vohlásí-li se tu na třetím vyhlášení, tehdy nic neztratí. Než nestanau-li k tomu třetímu vyhlášení, tehdy svau při ztratí. A ten puovod má čekati toho staného práva, až páni těch suchých dní anebo

v ten saud nazajtří sv. Jeronyma všecky pře i s odpory odsaudí, teprv káží zavolati úředníkuom, a kteří mají staná práva aby vstaupili do šraňkův. A vstaupí-li puovod jsa volán do šraňkuov, dadí mu stané právo, které jest na vyhlášení půhonuov obdržel. A nestane-li puovod, tehdy to právo stané zdviženo bude, a on z své pře zase požeň, chce-li. Pakli by tu puovod nechtěl čekati toho staného práva, a poručil komu na jeho místě, bude dáno právo stané, bud o nářek cti, i o jiné všecky věci. Než k kterému půhonu puovod i pohnaný se ohlásí, budau moci strany po takovém ohlášení odjeti, neb toho saudu na tu při k saudu voláno nebude.

(**1549 C. 11.**)

B. 35.

Kdy na kterau při.................... (1549 **C. 12.**)

B. 36.

Jakož se také přihházelo a přihází.... (1549 **C. 13.**)

B. 37.

Kdož by kolivěk požádal pána....... (1549 **C. 14.**)

B. 38.

Co se úředníkuov zemských, větších i menších, dotýče, aby od žádného žádné pře nevedli před saudem zemským; ale jinde všudy mohau; a to z té příčiny, poněvadž jich žádný vyprositi k své potřebě nemůž, aby k němu vstali; také sami od sebe státi nemají.

B. 39.

Žádný z pánuov...................... (1549 **C. 15.**)

B. 40.

Žádný otázek nemá.................. (1549 **C. 16.**)

B. 41.

Kdož by se koliv saudil.............. (1549 **C. 17.**)

B. 42.

Jestli že by se kdo komu zapsal..... (1549 **C. 18.**)

B. 43.

Když by kolivěk k saudu............. (1549 C. 21.)

B. 44.

Jestli že pohnaný stane, když na jeho při zavolají, hojemství muož vzíti do druhých suchých dní aneb do nazajtří sv. Jeronyma; a bude-li mu se zdáti, můž opět o těch suchých dnech ještě druhé hojemství vzíti, a tolikéž muož učiniti při saudu, kterýž se drží nazajtří sv. Jeronyma. Než v tom se opatřiti má, z kterého jest dědictví pohnán, aby svým zpravcuom tak a v tom času jakž v artikuli (B. 41) to vyměřeno jest, dal na úmluvu aneb držitelům dědin zpravních, aby jej v tom saudu zastaupili. A s takovau umluvau.......... zpravce povinni tau zpravau.

(1549 C. 22.)

B. 45.

Též o každau jinau při................ (1549 C. 23.)

B. 46.

Kdož by před kterým kolivěk saudem při počna vésti, potom svévolně ušel od saudu bez vědomí a vůle saudcí: ten má obeslán býti od krále JM[ti] aneb od pánův a vládyk z plného saudu, též od saudu komorního aneb dvorského, kdež by ta pře před kterým saudem byla; a má pro tu svévolnost trestán býti a dvě neděle v věži seděti a tu při, pro kterauž jest pohnal neb obeslal, má ztratiti. A též zase jestli že by pohnaný neb obeslaný, půhon neb obeslání slyšal a potom od toho bez vůle saudcí ušel: že má též obeslán a trestán býti, a též svau při ztratí, jakož se nahoře píše, a má naň dáno býti stané právo

B. 47.

Každý kdož pohání neb obsílá koho z více nežli sám má, chce-li při svau vésti, má pro škody zaručiti tím, kdož by měl na svobodných dědinách nebo zápisných. A tolikéž kteříž nejsau obyvatelé osedlí v tomto království, anebo manové, kteříž by dědičných statkuov neměli a chtěli-li by koho pořádným právem a saudem tohoto království z čeho viniti, aby pro škody jako

i jiní kteříž na svobodných dědinách nemají, urukovali. Pak-li by nezaručil, tehdy právo nemá jemu dopomoženo býti. leč by ten na zdraví neb statku byl zahuben od toho kohož pohání neb obsílá, to má bez zaručení předse jíti, aneb jestli že by komu dědictví bylo odjato. A vdovy kteréž by z věna právem vinily, též také ti kteříž k menšímu úřadu pohánějí ze dvadcíti kop grošuov českých, nemají urukovati. A jestli že by také kdo maje uručiti, bezelstně rukojmě míti a jim se opatřiti nemohl, a páni saudce při kterémž koli saudu to (že by pro tu samu příčinu spravedlnosti své dojíti nemoh[1]) poznali: jakž by koli z strany toho uručení rozvážili a našli, toho se při tom zuostavuje.

(1549 C. 24.)

B. 48.

K těm nahoře psaným všem půhonům, původ i pohnaný mohau poručníky každý své při na zisk i na ztrátu dskami udělati, stojíc prvé každý sám k vyhlášení půhonu. Než prosaudí-li ten kterýž by poručil při, buď nestáním aneb přisauzením, nemá ten kdož při obdrží, k poručníku hleděti.

(1549 C. 25.)

B. 49.

Jestli že by kdo z čehož koli......... (1549 **C. 26.**)

B. 50.

Puovod nestane-li k vyhlášení........ (1549 **C. 27.**)

C. 1.

Kdož by z jedné věci.................. (1549 **C. 28.**)

O brani a dodávání puohonuov.

C. 2.

Kdož z dědictví pohnati chce, má tento řád zachovati. Že ten každý bude moci přijda k starostovi komorničímu při kterých koli suchých dnech postních aneb letničních po vysvědčení aneb vyhlášení půhonuov, útok neb půhon vložiti k bu-

daucím najprvé příštím suchým dnům, též i k nazajtří sv. Jeronyma. Aneb má do Prahy přijeti, najméň 8 nedělí před suchými dny postními neb letničnými aneb před svatým Jeronymem, a má jíti na dvůr najvyššího písaře zemského, tu kdež dsky zemské jsau, kdež úředníci menší při nich sedají. A tu najde starostu komorničího, bude od něho žádati trojího půhonu, dadauc jemu takového půhonu sepsaného a zaplatě od tří půhonuov. A ten půhon má starosta komorničí původovi v registra svá zapsati a vložiti, a den znamenati a zapsati, který den jest ten útok učinil aneb půhon vyžádal, a na ten půhon má dva komorníky vydati, a má naučení dáti témuž původovi, který den podle práva a kde by měl státi k vysvědčení a k vyhlášení téhož půhonu. Také týž starosta má zvěděti na témž původovi, kde a v kterém místě měl by nalezen býti ten, kdož se pohání, a tu má komorníky nadepsané poslati k němu a k věřejům jeho, a jemu mají přítomně půhon dáti, jeho podle práva poženauc a oznámíc od koho jej pohánějí, a z čeho, i den jemu jmenujíc, který by a kde k tomu půhonu státi měl, jakož o tom o všem starosta komorničí bez omylu v témž půhonu komorníkům vydaným, slovo od slova napsati má. Jestli že by ten kdož se pohání, chtěl za všecky tři půhony přijíti, pro polehčení a umenšení práce a jízd komorníkuov: to bude moci bez škody učiniti. A k tomu třetímu roku a stání půhonu k vysvědčení a vyhlášení před saudem zemským státi má. Pak-li by za trojí půhon pojednau přijíti nechtěl, tehdy má starosta k každému stání komorníky s půhonem vyslati, a na ty dni v půhonu položené pohnaný má státi. Pak-li by doma nalezen nebyl ten kdož se pohání, tehdy mají ti komorníci ten půhon oznámiti manželce jeho, aneb úředníku jeho, aneb čeledínu jeho, v týchž veřejích; pakli by i těch nebylo, ale v též vsi rychtáři, konšeluom, některému z obecních; jestli že by pak i těch nebylo, tehdy mají znamení vzíti v týchž veřejích, vedle jich obyčeje, a odtud najbližšímu z vládyk přísedícímu, aneb v městě též najbližším odtud purgmistru a některému konšelu oznámiti, že jsau toho puohonu podle práva dodali. Přitom toho také pohánění týž komorníci a toho půhonu i jiného práva vedení podle práva v den nedělský činiti a poháněti nemají, leč by to týž komorníci na tom kdož se pohání, obdržeti mohli, že by ten puohon od nich dobrovolně

a bez pohoršení práva v den nedělní přijal; to býti muože. A také tíž komorníci když by poháněti měli, nemají při sobě brané míti, než toliko hůlku. A každý komorník má při šobě pečet zemskau vytištěnau míti. A kohož pohání, jestli by se na pečet otázal, a řekl aby mu jí okázal, má jemu jí komorník ukázati Pakli by též pečeti při sobě neměl, aneb jí ukázati nechtěl, tehdy ten kohož pohání, není povinen takového půhonu od komorníkuov přijíti, než muož se k nim domluviti a z domu svého vyhnati. A tíž komorníci zachovajte se při tom tak, aby pečet při sobě měli, a puovoda v tom neobmeškali, z čehož stranu odpornau pohánějí. A když se komorníci z půhonu vrátí a relací takového dodání učiní: tehdy starosta komorničí má v registra, v které půhony zapisuje, dáti písaři menších desk zemských, a týž písař má každý půhon ve dsky půhonní vepsati. Než kdož by chtěl pohnati z moci, ze škod, z nářku cti, aneb z kterých koli věcí jiných, při týchž suchých dnech výš jmenovaných aneb při nazajtří sv. Jeronyma, k budaucímu saudu: to také při tom času bude moci učiniti. A kdož by nechtěl, tehdy se muož zachovati na devět nedělí, aneb najméně na čtyři ze škod, totižto pro nevydání lidí, aneb čeledi, též pro nezastavení krčmy, a z jiného na dvě neděle. Tak původ i pohnaný má tu na ten den státi nazajtří sv. Jeronyma, aneb o suchých dnech, buď letničních aneb postních, v pátek ráno na Hradě Pražském, k vyhlášení půhonu, v té světnici kdež král JM[t] se pány a vládykami na saudu sedají. A potom při vyhlašování puohonu, řečník zemský má puohony vyhlašovati, a starosta komorničí má je řečníku sepsané dáti. A týž starosta má s registry svými při něm státi a řečník má zavolati, stojí-li puovod i pohnaný (jmenuje je jmenem) k svému právu? A ohlásí-li se oba dva, hned má jiný půhon vyhlašovati. Pakli původ sám toliko nestojí, tehdy hned ten půhon vymaží a přetrhnau, a pohnanému povědí že jest toho půhonu prázen; pakli oba nestojí, tehdy též ten půhon přetrhnau a vymaží. A písař menších desk má znamenati nad puohonem ve dskách půhonních, že původ nestojí; pakli oba nestojí, tehdy má nade dvěma znamenati. Pakli by pohnaný nestál, tehdy když řečník při vyhlášení půhonův naň zavolá, starosta komorničí má znamenati jmeno jeho kdož nestojí, a půhony jiné předse vyhlašovati. A když dokoná všecky půhony,

tehdy navrátí se na toho pohnaného který prvé nestál, i zavolá naň jmenujíc jeho jmenem, stojí-li k svému právu, prvé, druhé, aby se ohlásil. Ohlásí-li se, nic neztratí, než má předse k saudu státi; pakli se neohlásí, tehdy má chvilku zanecháno býti volání. A po té chvilce rozkáží úředníci řečníku zemskému, aby zavolal potřetí. A tu ihned zavolá opět a jmenuje jmenem toho pohnaného, který k prvnímu ani k druhému volání nestal, stojí-li k svému právu prvé, druhé, třetí, ohlas se. Ohlásí-li se hned jakž dokoná volání řečník, nic neztratí; pakli se neohlásí, má toho znamenati starosta komorničí. A když páni chtí saud vzdáti, má to právo stané zapsati písař menších desk zemských. A tu dostoje původ vyhlášení svého půhonu, stojí-li pohnaný, má sobě původ žalobu ve dsky vložiti u písaře desk zemských menších, prvé nežli jeho pře k slyšení přijde. A když jeho pře přijde, a naň zavolají, má do šraňkův s přátely vstaupiti, a půhon a žalobu řečníku kázati čísti. Pak-li by pohnaný chtěl hojemství bráti, má se tak jakž artikul **B. 44.** ukazuje zachovati.

(1549 C. 29.)

C. 3.

Jestli že by koho půhon doma nezastihl, a on z země byl, tehdy komorník aneb posel má tu toho půhonu nebo obeslání do jeho obydlé, aneb rychtáři v statku jeho (neměl-li by obydlí než toliko vesnice) dodati, aneb tomu kdož statek jeho spravuje, a on má obeslán býti od toho, kdož statek jeho spravuje, k osmnácti neděluom, a to vždy k šesti a k šesti, až po třikrát, aby k svému právu stál. Pak-li by se těch osmnácte nedělí trefilo před kterými suchými dny, buď letničnými neb postními, aneb před nazajtří sv. Jeronýma, který tayden více: tehdy on kdyby na ty suché dni stál, aneb nazajtří sv. Jeronyma, po těch osmnácti nedělích kdyby páni saudili, že proto své pře neztratil by. Než nestál-li by po těch osmnácti nědělích při těch suchých dnech, aneb nazajtří sv. Jeronyma, tehdy svau při ztratí, leč by kde byl v obehnání, nebo na poli s pánem svým proti nepřátelům a že by beze lsti s toho pole od svého pána jeti nemohl, anebo že by někdy byl, ješto by ten kdož na jeho statku sedí, po poslech se jeho doptati nemohl, a jestli že by toho pohnaného ten který artikul nahoře dotčený zašel: proto by pře své pro ten půhon

[illegible] pravil, že [illegible] kdyż [illegible] jesli že by [illegible] na jeho [illegible] pravil, že jest [illegible] jest [illegible] jaký se [illegible], po [illegible] a [illegible] že jest [illegible] skrze [illegible] a [illegible] se [illegible] pravedl, aneb [illegible], jaký by [illegible] a že po [illegible] těch [illegible] by tom [illegible]

Č. 4.

[illegible] a [illegible] k [illegible] způsobem [illegible] a [illegible] před [illegible] A [illegible] při [illegible] před [illegible] A tak [illegible] na [illegible] jeho [illegible] neb [illegible] a [illegible] a [illegible] A [illegible] a [illegible] má [illegible] a [illegible] neb [illegible]

Č. 5.

[illegible] se [illegible] že JM[illegible] podle práva po[illegible] od [illegible] a tem [illegible] má po [illegible] JM[illegible], a tyz [illegible] JM[illegible] za při [illegible] porušiti [illegible] JM[illegible] se [illegible] a za při [illegible] má. A [illegible] JM[illegible] má [illegible] od [illegible] skrze [illegible] svého [illegible] by JM[illegible] [illegible] ráčil. A kdyż by tom [illegible] tehdy za při má [illegible] býti [illegible] a [illegible] JM[illegible] [illegible] a [illegible] dále v [illegible] by [illegible]

C. 6.

Jestli že by čí statek pro provinění na krále JM[t] připadl, dědický neb zápisný, že toho statku na JM[t] připadlého nemá se provolati, ale má se z něho před saud zemsky poháněti. Než jestli že by manský připadl na JM[t] královskau, z toho nemá poháníno býti. Pakli by které summy nebo listy spadly na JM[t], z toho muož poháníno býti před který koli saud, k kterémuž by saudu ta věc přislušela.

C. 7.

Každý z jedné smlauvy............ (1549 C. 33.)

C. 8.

Jestli že by přišla přísaha pro kterau kolivěk při, buď do kaply neb kláštera sv. Jiří, anebo před pány tak jakž by mu nalezena byla: tu puovod i pohnaný neb obeslaný, má každý osobně k té přísaze státi, a poručníkův sobě dělati nemohau. Ale aby stál puovod u dveří u kapli neb kláštera, a nevkráčel do kapli neb kláštera, než má říci a prositi pánův úředníkův, větších i menších, za vstaupení. A pohnaný neb obeslaný má státi u dveří, a též má pohnaný neb obeslaný prositi za vstaupení. A když k přísaze mají státi, žádné braně u sebe, ani na hlavě nic míti nemají. A po jich prosbě má jim rozkázano býti: »Vstupte oboje strany.« A když vstaupí, jestli že se v kapli nesmluví, tu má napřed puovod vedle práva přisíci; a když puovod přisáhne, chce-li pohnaný aneb obeslaný, zač puovod přisahá, jemu to dáti, muož dobře. Pakli nechce dáti, tehdy má pohnaný neb obeslaný přisahati vedle práva. A když pohnaný neb obeslaný přísahu provede, tehdy puovodovi nemá pohnaný neb obeslaný nic dáti. A též přišla-li by přísaha pro kterau koli při do kapli neb kláštera sv. Jiří, před samy úředníky Pražské menší desk zemských: též tím vším spuosobem má zachováno býti, jakž se svrchu píše. **(1549. C. 34.)**

C. 9.

Jestli že by kdo jsa pohnán neb obeslán, a v tom byl nemocen, a pro nemoc státi nemohl: tu muož jej přítel jeho neb služebník, aneb kdož koli položiti za nemocného, komuž

neztratil. Než který by koli kus nahoře jmenovaný pravil, že musí jej podle práva provesti aneb jej přísahau zpraviti, když přijde k svému půhonu Také jestli že by ten kdož na jeho statku sedí aneb jej spravuje, pravil, že jest toho kdož jest pohnán v těch osmnácti nedělích, tak jakž se nadpisuje, po poslech najíti a doptati nemohl: aby to (že jest téhož jistého který by tak z země ujel, v tom času svrchupsaným, skrze posly své najíti a doptati se nemohl) provedl, aneb přísahau, jakž by jemu to saudem nalezeno bylo, zpravil, a to po vyjití těch osmnácti neděl při najprvnějším saudu, od kterého by ten puohon vyšel.

C. 4.

Což se jiných všech a všelijakých k přem puohonův k sauduom větším i menším dotýče, ti svrchupsaným způsobem také bráni, a čtyři neděle napřed před stáním dodáváni toliko po jednom komorníku býti mají. A kdož najprvé při starostovi žádati bude půhonu, starosta komorničí tomu předkem půhon jeho v registra vepsati má. A tak po pořádku půhonové vyžádaní do registr vpisování býti mají. Pak-li by kdo osobně příznání před starostau učiniti chtěl, aby jiný na místě jeho půhon neb půhony bráti neb vzíti mohl, to bude moci učiniti; a starosta takovau žádost a přiznání jeho do registr vepsati má. A kdož by již tak přišel a puohonu sepsaného starostovi podal, má starosta takový puohon v registra vložiti a puohon neb puohony vydati.

C. 5.

JKM^t podvoliti se ráčil, že JM^t má podle práva pohánín býti, jakož od starodávna bylo; a ten půhon má po komorníku dodán býti prokurátorovi krále JM^ti, a týž prokurátor aneb komuž by JM^t tu při listem svým mocným poručiti ráčil ten na JM^ti místě se sauditi a tu při vésti má. A zase JM^t má poháněti, tak jakož od starodávna bylo, skrze prokurátora svého anebo skrze jiného, komuž by JM^t poručiti ráčil. A když by tomu půhonu a té při hojemství vyšly, tehdy ta pře má slyšána býti, když by toho prokurátor JM^ti požádal, a nemá dále v pořádku zůstati.

C. 6.

Jestli že by čí statek pro provinění na krále JM[t] připadl, dědický neb zápisný, že toho statku na JM[t] připadlého nemá se provolati, ale má se z něho před saud zemský poháněti. Než jestli že by manský připadl na JM[t] královskau, z toho nemá poháníno býti. Pakli by které summy nebo listy spadly na JM[t], z toho muož poháníno býti před který koli saud, k kterémuž by saudu ta věc přislušela.

C. 7.

Každý z jedné smlauvy............. (1549 C. 33.)

C. 8.

Jestli že by přišla přísaha pro kterau kolivěk při. buď do kaply neb kláštera sv. Jiří. anebo před pány tak jakž by mu nalezena byla: tu původ i pohnaný neb obeslaný, má každý osobně k té přísaze státi, a poručníkův sobě dělati nemohau. Ale aby stál původ u dveří u kapli neb kláštera, a nevkráčel do kapli neb kláštera, než má říci a prositi pánův úředníkův, větších i menších, za vstaupení. A pohnaný neb obeslaný má státi u dveří, a též má pohnaný neb obeslaný prositi za vstaupení. A když k přísaze mají státi, žádné braně u sebe, ani na hlavě nic míti nemají. A po jich prosbě má jim rozkázano býti: »Vstupte oboje strany.« A když vstaupí, jestli že se v kapli nesmluví, tu má napřed puovod vedle práva přisíci; a když puovod přisáhne, chce-li pohnaný aneb obeslaný, zač puovod přisahá, jemu to dáti, muož dobře. Pakli nechce dáti, tehdy má pohnaný neb obeslaný přísahati vedle práva. A když pohnaný neb obeslaný přísahu provede, tehdy puovodovi nemá pohnaný neb obeslaný nic dáti. A též přišla-li by přísaha pro kterau koli při do kapli neb kláštera sv. Jiří, před samy úředníky Pražské menší desk zemských: též tím vším spůsobem má zachováno býti, jakž se svrchu píše.
(1549. C. 34.)

C. 9.

Jestli že by kdo jsa pohnán neb obeslán, a v tom byl nemocen, a pro nemoc státi nemohl: tu může jej přítel jeho neb služebník, aneb kdož koli položiti za nemocného, komuž

poručí. A když a kdož jej položí za nemocného, hned má to při puohonu aneb obeslání zapsáno býti, a skrze úředníky tomu má povědíno býti, aby stál ten jistý, kdož jej za nemocného klade, i ten koho klade za nemocného, v kaple Všech Svatých, aneb v klášteře sv. Jiří, na ten den jemu oznámený. A stane-li ten osobně na ten den před úředníky jmenovaný, má nemoc zpraviti, a když nemoc zpraví, tehdy jest ten kdož jej za nemocného kladl, toho prázden. Pakli nestane ten den a bude nemocen, muož jej opět ten komuž poručí za nemocného položiti v kaple Všech Svatých, aneb v klášteře sv. Jiří. A tu opět má zapsáno býti, a též rozkáží úředníci podruhé stranám na jmenovaný den státi. A po druhém stání bude-li předse nemocen pohnaný neb obeslaný, muož jej též potřetí položiti za nemocného komuž poručí, a také má se zapsati, a den jmenován býti tomu, kdož jej za nemocného klade, aby stál též i ten kdož jest za nemocného položen, a to má se zapsati. A stane-li ten osobně na ten den před úředníky jmenovaný, má nemoc zpraviti. A když nemoc zpraví, tehdy jest ten nebo ti, kdož jej za nemocného kladl, toho prázden. A jsauc tak po třikrát za nemocného položen, byl-li by vždy předce nemocen, tehdy písař menších desk zemských s komorníkem mají k tomu jeti, kohož za nemocného kladau, a přijdauc k němu, seznají-li že ten jistý tak zřetedlně a znamenitě nemocen by byl, mají od něho přísahu za nemoc vedle práva přijíti. Pakli by ten jistý nemocný byl z moci obeslán, a státi nemohl: tehdy bude moci před týmiž písařem menších desk zemských a komorníkem, poručníka neb poručníky udělati k té při. A tolikéž původ byl-li by za nemocného položen, má se při přísaze tak ve všem, jakž nahoře o pohnaném neb obeslaném položeno jest, zachovati; pakli by se tak nezachoval, tehdy pohnaný neb obeslaný, má puohonu neb obeslání prázden býti.

(1549 C. 36.)

C. 10.

Též byl-li by z nářku cti pohnán, a z mordu, neb násilí obeslán, bude moci poručníky neb poručníka učiniti. A prosaudil-li by poručník neb poručníci, má sám pohnaný neb obeslaný pokutu na to uloženau trpěti. Než bylo-li by obeslání z moci, a umřel by po rozsudku obeslaný, tehdy o tu pokutu

k statku jeho hledíno býti má. A tolikéž má zachováno býti při saudech dvorským i komorním, učiníce ke dskám zemským o tom relací od týchž saudův, kdo koho za nemocného kladl jest. A stranám má se oznámiti, aby v kaple Všech Svatých, aneb v klášteře sv. Jiří na Hradě Pražském k přísaze stály a před úředníky nemoc podle práva zpravily. A na tyto dni před úředníky většími a menšími, k přísaze stání se pokládati má: Nazajtří sv. Jeronyma, v pátek o suchých dnech postních, v pátek o suchých dnech letničních.

A též na tyto dni, před úředníky menšími k přísaze stání pokládati se má: V auterý před suchými dny postními, v středu o suchých dnech letničních, a na den sv. Jeronyma.

C. 11.

Jestli že by kdo jsa nemocen, někoho poslal aby jeho nemoc opověděl, a byl-li by ten zabit, anebo že by jinak s světa sešel, kdož by o tu nemoc poslán byl, že ten kdož jest jej poslal, má za to zpraviti v kaple Všech Svatých, neb v klášteře sv. Jiří na Hradě Pražském. Však o to od sauduov komorního a dvorského, aby byla učiněna ke dskám zemským relací, aby úředníci jemu tu přísahu vydali, že jest jej byl pro tu nemoc poslal i sám že jest nemocen byl.

(1549 C. 36.)

C. 12.

Jestli že by kdo koho................ (1549 C. 37.)

C. 13.

Každá osoba duchovního řádu má odpovídati před králem JMtí a před saudem zemským, i tudíž před jinými saudy pořádnými. A jestli že by sobě list zjednal, v němž by svědčila kledba, a on by se listem tím zastíral že ho sauditi nemají: ten list nemá jemu nic platen býti; než má odpovídati, co by se světských věcí dotýkalo.

O zdvižení puohonuov.

C. 14.

Nevloží-li puovod při puohonu žaloby. (1549 C. 38.)

C. 15.

Kdož by z jiného žaloval a pohánněl a jiné vedl a ukazoval, nežli by pohnal: ten puohon bude jemu zdvižen.
(1549 C. 39.)

C. 16.

Kdož by pohánněl z jaké pře, a ze škod, neb z užívání, jedním puohonem to spolčíc: ten puohon bude jemu zdvižen.
(1549 C. 40.)

C. 17.

Kdož by z dvojí neb trojí pře......... (1549 D. 2.)

C. 18.

Jestli že by kdo před který koli saud pohnal, a nevezma tam konce, ani dočekaje aby tam puohon jeho konec vzal, o tu při hnal by před saud zemský, neb před jiný saud: má jemu ten puohon zdvižen býti.
(1549 D. 3.)

C. 19.

Kdož by mana z manské věci před který jiný saud pohnal, než před dvorský neb manský, k kterémuž kdo náleží: že mu ten puohon zdvižen býti má. Než ze všech jiných věcí budau mocí pohánněni býti, jako jiní obyvatelé království českého, před JM[t] královskau když by v zemi býti ráčil, aneb tu kdež by k kterému saudu která věc náležela.
(1549 D. 4.)

C. 20.

Kdož by z listovní věci............... (1549 D. 5.)

C. 21.

Jestli že by kdo měštěnína z věci městské, kteréž pod šos přislušejí, k kterému kolivěk saudu jinam pohnal, kromě před městský saud, aby naň žaloval: ten puohon také jemu zdvižen a škody jemu má zaplatiti, což po obeslání ze škod před úředníky menšími provede na určité dni.

(1549 D. 6.)

C. 22.

Jestli že by kdo pohnal............... (1549 D. 7.)

C. 23.

Najvyšší písař zemský................ (1549 D. 8.)

C. 24.

Také nahoře psaní najvyšší........... (1549. D. 9.)

C. 25.

Kdež otec sám statek má............ (1549 D. 10.)

C. 26.

Jestli že by kdo čím dětem.......... (1549 D. 11.)

C. 27.

Jestli že by kdo otci a dětem statek dal neb odkázal vedlé práva, tehdy má otec se všemi dětmi kteří léta mají i na místě jiných mladších, let nemajících, z toho statku poháněni býti, jestli že by je kdo z toho viniti chtěl; a nebyl-li by který z nich pohnán, kterýmž jest odkázáno, an léta má, ten puohon také bude zdvižen. A též zase, jestli že by z toho odkázaného statku otec a děti viniti chtěli, z toho mají všickni, otec i děti, kteříž léta mají, i na místě dětí let nemajících poháněti: pakli by kteří nepohnali, ten puohon bude zdvižen, leč by který svývolně pohnati nechtěl.

(1549 D. 12.)

C. 28.

Jestli že by synové po otci.......... (1549 D. 13.)

C. 29.

Bratr starší muož sám na jiné půhony bráti, i půhony přijímati od jiných, maje bratří mladší, kteříž by let neměli.

C. 30.

O straycích nedílných............... (1549 D. 14.)

C. 31.

Bratří kteříž by nebyli sebe dílní, po otci byli zuostali, a po tom že by se rozdělili: tehdy z těch závad kteréž by v svém nedílu zavadili, a potom jsauce dílní, proto z té závady před dílem zašlé, mají všickni poháněni býti; pakli by který nebyl pohnán, tehdy ten půhon bude zdvižen. A též jestli že by jim kdo co v nedílu povinen byl, by se pak rozdělili, mají z toho všickni poháněti; pakli by který nepohnal, tehdy jim ten půhon bude zdvižen, leč by ta spravedlnost jemu se na dílu dostala aneb jiní bratří že by svau spravedlnost jemu zapsali, tehdy bude ten z ní jeden moci poháněti. Též dcery........ poháněti bez něho.

(1549 D. 15.)

C. 32.

Jestli že by který syn od otce oddělen byl: ten z toho statku má sám pohánín býti, co by sám tím dílem toliko zavadil na tom statku.......... syna oddělil.

(1549 D. 16.)

C. 33.

O společnících buď jich málo......... (1549 D. 17.)

C. 34.

Jestli že by kteří rodové............ (1549 D. 18.)

C. 35.

Kolika koli by statek od koho....... (1549 D. 19.)

C. 36.

Bylo-li by více otcovských........... (1549 D. 20.)

C. 37.

Poručníci, kteříž by po nápadu...... (1549 D. 21.)

C. 38.

Kdož by chtěl kterého konventu pohnati, má opata, převora neb probošta a všeho konventu pohnati; a jestli že by kdo jináč pohnal, tehdy ten puohon bude zdvižen. A též o abatyších a převorách, mají napřed v puohonu jmenovány býti, a potom o konventu; a jestli že by tak nebyly pohnány, tehdy ten puohon bude zdvižen. A též zase nahoře psaní konventové a svrchupsané osoby, poháněti mají týmiž slovy jakož sami poháněni bývají; pakli by jináče pohánělí, tehdy jim ten půhon bude zdvižen. Než k vyhlášení puohonu má státi z toho konventu starší, a má míti mocný list od konventu. A po vyhlášení téhož puohonu (majíc takový list mocný od sebe i od téhož konventu, kapitoly etc.), budau-li chtíti k tomu puohonu poručníka neb poručníky, dskami neb registry před kterýmž koli saudem, na zisk i na ztrátu učiniti, a sobě dáti zapsati, toho budau míti vuoli. Než kteréž abatyše aneb převory (kteréž koli řeholi a kláštera) jsau v zavření a na to přísahu aby nevycházely, mají, jestli pro jiné potřeby své nevycházejí, ty budau moci listem mocným poručníky neb poručníka zříditi, koho se jim zdáti a viděti bude, dadauce jim týmž listem moc na zisk i na ztrátu; krom majestátuov a zápisuov královských, z těch poháněti nemohau; než má to při svolení o vayplatách zuostaveno býti Q. 6.

(1549 D. 22.)

C. 39.

Kdož by chtěl kterého opata, probošta nebo převora z klášterův JM^ti^ královské pohnati neb obeslati, a konventu by v témž klášteře nebylo: má prokurátora krále JM^ti^ a podle něho tu osobu, kteráž sama toliko v klašteře jest, pohnati neb obeslati, a takový půhon neb obeslání do toho kláštera má dodáno býti. A tolikéž, chtěly-li by osoby duchovní kterého kláštera, nemajíc konventu, koho z čeho viniti, má napřed prokurátor krále JM^ti^ a podle něho ta osoba duchovní z toho pohnati neb obsýlati. A nevěděl-li by kdo, jestli v klášteře konvent nebo

nic, bude moci do toho kláštera opatu neb proboštu poslati a na něm se toho dotázati. A týž opat neb probošt má hned odpověd dáti a oznámiti, má-li konvent neb nemá, aby se ten kdož jest o to poslal, věděl čím spraviti. A tolikéž strany abatyší neb převor v klášteřích, kdež by konventu nebylo, chtěl-li by je kdo z čeho viniti, neb ony koho, tím vším spůsobem (jakž nahoře psáno jest) zachováno býti má. Než kteříž by klášterové konventy měli, ti se při předešlém spuosobu a zřízení zemském (C. 38.) zuostavují. A co se klášteruov stavuov panských a rytířských dotýče, ti se v to nepojímají; než každý pán fundátor toho kláštera o věci těch lidí duchovních poháněti, a zase poháněni býti mají.

C. 40.

Kdo má kterého města pohnati...... (1549 **D. 23.**)

C. 41.

Kdož by se na přátely podal o kterau při, a přátelé by toho nerozeznali, a toho ti s sebe nesložili, a ten pohnal by přes to z té pře (neučině jim opovědi, aby mu v jistém času o to konec udělali, že v tom déle státi nechce): ten půhon má jemu zdvižen býti a pohnanému má škody zaplatiti, a zase před smlauvce té pře hleděti. Než když by se strana opověděla smlauvcím, že v tom déle státi nechce, mají to smlauvce časně druhé straně, aby obmeškána nebyla (že to s sebe skládají), oznámiti. A byla-li by mocně přestána, a smlauvce že by prodlévali konce udělati, muož jich strana toho pohnati, aby jim konec o to udělali. Pakli by nebyla mocně přestána, a oni jim prodlévali toho konce jednáním učiniti, opověda se smlauvcím, a straně s kým činiti má, že toho déle čekati nechce, bude moci z té pře pohnati.

(1549 D. 24.)

C. 42.

Jestli že by kdo po které potřebě.... (1549 **D. 25.**)

C. 43.

Kdož by po nahoře psané potřebě krále JM[u] neb zemské (jakž výš dotčeno) byl, a kdo chtěl na jeho statek k uvá-

zání komorníka neb list obranní vyžádati: nemá jemu ani komorník, ani list obranní, na jeho statek vydán býti, dokudž by se z té potřeby nahoře dotčené nevrátil. Však to každý, kdož by po té potřebě jeti měl, má předkem při úřadu desk zemských, skrze osobu svau nebo psaním pod pečetí svau oznámiti, že po takové potřebě jeti má, a potom podlé práva ukázati, že jest v takové potřebě na ten čas byl. Pakli by po navrácení z té potřeby při najprvnějším saudu zemském neukázal, tehdy co jest onen, kdo právo vésti chtěl, skrze to škody vzal, več to páni a vládyky na plném saudu zemském jemu obrátiti ráčí, to při tom stuoj. Než jestli že by kdo učiníc mord, anebo nětco vaytržného a nenáležitého, proti právu a zřízení zemskému se dopustil a v službu vojenskau se dal, chtěje se tudy, že by pro potřeby krále JM[ti] byl (nechtíc ku právu stávati) zastírati: že ten toho při žádném saudu užíti nemá.

(1549 D. 26.)

C. 44.

Jestli že by kdo koho z čehož koli před který saud pohnal, a pro rozvodnění vod, oheň neb vězení státi nemohl, a byl by jemu jemu půhon přetržen, a kdyby to před tím saudem (kdež by pohnal aneb obeslal) provedl, že pro takovau příčinu státi nemohl: nemá jemu to ke škodě býti, než má zase k tomu puohonu neb obeslání svému připuštěn býti. A též jestli že by na pohnaného aneb obeslaného stané právo dáno bylo a on to ukázal, že pro svrchu dotčené příčiny státi nemohl: má to stané právo zdviženo býti.

C. 45.

Kdož by měl pokutu jakauž koli ...(1549 **D. 27.**)

C. 46.

Když by dvěma trh svědčil......... (1549 **D. 28.**)

C. 47.

Jestli že kdo požene před saud zemský menší z větší summy než ze dvadcíti kop grošuov českých, pro nevydání člověka, neb čeledína: že jemu ten puohon bude zdvižen.

(1549 D. 29.)

34*

C. 48.

Všickni nahoře psaní (buď nedílní neb dílní) společníci, neb poručníci, aneb kdož kolivěk zjednal by sobě tu milost na králi JMti a na pánich a vládykách z plného saudu, aby mohl poručníka neb poručníky dskami aneb registry udělati, na zisk i na ztrátu: aby od nich i od něho mohl poháněti, a zase k puohonuom stávati, při vésti, sauditi se, vysauditi a prosauditi. Než prosaudí-li co poručník aneb ti poručníci, dskami neb registry udělaní, aneb nestáním právem ztratí: má k tomu statku hledíno býti, kdo jest je poručníky zdělal. A též vysaudí-li co ti poručníci, aneb právem ustojí (pohánějíc od toho od kohož jsau poručníci): má ten toho užíti, kdož jest poručníky zdělal. Kromě kdyby se cti, hrdla dotýkalo, tu poručníci vedle práva a starobylého spuosobu, býti nemohau.

(1549 D. 30.)

C. 49.

Kdož by koho pohnal z nedržení smlauvy a toho nepoložil v puohonu, v čem jest jemu té smlauvy (buď na díle neb na všem) nezdržel, a ze rčení též že by nepoložil, v čemž by jemu toho rčení nezdržel: má ten půhon jemu zdvižen býti. A právo ustál-li by, že jemu to ustání práva nic platno není.

(1549 D. 39.)

C. 50.

Syn nedílný otce svého, není povinen odpovídati z dědictví otce svého i také ze všeho statku jiného, před žádným saudem, dokudž jest otec živ. A také žádný otec synových závad není povinen statkem svým za něho platiti, dokudž jest otec živ.

(1549 E. 7.)

D. 1.

Kdož by jakau smlauvu měl, a ten kohož by se smlauva dotýkala, žádal by jí viděti a ten by mu neukázal, kdož by jí měl, a ten nevěda co v ní stojí, nětco učinil proti té smlauvě, a ten kdož by smlauvu měl pohnal ho: že jemu ten půhon bude

zdvižen a tomu pohnanému škody zaplatiti má. Než potom když mu tu smlauvu ukáže, mají sobě jí zdržeti.

(1549 E. 9.)

D. 2.

A jakož jsau mnozí v tomto království, majíce lidi poddané své, ješto tíž lidé poddaní také mají jiné lidi poddané své, jestli že by těch lidí poddaných člověk komu co přečinil: tehdy má ku pánu posláno býti a na něm se toho dotázati (vyslovíc to zjevně co jest přečiněno), s volí-li jeho neb poddaných jeho to se stalo, čili ten člověk sám o své ujmě to učinil? A pán má zjevnau odpověd dáti, s volí-li jeho se stalo, čili s volí poddaných jeho, aneb sám-li o své ujmě to ten člověk udělal. Přijme-li to k sobě pán, tehdy k němu o to hledíno býti má; pakli by poddaní jeho to k sobě přijali, tehdy pán má pro postavení těch lidí poddaných svých a k nim o to hledíno býti. Jestli že by pak člověk těch poddaných sám o své ujmě to učinil: tehdy pán má pohnán býti, aby lidi poddané své k tomu přidržal, aby téhož člověka poddaného svého před saudem postavili. A ten člověk z takového přečinění práv býti má.

D. 3.

Kdož by chtěl koli čího člověka z čehož koli viniti, má to předkem na pána téhož člověka vznésti, a nebylo-li by jemu to v šesti nedělích od toho vznešení pořád zběhlých od pána téhož člověka k nápravě přivedeno aneb dopomoženo, má pána téhož člověka pohnati, aby člověka svého před saudem postavil, a týž člověk aby stál a z toho práv byl. Pakli by který člověk kterého pána jakau spravedlnost za kým měl, že pán téhož člověka na místě a k ruce jeho poháněti má. Co se pak dotýče lidí krále JMti, kteříž jsau na zbožích a statcích královských, úředníci neb hajtmané JMti královské nad týmiž lidmi ustanovení mají na místě lidí o spravedlnost jich vznášeti a poháněti i také týmž spuosobem svrchupsaným dopomáhati a pro postavení lidí pohánčni býti. A kdož by jinak (nežli jak se nadpisuje) poháněl, bude jemu ten půhon zdvižen. Než co se stavuňkův dotýče, to se v tento artikul nepojímá, nežli při svém vyměření o stavuňcích v artikuli (S. 1.) se zůstavuje.

O zdvižení obeslání.

D. 4.

Žádný listem od úřadu aby nebyl obsílán, kteráž věc ku puohonnímu právu přísluší, a to proto, poněvadž auterní den k tomu jest uložen, aby se lidé k témuž dni z toho což náleží, obsílali; než aby se ze všech věcí mimo to poháněli. Tolikéž aby žádný neobsílal z toho, což k puohonnímu právu náleží. A kdož by se tak nezachoval, má to obeslání zdviženo býti.

D. 5.

Jeden každý kdož by koli z těch věci, kteréž k obeslání náležejí, koho obsílati chtěl neb chtěli: má se v tom ve všem, tak jakž artikulové o zdvižení puohonuov napřed postavení ukazují, zachovati. Pakli by jinak obsílal, bude jemu to obeslání zdviženo.

O zmatečných puohonich.

D. 6.

Kdož by kterau při prosaudil...... (1549 **D. 32.**)

D. 7.

Kdož z cizích věcí nebo pře, nemaje k nim sám práva žádného a spravedlnosti, požene: učiní ten puohon na zmatek. **(1549 D. 33.)**

D. 8.

Kdož by, maje smlauvu. ....(1549 **D. 34.**)

D. 9.

Kdož by měl stané právo .... (1549 **D. 35.**)

D. 10.

Kdož maje rozsudek oč koli aneb stané právo, a moha po právě jíti, dá tomu rozsudku aneb stanému právu tři léta a osmnácte nedělí projíti, jestli že by právo šlo: nemá jemu

na to, poněvadž jest nahoře jmenovaným letuom projíti dal, právo puštěno býti. Pakli z té pře znovu požene po projití let nahoře dotčených, ten puohon učiní na zmatek.

(1549 D. 36.)

D. 11.

Jestli že kdo dá na se právo....... (1549 D. 37.)

D. 12.

Kdož by s kým jakau koli smlauvu měl, ješto by ta smlauva i na jich budaucí svědčila, a tolikéž otec neb kdo jiný udělal by komu jaké listy aneb s kým jaké smlauvy měl, ješto by v těch listech neb smluvách někomu po jeho předcích co svědčilo aneb na nich náleželo, a ten by toho na tom žádal, s kým by tu smlauvu měl aneb na tom, kdož by tu smlauvu měl, aby mu ji ukázal, tolikéž i ty listy, a ten by toho učiniti nechtěl, a ten nevěda jaká jest to smlauva aneb ti listové, a smlauvcí toho pohnal by z nedržení smlauvy aneb z těch listův, a jakž by se pak koli té smlauvě neb těm listuom dosti stalo: proto ten puohon nebude na zmatek; a to z té příčiny, že mu jest té smlauvy neb těch listuov ukázati nechtěl. Než ten kdož jest ukázati nechtěl, má tomu škody zaplatiti, komuž jest toho ukázati nechtěl, kteréž by utratil pro týž puohon.

(1549 D. 38.)

D. 13.

Již po tento dnešní den, kdož na koho vloží útok, ten má tudíž hned jmenovati a napsáno má býti, z čeho chce pohnati. A jakž útok vloží, aby předce pohnal, konečně do suchých dní najprv budaucích aneb do nazajtří sv. Jeronyma, komuž by se kdy koho pohnati udalo. Pakli by nepohnal, tehdy 10 kop grošuov českých tomu dáti, proti komu jest útok vložil, má.

D. 14.

Kdož by na zmatek a neprávě pohnal, ten má dvě neděle u věži v panské vazbě držán býti, a pohnanému jeho náklady navrátiti, což by mohl pohnaný podlé práva provesti a obdržeti: a nad to 10 kop grošuov českých pohnanému daj.

A nebude-li se zdáti a chtíti pohnanému těch škod provozovati, to muože opustiti. A tolikéž při jiných saudech má též zachováno býti.

D. 15.

Kdož by koli také přes nahoře vyměřené věci obsílal: tolikéž takové obeslání jako i puohon učiní na zmatek a v tauž pokutu o zmatku vyměřenau upadne

O nálezích a rozsudcích krále JM[ti], pánuov a vládyk.

D. 16.

Rozsudkové krále JM[ti] mezi stavy aneb osobami učinění, předešlí i potomní, mají v své mocnosti zuostati a předse jíti; a rozsudkové panští a vládyčtí předešlí i potomní, ti také předse mají jíti a v své mocnosti zuostati.

D. 17.

Kdyby se to koli trefilo, že by se kdo s druhým saudil, oč kolivěk (kromě cti a hrdla), a v tom kdyby pře vyslyšána a zavřína byla, že by buď puovod neb pohnaný neb obeslaný umřel: aby předse nález neb vaypověd byla mezi neb syny neb poručníky neb nápadníky obojí strany učiněna, aby lidé dále nebyli ke škodám a autratám strojeni. A kdož by k tomu spravedlnost míti chtěl, má druhau stranu k tomu, kohož by se dotýkalo (nedadauc letuom zemským projíti), k jistému dni od toho saudu, kdež by pře byla, obeslati. A což by tu koli bylo tak mezi stranami, buď dědici neb nápadníky a poručníky, nalezeno a vypovědíno, aby se každá strana podlé toho byla povinna zachovati a tomu všemu dosti učiniti.

D. 18.

Jestli že by se kdo k listu nebo kšaftu čímu znal, že jej má, a před saudem že by toho přel, a chtěl za to zpraviti, že ho nemá: nemá ku přísaze připuštěn býti, poněvadž se jest prvé znal, že to má. Tehdy z čehož by byl pohnán, pro ten list neb kšaft, má to býti na něm přisauzeno.

Řád práva vedení po rozsudku a staném právu o dědictví i na dědiny zápisny, pro nezpravu, o listech obranních.

D. 19.

Obdrží-li kdo při saudem neb staným právem o dědictví, a nebylo-li by jemu to dědictví v času nálezem vyměřeným a po právu staném ve dvau nedělích postaupeno: má do Prahy přijeti neb poslati a od starosty žádati komorníka na úmluvu. A starosta má tu úmluvu do registr zapsati a komorníka na tu úmluvu poslati. A nebude-li mu podlé té úmluvy ve dvau nedělích postaupeno, má zase do Prahy přijeti anebo poslati na svém místě k úředníkuom ke dskám, a má žádati zvodu. A úřadníci mají jej listem po komorníku v ty dědiny zvésti. I bude-li chtíti ten na kohož se zvod vztahuje, za zvod přijíti aneb nepřijíti, to aby témuž komorníkovi oznámil. A komorník zase vrátě se k auřadu, přijme-li za zvod, má relací ke dskám učiniti, a ten zvod zapsati. Pakli by nepřijal, tehdy má při auřadu oznámiti, že jest nepřijal. A jeden z úředníkuov, kterýmž zvodové náležejí, má toho, kdož za zvod žádal, s komorníkem v dědiny (na kteréž se vede) zvésti, a vrátě se k auřadu, má hned ten zvod (učině relací) zapsati dáti. A nepostaupí-li mu těch dědin, které jest vysaudil, po tom zvodu, má zase po dvau nedělích do Prahy k úředníkuom přijeti, anebo poslati, a má žádati obranního listu. A úředníci mají mu dáti a toho listu paměť u desk zapsati, kterého dne ten list vyšel jesti. A pŭvod vezma ten obranní list, má jej k auřadu najvyššího purgkrabství Pražského dodati, a druhého listu obranního při témž auřadu vyžádati. A purgkrabě Pražský má s tím listem obranním poslati osobu dobře zachovalau na to přísežnau s tím, kdož jest ty dědiny obdržal, a má jej v skutečné držení uvesti. Pakli by vždy tomu dědiny nebyly postaupeny po tom obranním listu aneb po uvedení úřadem najvyššího purgkrabi Pražského: tehdy ten kdož jest postaupiti nechtěl, odboj jest proti právu učinil. A na takového najvyšší purgkrabě Pražský svau mocí táhnauti a tak se k němu, jakž o tom artikul o obhajování země a práva (**D. 49.**) to ukazuje, zachováno býti má.

D. 20.

Co se listuov obranních (kteří po jistých zápisích právních, nápadních, dlužních a jakýchž koli, kteří s komorníkem uvázaní svědčí, vycházejí) dotýče: ty od úředníkův menších po vyjití čtyř neděl pořád zběhlých od uvázaní s komorníkem, vydáváni býti mají. A jestli by ten, komuž by se v statek komorníkem uvázáno bylo, jaké příčiny a obrany proti tomu měl, má druhau stranu k jistému dni v těch čtyřech nedělích od uvázaní, před úředníky menší desk zemských obeslati, a příčiny toho, proč dále list obranní vydáván býti nemá, ukázati. A pakli by neobeslal neb obešlíc, žádné hodné příčiny neukázal: tehdy úředníci mají tomu, kdož se s komorníkem uvázal, list obranní vydati. A ten, kdož jest listu obrannímu překážku zaumyslně a zbytečně učinil, a obeslavši příčiny neukázal, aby pokuty obeslanému třetí díl té summy, pro kterau jest se komorníkem uvázaní stalo, nad to vayše propadl a při splacování té summy hlavní dal; a dokudž by mu nedal, nemá jemu těch dědin, v kteréž by se uvázal, postaupiti. A jestli že by úředníci menší, pro velikost pře, o to nemohli stranám konce učiniti: tehdy aby o to při najprvnějším saudu zemským, který by najprv tehdáž držán byl, naučení vzali aneb té pře na saud zemský podali. A Jich M^t o to toho saudu naučení dáti, a byla-li by pře podána, konec o to učiniti mají, proto, aby se lidem v spravedlnostech lidských průtahové nedáli a listové obranní pruochod měli. A kdyby tak s uvážením list obranní vyšel, povinen jest již každý beze všeho odporu po listu obranním v skutečné držení pustiti. Než jestli že by kdo po uvázaní s komorníkem listu obranního na statek sirotkuov těch, kteříž by let ani poručníkův neměli, po jakémž koli zápisu žádal: úředníci menší nemají toho listu obranního vydati až do saudu zemského najprvé příštího. A tu budau-li chtíti při tom najprv příštím saudu úředníci a zpravce statku sirotčího, aneb přátelé jich, o to na saud zemský vznešení učiniti, toho budau míti vuoli. A pakli by nevznesli aneb vznesauce žádného opatření od JM^ti nedosáhli: tehdy hned po vyjití toho saudu, má takovému list obranní vydán býti. — A což se také listův obranních po zápisích věnných dotýče, poněvadž ti bez uvázaní s komorníkem vycházejí, aby na lidi takovými listy obranními ukvapeno nebylo. Protož aby

každá vdova aneb kdož by její právo měl, prvé od úřadu desk zemských, ke čtyřem nedělům držitele dědin, na kterých takový zápis věnní jest, před úředníky Pražské menší desk zemských, aby jí takové věno při dskách zemských položil a zaplatil, obeslal neb obeslala. A jestli že by týž držitel takové summy věnní na ten čas nepoložil a nezplatil, ani slušné příčiny, proč by tím povinen nebyl, neprovedl a neukázal: tehdy teprv takový list jí aneb právo její majícímu vydán býti a v statek bez odpornosti (podlé listu obranního) vpuštěno býti má. Než jestli že by která vdova po muži v statku zuostala a sirotci let ani poručníka neměli a nemajíc koho, aby jí věno dáno bylo, obsílati: tehdy má prvé vznešení na saud zemský o to učiniti a opatření svého žádati. A kdož by po listu obranním čího statku v skutečné držení vešel, nemá takového statku plundrovati a škody na něm žádné, na záhubu toho, číž statek jest, zaumysla činiti, než má toho podlé povahy téhož statku náležitě užívati. A pakli by kdo přes to čeho toho se dopustil a nenáležitě statek plundroval a hubil: tehdy číž statek jest, bude jej moci z toho před saud zemský ke dni úterními obeslati. A co by toho, že jest jemu tím plundrováním škod zděláno, pokázal, bude povinen to podlé uznání saudu napraviti, a JM[t] mezi stranami, nepodávajíce té pře jinak k průvodu, konec o to učiniti mají.

D. 21.

Jestli že by puovod obdržal při saudem nebo staným právem o kterau summu, a nebyla by mu v času saudem vyměřeným a po staném právu ve dvau nedělích dána od toho, na komž mu jest přisauzena neb stané právo dáno, má přijeti k starostovi komorničímu aneb poslati na svém místě, a má žádati na úmluvu. A jestli že mu po té úmluvě ta summa ve dvau nedělích nebude dána: tehdy má přijeti neb poslati k úředníkuom ke dskám zemským, a žádati aby mu dáno bylo na zvod. I mají jemu úředníci dáti list zvodní, a s tím listem má komorník od úřadu jeti. I bude-li chtíti ten, na kohož se zvod vztahuje, za zvod přijíti anebo nepřijíti, to aby témuž komorníkovi oznámil. A komorník zase vrátě se k úřadu, přijme-li za zvod, má relací ke dskám učiniti, a ten zvod zapsati dáti. Pakli by nepřijal, tehdy má při úřadu oznámiti, ze jest nepřijal. A jeden z úřed-

níkuov, kterýmž zvodové náležejí, má toho, kdož za zvod žádal, s komorníkem v dědiny, na kteréž se vede, zvésti, a vrátě se k úřadu zase, má ten zvod, učině relací, zapsati dáti. Pakli by jemu po tom zvodu summa dána nebyla, i s náklady což k úřadu naložil: tehdy má zase po dvau nedělích přijeti neb poslati k starostovi a má vzíti komorníka na panování, jedno toliko, a to po zvodu ve dvau nedělích pořád zběhlých. A jestli že by mu pak summa vždy dana nebyla po tom panování: tehdy má hned po sv. Havle neb po sv. Jiří po dvau nedělích, zase k úředníkům ke dskám přijeti neb poslati, a má žádati, aby mu byli listové dáni na odhádaní. I budau jemu od místokomorníka takoví listové ke čtyřem nedělům dáni, a v těch čtyřech nedělích, bude-li chtíti ten, na čížž dědiny právo se vede, tomu odhádaní, kteréž se státi má, odpor učiniti: má prvé nežli by místokomorník na ty dědiny, na kterýž den položen jest, na odhádaní vyjeti měl, k úřadu purgkrabství Pražského přijeti aneb s listem pod svau pečetí poslati. A přijeda neb pošle list, má příčiny zejména též i v listu při úřadu purgkrabství Pražského a též i před místokomorníkem, proč odhadovati nechce dáti dopustiti, oznámiti a obeslání ke dvěma neděluom vyžádati. A najvyšší purgkrabě Pražský aneb místo jeho držící, má konečně v druhých dvau nedělích konec a místo oběma stranám o to učiniti. Pakli by pro velikost pře purgkrabě o to nemohl stranám konce učiniti: tehdy aby o to vzal při najprvnějším saudu zemském od JM[ti] pánuov a vládyk na plném saudu zemském, kterýž by najprv tehdáž držán byl, naučení, aneb té pře na saud zemský podal. A pakli by ten, na kohož se právo vede, těch příčin anebo příčiny, pro kteréž by odhadovati nedal, neprokázal: tehdy má tomu kdož naň právo vede, pokuty, třetí díl té summy jistinné, pro kterauž se vede, propadnauti, a ta pokuta propadená má hned jemu při též summě, pro niž se vede, odhádána býti. A také jestli že by kdo v těch čtyřech nedělích tak jakž se svrchu píše, nepřijel aneb neposlal a neoznámil: tehdy místokomorník má předse na odhádaní puovodovi ke dni uloženému jeti a odhádaní učiniti i se všemi náklady a autratami. A každý povinen jest po takovém odhádaní původa v skutečné držení těch dědin, ničímž se nezastírajíc, vpustiti. A lidé aby jemu hned člověčenství slibovali. A když bude v skutečné

držení vpuštěn, má ještě po dvau nedělích k starostovi komorničímu přijeti a komorníka vzíti a poslední panování učiniti, a po tom posledním panování již jemu ty dědiny odhádané dědicky zůstati mají. Pakli by kdo odhadovati nedal anebo po odhádaní v skutečné držení nevpustil: tehdy místokomorník má na těch dědinách zůstati a odtad neodjížděti a k úřadu purgkrabství Pražského poslati a oznámiti, že jest odhádati nedal aneb po odhádaní v skutečné držení nevpustil. Tehdy hned purgkrabě Pražský aneb místo jeho držící, má jeti tam na ty dědiny a mocí úřadu svého v ten statek odhádaný v skutečné držení uvésti. A když tak uveden bude, má přijeti ke dskám zemským, a panování poslední, jalové, od starosty komorničího vzíti, a tím panováním již jest na vrch práva dovedl, a tak již jemu ty dědiny odhádané dědicky zůstati mají. Pakli by vždy v skutečné držení potom nebyl vpuštěn: tehdy má naň tím spuosobem hned bez prodlévání, tak jako na odbojovníka práva, saženo býti.

D. 22.

Jestli že by kdo který statek držel svuoj a na něm byl puohonem neb obesláním zastižen, a prvé nežli by ta pře k rozsudku přišla a on by statek v tom prodal, aneb jak koli jinak odbyl a puovod obdržal-li by na něm rozsudkem aneb právem staným jakau summu: tehdy bude moci právo vésti na ten statek, na kterémž jest pohnaného svým puohonem neb obesláním zastihl.

(1549 E. 1.)

D. 23.

Obdrží-li původ kterau při o dědictví nebo summu: muož právo své prodati, dáti neb postaupiti, komuž se jemu zdáti bude. A komu bude dáno neb prodáno, muož právo vésti a dovesti jako on sám, aneb poručníka udělati k dovedení práva dskami.

(1549 E. 2.)

D. 24.

Ustojí-li kdo právo na kom.........(1549 E. 3.)

D. 25.

Jestli že by kdo maje rozsudek aneb stané právo před kterým koli saudem, a v tom nezačna právo vésti aneb zatykače nevezma umřel by: že po něm dědic, poručník neb nápadník (jestli že by ten toho nepromlčel) též bude moci právo vésti neb zatykač na toho, na komž jest při obdržal buď rozsudkem neb staným právem, vzíti a toho zatknauti, na komž již při obdržal neb právo ustál. Pakli by ten maje rozsudek neb stané právo, za živnosti své začal právo vésti a v tom umřel: že po smrti jeho též dědic, poručník neb nápadník muož to právo začaté dovesti. A jestli že by tak ten, na komž by přísudek se stal aneb stané právo dáno bylo, umřel: tehdy tolikéž bude se moci týmž spůsobem k dědicuom, poručníkům neb nápadníkuom zachovati neb k držiteluom statku. A kdož by měl též zápis pod zatykačem při úřadu purgkrabství Pražského aneb jak koli se jinak pod jakau koli pokutau zapsal a zavázal by k zaplacení toho dluhu dědice a držitele statku svého po smrti své a v tom by než čas k zaplacení přijde, jistec neb věřitel umřel: také se tak, jakž vayš psáno stojí, k sobě dědicové, nápadníci, poručníci zachovajte, po právě jdauc neb se zatýkajíc.

(1549 E. 11.)

D. 26.

Jestli že by se kdy trefilo, že by se kdo zdlužil v více nežli by statku svého měl, a ti rukojmě (kteří jsú zaň) jestli že by ho z toho poháněli, chtíc někdo právem svého před před jinými dobyti: i nemá toho napřed žádný míti: ani ten, kdož napřed pohání, ani ten, kdož naposledy pohání, než mají se o ten statek všickni děliti, též ti kdož pohánějí, jako ti kdož nepohánějí; více-li kdo dá, více má vzíti. Než ti kteří by poháněli, mají napřed z toho statku vzíti, což na půhony naloží anebo utratí pro tu při. Pakli by kdo kterým rukojmím statek zapsal dskami a jiní zaň slibujíc své dali, a to provedli, že též s tím nebo s těmi kdož zápis mají: míti mají rovný díl své záplaty. A ten kdož by svévolně více se dlužil, nežli by statku měl, a tudy by rukojmě své zavedl: takový každý aby JM[ti] královské v moc upadl a JM[t] královská bude takového každého buď na hrdle, neb jak koli jináč by ráčil, moci trestati. Než co

se kupcův z měst, městeček stavův panského a rytířského, kteří handle své ven z země aneb zase do země vedau, dotýče: jestli že by který z nich se zdlužíc, věřitelé naň nastaupili aneb sám on věřiteluom svým statek odevzdal: tehdy mají všickni věřitelé, kupci domácí i cizozemci, kteříž by dluh spravedlivý ukázali, v tom rovnost nésti a sobě podlé malosti a velikosti z téhož statku, pokud toho stává, platiti.

(1549 E. 12.)

D. 27.

Vladislav z Boží Milosti .... (1549 G. 24.)

D. 28.

JM[t] královská .... (1549 G. 25.)

D. 29.

Po nálezu panském a vládyckém aneb po právu staném nemá žádnému práva vedení zastaveno býti. Než jestli že by kdo chtěl lepší spravedlnost míti k těm dědinám, na které se právo vede, muož odpor vložiti, a k tomu odporu, má-li jakau spravedlivost, pohnati, nedada dvěma nedělům po odhadu projíti. Ale na toho, na kohož se právo vede, má předse právo puštěno a na vrch dovedeno býti, jestli že by té summy i náklady ten, na kohož se přísudek stal aneb stané právo dáno jest, nessul. A to dovedení práva nemá tomu, kdož odpor činí, ke škodě jeho spravedlnosti býti. Než ten, na kohož se právo vede, nemuož odporu klásti, leč by pro větší aneb zaplacenau summu právo vedl, tehdy ten každý můž odpor tomu právu vedení, na čígž se statek neb dědiny vede, odpor učiniti. Pakli by kdo, jsa puohonem v kterém statku zastižen, než by se právo dovedlo, ten statek prodal a odbyl: že ten držitel téhož statku a dědin bude moci to právo vedení, jako ten na kohož se přísudek stal aneb stané právo dané, ssauti a k svému zpravci, dada jemu časně na úmluvu, hleděti.

O zatykačích.

D. 30.

Kdož by nechtěl práva vésti, pro kterau koli summu a před kterým saudem přisauzenau, anebo po právě staném nebyla-li by taková summa v času saudem vyměřeným a po staném právu ve dvau nedělích dána: tehdy bude moci od toho saudu, při kterémž by mu se přísudek stal anebo stané právo měl, list zatykací vzíti.

D. 31.

Kdož by chtěl listem zatykacím koho zatknauti, takto má se zachovati. Byl-li by ten, na kohož by zatykač vyšel, na hradích, tvrzech, v městech, v městečkách, ve vsech neb kde koli jinde, buď na zboží krále JM[ti], pánuov, rytířstva, měšťan neb na čímž kolivěk jiným zboží, právě a gruntech postižen: že jeden každý hajtman krále JM[ti], pán, rytířský člověk neb hajtmané, úředníci neb správcové statkuov jich, rychtářové, když by toho požádáno bylo, aby zatčení učinil neb učinili, že jest povinen takovau osobu zatknauti a toho, kohož zatýká, slibem, ctí a věrau zavázati, aby se ode dne zatčení ve dvau nedělích purgkrabi v moc na Hrad Pražský stavěl. A kdož by týmž zatykačem zatýkal podlé práva, tomu každému má dáno býti 30 grošuov českých. A pakli by ten zatykacího listu přijíti nechtěl, u kterého by ten, na koho by zatykač vyšel, nalezen byl: že má o to k tomu hleděti, kdož zatykače přijíti a zatknauti nechtěl. Než když jej zaváže ctí a věrau před tím, kdož jej zatýká, aby ve dvau nedělích od toho dne zatčení se postavil v moc purgkrabi Hradu Pražského, a ten kdož by se po zatčení na Hrad Pražský postavil: toho zatčení prázen býti nemá, leč by jej purgkrabě rukau dáním propustil. A purgkrabě jemu na Černau věž hned jíti kázati má a dotad jej tam držeti, až by tomu proč jest zatčen, dosti učinil. Také najvyšší purgkrabě Pražský aneb místo jeho držící nemá pauštěti ani roku přidávati bez vůle toho, kdož jest jej zatekl. Pakli by najvyšší purgkrabě Pražský neb místo jeho držící, roku jemu přidal bez vuole druhé strany, má to sám zaplatiti a tomu proč se zatčení stalo, dosti učiniti. A jestliže by kdo chtěl se vyručiti na hotové peníze do dvau nedělí

od najvyššího purgkrabě aneb místo jeho držícího, že to můž najvyšší purgkrabě neb místo jeho držící učiniti a jej na rukojmě dáti, kteříž by na svobodných dědinách za dosti (proč zatčení se stalo) měli. A jestli že by pak ten, na kohož by zatykač vzat byl, maje nějaký statek, v něm by se pokrýval, a ten kdož jest zatykač naň vzal, k němu proto, že mu se v statku pokrývá, přijíti nemohl: tehdy bude moci (ač zdálo-li by mu se, zatykač k úřadu navrátíc) právo na statek jeho vésti. A také zase kdož by počal právo vésti, že může od práva vedení od toho, kterémuž by odporu a půhonu se nestalo, pustiti, a zatykač vezma, jim toho, na kohož přísudek neb stané právo má, zatknauti. A kdož by statku neměl, než toliko v statku nájemným neb k bytu propuojčeným byl a v těch statcích před zatykačem se pokrýval, tak že by zatčen býti nemohl: tehdy má jemu zatykač do toho nájemnýho statku, najméně skrze dvě hodnověrné osoby, dodán býti a on jest již tomu všemu jako by zatčen a zavázán byl, povinen dosti učiniti. A tolikéž jestli že by žena v statku muže svého a muž v statku ženy své, též děti v statku otce a mateře, aneb otec a mátě v statku dětí svých, před zatykačem se pokrývali: tím vším spuosobem jako k těm, kdož v nájemným neb propuojčeným statku k bytnosti jsau, k ním se zatykačem zachováno býti má a oni tomu dosti učiniti povinni jsau, tak jak se svrchu píše. A měštěnín pokrýval-li by se v domu svém kdež koli, tak že by zatčen býti nemohl: tehdy ten, kdož by jej zatknauti chtěl, muož purgmistru a konšeluom toho města to oznámiti. a oni purgmistr a konšelé mají jemu puovodu na něm práva to dopomoci a jej buď sami neb skrze rychtáře zatknauti. A co se stavu panského a rytířského, kteří domy v městech neb v městečkách šosovní mají a v nich by před zatykačem se pokrýval neb pokrývali, dotýče: tolikéž mohau v nich zatýkáni a na nich dopomáháno obyčejem svrchu psaným býti. Kdož by se toho dopustil a zatykače od práva neb od toho u koho by postižen byl, přijíti a slíbiti nechtěl a pryč odtud jakž koli ušel: ten každý aby již tím vším povinen byl, nač by se ten zatykač vztahoval, jako by zatčen a zavázán byl. A ode one toho nepřijetí zatykače, aby se byl povinen stavěti v moc najvyššímu purgkrabi Pražskému neb místo jeho držícímu, ve dvau nedělích pořád zběhlých. A jestli že by

se kdo zatknauti nedal a se takového zatčení bránil a toho neb ty, kdož by jej zatýkati chtěli, bil: tehdy ten tudy odboj právu jest učinil. A na takového tím vším spuosobem, jako na odbojníka práva saženo býti má.

D. 32.

Kteráž by osoba ženského pohlaví zatčena byla, tolikéž se v moc najvyššího purgkrabí Pražského neb místo JM[ti] držícího postaviti, a najvyšší purgkrabě aneb místo jeho držící, jí bytnost v klášteře sv. Jiří ukázati má. A ona aby tu tak dlauho (dokudž by tomu, proč jest zatčena, dosti neučinila) zuostala. A jestli by se také trefilo, že by která žena, jsauc s těžkým životem, zatčena byla a v tom času slehla: tehdy po vyjití ode dne porodu jejího v šesti nedělích, potom ve dvau nedělích pořád zběhlých, aby se postaviti (jakž vyš dotčeno) povinna byla.

D. 33.

Kdož by zatčen byl a chtěl z neřádného zatčení obsýlati: takové obeslání před úřad purgkrabství Pražského, nedada dvěma neděluom ode dne zatčení projíti, vzíti a do téhož obeslání zejména příčinu neb příčiny doložiti a oznámiti má, aby obeslaný o tom věděti a proti tomu s potřebami svými hotov býti mohl. A saud purgkrabský aby v tom nic jiného nesaudil, než samo zatčení neřádné, a pod tím pře znovu slyšeti a sauditi nemá. Než byla-li by taková pře, že by hodné a slušné příčiny toho purgkrabě uznal: tehdy neb aby o to naučení v saudu zemském vzal, anebo toho na saud (rozváže příčiny) před JM[t] podal, anebo před ten saud, kdež jest ta pře prvé slyšána a sauzena byla, aneb odkud ten zatykač vyšel. A dokudž by ta pře o neřádné zatčení rozsauzena nebyla, do toho času, a dále nic, aby najvyšší purgkrabě neb místo jeho držící, mohl straně roku přidati, odtahu v té při dalšího a zbytečného žádného nečině než najdéle do najprv příštího saudu zemského, aneb do toho saudu, od kteréhož to naučení bráti aneb té pře před ten saud podati by měl.

D. 34.

Kdož by z neřádného zatčení obeslal a neřádu nepokázal, neb obešlíc od obeslání pustil: že má tomu od kohož jest zatčen, pátý díl té summy (pro kterauž by byl zatčen) propadnauti; a z toho zatčení nemá propuštěn a vězení prázen býti, leč tu pokutu spolu s hlavní summau (proč jest zatčen) zaplatí. A pakli by oč koli jiného zatčení se stalo, že by se summy peněžité nedotýkalo: tehdy nad to, proč zatčen jest, ma tomu od kohož zatčen jest, deset kop grošuov českých pokuty dáti, a též také z toho zatčení nemá propuštěn býti, leč tu pokutu dá a zaplatí.

D. 35.

Kdož by po zatčení aneb po zápisu, pod závazkem cti a víry učiněným, nepostavil se: ten nemá od úřadu k postavení napomínán býti. Než měl-li by hodné příčiny, pro nemoc, vodu, oheň a vězení že se stavěti nemohl: tehdy má to ve čtyřech nedělích od času nepostavení jeho k úřadu sám oznámiti, a na schválení saudu purgkrabství Pražského pokázati. Pakli by toho neučinil a neoznámil, aneb oznámíc nepokázal, tehdy po vyjití těch čtyř neděl, má od úřadu list nepoctivý na toho každého vydán býti, a již na čest a víru nemá se takovému věřiti. A když v moc auřadu takový dán k opatření bude, najvyšší purgkrabě Pražský aneb místo jeho držící, s auřadem, má takového do vězení do Daliborky dáti, a z toho vězení bez vuole druhé strany ho nepauštěti, leč tomu, proč zatčen jest aneb zápis na se udělal, dosti učiní.

D. 36.

Co se těch, kteří po zatčení aneb po zápisu cti a víry učiněným, na věži ctí a věrau zavázáni bývají, dotýče: aby odtud nikterakž s věže doluov nescházeli a vězení toho prázni nebyli, leč by rukau dáním anebo z aust v uši od najvyššího purgkrabě Pražského neb místo jeho držícího, nebo od toho komuž by purgkrabě na místě svým úřad poručil, propuštěn neb propuštěni byli, anebo jím ke dskám neb k saudu, kdy by svau při měl, (a jinak nic), jíti dopuštěno bylo. A jestli, že by jináč kdo s věže sšel, anebo z toho vězení bez vuole

35*

purgkrabí a úřadu aneb věřitele svého vyšel: že takový do Daliborky vzat, a tam držán býti má dotud, dokudž by tomu, proč jest zatčen aneb zavázán, dosti neučinil. Než kteříž by pro židy seděli, ti budau moci choditi v domu úřadu najvyššího purgkrabě Pražského až po vrata. Však kteří na věži seděti budau, z těch jeden den jeden, a druhý den druhý, a tak pořádkem, pro jídlo a pití budau moci do Hradu a do domu v Hradě odjíti, a zase hned (vezmauce sobě jídlo a pití) na věž jíti. A nebyl-li by než toliko sám jeden na věži, tehdy každého dne pro jídlo a pití bude moci do Hradu, a do domu v Hradě scházeti, a vezma sobě jídlo a pití, zase hned má na věž jíti, z Hradu ven nevycházeje.

O promlčení práva.

D. 37.

Páni na plném saudu................ (1549 E. 35.)

D. 38.

Léta Božího tisícého čtyřstého... (1549 E. 37.)

D. 39.

Na sněmu obecním, léta tisícího pětistého čtyřidcátého prvního, v pondělí po sv. Panně Barboře o vyzdvižení desk učiněným jest zřízeno: Kdož jest které dědictví před shořením desk zemských tři léta a osmnácte nedělí pořád zběhlých, pokojně bez naříkání vydržal, ten každý aby při tom zuostaven byl.

(1549 E. 36.)

D. 40.

Kdož by pro ránu Boží v mor...... (1549 E. 38.)

D. 41.

Kdož by kolivěk statek sirotčí (nemaje k němu práva) dskami zapsal, aneb jej jinak odcizil, potom sirotek přijda k letům spravedlivým dvatcíti, že by odporu tomu zápisu dskami nevložil, anebo byl-li by statek jinak odcizen, právem

toho nehleděl ve třech letech a osmnácti nedělích: že své právo promlčí.

(1549 E. 39.)

D. 42.

Kteráž by koli duchovenství...... (1549 E. 40.)

D. 43.

Kdož drží věnným právem......... (1549 E. 41.)

D. 44.

Kdož by koli, an jeho zprava přišla, a pro tu nezpravu nevedl by práva do tří let a osmnácti neděl: tehdy tu zpravu promlčí. Než když by kdo komu dal úmluvu pro nezpravu: tehdy ten hned také tomu, má-li zpravci, má také úmluvu dáti. A tak jakž naň vedau pro nezpravu, má na zpravce svého se vésti, nedada letuom projíti.

(1549 E. 42.)

D. 45.

Jestli že by bratr nedílný prodal co komu, též strayc nedílný, neb jakýž koli společník: tehdy má bratr bratra, strayc strayce, společník společníka, od úřadu desk zemských listem obeslati, aby k tomu vkladu přijel. Pakli by nepřijel bratr druhý, nebo strayc, nebo společník, a jsa v zemi a maje léta, neodepřel by tomu trhu do tří let a osmnácti nedělí, až by léta zemská prošla: již se po projití těch let nebude moci navracovati na to dědictví, co bratr, neb strayc, neb společník jeho prodal. Pakli by v zemi nebyl, tehdy jemu to ke škodě nemá býti. A přijeda do země, maje léta, neodepřel-li by tomu trhu a zápisu ve třech letech a osmnácti nedělích: též to dědictví promlčí.

(1549 E. 43.)

D. 46.

Když by která panna byla v cizí moci, a měla jaké právo k čemu dskami, anebo jinak: že svého práva nepromlčí.

D. 47.

Jestli že by lidé poddaní jaké grunty držíce, žádných jistot na ně neměli: takoví vydržením let těch gruntuov proti pánuom týchž gruntuov toho užíti nemají. Než kteří by lidé poddaní to jakými koli pruovody dostatečně pokázati mohli, že s volí vrchního pána, číž by to grunty byly, buď pod plat neb jinak jsau kaupení: ti toho užíti mají.

O obhajování země a práva.

D. 48.

Chtěl-li by kdo mocí vtáhnauti, anebo že by vtrhl do koruny české, chtě tudy království obdržeti: proti tomu abychom sobě všickni pomocni byli, pod pokutau cti, hrdla a statku ztracení.

(1549 B. 10.)

D. 49.

Na sněmu obecním, kterýž držán byl na Hradě Pražském, léta 1547 v auterý před svatým Bartolomějem. Jakož JM[t] královská pán náš najmilostivější atd.............. .... A tu jestli že by se kdo tomu zprotivil a králi JM[ti] pomáhati nechtěl, buď z Pražan, z měst, z klášterův nebo manův: ti a takoví aby čest svau ztratili neb ztratil. I na tomto jsme se stavové snesli a to sobě podlé JM[ti] královské i JM[ti] dědicův a budaucích králův českých, zdržeti slíbili: Kdož by se koli právu zprotivil, že má na něj najvyšší purgkrabě Pražský svú mocí táhnauti, a potom najvyšší komorník, sudí, písař zemský, a vedlé nich všecka země. Pakli by sám netáhl, ale bude moci místo sebe poslati člověka hodného s svau možností. A též byli-li by kteří v městech neb kdež koli jinde panského neb rytířského stavu, ješto nemají než na listech, by pak i žádného statku neměli, též mají všickni podlé možností svých táhnauti. A města což mají na zemi, aby také z toho vší možností táhli, tak jak se nahoře píše. Pakli by kdo buď z pánuov neb z rytířstva jsa obeslán, pomáhati nechtěl,

tak jako se nahoře píše, ten má svau čest proti králi i zemi ztratiti. A purgkrabě najvyšší Pražský s hajtmany toho kraje, v kterémž by se mělo práva dopomoci, a k tomu, kohož by k sobě přijíti měli, aby to rozvážili, kterak by se země hnauti měla, a což by k moci krále JM[ti] a nejvyššího purgkrabi dosti bylo. Proti tomu každému, kdož by se řádu a právu zprotivil, sobě pomáhati a jeho obhajovati máme, do našeho najvyššího přemožení, pod pokutau vyš dotčenau.

(1549 B. 11.)

O řádu desk zemských, o zpravách a platich komorních a o kladeni ve dsky.

D. 50.

Což se všech a všelijakých statkuov zápisních a duchovních ve dsky zemské, na relací a povolení JM[ti] královské zapsaných dotýče, nic méně i kdož jsau jaké koli majestáty pořádně sobě dané a zápisy neb smlauvy na statcích zápisních měli, ješto by jim shořeli neb jak koli zmařeni byli, též i kdož jsau sirotci, majíc sobě léta od JM[ti] z plného saudu zemského daná, statky jakž koli a komuž koli ve dsky kladli: to také, kdož koli pořádně a dostatečně před úředníky menšími na schválení jich pokáže, sobě zase dskami bez zvláštní relací krále Jeho M[ti] i Jich M[ti] stvrditi bude moci.

D. 51.

Kdož by koli prodal dědiny manské, a kladl je ve dsky dvorské, a neměl-li by čím dskami dvorskými zpravovati: bude moci zápis zpravní dskami zemskými Památnými na dědinách svých učiniti; jestli že by z těch dědin manských právem vyveden byl, že bude moci na dědiny jeho dědičné neb zápisné vésti, jakž zprava jeho ukazovati bude.

(1549 G. 1.)

D. 52.

Jestli že kdo dědiny zápisné........ (1549 **G. 2.**)

D. 53.

Když jeden druhému prodá dědictví .. (1549 G. 8.)

D. 54.

Jestli že by kdo zpravoval.......... (1549 G. 9.)

D. 55.

Kdož napřed komu zpravuje........ (1549 G. 10.)

D. 56.

Když kdo má komorní plat s výplatau a chce jej komu prodati: při tom trhu muož se zpravau i pokutau opatřiti, jako při nahoře psaných zpravách. Než kdo by jej chtěl prodati, nemaje ho sám dědicky, než s vayplatau: jináč ho nemá klásti než v témž právě, jakož jemu dsky svědčí, od toho, od kohož jest kaupil. A zpraviti má svau závadu toliko.

(1549 G. 11.)

D. 57.

Kdož věnné právo prodává......... (1549 G. 12.)

D. 58.

Když jeden druhému prodá dědictví (1549 G. 13.)

D. 59.

Jakož jiná nezprava bývá.......... (1549 G. 14.)

D. 60.

Jestli že by kdo komu prodal dědictví (1549 G. 16.)

E. 1.

Jiná zprava jest.................. (1549 G. 15. a)

E. 2.

Tyto všecky zpravy nahoře psané mohau se penězi ssauti i třetinau s škodami a náklady od držitele těch dědin, když by se právo pro nezpravu vedlo, nedopauštěje panování jalového. Než jestli by držitel dědin tak ssul: tehdy bude moci pro tauž summu, kterauž by s škodami a náklady ssul, a na to

vayše pro škody a náklady své, což by sám na to ku právu vynaložil, na svého zpravcí před se právo vésti a dovésti, a takové ssutí zpravě jeho nemá ke škodě býti.

(G. 15. b)

E. 3.

Kdož koli chce do kterýchž koli desk co klásti. každý tu musí osobně sám před úředníky býti, a bez přítomnosti jeho nemá kladeno býti. Než komuž se klade, nechce-li tu sám býti, muož koho chce poslati místo sebe, aby na místě jeho zápis přijal. Než jestli že ten, kdož klásti chce, vezme rekognicí u desk: však aby osobně před úředníky byl, když se rekognicí píše, a když se napíše, má se jemu přečísti a potom jemu v moc má dána býti, a komuž jí dá a kdož s ní ke dskám přijde, tehdy bude kladeno, jak ta rekognicí ukazuje, a také tak jakž ten kdož s tau rekognicí ke dskám přijde, širší zprávu učiní neb dá; jinak nic. A tím spuosobem muož se klásti do desk bez přítomnosti toho, kdož by měl zápis udělati, a jinak nic. A ta rekognicí nemá trvati než do Suchých dní po dání té rekognicí najprv příštích aneb do nazajtří svatého Jeronýma, a to dotud, dokudž páni toho kterého saudu nevzdadí; a dále nic A chce-li potom jinau vzíti do druhého saudu, opět muože to učiniti, a tak vždycky. Než kdo chce dskami Památnými zápisem k tomu kladení moc dáti: to také muože učiniti, na čež koli; a taková moc tím zápisem daná trvati má dotud, dokudž se ta věc, jakž ta moc ukazuje, nevykoná.

(1549 G. 4.)

E. 4.

Jestli že kdo komu dědiny zastaví (1549 G. 17.)

E. 5.

Omyl ve dskách jestli že by se stal beze lsti, že páni JM[ti] a vládyky to budau moci na plném saudu napraviti. Ale úředníci desk nemají nižádných omyluov ve dskách napravovati, pod pokutau ztracení hrdla. Než vklady trhuov, věn a zápisuov dlužních, též zpravních, tolikéž smlauvy, ty mohau, kdy a jak se strany svolí, při přítomnosti obojí strany, opraviti neb doložiti, neb ujíti, i propustiti, pokudž se strany (kterýchž by

se vlastně, a ne jiných, dotýkalo) snesau. Však když by koli takové opravování výš dotčených věcí se dálo, aby datum dne a léta při tom a v přítomnosti kterých úředníkuov zejména to opravování se stalo, dokládáno bylo. Pakli by kdo co zapsal neb opravil, doložil, ujal neb propustil: že to tomu, kohož by se dotýkalo, ke škodě býti nemá.

E. 6.

Jestli že jeden druhému dědin svých za zdravého života neb po smrti své postaupí zápisem, a v tom zápisu že ta klausule stojí, že »jemu jich postupuje tak a v témž plném právě, jakž jemu dsky od toho (napíše jej ve dskách jménem, kdo jest ty dědiny prodával) plněji svědčí: tehdy ta zprava, kteráž svědčí tomu, kdož zápisem postupuje, všecka tak platná jest, jako tomu, kdož ten zápis zapisuje. A přijde-li nezprava, nemá se na toho dědiny pro nezpravu vésti, kdož zápisem postupuje, ale na tu prvnější zprávu, kdož ty dědiny tomu zapisujícímu zpravuje, má se vésti, jakž táž zprava ukazuje.

(1549 G. 18.)

E. 7.

Jestli že by kdo komu prodal plat (1549 **G. 19.**)

E. 8.

Jestli že by kdo prodal plat komorní (1549 **G. 20.**)

E. 9.

Jestli že by kdo chtěl komu právo (1549 **G. 21.**)

E. 10.

Kdo se chce pro nezpravu vésti, jestli že stojí zprava v trhu těmito slovy, že »jeden druhému zpravuje, čímž má neb míti bude«: již ten kdož tak zpravuje závady, dědiny všecky, kteréž má tehdáž neb potom míti bude, by pak které prodal po též zpravě, tehda té zpravě předešlé ten prodaj ke škodě není, ale předse ty dědiny prodané ve zpravě jsau. A sáhne-li kdo na ty dědiny právem desíti kop grošuov platu ročního, více neb méně, takto se má pro nezpravu vésti. Najprvé má přijeti k úřadu desk zemských, a tu úředníkuov má žádati aby

mu ten trh čtli, kterak jemu zprava ukazuje tím trhem, a slyše má žádati úředníkuov, aby mu dali úmluvu. Tehdy úředníci mají k sobě zavolati starostu neb spravcí komorničího, a ten má tu úmluvu do registr svých znamenati, a hned má komorníka na úmluvu poslati k tomu, kdož ty dědiny, kteréž ve zpravě jsau, drží. A potom od toho dne, který den tam komorník bude dávaje úmluvu, a po dvau nedělích má ten jistý ke dskám zemským přijíti, kdož počal pro nezpravu vésti, a má žádati úředníkuov, aby jemu list na zvod dán byl. Pakli sám nepřijde, ale muože místo sebe jiného puovoda rozumného poslati, a komorník s tím listem zvodním na ty dědiny jeti má. A přijme-li za zvod držitel těch dědin, má relací ke dskám zemským komorník učiniti, a ten zvod zapsati; a nepřijme-li za zvod, má to před úřadem oznámiti, a jeden z úředníkuov menších má s původem na ty dědiny tam jeti. A když přijedau k těm dědinám, na kterých se zvod státi má, má ten kdož vede anebo puovod jeho ukázati a jmenovati ty dědiny, kteréž v zpravě jsau, a by jich pak mnohem více bylo nežli by ta zprava ukazovala, proto to ke škodě nic není, když tak zpravuje, »kdež má neb míti bude,« a tu úředník s komorníkem udělá zvod třetinau vayš. A tím zvodem puovod těch dědin v držení nepřijde, a ten na koho se vede, proti právu neučiní, že v držení nevpustí. Tehdy puovod od toho dne, který den se stane zvod, po dvau nedělích panování toliko jedno má udělati. A po tom panování po dvau nedělích puovod k úřadu přijeti aneb někoho poslati a listu má žádati na odhádaní. A to odhádaní žádnému nepříleží, než místokomorníku samému; pakli by místokomorníka nebylo, tehdy komuž najvyšší komorník rozkáže jeti, buď místopísaři, aneb písaři menších desk zemských, a jeden z nich aby jel s místosudím. Tehdy na žádost původa, má místokomorník listy dáti na odhádaní dědin jeho, aby byl na ten den ráno před sluncem s přátely. A více listy svými místokomorník obešle sausedy a dobré lidi, kteří najblíže k těm dědinám přísedí, a ten kohož obešle, má přijeti ničímž se nevymlauvaje, pod propadením desíti kop grošuov českých místokomorníku. A když tam místokomorník přijede, odhádaní má učiniti mocí úřadu svého s komorníkem tím, kteréhož s sebau míti bude. A místopísař má s ním sám jeti aneb poslati také někoho. A to odhádaní má býti ráno když slunce vyjde, aneb

do poledne, ale po poledni nic. A odhádání má se učiniti na tom, nač zápis zpravní zejména se vztahuje, třetinau vayš. A to odhádaní sepsané, když domuov místokomorník přijede, tehdy má relací učiniti, aby to což jest odhádal, tak vcele ve dsky Trhové vloženo bylo ku pravému dědictví, (krom dědin zápisných, ty se odhadují, jakž artikulové D. 27. a D. 28. o tom ukazují,) tomu kdož jest právo vedl. A třetina slove toto: Nad tři kopy čtvrtá, a tak na deset kop grošuov českých přijde třetiny vayš tři kopy grošuov a dvadceti grošuov. A tak přijde pro deset kop s třetinau třinácte kop dvadceti grošuov. A když se tak odhádaní stane, od toho dne odhádaní má udělati po dvau nedělích panování jalové, a tu již na vrch práva dovede.

(1549 G. 22.)

E. 11.

Kteréž by koli dědiny nebo dědictví připadly příbuzenstvím, vedlé obdarování krále JM[ti], na najbližšího přítele: že týž zpravcové také jsau povinni zpravovati tomu příteli, na kteréhož by připadlo to dědictví, jako tomu, po komž jest naň připadlo. A též společníka, když by na druhého společníka dědiny připadly.

E. 12.

JM[t] královská k tomu své milostivé povolení dáti ráčil, aby dědinníci, svobodníci a nápravníci statky své osobám z stavuov, též i sami sobě prodávati a kupovati vůli měli. A od nich do desk zemských aby tomu, komuž prodají, i jim, bez další relací též jíti a kladeno býti mohlo. Však to do vůle JM[ti] královské státi a trvati má. A tolikéž JM[t] královská, jakž i předešle, všecku vrchnost na týchž dědinnících sobě pozuostavovati ráčí.

E. 13.

Na sněmu obecním, kterýž držán byl na Hradě Pražském léta 1549 ve čtvrtek po svaté Školastice, toto jest zřízeno: Kníže a stavové JM[ti] královské za to prosí: Poněvadž Karlštajn hrad JM[ti] královské a zemský jest, na kterémž koruna, privilegia a jiní klénotové k poctivosti JM[ti] královské a vší země se cho-

vají, aby JM[t] královská k tomu své milostivé povolení dáti ráčil: Poněvádž některá městečka i vesnice k témuž zámku náležející daleko ve čtyřech, v pěti i v šesti mílech od zámku jsau, a pro tu nepříležitost a dalekost malau platnost a pohodlé k tomu zámku nesau a pro dalekost že se k nim často přihlédati nemuože, pustnau; a některé vesnice osob duchovních i světských k tomu zámku, mezi jinými vesnicemi k zámku náležitými leží a s nimi se v hromadu blízko k zámku staykají, a JM[t] královská své některé vesnice týmž osobám duchovním blíže příležící míti ráčí: aby JM[t] královská takových vesnic svých, osobám, což by v jednostajném užitku bylo, na čemž by žádnému nic nesešlo, postaupiti, je směniti za ty, kteréž tak blízko od zámku příleží, a na místě těch ony, kteréž tak daleko od zámku leží, aby prodati a za ně peníze vyzdvihnauti ráčil: neb skrze takové směny témuž zámku Karlštajnu veliké pohodlí a platnost býti muože. Neb jinač v témž panství k němu náležitém málo prostranství má, a tudy i mezi těmi lidmi tak v hromadě sobě přísedícími, mnohé ruoznice by zastaveny a v lepší sausedství i svornost uvedeny by byly. A JM[t] královské, ani žádnému jinému na užitcích tau měrau by nic nesešlo, a tomu zámku na budaucí časy by se mnoho dobrého stalo. A tolikéž i k jiným JM[ti] královské zámkuom, k království příslušejícím, kteréž JM[t] královská držeti ráčí, neb i jiní drží: aby pro pohodlí a dobré těch zámkův, za jiné vesnice v rovnosti se v důchodích se směňovati a sfrajmarčiti mohli, jako i k svrchu oznámenému zámku Karlštajnu. I JM[t] královská znajíc v tom dobré a užitečné těch všech zámkův i nemalé pohodlí býti, k tomu své milostivé povolení dávati ráčí. Tolikéž kníže a stavové JM[ti] královské a těm osobám, kteříž takové zámky drží, aby takové směny činiti ráčil a mohli, dávají, a aby se to tak dálo, snášejí. A když by jaká směna se státi měla, aby saud zemský v to nahlédl a to rozvážil, aby taková směna bez škody JM[ti] královské i zemské byla. A což by se tak směnilo, to aby ve dsky zemské JM[ti] královské, k těm neb k tomu zámku, a tolikéž těm osobám od JM[ti] královské, s kterýmiž by se směna stala, vloženo a zapsáno podlé pořádku bylo.

O komorním řádu a platích komorních.

E. 14.

Pro tyto a na tyto věci .... (1549 **G. 26.**)

E. 15.

Jestli že by kdo list měl .... (1549 **G. 27.**)

E. 16.

Komuž by zápis svědčil .... (1549 **G. 28.**)

E. 17.

Kdož by měl který zápis dskami anebo listem, a ten list ve dsky vložen byl dědicky, aneb dluhem s komorníkem uvázaní, a neuvázal by se od toho času, když by moc zápisu k uvázaní přišla, ve třech letech a osmnácti nedělích: tehdy to dědictví aneb ten dluh promlčí, leč by toho dědictví a statku v držení byl zemská léta bez nároku, tehdy toho užíti má. A jsa jeho v držení bez komorníka zemská léta, není mu potřebí se uvazovati s komorníkem Pražským. A jestli že by po těch promlčených letech, nejsa v držení statku, komorníka vésti na uvázaní toho zboží aneb dluhu chtěl: že mu nemá komorník již vydán býti, poněvadž jest léta promlčal. Než jestli že by on vezma komorníka chtěl se uvázati, ano práva jdau, a oni se jemu uvázati nedali: má přijeti a u desk oznámiti, že není vpuštěn v držení, več se uvazoval. Tehdy má jemu od úřadu desk zemských list obranní vydán býti, a purgkrabě najvyšší Pražský mocí úřadu svého má jej v skutečné držení uvésti, tak a tím spůsobem, jakž o tom v artikuli o listech obranních **D. 19.** dotčeno jest. A tu jestli že by nevpustil v držení, odboj učiní a královská M[st] má naň sáhnauti jako na odbojníka. A nedal-li by mu se uvázati, ano práva nejdau, že tím let nepromlčí. A byla-li by válka, že promlčení let žádnému ke škodě býti nemá.

(1549 G. 29.)

E. 18.

Jestli že by komu svědčil který zápis (1549 **G. 30.**)

E. 19.

Kdož by měl plat komorní na kterých koli dědinách braní s komorníkem na týchž dědinách pro úrok: jestli že by

nedal úroku při sv. Jiří, neb při sv. Havle, tehdy ten můž s komorníkem bráti pro nedání úroka toho na těch dědinách, jakž zápis ukazuje. Pakli nebeře pro úrok svatojiřský až svatý Havel mine, aneb svatohavelský až svatý Jiří mine, již není jemu povinovat dáti zadržalého úroku. A ten kdož maje pokutu, a vedle ní by se nezachoval, sám sebau vinen bude. Než stojí-li, pro zadržalé úroky aby mohl bráti, aneb že přijdauce ke dskám že zápis Památnými dskami učiní, že jemu má čekati až do druhého úroku, a to čekání ke škodě býti nemá: tehdy můž bráno býti tím spůsobem pro zadržalé úroky. A také jestli že by dsky byly zavříny, aneb komorníci byli staveni: pro takové úroky že potom z těch zadržalých úrokuov muož pohnati, a puohon ten nebude zmatečný. A potom kdyby dsky zase byly otevříny, a komorníci se vydávali, aby se držel své pokuty pro úrok svůj, jakž zápis ukazuje. Pakli kdo chtě s komorníkem bráti pro svuoj úrok, i nemá co: tehdy hned komorník má panování udělati na těch dědinách, na kterých plat komorní vedle zápisu ukazuje, a potom právo má předse vésti až k odhádaní, tím spuosobem jakž o právu vedení pro summu přisauzenau artikul **D. 21.** ukazuje, krom zvodu; a má se odhádati třetinau vayš, a k tomu zadržalé úroky a to zadržalé od té chvíle, odkad počne panovati. Pakli kdo má plat komorní zápisem bez zpravy, tomu se nemá odhádati třetinau vayš, než s náklady toliko. Pakli by kdož kolivěk měl braní s komorníkem pro úrok komorní, ješto by to byl plat kaupený a nenadaný, a neužíval-li by pokuty své za tři léta a osmnácte nedělí, ano komorníci na braní neb na uvázaní od úřadu desk zemských vydávají se, aneb ano práva jdau: že ten každý svuoj úrok i zadržalé promlčí; ale nadaný plat, ten se nikdy promlčeti nemá. A když by kdo pro které úroky komuž koli dobytek podlé zápisu svého pobral a zajal s komorníkem, a ten komuž týž dobytek, jakž koli zajat, jeho nevyrušil: tehdy týž dobytek má hnán býti k úřadu zemskému k starostovi komorničímu, a tu týž dobytek má držán byti za tři dni, a po třetím dni mají obeslány býti osoby přísežné, kteréž na to přísahy mají, a jsau vždycky v Praze. Jestli dobytek zajat, voly, krávy neb který kolivěk dobytek, tehdy jsau na to přísežní řezníci; pakli jsau koně zajati, tehdy jsau na to přísežní koníři. A ti tak obeslaní mají ten dobytek odhádati původovi, podlé jich přísahy, do summy

toho úroku, pro kterýž jest bral, i s náklady i s útratami pro to vzatými, a týž dobytek odhádaný tomu, kdož jest bral, má zuostati. A což by po týmž odhádaní dobytka zajatého zuostalo, má tomu komuž jest zajat, zase vrácen býti. A při tom odhadování má býti místokomorník a písař menších desk zemských a starosta komorničí. Pakli by ten komuž jest dobytek zajat, v těch třech dnech až do poledne třetího dne, k úřadu přijda, tu summu, pro kterauž jest bráno, s náklady i s útratami, i to což jest týmž dobytkem protráveno, položil, a prvé než by se týž dobytek odhádal: tehdy to tak polože úplně dobytek svůj zajatý muož zase vzíti, a tomu nižádný odpírati ani brániti nemůž; a ten kdož jest právo vedl, přijíti to má bez odpornosti. Jestli že by pak kdo svévolně na svých dědinách bráti a zajímati nedal: tehdy tu hned komorník na to braní od uřadu vyslaný, má toho kdož bráti nedá, pohnati: Najprvé od krále JM[u] i ode všech úředníkuov větších i menších, i od najvyššího purgkrabí Pražského, a den k stání tomu puohonu jemu týž komorník, kdy a kde státi by měl, bude jmenovati. A ten puohon má býti od každého z desíti kop grošuov českých. Nebo jestli že by komu mělo bráno býti s komorníkem, buď na číchž koli dědinách, ješto by zápis dskami zemskými učiněný na ty dědiny nesvědčil: proto ten, číž dědiny jsau, nemá brániti bráti, ale má dobytek zajatý vyručiti dobrým člověkem, aneb jiným člověkem, kterýž by měl na svobodných dědinách. A tu summu, pro kterauž jest bráno, má položiti při úřadu zemském, i s náklady a útratami, a odpor tomu braní učiniti a vložiti, a k němu pohnati, a k saudu přistaupiti, a to provésti, že jest původ na jeho dědinách bráti neměl. A jestli že to provede, že jest na jeho dědinách bráti neměl: tehdy ten kdož jest tak nepořádně bral, má tomu škody i všecky náklady nahraditi a zaplatiti, i ten základ, v čemž jest dobytek vyručen, bez odpornosti dáti.

(1549 G. 31.)

E. 20.

Jestli že by komu zápis který..... (1549 **G. 32.**)

E. 21.

Jestli že by kdo měl plat komorní (1549 **G. 33.**)

E. 22.

Jest i že by kdo měl jakýž koli zápis (1549 G. 34.)

E. 23.

Jestli že by dvěma nebo třem...... (1549 G. 35.)

E. 24.

Kdož by na sobě listem............. (1549 G. 36.)

E. 25.

Kdyby na dvojím statku............ (1549 G. 37.)

E. 26.

Němay, poněvadž jest ten.......... (1549 G. 38.)

E. 27.

Pankhartuom a kurvám zjevným... (1549 G. 39.)

E. 28.

Měštané na zpravní listy statkův držeti, proti nálezu obecnímu dědicky nemají. Než kaupili-li by Pražané neb které město co k obci, neb osoby v městech, na svobodných dědinách aneb statcích: ty takové dědiny a statky tak kaupené, s povolením JM[ti] královské, aby sobě bez prodlení ve dsky zemské klásti dali. Však s takovau vayminkau: Přišla-li by jaká berně, aneb jaká jiná potřeba královská neb zemská, že oni nadepsaní purgkmistr a rada, i všecka obec N., toho nadepsaného dědictví sobě pod šos, ani jinak, všeho ani na díle osobovati, ani přivlastňovati nemají. Tolikéž i městské osoby, kteříž by takové statky, s povolením JM[ti] královské, kupovaly a držely; a to pod pokutau Zřízením Zemským (E. 30.) vyměřenau: »Kdo by ve dsky kladl jinému dědiny královské neb duchovní, a sám jich ve dskách nemaje.« Než mají a povinni budau se k králi JM[ti] a k zemi tak zachovati, a to vše činiti, jak jsau se předešle držitelé nadepsaného dědictví chovali a z toho činili.

(1549 G. 40.)

E. 29.

Na sněmu obecním.................. (1549 H. 1.)

E. 30.

Jestli že by kdo ve dsky kladl jinému dědiny královské neb duchovní, a sám jich ve dskách nemaje, a věda že jsau královské neb duchovní: že má takový za falešníka jmín býti, a králi v trestání upadne, a statek k tomu proti králi propadne. Než jestli že by kladl nevěda: tehdy ten vklad nemá moci míti, a ten také úrazu na své cti, ani na statku žádné škody nemá míti; než drž se svého zpravce, dada jemu na úmluvu.

(1549 H. 2. a.)

E. 31.

Jestli že by kdo dědiny čí, kteréž by královské a duchovní aneb manská nebyly, kladl ve dsky, sám k nim práva nemaje, a ten kdož by právo k nim měl, pohnal by z nich a a vysaudil by je na tom, kdož by ty dědiny držal: tehdy ten kdož jest je kladl ve dsky, k nim práva nemaje, upadne v pokutu nahoře v artikuli **E. 30.** položenau, a králi v trestání. A kdož by dědiny ty dskami k sobě přijal, věda o tom že onen kdož mu kladl, práva k nim neměl: že ten v tauž pokutu upadne. Než jestli že by ten kdož klade, aneb ten kdož ten vklad přijímá, nevěděli neb nevěděl, aby kdo jiný k těm dědinám právo měl, než ten kdož ve dsky kladl: tehdy ten neb ti aurazu na své cti ani na statku žádné škody nemá míti a nésti, než drž ze svého zpravce, dada jemu na úmluvu. Pakli by nebyl nařčen neb nebyli, kdož ty dědiny svobodné tak držal za tři léta a osmnácte nedělí: ten má toho svého práva užíti a pokuty další nenésti.

(1549 H. 2. b.)

E. 32.

Jestli že by kdo komu dědiny...... (1549 **H. 3.**)

E. 33.

Kdyby dvěma nebo třem, anebo kolika koli osobám, bylo jedním trhem ve dsky vloženo aneb kladeno: že tím trhem společníci nejsau. Než ti společníci jsau, kterýmž by z milosti krále JM[u], nebo pánuov a vládyk z plného saudu spolek dán

byl. A kterýž by kolivěk umřel bez zřízení dostatečného, a bez dědicův řádně pošlých, ješto by jemu trh podle jiných svědčil: že tu s mrtvého díl na živé připadnauti nemá, ale na najbližšího přítele, vedlé obdarování krále Vladislava o nápadích a odúmrtech daného. (**I. 52.**)

E. 34.

Jestli že by kdo pro nemoc.......... (1549 **H. 6.**)

E. 35.

Kdož by koli udělal zápis »s místem« (1549 **H. 7.**)

E. 36.

Věna všecka........................... (1549 **H. 8.**)

E. 37.

Přídavek věna......................... (1549 **H. 9.**)

E. 38.

Kdož by komu statek prodal....... (1549 **H. 10.**)

E. 39.

Jestli že by kdo který zápis....... (1549 **H. 11.**)

E. 40.

Kdož by komu koli zápis........... (1549 **H. 12.**)

F. 1.

Kdož za který koli statek......... (1549 **H. 13.**)

F. 2.

Jestli že by kdo dskami........... (1549 **H. 14.**)

F. 3.

Jestli že by kdo kterým statkem.. (1549 **H. 15.**)

F. 4.

Jestli že by kdo měl zpravní list.. (1549 **H. 16.**)

F. 5.

Když by dva bratří statek prodávali (1549 **H. 17.**)

F. 6.

Když by kdo několika osobám..... (1549 **H. 18.**)

F. 7.

Tak jakž předešle páni............ (1549 **H. 19.**)

F. 8.

Jestli že kdo rukojmí jest......... (1549 **H. 20.**)

F. 9.

Jestli že jest kdo komu............ (1549 **H. 22.**)

F. 10.

Kdo chce dědictví své............. (1549 **H. 23.**)

F. 11.

Kdož by na statku svém zapsal.... (1549 **H. 24.**)

F. 12.

Kdož by koli manželce své........ (1549 **H. 25.**)

F. 13.

Kdo chce dědictví své.............. (1549 **H. 26.**)

F. 14.

Kdo by chtěl komu dluh............ (1549 **H. 27.**)

F. 15.

Aby žádnému vaypisuov........... (1549 **H. 28.**)

O kladení ve dsky.

F. 16.

Kdo by statek od koho kaupil, a ve dsky mu jej kladl »s kurmi, robotami, vajcí, ospy, aneb s čímž koli:« jestli že by ten kdož jest kaupil, některé té věci na tom statku nenalezl,

buď roboty aneb které jiné věci, má jemu ten kdož jest prodával a ve dsky vložil, to což mu se nedostalo, jakž dsky ukazují, na summě zase sraziti, po čemž jemu na trhu tu věc pokládal. A byla-li by již summa zaplacena, tehdy aby jemu zase navrátil. Pakli by ten kdož jest prodal, vedl svědomí proti dskám, pravě že jest té roboty, i s tím což ve dskách jest, neprodával: desk žádný přesvědčiti nemuože. Než ten jakž mu dsky svědčí, má toho užíti. A ten kdož jest svědomí proti dskám vedl, má dvě neděle v věži seděti, proto že jest se směl o to pokusiti a svědomí proti dskám vésti.

(1549 E. 17.)

F. 17.

Jestli že by kdo zapsal statek někomu a dětem jeho: že tu děvečky mají tolikéž jako pacholíci, a že jeden z těch dětí nemůž se ke škodě druhého dlužiti na ten statek a že dluhy zapisujícího mají spolu platiti. Než který by zápis svědčil dědicuom toliko: tu sami pacholíci toho užiti mají.

F. 18.

Jestli že by kdo člověka mladého v to uvedl kterýž by dvadcíti let neměl, aby jemu statek svůj »bez místa« zapsal: že ten zápis žádné moci nemá. Než jestli že by před dvadcíti lety zapsal, a potom dojda dvadcíti let věku svého o to ve třech letech a osmnácti nedělích nemluvil: takový zápis má moc míti.

F. 19.

Když by kdo list odkázal muži a ženě i dětem jich že by pak muž její a otec těch dětí dal ten list komu s dobrau volí: že proto tu žena ani děti svého dílu neztratí. Neb muž její a otec těch dětí nemuož více pryč dáti, než svuoj díl: a což více dá, že to žádné moci míti nemá. A též dskami by co otci a jeho dětem dali: tehdy on dílu dětí svých nemuož pryč dáti ani utratiti, poněvadž jest s nimi spolu dáno; pakli by díly dětí svých čímž koli zavadil, nemá žádné moci to míti. Než otec toho, což jest jim dáno, užívaj k své ruce dotud, dokudž děti let spravedlivých míti nebudau. Než které dítě k letuom

spravedlivým přijde, má svého daného a odkázaného dílu užívati; pakli by otec jemu nedal toho dílu odkázaného užívati, tehdy úředníci od desk mají jemu na to obranní list dáti, aby v to uveden byl.

Artikulové a poznamenání,
co se od čeho ke dskám zemským dává, a komu co bráti a říditi náleží.

F. 20.

Když se kdo s komorníkem chce uvázati. (1549 I. 35.)

F. 21.

Když kdo béře s komorníkem....... (1549 I. 36.)

F. 22.

Od uvázaní........................... (1549 I. 37.)

F. 23.

Když kdo koho pohání.............. (1549 I. 38.)

F. 24.

Když kdo pohání v Kauřimském.... (1549 I. 39.)

F. 25.

Když kdo pohání do Hradeckého.... (1549 I. 40.)

F. 26.

Když kdo pohání do Plzenského.... (1549 K. 1.)

F. 27.

Když kdo pohání do Bechynského... (1549 K. 2.)

F. 28.

Když pohání opat.................... (1549 K. 3.)

F. 29.

Když kdo komu přijme za uvázání.. (1549 K. 4.)

F. 30.

Když kdo koho požene k odporu.... (1549 **K. 5.**)

F. 31.

Když se komu odhádání státi má... (1549 **K. 6.**)

F. 32.

Když se kdo uváže s komorníkem.. (1549 **K. 7.**)

F. 33.

Když kdo škody komorníkem....... (1549 **K. 8.**)

F. 34.

Kdož komu co kšaftem dává........ (1549 **K. 9.**)

F. 35.

Když které město.................. (1549 **K. 10.**)

F. 36.

Když město které.................. (1549 **K. 11.**)

F. 37.

Co se vaypisuov z desk zemských (1549 **K. 21.**)

F. 38.

Co se bratří........................ (1549 **K. 13.**)

Duochodové najvyšších úředníkův zemských,

totižto najvyššího komorníka, najvyššího sudího, najvyššího písaře, a to společně na ně jde.

F. 39.

Od každého trhu................... (1549 **K. 14.**)

F. 40.

Kdož věno ženě své klade......... (1549 **K. 15.**)

F. 41.

Od převedení věna.................(1549 K. 16.)

F. 42.

Kdož by koli statek svuoj prodal..(1549 K. 17.)

F. 43.

Kdož koli poručníky dělá.........(1549 K. 18.)

F. 44.

Od listu královského..............(1549 K. 19.)

F. 45.

Od kšaftu kterýž ve dsky vchází..(1549 K. 20.)

F. 46.

Kdož koli dává statek svuoj......(1549 K. 21.)

F. 47.

Komuž by král JM^t manství........(1549 K. 22.)

F. 48.

Kdež koli král JM^t komu co dává..(1549 K. 23.)

F. 49.

Od listuov rozličných.............(1549 K. 24.)

F. 50.

Jestli že by která vdova...........(1549 K. 25.)

G. 1.

Když sirotci poručníkuom děkují (1549 K. 26.)

G. 2.

Když bratr béře oddíl.............(1549 K. 27.)

G. 3.

Když se léta sirotkuom dávají.....(1549 K. 28.)

G. 4.

Když se spolčí dva.................. (1549 K. 29.)

G. 5.

Když kdo lidem svým úrok.......... (1549 K. 30.)

G. 6.

Kdož sobě poručenství uprosí..... (1549 K. 31.)

G. 7.

Kdož dskami manželce své......... (1549 K. 32.)

G. 8.

Kdež kdo plat převodí............. (1549 K. 33.)

Toto na samého najvyššího komornika,
královstvi českého přisluší.

G. 9.

Od odhádání vždy ode sta kop..... (1549 K. 34.)

G. 10.

Jestliže má býtí odhádána dědina (1549 K. 35.)

Toto samému najvyššímu písaři zemskému,
království českého přisluší.

G. 11.

Od propuštění trhuov a věn....... (1549 K. 36.)

G. 12.

Od zápisu nad sto kop............. (1549 K. 37.)

Duochod místopisaře království českého.

G. 13.

Od takových trhuov svrchu.......... (1549 L. 1.)

G. 14.

Jestli že by ten trh................. (1549 L. 2.)

G. 15.

Od věna.............................. (1549 L. 3.)

G. 16.

Potom když se přidává věna........ (1549 L. 4.)

G. 17.

Od převodu věna..................... (1549 L. 5.)

G. 18.

Od propuštění věna.................. (1549 L. 6.)

G. 19.

Od rozdílu........................... (1549 L. 7.)

G. 20.

Jestli že by dvěma zápis svědčil.... (1549 L. 8.)

G. 21.

Když se dva.......................... (1549 L. 9.)

G. 22.

Od směny............................ (1549 L. 10.)

G. 23.

Od poručníkuov..................... (1549 L. 11.)

G. 24.

Od let................................ (1549 L. 12.)

G. 25.

Od děkováni poručníkuom......... (1549 L. 13.)

G. 26.

Kdež koli co dává.................. (1549 L. 14.)

G. 27.

Když městu......................... (1549 L. 15.)

G. 28.

Kdož nadává oltáře .... (1549 L. 16.)

G. 29.

Převozuje-li místo................. (1549 L. 17.)

G. 30.

Od každého odhádání .... (1549 L. 18.)

G. 31.

Od panování......................... (1549 L. 19.)

G. 32.

Když dá úmluvu pro nezprávu ..... (1549 L. 20.)

G. 33.

Po zvodu............................ (1549 L. 21.)

G. 34.

Jestli že kdo pošle na braní .... (1549 L. 22.)

G. 35.

Kdož koli v těch dskách .... (1549 L. 23.)

G. 36.

Požene-li kdo k tomu odporu...... (1549 L. 24.)

G. 37.

Z těch desk kdo chce vaypis míti.. (1549 L. 25.)

G. 38.

Od každého zápisu .... (1549 L. 26.)

G. 39.

Jestli že který trh jest............. (1549 L. 27.)

G. 40.

V větších dskách se tito zápisové zapisují.

G. 41.

Kdož zápis udělá s místem.......... (1549 L. 29.)

G. 42.

Kdož zápis udělá.................... (1549 L. 30.)

G. 43.

Od propuštění téhož zápisu .... (1549 L. 31.)

G. 44.

Jestli že by pak v kterém zápisu.. (1549 L. 32.)

G. 45.

Jestli že kdo dluh zapisuje........ (1549 L. 33.)

G. 46.

Jestli že podlé zápisu svého....... (1549 L. 34.)

G. 47.

Kdož odpor učiní.................... (1549 L. 35.)

G. 48.

Od víz kladení v těch obojích...... (1549 L. 36.)

G. 49.

Kdož komu práva svého............ (1549 L. 37.)

G. 50.

Od každé juxty...................... (1549 L. 38.)

H. 1.

Jestli že který zápis jest.......... (1549 L. 39.)

H. 2.

Od obranního listu................. (1549 L. 40.)

H. 3.

Když úředníci z rozkázání........ (1549 L. 41.)

Duochodové společni.

H. 4.

Jdau-li k nemocnému................ (1549 L. 42.)

H. 5.

Památného při žádném saudu....... (1549 L. 43.)

H. 6.

Místokomorníku...................... (1549 L. 44.)

H. 7.

Od menšího saudu památného...... (1549 L. 45.)

H. 8.

Od propuštění půhonu.............. (1559 L. 46.)

Duochod písaře menších desk zemských.

H. 9.

Menší dsky.......................... (1549 M. 1.)

H. 10.

Dluh se zapisuje až do sta kop..... (1549 M. 2.)

H. 11.

Zápis také bývá bez místa.......... (1549 M. 3.)

H. 12.

Od zápisu kdož udělá rukojmím.... (1549 M. 4.)

H. 13.

Kdož dědiny manské prodá......... (1549 M. 5.)

H. 14.

Jestli že kdo prodá nebo zastaví... (1549 M. 6.)

H. 15.

Jestli že jest kdo zpravce.......... (1549 M. 7.)

H. 16.

Jestli že se strany svolí............ (1549 M. 8.)

H. 17.

Kdož komu práva svého .... (1549 M. 9.)

H. 18.

Každý osobně má před úřadem... (1549 M. 10.)

H. 19.

Jestli že otec synu moc dá .... (1549 M. 11.)

H. 20.

Kdož má list s rukojměmi......... (1549 M. 12.)

H. 21.

Když se strany svolí............... (1549 M. 13.)

H. 22.

Jestli že by kdo chtěl věno splatiti (1549 M. 14.)

H. 23.

Jestli že by kdo statek prodal.... (1549 M. 15.)

H. 24.

Jestli že by kdo slíbil............. (1549 M. 16.)

H. 25.

Vloží-li kdo komu odpor.......... (1549 M. 17.)

H. 26.

Někdo učině někomu škodu...... (1549 M. 18.)

H. 27.

Kdož vede komorníka............. (1549 **M. 19.**)

H. 28.

Od vaypisuov nálezuov........... (1549 **M. 20.**)

H. 29.

Což se koli do menších desk...... (1549 **M. 21.**)

Půhonné desky.

H. 30.

Když se půhonové do desk....... (1549 **M. 22.**)

H. 31.

Kdož učiní poručníka............. (1549 **M. 23.**)

H. 32.

Kdož vizu klade na puohon....... (1549 **M. 24.**)

H. 33.

Od žaloby dělání.................. (1549 **M. 25.**)

H. 34.

Když poklid strany berau........ (1549 **M. 26.**)

H. 35.

Od čtení toho všeho .... (1549 **M. 27.**)

H. 36.

Kdož na kom právo ustojí........ (1549 **M. 28.**)

H. 37.

Když se právo vede............... (1549 **M. 29.**)

H. 38.

Od nálezu čtení................... (1549 **M. 30.**)

I. 2.

Od vypisování svědkuov.......... (1549 **M. 44.**)

I. 3.

Místokomorníku.................. (1549 **M. 45.**)

I. 4.

Od listu........................ (1549 **M. 46.**)

Odporové u menších desk.

I. 5.

Proti zápisu kdož odpírá........... (1549 **N. 1.**)

I. 6.

Kdož odpírá........................ (1549 **N. 2.**)

I. 7.

Od vizy na ty odpory............... (1549 **N. 3.**)

I. 8.

Když kdo zápis udělá............... (1549 **N. 4.**)

I. 9.

Kteří zápisové stojí............... (1549 **N. 5.**)

I. 10.

Jestli že kdo komu přijme......... (1549 **N. 6.**)

I. 11.

Jestli že kdo zapisuje............. (1549 **N. 7.**)

I. 12.

V Památné dsky toto se klade..... (1549 **N. 8.**)

I. 13.

Komuž král JM^t^................... (1549 **N. 9.**)

I. 14.

Když relací .... (1549 **N. 10.**)

I. 15.

Když strany smlauvu .... (1549 **N. 11.**)

I. 16.

Kdož učiní poručníka .... (1549 **N. 12.**)

I. 17.

Kdož přijda k úřadu .... (1549 **N. 13.**)

I. 18.

Od každého listu .... (1549 **N. 14.**)

Ingrossator,

kterýž dsky větší na pergamén píše, toto bráti má.

I. 19.

Na každé suché dni .... (1549 **N. 15.**)

I. 20.

Od trhu .... (1549 **N. 16.**)

I. 21.

Od rekognicí .... (1549 **N. 17.**)

I. 22.

Od těch relací .... (1549 **N. 18.**)

I. 23.

Když úředníci .... (1549 **N. 19.**)

I. 24.

Od obranního listu .... (1549 **N. 20.**)

I. 25.

Od zatykacího listu .... (1549 **N. 21.**)

I. 26.

Od každého vaypisu .... (1549 N. 22.)

I. 27.

Od každého majestátu .... (1549 N. 23.)

I. 28.

Od každého odhádaní .... (1549 N. 24.)

I. 29.

Od listuov posílacích .... (1549 N. 25.)

I. 30.

Od listu duohonního .... (1549 N. 26.)

I. 31.

Registrátorové při každých suchých.. (1549 N. 27.)

I. 32.

Když kdo přijde ke dskám .... (1549 N. 28.)

Toto měřiči zemskému,
kterýž pod úřadem najvyššího komorníka jest.

I. 33.

Od lánu dědiny .... (1549 N. 29.)

I. 34.

Od lánu lesu .... (1549 N. 30.)

I. 35.

Od míle měření .... (1549 N. 31.)

I. 36.

Jestli že by vyjel.................. (1549 N. 32.)

I. 37.

Když jede měřič.................... (1549 N. 33.)

I. 38.

Kdož listu žádá.................... (1549 **N. 34.**)

I. 39.

Jestli že by páni.................. (1549 **N. 35.**)

I. 40.

Řečníku zemskému................ (1549 **N. 36.**)

I. 41.

Od žaloby čtení..................... (1549 **N. 37.**)

O kšaftích a zápisích nápadních.

I. 42.

Jestli že by kdo kšaft.............. (1549 **F. 1.**)

I. 43.

Kdož má mocný list............. ... (1549 **F. 2.**)

I. 44.

Všecky kšafty, kteříž se na mocné listy krále JM[ti] dělají, aby ve dsky zemské ode dne smrti kšaftujícího najdéle ve dvanácti nedělích pořád zběhlých, od poručníkuov neb od nápadníkuov tím kšaftem zřízených, aneb komuž by tím kšaftem neb jinak bylo svěřeno, kladeny byly. A úředníci menší napřed ten list mocný krále JM[ti], a potom po něm kšaft ve dsky zemské vložiti a vepsati mají, bez zvláštních relátoruov, poněvadž v listu mocným krále JM[ti] stojí napsáno »že JM[t] královská přikazuje úředníkům větším i menším, aby když by s takovými kšafty a listy přijdauc ke dskám, a požádáni jsauce, je ve dsky zemské vepsati kázali«, tak jakž od starodávna bývalo. Než kdož by kšaft maje sobě buď svěřený, neb v své moci, v tom času jeho, jakž se napřed píše, ve dsky vložiti i s listem mocným královským nedal: aby o svau spravedlnost, což by mu tím kšaftem svědčilo, přišel a ji potratil. A pakli by ten komuž by kšaft svěřen byl, zaumyslně toho kšaftu jiným na škodu do desk klásti, aneb o něm oznámiti nechtěl, aneb že by jej zaumyslně zkazil, chtě tudy

jiné o jich spravedlnosti strojiti: aby každý o to k tomu hleděti mohl a k jeho statku, oč by koho tak zadržením toho kšaftu připravil. Pakli by ten za to statku svého neměl: tehdy což by ten provedl, komuž by co tím kšaftem odkázáno bylo, má jemu toho podlé takového odkázaní, Jich M[mi] na saudu zemském dopomoženo býti. A dále takový má vězením trestán býti, podlé uznání a uvážení Jich M[ti]. Než jestli že by se v mor trefilo, aneb že by dsky zavříny byly, aneb práva nešla: to ke škodě nic býti nemá; však to jakž by najprvé ke dskám mohl, aby každý vykonal, jakž se svrchu píše. A od takového do desk kšaftu kladení, aby držitel statku kšaftujícího z statku jeho zaplatil. Pakli by přítomného držitele statku tu tehdáž při dskách nebylo: tehdy ten komuž jest ten kšaft svěřen, má ho u desk nechati.

(1549 F. 3.)

I. 45.

Když by se to z dopuštění Božího .. (1549 **F. 4.**)

I. 46.

Jestli že kdo dskami................ (1549 **F. 5.**)

I. 47.

Jestli že kdo nemaje dětí........... (1549 **F. 6.**)

I. 48.

Jestli by syn, otce svého i bratří svých nedílný, měl jaké dědictví své naň po komž koli a jakž koli přišlé, kromě po ženě: toho od otce a bratří svých nedílných aby odciziti po smrti své žádným kšaftem ani zápisem nemohl; než když by umřel, tehdy to dědictví na otce jeho připadnauti má plným právem. Ale svrchky, nábytky, klénoty, a hotové peníze, ty může dáti a odkázati obyčejem dole psaným (**K. 7.**), jako i otec jeho, komuž by se jemu vidělo a zdálo, podlé vuole své.

(1549 F. 7.)

I. 49.

Jestli že by kdo poručníka učinil nad svým statkem a měl by listy na peníze, těch listův by v kšaftu nejmenoval a na ně dobré vuole že by poručníku neudělal: že ten každý

poručník bude moci podlé takových listuov toho dluhu k ruce sirotkům dobývati, tak jako by o nich kšaftováno bylo.

(1549 F. 8.)

I. 50.

Jestli že by který otec dcery dskami aneb kšaftem svým na list mocný krále JM[ti] učiněný od synův oddělil. a jiné poručníky jim nad týmž statkem zdělal: že to má moc míti. A jestli že by zřízení to chtěl na svrchcích nebo klénotích anebo na hotových penězích učiniti: to bude moci listem učiniti pod pečetí svau, a k tomu dvau nebo tří dobrých lidí pod pečetmi. A též komuž by koli jinému chtěl odkázati, má se též tak zachovati. Než mátě statkem svým vuoli má a muož řéditi, jakž se jí vidí a zdá, podlé vuole své, měj ten na dědictví neb na čemž koli jiným; než o dědictví aby jinak neřídila, než dskami aneb kšaftem, na list mocný krále JM[ti] učiněným.

(1549 F. 9.)

I. 51.

Kdož by komu listu.................. (1549 F. 10.)

O nápadích.

I. 52.

Vladislav z Boží milosti........... (1549 F. 25.)

I. 53.

Komuž by koli nápadem po kom anebo jakým odkázaním statek přišel: že jest povinen všecky závady toho po komž mu statek přišel, i dluhy jeho vyvazovati, dokudž toho statku stačí toho umrlého. Kromě rukojemství, když by kdo za koho slíbil, že ten slib s tím umírá. Než kdož za statek sirotčí dědinami svými slibují neb urukují, takové rukojemství neumírá.

O sirotcích a poručnicích, a poručenství.

I. 54.

Otcovský poručník má moc půhony a obeslání přijímati, i sám poháněti a obsýlati, jako sám otec, pro sirotčí věci, a závady, buď po dskách aneb kterak koli jinak ty závady shledány byly, vyvázeti. Též poručník neb poručníci, na které by poručenství po příbuzenství připadlo, a nebylo-li by příbuzných aneb nechtěli-li by najbližší přátelé statku sirotčího uručiti: tehda poručník králem JMti, neb pány a vládykami na plném saudu zemském, v nepřítomnosti JMti královské daný, uruče sirotkuom statek, má aneb mají pro sirotčí statek moc obsílati, a puohony a obeslání přijímati. A ti jestli že by co vysaudili, to aby k ruce sirotkuom bylo; a též zase, jestli že by co prosaudili, že to ke škodě sirotkuom býti má. Než jestli že by co ti poručníci nestáním ku právu ztratili: to sirotkuom ke škodě býti nemá, než poručník to svým statkem zaplať. A kdož by koli chtěl, buďto po příbuzenství, neb králem JMti, anebo pány a vládykami na plném saudu poručník daný, kterých sirotkuov a statku jich v spravování a v poručenství vstaupiti a se uvázati: má najprvé takový a všelijaký statek sirotčí na hotových penězích, na klénotích, svrchcích, nábytcích, a na čemž by ten koli byl, žádného nevyměňujíce, sirotkům dostatečně podlé práva uručiti. A jinak a bez toho nikterakž nemá v spravování vstaupiti, ani se 'v statek uvazovati. Pakli by kdo jináč v to spravování všel, a v ten statek se uvázal jakž koli: že král JMt, byl-li by JMt v zemi, pakli by JMti v zemi nebylo, tehdy páni JMt a vládyky z plného saudu zemského, mají jej před se obeslati, a več to jemu obrátiti ráčí, to při tom stůj; a sirotek, anebo ten komuž by od krále JMti, anebo od pánův JMti a vládyk saudcí zemských poručenství dáno bylo, bude moci k tomu a k takovému, i k jeho statku o všecky škody, ač jestli že se týmž sirotkům jaké staly a dály, hleděti, tak a vším spuosobem, jako by byl statkem svým sirotkuom těm jich statek uručil. A také což by koli Královská Mt anebo bez přítomnosti JKMti páni a saudce zemští doznali, že by kterým sirotkuom k ujmě a ke škodě, buď od bratra nebo od strayce nedílného neb od kohož koli a jakž koli dálo co proti spravedlnosti: že JMt toho moc míti mají a povinni

budau to napraviti, pokudž se JMcm za najspravedlivěji zdát bude, k dobrému sirotčímu. A kdož by sirotkům statek uručili: tehdy úředníci Pražští menší desk zemských, mají hned komorníka od úřadu desk zemských s ním vyslati na ten a do toho statku sirotčího, tak aby týž komorník vezma sobě najméně dva sausedy stavu panského neb rytířského, kterým by bylo od úředníkův psáno, tomu statku sirotčímu blízko přísedící, toho v ten statek uvedli. A tu aby hned v přítomnosti těch dobrých lidí saused, od komorníka ten statek všecek, na čemž by ten koli byl, sepsán byl v registra skrze téhož komorníka vyslaného. A ta registra aby ten komorník ke dskám zemským jedna položil, a druhá poručníku aneb správci statku sirotčího v jednostajná slova psaná dal. Kterážto registra od desk sirotku, když let dojde, v moc jeho dána býti mají. A úředníci mají tomu komorníku zprávu sepsanau dáti, kterak se má v tom a při tom uvazovaní, spisování, zachovati. A když by který sirotek první, z pacholíkův, k letům přišel a léta jemu byla nalezena vedlé práva: tehda ten maje léta, a bude chtíti aby jemu byl statek postaupen, a počet aby jemu byl učiněn, toho napřed má žádati na poručnících. A jestli že by se k tomu poručníci neměli, buď statku postaupení, aneb počtu učinění: tehdy ten sirotek ta léta mající, má žádati úředníkův menších desk zemských, aby list byl dán těm poručníkuom, aby statku bylo těm sirotkuom postaupeno, a počet aby udělali. A tím listem mají úředníci též poručníky ke dvěma neděluom ku postaupení statku, a ke čtyřem neděluom k počtu učinění obeslati. A jestli že by od poručníkuov po vyjití těch dvau nedělí statku postaupeno, a po čtyřech nedělích počtu učiněno nebylo: tehdy ten sirotek zachovaj se vedlé desk a uručení; a vezma komorníka uvaž se v statek poručníkuov, a potom v toho kdož jest rukojmě; a to drž a užívaj tak dlauho, dokudž by se nestalo dosti které věci. A když by se všemu dosti stalo, tehdy ten sirotek má dskami děkovati od sebe i od jiných bratří a sestr. A poručník má toho poručenství po tom děkování prázen býti. Než byly-li by děvečky majíce léta, a bratří by měly, ješto by let neměli: tehdy poručník má předse děvečkami vládnauti, a od nich poháněti, až do let najstaršího bratra. A byly-li by hotové peníze toliko samy, že ty u desk má oznámiti, a uručiti, aby jich neubývalo,

než s královskau vůlí, aneb kdyby krále JM^ti v zemi nebylo, pánuov JM^ti a vládyk, saudcí zemských, vuolí, aby jich přibývalo. Než jestli že by těch svrchkuov a nábytkuov bezelstně co zhynulo, buď ohněm, neb vodau, neb smrtí, neb jakž koli jináč bezelstně se přihodilo, že by to slušně provedeno býti mohlo: že to ke škodě poručníkuom býti nemá, ale sirotkuom.

(1549 F. 11.)

I. 55.

Když by bylo několiko bratří po otci zuostalých, ješto by žádnému z nich let dvadcíti nebylo, a otec by nad nimi poručníky zřídil, aneb kdo na se to poručenství podlé příbuzenství vedlé Zřízení Zemského přijal, aneb že by je král JM^t, aneb páni a vládyky na plném saudu zemském zřéditi ráčili: tehdy aby ti sirotci aneb sirotek nemohl postaupení statku od poručníkův žádati, a oni také počtem, ani tím postaupením aby nebyli povinni, až by ten pacholík najstarší let dvadceti vyplnil. Tolikéž jiní bratří aby nemohli od staršího bratra, kterýž by tak po vyplnění těch dvadcíti let v statek jim náležitý se uvázal a jeho v spravování vešel, díluov od něho žádati, až by též dvadcíti let každý z nich vyplněných měl. Než když by let takových došel který koli: tehdy bude moci každý dílu svého na starším bratru požádati, a tak se v tom jakž Zřízení Zemské v artikuli **K. 5.** o tom vyměřuje, zachovati. A však JM^t královská, aneb saudce zemští v nepřítomnosti JM^ti královské, když by to na JM^t královskau neb na saudce zemské bylo, buď od bratří mladších, neb od přátel, neb od kohož koli jiného vznešeno, že sirotku před těmi dvadcíti lety má statku sstaupeno, aneb jemu dán díl býti: to v rozvážení a při vuoli JM^ti královské a saudcí zemských se zuostavuje.

(1549 F. 12.)

I. 56.

Žádný poručník nemuože.......... (1549 **F. 15.**)

I. 57.

Poručník králem JM^ti,.............. (1549 **F. 16.**)

I. 58.

Jestli že by kdo byl................ (1549 **F. 17.**)

I. 59.

Kteráž by koli panna................ (1549 **F. 19.**)

I. 60.

Jestli že by kdo po sobě děti nechal, a poručníkuov že by nezdělal, a zdlužil by se, ješto by těch dluhuov z toho statku zaplatiti nemohli, a přítel najbližší toho poručenství vedlé svolení na se vzíti by nechtěl, by pak i poručníky zdělal a ti poručenství na se vzíti nechtěli: tehdy ten statek sirotčí přátelé jich budau moci prodati s povolením královským nebo pánův a vládyk z plného saudu, a ty dluhy mají zaplatiti. A což zbude, mají toho sirotkuom dochovati, a jestli že by na jaký užitek ty peníze obrátili, ty užitky mají sirotkuom býti. Než jestli že by více dluhuov bylo než statku: tehdy rukojmě zachovajte se k tomu statku, jakž o tom v artikuli **D. 26.** položeno jest.

I. 61.

Mocný otcovský poručník.......... (1549 **F. 20.**)

I. 62.

Na kohož by poručenství........... (1549 **F. 21.**)

I. 63.

Jestli by kdo čím dětem statek.... (1549 **F. 22.**)

I. 64.

Bratr starší mladšímu............. (1549 **F. 32.**)

I. 65.

Kdyby který poručník............. (1549 **F. 24.**)

I. 66.

Kdyby svědčily dsky otci a jeho synu spolu na které zboží, a toho zboží že by král kázal pro neposlušenství otce

dobyti, a syn let že by neměl, a potom přijda k letuom pohnal by k svým dskám: má při svých dskách zachován býti, poněvadž jest otci té svévolnosti nepomáhal, a let neměl.

I. 67.

Na sněmu obecním, který držán byl na Hradě Pražském léta tisícího pětistého čtyřidcátého třetího, v středu po svatých Třech Králích, jest zřízeno. »Jakož při mnohých mladých lidech to se nachází, majíce otce živé, neb poručníky, že se mimo vuole jich dluží, a tudy, nežli statkuov a díluov svých dojdau, takovým dlužením utrácejí a zavazují, i na tom jsme se snesli: Puojčí-li kdo takovému mladému člověku bez vuole otce aneb poručníkův jeho jakých peněz, aneb což koli jiného, že takovému, buď otec, poručníci, neb on sám, nic zase oplatiti a navrátiti povinen nebude.«

O rozdílich.

K. 1.

Rozdíl má býti dskami .... (1549 **F. 26.**)

K. 2.

Aby syn od otce .... (1549 **F. 27.**)

K. 3.

Jestli že by kdo co jednomu....... (1549 **F. 28.**)

K. 4.

Kdy by dvěma nebo třem .... (1549 **F. 29.**)

K. 5.

Jestli že by bratr mladší .... (1549 **F. 30.**)

K. 6.

Když by se koli bratří .... (1549 **F. 31.**)

K. 7.

Bratr sestry nedílné .... (1549 **F. 32.**)

K. 8.

Což koli po jedné sestře věna dáno, že tolikéž má dáno býti po jiných. A když jsau všecky vdané a věnem odbyté, tehdy po bratru nápadu nemají, leč by bez pořízení umřel, tehdy nápad po něm jdi, jakž milost krále Vladislava slavné paměti o odumrtech daná, to v sobě drží a zavírá. Než kterýž otec, nebo bratr, nebo strayc, nebo nápadník jmenuje po ní věno: to aby oznámil dostatečně vedlé práva, a tu vayminku aby dskami oznámil, že ji tím neodděluje. Tehdy ona proto, ač se i vdá, při dědickým nápadu zuostati má, nebude-li synuov. A též jestli že by z nahoře psaných kdo kterau vdal, a po ní nic nejmenoval ani dal, by jí muž jaké věno z dobré vuole udělal: tehdy ona tudy dědického nápadu neztratí. Než když by po ní věno jmenoval, by pak ho nedal: tehdy tím jmenováním věna po ní jest vybyta.

K. 9.

Kteří se jedni s druhými........... (1549 **F. 33.**)

K. 10.

Spolčení anebo spolek............. (1549 **F. 34.**)

K. 11.

Když by společníci byli dskami učiněni, a jeden že by umřel, a dcer toliko po sobě nechal: tehdy druhý společník anebo jeho synové, má jich odbývati jako dcer svých vlastních. Pakli by společníci nechali dcer, a žádného syna nebylo: tehdy dcery těch společníkův při dělení statku a braní díluov, zachovati se mají, tak jakž artikul **K. 7.** ukazuje.

O odpořích.

K. 12.

Odpory aby vždyckny.............. (1549 **F. 35.**)

K. 13.

Žádný nemá od žádného odporu... (1549 **F. 36.**)

K. 14.

Jestli že by kdo komu odpor........ (1549 **F. 37.**)

K. 15.

Kdož by odpor udělal .... (1540 **F. 38.**)

K. 16.

Jestli že by bratr maje sestru..... (1549 **F. 39.**)

K. 17.

Jestli že by kdo který zápis dluhem půjčený měl s »komorníkem uvázaní« na čí statek, v jakéž koli summě: má se v ten statek s komorníkem podlé zápisu uvázati. A ten kdož jest zapsal, nemá odporu tomu uvázaní klásti, aniž jemu toho odporu mají dopauštěti činiti; než jiný chce-li k těm dědinám spravedlnost míti, ten odpor muož vložiti. Ale kdož se v statek s komorníkem uvazuje, má tomu statek postaupen býti. A nebude-li mu po uvázaní s komorníkem ve dvau nedělích postaupen, má na ten statek obranním listem uveden býti. Ale to uvázaní jeho v ten statek, i uvedení, nemá tomu kdož odpor klade, ke škodě býti. Než když požene k tomu odporu, což mu saudem přisauzeno bude, má toho požiti.

K. 18.

Kdož by co ve dskách, buď zemských neb dvorských, buďto kšaft, smlauvu, trh, aneb jakýž koli zápis měl, anebo právo vedl: že o to na vznešení a suplikací sauzeno býti nemá; než má-li kdo jakau spravedlivost proti tomu, aby odpíral a k tomu odporu poháněl.

O nářku cti a o hanění.

K. 19.

Jestli že by kdo koho z nářku cti pohnal, tu má hned puovod v půhonu, z jakého nářku viniti chce, zejmena slovo od slova jmenovati, aby pohnaný také věděl k té při potřebami a svědky jak se má opatřiti. Než tu mají oba státi k vyhlášení puohonu. Chce-li pohnaný hojemství bráti, muož

poručníka udělati, aby týž poručník místo něho hojemství bral. A udělá-li poručníka, má to puovodovi oznámiti, chce-li on také poručníka udělati. A jedno-li chce hojemství vzíti, čili oboje, že to bude moci týž puovod učiniti, a to po vyhlášení puohonu a vzdání saudu, nedadauc druhému najprv příštímu saudu projíti. Než k rozsudku, tu mají původ i pohnaný státi. Pakli by pohnaný nestál k při, tehdy má naň stané právo dáno býti. A puovod bude moci jej, vezma od úředníkuov menších obeslání, aby před pány Jich M^mi a vládykami na plném saudu zemském k nápravě stál, obeslati. Pakli by po takovém obeslání nestál, aby naň saženo bylo, jako by se právu zprotivil.

A toto jest nářek cti: Kdož by komu zrádce dával, anebo ho tím nařekl, že cti nemá, aneb že by nětco zlého proti své cti učinil, a tak že by nětco úkladně aneb podvodně zlého učinil, aneb že by nevyvedený psanec byl, anebo kdož by komu zjevně z kurvy syny, falešníky anebo pankharty dával, anebo ženskému pohlaví kurvy, a též kdož by komu dával zjevné zloděje; a toho čeho nedovedl, tehdy má ten kdož by takový neduovodný nářek učinil, nařčeného odprositi, pro Buoh, pro Matku boží, aby mu to odpustil, že mu svau řečí křivdu učinil, a dvě neděle v věži seděti, a nad to škody útratní a nákladní pro tu při, což by jich provedl, zaplatiti.

Než co se pak mimo to hanlivých slov dotýče, o to se mají také, kdož bude chtíti, poháněti, čím jest kdo koho zhaněl, a má to zejmena do puohonu vložiti, co sobě za hanění pokládá, buď k saudu zemskému neb komornímu. A jestli že to provede na toho kohož jest pohaněl, že jest ta slova o něm mluvil, a pohnaný by toho podlé práva neodvedl, že jest ta slova slušně o něm mluviti a tak jej haněti mohl: tehdy má ten puovod na poctivosti své od pánuov JM^ti a vládyk na plném saudu zemském neb komorním opatřen býti, a pokuty má puovodovi, nad škody útratní a nákladní, 20 kop grošuov českých pohnaný propadnauti. A k tomu ten pohnaný má škody tomu puovodovi, což by jich koli podlé práva provedl, pro ten puohon vzaté, zaplatiti. Pakli by ten to odvedl, kdož jest pohnaný, že jest toho neučinil: tehdy puovod má pohnanému škody týmž spuosobem, kteréž by podlé práva provedl, zaplatiti.

(1549 E. 27.)

K. 20.

Jestli že by kdo komu oznámil, »že jest tebe tento nařekl, neb zhaněl, toto o tobě mluvil, neb psal«: tehdy ten maje sobě to tak buď austně neb psaním oznámeno, má k tomu o komž by jemu praveno neb psáno bylo, s cedulí řezanau poslati a na něm se toho dotázati, kdež jest jemu o něm toto (vyslově jemu to v též ceduli dostatečně) oznámeno; zná-li se k takové řeči, že jest to o něm mluvil nebo psal, čili nic? A též jestli by jeden druhého z aust v uši bez přítomnosti lidí, aneb psaním svým nařekl, neb zhaněl, tak že by naň žádného průvodu míti nemohl: tehdy ten nařčený neb zhaněný tolikéž má k tomu poselství učiniti. A ten k komuž by tak posláno a na něm se dotázáno bylo, má a povinen bude ve dvau nedělích od toho poselství pořád zběhlých, také cedulí řezanau po poslech svých světlau odpověd dáti, že jest tu řeč mluvil neb nemluvil, psal neb nepsal. A jestlí že by se k tomu seznal, bude moci jeho, z nářku cti, jestli že jest nařekl, podlé vyměření O nářku cti pohnati, anebo z hanlivých slov. Pakli by v těch dvau nedělích odpovědi, jakž výš psáno stojí, nedal, anebo dada že by ukrytau a nesvětlau odpověd dal, to jest, že by ani dostatečně se znal, že jest to mluvil, ani dostatečně a světle tomu neodepřel, že jest toho nemluvil: tehdy ten bude moci toho, kdož by světle a dostatečně tomu neodepřel a neseznal se, z nářku cti anebo z hanlivých slov pohnati a z toho nářku aneb hanlivých slov viněn býti, beze všech dalších svědkův, tak jako by naň a na to, že jest mluvil nebo psal, několiko svědkuov měl. Než jestli že by kdo z aust v uši, v přítomnosti lidí, nařekl neb zhaněl a to naň provésti by se mohlo: tehdy nebude potřebí k němu poselství o to činiti, ale bude jej moci z toho pohnati. A ten kdož na poselství odpověď dáti chce, bude moci odpověď tomu, od kohož se poselství stalo, dáti, aneb do jeho obydlé, nedada dvěma neděluom projíti, poslati. A pakli by jeho na ten čas doma nebylo, tehdy ta cedule od poslův v témž obydlí jemu zanechána a od těch kdož v tom obydlí jsau, bez odpornosti přijata býti má. A kdož by pak z lidí (kteréhož koli stavu) neosedlých komu poselství o nářky, a hanění, i o všecky jiné věci činili: má každý v ceduli své zejména, kde a v které slušné a příležité místo jemu odpověd dodána býti má. to oznámiti, aby

odpověd jemu dodána aneb v to místo v poselství jmenované, odeslána býti mohla. A takové cedule řezané všecky v tomto království ne jiným jazykem než českým psané, jeden druhému poslati má. A kdož by jiným jazykem psané poslal, takové cedule žádný obyvatel tohoto království přijímati povinen nebude. A tak na všecky cedule řezané, českým jazykem psané, každý má dvě neděle k odpovědi prodlení míti. Pakli by se tak nezachoval, tehdy jemu tím poselstvím a odpovědi na ně dávati nebude povinen. A jestli že by komu puohon neb obeslání po kterém poselství zdviženo bylo: chce-li zase z toho pohnati neb obsílati, má také o to znovu, prvé než požene neb obešle, poselství učiniti.

(1549 E. 28.)

K. 21.

Jestli by kdo komu mluvil, nebo psal, »takto tebe naříkají, neb hanějí,« a nejmenoval saukupa: tehdy ten komuž by tak mluveno neb psáno bylo, bude moci toho kdož jest jemu mluvil neb psal, buď z nářku cti, byl-li by nářek, pakli hanění, tehdy z hanlivých slov, pohnati. A pakli by jemu saukupa hned austně jmenoval, nebo psaním oznámil: tehdy má o to k tomu saukupu cedulí řezanau poslati, a na něm se toho dotázati, zná-li se k tomu (vyslovujíc jemu taková slova austně mluvená neb psaná). A ten saukup na to poselství zjevnau odpověd dáti má, že se zná neb nezná. A sezná-li se, aneb nedal-li by zjevné odpovědi, to jest, že by ani dostatečně se znal, že jest to mluvil, ani dostatečně tomu neodepřel, že jest toho nemluvil ani nepsal tehdy bude moci k tomu saukupu o ten nářek neb hanění hledíno býti. Pakli by zjevně odepřel a neznal se: tehdy k tomu kdož na saukupa austně pravil nebo psaním ukazoval, hleděti a jej z toho pohnati bude moci. A pohnaný bude-li chtíti, aby jej saukup v tom půhonu a při zastaupil: také to bude moci učiniti a jej k zastaupení pohnati. A odpíral-li by vždy předse saukup na saudu, a přes to ten, kdož jej k zastaupení pohnal, naň to dostatečně provedl: bude toho, poněvadž to s sebe svedl, prázen, a týž saukup povinen bude jej zastaupiti, a tu při sám vésti. A jestli že by saukup nezastaupil, neb ani naň to provedeno nebylo: tehdy sám ten kdož jest mluvil neb psal, z toho z čeho

jest pohnán, odpovídati a práv býti má. Než pravil-li by na umrlého, že jest to od něho slyšel: tehdy za toho umrlého má ten nářek nebo hanění sám vésti, poněvadž nemá koho, kdo by jej zastaupil a zastal, postaviti.

(1549 E. 29.)

K. 22.

Což se nářku cti dotýče, ten každý vuoli má z toho buď před krále JM^t^, byl-li by JM^t^ v zemi, obeslati; pakli by JM^ti^ královské v zemi nebylo, tehdy před saud zemský pohnati. Než svědky o čest toliko před krále JM^t^ aby každý (vezma relací z kanceláře k úřadu saudu komorního) registry vedl, tak jako k saudu zemskému s přísahau. A kdož by koli před krále JM^t^ z nářku cti obeslal, ten se též zachovati má a v obeslání položiti a jmenovati, z jakého nářku, tak jako při saudu zemském.

(1549 E. 30.)

K. 23.

Jestli že by kdo nařekl druhého chlapstvem, a řekl mu »chlape«, a on se z toho vyvedl před hofmistrem neb před maršálkem, aneb (ač by se kdo podvolil) před purkrabí Pražského úřadem, jakož země za právo má: tehdy když se vyvede, tu hned před hofmistrem neb maršálkem neb před purgkrabí Pražským má jemu říci, žes selhal, a ten jemu to má smlčeti. A což by na to naložil vyvodě se, tehdy z těch škod bude moci obeslati a jeho viniti před menšími úředníky.

(1549 E. 31.)

K. 24.

Kdož by koho nařekl .... (1549 E. 32.)

K. 25.

Kdož by s kým smlauvu měl........ (1549 E. 33.)

K. 26.

Aby žádný nehaněl pro neplnění peněz neřádnými a vymyšlenými haněními. Než jestli že by kdo komu plniti nechtěl, hleď jeho právem, a ne mocí, jakž od starodávna bylo.

K. 27.

Jestli že by kdo z pěněz upomínaje (1549 **E. 34.**)

O neřádných slibich a závazcich.

K. 28.

Najjasnější kníže a pán............ (1549 **U. 13.**)

K. 29.

Páni a vládyky na plném saudu.... (1549 **U. 14.**)

K. 30.

Když by koho koli.................. (1549 **U. 15.**)

K. 31.

Když by koho do vězení............ (1549 **U. 16.**)

K. 32.

Žádný z panského, rytířského, ani z městského stavu, kdož by koli co prohral na dluh, buď půjčkami neb jak koli vdlužením ve hře, a udělal by na se jaké koli listy, anebo zápisy, buď sliby: že ten slib, ani zápis, žádnému ke škodě býti nemá v ničemž, ani na jeho dobré pověsti ani na statku. Neb jsau od starodávna herních věcí páni ani úřad nesaudili. A tak má státi na budaucí časy, též že to sauzeno býti nemá žádným právem.

O mordech.

K. 33.

Což se morduov..................... (1549 **R. 34.**)

K. 34.

Což se při tom artikuli o mordu na stav městský vztahuje, jestli že by se kdy přihodilo, a osoba stavu městského, osedlý měštěnín zachovalý, osobu stavu panského neb rytířského

zamordovala na kterýchž koli gruntech ven z města: takový každý má vzat a ujištěn býti od toho kdož by ho jal, aby na svém právě městském ku právu stál a dostál, a tu sauzen o hrdlo byl. A jestli by ten mordéř byl přistižen při skutku na právě svém: tehdy má se jim na tom právě ujištěno býti, tak aby ku právu byl dodržán, a straně má saud na témž právě býti osazen, a konečný konec rozsudkem spravedlivým o hrdlo téhož mordéře, ve třech měsících pořád zběhlých má býti učiněn. A byla-li by kde pokuta peněžitá na kterém právě městském, nemá ji ten mordéř užíti proti panskému a rytířskému stavu osobě neb osobám; než jestli že by se vina našla na témž mordéři, aby tu pokutu trpěl a na hrdle trestán byl. Také se to při tom vyměnuje: Jestli že by osoba stavu městského osobu stavu panského neb rytířského zamordovala a při tom skutku nebyla postižena, ani potom dosažena býti nemohla, a v tom na své právo ušla, tehdy na svém právě, tak jakž se svrchu píše, má svůj konec vzíti. A což se ujištění osoby stavu městského dotýče, aneb že by jsa obeslán ku právu nestál aneb od práva utekl, a statek po něm že by tu při tom právě zůstal: tak se stav městský při tom při všem zachovati má, jako stavové panský a rytířský se v tom zachovati mají, jakž artikul o mordech **K. 33.** ukazuje.

(1549 R. 35.)

K. 35.

Jestli že by osoba která .... (1549 **R. 36.**)

K. 36.

Což se cizozemcuov, stavuov vyšších i nižších, dotýče: jestli že by se kdy přitrefilo, že by koho v tomto království kdo z nich zamordoval, neb zranil, má od každého (kdež by postižen býti mohl) dostatečně ujistěn býti. A dotýkalo-li by se panského neb rytířského, tehdy na hrad Pražský v moc najvyššího purgkrabí Pražského neb místo jeho držicího podán býti. A pakli by ten cizozemec osoba městská neb obecního řádu byl, a též koho z nižšího řádu zamordoval: aby na to právo. kdež by se toho mordu dopustil, aneb k najbližší popravě podán a v tomto království sauzen byl.

O službách proti králi JM[ti] a zemi,
o vyprodání a zhoštění ven z země.

K. 37.

Aby žádný člověk.............. ... (1549 **U. 17.**)

K 38.

Kdož by se koli chtěl vyprodati... (1549 **U. 18.**)

K. 39.

Kteří by odpuštění.................. (1549 **U. 19.**)

K. 40.

Kteříž by na potomní časy vzali odpuštění od krále JM[ti] a od země: aby se k ním tím vším spůsobem zachováno bylo, tak jakž art. **K. 39.** ukazuje. A zase aby se tím spůsobem přiznali, chtějí-li zde byt svuoj v zemi míti, tak jakž ten artikul, také **K. 39.**, ukazuje. A takový kdož by odpuštění vzal, má býti od místodržícího JM[ti] královské po krajích hajtmanům oznámen, a hajtmané také po svých krajích mají takového nebo takové všem oznámiti.

(1549 U. 20.)

K. 41.

Jestli že by se od koho............. (1549 **U. 21.**)

K. 42.

Kdož by chtěl takového fedrovníka, odpovědníka aneb zhaubci zemského z toho viniti, a na ten čas že by saud zemský držán nebyl: tehdy hajtmané neb hajtman, byl-li by v tomto království, aneb krále JM[ti] místodržící, má aneb bude moci pány a vládyky saudce zemské, aby se na hrad Pražský na den jmenovitý sjeli, a též téhož fedrovníka, odpovědníka aneb zhaubci zemského obeslati, aby před pány a vládykami na den jmenovaný stál. A což bude jemu nalezeno těmi pány a vládykami saudu zemského, kteříž se na ty časy sjedau, při tom má býti zuostáno. Pakli by nestál, tehdy má k němu hledíno býti jako k zhaubci zemskému. Než co se sedlákuov dotýče,

ta věc předse zuostati má při prvním Svolení zemském (L. 26.) Než jestli že by ten, kdož by vinil, na toho, kohož by vinil, nic nedovedl, proto žádné pokuty nésti nemá.

(1549 U. 22.)

K. 43.

Kteří by okolním knížatům........ (1549 **U. 23.**)

K. 44.

Aby žádný po dnešní den........... (1549 **U. 24.**)

K. 45.

Král JM[t] ani země.................. (1549 **U. 25.**)

K. 46.

Žádný psanec nevyvedený......... (1549 **U. 26.**)

K. 47.

Kdyby se to přihodilo.............. (1549 **U. 27.**)

K. 48.

Jestli že by bylo na koho vyznáno (1549 **U. 28.**)

K. 49.

Jestli že by kdož koli na zločince k komu na jeho zboží poslal, nemá jich žádný brániti. Pakli by jich kdo bránil, a zločincuom tudy by pomohl, že by utekli, a bylo-li by že by je zbili nebo zranili, a k tomu je i vsázel, kteří jsau přijeli nebo přišli, chtíce zloděje vyzdvihovati: že takového každého má král JM[t] skutečně, podlé uvážení, trestati. Než jestli že by kdo chtěl takové zločince pod kterým zámkem ve vsi, v krčmě, anebo pod tvrzí bráti: že mají prvé nežli by takového zločince z toho práva pryč vzali, pánu neb úředníku, a nebylo-li by tu kde blízko pána, tehdy rychtáři aneb konšeluom v též vsi se opověditi, a k zločinci podle provinění se zachovati. A jestli že by pak ten pán, úředník neb rychtář a konšelé, takového zločince z gruntuov a práva toho, kdež by byl postižen, vzíti dopustiti nechtěli: tehdy aby se jim byl neb byli povinni dostatečně ujistiti. **(1549 U. 49.)**

K. 50.

Což se dotýče silnic................ (1549 **U. 30.**

K. 51.

Každý kdož na gruntech svých cla vaysadná mají, povinni jsau mosty, hráze a cesty na gruntech svých opravovati. Pakli by kdo neopravoval, tehdy od kohož by napomenut byl a opraviti nechtěl, můž ten, kdož by ho napomenul, pohnati jej z desíti kop grošuov českých před menší saud zemský; a provede-li to naň, má toho užiti.

K. 52.

Když by se lidé poddaní............ (1549 **V. 1.**)

K. 53.

Aby cizozemci, ani koníři, a jiní, kdož v tom obchod vedau, koní nepřekupovali a ven z země nevedli. Pakli by se kdo toho dopustil, a koně překaupíc, ven z země vésti chtěl, a vedl: takovému každému ty koně každý aby pobrati a je sobě schovati mohl.

(1549 **V. 2.**)

K. 54.

Jestli že by kteří od Němcuov pře jaké kupovali, bez povolení královského, panského, vládyckého, a o ně z české koruny jakým koli spůsobem hleděti chtěli: že jim toho král JM[t] i všickni obyvatelé země české trpěti nechtí, nýbrž je trestati jako všetečné a podezřelé lidi, a jako ty kteříž by chtěli neřád v zemi a nesnáz bezpotřební učiniti, pro své zisky neslušné. A též také žádný nemá pří žádných cizozemcuom prodávati, ke škodě zemi, pod pokutau svrchupsanau.

(1549 **V. 3.**)

K. 55.

Co se jorgeltuov.................... (1549 **V. 4.**)

K. 56.

Jestli že by se kde................. (1549 **V. 5.**)

K. 57.

Jestli že by pak na kterém trápení (1540 V. 6.)

K. 58.

Při tázaní zhaubcí zemských........ (1549 V. 7.)

K. 59.

Jestli že by kde jinde takový....... (1549 V. 8.)

K. 60.

Při tázaní zločincuov na Hradě Pražském býti má purgkrabě hradu Pražského s radau svau, kteříž s nim v saudu jeho sedají, a kteréž by k tomu král JM[t] aneb saudce zemští vyslati ráčili. A poznal-li by toho purgkrabě jakau potřebu, muož i jiným toho povoliti, aby při témž trápení byti mohli. A týž purgkrabě s právem při tom tázaní býti má. A na žádného z panského a z rytířského stavu, ani z měst zejmena tázáno se býti nemá, a na jeho hanbu ptáti. Než chce-li se kdo po své škodě ptáti, ten má k tomu tázaní puštěn býti; a daj purgkrabí na cedulí napsáno, a oni se ptajte jeho, kam je to nosil, anebo ví-li kdo o tom? Pakli by vyznali na koho z panského, nebo z rytířského, též z městského řádu: ten jsa obeslán, má tam puštěn býti k tomu tázaní sám třetí s přátely svými, aby jemu to vůči znal a pravil. A on aby také měl vuoli, na kohož ten zločinec vyznává, k tomu zločinci, buď sám neb skrze přítele svého mluviti, což by jemu koli potřebí bylo, a v tom žádnému purgkrabě překážky činiti nemá. Než na žádné popravě u hajtmanuov po krajích, na zámcích, na tvrzech, v městech, v městečkách, žádný se nemá ptáti, jmenuje kterého z panského řádu, neb z rytířstva, nebo z měst člověka. Pakli by kdo jmenoval koho, buď z panského řádu, neb z rytířstva, aneb na osobu stavu městského: ten od toho kohož jest jmenoval, muož pohnán býti z nářku cti, a on to jemu napraviti a pokutu Zřízením **K. 19.** vyměřenau O nářek cti trpěti má. Než na psance odsauzeného, aneb nevyvedeného, každý se bude moci zejména ptáti, buď na panského, neb na rytířského člověka. Také se každý při popravě své zachovaj týmž řádem, a nedopauštěj k tázaní leč přísežné a úředníky své. A mučeni buďte tak, jak by ti, kdož by při tom

byli, podlé příčiny toho, kdož k útrpnému právu dán jest, za spravedlivé uvážili. A těm kteříž by při tázaní zločincův vyznání jich spisovali, to žádnému k ujmě jich poctivosti býti nemá. A kdož by kterého písaře tím na jeho poctivosti dotýkal, a naň to provedeno bylo: aby v pokutu tu, kteráž v artikul **L. 19.** kdož by koho pro honění a jímání zločincův dotýkal, upadl.

K. 61.

Když by který zločinec............ (1549 **V. 10.**)

K. 62.

Co se rybnikářuov dotýče......... (1549 **V. 11.**)

K. 63

Rybnikáři mají míti listy.......... (1549 **V. 12.**)

K. 64.

Jestli že by se pak................. (1549 **V. 13.**)

O mocech, o hrdla, cti a statkuov ztracení, a zhoubcích zemských, o jich fedrovnicích, o psancích a povalečích etc.

L. 1.

Tito artikulové mají za moc....... (1549 **T. 20.**)

L. 2.

Kdož by se v hrady................. (1549 **T. 21.**)

L. 3.

Kdož by koho v odpovědi.......... (1549 **T. 22.**)

L. 4.

Kdož by ohněm v mírné a pokojné (1549 **T. 23.**)

L. 5.

Kdož by komu odpověděl, jsa obyvatel v království českém a poddaný krále JM[ti] v témž království, v mírné a po-

kojné zemi, za řádu a práva, by pak v té odpovědi nic neučinil: tehdy ten každý kdož nahoře psané moci učiní a odpoví a tyto nahoře psané moci, anebo kterau z nich učiní, a též dolepsanau moc, z kterýchž se před saud zemský obsýlati má, učiní-li kdo, takový napřed čest, hrdlo ztratí, a statek jeho na krále JM[t] připadnauti má, a má býti jako psanec, a nemá žádného práva užíti proti žádnému, a zase ke cti na věčné časy nemá navrácen býti nižádným právem, duchovním ani světským. A kdož koli čest ztratí, anebo cti odsauzen bude: že takový hned má oznámen býti ke dskám zemským, i ke všem úřaduom, i ke všem sauduom, aby jemu ve dsky zemské i dvorské kladeno nebylo, ani půhonové nemají jemu k sauduom vydáváni býti; a také jeho před žádným saudem nemají sauditi, a každý s ním má se vystříhati kvasiti, jako s zrádcí. Jestli že by kdo v dotčenau kterau pokutu upadl, tak že by pro tauž pokutu statek JM[ti] královské propadl, anebo odsauzen byl: tehdy vedlé té pokuty propadené, král JM[t] se v ten statek bude moci svau mocí královskau, aneb komuž by to JKM[t] poručiti ráčil, uvázati. A byly-li by na tom statku které závady předešlé, anebo dluhy spravedlivé, anebo že by kdo spravedlivě za toho slíbil, kdož by tak v tu pokutu upadl: že ti a takoví, kteříž by takové spravedlnosti předešlé měli, mají jich před králem JM[ti] požíti, tak což by jich před právem zemským, anebo před úředníky menšími, slušně a spravedlivě pokázati mohli, bez půhonu. A což tu provedau před saudem zemským, když páni saudí, anebo před úředníky menšími, (na ten den když úředníci menší saudí o škody útratní): tu má jim právo puštěno býti na ten statek, do té summy, což provedau po tom průvodu a přisauzení (jestli že by král JM[t] té summy přisauzené nedal) tak jako po právu staném. Pakli by kdo pod svěřením nebo jakým koli fortelem čí statek sobě přijal, ješto by jej králi JM[ti] propadl nebo propadnauti měl, pro kterau koli vinu: že má k němu hledíno býti, jako k tomu, kterýž jest v tu pokutu, jako o moc, upadl.

(1549 T. 24.)

L. 6.

Kdož by se koli mocí nahoře psanau komu, tak jakož se nahoře píše, v hrad, v tvrz, město, městečka, vesnice,

a v dvory uvázal, a na nich zůstal, anebo je osadil lidmi, a je držel: tehdy ten komuž by se takovau mocí uvázal v hrad, nebo tvrz, nebo v město etc., aby ihned hajtmanuom toho kraje oznámil, že jest se jemu taková moc stala a v hrad, neb v tvrz, nebo v město etc. mocí se uvázali. Pakli by ten komuž se moc stala, přítomen v statku svém nejsa, a tak o tom nevěda a nemoha ji hajtmanům tohoto kraje oznámiti: tehdy ten kdož by najprvé o té moci zvěděl, má a jest povinen to hajtmanuom toho kraje oznámiti, že se taková moc stala. Tehdy ihned hajtman neb hajtmané toho kraje, beze všeho prodlévání, má po tom kraji všudy kázati k šturmu zvoniti a pokřik učiniti, aby všecek ten kraj podlé hajtmana táhl k tomu hradu, nebo tvrzi, neb městu etc., takovau mocí odjatému, a jej obehnati, aby z něho více škody nečinili. A do druhého kraje aby hajtmanuom neb hajtmanu, bylo-li by potřebí, věděti dali, a jim též tu moc oznámili, aby též z toho kraje všickni táhli; a bylo-li by potřebí, i do třetího kraje. A nemohl-li by ten kraj sám tomu dosti učiniti: tehdy JM[ti] královské, jestli že by v zemi býti ráčil, a v nepřítomnosti JM[ti] královské, místo JM[ti] držícímu, byla-li by další potřeba, aneb najvyššímu purgkrabí Pražskému, oběma spolu neb jednomu z nich, hajtman neb hajtmané toho kraje, v kterémž by se ta moc stala, takovau moc má oznámiti, kteráž se v jeho kraji stala. A JM[t] královská, neb místo JM[ti] držící, anebo purgkrabě Pražský po oznámení hned má neb mají dáti táhnauti, a moc královskau i zemskau, tak jakž Zřízení Zemské **D. 49.** ukazuje, obeslati, aby táhli k tomu hradu, tvrzi, nebo městu etc. mocí odjatému. A tu přitáhnauc s mocí královskau a zemskau, má to rozvážiti s hajtmany toho kraje, také s těmi kohož by k sobě přijíti chtěl neb chtěli, co by k moci krále JM[ti] a zemské dosti bylo, k tomu dobývání. A což tu místodržící krále JM[ti], anebo purgkrabě najvyšší lidu nechá k takovému dobývání, že to má na náklad vší země býti, podlé moci královské a zemské, a ne toho kraje samého. A jestli že by věda o svrchupsané moci učiněné, nedal hajtmanu znáti svévolně, a k sturmu nekázal zvoniti a pokřiku učiniti: tehdy ten jistý má obeslán býti před krále JM[t], byl-li by JM[t] v zemi; pakli by JM[ti] královské v zemi nebylo, tehdy obeslán býti má před saud zemský. A tu bude-li naň dostatečně provedeno, že jest svévolně to učinil a věděti nedal: tehdy má

k tomu hledíno býti, jako k tomu, kdož zhaubce zemské přechovává a fedruje; a takoví neb takový hned má slyšán býti po první při, když páni JM[t] a vládyky do saudu zasednau. Pakli by on ten zámek, tvrz, město, městečka, vesnice a dvory vybera anebo vypále, pryč ujel: tehdy má honěn býti vždy předse, tak jako by vězně nesl, jakž artikul níželepsaný **L. 7.** to v sobě vyměřuje.

(1549 T. 25.)

L. 7.

Kdož by též nahoře psanau moc učinil, a koho za řádu práva jal, tak jakož se nahoře píše: tehdy kdož by to najprvé zvěděl, že by ten jistý jat byl, má hned všeho nechaje, pokřik v tom kraji učiniti a k šturmu kázati zvoniti, a znáti má dáti hned hajtmanům neb hajtmanu toho kraje. A jakž hajtman to uslyší, tehdy hned též beze všeho prodlévání má honiti, a k šturmu kázati zvoniti a pokřik učiniti. A všickni aby honili tam, kdež by utekli ti jistí na který zámek, tvrz, aneb město. Tehdy ti kteříž honí, mají žádati, aby ti jistí vydáni jim byli, i s tím kohož jali; pakli by vydati nechtěli, tehdy mají tu hned ostati, a oblehnauti ten hrad, tvrz, neb město, a odtud neodjížděti. A hned JM[ti] královské místodržícímu, nebo najvyššímu purgkrabí oznámiti tu moc mají, aby s mocí krále JM[ti] a zemskau tam táhli. A tu aby se tím vším spuosobem při tom zachovali, a hajtmanuom bylo-li by potřebí, do jiných krajuov aby také oznámili, jako o moc, kdož by se mocí v hrad, v tvrz, v město etc., uvázal, tím vším spuosobem, jako nahoře v artikuli **L. 6.** psáno stojí. Pakli by s tím vězněm do jiného kraje na hrad, tvrz, nebo město ujeli: tehdy hajtmané toho kraje zachovajte se tím vším spůsobem, jako nahoře psáno stojí, když by jim dáno bylo věděti. Pakli by ten vězeň ven z země vynesen byl: tehdy se mají zachovati v tom, jakž o tom Zřízení Zemské **L. 32.** ukazuje.

(1549 T. 26.)

L. 8.

Kdož by za řádu a práv zemi ohněm hubil, tak jakž nahoře psáno stojí, a tu moc učinil: tehdy ten komuž by se ta

škoda a moc dála, má hned pokřik učiniti, a k šturmu aby zvoněno bylo. A aby hajtmanům neb hajtmanu hned dáno bylo věděti. A hajtman neb hajtmané hned aby honili a pokřik učinili, a k šturmu aby dali zvoniti. A jestli že by tu ti moc učiníc na který hrad, tvrz, město ujeli: tehdy hajtmané toho kraje mají se zachovati, tím vším spuosobem, jakož nahoře psáno stojí (L. 7.) (1549 T. 27.)

L. 9.

Kdož by komu odpověděl v mírné a pokojné zemi, tak jakž nahoře psáno stojí: tehdy ten komuž by odpověděl, má to hned hajtmanům neb hajtmanu toho kraje oznámiti, v kterém ten jistý sedí a bytem jest, že jest jemu tento a tento odpověděl, a že jest nebo sedí na tom hradu, tvrzi nebo městu. Tehdy hned hajtmané toho kraje, kterýmž by ta odpověd oznámena byla, se vším krajem mají přitáhnauc obehnati ten hrad, tvrz nebo město, kdež by ten, kdož jest odpověděl, byl, a nemají dáti škody činiti. A mají ti hajtmané toho kraje hned to JMti královské místodržícímu, aneb najvyššímu purgkrabí Pražskému oznámiti, aby táhl k tomu hradu, tvrzi neb městu s mocí královskau a zemskau, a v tom se zachovati též, jakž nahoře psáno stojí o jiných mocech. A jestli že by nebyl osedlý v zemi a poddaný krále JMti ten jistý kdož by odpověděl: tehdy ten jistý komuž jest odpověděl, má to oznámiti JMti královské, jestli že by v zemi býti ráčil; pakli by v zemi býti neráčil, tehdy JMti královské místodržícímu. A JMt královská aneb JMti místodržící, má to hned oznámiti a rozepsati do všech krajův a vyhlásiti jej za odpovědníka a nepřítele všeho království, a všickni se mají k němu zachovati jako k zhaubci zemskému. Pakli by se trefilo, že by ten jistý odpovědník, jsa honěn, ujel na který hrad, tvrz, město: tehdy má žádáno býti od těch kteří honí, aby jim vydán byl i s těmi kdož by s ním tam vehnáni byli, a má jim jej každý vydati. Pakli by vydati nechtěl tehdy mají hajtmané toho kraje s tím krajem ten hrad, tvrz nebo město obehnati a k JMti královské místodržícímu, aneb k purgkrabí Pražskému i k hajtmanuom se zachovati tím vším spuosobem jakož nahoře psáno jest, pro nahoře psané moci a obsílání. A též najvyšší purgkrabě a jiní hajtmané se při tom zachovati mají. A tato všecka

vznášení a obsílání na JM[ti] královské místodržícího aneb na purgkrabí najvyššího Pražského mají býti, když by krále JM[ti] v zemi nebylo; než když by král JM[t] v zemi býti ráčil, tehdy taková vznášení a obsílání mají býti na krále JM[t] i také od krále JM[ti]. (1549 T. 28.)

L. 10.

Z dole psaných mocí má od úřadu desk zemských listem před saud zemský obsíláno býti, když by krále JM[ti] v zemi nebylo; než když by v zemi býti ráčil, tehdy před JM[t] královskau. A pro ty moci níže položené, kdož by se které koli dopustil, má na hrdle trestán býti. A taková obsílání v nepřítomnosti JM[ti] královské mají páni a vládyky slyšeti po první při puohonné na saudu zemském. (1549 T. 29.)

L. 11.

Kdož by se komu za řádu a práva.. (1549 T. 30.)

L. 12.

Kdož by na koho v stráži stával, chtě jej jíti, a škodu mu učiniti, anebo jej zamordoval, anebo na koho zaumyslně šel nebo jel, chtě jej zamordovati. a jej zranil, by mu pak žádné škody neučinil, ani jeho nezranil, a to dostatečně by bylo naň provedeno, na schválení saudu podlé práva.

Pakli by kdo řekl »měj na mne péči, když se s tebou shledám, že tě bíti budu«: aby ten, komuž to mluveno bude, poslal k němu dva člověky dobrá zachovalá, z kterého koli stavu zná-li se k tomu, že by tomu odpověděl? Sezná-li se že odpovídá, má se k němu zachovati jako k odpovědníku. Pakli by řekl, že »jsem to z hněvu mluvil,« nemá proto naň žádné péče míti. Pakli by přes tu řeč skutek učinil, již jest moc učinil, a ten také aby trpěl pokutu svrchu psanau. A kdož by kolivěk z této moci byl obeslán, ten každý podle obeslání aby stál. Pakli by nestál, tehdy aby proto přijel prvé, než páni a vládyky saud vzdadí, a se vyvedl na plném saudu, že jest bezelstně k tomu obeslání přijeti nemohl. Pakli by se nevyvedl, zprav to vedlé práva. Než každý osobně stuoj, jsa z této moci obeslán k rozsudku. Pakli by nestál, tehdy takový má ještě obeslán býti, od pánův JM[ti] z saudu

zemského, aby stál na ty suché dni, k kterýmž jest obeslán, aneb nazajtří sv. Jeronyma, dokudž páni z saudu nevstanau a nevzdadí. Pakli by páni dříve saud vzdali a nesaudili, než by přijel neb přišel, mají tu věc najvyššímu purgkrabí Pražskému poručiti, aby se ten obeslaný jemu v moc postavil. A stane-li, má jej purkrabě ctí a věrau zavázati, aby o suchých dnech najprvé příštích, aneb nazajtří sv. Jeronyma se postavil, a ku právu aby stál. Pakli by kdo moc udělaje, jsa z té moci obeslán, ku právu státi nechtěl, tak jakož se nahoře píše, anebo odsauzen byl: takový hrdlo aby ztratil, podle nahoře psaného spuosobu. Než jestli že by nemocen byl, tehdy má za nemocného položen býti, a nemoc má zpraviti podlé práva.

Pakli kdo koho obešle z moci, a neprovedl by naň žádné svrchupsané moci: ten aby dvě neděle v věži seděl, a puštěn nebyl, až do těch dvau nedělí, leč by obeslaný z té pokuty jej propustil. A obeslaného aby odprosil, jakž Zřízení Zemské o nářku cti **K. 19.** ukazuje, a k tomu aby dal obeslanému padesáte kop grošuov českých; a škody všecky, kteréž by obeslaný proto vzal, aby jemu napraveny byly, což by jich provedl po obeslání před úředníky Pražskými, na jich schválení.

(1549 T. 31.)

L. 13.

Kdož obešle z moci.................. (1549 **T. 32.**)

L. 14.

Pro kteréž se koli moci obsílati má před osobu JM[ti] královské aneb před saud zemský: po tom obeslání což se přisaudí na koho, aneb dá-li se právo stané na koho, když se obešle, jestli že by po tom nálezu, anebo po dání k tomu za právo stané, mělo dále jemu práva dopomoženo býti: byl-li by král JM[t] v zemi, tehdy na krále JM[t] vznésti, aby jemu ráčil práva dopomoci, a JM[t] má konečně obeslati do čtyř nedělí k tomu dopomožení práva, pokudž by toho potřeba byla. Pakli by krále JM[ti] v zemi nebylo: tehdy má to na najvyššího purgkrabě vznésti a žádati za dopomožení práva, a purgkrabě najvyšší má se též zachovati a obeslati k práva dopomožení do čtyř neděl potud, pokudž by toho potřeba kázala. A do těch čtyř nedělí aby

tam na tom místě kdež má práva dopomoženo býti, ten kohož JM[t] královská s mocí svau i zemskau vyslati ráčil na místě svém, anebo nebylo-li by v zemi krále JM[ti], tehdy purgkrabě najvyšší s mocí krále JM[ti] i zemskau, tam má býti a práva dopomoci. A o všecky jiné věci, kdož by z čeho pohnal anebo obeslal podlé práva, buď po půhonu nebo po obeslání že by komu co přisauzeno neb že by právo stané dáno bylo: že každý má se při vedení práva zachovati tak, jakž Zřízení Zemské **D. 19.**, též **D. 21.** ukazuje. A bylo-li by potřebí po těch všech vedení práva dále dopomožení práva: tehdy ten má to vznésti na krále JM[t], byl-li by v zemi, aby JM[t] ráčil do čtyř nedělí práva dopomoci; pakli by v zemi býti neráčil, tehdy na najvyššího purgkrabi Pražského; a najvyšší purgkrabě Pražský má se zachovati tak jakož se nahoře píše, a na tom místě má se dáti najíti k dopomožení práva.

O cedulích zrádných.

L. 15.

Jakož v těchto předešlých časech někteří zlí a nešlechetní lidé cedule zrádné, nešlechetné, hánlivé na všecky stavy tohoto království i také na pány a úředníky zemské spisujíce zrádně, nešlechetně a pokautně lépali, kladli a metali jsau; kteraužto tak zrádnau a nešlechetnau věc páni JM[t], vládyky a Pražané vážíce s pilností a chtíce zastaviti a přetrhnauti, aby takoví zlí, zrádní a nešlechetní lidé v tomto království prospěchu míti nemohli: takto o tom z rozkázaní krále JM[ti] a s povolením a dostatečnau volí panuov, rytířstva, Pražan i jiných měst království českého na sněmu obecním rozkazují, vypovídají a nalézají. Kdož by kolivěk po tento čas, z kterého koli stavu a povahy člověk, v takové zradě a nešlechetnosti postižen a v pravdě byl nalezen, ješto by takové zrádné cedule spisoval, lépal nebo metal, kladl, anebo takových ceduli nešlechetných která příčina byl: že k takovému každému má hledíno býti jako k nešlechetnému člověku. A takový každý má bez milosti čtvrcen býti, jako zrádce. A kdož by pak najda takovau zrádnau ceduli hned ji neztrhal a ji komu jinému ke čtení nebo k ohledání

podal anebo poslal a v tom byl postižen v skutku, že jest to učinil, a shledán: ten má seděti rok v věži bez milosti; a za takového žádného žádný se přimlauvati nemá, zjevně ani tajně. A v tom roce bylo-li by naň shledáno a usvědčeno, že jest on tu ceduli sám spisoval nebo kladl a lepal: tehdy takový každý má trpěti pokutu svrchu dotčenau, to jest, že má čtvrcen býti, jako zrádce. A kdož by ji našel a čísti neuměl, má ji ukázati jinému, kterýž čísti umí, a přečtauc má ji strhati.

(1549 T. 34.)

O vpádu do země a o honění.

L. 16.

Což se panského, rytířského stavu... (1549 **T. 35.**)

L. 17.

Všickni, kteříž u pánuov, u rytířstva, u měst slauží, že mají honiti zločince. A takoví lidé, též jako jiní stavové, i všecka honění činiti mají, když jim rozkázáno bude, by pak jich pán nehonil. A jestli že by kteří nebo který honiti nechtěli, mají tauž pokutu trpěti a k nim hledíno má býti jako k stavuom panskému, rytířskému a městskému, pod těmi pokutami, jakž Zřízení Zemské **L. 16.** na pány, rytířstvo a městský stav ukazuje.

(1549 T. 36.)

L. 18.

Když by k šturmu zvoněno bylo, anebo pokřik by zšel anebo že by věděti dáno bylo: kdož by to kolivěk z sedlských lidí uslyšel, a těch zhaubcí zemských neb zlodějuov nehonil, ten má před hajtmany toho kraje postaven býti; a bude-li naň to uvedeno, že jest svévolně nehonil, tehdy má bez milosti oběšen býti. A tu hned páni, rytířstvo, Pražané a jiná města, aby všem svým oznámili a v městech aby provoláno bylo, co se tohoto honění dotýče, aby se tak zachovali, a buď vně nebo v městech a v městečkách aby honili. A jakož se na tom mnozí urážejí, pravíce, že by to jich cti ke škodě bylo: protož kdy by kdo takového zločince honil a jej jal buď vně na poli, v městě,

neb městečku aneb kdež koli, nemá jich cti a dobré pověsti ke škodě ani k ujmě nižádné býti žádnému z stavu panského, rytířského a městského, ani služebníkuom a poddaným jich. A také aby žádný té smělosti nebyl ani směl dotýkati nižádného toho, kterýž by honil a při tom jímaní těch zločincův byl. Pakli by kdo koho v tom dotýkal anebo dotýkati směl, přičítajíc mu to jako by tím nětco nepoctivého učinil, a naň to usvědčeno bylo: ten a takový obeslán má býti před pány a vládyky na plný saud zemský listem od úřadu, aby stál neb postaven byl, a to což jest koho v čem dotýkal, aby opravil tak, »že což jest kolivěk mluvil, že jest v hrdlo lhal«; a dvě neděle aby v věži seděl beze vší milosti, a padesáte kop grošuov českých tomu kohož jest dotýkal, aby dal beze vší odpornosti. A nad to jestli že by více na to naložil stávaje, a slušným svědomím to by provesti mohl: na schválení menších úředníkuov to také jemu zaplaceno buď. Než což se lidí sedlských dotýče, jestli by jedni druhé proto, že zločince honili neb jímati pomáhali, dotýkali a bylo naň pánu jeho žalováno, a to že jest tak naříkal, naň provedl: má pán toho poddaného, aby nápravu tu že jest v hrdlo lhal, učinil, skutečně přidržeti, a k tomu jej čtyři neděle vězením trestati a nad to pokuty 5 kop grošuov českých tomu kohož zhaněl, dal dopomoci. Pakli by s tu pokutu býti a jí dáti nemohl: tehdy aby místo té pokuty druhé čtyři neděle ve vězení seděl. A v městech, městečkách královských, panských, rytířských, městských a duchovních při podruzích a jiných obecních lidech neosedlých, též se při těch pokutách a vězeních zachovati a od purgmistra a konšel toho na nich dopomáháno býti má. Pakli by kdo na poddaném svém, aneb podruzích a jiných lidech neosedlých pokut výš jmenovaných dopomoci nechtěl a nedopomohl: bude moci ten kdož jest tak zhaněn neb pán na místě poddaného svého, každého toho pro takové nedopomožení, z padesáti kop grošuov českých pokuty před saud komorní aneb před saud úředníkův menších desk zemských pohnati. A provedl-li by to že jest nedopomohl, má jemu taková pokuta padesáte kop grošuov českých přisauzena býti, a ta aby jemu dána byla, a to konečně ode dne nálezu ve dvau nedělích pořád z běhlých.

(1549 T. 37.)

L. 19.

Jestli že by kdo z kterého koli stavu .... tehdy ten kdož by směl dotýkati, má upadnauti v tu pokutu, kteráž o tom v Svolení Zemském (**K. 19.**) uložena jest, buď o nářku neb o hánlivých slovích.

(1549 T. 38.)

L. 20.

Jestli že by kdo v mírné a pokojné zemi, ano práva jdau, vězně na svuoj zámek aneb do svého obydlé přijal, bez povolení královského nebo zemského, a tu jej šacovati dal, a to jestliže by ten vězeň byl z koruny české anebo z zemí, kteréž k koruně české přislušejí: tehdy ten kdož jest šacován, bude moci tomu na čímž jest zámku aneb tvrzi a obydlé šacován, hleděti a jej před krále JM[st] aneb před saud zemský obeslati, a on bude povinen ten šacuňk i se všemi škodami navrátiti, ten kdož jest jej u sebe šacovati dal. A več by mu to dále JM[st] královská aneb páni saudce zemští obrátiti ráčili, to při tom aby zůstaveno bylo.

(1549 T. 39.)

L. 21.

Kdož by koli na dvoře najvyššího.. (1549 **T. 40.**)

L. 22.

Když by úředníci..................... (1549 **U. 1.**)

L. 23.

Aby z knížat, z pánuov, z rytířstva .... kromě zločincuov. Pakli by kdo to učinil, aby sám též hrdlo ztratil.

(1549 U. 2.)

L. 24.

Nemá žádný zlodějské věci kupovati (1549 **U. 3**)

L. 25.

Kdež by se koli trefilo.............. (1549 **U. 4.**)

L. 26.

Což se rajtharuov a zlodějuov i povalečuov dotýče, aby krále JM[sti] hajtmané na zámcích JM[sti], též každý pán i rytířský člověk, i města i též osoby, kteříž na zemi mají své grunty .... aby se od něho s jeho gruntuov a panství, též z měst jiným škody nedaly. Pakli by kdo toho zanedbal.. .... A to ujištění má jemu do jeho domu časně oznámiti. A když by ten člověk před hajtmany postaven byl, a to naň skutečně shledáno, má na hrdle trestán býti. Pakli by se neujistil........................jako po právu staném.

(1549 U. 5.)

L. 27.

Což se povalečuov a zahalečův......(1549 **U. 6.**)

L. 28.

Co se pak těch povalečuov..................... toho roku doslaužili aneb doslaužil, tehdy nemá ho déle držeti. Pakli by držeti chtěl, tehdy pán, rytířský člověk aneb město pro takového každého k tomu poslati má, aby mu jej vydal; a nechtěl-li by jemu ho vydati, tehdy bude ho moci pohnati jako o nevydání člověka svého, ze 20 kop grošuov českých. A také .... má na hrdle trestán býti.

(1549 U. 7.)

L. 29.

Což se sedlských lidí dotýče........(1549 **U. 8.**)

L. 30.

Aby žádný z obyvateluov............(1549 **U. 9.**)

L. 31.

Jestli že by se komu škoda.........(1549 **U. 10.**)

L. 32.

Jestli že by kdo ven z země jat byl (1549 **U. 11.**)

L. 33.

Kdož by koli zjevní zhaubce ...... (1549 **U. 12.**)

O vaytržnosti.

Tito artikulové za vaytržnost položeni jsau:

L. 34.

Kdož by na čí grunty přišel nebo přijel aneb na místě svém vyslal, a na těch gruntech jakau škodu učinil na čemž koli, ješto by těch gruntuov v držení a užívání nebyl. **(1549 Q. 14.)**

L. 35.

Jestli že by kdo s pomocníky svými (1545 **Q. 15.**)

L. 36.

Kdož by koho zranil a zsekal...... (1545 **Q. 16.**)

L. 37.

Kdož by koho zaumyslně........... (1545 **Q. 17.**)

L. 38.

Kdož by kterého posla............. (1545 **Q. 18.**)

L. 39.

Kdož by pod puohonem............. (1545 **Q. 19.**)

L. 40.

Kdož by se jeden druhému........ (1545 **Q. 20.**)

O pychu.

L. 41.

Což se pychu dotýče, jestli že by jej kdo buď z panského, rytířského neb městského stavu jeden druhému učinil, buď lesy neb lauky přesekal nebo v řekách, potocích, struhách, tůních, poltrubích ryby neb raky lovil, aneb po zápovědi (bez myslivosti) kdo komu po jeho gruntech jakých koli jezdil a chodil (krom cest a stezek svobodných): má k němu ten, číž jsau grunty, poslati dva člověky zachovalá nebo list pod pečetí svau, a jeho má žádati po těch dobrých lidech dvau neb tím listem, aby jemu ten pych napravil. Pakli by ten, k komuž by posláno bylo, nechtěl jemu toho pychu ve dvau nedělích od učinění o to k němu poselství pořád zběhlých napraviti: bude jej moci ten komuž se pych stal, z desíti kop grošuov českých pohnati; a provede-li ten pych před saudem, tehdy pohnaný jemu 10 kop grošuov českých daj. Pakli by se komu zdálo, že mu se věčí škoda stala tím pychem než za 10 kop grošuov českých: tehdy muož z jaké koli chce summy pohnati, a provede-li pych, tehdy má původovi ta pokuta 10 kop grošuov českých předkem přisauzena, a dále na pruovod před úředníky menší desk zemských podáno býti; a což před úředníky menšími do té summy v puohonu položené podlé práva provede, toho užiti má. Pakli by kdo požena z pychu, toho pychu neprovedl: tehdy pohnanému bude povinen dáti pět kop grošuov českých. A které by koli straně za právo dáno bylo: ten každý také bude moci po škodách útratních a nákladních jíti, a což jich před úředníky menšími na schválení jich provede a pokáže, těch užiti má. A ze všech pychův má se před saud zemský neb komorní poháněti.

(1549 Q. 21.)

L. 42.

Což se lidí poddaných osedlých i neosedlých a čeledi jich i jiných obecních dotýče, jestli že by který z nich kterému pánu neb rytířskému člověku aneb měštěnínu lesy nebo lauky přesekal, anebo v řekách, potocích, struhách, tůních, poltrubích ryby neb raky lovil, aneb po zápovědi (bez myslivosti) po jeho gruntech jakých koli, na který den a kolikrát koli

jezdil neb chodil (krom cest a stezek svobodných): takového každého kdož by postihl, muož jej vzíti a do vězení dáti. A požádal-li by pán jeho toho, aby mu jej vydal, má jej vydati. A ten pán povinen jest tím svým člověkem se ujistiti a na něm 5 kop grošuov českých dopomoci. Pakli by ho vzíti nechtěl neb nemohl, znal-li by jej, koho za pána má: má k jeho pánu (aby se jim ujistil) poslati, a při tom se na něm toho, s volí-li jeho se stalo, dotázati. A jestli že by pán toho člověka k tomu se přiznal, že jest se to s volí jeho stalo: tehdy bude moci ten pán z pychu 10 kop grošuov českých pokuty pohnán býti. Pakli by tomu, že se to s volí jeho nestalo, odepřel: tehdy má na tom člověku svém pokuty 5 kop grošuov českých pro ten pych propadené puovodovi dopomoci; pakli by jich neměl a ten pán také zaň dáti nechtěl, má mu jej vydati. Jestli že by pak ode dne poselství ve dvau nedělích té pokuty na něm nedopomohl, ani jeho nevydal, ani také za něj pokuty sám nedal: ten a takový má 20 kop grošuov českých původovi propadnauti, a týž původ bude moci z těch 20 kop grošuov českých toho pána viniti před saudem zemským neb komorním. Než jestli že by ten člověk v kterém pychu postižený tomu, že pychu žádného neučinil, odpíral, aneb nětco jiného za vaymluvu míti chtěl: nechtěl-li by puovod na tom přestati, bude moci toho pána pro postavení toho člověka před saud zemský neb komorní pohnati. A provede-li se to na toho člověka, že jest se pychu dopustil: tehdy bude povinen dvojnásobní pokuty, to jest 10 kop grošuov českých, dáti a k tomu škody útratní a nákladní (kteréž by původ před úředníky menšími desk zemských provedl) zaplatiti. Toto při tom také jest vymíněno: Jest-li že by se to skutečně shledalo, an by z měst, městeček krále JM[ti], panských a vládyckých kdo z obyvatelův neosedlých, řemeslníkův, nádenníkův, též lidí obecních sedlských osedlých i neosedlých, a čeledí jich, statku svého za to, aby tu pokutu vyměřenau dal, neměl a žádný jí zaň dáti nechtěl: tehdy má puovodovi vydán býti a on bude jej moci osm nedělí u vězení držeti; však tak aby zaumysla na hrdle ani na zdraví jemu uškozeno nebylo. A po vyjití těch osmi nedělí má toho člověka pro pych vazbau trestaného z vězení na rukojmě pod základ slušný pustiti, na takový spuosob, aby se všelijak v skutku i v řeči k tomu pánu, kterýž jeho u vězení držel, i ke všem

poddaným jeho, i také k tomu kdož jest jej v tom pychu postihl a k vězení neb k pokutě připravil, pokojně zachoval. Pakli by rukojmí neměl, tehdy má týž člověk na zápis pod ztracením hrdla puštěn býti. A jest-li by se po takovém zapsání podruhé čeho toho dopustil, tehdy na hrdle trestán býti má.

L. 43.

Kdož by z výš dotčených lidí poddaných i jiných obecních, kterému pánu, rytířskému člověku neb měštěnínu nočně v lesích dříví sekal, neb sekané bral, neb na lukách trávy sekal, v řekách, potocích, rybnících, haltéřích, struhách, poltrubích, tůních ryby neb raky lovil a kradl, a při skutku byl postižen: takového každého kdožby jej v tom postihl, bude moci vzíti a k němu se jako k zloději zachovati. Pakli by se k slyšení volal, chtě nevinu svau ukázati: tehdy k tomu připuštěn býti má, při tom právě, kdež najbližší poprava pořádná jest. A měl-li by ten, na číchž gruntech ten člověk byl postižen, svau pořádnau popravu: tehdy tu na tom právě takový člověk aby nevinu svau odvozoval a s vayhradau vyššího práva sauzen byl. A takový člověk v zlodějství postižený pánu jeho, (by pak hajtmané krajští rozkázali) vydán býti nemá. A jest-li by tu při skutku ten člověk, jak se svrchu píše, postižen nebyl a jakž koli ušel, a to že by naň pokázati se mohlo, že jest kradl: tehdy má k tomu, číž jest člověk, posláno býti, aby se jim dostatečně ujistil a naň právo útrpné pustil, a on jest povinen to učiniti. Pakli by se volal, chtě svau nevinu ukázati: má k tomu spuosobem výš psaným připuštěn býti. Než nechtěl-li by ten, číž koli tayž člověk byl by, se jim, moha aneb věda o něm kde jest, a zvláště byl-li by na jeho gruntech, ujistiti aneb práva naň pustiti a dopomoci, tak jakž se svrchu píše: tehdy má pán téhož člověka tomu komuž jest škodu udělal a kradl, sto kop grošuov českých propadnauti a dáti; a nedal-li by, bude jej moci z té summy do saudu komorního pohnati.

L. 44.

Kdož by měl někde ves a někdo by měl v té vsi člověka nebo více: že jeden pán bez druhého vuole v té vsi cest ani obcí rybníka děláním zatopovati nemá, ani jinam cesty

a obce převozovati bez vůle druhého. A tak ani struh ani vody vedení na obci dělati nemá, ani má žádných věcí jiných jeden bez druhého vůle dělati. A pakli by se kdo toho dopustil a druhý by k němu poslal, aby mu to očistil a toho jemu nečinil, a on nechtěl by toho po tom poselství učiniti: tehdy propadne tomu pokutu, jakž v artikuli **L. 41.** o pychu svědčí.

(1549 Q. 22.)

L. 45.

Kdož by kolivěk komu mezníky vymetal anebo přesekal, anebo jinam přesadil, anebo překopal, aneb jak koli jinak předělal bez vuole a vědomí toho, s kým ty mezníky spolu má: tehdy ten tomu nebo těm propadni 20 kop grošuov českých a z toho každého mezníku jednoho aby z té pokuty viniti mohl před saud větší zemský. Než udělal-li by to čí člověk poddaný aneb služebník bez vuole pána svého: ten má propadnouti 10 kop grošuov českých, a z těch má poháněno a viněno býti též před saudem zemským větším. A ta pokuta na tom člověku, když by to naň provedeno bylo, má přisauzena býti. Pakli by ten člověk za to statku neměl, má jej pán jeho tomu komuž by mezníky vymetal neb přesekal nebo jinam přesadil, vydati, a on má jemu té pokuty oddělati neb odslaužiti.

O zájmu dobytkuov.

L. 46.

Když by jeden druhému bez zápovědi dobytek zajal na jakéž koli škodě na gruntech svých: ten kdož by zajal, obveď škodu hned lidmi hodnověrnými, svými neb cizími, přísežnými, a což by týž lidé přísežní na své přísahy spravedlivě rozeznali, že by tím dobytkem škoda se stala, ten škodu zaplať aneb ten čiž by škodu učinil. A jestli by té škody rozeznané i také což v tom zajetí tím dobytkem protráveno, od rozeznání té škody v témdni pořád zběhlém, nezaplatil: tehdy ten kdož dobytek zajal, bude jej moci lidem přísežným dáti pošacovati a za tu škodu obvedenau i s tím což protráveno, z toho dáti

sobě odhádati. A což by toho po odhádaní pozuostalo, tomu číž dobytek jest o tom aby jej sobě vzal oznámíc, má jemu je vydati; a pakliby ho vzíti nechtěl, není ho povinen dále opatrovati. A jestli že by také po zajetí v tom témdni pořád zběhlém bezelstně co toho dobytka zhynulo: toho ten kdož jej zajal, nahražovati povinen nebude, leč by se to, že ten kdož dobytek zajal, zaumyslně jej zhubil aneb zmořil, dostatečně pokázalo; tehdy aby to tomu, číž dobytek zajat, podlé slušnosti zaplatiti byl povinen. Pakli by jeden druhému grunty své zapověděl, a přes tu zápověd že by jeden druhému na škodě dobytek na gruntech svých zajal: ten hned komuž se škoda stane, škodu též aby obvedl, chce-li, a též vedlé rozeznání těch lidí, jakž nahoře dotčeno, ten jistý, čímž se dobytkem škoda stane, zaplať. Pakli obvesti nechce, tehdy daj z každého dobytčete ten jistý, jehož dobytek byl, jeden groš český tomu, kdož jest ten dobytek zajal, proto že jest přes zápověd na grunty hnal. A kdož by svévolně nechtěl škody zaplacené přijíti, což by rozeznáno bylo lidmi hodnověrnými, anebo z každého dobytka groše českého, aneb na rukojmě nedal a dobytek přes to držel za sebau a jeho vydati nechtěl: tehdy ten číž by dobytek byl, můž toho jistého, kterýž dobytka vydati nechce, z pychu pohnati. A kdož by takový pych udělal, aby pokutu od rozsudku ve dvau nedělích pořád zběhlých dal, a tyž škody pohnaný bez půhonu zaplať původovi, a to též po rozsudku menších úředníkuov ve dvau nedělích pořád zběhlých. Než žádný jeden druhému dobytku na cizích gruntech nezajímaj; pakli by zajal, proto nic méně aby zárožné dáno aneb škoda obvedená zaplacena byla. A ten komuž by tak dobytek na cizích gruntech zajat byl, bude moci toho kdož zajal neb zajíti dal, z takového nepořádného zájmu před saud zemský neb komorní obeslati; a provede-li naň to, že ne na svých gruntech, ale na cizích takový zájem učinil, tehdy aby puovodovi to zárožné aneb škodu obvedenau zase navrátil a nad to pokuty dvaceti kop grošuov českých dal; též škody pro tu při vynaložené, což by jich ukázal, navrátil. A jestli by také ten původ nepořádného zájmu nepokázal: tehdy aby obeslanému tauž pokutu 20 kop grošuov českých a též škody vynaložené dal a zaplatil. Než jestli by bez zápovědi stala se jaká škoda týmž dobytkem tomu, kdož by zajíti chtěl ten dobytek: aby tu

škodu svrchupsaným spůsobem obvedl, a což by rozeznáno bylo zač jest se tím dobytkem škody stalo, to má ten, čίž dobytek byl, zaplatiti; a nezaplatil-li by hned, tehdy bude moci proto jeho věci až do té summy, zač by ta škoda se stala a v jaké summě rozeznána byla, právem obstaviti. Než jestli že by po učiněné zápovědi na škodě na svých gruntech dobytku kdo zajíti nemohl, proto že by mu na cizí grunty ušel: tehdy co by toho dobytka bylo, z toho má zárožné dáváno býti z dobytku jeden groš český, co by osvědčil, že jest toho dobytku na té skodě bylo; a nedal-li by, muože o to k němu pravem hleděti a jej z pychu viniti.

(1549 Q. 23.)

O zápovědi gruntuov.

L. 47.

Když by jeden druhému chtěl grunty zapověditi, daj jeden druhému věděti listem pod pečetí svau anebo dvěma hodnověrnými člověky, aby jeden k druhému poslal, že jemu grunty své zapovídá.

(1549 Q. 23.)

L. 48.

Kdež dva nebo tři lidi mají v jedné vsi, ti lidé aby pásli zespolka, jedni druhým bez škody (nehájíc sobě) na gruntech týchž lidí v té vsi.

(1549 Q. 23.)

O toku vody.

L. 49.

Každý nápadní vodu na svém gruntu, muož jí pojíti k své potřebě.

(1549 E. 23.)

L. 50.

Každý muož vodu na svých gruntech pojíti, a po svých gruntech jí vésti, neobracuje cizího toku. A zase též po gruntech svých do starého toku pustiti jí má.

(1549 E. 24.)

L. 51.

Jakož mnozí jedni druhým na jezích, kteříž na Labi i jiných řekách jsau, rozličné hradby nad míru pro lososy i jiné ryby, aby nahoru jíti nemohly, dělají, což jest od starodávna nebylo: protož aby jeden každý na týchž jezích takové hradby půl lokte vayše jedni mimo druhé nedělali. Pakli by kdo mimo toto snešení, nad vycejchovaný jez, puol lokte takové hradby vayše dělali neb dělal (kromě toho času když na řekách velmi malá voda skrze sucho veliké bývá) a naň to uvedeno bylo: tehdy bude moci z pokuty pětmecítma kop grošuov českých před úředníky Pražské menší desk zemských pohnán a viněn býti. A JM^t královská také po panstvích svých tolikéž o tom nařídití poručiti ráčí.

O úřednicích menších,

a o saudu menším zemském, a oč témuž saudu sauditi náleží.

L. 52.

Úředníci menší aby byli sazeni hodní, dobří a zachovalí lidé; a tolikéž i písaři a komorníci, kteříž při dskách jsau.

(1549 H. 32.)

L. 53.

Na sněmu obecním, kterýž držán byl na Hradě Pražském léta 1545 v pondělí po nanebevzetí Panny Marie, jest zřízeno: Což se úředníkův menších k úřadům při dskách zemských sazení dotýče, poněvadž privilegium krále Václava slavné paměti na to se vztahuje, že úředníci menší od vyšších úředníkuov zemských s radau saudu zemského podáváni a sazeni býti mají, totižto

od najvyššího komorníka království českého, od najvyššího sudího téhož království českého a od najvyššího písaře nadepsaného království českého: protož v tom se úředníci zemští budaucně tak zachovati mají. A ti úředníci menší kteří tak s radau saudu zemského ke dskám zemským sazeni budau, ten každý úředníku zemskému, pánu svému, zachovaj tu poslušnost a povinnost, jakž na to náleží. Pakli by toho neučinil, tehdy jedenkaždý úředník vyšší bude moci místodržícímu svému odpuštění dáti a jiného na to místo, spůsobem svrchupsaným, vsaditi, když mu se koli zdáti a líbiti bude.

(1549 H. 33.)

Přísaha úředníkuov menších desk zemských.

L. 54.

»Přísahám Pánu Bohu, všem svatým, najjasnějšímu knížeti a pánu, panu Ferdinandovi, římskému císaři jakožto králi českému JM[ti] etc., (aneb který by potom král český byl) a urozenému pánu N. najvyššímu království českého, všem pánuom a vládykám království českého i vší obci téhož království, chudému i bohatému, v tomto úřadu k kterémuž jsem povolán (totižto místokomornictví království českého) pravdu vésti, křivdu tupiti, tajnost rady zachovati; a toho jinak učiniti nemám, ani pro přízeň, ani pro nepřízeň ani pro kterau jinau věc. Tak mi Buoh pomáhaj i všickni světí!«

A v táž slova přísahy činiti mají, každý jmenujíc úřad svuoj
k místosudství království českého,
k místopísařství království českého,
k úřednictví králové Její M[ti],
k úřednictví podkomořího,
k písařství menších desk zemských,
k starosství,
k ingrossatorství větších desk zemských,
k ingrossatorství menších desk zemských,
k registratorství desk zemských,

k měřictví zemskému,
k komornictví desk zemských,
k deklamatorství zemskému.

L. 55.

Kdož by koli z menších úředníkuov co kaupil na svobodných dědinách, nebo který zápis od koho k sobě ve dsky přijal, aby to ohlásil, a dsky své před pány a vládykami na plném saudu zjevně aby četl, o těch suchých dnech, při kterýchž by jemu ve dsky kladeno bylo, aneb při nazajtří svatého Jeronyma. A pak-li by toho neučinil, aby toho zápisu neb vkladu ve dsky neužil.

(1549 H. 34.)

L. 56.

Jestliže by kdo úředníky menší nařekl, neb některého z nich, což by se úředních věcí dotýkalo, že by nětco úkladného a nevěrně udělali neb udělal, proti právu, a toho by na ně neprovedl: má hrdlo ztratiti. Pak-li by na ně dovedl, anebo na kterého jednoho z nich: tauž pokutu má podstaupiti.

(1549 H. 35.)

L. 57.

Když by úředníci menší od úřadu pro práva vedení, neb k nemocnému jeti měli, a přijeli, a seznali místa nebezpečná, a požádali buď z pánuov, z rytířstva, z měst, z městeček, ze vsi: aby jim pruovody dávali v slušná místa, jedni k druhým.

(1549 H. 36.)

L. 58.

Žádný člověk nemuož přesvědčiti úředníkuov menších o věci úřadní, leč by měl k svědomí z pánův z lavic nebo z vládyk, kteříž v saudu zemském sedají.

(1549 H. 37.)

L. 59.

Úředníci Pražští menší desk zemských mají zapisovati takovým titulem: »Přiznal se před úředníky Pražskými« jakož to bylo od starodávna zapisováno. Než komuž by list

psali od úřadu, tehdy mají takovým titulem napřed se psáti: »Úředníci Pražští menší desk zemských N. etc.,« jakož od starodávna bývalo. Kromě úředníkuov zemských najvyšších, těm se napřed jich titulem psáti má, jakož se tak zachovává podnes.

(1549 H. 38.)

L. 60.

Takto mají v saudu menším zemským sedati: Najprvé

Místopurkrabě Pražský.
Místokomorník.
Místosudí.
Místopísař.
Úředník králové Její M[sti].
Úředník podkomořího.

Než písař menších desk zemských, ten má na katedře býti a pře spisovati. A žádný jiný nemá z saudu mluviti, než místosudí s volí všech, nebo komuž on káže, a též v potaz má kázati se sstupovati. A pak-li by místosudího v saudu nebylo, tehdy místokomorník má totéž jako místosudí činiti.

(1549 H. 39.)

M. 1.

Před saud zemský menší muož pohnati z dluhu, z kteréž koli věci, až do sta kop grošuov českých (kromě listovní věci, kteréž purkrabě Hradu Pražského sauditi má), a též pro nevydání lidí, a čeledí zběhlých, každý ze 20 kop grošuov českých bude moci pohnati. A puovod, kterýž o lidi a čeleď pohání, i také jiní, kteříž z dluhuov pohánějí, všickni k vyhlášení puohonuov mají osobně státi. A potom po vyhlášení puohonuov budau moci strany poručníky dskami zdělati. A ti puohonové vyhlašovati se mají v auterý před suchými dny postními, a v středu o suchých dnech letničních, a na den svatého Jeronyma. A původ při tom saudu menším při vložení žaloby, při stání pře, když k slyšení přijde, k svědkům pohánění, nebo k vedení, má se při tom při všem zachovati, tak jako při saudu zemským větším. Než toliko jedno hojemství pohnanému při témž saudu dáváno býti má. **(1549 H. 40.)**

M. 2.

Pohnaný při vyhlášení puohonuov, i při své při, když naň zavolají, bude zachován též jako při saudu zemským. A jestliže nestane, bude naň dáno stané právo, i při svau ztratí. Pak-li by se trefilo, že by původovi půhon zdvižen byl, anebo že by při prosaudil: tehdy pohnaný ze škod útratních má též viniti a zachován býti, jako při saudu zemským větším

(1549 I. 1.)

M. 3.

Ze škod útratních nemají před saud zemský, ani před úředníky menší po rozsudku panském, anebo po staném právu poháněti, tolikéž i od jiných saudův; než ten, kdož by při obdržal před kterým koli saudem, má to hned úředníkuom menším jmenovati, a útok vložiti konečně do suchých dní najprvé příštích, z jaké chce summy ze škod viniti. A oni úředníci mají takovau summu v registra zapsati, a toho, na komž jest pře obdržena, anebo právo ustalé, mají ho listem obeslati po komorníku, a tu summu v listu oznámiti, aby stál před nimi na ty určité dni, kteréž od starodávna jsau k průvodům škod pokládáni; a to tito: Po suchých dnech postních středa po provodní neděli; po suchých dnech letničních ten den po svaté Markétě; po nazajtří svatého Jeronyma ten den po svatém Linhartu; a též také ten den po svatých Fabiánu a Šebestiánu. A již po tento čas aby se tak zachovali, a k těm časuom aby ze škod útratních obsýlali listy. A též aby listy brali, každý o ty škody, nedada suchým dnuom projíti najprvnějším. Pak-li by listu z těch škod svrchupsaných kdo do svrchupsaného času nevzal: tehdy z nich více přes ten čas nebude moci obsýlati, leč by se to (že o ty škody mezi těmi stranami na smlauvě bylo) pokázalo. A úředníci tu mají hned o škody útratní a náklady, kteréž pro tu při vzal, vedlé průvodu konec učiniti. Pak-li by ten jsa obeslán nestál, aneb poručník jeho buď dskami zapsaný anebo mocný list pod pečetí obeslaného maje na se učiněný, tak jakž se níže píše, se na jeho místě neohlásil, aneb k těm škodám provozování nestál: mají naň právo stané pro tu summu dáti, a po staném právu právo pustiti. A též kdož by v komoře při obdržal, aneb právo ustál u dvorského aneb purkrabského saudův: vezma relací

ke dskám zemským, mají tímž spuosobem hleděti o škody útratní, tak jako se nahoře píše. A jestliže by pak puovod k těm škodám před úředníky nestál, tehdy má ty škody ztratiti. Než byl-li by nemocen, buď puovod neb obeslaný, mají nemoc zpraviti podlé práva, **(1549 I. 2.)**

M. 4.

Jestliže by pro kterau kolivěk věc nahoře položenau půhon neb obeslání komu zdviženo bylo: tehdy ihned nedadauc suchým dnům tehdáž najprv příštím projíti má útok ze škod vložiti a potom má list ze škod vzíti, a ten list má dodán býti dvě neděli před tím dnem určitým, kdy stání v obeslání o škody položeno jest. Pakli by pohnaný z těch škod do druhých suchých dní strany druhé nevinil: tehdy již potom více viniti z nich moci nebude. A strana druhá muož znovu pohnati neb obeslati, bude-li mu se zdáti.

(1549 I. 3.)

M. 5.

Obrání-li se pohnaný neb obeslaný, muož o ty škody útratní poručníka listem neb dskami k pruovoduom těch škod udělati. **(1549 I. 4.)**

M. 6.

Kdož by koho ze škod útratních a nákladních chtěl obeslati; ten bude moci buď dskami nebo listem pod svau pečetí, pakli by pečeti své neměl, tehdy pod pečetí jiného na místě jeho, k tomu jej připrosíc, poručníka k vzetí obeslání i k provozování škod udělati. A též také obeslaný k bránění týchž škod bude moci též dskami nebo listem pod svau pečetí anebo pod jiného pečetí poručníka učiniti. A oboje strany »na zisk i na ztrátu« doložíc.

(1549 I. 5.)

M. 7.

Kdež stranám obojím přisaudí nětco nálezem, ješto v tom nálezu nestojí, že se jedné straně »dává za právo«: tehdy ty strany nemají se ze škod viniti; pakli by která strana

vinila, tehdy jí to obeslání bude zdviženo, kteréž pro ty škody udělá. Než jestliže by v nálezu stálo, že jedné straně »dávají za právo«, anebo kdež stojí v nálezu, »dal památné»: ta strana muož ze škod viniti. Též také po zdvižení puohonu neb obeslání neb po puštění od puohonu aneb k němu nestání, tolikéž i k obeslání, bude moci každý po škodách jíti. A jestli že by pak při kterémž koli saudu které straně za právo dáno bylo a dále tím nálezem k pruovodu před úředníky menší desk zemských ukázáno: proto nicméně puovod bude moci po tom nálezu po škodách (nečekaje pruovodu) jíti; a což jich před úředníky menšími pokáže, těch užive. A tolikéž potom po nálezu úředníkuov menších, podlé podání o pruovod, ten, komuž se za právo dá, po škodách jíti muože.

(1549 I. 6.)

M. 8.

Komuž by koli která summa .... (1549 I. 7.)

M. 9.

Jestliže kdo při obdrží, nemá z žádných jiných škod pro tu při viniti, než toliko, což pro tu při naloží a utratí; pak-li by z čeho jiného viniti chtěl, nemají jemu toho přisuzovati.

(1549 I. 8.)

M. 10.

Kdož by útratní škody před úředníky Pražskými menšími provoditi chtěl, ten má je provoditi napřed hospodářem, a jedním podlé něho nebo dvěma nebo třmi svědky hodnověrnými (rozděle ty útraty, při kterém času a mezi kým tu při před kterým saudem měl, a kdy jest ty útraty vedl, kterého času přijel aneb zase odjel, a s jakým počtem, aby se tomu vyrozuměti mohlo a spravedlivý nález aby o ty útraty učiněn býti mohl).

(1549 I. 9.)

M. 11.

Kdož by poháněti chtěl pro lidi dědičné zběhlé, a také o čeleď, že má poháněti před saud zemský menší pro

nevydání ze dvadcíti kop grošuov českých pokuty. A jestliže by kdo koho pohnal o člověka svého dědičného, i také o čeledína přístavného a služebného, a jestliže by puovod dostatečně provedl před saudem zemským menším, že jest člověk jeho aneb čeledín jeho: že takový nemá dále ku přísaze připuštěn býti, ale má jemu původovi za právo dáno býti. A tu pokutu bez odpornosti má dáti a zaplatiti, i člověka toho nebo čeledína vydati, a to ode dne rozsudku ve dvau nedělích pořád zběhlých.

(1549 I. 10.)

M. 12.

Žádná kmetična kdyby .... (1549 **I. 11.**)

M. 13.

Aby též pro schovance .... (1549 **I. 12.**)

M. 14.

Kdož by čí dědiny držal............ (1549 **I. 13.**)

M. 15.

Jestliže by kdo k komu poslal..... (1549 **I. 14.**)

M. 16.

Kdož by na kom člověka vysaudil.. (1549 **I. 15.**)

M. 17.

Kdož by člověka čího u vazbě držal pro mord, aneb pro nějaký zlý a nešlechetný skutek, a když by pán člověka toho k tomu poslal (u kohož ten sedí), aby mu jej vydal jako člověka jeho, tím spuosobem, jako by nic zlého neučinil, než jako by jemu zběhl, chtě z pokuty ze dvadcíti kop grošuov českých pohnati: nemá jemu na to jeho vydati, než má se při tom člověku zachovati, jako o jiném mordéři aneb zločinci, vedlé Svolení zemského o mordech (**K. 33.**).

(1549 I. 16.)

M. 18.

Jestliže by který cizozemec komu člověčenství slíbil, a potom že by k někomu jinému ušel v zemi, a ten,

komuž by člověčenství slíbil, žádal by na tom, aby mu jeho vydal: má mu jej vydati, jako by jeho rodilý byl, a nemá sobě naň z cizí země propuštního listu jednati, ani jej tím listem (by pak zjednal) zastírati proti tomu, komuž jest člověčenství prvé slíbil. Pak-li by se v tom tak nezachoval, bude moci jej pohnati pro nevydání člověka.

(1549 I. 17.)

M. 19.

Jestliže by kdo koho žádal .... (1549 I. 18.)

M. 20.

Kdož by pod kým měl člověka svého, a oň podlé Zřízení Zemského neposlal, a tak právem že by nehleděl o něho k tomu, pod kýmž sedí, a kázal by se jemu nočně vystěhovati a vybrati: ten pán, čížto člověk jest dědičný, anebo jakž koli jej přijal na svuoj grunt, propadne pokutu, jakož Svolení nahoře psané o pokutě (M. 1.) ukazuje o nevydání lidí.

(1549 I. 19.)

M. 21.

Z panského neb rytířského řádu poboční synové neb dcery mají v moci otce svého i dědicuov jeho po smrti otce mužského pohlaví býti. Než po smrti otce i dědicuov jeho mužského pohlaví, mohau sobě teprva vzíti za pána koho chtí, a člověčenství slíbiti, aneb v svobodě zuostati. A jestliže by od otce svého neb po smrti jeho dědicuov jeho mužského pohlaví za živnosti jeden zběhl: bude moci o něj poslati, aby jemu vydán byl; pak-li by vydán nebyl, bude moci takového každého pro nevydání pohnati, jako pro jiného člověka svého.

(1549 I. 20.)

M. 22.

Jestliže by kdo člověka svého rukau dáním, austně, neb listem propustil komu, a on to dostatečně provedl: má toho ten člověk užiti, jako by mu list vayhostní byl dán.

(1549 I. 21.)

M. 23.

Města královská, i také měšťané a osoby, kteréž grunty mají na zemi svobodné: že z těch mají vydávati lidi zběhlé, sirotky i čeleď, jako páni neb rytířstvo jedni druhým vydávají. (1549 I. 22.)

M. 24.

Jestliže by kdo člověka čího na gruntu za sebau osazeného měl, a ten člověk že by se pod svého pána dědičného vystěhoval anebo se vykradl od toho, pod kterýmž jest seděl: tehdy ten, od koho se jest vystěhoval neb vykradl, pošle-li k jeho pánu dědičnému, aby mu ho vydal jako člověka, kterýž mu se pryč vystěhoval anebo vykradl, a nechtěl-li by ho vydati, tehdy jej muože pro to nevydání z pokuty pohnati, a na něm tu pokutu obdrží. Než když bude zase člověk ten navrácen i s statkem, s kterým se jest vystěhoval a vykradl: tehdy pán jeho dědičný bude moci zase vedlé práva o něho jako k člověku dědičnému hleděti. (1549 I. 23.)

M. 25.

Kdož by cizího čeledína anebo služebníka na rukojmích měl, a ten, číž jest, žádal by toho, aby mu jej vydal, a on by pravil, »když mu jen rukojmě postaví, že mu jej chce rád vydati«, a ten nečekaje toho postavení, anebo že by toho od něho přijíti nechtěl, až by ten rok k stavení přišel toho člověka, a přes to by z pokuty pohnal: že té pokuty neobdrží. Než ten pohnaný, když ten člověk jemu postaven bude, má jej tomu (kdož jest oň k němu poslal) vydati. Pak-li by se ten člověk nestavěl: tehdy on vyupomínaje ten základ na rukojmích, má jej tomu dáti, číž jest člověk, čeledín nebo služebník.
(1549 I. 24.)

M. 26.

Kdož by maje rukojmě za čeledína... (1549 I. 25.)

M. 27.

Co se čeledí dotýče nebo lidí zběhlých s dědin, kdož by je kolivěk přechovával, a mocí je u sebe držal, glajtem

je zastávaje, že jemu glajt dal: ten jistý, číž jest čeledín byl, má bez omluvy všeliké jemu jej vydati, jeho nikam nevystíraje. Pak-li by ho nevydal, nebo jej pryč vyslal: tehdy aby jej mohl pohnati ze dvadcíti kop grošuov českých, buď z pánuov, z rytířstva, nebo z měšťan.

(1549 I. 27.)

M. 28.

My Vladislav z Boží Milosti........ (1549 **I. 28.**)

M. 29.

A týž král JM[t] toto jest ráčil mezi pány, rytířstvem a Pražany a jinými městy koruny české vypověděti: Což se lidí zběhlých a sirotkuov dotýče před válkau, ti mají na svých místech zuostati. Než kteříž jsau rok před válkau a v válku zběhli, nebo potom: ty mají jedni druhým vydávati (jestliže by kdo na kom toho žádal, skrze dva zachovalá člověky anebo listem pod pečetí, z kteréhožkoli stavu). A kdož by nevydal, ten bude moci ze dvadcíti hřiven pohnán býti, vedlé Svolení zapsaného; krom těch lidí, kteříž by pro víru byli vyhnáni, těch nemá vydáváno býti.

(1549 I. 29.)

M. 30.

Kdož by koli čeledínu pryč kázal. (1549 **I. 30.**)

M. 31.

Kdož by kázal člověku svému prodati, nechtíc ho na gruntech svých míti a on jemu člověkem hodným osadil má jej propustiti a naň se více táhnauti nemá, ani z něho poháněti, aby jeho člověk byl. A měl-li by ten člověk jaké děti ti děti obojího pohlaví, kteříž by let devíti nedošli a neměli, a při otci svým bytně byli, ti mají i s otcem svým po takovým vyprodání a gruntu osazení svobodni od toho pána býti. Než kteříž by již tehdáž v devíti letech byli, tolikéž i ti, kteříž by léta majíce se pod pánem svým zvosazovali: ti při svém pánu za dědičné lidi předse zůstati mají. A pak-li by pán z těch dětí, které od jich otce (dříve nežli by těch devíti let došli)

k jakéž koli své potřebě pobral aneb je na služby a řemesla rozdal neb jinam k vychování dal: ti tolikéž té svobody podlé otce jich vyprodání užiti nemají, než při pánu dědičně zuostati mají.

(1549 I. 31.)

M. 32.

Kteříž by lidé osedlí neb neosedlí děti na cizích gruntech zplodili: ti děti tomu pánu, na číchž gruntech jsau zplozeni, v poddanosti, a jeho zuostati mají.

M. 33.

Kdož by koli, u čího koli člověka čeledína svého anebo člověka nalezl: má žádati člověka toho, aby se jim ujistil. A potom má pána jeho žádati, aby mu jej vydal. Pak-li by toho člověka hospodáře tu tehdáž nebylo: tehdy, muož-li, má jej sám dodržeti a tím právem dáti se jim tu ujistiti aneb toho má na rychtáři aneb konšelích toho práva požádati, aby se jim ujistili, a oni jsau to povinni učiniti. Pak-li by ten člověk, u kohož by takový člověk neb čeledín postižen byl aneb rychtář a konšelé jsauce za ujištění žádáni, se jim neujistil neb neujistili: tehda tomu číž člověk neb čeledín jest, má neb mají deset kop grošův českých pokuty propadnauti a dáti ve dvau nedělích pořád zběhlých. Pak-li by jich neměl neb neměli, a pán toho člověka za člověka svého neb rychtáře a konšel, té pokuty dáti nechtěl: má takového člověka svého neb rychtáře a konšely tomu kdož za ujištění žádal, vydati; a ten komuž tak vydán bude, má toho člověka neb rychtáře a konšely vězením dostatečně a slušně opatřiti, aby do času osmi nedělí pořád zběhlých v též vazbě držán byl neb byli, aneb se s původem o pokutu v tom času umluvil neb umluvili; však tak, aby zaumyslně zdraví ani hrdlu jemu neb jim uškozeno nebylo A po vyjití těch osmi nedělí má toho člověka neb rychtáře a konšely vazbau trestané zase z takového vězení na rukojmě dostatečné, pod základ 50 kop grošův českých dáti. A pak-li by rukojmí neměl, tehdy na zápis dostatečný, pod ztracením hrdla, aby se všelijak v skutku, v řeči ku pánu, kterýž ho neb je v vězení držal, i ke všem jeho poddaným pokojně zachoval neb zachovali. Pak-li by rukojmí neměli aneb se vyručiti ne-

chtěl neb nechtěli, bude neb budau moci předse v vězení držáni býti. Jestliže by pak pán toho člověka svého neb rychtáře a konšelův nevydal, ani pokuty za ně dáti nechtěl: ten a takový má dvadceti kop grošuov českých puovodovi propadnauti, a on bude moci z té pokuty před saud zemský menší jeho pohnati. Než jestliže by ten člověk neb rychtář a konšelé tomu odpírali, že tau pokutau peněžitau i vězením povinen není neb nejsau, volaje se k slyšení, a původ by nechtěl na tom přestati: tehdy pán toho člověka neb jich, kdyby pohnán byl, jest povinen takového člověka svého neb rychtáře a konšely před saudem zemským menším postaviti a saud zemský menší má to k sobě přijíti. A najde-li se to, že jest ten člověk neb rychtář a konšelé tau pokutau povinen neb povinni, to jest neb deset kop grošuov českých aby dal neb dali, aneb u vězení pokutu trpěl neb trpěli, jakž vayš psáno stojí. Pak-li by ten člověk neb rychtář a konšelé, jsauc tak za ujištění žádáni, tím člověkem neb čeledínem se ujistili: do téhodne pořád zběhlého budau ho na témž právě povinni dodržeti, a dále nic. A pán (na kterého by se to právě neb gruntech ujištění stalo) má toho člověka neb čeledína pánu jeho, když by toho v tom týmdni na něm požádal, vydati. A nevydal-li by, bude moci proto pohnán býti z pokuty dvadcíti kop grošuov českých, jako o jiné lidi. **(1549 I. 32.)**

M. 34.

Což se čeledí i jiných aukolníkuov neb nádenníkuov obojího pohlaví jakéž koli povahy dotýče: aby takoví lidé všickni, kteříž by chtěli kde přes pole robotováním jakého koli díla kde přistávati a slaužiti, aby od svých pánuov listy pod jich pečetmi měli, tak že s povolením svého pána jeden každý jest odšel. A kdož by koli z těch lidí robotných a sedlských, u kohož koli, na jakémž koli díle aukolním, nádenním neb přístavním čeledínem byl a zjednaje se u jednoho, opět se chtěl jinam doslauže obrátiti: ten každý s volí toho pána, rytířského člověka, Pražan, města neb měštěnína aby to učiniti mohl; však maje opět list od téhož pána, rytířského člověka, Pražan, města aneb měštěnína, že s jeho neb jich volí jest odšel. A kdož by tak z těch lidí u měštěnína dělal neb slaužil

a chtěl odjíti: tehdy ten měštěnín má oznámiti purgmistru a konšeluom a osobu jmenovati, že jest u něho byl a dobře se zachoval, a za to prositi, aby jemu list fedrovní a zachování jeho podlé oznámení hospodářova dán byl. Též byl-li by u sedláka a od něho se bráti chtěl doslauže, aby sedlák to na pána svého neb úředníka vznesl; a pán ten neb úředník aby podlé oznámení téhož sedláka list fedrovní a zachování toho nádenníka neb čeledína dal. A bez takových listuov pán, rytířský člověk, Pražané, města neb měštěnín, man, dvořák, svobodník, nápravník, i jiní všickni zespod jmenovaní, ani sedlák, aby k sobě nepřijímali, pod pokutau (stav panský, rytířský neb městský, opatové, proboštové, preláti, jeptišky i jiní klášterové, manové, dědinníci, svobodníci, nápravníci) patnácti kop grošuov českých, a lidé sedlští pěti kop grošuov českých propadení, aneb lidé sedlští dva měsíce v věži seděním. A kdož by koli z těch lidí přišel ku pánu neb rytířskému člověku, k městu neb měštěnínu, opatu, proboštu, i k jiným všem svrchu jmenovaným, i k sedlákuom, nemaje listu fedrovního a svého zachování: ten každý aby hned do vězení dán byl a dotázán, koho za pána má a od koho jest (nemaje listu fedrovního) odešel; a o komž by pravil neb oznámil, že jest od něho odšel, tomu aneb těm ihned psaním svým, na jeho neb jich náklad aby oznámil, chtějí-li aneb chce-li sobě pro něj poslati a poslu zaplatiti, že jim neb jemu vydán bude, toliko aby tím neprodléval, jedné co by mohl k tomu čas postačiti. A kdož by v desíti dnech po oznámení, kdyby ho došlo, o takového člověka neb čeledína a nádenníka neposlal: tehdy jemu tau pokutau svrchupsanau patnácti kop grošuov českých povinovat nebude, ani téhož člověka nádenníka neb čeledína v vězení déle držeti. Než bude-li chtíti u něho tak slaužiti aneb na den dělati, muože jeho při sobě míti, až by o to jeho pán stál, aby mu ho vydal (ač zastíhli by ho u něho). A přišel-li by jaký takový člověk k měštěnínu bez listu fedrovního: tehdy týž měštěnín má to oznámiti purgmistru a konšeluom neb rychtáři, buď v městech královských, panských, rytířských, a oni se mají k němu tím vším spůsobem zachovati, jako svrchu napsáno jest. A v tom ve všem (jakž napřed dotčeno jest) pod propadením často psané pokuty všickni se zachovati mají. A kdož by koli toho pominul a v tom se tak

nezachoval, tehdy od kohož by takový čeledín, nádenník neb aukolník ušel a kdož by jej tak bez listu fedrovního a zachovacího k sobě přijal: a hajtmané krajští aby o to slyšeli a vaypovědi z strany takových pokut (kteréž mezi osobami stavu panského, rytířského a městského uloženy jsau) činili. A na komž by takovau pokutu hajtmané krajští přisaudili, a ten vedlé té vaypovědi se tak nezachoval a pokuty ve dvau nedělích pořád zběhlých ode dne vaypovědi nedal: aby hajtmané krajští povinni byli relací k úřadu saudu komorního učiniti, a podlé té relací má od téhož úřadu puovodovi (když by toho žádal) list zatykací vydán býti; a pak-li by ten puovod na statek toho, na komž pokutu obdržal, právo vésti chtěl, to též bude moci učiniti. Než což se Pražan všech tří měst Pražských dotýče, poněvadž ti pod spravau hajtmanuov krajských nenáležejí: dopustil-li by se kdo z měšťan v týchž městech takové pokuty, na tom purgmistr a konšelé těch pokut dopomáhati mají. Což se pak jiných lidí poddaných i jiných lidí obecných, kteří stavu neužívají, dotýče: na těch (opovědauce se prvé pánu neb úředníku) nebylo-li by dopomoženo té pokuty pět kop grošuov českých právem stavním, tím vším spuosobem jako pro dluh dobývati se bude moci. Avšak to při tom znamenitě se vyhražuje, aby každý pán, rytířský člověk, město, měštěnín i jiní svrchu psaní všickni, i sedláci, čeledínuom, nádenníkuom, aukolníkuom jich mzdy nezadržovali, než podlé smluv jim je platili a plnili. A jestliže by kdo čeledínu vyslauženému neb nádenníku což koli mzdy zadržel a zaplatiti nechtěl: tehdy ten čeledín neb nádenník bude se moci uteci k svému dědičnému neb přikázanému pánu; a pán jeho bude moci o to státi, aby jeho člověku, sirotku, neb přikázanému zaplatil. A pokudž by se to koli našlo, že zúmysla nezaplatil, aby témuž čeledínu aneb nádenníku to čtvero dal, i s náklady a útratami, kteréž by pro jeho neplacení přišly a se zběhly; a toho též dobývati bude moci právem stavným. Však každý pán, rytířský člověk, město neb měštěnín, i jiní všickni, kdož své poddané lidi mají, aby toho vůli měli, své sirotky a poddané k svým potřebám na slušných a spravedlivých mzdách při sobě míti; a kterých by nepotřebovali, těm aby takové listy dáváni byli, aby jinde sobě vysluhovati mohli; avšak pokudž by mu pán jeho vyměřil a jinde posluhovati

uložil a dopustil, déle aby se v službu nezamlauval, než k svému pánu na uložený a vyměřený čas zase se navrátil. A takové listy, kteří se těm lidem dávati budau, u kohož koli který čeledín neb člověk najprvé v jaké dílo se dá aneb přistaupí: tehdy ten pán, rytířský člověk, město aneb měštěnín, anebo kdož koli jiný, má ten první list k sobě vzíti a jemu ho nevracovati, až by u něho doslaužil. A když by doslaužil a chtěl odjíti, má jemu předkem zaplaceno, a jiný list fedrovní a jeho zachování od toho, u kohož jest slaužil neb dělal, dán býti a od pána jeho první list též zase navrátiti; tak aby každý, kdož by jeho znovu zjednati chtěl, věděl se čím spraviti, dokud má povolení slaužiti. Co se pak příchodných cizozemcuov dotýče, kteříž by prvé zde v království u žádného v službě neb na jiném díle aukolním a nádenním nebyli, toho a takového každý muože přijíti; však odešel-li by od koho bez listu k jiným, k tomu aby se bylo zachováno, jakž napřed o jiné čeledi a nádennících dotčeno jest.

M. 35.

O čeleď zběhlau, tolikéž i o lidi se zboží a statkuov královských, pro nevydání mají úředníci poháněni býti, kteří jsau na královských zámcích a lidi královské spravují. A zase tíž hajtmané neb úředníci mohau jiných též poháněti. A když člověka i s pokutau na tom úředníku vysaudí, muože jej k dosti učinění nálezu listem zatykacím přidržeti, a jej proto zatknauti, aneb má-li jaký statek na zemi, bude moci na ten statek pro pokutu právo vésti. **(1549 I. 33.)**

O saudu dvorském.

M. 36.

Saud dvorský předkem aby vždyckny (1549 **O. 1.**)

M. 37.

Kdož z dědictví manského pohnati chce, má všecken ten řád, jakž o puohoních o dědictví v artikuli **C. 2.**

položeno, zachovati, kromě že takové půhony man královský, jakž forma listu půhonního (**N. 7.**) ukazuje, dodávati má.

M. 38.

Poněvadž saud dvorský předse jde a se drží, aby najvyšší sudí dvorský dsky dvorské v své moci (jakož jest od starodávna bývalo) měl; a k tomu sobě (též jak od starodávna jest) aby úředníky při těchto dskách zřídil. A tíž úředníci mají přísahu učiniti každý k úřadu svému jako úředníci Pražští menší desk zemských, jakž artikul **L. 54.** v sobě obsahuje a zavírá. **(1549 O. 2.)**

M. 39.

Na dědiny manské.................... (1549 **O. 3.**)

M. 40.

Všickni manové...................... (1549 **O. 5.**)

M. 41.

Na sněmu obecním.................. (1549 **O. 6.**)

M. 42.

Tento řád se při dskách dvorských (1549 **O. 7.**)

M. 43.

»Přísahám Pánu Bohu................ (1549 **O. 8.**)

M. 44.

Jestliže by kdo na manství......... (1549 **O. 9.**)

M. 45.

Jakož jest předešlým Zřízením.... (1549 **O. 10.**)

M. 46.

Jestliže by kdo..................... (1549 **O. 11.**)

M. 47.

Jestliže by jací rozdílové o statky (1549 **O. 12.**)

M. 48.

Jestliže by komu král JM^st dal kterau odaumrt: že ti, kterýmž dáno bude, mají dáti předkem tu odúmrt provolati v najbližším městě od téhož zboží kdež leží, tak jakož forma listu provolacího doleji napsaná to v sobě šíře zavírá. Však byl-li by ten statek odúmrtní na dědictví, to aby při saudu zemském, pak-li duchovenství, tehdy při saudu komorním, a o manství na saudu dvorském slyšáno a sauzeno bylo.

(1549 O. 13.)

M. 49.

Jakož někteří držitelé dědin...... (1549 **O. 14.**)

M. 50.

Kdožkoli list provolací............ (1549 **O. 15.**)

N. 1.

Co se odúmrtí a vaypros králem JM^sti daných dotýče, kdož kolivěk právo krále JM^sti dané obdrží, buď saudem, staným právem neb smluvau: ten aby práva na vrch dovedl konečně od rozsudku, aneb staného práva, aneb od učinění o tauž věc smlauvy, takovau smlauvu dskami ztvrdil ve dni a v roce pořád zběhlém. Pakli by kdo toho zanedbal, aby své právo ztratil, a král JM^st aby své právo dáti mohl komuž ráčí, na tom statku.

(1549 O. 16.)

N. 2.

Jestliže by kdo od koho odpor učinil. (1549 **O. 17.**)

N. 3.

Kteréž odúmrtí jsau, ježto by odporníci zemřeli, a jich dědicové nebo poručníci že by na místě jich neodpírali, má se dáti věděti k veřejnom držitelům těch dědin, od toho kdož sobě právo královo osobuje, a to skrze komorníka od desk dvorských, tak jakž vayše psáno (**M. 49.**) stojí.

(1549 O. 18.)

N. 4.

Odporníku má dáno býti hojemství... (1549 **O. 19.**)

N. 5.

Kdož jsau kolivěk vyprošovali na JM^t^ královské co za odaumrt, aneb ještě potom by vyprošovali, nejmenujíce po které osobě zejména, ale toliko po komž kolivěk, aneb kterak kolivěk, že jest to proti řádu a právu; a protož aby úředníci dvorští takové relací od žádného nepřijímali, ani ve dsky vpisovali, nyní ani na budaucí časy.

(1549 O. 20.)

N. 6.

Úmluva i list obranný takový se dává, jako od úřadu desk zemských.

Forma listu puohonného.

N. 7.

Adam z Švanbergka na Přindě a Volší, najvyšší sudí dvorský království českého atd.

(1549 O. 21.)

N. 8.

Jestliže se pohání kterými many (1549 O. 22.)

Forma listu na úmluvu.

N. 9.

Adam z Švanbergka na Přindě a Volší, najvyšší sudí dvorský království českého atd.

(1549 O. 23.)

Pokuta manská pro puohon.

N. 10.

Když který man, maje k sobě list od úřadu, aby pohnal druhého, a toho že by neučinil: propadl jest deset hřiven; pak-li po druhé neučiní, propadne dvadceti hřiven; a po třetí třidceti.

A ta pokuta jde na samého sudího, leč chce jakou milost v tom učiniti.

List provolací.

N. 11.

Adam z Švanbergka na Přindě a Volší, najvyšší sudí dvorský království českého atd.
(1549 O. 24.)

Zvod odhádaní.

N. 12.

Ode všech zvoduov a odhádaní.... (1549 O. 25.)

Zvodové o škody, o dluhy a o zástavy.

N. 13.

Zvodové, ježto sluší na sudího..... (1549 O. 26.)

Zvodové o nezpravu.

N. 14.

Zvodové toliko o nezpravu........ (1549 O. 27.)

T r h.

N. 15.

Ode všech trhuov dědinných právo sudího jest od každé kopy groš; ale již jde po milosti; od sta kop grošuov jedna kopa grošuov, to jest od každých desíti kop šest grošuov, a písaři, kolik osob kupujících, od každé osoby patnáct grošuov českých. A což jest od šedesáti kop a níže, to jde na místosudího. (1549 O. 28.)

V ě n o.

N. 16.

Od věna též právo, jako od trhu... (1549 O. 29.)

Spolek, rozdil.

N. 17.

Od spolkuov nebo rozdílnov .... (1549 **O. 30.**)

Dání.

N. 18.

Od dání, každá osoba .... (1549 **O. 31.**)

Památné.

N. 19.

Když kdo staným právem .... (1549 **O. 32.**)

Směna.

N. 20.

Od směnění dědin .... (1549 **O. 33.**)

Staná práva.

N. 21.

Ode všech staných práv .... (1549 **O. 36.**)

Odhádaní místosudího s písařem.

N. 22.

Když místosudí s písařem.......... (1549 **O. 37.**)

N. 23.

Od zápisu níže sta kop............. (1549 **O. 38.**)

Ubrmanství.

N. 24.

Od ubrmanství........................ (1549 **O. 39.**)

Úmluva pro nezpravu.

N. 25.

Od vložení úmluvy pro nezpravu .. (1549 **O. 40.**)

Ú t o k.

N. 26.

Od vložení útoku dva groše .... (1549 **P. 1.**)

Puohon.

N. 27.

Od vložení puohonu ve dsky .... (1549 **P. 2.**)

Jízda na úmluvu po právu staném.

N. 28.

Když písař jede na úmluvu.......... (1549 **P. 3.**)

Z v o d.

N. 29.

Když na zvod vydán bude úředník .. (1549 **P. 4.**)

Panování.

N. 30.

Od každého panování................ (1549 **P. 5.**)

Odhádani.

N. 31.

Když jede úředník na odhádaní..... (1549 **P. 6.**)

Odpovědného ze škod.

N. 32.

Odpovědného ze škod .... (1549 **P. 7.**)

N. 33.

Od propuštění puohonu .... (1549 P. 8.)

Ohledáni škod.

N. 34.

Kdož požádá úředníka .... (1549 P. 9.)

Zápis dluhu.

N. 35.

Když man manu dluh .... (1549 P. 10.)

Od peněz chováni.

N. 36.

Když se kladau peníze k úřadu, mají býti zapečetěné, a když se přijímati budau, dá písaři čtyři groše.

(1549 P. 10.)

Od poselstvi královského ke dskám.

N. 37.

Když král svuoj nápad .... (1549 P. 12.)

N. 38.

Od každého listu provolacího, dva groše písaři; a když se list vrátí, jenž slove »testatio«, jeden groš písaři. Též také od listu na úmluvu dva groše. Též od listu poselacího nebo k napomenutí, po dvau groších písaři od prvního napomenutí.

(1549 P. 13.)

N. 39.

Od vložení odporu při výsluhách (1549 P. 14.)

N. 40.

Od vložení odporu při trhu .... (1549 P. 15.)

N. 41.

Od poručenství při odúmrtí .... (1549 **P. 16.**)

N. 42.

Od vizy jeden groš .... (1549 **P. 17.**)

N. 43.

Od vložení odporu po vrácení listu provolacího, pro pamět, ješto slove »ku paměti«, čtyři groše; z toho písaři dva groše dává se, a místosudímu dva groše. A což kolivěk znamenává se ve dskách »pro pamět« nebo jinde: ode všeho jdau čtyři groše, spolu na oba.

(1549. **P. 18.**)

N. 44.

Od propuštění odporu..... .... (1549 **P. 19.**)

N. 45.

Od čtení odporu proti trhu .... (1549 **P. 20.**)

N. 46.

Od čtení desk .... (1549 **P. 21.**)

N. 47.

Od čtení desk zápisem .... (1549 **P. 22.**)

N. 48.

Od čtení odporu proti zápisu...... (1549 **P. 23.**)

N. 49.

Od čtení desk zvodových, když právo jest na vrch dovedené, od toho jest právo po čtyřech groších; to jde též na oba.

(1549 **P. 24.**)

N. 50.

Od vymazání anebo od vypsání .... (1549 **P. 25.**)

N. 51.

Od doložení jména .... (1549 **P. 26.**)

N. 52.

Když král dědiny manské.......... (1549 **P. 27.**)

N. 53.

Od uvázání s komorníkem .... (1549 **P. 28.**)

N. 54.

Když jeden druhého přijímá....... (1549 **P. 29.**)

N. 55.

Postaupení práva králova......... (1549 **P. 30.**)

N. 56.

Když list obranný vyjde od úřadu (1549 **P. 31.**)

N. 57.

Od přenesení a vypsání vaypisuov (1549 **P. 32.**)

N. 58.

Od vepsání listuov k odporu ...... (1549 **P. 33.**)

N. 59.

Od každého svědka .... (1549 **P. 34.**)

N. 60.

Když král nebo sudí káže .... (1549 **P. 35.**)

N. 61.

Ingressátor desk dvorských....... (1549 **P. 36.**)

O saudu komornim.

O. 1.

Poněvadž osoba JM[sti] královské v to zřízení o saudu komorním se nepotahuje, nébrž zřízením sněmovním mocnost JM[ti] a spravedlivost při témž saudu náležitá se vyhražuje: protož kdož by koli před JM[ti] královské osoby obsýlati chtěl neb chtěli,

když by král JM[t] v zemi býti ráčil, to obeslání sám osobau svau slyšeti anebo komu jinému poručiti ráčí, toho se při JM[ti] královské mocnosti zuostavuje. Než jestli že by taková obeslání v přítomnosti JKM[ti] k slyšení nepřišla aneb místa a konce nevzala: tehdy aby puovod z kanceláře JM[ti] královské obeslání svého hodnověrný vaypis ukázal. A ten v registra saudu komorního vložen býti má. A saud komorní po odjezdu JM[ti] královské, aby té při (ač náležela-li by tomu saudu) konec spravedlivý učinil; pakli nic, aby ta pře zase na JM[t] královskau k slyšení a k rozsudku odtažena a odložena byla.

O. 2.

A jakož v tomto království již jest to nastalo, že po suplikacích, majíce vyměřený pořádek práva, JM[t] královskau daremně osoba neb osoby z stavův zaneprazdňují a za sročení proti Zřízení Zemskému žádají a tu jedni druhé k škodám přivozují: i jestliže by se potomně kdy která osoba toho dopustila, a za sročení mimo vyměřený pořád práva žádala a suplikovala, a JM[t] královská to by uznati ráčil, že k pořádnému puohonu aneb obeslání taková věc by náležela a spěšného opatření nepotřebovala, ten každý, kdož by křiv zůstal neb jemu to zdviženo bylo, aby druhému škodami povinovat byl, z kterýchž též bude moci jeho před úředníky Pražské menší desk zemských, jako i od jiných saudův, viniti. Než což se lidí robotných sedlských dotýče: ti jestli že by tak na koho zaumysla suplikovali a to se našlo, ten každý aby podlé provinění svého trestán byl. A kdož by jim k tomu radil, aby k němu podlé Zřízení Zemského **K. 52** mohlo hledíno býti.

O. 3.

Toto má hofmistr najvyšší království českého, nynější i budaucí, podlé úřadu svého jednati a na práci míti, tak jakž od starodávna bylo:

Najprvé saud komorní má držeti na hradě Pražském, s pány a vládykami, krále JM[ti] raddami k tomu přidanými, a to čtyřikrát do roka: První po nazejtří sv. Pavla na víru obrácení, druhý v pondělí po Svátosti, třetí po nazejtří svatého Bartoloměje a čtvrtý po nazejtří svatého Martina. A toho jednoho každého

času, aby ten saud po dvau nedělích sauzen a držán byl každého dne; leč by se kdy hod aneb svátek znamenitý kterého dne trefil, tehdy na ten den sauditi povinovati nebudau.

(1549 P. 37.)

O. 4.

JM^t královská má ten saud .... (1549 **P. 38.**)

O. 5.

Počet pánuov a rytířstva, kteří v saudu komorním sedají neb sedati budau, ten má býti vedlé JM^ti královské vůle, větší neb menší; však méně dvanácti osob aby v témž saudu nesedalo, poněvadž jest to saud JKM^ti zvláště náležitý a JM^t, jak se JM^ti zdáti bude, muož toho počtu přičiniti; než pře (buďto po půhonu neb obeslání pořádném, anebo stranní vedlé sročení k slyšení v témž saudu komorním přišlá) méně desíti osob uvažována a rozsuzována aby nebyla.

(1549 P. 39.)

O. 6.

Ti kteříž sedají v komorním saudu (1549 **P. 40.**)

O. 7.

Jestli že by se kdy přitrefilo ...... (1549 **Q. 1.**)

O. 8.

Jakož jest JM^t královská........... (1549 **Q. 3.**)

O. 9.

Najvyšší hofmistr pány a rytířstvo (1549 **Q. 4.**)

O. 10.

Páni a rytířstvo k saudu komornímu mají se časně sjížděti; pakli by který nepřijel, ten najvyššímu hofmistru aby příčinu hodnau svého nepříjezdu oznámil. A dále k uložené hodině jak se scházeti mají, toho se při Zřízení Zemském **B. 22.** jak jest o pánich a úřednících, saudcích zemských atd.

(1549 Q. 5.)

O. 11.

Když by hosté znamenití........... (1549 Q. 6.)

O. 12.

Písař saudu komorního............. (1549 Q. 7.)

O. 13.

Puohonové od téhož saudu......... (1549 Q. 8.)

O. 14.

Obdrží-li puovod při témž saudu komorním rozsudkem při aneb stané právo jemu bude dáno: můž nebo od téhož saudu proti druhé straně list zatykací, sám neb kdož by na místě jeho toho žádal, vzíti anebo vezma relací ke dskám zemským právo vésti. A též puovod po rozsudku neb po právu staném, muož po škodách. tak jakž Zřízení Zemské o tom **M. 3.** vyměřuje, jíti. Než zase nestál-li by puovod k své při aneb od svého půhonu by pustil: tolikéž po škodách pohnaný neb obeslaný proti němu jíti muož, a puovod zaplatě škody pohnanému neb obeslanému, bude moci zase pohnati neb obeslati.

(1549 Q. 10.)

O. 15.

Křikové, kteří se často při témž saudu dějí, toho aby nebývalo pro vážnost saudu, pod pokutau na to jako při saudu zemském (**B. 30.**) uloženau. A služebník hofmistrův, který při úřadu jest, aby okřikoval, a jemu ta pokuta pro okřikování aby náležela.

(1549 Q. 11.)

O. 16.

Jakož se někdy lidé, kteříž před týmž saudem činiti mají neb poručníci, slyšení pří, kteréž by v pořádku nebyly, dovolávají: aby jim jmenovány, kdy slyšány býti mají, byly. I poněvadž ten saud komorní s hajtmanským jest spojen a v jedno pojat a některá věc brzkého a spěšného opatření potřebuje: protož aby takovau při neb pře o vayplaty hned v auterý najprv příští po zasednutí saudu, v středu pak a ve čtvrtek pře vay-

tržné, a kdož prvé z vayplaty neb z vaytržnosti obešle, aby také prvé a tak po pořádku slyšáni lidé byli. A jestli by se to kdy trefilo, že by ty pře o vayplaty a vaytržnosti byly přesauzeny: tehdy mají předse v těch dnech puohonné pře po pořádku slyšeti. A když by se také trefilo saud komorní kterého toho dne, to jest v auterý, v středu neb ve čtvrtek zasednauti: tehdy puohonové toho dne napřed, a potom obeslání k tomu dni náležité vyhlašovati se mají.

(1549 Q. 12.)

O. 17.

Co se vyhlašování puohonuov ..... (1549 **Q. 13.**)

O. 18.

A k těm přem puohonným i obeslaným jedno toliko hojemství se dává na vyhlášení. Než kdož by hojemství se dožádati nechtěl, ten se z pořádku pří vytahuje a hofmistr bude moci na tu při dáti zavolati, když se jemu zdáti a viděti bude. Než na ty puohony a obeslání, kteříž by toho saudu vyhlášeni byli, nemá toho saudu voláno a sauzeno býti.

O saudu purgkrabským.

O. 19.

Co se saudu purgkrabě Pražského (1549 **Q. 40.**)

O. 20.

Kdož koli koho požene před saud purgkrabství Pražského, a potom by odsauzen byl, aneb na koho by právo stané bylo dáno, anebo někdo požena před týž saud i nestál: že ten každý, kdož tu práv zuostane nebo právo na kom ustojí, anebo že puovod proti pohnanému nestane, muož a moci bude ze škod útratních obeslati před úředníky menší, vezma relací ke dskám, tak jako od jiných sauduov zemských ze škod útratních se obsílá.

(1549 Q. 25.)

O. 21.

Jestli že by komu summa která před úřadem purgkrabství Pražského přisauzena byla, aneb že by dal kdo na sobě právo ustáti: ten každý, kdož obdrží neb právo ustojí, aby měl vuoli právo vésti neb listem zatykacím svého dobývati. A jestliže pak kdo dá na sebe právo na statek svůj vésti: že proto tomu, když právo vede, má jemu na tu summu úrok jíti, dokudž práva nedovede, i s těmi úroky na to přišlými, anebo dokudž jemu ta summa přisauzená nebude dána a podlé listu hlavního znění, jestliže ten list s úroky svědčí i se všemi škodami. A tolikéž se při listu zatykacím zachováno býti má, jsauc zatčen, dokudž by nezaplatil: že úrok na summu hlavní předse jíti má.

(1549 Q. 26.)

O. 22.

Puohonové od saudu purgkrabství Pražského, aby od písaře dotčeného saudu jménem a pod pečetí najvyššího purgkrabí Pražského aneb místo jeho držícího, totiž purgkrabí Hradu Pražského, vydáváni byli. A takoví puohonové čtyři neděle napřed před saudem najprvé příštím, aby vycházeli, a před stáním najméň dvě neděli aby dodáváni byli, a od toho puohonu má se dáti šest grošuov českých. A ten kdož pohání, opatř se jistým poslem, ač nechce-li po přísežným poslu téhož úřadu, po kterýmž týž puohon poslati má; a hojemství aby na vyhlášení puohonuov jedno (kdo by žádal) do druhého saudu dáno bylo. A tak puohonové i obeslání, jakž v registra vloženi a vepsáni budau, aby na ně po pořádku, ne na přeskáčku, voláno, slyšáno a sauzeno bylo. A když by kterého saudu se trefilo, že by všecky pře pořádné, kterýmž by hojemství vyšla, přesauzeny byly: tehdy purgkrabě Hradu Pražského má dáti volati na ty puohony po pořádku, slyšeti a je sauditi, kterýmž na vyhlášení toho saudu hojemství nebrali.

O. 23.

Každý, jsa pohnán před úřad purgkrabství Pražského, muož poslati k stání jiného místo sebe s listem mocným, dada jemu na zisk i na ztrátu moc v témž listu.

(1549 Q. 28.)

O. 24.

Kdož by koli měl které listy na peníze, ješto by ti listové ještě promlčeni nebyli: aby jimi, chtí-li, upomínali, nedada letuom zemským projíti od roku plnění. Pakli by kdo neupomínal, až by tři léta a osmnácte nedělí od roku plnění na tom listu prošli: aby takoví listové i budaucí listové dále nižádné moci neměli.

(1549 Q. 29.)

O ležení.

O. 25.

Kdož upomíná k listu plnění anebo obnovení listu, ten má ležeti sám druhý se dvěma koňmi, aneb místo sebe poslati též samého druhého se dvěma koňmi, dokudž rukojmě nevlehnau. Ale když rukojmě vlehnau, tehdy ten, kdož k listu upomíná, nemá ležeti a tráveno nemá býti vayše, než sám druhý se dvěma koňmi, patnácte grošuov přes den a přes noc; a též kdož by leželi, nemají vayše ležeti.

(1549 Q. 30.)

O. 26.

Jestli že by na koho vlehli a on že by chtěl peníze dáti a věřitel by jich přijíti nechtěl, pro některau věc: tehdy ten, na kohož by ležáno bylo, polože jistinu i s úroky a s proležaným, vyčta je před hospodářem i zapečeť, a daj je hospodáři schovati; bude-li pak přes to ten déle ležeti, sám ty škody zaplatiti má.

O. 27.

Škody aby byly řádně ukazovány, a vayše aby nebylo škod počítáno i s ležením, ani bráno přes jistinu, než jakž jistina jest, leč by koho nemohl pohnati před purgkrabi pro neřád, jestli že by v zemi byl; tu dobývati muož a upomínati předse svého vedlé starodavního obyčeje. Pakli by neřád v zemi byl a práva nešla: tehdy ten, kdož by peněz puojčiti chtěl, muož sobě list kázati s výměnkami udělati, jakž se komu zdáti bude pod

pokutami, a ten kdož se zapíše tak, všemu jest povinen dosti učiniti.

(1549 Q. 31.)

O. 28.

Listové hlavní, aby byli děláni podlé obyčeje starého, vedlé notule kanceláře Pražské, kteráž níže zapsaná jest v tato slova.

O. 29.

Já N. jistec a první dlužník dluhu dolepsaného a my N. etc., rukojmě jeho, s ním a zaň vyznáváme tímto listem obecně přede všemi, kdež čten nebo čtúcí slyšán bude, že jsme dlužni urozenému N. i jeho dědicům, věřitelům našim, nebo jednomu z nich, pravého a spravedlivého dluhu N. kop grošuov českých dobrých, stříbrných, rázu Pražského. Kteraužto jistinu a summu máme i beze lsti slibujeme všickni jednostajně rukau společní a nerozdílnau, tak aby žádný z nás rukojmí v tom slibu a dluhu jeden od druhých se nedělil, ani zaplacením svého dílu kterak koli děliti se k odbytí mohl, dáti týmž věřiteluom naším neb jednomu z nich na sv. Havla, po dání tohoto listu najprvé příštího, anebo ve dvau nedělích potom, konečně i s úrokem polauletním, podlé nového nařízení na to přišlým, a hotovými groši českými dobrými, stříbrnými, rázu Pražského, zaplatiti, bez zmatku a odporu i dalšího prodlévání všelikého. Pakli bychom toho neučinili a jistiny grošuov dluhu nadepsaného i s úrokem věřiteluom naším nebo jednomu z nich nedali a nesplnili, tak a na ten čas konečně, jakož se svrchu píše: tehdy my všickni rukojmové výš jmenovaní, máme i slibujem po napomenutí a obeslání týchž věřiteluov našich nebo jednoho z nich, listem a poslem neb ústně, hned nazajtří, žádný z nás druhého nečekaje ani se nebytím kterého nebo čímž koli jiným vymlauvaje, každý sám svým životem s jedním pacholkem a se dvěma koňoma, nebo místo sebe jiného panoši řádu rytířského vypravě též s jedním pacholkem a se dvěma koňoma, vlehnauti nebo vložiti v pravé a v zemi české obyčejné ležení, do jednoho z měst Pražských anebo do jiného kteréhož koli města nebo městečka jednoho v desíti mílech od Prahy vzdálí nebo blíže, ve ctnau

hospodu, tu kdež nám věřiteli našimi nebo jedním z nich, ústně nebo po listu, bylo by ukázáno. Jestli že by pak ode dne obeslání a napomenutí nás minulo čtrnácte dní pořád čtauce a jistina grošuov dluhu nadepsaného s úrokem ještě vždy věřiteluom našim nebo jednomu z nich dána a zaplacena nebyla: tehdy buď od nás ležáno neb neležáno, dáváme jim neb jednomu tímto listem plnau moc i právo, tu jistinu grošuov dluhu nadepsaného s úrokem vzíti v křesťanech nebo v židech a dobyti na naší všech rukojmí škodu společní a nedílnau. A my proto vždy máme i slibujem, tu a tak, jakož se svrchu píše, ležeti, a z toho ležení žádným obyčejem nevyjížděti ani kterak koli vynikati, dokudž by týmž věřitelům našim nebo jednomu z nich jistina a summa grošuov dluhu nadepsaného, s úrokem i se všemi škodami, kteréž by koli nebo kterak koli pro naše neplnění vzali, ješto by je z nich jeden dobrým svědomím bez přísah a věrování mohl pokázati, docela zaplacena nebyla i úplně. Umřel-li by také v tom času který z nás svrchupsaných, buďto jistec aneb rukojmě (čehož Pane Bože ostřez): tehdy my živí zuostalí, máme i slibujem jiného tak jistého a movitého, místo toho, jenž by umřel, v jednom měsíci ode dne umření jeho pořád čtauce, k nám v týž slib a v též rukojemství přistaviti a list tento tolikrát, kolikežkrát pro smrt kterého z nás bylo by toho potřebí, vždy v táž slova obnoviti, pod ležením svrchupsaným. A kdož koli tento list měl by nebo míti bude z často psaných věřitelův našich nebo jednoho z nich dobrau volí a svobodnau: ten má a míti bude tauž moc i též plné právo ke všem věcem v něm položeným a zapsaným, jakožto oni sami. Na potvrzení a zdržení toho, my všickni, jistec i rukojmě svrchupsaní, pečeti naše vlastní, jistým naším vědomím a celým i plným přiznáním, dali jsme přivěsiti k tomuto listu dobrovolně. Jenž jest dán léta od narození Syna Božího tisícého pětistého šedesátého třetího.

O. 30.

Kdož by komu chtěl dobrau vuoli na který list nebo listy dáti: že ten kdož tu dobrau vuoli dává, aby těch osobně prosil, kteří by měli pečeti své k té dobré vuoli přivěšovati. A ta dobrá vuole má psána býti na pargaméně s visutými pečetmi, jakž níže notule dobré vůle vepsaná jest. Než dobrých

volí na papíře psaných purgkrabě sauditi nemá. A kdož by byl nalezen a shledán, ješto by listy neb dobrými volemi neřádně dobytými (věda o tom neřádu) upomínal: takový aby byl kázán a trestán jako jiný falešník.

O. 31.

Já N. vyznávám tímto listem obecně přede všemi, kdež čten nebo čtaucí slyšán bude, že ten list hlavní na pargaméně s visutými pečetmi tuto dotčený, kterýž mně a dědicuom mým svědčí, dluhu spravedlivého N. grošuov českých dobrých stříbrných, rázu Pražského, a z nich úrok podlé nového nařízení, v němžto jistec a dlužník téhož dluhu jest urozený N. a rukojmě zaň jsau urození etc. N., tak a na ten čas i pod těmi pokutami plniti se zapsavše, jakož týž list hlavní to vše v sobě šíře ukazuje, svědčí a zavírá, dal jsem dobrovolně a s dobrým mým rozmyslem i mocí tohoto listu, s mau plnau a svobodnau dobrau volí, dávám urozenému N. i jeho dědicům, moc i plné právo mé všecko a spravedlivost též také mau všecku, jim nebo jednomu z nich při tom dávaje, tím listem hlavním výš dotčeným ze všeho dluhu v něm zapsaného i z úroku napomínati a toho mocně a svobodně dobývati i s tím se vším a s týmž listem již jmenovaným i s tauto také mau dobrau volí, když a což se jim nebo jednomu z nich líbí nebo líbiti bude, jakožto s jich vlastním učiniti, tak jako by jim samým týž list hlavní výš dotčený, slovo od slova zejména svědčil, a to beze všelikého mého dědicuov a budaucích mých i jiných všech lidí odporu a všelijaké překážky. Na potvrzení a zdržení toho pečet svau vlastní a přirozenau, jistým mým vědomím, dal jsem přivěsiti k tomuto listu dobrovolně, jenž jest dán léta od narození Syna Božího tisícého pětistého šedesátého třetího.

O. 32.

Kdož by listem vyvazeným (věda o tom, že vyvazený jest) podruhé upomínal a naň to bylo dostatečně provedeno: takový jest za aukladníka odsauzen a statek jeho na krále JM^t připadnauti má. A též jestli že by kdo ten list od koho přijal s dobrau volí, též věda, že jest vyvazený, a jim upomínal: v tauž pokutu upadne, jakož nahoře psáno stojí; a toho též purgkrabě

sauditi nemá, než má toho podati na krále JM^t^ aneb na saud zemský.

O. 33.

Kdož by koli pečeti své odpíral... (1549 **Q. 36.**)

O. 34.

Purgkrabě kdyby na meze jeti měl (1549 **Q. 37.**)

O. 35.

Listy purgkrabě sauditi má vedlé starodavních nálezův, a listy toliko na dluhy, kteříž by svědčili na peníze s pokutami listu hlavního. A při tom úřadu od zapisování svědkuov má se bráti po jednom groši českém. A listovní svědomí při úřadu purgkrabském má přijímáno býti, a má pohnati svědka listem od úřadu purgkrabského, a ten má vyznati na svau víru a na svau duši. Než jestli že by kdo chtěl komu dáti svědomí bez půhonu k témuž saudu, jako i při jiných se to zachovává: toho každý aby vuoli měl. A dobrých volí na papíru purgkrabě sauditi nemá, než na pargaméně s visutými pečetmi, jakož od starodávna bylo.

(1549 Q. 38.)

O. 36.

Kdož koli bývati budau .... (1549 **Q. 39.**)

O. 37.

Když by dvěma nebo třem.......... (1549 **R. 2.**)

O. 38.

Škody listovní...................... (1549 **R. 3.**)

O. 39.

Kdož by za koho v rukojemství státi nechtěl: že má jeho ten vyvaditi. Pakli by ho nevyvadil: že jeho muož pohnati proto prvé než by od svého věřitele pohnán byl, a to před purgkrabí, jestli že jest věc listovní; pakli jest jiná věc, tehdy před JM^t^ královskau neb před saud zemský, tolikéž i ko-

morní. Krom kdo slibuje podlé poručníka za statek sirotčí: ten z vyvazení téhož rukojemství poháněti nemá.

(1549 R. 4.)

O. 40.

Jestli že by se komu pečeti........ (1549 R. 5.)

O. 41.

Kdož by se komu purgkrabskými.... (1549 R. 6.)

O. 42.

Jestli že by věřitel dal............. (1549 R. 7.)

O. 43.

Jestli že by kdo komu list falší nařekl: toho purgkrabě sauditi nemá, než má té pře na JM[t] královskau aneb na saud zemský o tu faleš podati. A jestli že by ta faleš naň uvedena byla, má spálen býti jakožto falešník, a statek jeho na krále JM[t] připadnauti má. Pakli by kdo nařkna koho, toho naň neprovedl: aby jemu to opravil, tím spuosobem jakož nález ukazuje o nářek cti, a škody zaplať, což by před úředníky Pražskými menšími desk zemských provedl.

(1549 R. 8.)

O. 44.

Jestli že by kdo který list měl..... (1549 R. 9.)

O. 45.

Kdo by úřad purgkrabství Pražského (1549 R. 10.)

O. 46.

Jestli že jest kdo za koho......... (1549 R. 11.)

O. 47.

Jestli že by komu list shořal...... (1549 R. 12.)

O sedláni.

P. 1.

Co se sedlání dotýče, jakož lidé mnozí puojčovali jsau peněz s přílišným a nekřesťanským obtížením, úroky lichevné sobě nad obyčej dotahujíce a vymyšlenými spuosoby nad obyčejné úroky lidi obtěžujíce, koně, šuby a jiné pocty od nich berauce, i také zlaté a jiné mince sobě při puojčkách vayše nežli platí nadsazujíce, což všecko jest proti Pánu Bohu, spravedlnosti i proti právům všem tohoto království: protož se taková věc ihned po dnešní den zapovídá, aby toho nyní i v časích budaucích nebývalo a žádný aby se toho nedopauštěl. Než kdo by komu peněz jakých puojčil, buď na list hlavní neb na zápis dskami, aby ze sta kop grošuov českých žádný více nebral nežli šest kop grošuov českých, a z tisíce kop grošuov českých šedesáte kop grošuov českých. A tak podlé velikosti a malosti summy každý se zachovati má a bude povinen, tak jakž o tom šířeji na sněmu obecním, kterýž držán byl na Hradě Pražském léta tisícého pětistého čtyřidcátého pátého v pondělí po Nanebevzetí Panny Marie, zapsáno a zavříno jest, a více nižádný úrokův nižádných z půjčených sum bráti nemá (než jakž vayše dotčeno jest) od žádného. Pakli by kdo více mimo takové úroky napřed dotčené, sněmem obecním vyměřené, což koli jiného, pod jakýmž koli vymyšleným spuosobem a obyčejem nebo přikrytím, zjevně nebo tajně bral: to vše má za sedlání držáno a jmíno býti. A na kohož by to uznáno a uvedeno bylo, takový každý člověk, kdož by se toho dopustil, ten má ode všech jmín a držán býti jako jiný psanec a zločinec, a že nemá žádného práva požívati, v úřadech a v svědomí přijat býti a dobří lidé nemají s ním obcovati. A těch peněz tak neřádně půjčených má jeden díl na krále JM[t], druhý díl na zemi a třetí díl na toho, kdož by o takové nepořádné puojčce oznámil, připadnauti.

(1549 R. 32.)

P. 2.

Na sněmu obecním.................. (1549 **R. 33.**)

O svědomí dávání a o svědcích.

P. 3.

Žádný ústního svědomí bez přísahy dávati nemá, též na list ani na ceduli před saudem zemským, v které by se při cti, hrdla a gruntuov dotýkalo; než učině přísahu, má písař jeho svědomí zapsati a potom čísti na saudu, komuž by ho potřebí bylo; leč by se strany dobrovolně svolily, že to svědomí má přijato býti bez přísahy, ústně neb listovně seznáno. Než páni úředníci a saudce zemští tak svědčiti mají, jakož o tom mezi přísahami šíře zapsáno stojí (**P. 33.**) a též v smlauvě Svatováclavské (**X. 26.**).

(1549 R. 39.)

P. 4.

K svědomí můž pohnati kdy kdo chce, co by jemu jediné svědkové mohli stačiti přijíti neb přijeti k svědomí, a to úředníci mají rozvážiti, bude-li moci stačiti. A cedule (čeho na tom svědku žádá) má při půhonu tomu, kdož svědomí dáti má, dodána býti, a té cedule zapečetěné má nechati u starosty komorničího, a on jí má dáti komorníku od desk, aby jí tomu, kdož se k svědomí pohání, při půhonu dodání dodal. A v té ceduli má zejména doložiti, oč to svědomí dáti má ten kdož se pohání. A pohnaný muože takové svědomí dáti, by pak tu i puovoda nebylo, zaplatě od něho, a to po puohonu po uloženém dni, když by chtěl, než by ho duohon došel. A od dodání takové jedné každé cedule, má komorníku puovod dva groše česká dáti, a ty má také při starostovi komorničím spolu s tau cedulí položiti; pakli by té cedule u starosty nepoložil, tehdy není jemu povinen ten, kdož se k svědomí pohání, svědčiti.

(1549 R. 40. a.)

P. 5.

Než což se dotýče............... (1549 **R. 40. b.**)

P. 6.

A což se lidí sedlských a poddaných, též služebníkuov, kteří pány své mají a stavu neužívají, dotýče: na ty se tento

artikul tohoto Zřízení vztahovati nemá, aby jim cedule při puohonu dávány býti měly. Než ti když by svědomí komuž koli dáti chtěli, při kterém koli úřadu anebo právě: tu jim teprva před přísahau zpráva austní od toho kdo je vede, čeho na těch svědcích žádá, dána aneb cedule tolikrát, kolikrátž by který svědek toho potřeboval, přečtena býti má. A proti komu by se ti svědkové vedli, čeho by se na nich žádalo: tu ten přítomen býti, a překážky týmž svědkuom, aby strana odporná volně a zjevně s nimi mluviti mohla, činiti nemá.

(1549 R. 40. c.)

P. 7.

Aby žádný k svědomí svědkův nepoháněl prvé, než k té při požene jistce; kromě komorník, ten má každému když by žádal, buď k ohledání škod, ran, míst, gruntuov (tak jakž od starodávna bývalo) vydán býti. Pakli kdo prvé požene k svědomí než k té při: aby puovod ten pohnanému dal deset kop grošuov českých. A nedal-li by, bude moci ten kdož k svědomí pohnán, to na najprvnější saud vznésti, a ten saud o to konec spravedlivý učiniti má. A komuž by tu za právo dáno bylo, bude moci druhau stranu ze škod před úředníky menšími viniti; a což jich provede, těch užiti má. Než s takovým při tom opatřením:

(1549 R. 41. a.)

P. 8.

Jestli že by puovod i pohnaný z některých věcí do jistého času z hodné příčiny poháněti nemohl, ješto by mu se jakéž koli věci dotýkalo, a ten neb ti bojíce se, aby mu na svědcích potom nětco nesešlo, a chtěl by sobě svědky k tomu saudu, buď před krále JM[t] aneb před jiný, před kterým by činiti měl, připraviti, buď osobně vedlé práva aby mu seznali po puohonu neb bez půhonu: že to bude moci učiniti aneb také listem pod pečetí té osoby, kdož by jemu svědectví dával. A ta osoba má připrositi dvau z pánuov neb z rytířstva, dobrých zachovalých osob, a to buď že by je po puohonu aneb bez puohonu měl dáti, a puovod i pohnaný to bude moci učiniti. Však s takovau

výmínkau, kdyby ta pře přišla prvé nežli by svědci zemřeli aneb že by se o to puohon stal: tehda má ty svědky puovod i pohnaný znovu vésti, vrátě jim první svědomí, bylo-li by listovní. Pakli by bylo při tom úřadě kde má při, tehda mají to svědomí kázati sobě přečísti, a bylo-li by pod přísahau závazku, tehda mají znovu přísahu podlé práva na to první svědomí učiniti. Pakli by svědkové zemřeli, prvé než by pře k saudu přišla: tehdy to svědomí tak zřízené má přijato býti.

(1549 R. 41. b.)

P. 9.

Kdož koli o jakau při, ješto se cti a hrdla nedotýče, koho požene a dožene a k té při také svědkuov, buď koho samého anebo pro postavení toho, kterýž by statku na zemi neměl neb poddaného jeho, anebo pro položení listuov a majestátuov anebo jakýchž koli jiných potřeb k svědomí: tehdy pro každého svědka kterého požene anebo pro kterau koli jinau věc napřed dotčenau bude moci v puohonu summu peněžitau položiti pro nesvědčení anebo pro nepostačení anebo pro nepoložení čehož koli k svědomí. A nebude-li svědek ten po puohonu a duohonu svědčiti, aneb nebyl-li by od pána jeho k svědomí postaven, ani také před tím saudem (chtě toho nějakau hodnau příčinu, pro kterauž jest nesvědčil aneb svědkův nepostavil aneb čeho nepoložil, oznámiti) nestane: tehdy páni saudce mají na tom, kdož by se tak nezachoval, pro tu summu v půhonu dotčenau (sešlo-li by jemu co tudy na při, když na ni přijde) právo stané dáti. A pakli by stál a příčinu oznámil, by jemu pak pány saudcemi nalezeno bylo aby svědčil: proto tau summau a pokutau povinen nebude, než svědčiti povinen bude. I také najdau li, že svědčiti povinen není, tehdy toho bude prázen.

A jestli by kdo pohnán a dohnán k svědomí jsauc, takového svědomí časně podlé duohonu nedal neb lidí nepostavil anebo také nětčeho nekladl, chtíc toho teprv, když by na při přišlo, odbyti: tehdy ten kdož k svědomí pohání, měl-li by v tom co za obtížnost, bude moci to na ten saud, kdež při má, vznésti a páni saudce jej v tom (aby skrze takové nečasné dání svědomí, kladení neb lidí stavení, skrácení na spravedlivosti jeho, když by na při přišlo, se jemu nestalo) opatřiti mají.

Než což se svědkuov o čest a o hrdlo dotýče, toho se při Zřízení Zemském **P. 20.** zuostavuje.

A kdož by nepodobnau a nesmírnau summu v půhonu (kterýmž koho k svědomí pohnal by) položil: proti tomu oč by pře hlavní byla, več to páni saudce obrátí, to při tom stuoj. Avšak proto aby lidem sedlským všelijakým a lidem chudým obecním z městeček, vandrovním tovaryšuom, nádenníkuom, lidem robotním, kteříž se svýma rukama a robotau svau živí a obchodu a živností městských nevedau a osedlí nejsau, buďto v městech královských, panských, rytířských a též i v duchovních (kromě osedlých řemeslníkův a obchodníkův, těm se od míle platit, nemá): kdož by těch svrchu dotčených lidí k svědomí potřeboval má najprvé každému od míle dva groše česká dáti; a ty peníze má (kdož potřebuje lidí k svědomí, buď jich mnoho neb jednoho, u starosty komorničího položiti a starosta komorničí má ty peníze lidem, kteříž by svědčiti přišli, dáti. A při jiných saudech a úřadech (k kterýmž se lidé k svědomí pohánějí) též se každý zachovaj a při úřadu tom, kdož by ty puohony k svědomí vydával, peníze polož; a nepoložil-li by, tehdy aby mu ani puohon vydán nebyl. Pakli by přes to (an by lidem peníze položeny nebyly) puohony buď starosta komorničí aneb při jiných úřadech písaři komu vydali: aby sami těm lidem od míle (což by šli) povinni byli zaplatiti. A ten pán aneb úředník jeho má těm lidem aneb jednomu pod svau pečetí aneb sekrétem ceduli (kolik jest mil až na to místo, k kterémuž koli saudu k svědomí potřeboval by, že jest tolik mil) dáti; a čehož by při kterém koli úřadu, tomu aneb těm svědkům zauplna na ten den, kdy by svědčiti měli, starosta komorničí neb při jiných úřadech písaři od míle nezaplatili, že svědčiti nemají; než když by jim od míle každému zauplna zaplaceno bylo a v moc jich peníze dány byly, tehdy ihned svědčiti mají a jsau povinni.

(1549 R. 42. b.)

P. 10.

A když by se již svědkové při úřadích na Hradě Pražském aneb při kterém koli saudu a úřadu postavili, ten den ráno, k kterémuž by pohnáni a dohnáni aneb právem připraveni byli: že jim má hned tu oznámeno býti, co svědčiti mají. A hned

ten kdož by je pohnal anebo někdo jiný, komuž by to od něho poručeno bylo, má je sobě písaři dáti zapsati; a pakli by jich do poledne toho dne (leč by čas k zapsání těch svědkuov postačiti nemohl) nedal zapsati, moha to učiniti, a jim že by to sešlo: tehdy ti lidé budau moci odjíti, a to což jim dáno jest od míle, sobě schovati. A také jakž by jim ten den oznámeno bylo, mají hned svědčiti. A trefilo-li by se kdy, že někdo maje několik pří před kterým saudem, chtěl by od těch svědkuov jednau chůzí jejich k těm všem přem svědomí dáti zapsati a jich potřebovati: tehdy jim také nemá více od míle, nežli jako za jednu chuozi platiti, a oni povinni jsau svědčiti ke všem těm přem, k kterýmž by pro postavení pohnáni byli.

(1549 R. 42. c.)

P. 11.

Jestli by kdo pro postavení poddaných anebo čeledi své proti sobě k svědomí byl pohnán: nemá sobě prvé takových svědkuov (pokudž by jich podlé puohonu nepostavil) dáti k svědomí zapisovati. Než prvé dokudž by pohnán nebyl aneb když by je podlé půhonu postavil: po takovém postavení a jich svědomí dání, aneb jestli by na ten den druhá strana jich sobě (moha to učiniti) zapsati nedala, bude je moci k své potřebě vésti.

P. 12.

Co se dotýče měst........... leč by koho před pány JM[mi] a vládykami na plném saudu zemském aneb komorním tu hned příčinu slušnau a spravedlivau oznámil, že jest tím povinen nebyl......................... (1549 **R. 43. a.**)

P. 13.

Též také potřebovala-li by osoba (1549 **R. 43. b.**)

P. 14.

Což se majestátuov........ (jmenujíce je, mezi kým a oč by byly zejména)....................... (1549 **R. 44.**)

P. 15.

Co se svědomí lidí obecních, robotných, sedlských dotýče: Kdož by v kterém městě buď krále JM[u], panském, rytířském vésti k svědomí chtěl, proti tomu komuž by je vedl, má tomu oznámiti najméně na teyden před tím, když je vésti chce, místo a den jemu jmenuje, chce-li při tom býti aneb koho na svém místě poslati, že toho vuoli má. Pakli by ten proti komuž by ty svědky vedl, tu nebyl, ani žádného na svém místě neposlal: tehdy má ten předse sobě svědky zříditi podlé spuosobu výše psaného. A oni svědkové mají svědčiti, čehož jsau v pravdě té věci vědomi. Než kdož by tak znáti druhému, že proti němu svědky vésti chce, nedal (tak jakž se svrchu píše): tehdy jich před žádným saudem užiti nemá.

(1549 S. 1.)

P. 16.

Jestliže by kdo kterého kněze aneb člověka duchovního k jakému svědomí potřeboval v té při, ješto by se cti, hrdla a gruntuov nedotýkalo: ten každý kněz aneb osoba duchovní, aby tomu, kdož by takového svědomí od něho neb od nich potřeboval, byl povinen dáti, vezmauc to na své kněžstvo a přísahu, kterauž jest biskupu svému učinil. Byli-li ti by kněží na Hradě Pražském aneb v městech Pražských, aby to svědomí před vrchností svau (tak jakž se nadpisuje) pořádně vydal, a ta vrchnost přísežného písaře svého k zapisování téhož svědomí míti má. A když se to svědomí tak spíše, žádnému ukazováno zjevně ani tajně býti nemá, pod ztracením hrdla; než hned pečetí té vrchnosti aby se zapečetilo a tomu, komuž náleží, má vydáno býti. Než což se jiných kněží a duchovních lidí v krajích dotýče, ti též týmž spuosobem svrchupsaným před děkanem, arcipryštem aneb svau vrchností taková svědomí pořádně dávati a zapisovati i pečetiti mají. A trefilo-li by se že by týž kněz aneb osoba duchovní byla stavu panského neb rytířského, ten bude moci listem pod pečetí svau, vezmauc to na přísahu kněžství svého (tak jakž se svrchu píše) vydati. Pakli by se v té při stranám ctí a gruntuov dotýkalo: takoví kněží a lidé duchovní aby dskami aneb registry podlé zřízení zemského svědomí dávati povinni byli.

(1549 S. 3.)

P. 17.

Což se posluov, kteříž od úřaduov zemských s nemalými věcmi k lidem posíláni bývají, dotýče: ti když by puohony a duohony neb obeslání dodali, mají přijíti k úřadu, od kteréhož jsau s puohony, duohony neb obesláním šli, a mají přísahu učiniti, že jsau takových půhonuov a duohonuov neb obeslání tomu (komuž posláni byli) dodali a na který den. A kterýž by posel tak se nezachoval a k úřadu se najíti nedal a přísahy té, jakž výš dotčeno, neučinil: má trestán býti podlé uvážení toho úřadu, a strana muože k němu o to hleděti a proti každému takovému se domlauvati. A písaři takového každého posla mají zapsati. A ten, kdož posla posílá, má od zapsání téhož posla a také i od svědčení témuž poslu u písařuov peněz (jako od zapsání jiného svědka) nechati. Pakli by takový posel na tu přísahu jakau jinau zprávu učinil a svědomí jinak dal, než by samo v sobě pravda byla, a to bylo naň provedeno a ukázáno: ten a takový aby na hrdle trestán byl.

(1549 S. 3.)

P. 18.

Kdož od koho při vede.............. (1549 S. 5.)

P. 19.

Svědomí aby byla opatrována...... (1549 S. 6.)

P. 20.

Jestliže by kteří po puohonu nesvědčili (1549 S. 7.)

P. 21.

Jestliže by kdo falešné svědky vedl (1549 S. 8.)

P. 22.

Kdož by svědky nařekl, že by křivě svědčili anebo svědomí falšovali, a ten, kdož ty svědky naříká, žádal by aby ti svědkové osobně před týmž saudem stáli: tehdy bylo-li by to před saudem zemským, páni saudce zemští té pře odložiti mají do druhého saudu zemského najprvé příštího; a tolikéž při saudu dvorském a komorním zachováno býti má. A ten, čí jsau svědkové,

má ty svědky při tom času před saud postaviti. A tu pozná-li se při nich jaká faleš, tehdy té pře (bylo-li by v saudu dvorském neb komorním) aby podali na JM[t] královskau, ráčil-li by v tomto království býti : pakli by krále JM[ti] v zemi nebylo, tehdy saud dvorský (nedotýkalo-li by se mana) neb komorní mají takovau při na saud zemský k rozsauzení podati. Než z saudu zemského nikam té věci podáváno býti nemá, a tu strany všecky, původ i pohnaný s těmi svědky, osobně státi mají. A pozná-li král JM[t] neb saudce saudu dvorského, dotýkalo-li by se mana neb bylo-li by na saud zemský podáno, že jsau svědčili falešně: mají je podlé provinění jejich spravedlivě na hrdle trestati. Pakli by ten, kdož je takovau falší naříkal, toho nedovedl: tehdy ti svědkové, byli-li by obecní lidé, aby na poctivosti své byli opatřeni; než byli-li by svědkové stavu panského, rytířského aneb městského, těm se má náprava státi, pokudž o nářcích (kdož by koho nařekl a naň toho nedovedl) Zřízením Zemským **K. 19.** jest vyměřeno. A při saudu purkrabském též se zachováno býti má. **(1549 S. 9.)**

P. 23.

Muž jestliže by své ženě svědčiti chtěl (1549 **S. 10.**)

P. 24.

Kdož by škody útratní provodil, jestliže svědkové svědčí, že by jemu těmi škodami povinovat byl, a nejmenují summy, čeho jsau svědomi, ani času, a nerozděluje autrat, pro které pře k sauduom jezdí: ti svědkové nemají přijati býti. A každý hospodář neb hospodyně, kteříž by dávali o takových autratách svědomí, mají je neb dskami neb před písařem přísežným v městech dávati; a nejinak, jakž Zřízení Zemské **X. 28.** o dávání svědomí v městech šíře to v sobě zavírá.

(1549 S. 11.)

P. 25.

Kdyby kdo žádal krále JM[t]......... (1549 **S. 12.**)

P. 26.

Smlauvce, kteříž lidi smlauvají... (1549 **S. 13.**)

P. 27.

Jestliže by kdo maje sobě svědky (1549 **S. 14.**)

P. 28.

Jestliže by kdo více puohonuov neb obeslání před kterým koli saudem měl: že každý k takovému každému puohonu neb obeslání obzvláštně svědky vésti má. A kdož by jedněch svědkuov více než k jedné při (nevedauc a nedadauc jich sobě tak obzvláštně zapsati) užiti chtěl: nemají mu postačiti. A byla-li by pře před kterým koli saudem zdvižena a k té při že by svědomí listovní od stran vedeno a ukazováno bylo a strany že by toho žádaly, aby taková svědomí schována byla: tak se písaři při úřadech všech zachovati mají a to dotčené svědomí na žádost jsau povinni schovati. Než na které svědky listovní jistey rozsudek se stane, ta svědomí strhána neb spálena býti mají, nežádal-li by toho žádný, aby schována byla.

(1549 S. 15.)

P. 29.

K svědomí kdož by pohnán........ (1549 **S. 16.**)

P. 30.

Písařové v městech královských...... A kdož by v tom shledán byl, má z toho obeslán býti; a bylo-li by to uvedeno na toho písaře...................... (1549 **S. 17.**)

P. 31.

Jakož se také přihází, že některý písař, několik svědků společně v jedno svědomí pojme a zapíše, ješto jest to proti dobrému pořádku (neb jeden každý sám od osoby své svědomí dáti má); a protož aby se toho žádný písař nedopauštěl, pod skutečným trestáním.

(1549 S. 18.)

P. 32.

Jakož se přihází také.............. (1549 **S. 19.**)

O přisaháách k svědomí.

P. 33.

Takto mají přísahati .... (1549 **S. 20.**)

P. 34.

Takto páni a vládyky .... (1549 **S. 21.**)

P. 35.

Měšťané a lid městský obecní tak mají přísahu učiniti k svědomí, jakož o tom v Smlauvě Svatováclavské v artikuli **X. 28.** zapsáno stojí, a jinak nic.

Přisaha chromého.

P. 36.

Jestliže by se komu přihodilo..... (1549 **S. 23.**)

P. 37.

Jestliže by kdo dal komu co schovati. (1549 **S. 24.**)

O zástavách a výplatách dědin dědičných i zápisných.

Q. 1.

Jestliže jest kdo.................... (1549 **S. 25.**)

Q. 2.

Jestliže by kdo zastavil dědiny. (1549 **S. 26. a.**)

Q. 3.

Též při zástavách věnných ..... (1549 **S. 26. b.**)

Q. 4.

Jestliže by kdo dědiny své zastavil. (1549 **S. 27.**)

Q. 5.

Kdož by jakau zástavu držel.... (1549 **S. 28. a.**)

Q. 6.

Co se vayplat zboží zápisných .... (1549 S 29.)

Q. 7.

Jestliže by pak král JM[t] .... (1549 S. 29. b.)

Q. 8.

Co se placení dluhuov na zlaté dotýče, kdož by koli jeden druhému dlužen byl zlaté, buď uherské nebo raynské, ješto by v tom dluhu nestála tato vayminka, »že ho nemá jinau mincí odbývati žádnau, než zlatými uherskými nebo raynskými:« že každý dluhu toho, kterýž by na zlaté svědčil, bude moci odbyti za zlaté groši, penézi nebo haléři českými; a na tom každý má přestati a za zlaté, groše nebo peníze přijíti, za každý zlatý uherský puol kopy grošuov českých polože a za raynský puol dvamezcítma groše českého. Než kdož by komu zlaté dlužen byl a v tom dluhu ta vayminka byla by položena, »že nemá žádnau jinau mincí odbýván býti,«: ten žádný není povinen za zlaté grošuov ani peněz bráti, než zlatými podlé té domínky, a ne jinau mincí, odbýván býti.

(1549 S. 30.)

Q. 9.

Vladislav z Boží milosti........... (1549 S. 31.)

Q. 10.

Kteří by koli zápisové............ (1549 S. 32.)

Q. 11.

Jakož jest JM[t] královská na všeckny tři stavy království českého vznésti a jim suplikací (kterauž jsau JM[ti] královské probošt a všecka kapitola kostela Hradu Pražského podali) přečísti dáti ráčil; v kteréžto suplikací JM[ti] královské poníženě prosí, aby JM[t] královská předkem a potom stavové království českého na tomto sněmu to zavříti a upevniti ráčili, aby statkové, kterýchž k témuž kostelu arcibiskupství Pražského nyní v držení jsau nebo ještě budau, při témž kostele zůstaveni byli; tak aby JM[t] královská aneb budaucí králové čeští moci míti neráčili týchž statkuov od téhož kostela (nyní i na časy po-

tomní) odcizovati. I na takovau jich poníženau žádost JM[t] královská ráčil jest se k tomu milostivě nakloniti, k čemuž stavové také své povolení dávají, na tento níže psaný spuosob: Prohlédaje k tomu, že týž kostel hlavní a přední v tomto království jest, v kterémž mnohá svatá těla dědicův českých i jiných odpočívají, císařové, králové, císařovny, královny, knížata česká své pohřby mají i jiní mnozí znamenití lidé od arcibiskupuov, biskupuov a jiní duchovní tolikéž, z rodu stavuov tohoto království i z jiných zemí v Pánu Bohu odpočívají; tolikéž v témž kostele králové a královny voleni a korunováni bývají; a protož předkem, což by těch statkův k témuž kostelu náležitých bylo, kterýchž nyní probošt i táž kapitola v držení až do toho času jsau nebo ještě budau, při témž kostele a kapitole aby zůstali, a JM[t] královská i budaucí králové čeští nižádným vymyšleným spuosobem od té kapitoly a proboštství toho odcizovati, zapisovati, směňovati anebo v dědictví dávati moci míti neráčí. A jestliže by se z nevědomí anebo jináče co toho přitrefilo, že by JM[t] královská anebo budaucí králové čeští buď osobám neb osobě od toho statku buď všeho aneb na díle co odprodati, zapsati, směniti, dědicky prodati neb jakýmž koli spůsobem odciziti chtěli: to žádné moci nemá míti a nebude. Však s tauto při tom znamenitau vaymínkau: Což koli od arcibiskupství Pražského aneb proboštství aneb kapitoly před tímto snešením osoby neb osoba v držení jsau a jakž jest to koli od téhož arcibiskupství a kapitoly odcizeno, ty všecky osoby při svých zápisích, majestátích, tolikéž což jest komu k dědictví dáno aneb prodáno od JM[sti] císařuov a králuov českých, slavných a svatých pamětí, i tolikéž od JM[ti] královské, nynějšího pána našeho; i tolikéž což by JM[t] královská aneb budaucí králové čeští na týchž statcích (kterýchž kapitola v držení není) držitelům, nynějším neb budaucím, vayše summy připsati, životu přidati aneb v dědictví uvésti: to JM[t] královská i budaucí králové čeští v své milostivé vůli míti ráčí. Však jestliže by které osoby z stavův s týmž proboštem a kapitolau Hradu Pražského o některé statky, kterýchž by oni na ten čas v držení, na rozepři a saudu anebo na mocném přestání byli: to jeden každý bude moci pořádem práva sobě k místu přivesti, a toto svolení nemá nic tomu na překážku býti. Neb se toto JM[ti] královské i stavuov

povolení toliko na ty statky, kterýchž nyní táž kapitola a probošt v držení jsau aneb potom budau, vztahuje, a tomu zřízení zemskému s strany jiných statkův duchovních, jakž jest JM[ti] královské i budaucím králuom českým v moci pozuostaveno, na škodu býti nemá. Též také s tauto vaymínkau: jestliže by kdo jiný jaký statek dědičný buď dal anebo oni sami sobě jej přikaupili a na něm by se jakéž koli závady našly, to se při Zřízení zemském (o přikaupení duchovních osob statkuov) zuostavuje, a žádnému na škodu jeho spravedlnosti býti nemá.

O věnu.

Q. 12.

Vladislav z Boží Milosti .... (1549 S. 33.)

Q. 13.

Jestliže by který bratr............ (1549 S. 34.)

Q. 14.

Kteráž by koli vdova .... (1549 S. 35.)

Q. 15.

Kdež by která byla vznešena a jináč že by věna svého neměla ujištěného: má toho vznešení užiti, když to provede, jestliže jest co po ní jmenováno při tom vznešení, a z něho nemá poháněti, než má k těm čtyřem dnuom vyměřeným vdovám a sirotkům v artikulích **B. 21.** a **B. 22.** toho (komu a kdež tak vznešena jest) obsílati, aby před pány stál a jí práv byl. a t. d. **(1549 S. 36.)**

Q. 16.

Co se vznešení dotýče............. (1549 S. 37.)

Q. 17.

Jestliže by na kterém statku věno předešlo, a potom, že by na tom statku zprava zavazana byla: tehdy potom

přišlo-li by kdy pro nezpravu toho statku právo vésti, že na to předešlé věno vésti se nemuože.

(1549 S. 38.)

Q. 18.

Každý muž ženě své .... (1549. S 39.)

Q. 19.

Kdož by koli kterau pannu vdával (1549 S. 40.)

Q. 20.

Jestli že by bratří nebo společníci (1549 T. 1.)

Q. 21.

Jestliže by kdo příjemce věna byl, když se věno převodí, a ten kdož věno převodí, zjedná toho příjemce, a že jemu slibuje, »že nemá pro ten příjem věna žádné škody vzíti,« i učiní jemu zápis v Památných Dskách: jestliže by pro ten příjem věna jakau škodu vzal anebo co svého dáti musil, aby se v statek s komorníkem uvázal toho kdož zapisuje, a držel dotud, dokudž by jemu toho všeho, což by svého dáti musil, i se všemi škodami, zase nenavrátil.

(1549 T. 2.)

Q. 22.

Jestliže by kde dsky................ (1549 T. 3.)

Q. 23.

Věno muož předeno býti............ (1549 T. 4.)

Q. 24.

Jestliže by která vdova .... (1549 T. 5.)

O mužích a ženách.

R. 1.

Jestliže by muž ženu .... (1549 T. 6.)

R. 2.

Když by na kterau ženu .... (1549 T. 7.)

R. 3.

Která by žena muži svému.......... (1549 **T. 8.**)

R. 4.

Není žena muže svého věžněm...... (1549 **T. 9.**)

R. 5.

Jestliže by muž vedlé sebe........ (1549 **T. 10.**)

R. 6.

Když by žena muži svému .... (1549 **T. 11.**)

R. 7.

Jestliže by muž ženě své.......... (1549 **T. 12.**)

O hajtmanech neb hajtmanu království českého.

R. 8.

Hajtmané neb hajtman........... (1549 str. 336.)

R. 9.

Předkem a prvotně.............. (1549 **R. 16. a.**)

R. 10.

Týž hajtman neb hajtmané........ (1549 **R. 17.**)

R. 11.

Kteréž by potřeby v krajích...... (1549 **R. 18.**)

R. 12.

Jestliže by kdo králi JM[ti] .... (1549 **R. 19.**)

O hajtmanech krajských.

R. 13.

Hajtmané v krajích aby byli každého roku od JM[ti] královské zřízeni a ustanoveni, a k místodržícímu JM[ti] královské, aneb hajtmanu neb hajtmanuom království českého, aby zření měli, a jich poslauchali; a obyvatelé každého kraje, aby se

k hajtmanuom obojím poslušně zachovali, a v těch věcech a potřebách aby jim radni a pomocni byli. A kdož budau za hajtmany z krajuov zvoleni, z toho se vytahovati nemají, než bez odporu podniknauti krom těch, kteříž by toho roku byli, ti nemají druhý rok bez vuole své potahováni býti. Než jestliže by která věc za úřadu jich zašlá se nevykonala, až by rok jich vyšel, že proto nic méně podlé budaucích hajtmanuov krajských, to což tak před nimi zašlo, k vykonání svému přivesti jsau povinni. A též hajtmané noví mají také to k sobě podle nich přijíti a vykonati. A to míti mají na práci, jakž se níže píše.

(1549 R. 20.)

R. 14.

Jestliže by kdo jeden druhému u vazbě lidi svévolně, bez viny a hodné příčiny držal: tehdy ti, aneb číž by lidé byli, má to na hajtmany v krajích vznésti, a oni tu věc mají rozvážiti, tak aby jeden druhému svévolně škody aneb protivenství nečinil. A hajtman neb hajtmané toho kraje, hned jakby na ně vznešeno bylo, mají beze všech odtahuov takovau věc opatřiti. Pakli by kdo jsa od hajtmanuov neb hajtmana v kraji obeslán a napomenut, aby ti lidi z vězení na ten spuosob (jakž jemu od hajtmanův neb hajtmana bude oznámeno) propustil aneb před hajtmany neb hajtmanem postavil, a přes to napomenutí u vazbě tu osobu neb osoby, o kteréž by jemu bylo od hajtmanuov neb hajtmana oznámeno, aneb jakž koli v své moci drže umořil neb umořiti dopustil, anebo o hrdlo zaumyslně a nevinně připraviti dal, aneb na zdraví jej zkazil: tehdy ten kdož by tak člověka zaumysla a nevinně umořil anebo o hrdlo připraviti dal, povinen bude tomu pánu, číž člověk ten byl, tři sta kop grošuov českých dáti, a ty peníze tak se tu obrátiti a těm dáti mají, pod těmi pokutami, jakož o tom o mordech a lidech sedlských (**K. 35.**) položeno a vyměřeno jest, hned ve čtyřech nedělích pořád zběhlých, když by k němu pán toho člověka umořeného neb o hrdlo připraveného poslal. A chtěl-li by dále pán toho umořeného člověka, pustíc od peněžité pokuty, z jakého nenáležitého umoření a o hrdlo připravení, toho kdož by se toho dopustil, před JM[ti] královskau aneb před saudem zemským viniti: to bude moci učiniti. Pakli by nedal, tehdy týž

pán téhož člověka tak umořeného anebo o hrdlo připraveného, má toho vuoli, z toho před JM[t] královskau, aneb před saud zemský, toho kdož tak člověka umořil anebo o hrdlo připraviti dal, obeslati; a ta věc má bez odtahův a prodlévání, tak jako o jiných mordech, na saudu zemském slyšána býti. Pakli by toho člověka u vazbě drže, před hajtmany ho (jsaucí obeslán) nepostavil, a na zdraví že by mu uškodil: tehdy má tomu člověku padesáte kop grošuov českých, též hned ve čtyřech nedělích pořád zběhlých, dáti, když by koli pán toho člověka o tu pokutu k tomu kdož jest jej u vazbě držel a na zdraví uškodil, poslal. Pakli by nedal, má na hajtmany neb hajtmana krajského vznésti, že mu člověk puštěn a pokuty dáno není. A oni neb on povinni jsau relací toho listem pod svými pečetmi neb sekréty, neb osobně učiniti, a při úřadu saudu komorního dáti zapsati. A po takové relací na takového má list zatykací od úřadu téhož, saudu komorního vydán býti.

Pakli by vždy přes to napomenutí hajtmanův krajských svévolně jej u vazbě držel, by mu pak nic na zdraví neuškodil: tehdy mu pokutu svrchu dotčenau padesáti kop grošuov českých dáti povinen jest. A nedal-li by a dopustil se zatčení: tehdy pro takovau svau vuoli má ještě trestán býti, podlé uvážení a zdání hajtmana neb hajtmanuov království českého, a té dotčené pokuty bude moci dobývati pán toho člověka obyčejem svrchu psaným. A proto ten kdož toho člověka u vězení držel by přes rozkaz hajtmanuov krajských a přes tu pokutu tak propadenau: tehdy ten pán toho člověka má to vznésti na hajtmana neb hajtmany království českého aneb na místodržícího krále JM[ti], a ten kdož člověka tak u vězení držel, obeslán býti má, aby osobně před hajtmany neb hajtmanem království českého aneb místodržícím JM[ti] královské stál, i toho člověka postavil, a té věci se zpravil; a tu več mu taková věc bude obrácena, při tom aby se tak zachoval. A jestli by pak kdo vezma komu člověka do vězení, jej po rozkazu hajtmanuov krajských aneb nedočekaje rozkazu, vypustil: proto nic méně hajtmané krajští to, proč jej do vězení vzal a držal, vyslyšeti mají. A jestli by ten hodné příčiny takového do vězení vzetí na schválení týchž hajtmanuov krajských nepokázal: má tomu člověku pokuty deset kop grošuov českých propadnauti. A nedal-li by

té pokuty po vaypovědi hajtmanuov ve dvau nedělích pořád zběhlých, tehdy mají hajtmané krajští o tu pokutu relací tím spuosobem, jakž o tom výše, kdož by na rozkaz hajtmanuov člověka nepustil, vyměřeno jest, též k saudu komornímu učiniti, a po takové relací bude moci pánu toho člověka na místě jeho, zatykač vydán býti. (1549 **R.** 21.)

R. 15.

Hajtmané krajští .... (1549 **R.** 22.)

R. 16.

Také jestliže by se komu zdálo... (1549 **R.** 23.)

R. 17.

Aby v každém kraji vždy ve dvau měsících aneb jakž by potřeba se uznala, bylo vysláno na zhaubce zemské a povalovače, a to na několikero do městeček, vesnic, krčem aneb kdež by se jich nadáli; a to hajtmané krajští míti mají na své práci. A když by koli čas uznali neb jich úředníci: tehdy tajně mají oznámiti osobám kterýmž se zdá stavu panskému, rytířskému aneb do města krále JM[ti], v která místa sami vyslati chtí a každému oznámiti: též v který kaut a stranu mají vyslati, aby se sami nepotkali a neshledali. A pražané též mají činiti a vyslati, majíc srozumění s hajtmany neb s hajtmanem kraje Kouřimského aneb také Slanského, poněvadž ty dva kraje Praze přísedí. A jestli že by v kterém kraji kdo v tom hajtmanuov poslauchati nechtěl, a k nim se zachovati jakož se svrchu píše, mají to vznésti na krále JM[t]: Pakli by krále JM[ti] v tomto království nebylo, tehdy na hajtmany krále JM[ti] a tohoto království aneb na JM[ti] královské místodržícího. A več to král JM[t] neb hajtmané neb místodržící JM[ti] královské obrátí, přitom se každý zachovati má. A král JM[t] má poručiti a puovody zřediti, počet slušný aby v městě byli, tu kdež by se JM[ti] královské zdálo za dobré. A kdež by se potřeba uznala, buď skrze špehy aneb jináč, ti puovodové mají se tam obrátiti. A do kteréhož koli kraje aneb míst se sjedou a požádají pomoci na stavu panském, rytířském, osobě neb osobách, též na městech krále JM[ti], má každý slušný počet s nimi vypraviti na

pomoc a v tom se těmi puovody spraviti mají stavové panský, rytířský i městský, buď osobami svými aneb služebníky neb poddanými lidmi svými. A toto zřízení o povalečích a zhoubcích zemských, má trvati na budaucí časy, pokudž se o to stavové jinak nesnesau. A což by tak těch a takových lidí a povalečuov bylo vyzdviženo a pobráno, ti mají do města královského najbližšího u vazbu dodáni býti a oni jsau je povinni přijíti. A našla-li by se při kterém vina, že by hrdlo ztratiti měl, tomu aby dali (na náklad krále JM[u]) konec udělati.

(1549 R. 24.)

R. 18.

Co se pak chodcuov a pastýřuov (1549 **R. 25.**)

R. 19.

Kdož by koli kterého zločince jal neb vzal, nemaje svého vězení, má jej k hajtmanuom toho kraje aneb k najbližší popravě aneb do některého města královského dáti. A nebylo-li by v kterém kraji města královského, tehdy do toho města neb městečka, do kterého se z toho kraje sjíždějí, a oni jej přijíti mají. A při tom zločinci našla-li by se vina, že by hrdlo ztratiti měl: tehdy aby tomu zločinci ten kdož jest jej jal a do vězení dal, na svuoj náklad konec dal učiniti, při té popravě, kdež se řádně poprav užívá (ač neměl-li by své žádné pořádné popravy) aby jemu konec učiniti dal a to ve dvau nedělích pořád zběhlých. Pakli by se tak v tom nezachoval a v tom času jemu konce učiniti nedal, tehdy toho vězně právo potom dále u vězení svém držeti povinno nebude.

(1549 R. 26.)

R. 20.

Dal-li kdo z jaké příčiny .... (1549 **R. 27.**)

R. 21.

Aby jeden každý ze všech tří stavuov (1549 **R. 28.**)

R. 22.

Léta Božího tisícého, čtyřistého, devadesátého druhého. Páni JM[t] .... (1549 **R. 29.**)

O stavuncich.

S. 1.

Byl-li by čí člověk kterému pánu neb rytířskému člověku neb měšténínu anebo poddanému jich co dlužen aneb se zač rukojmí postavil, a ten věřitel chtěl-li by jiné lidi (kromě jistce a rukojmě) stavovati: aby se páni jedni druhým, tolikéž i města, psaním prvé opovídali a žaloby vznášeli, že tento člověk toto dlužen neb za toto se rukojmí postavil, aby ten pán toho člověka na něm spravedlnosti dopomohl a to ve dvau nedělích pořád zběhlých. Než jestliže by ten člověk buď dluhu neb rukojemství odpíral: tehda má o to právem rozeznán býti člověk s tím pánem neb člověkem (kdož naň žaloval), tím právem, k kterémuž přísluší, aneb pán jeho aby o to saud osadil. Pakli by nedopomohl, tehdy potom bude moci pro to nedopomožení každý obstavovati jiné lidi toho pána, k kterémuž jest o to dopomožení psáno bylo. **(1549 R. 31.)**

S. 2.

A při kterémž koli právě kdo obstavovati by chtěl: to právo povinno jest (nečině žádné další ohrady) takového stavuňku dopustiti. Však ten, kdož stavuňku žádá, má to, proč obstavuje, zejména jmenovati. A kdož by tak obstaven byl a chtěl se vyručiti: má jej právo k dostání práva na rukojmě obstavujícímu dáti a toho (proč jest obstavil) v šesti nedělích pořád zběhlých na něm (nebylo-li by o to odporu) dopomoci. A jestli by pak ten obstavený toho (pro kohož jest obstaven) v těch šesti nedělích při tom právě postavil: má toho stavuňku sám prázen býti. A ten, kdož stavuňk učinil by, má k tomu (pro kohož se stavuňk stal) o to hleděti. Pakli by stavuňku odpor byl, takoví stavuňkové s vayhradau vyššího práva rozsuzováni býti mají podlé práva království českého, a ne podlé práva Magdaburského a cizího. A domlauval-li by se obstavený toho, aby původ o škody uručil, jest to učiniti a uručiti povinen. A kdož by v té při práv zuostal, mají jemu škody na rukojmí přisauzeny dopomoženy býti. **(1549 R. 31.)**

S. 3.

Než co se jistce neb rukojmě, kteryž by se k dluhu neb k rukojemství znal, dotýče: na toho není potřebí žádné opovědi, než takového bude moci věřitel neb puovod bez opovědi obstaviti. A jinak stavové vyšší lidí jedni druhým stavovati nemají. A tolikéž kdož by čí (jakéž koli) věci kde obstavil: má ty věci na rukojmě právo propustiti až do rozsauzení tohó stavuňku. (1549 R. 31.)

S. 4.

Než když by se stavuňk pro projetí cla stal, mezi tím pánem, číž člověk jest, a tím, číž věci obstaveny jsau a o projetí toho cla byl odpor: nemá to právo (kdež se stavuňk stal) toho k saudu svému přijímati, než ty věci obstavené tomu, číž jsau, na rukojmě dostatečné vydati a strany před JM[t] královskau neb saud zemský neb komorní, kterýž by potom najprvé držán byl, podati. Kterážto rozepře beze všech dalších odtahuov vyslyšána býti a o to spravedlivý konec mezi stranami se státi má. (1549 R. 31.)

O pánich a jich služebnicích.

Kteříž by služebníci panského.... (1549 T. 13.)

S. 6.

Když by který služebník .... (1549 T. 14.)

S. 7.

Jestli že by který úředník, služebník nebo člověk poddaný učinil co komu, tehdy ku pánu jeho má o to posláno a na něm se toho dotázáno býti, učinil-li jest to ten úředník, služebník aneb člověk jeho s jeho volí. A ten pán (ujistíc se tím úředníkem, služebníkem neb poddaným v tom časů) má ode dne poselství ve dvau nedělích pořád zběhlých, odpověď světlau dáti, že jest s jeho volí neb není. Pakli by odpovědi světlé nedal aneb se k tomu znal aneb odepřel-li by tomu: A ten, kdož poselství činí, to by přes jeho odpor, že jest s volí jeho

to se stalo, naň provésti mohl, tehdy ku pánu má o to hledíno býti. Pakli by sám od sebe ten úředník, služebník neb poddaný to učinil, tehdy o to k tomu úředníku, služebníku neb poddanému hledíno býti má **(1549 T. 15.)**

S. 8.

Jestli že by otec .... (1549 **T. 16.**)

O glajtích.

S. 9.

Žádný ze stavuov tohoto království (1549 **T. 17.**)

S. 10.

Co se glajtuov dávání od krále JM[ti] dotýče, těm, kdož by odpovědní nepřátelé byli, aneb kterému jinému zhaubci zemskému, má mu tak ten glajt dán býti, aby ten, komuž má glajt dán býti, oznámil, kde do cizí země má jemu poslán býti: a hned proti němu od krále JM[ti] nebo od země má posláno býti na pomezí, aby jemu ten jistý za průvoda byl a jej na Pražský hrad provodil anebo tu kdež by se o tu válku rokovati mělo anebo o jinauk terau věc: a po tom rokování má jej hned zase provázeti ven z země až na pomezí. A kdyby komu měl tak glajt dán býti, má hned mu do jmenovitého času dán a po zemi oznámen listem pod pečetí krále JM[ti] býti. A žádný s žádným nepřítelem odpovědným krále JM[ti] a země stávati, ani jemu raditi co proti králi JM[ti] a zemi nemá, kdož by za glajtem přijel. A také komuž glajt dán bude, nemá s sebou voditi žádného do země v ten glajt jiného odpovědníka, který svau válku má. A také žádného z poddaných krále JM[ti] v ten glajt pojímati má. Pakli by kdo z poddaných krále JM[ti] v ten glajt pojat byl, že žádný ten toho glajtu užíti nemá. A na které by místo do země ten přijel, komuž glajt dán, že ten nemá po zemi jezditi, než na tom místě čekati, kdež by mu v témž glajtu ukázáno bylo: Pakli by po zemi jezdil, nemá mu ten glajt platen býti. **(1549 T. 18.)**

S. 11.

Kdož by koli glajt od krále JM[ti] aneb od místo JM[ti] držícího měl a jej sám v zemi zrušil a proti němu co koli učinil, že ten téhož glajtu více užiti nemá a muož od každého vzat býti. Než pravil-li by, že jest proti tomu glajtu nic neučinil a to odvésti chtěl, má k tomu připuštěn býti: A ten každý aby při sobě glajt měl. Pakli by ho neměl při sobě a naň se volal chtě jej ukázati, má při tom tak zuostaven a zachován býti. A kdož by koli tomu, kdož by glajt měl a jej pokázal co proti tomu glajtu (věda o tom, že takový glajt má) učinil, a jej v čem jemu zrušil: takový každý má králi JM[ti] v trestání upadnauti. A komuž by JM[t] královská ráčil glajty před mocí ku právu dáti, aby ty glajty do jistého času dávati ráčil.

(1549 T. 19.)

O ručnicích.

S. 12.

Co se ručnic dotýče, poněvadž se to skutečně shledává, že mnozí lidé ze všech tří stavuov mnohé škody na hrdlech, i jinak jsau sobě činívali, a jedni před druhými v mnohých nebezpečnostech před takovau braní jsau bývali, a zvláště dobří před zlými, vaytržnými a podezřelými lidmi; i aby ty a takové lidem škodné příhody pominauti mohly, toto jest za právo ustanoveno a zřízeno: Předkem, co se stavu panského a rytířského dotýče, ti aby mohli s ručnicemi krátkými, i služebníci jich kteréžby při sobě měli, po svých potřebách jezditi, choditi, a jich, nejinak, než pro ochranu svau a osob svých užívati. Než ručnic mysliveckých, z kterýchž by ptactvo a zvěř střileti se mohla, s těmi aby nejezdili, nechodili a jich neužívali nikdež jinde, než toliko v gruntech svých. Než chtěl-li by kdo na gruntech svých komu s ručnicí myslivost provozovati odpustiti, toho každý vuoli má; a ten komuž se odpustí, toho muož užiti.

(1549 V. 27.)

S. 13.

A což se lidí poddaných, z měst a městeček, buď krále JM[ti], kteří stavu neužívají, též panského a rytíř-

ského, osedlých dotýče, jestli by kdo z kterého města neb městečka, po potřebě a živnosti své odjezd aneb odchod majíc, ručnice užívati chtěl; má to na purgmistr aa konšely toho města neb městečka vznésti, a jich za list věřicí požádati. A oni purgmistr a konšelé hodnost osoby té, a potřebu jeho bedlivě a spravedlivě rozvážíc (uznají-li toho potřebu) budau moci s dotazem a s povolením krále JM[ti] hejtmana, též pána, rytířského člověka, aneb úředníka v nepřítomnosti toho pána, takový list do jistého času jemu vydati. Což se pak stavu městského dotýče, ti také ručnic tím vším spůsobem, jako stav panský a rytířský užívati a s nimi k statkuom svým dohlídati moci budau. Však ti, kteříž by osedlí měšťané byli, že by na sobě žádných úřaduov městských neměli, a osoby přísežné nebyli, též lidé kupečtí neosedlí, dobře zachovalí, chtěli-li by s ručnicemi po živnostech svých jezditi neb choditi, ti listy a jistoty v krále JM[ti] městech od purgmistra a konšeluov, na to, že po živnosti a potřebách svých neb panuov svých, toliko cestau s ručnicí, a ne jinam, jdau neb jedau, míti mají. Však purgmistr a konšelé to prvé bedlivě a spravedlivě, komu by takový list a do kterého času měl dán býti, rozvážiti mají.

S. 14.

Než jestliže by kdo z stavu městského, majíc list fedrovní, jej ztratil neb jakkoli jinak zmařil, ještoby jsauc s ručnicí usvědčen, neměl co ukázati, byl-li by přes to z pokuty pohnán, a to že jest jej měl, a jiného tak kvapně bezelstně sobě zjednati nemohl: ten když by vysvědčením purgmistra a konšeluov to provedl, pokuty Zřízením Zemským vyměřené nésti nemá. Jiní pak obyvatelé neosedlí v městech krále JM[ti], řemeslníci, nádenníci, čeledínové a jacíž by koli lidé obecní byli, ty s ručnicemi dlauhými ani krátkými choditi ani jich užívati nemají v nižádném místě. A kdož by z takových lidí s ručnicí od koho postižen aneb usvědčen byl, že má tomu původovi 10 kop grošuov českých propadnauti. A týž původ chtěl-li by aneb mohl seň býti, může jej vzíti a k najbližšímu právu do vězení dáti, a v tom vězení jej držeti dotud, dokudž by té pokuty jemu nedal. Pakli by ho vzíti nechtěl nebo nemohl: tehdy kdež by koli při kterém koli právě potom od toho původu po-

stižen byl, bude jej moci (uručíc puovod prvé o škody) do vězení dáti a jej tak jakž vayš dotčeno, ve vězení až do dosažení té pokuty držeti. Jestli že by pak s ručnicí ten postížený tomu, že jest s tau ručnicí nejel neb nešel, odpíral, a něco toho jiného za vaymluvu měl, volaje se k slyšení: tehdy měl-li by rukojmě, má z vězení k dostání právu vypuštěn a tu při tom právě ku kterémuž by byl dán, o to s tím původem slyšán a ve čtyřech nedělích (s vayhradou vyššího práva) rozsauzen býti.

S. 15.

Co se pak dědinníkuov, svobodníkuov a nápravníkuov, tolikéž lidí v vesnicech osedlých i neosedlých, čeledí jich i obecních dotýče; ti též s ručnicemi jezditi, choditi ani jich nikterakž užívati nemají, žádný v nižádném místě. Pakli který neb kdo z nich s ní byl postižen neb usvědčen, takového každého kdožby postihl a s ní jíti nalezl, muože jej hned vzíti. A nechtěl-li by jich vzíti neb nemohl, znal-li by jej, koho za pána má, má k jeho pánu poslati, buď osedlý neb služebník, aneb jakžby koli jeho byl, aneb na jeho gruntech zastižen, a žádati, aby se jim ujistil, a jemu aby ten s ručnicí postížený neb usvědčený pokuty 10 kop grošuov českých dal. Pak-li by jich neměl a ten pán také zaň dáti nechtěl: tehdy má mu jej buď jeho aneb čížkoli jiný vydati. Jestli že by pak ode dne poselství ve dvau nedělích té pokuty na něm nedopomohl, ani jeho nevydal, ani také pokuty za něj sám nedal: ten a takový má padesáte kop grošuov českých puovodovi propadnauti. A týž puovod bude moci z těch padesáti kop grošuov českých toho pána viniti před saudem zemským neb komorním. Než jestli že by ten člověk tomu, že s tou ručnicí nechodil, odpíral, aneb něco jiného toho za výmluvu míti chtěl; nechtěl-li by puovod na tom přestati, bude moci toho pána pro postavení toho člověka před saud zemský neb komorní pohnati. A provede-li se to na toho člověka, že jest s tau ručnicí postižen neb usvědčen byl: tehdy bude povinen ten člověk dvojnásobní pokutu, to jest dvadceti kop grošuov českých dáti a k tomu škody útratní a nákladní, kteréž by puovod před úředníky menšími desk zemských provedl, zaplatiti.

S. 16.

Toto také při tom jest vymíněno: Jestli že by se to skutečně shledalo, an by z měst, z městeček krále JM[ti], panských a vládyckých, kdo z obyvatelův neosedlých, řemeslníkův, nádenníkův, též lidí obecných sedlských, osedlých i neosedlých, a čeledi jich s ručnicí postižen jsa, statku svého za to, aby pokutu vyměřenou dal, neměl a žádný jí zaň dáti nechtěl: tehdy má vzat býti do vězení na Hrad Pražský a puol léta tu seděti; a puštěn bez vůle puovoda býti nemá prvé toho puol léta, leč by se s puovodem umluvil. A po vyjítí toho polauletí má toho člověka (pro ručnici vazbau trestaného) z vězení na rukojmě pod základ slušný pustiti, na takový spuosob, aby se všelijak v skutku i v řeči ku pánu, kterýž jeho ve vězení držal, i ke všem poddaným jeho, i také k tomu, kdož jest jej s tou ručnicí postihl a k vězení neb pokutě připravil, pokojně zachoval. Pakli by rukojmí neměl, tehdy má týž člověk při prvním vězení zuostaven býti.

S. 17.

Jestliže by pak kde pokřik zšel, honiti nepřátel zemských, i jakýchž koli jiných zhaubcí, aneb také že by i bez pokřiku který pán, rytířský člověk neb město chtěli kde na zločince, zhaubce a laupežníky vyslati, aneb kdo sám osobau svau za nimi šel neb jel: k takovým potřebám mohau ručnic užívati. A jak by koli ta potřeba minula, buď zhaubcí honění aneb na zločince vyslání, hned zase v místa svá ručnice položeny a schovány býti mají.

S. 18.

Jestli že by pak kdo ze stavův, panského, rytířského a městského, tak se nezachoval, a přes toto zřízení s ručnicemi jinak jezdil a jich užíval, a v tom (na kterém koli místě) mimo toto zřízení postižen neb usvědčen byl: ten každý má tomu od kohož by byl postižen neb usvědčen, jedno sto kop grošuov českých propadnauti, a tauž pokutu, když by k němu ten puovod o to poslal, ode dne poselství ve dvau nedělích pořád zběhlých dáti. Pak-li by nedal, bude jej moci z toho před saud zemský neb komorní pohnati. Neb jestli že by poddaní

neb služebníci řádu obecního uhlédal neb uhlédali koho: tehdy má to vznésti na pána svého, aneb na pány, a o takovau pokutu každý pán jeho, toho kdož by s ručnici jel neb šel, viniti bude moci.

S. 19.

Která by osoba ze stavův k osobě stavu panského, rytířského neb městského z ručnice (jakýmž koli spuosobem) směřil aneb stiskl, by pak nezapálil a nevystřelil; tehdy ten a takový má tomu, ku komuž by tak smířel neb spauštěl, pokuty jedno sto kop grošuov českých propadnauti, když by se naň to provedlo. A kdož by pak koho z ručnice postřelil, ten aby hrdlo tím spuosobem, jako by jej zamordoval, ztratil.

S. 20.

Než což se pak lidí obecných a sedlských dotýče, jest-li že by kdo z nich k které osobě ze stavův vyšších z ručnice směřil aneb stiskl: ten každý aby hrdlo ztratil. Pakli by kdo také ze stavuov k tomu z lidí obecných směřil a stiskl: aby tomu člověku ku kterému směřil, padesáte kop grošuov českých propadl. Než jest-li že by z obecných lidí jedni k druhým směřovali a stískali: má také jeden druhému dvadceti kop grošuov českých pokuty propadnauti. A těch všech pokut pro směřování z ručnic, jedni na druhých, tím vším spuosobem, jakž o tom napřed o pokutách ručničních položeno, dobýváno býti má.

O myslivostech.

T. 1.

Což se všech obyvateluov .... (1549 V. 21.)

T. 2.

Což se zboží a gruntuov .... (1549 V. 22.)

T. 3.

Aby sedláci neměli tenat svých... (1549 V. 23.)

T. 4.

Jestli že by kdo na shony nočně .. (1549 **V. 24.**)

T. 5.

Sedláci žádné myslivosti vésti nemají (1549 **V. 25.**)

T. 6.

Na sněmu obecním, kterýž držán byl na Hradě Pražském léta tisícého pětistého šedesátého prvního, ve čtvrtek po svatém Jeronymu, toto jest zřízeno: Kdož by kolivěk myslivce svého náchlebního měl, ten každý jemu list pod pečetí svou, že jemu k potřebě s myslivostí jezdí neb chodí, dáti má. Pakli by kdo (nemající takového listu od pána svého) po myslivosti jezdíci aneb chodící postižen byl, ten každý od toho, kdož by jej tak po myslivosti postihl, vzat býti má. Pakli by ho vzíti nemohl, má naň (že jest po myslivosti proti zápovědi jezdil anebo chodil) to osvědčiti a ku pánu toho osvědčeného o pokutu, aby mu ji na něm dopomohl, poslati, a nedopomohl-li by, k němu o to (jakž Zřízením Zemským o tom vyměřeno jest) hleděti, a na něm se té pokuty dosauditi, a dále se v tom podlé Zřízení Zemského zachovati. Než sedláci ti žádných myslivostí provozovati nemají, tak jakž o tom výš napsáno stojí. A mimo to žádnému v městě ležáku aneb podruhu ani sedláku takový list, aby po myslivosti jezdil nebo chodil, od žádného ze stavuov kromě náchlebnému myslivci dán býti nemá.

T. 7.

Což se jezdění s myslivostí dotýče, jestli že by kdo přes zápověd komu po gruntech jeho jakau myslivost, aneb s jakau myslivostí jezdil, aneb jestli že by po zápovědi též po gruntech jeho malau anebo velikau zvěř též ptactvo střílel, aby padesáte kop grošuov českých propadl. Jestli že by pak kdo koho jiného navozoval nebo navedl, a to naň uznáno neb provedeno bylo, že jest jezdil s jakau koli myslivostí: ten v tauž pokutu upadnauti má jako nahoře psáno stojí. A kdož by komu grunty své s myslivostí zapověděti chtěl: aby tu zápověd tak a tím spuosobem a pořádem učinil, jako napřed (**L. 47**) psáno stojí, kdož by komu grunty své pastvami zapověděti chtěl.

O krčmách.

T. 8.

Všecky krčmy v koruně české, kteréž by mohly provedeny býti od třidcíti let buď výsadami neb svědomím, že jest jich kdo v užívání byl a jest, ty mají při tom zůstati. A jestli že by která kde v té vsi svedena byla od těch třidcíti let, ta má na jiný purkrecht převedena býti od pána gruntovního v též vsi. Pakli by kdo nechtěl na tom purkrechtu převedené té krčmy míti, můž ji na jiný převéti, vše v té vsi. Než jestli že by kdo chtěl nespravedlivau krčmu držeti, kteráž by třidcíti let v užívání nebyla: komuž by ke škodě byla, má dáti saused jemu věděti čtyři neděle napřed, tu aby krčmu zastavil. Pak-li by jí nezastavil, bude jej moci ze dvadcíti kop grošuov českých pohnati. A provede-li naň, že krčma byla nespravedlivá a že jí od třidcíti let neužíval: dvadceti kop grošuov českých jemu daj a k tomu škody, kteréž by proto vzal. Pakli by kdo pustau ves měl, v kteréž by od starodávna krčmy neb krčma prvé bývala, že vystavíce v té vsi, může krčem neb krčmy jakožto starodávní užíti. (1549 E. 16.)

O řečnících.

U. 1.

Co se řečníkuov. .... (1549 X. 7.)

U. 2.

Kdož z těch lidí .... (1549 X. 8.)

U. 3.

Jestli že by pak který z těch řečníkuov (1549 X. 9.)

U. 4.

Také co se dotýče těch řečníkuov... (1549 X. 10.)

U. 5.

Také řečníci...................... (1549 X. 11.)

U. 6.

Na sněmu obecním.................. (1549 X. 12.)

U. 7.

Jakož někdy řečníci .... (1549 X. 13.)

Smlauva krále JM[ti] se stavy tohoto království o kovy učiněná.

V. 1. — V. 12.
(1549 X. 19. — X. 30.)

O mincech.

V. 13. — V. 19.
(1549 V. 11. — V. 20.)

Z kterých věcí lidé městští před saudy zemské nemají poháněni býti.

V. 20.

Jakož smlauva mezi stavy panským, (1549 X. 15.)

Smlauva Svatovácslavská.

X. 1. — X. 41.
(1549 Z. 1. — Z. 13.)
(Artikul **Z. 6.** rozveden tu na pět artikulů **X. 6. — X. 10.**)

O židech.

Z. 1.

Což se židuov dotýče.............. (1549 X. 14.)

Závěrek Zřízení Zemských.

Z. 2.

Páni a vládyky, saud zemský i jiné saudy mají tak držeti a sauditi na své přísahy spravedlivě a na toto Zřízení Zemské, jakož od starodávna bývalo a jakž za spravedlivé poznají. A tu bude moci každý nálezy před týmž saudem ukazovati k své při, tak jakož od starodávna bývalo. A vedle toho Zřízení, kteréž jest v těchto právích napsáno, má tak každý poháněti, i po rozsudku anebo po právu staném právo vésti, tak jakž toto Zřízení ukazuje.

(1549 X. 16.)

Z. 3.

Na sněmu obecním, kterýž držán byl na Hradě Pražském léta Páně 1541 v pondělí po svaté Barboře jest zřízeno. Což se cizích nálezuov z desk zemských pohořalých, kteréž jsau lidé ku přem a potřebám svým před všemi saudy ukazovali a na ně se táhli, dotýče, ty se všecky tímto svolením naším ke všem sauduom ukazovati zapovídají, krom těch, kohož by se vlastně v tom kdož při má, dotýkalo. Neb mnohý maje vaypis cizího nálezu z desk zemských pohořelých, k své při neb přem podobný by ukázal neb ukázali, a druhý, nemaje desk před rukama, aby k své potřebě zase proti tomu nálezu potřebný sobě vyhledati dáti a ukázati mohl: v tom by obmeškán byl, ješto skrze to a pod tím spuosobem páni saudce zemští zatmění lidských spravedlností k rozsauzení míti by mohli. A protož aby JM[t] podle povinností závazkuov svých, jednomu každému spravedlivě rozsudky činili, podle jednoho každého průvodu práva a Zřízení Zemského. **(1549 X. 17.)**

Z. 4.

S krále JM[ti] volí na sněmu obecním knížata, páni a rytířstvo, v těchto Zřízeních a dskách, což nahoře psáno stojí, za právo jsau nalezli a utvrdili, a tím hýbáno nemá býti od nižádného člověka bez vědomí JKM[ti] a hlasu panského a rytířského. Neb panský a rytířský stav měl jest vždycky vůli a svobodu, s volí krále JM[ti] na obecním sněmu práv svých při-

činiti anebo ujíti. A též zase ještě oba dva stavové svobodu sobě pozuostavují, oč by se kolivěk ta dva stavy na obecním sněmu svolili, budau moci práva svého s volí JM[ti] sobě přičiniti anebo ujíti. A též o saudu zemském anebo o jiných saudech, oč by se s volí JM[ti] královské svolili, že budau moci za právo ustanoviti. Než což se předešlých věcí dotýče, ty se mají tak vykonati, jakž jest prvé svoleno a za právo bylo ustanoveno. Než které by věci nastaly již po vyhlášení vůbec těchto práv (a jmenovitě od najprv příštích suchých dní postních, totižto, když se psáti bude léta etc. 1565), ty podlé těchto napravených práv jíti, a jedni k druhým se tak zachovati mají.

(1549 X. 18.)

Tato Práwa a Zřijzenij Zemſká Krá-
lowſtwij Cžeſkého, dokonána a wytiſſtena gſau nákladem
vrozeného a ſtatečného rytijře pana Wolffa z Wřeſowic,
na Daubrawſké Hoře, Teplici a Krupce ꝛc, Jeho Miloſti
Ciſařſké Raddy, naywyšſſiho pjſaře w králow-
ſtwj čeſkém a preſidenta w zřijzené ko-
moře w témž králowſtwij
čeſkém.

REGISTRUM

NA

ZŘÍZENÍ ZEMSKÁ KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO

SEBRANÉ SKRZ SIXTA Z OTTERSDORFA.

A.

B.

C.

D.

E.

F.

G.

H.

L.

M.

N.

O. (Viz též V.)

P.

R.

T.

U.

V. (Viz též O.)

Z. Ž.

